ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ 1
DIMANCHE
1er AVRIL
2007

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 334

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 21·677 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·677

Paradjanov : hors-cadre

Expositions : Paradjanov le magnifique et La jeune scène arménienne, Ecole Nationale Supérieure des Beaux-Arts, 14 rue Bonaparte, Paris VIe, **jusqu'au 8 avril 2007.**

par Chakè MATOSSIAN
Docteur en Philosophie et Théorie de la Communication

Incarcéré pour sa non conformité au code des signes dicté par le régime soviétique, Paradjanov rêvait de la France. Dans un dessin exécuté en prison et intitulé «Mon rêve», le cinéaste fait son autoportrait au pied de la tour Eiffel. Il se représente en ange balayeur, les deux ailes déployées, la tête couronnée d'une auréole et vêtu de l'habit rayé des prisonniers. La description du rêve inclut toutefois l'impossibilité de sa réalisation : une ligne horizontale coupe la pointe de la tour, traçant une limite à l'évasion vers le haut, une frontière entre deux mondes; un nuage gris flotte sur la tête de l'ange, comme un indice météorologique annonciateur de l'anéantissement prochain des vertus de l'auréole.

Paradjanov aura connu Paris pour y être hospitalisé avant de mourir à Erevan. Il s'y retrouve maintenant, à travers l'exposition de son œuvre plastique à l'Ecole Nationale Supérieure des Beaux-Arts. Moins connus que ses films, les dessins et collages du cinéaste poète révèlent l'univers qu'il a su créer, une atmosphère particulière due à un traitement original de la temporalité qui ressortit à l'éternel retour, à l'**aiôn** archaïque que les Grecs distinguaient du temps linéaire, **chronos.** Cinéaste et prisonnier, Paradjanov se voyait confronté à la question du cadre et du cadrage selon deux voies contraires. Etre incarcéré, c'est être coincé dans un cadre sans issue, créer un film c'est faire en sorte que l'image soit une fenêtre, que l'œil de la caméra éveille l'organe de l'âme en s'adressant à l'œil du spectateur. Paradjanov aura subi un encadrement pour avoir créé des cadrages montrant une réalité autre que celle de la matérialité.

Les collages et dessins, de même que les marionnettes ou poupées, révèlent l'importance du cadre pour l'artiste qui les choisit volumineux, dorés, surchargés **(Quelques épisodes de la vie de la Joconde, La Vierge, Golgotha, Prière pour Hovnatanian. Yurik).** Paradjanov recourt à la mise en abîme du cadre, créant des cadres dans le cadre **(La Joconde qui pleure)**, comme dans **En mémoire de Fabergé,** où un épais cadre de bois enferme un cadre à l'intérieur fait de perles, de débris, de coquillages et pièces de monnaies. Ce cadre baroque, vivant, épais, contamine les bords, déborde à l'extérieur en perturbant le gros cadre par l'adjonction d'une pièce de monnaie, de même qu'il envahit l'intérieur par une relation métonymique en se transformant en la chevelure du profil féminin. Un collage tel que **Les héros reconnaissants de M. Lermontov** inclura même trois cadres. Paradjanov exécute un décadrage par le cadre dans le cadre, à l'aide d'une plume que Lermontov tient dans la main et qui n'est pas sans rappeler un détail du **Marat assassiné** dans lequel David a posé la trajectoire d'une plume suivie du couteau criminel pointant sur le hors-cadre. Un grillage métallique sert de cadre au dessin collage **Conversation en prison,** montrant un homme et une femme séparés par une cloison et que seul réunit le téléphone. Voix inaudibles, mutisme de l'enfermement; la femme regarde le spectateur pendant que les yeux du prisonnier se fixent sur l'appareil. Paradjanov marque l'échec du langage dans la communication, l'insuffisance des signes pour accéder à la présence qu'il cherche à réaliser en rendant à ses portraits collés et à ses marionnettes la force de l'**imago**, faisant de l'œuvre un strict équivalent de la personne. La force de la relique et les symboles christiques, la foi de l'ex voto, habitent l'œuvre plastique de Paradjanov. A diverses reprises il incère un poisson dans sa composition **(Tribunal),** il interprète la Véronique **(Pâques),** recrée des icônes et des Madones. Dans la vie et dans l'image, Paradjanov exécute un parcours dantesque, il a vu les ténèbres de l'enfer et reprend à son compte les visions d'un Jérôme Bosch; mais il a aussi vu la lumière et peut dès lors se faire accompagner des anges, le devenir lui-même, un balai à la main. Dans un rapport à la lumière et à la vision, la caméra cède alors sa place à cet objet familier qui se fait l'instrument d'une catharsis nécessaire à la renaissance de Paradjanov. En incluant les ailes, les plumes, les oiseaux et les papillons à ses collages, l'artiste indique la liberté et l'élévation qui lui est liée et vers laquelle il tend. Dans son autoportrait de 1983, intitulé **Autoportrait à la cage,** Paradjanov s'est fabriqué un double, une doublure matérielle (bois, textile, verre, métal) exotique sinon même ensorcelée. La tête de ce mannequin est surmontée d'une cage métallique ronde (un peu comme un panier à salade) sur laquelle repose un oiseau mort au plumage turquoise. Paradjanov dévoile le corps matériel comme une prison de l'âme qui s'envole au moment de la mort, il nous signale que dès sa naissance l'homme est encadré par son corps et que la vie sera un jeu de cadre dans le cadre, jusqu'au hors-cadre.

En marge : la jeune scène arménienne

Les œuvres de quelques jeunes artistes arméniens côtoient l'exposition dédiée à Paradjanov. Dans sa vidéo «Been to long», Diana Hakobian présente

(Suite Page 3)

Ն Ո Ր Գ Ի Ր Ք Ե Ր

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

«ՆԱՄԱԿԱՆԻ - ՀԱՏՈՐ ԵՐՐՈՐԴ»

ԿԱԶՄԵՑ, ԽՄԲԱԳՐԵՑ ԵՒ ԾԱՆՕԹԱԳՐԵՑ
ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Ժառանգորդները՝ իրենց կոչումին գիտակից՝ ջանք չէին խնայած անմիջական անցեալին հետ կապերը վերահաստատելու: Հաւատարմութեան եւ ծառայութեան սրտաբուխ երդումներով՝ ամբողջական էր եղած իրենց նուիրումը: Եւ անցեալը այսպէս կը շարունակէր տիրապետել՝ ներկայի վրայ բացուող տարածքներուն: Անոնք կը մնային իրենց պատուանդաններուն վրայ, սրտով աւելի մօտ՝ անցեալին: Եւ յանկարծ օր մը, փողոցին մէջ, կեանքի երթուղիին վրայ հանդիպեցանք ուրիշ գրողի մը, անունը՝ Շահան Շահնուր, որ կը խօսէր բոլորին համար մատչելի, ամէնէն հարազատ արեւմտահայերէնով, գրքունակէն յստակօրէն զանազանուող, այն՝ որ կը շարունակէ զարգանալ՝ նոյնիսկ օրէ օր կծկուող հարազատ միջավայրին մէջ, Պոլիս, մե՛ր Պոլիսը···

Վերջապէս կեանքին մէկ էջը կը դառնար, կը բացուէր նոր էջ մը:

Աւանդապահ խմբագիրը, հերքելով տարածուած կարծիքը, իբր Թերթօն իր օրաթերթին մէջ կը սկսէր հրատարակել գիրք մը, իբր աւետաբերը այս նոր ժամանակներուն,– «ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ»: Ահա այսպէս մեզի եկաւ Շահան Շահնուր: Հոգեկան կամուրջները ներկային եւ անցեալին միջեւ հաստատուած էին, այլեւս ճշգրիտ համեմատութիւններ տալով մեր ապրումներուն: Անխզելի դաշինքը կնքուած էր գրագէտին եւ ընթերցողներուն միջեւ, ինքնատիպ ու անկաշկանդ արտայայտութեան յանդգնութիւն ներշնչելով: Այսպէս, Շահնուր մնաց միշտ փնտռուած, գնահատուած հեղինակը, իր գիրին հմայքով ստեղծած ըլլալով ի՛ր աշխարհը:

Հայելիին մէջ տեսանելի էր իր հրաշալի ստեղծագործութիւնը, առանց անձնականին միջամտութեան: Ճիշդ այդպէս, հայելիին նման՝ որուն կոչումը չէ բնաւ ցոյց տալ թէ իր ետին ի՛նչ կը պահէ: Հիմնականը ստեղծագործութիւնն է, եւ ոչ՝ ստեղծագործութեան պայմանները:

Այլ որպէսզի երախտագիտութեան արտայայտութիւնը խոր ու հարազատ ըլլար, ահա, հարկ էր այլեւս տեսանելի դարձնել չքեղ հայելիի ետին ծածկուած, երկար ատեն անմատչելի մնացած աշխարհը, կեանքը, որ եղած էր ստեղծագործող հեղինակին, եւ որ այդպէս ընդմիշտ անմատչելի ալ կրնար մնալ, եթէ Գրիգոր Քէօսէեան, հաւատարիմներուն մէջ հաւատարիմ քանի՛ տասնամեակներէ ի վեր, չստանձնէր երրորդ անգամ ըլլալով տաժանակիր յանձնառութիւնը անթափանց վարագոյրը բանալու իբր վերջին արար, իբր երախտագիտութեան արտայայտութիւն հանդէպ Շահնուրին, իր վաստակին գնահատումով: Ընդգծելու կարիք չըկայ բազմապիսի դժուարութիւնները, հոգեկան եւ նիւթական, նման յանձնառութեան մը Սփիւռքի ներկայ ջլատող պայմաններուն մէջ: Կը բաւէ մտաբերել գործընթացը նամականիի մը խմբագրման եւ հրատարակութեան. համադրել զանազան երկիրներու մատենադարաններու կամ անհատական թղթածրարներուն մէջ ննջող թուղթերը: Նուազագոյնը՝ զոր կրնայինք ըսել, հոգեմաշ աշխատանքի կը կարօտի ան:

Նամակներու ընթերցումի երկայնքին, տպաւորութեանց առանցքը կը կազմեն Շահնուրի տառապանքները: Այնքա՛ն անկեղծ է իր արտայայտութեանց մէջ որ ան յաճախ կը թողու տպաւորութիւնը թէ իր խղճին հետ զրոյցի նստած՝ ներքին օրագրութիւն մը գրի կ'առնէ: – «Դժբախտաբար շատ բան չկայ ըսելիք ընդդէմ ցաւին,

Գրեց՝
ՆԱԶԱՐԷԹ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

որ աշխարհի անիմաստ բաներէն ամէնէն անհանդուրժելին է: Եւ նաեւ ընդվզեցուցիչ է քանի ան humilié կ'ընէ մարդս, զայն կաշկանդելէ վերջ» (էջ 83): Մտածումը եւ գրաւոր արձանագրութիւնը նոյն աստիճանի լարուածութիւն չեն մատներ, երկրորդը ըլլալով գերագոյն մակարդակի վրայ: «Զարհուրելիօրէն ողբերգական է» իր կեանքը (էջ 19): «Այս տողերը կը գրեմ ահագին դժուարութեամբ, կռնակի վրայ պառկած: Ա՛խ, [...] երբ պիտի ազատիմ այս կեանքէն» (էջ 37):

Այսպէս, առաջին հերթին նամակներուն ընթերցումը ճշգրիտ համեմատութիւններ կու տայ իր հոգեկան եւ ֆիզիքական տառապանքներու մասին: Բայց այդ տառապանքները լուսանցքի մատնանշումներ կը մնան: Նամակներուն արժէքը կը կայանայ ժամանակի եւ մարդոց վերաբերեալ իր վկայութեանց, կարծիքներու յստակ տարազումին մէջ: Մտերմութեանը մէջ նամակներու երկխօսութեան, Շահնուր անկաշկանդ կ'արտայայտուի գրական այժմէական հարցերու, դէմքերու եւ դէպքերու մասին: Եւ ահա կը սկսի չքերթը զը–

ւարթաձայն կամ տխրաշէշտ կըշռոյթներով: Եւ ի՛նչ սիրելի ու ծանօթ դէմքեր կը յայտնուին երթուղիի երկայնքին, – Յակոբ Օշական, Վահան Թէքէեան, Անդրանիկ Անդրէասեան, Գուրգէն Մահարի, Արշակ Չօպանեան, Շաւարշ Նարդունի, Հրանդ Բալուեան, Բիւզանդ Թօփալեան, Աւետիս Ալիքսանեան, Յակոբ Տէր Յակոբեան, Հրաչ Երւանդ, Սիմոն Վրացեան, Սիմոն Սիմոնեան, Վահէ-Վահեան, Գերսամ Ահարոնեան, Զահրատ, Բարգէն Փափազեան, Ալ. Սարուխան, Յարութ Կոստանդեան, մինչեւ (մինչեւ իսկ) Յակոբ Նորունի:

Պարզ թւումն իսկ այս անուններուն, մեքենաբար մեզ կը մղէ առաջի մեր խղճին, բաղդատելու մեր ժամանակագրութեան հանգրուանները, Ցեղասպանութենէն մինչեւ վերածնունդ ու փակումը չքերթին, ու այդ հանգրուանէն մինչեւ մեր օրերը, իբր ամբողջութիւն առնելով Հայաստանն ու Սփիւռքը: Առանց զգացական աւելորդ գեղումներու, կը պարզուի աստիճանական էջեր մակարդակին, յուսալքիչ սնանկութեան մը հեռանկարով:

Այս տուեալները նկատի ունենալով, մեծ ծառայութիւն մըն է որ կը մատուցուի ո՛չ միայն հայ գրականութեան պատմութեան, այլ նաեւ նոյնքան կարեւոր՝ մեր հաւաքական ժամանակագրութեան պահպանման: Տակաւին հարկ է ըսել թէ չի բաւեր դրուատել Նամականիին հեղինակը՝ համադրած ու լոյսին բերած, փրկած ըլլալուն համար անկնադրիւրէն բխող այսքան թանկագին վկայութիւններ, այլ նաեւ «քննադատական գործիքը» կազմող ընդարձակ ծանօթագրութեանց համար, որոնք կենսականօրէն կը նըպաստեն լուսաւոր շրջանակի մէջ առնելու երկիրներէ երկիր տարածուող պահը, դէպքը, դերակատարը՝ իր հարազատ ինքնութեան մէջ:

Գրիգոր Քէօսէեան սեղմ, շատ յստակ բնորոշումով կ՚եզրափակէ իր նախաբանը,-

«Նաինուր մարդը՝ իր նամակներն են, ինչպէս իր նամակները՝ իր գործերը: Եւ փոխադարձաբար: Կարելի չէ զանոնք անջատել եւ տարբերել: Անհատ, նամակագիր, գրագէտ նոյնացած են կազմելով անխարդախ ամբողջութիւն մը: Եւ միշտ ինքնատիպ»:

Հեշտ պիտի ըլլար անզօր ափսոսանքով մը ըսել թէ երեք յաջորդական նամականիներ պատկառելի հատոր մը պիտի կազմէին, եթէ համադրեալ մէկ հատորով լոյս տեսած ըլլային. այս ձեւով պատկերացումը պիտի ըլլար համապարփակ եւ այնքա՛ն գործնական: Ասիկա սակայն պիտի նշանակէր մակերեսային զանցառումը՝ մեզ օրէ օր աւելի կազմալուծող, Արեւելքէն Արեւմուտք հինգ ցամաքամասերու վրայ տարածուող Սփիւռքի յարափոփոխ պայմաններուն:

Այս տուեալներու լոյսին տակ է որ կը յստականայ հարազատ արժէքը կատարուած ներդրումին, որուն անպայման կը զուգորդուի յարատեւ անսակարկ յանձնառութիւնը այն աւանդապահ խմբագրին, որ առաջին օրէն իր թերթին էջերը բացաւ վաւերական տաղանդի մը առջեւ...

ՆԱԶԱՐԷԹ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

«Նամականի - Հատոր Երրորդ» - Կազմեց, խմբագրեց եւ ծանօթագրեց Գրիգոր Քէօսէեան, 214 էջ, նկարազարդ, Նախաբան (6 էջ), Նամակներ (154 էջ), Ծանօթագրութիւններ (44 էջ):
Մայրենի Հրատարակչութիւն 2006, Ուոթըրթաուն, Մես. Միացեալ Նահանգներ:

232 էջերէ բաղկացած (32×42 չափերով) ընտիր թուղթի վրայ՝ շքեղ հրատարակութիւն, 2.500 օրինակ, ամբողջութեամբ գունաւոր, լոյս տեսած Տիգրան Մեծ տպարանէն:

⁂

2007 տարուան ամենամեծ նուէրը համայն հայութեան, որ կրնայ պատիւ բերել ամէնէն յառաջացած պետութեան մը աշխարհագրական հիմնարկին:

«Հայաստանի ազգային Ատլասը» ունի նախընթաց մը, լոյս տեսած 1961ին 25.000 տպաքանակով (5 հազարը ռուսերէն) Մինսկի (Բելառուս) քարտէսագրական տպարանէն, 115 էջերու մէջ տեղադրուած, շուրջ 150 գունաւոր քարտէսներէ բաղկացած 34×35սմ. չափերով, որ առնելին իր գիտական եւ պատրաստութեան լրջութեան համար ստացաւ պետական բարձրագոյն մրցանակ (լենինեան): Բաժնուած էր հինգ հիմնական մասերու (ներածական, բնական պայմաններու, բնակչութեան, տնտեսութեան եւ պատմութեան) եւ իր բովանդակութեամբ եւ մեթոտաբանական մօտեցումներով օրինակ ծառայեց նմանատիպ ատլասներու՝ տարբեր երկիրներու եւ հանրապետութիւններու համար:

Այս նոր ատլասը ունի հիմնական առաւելութիւններ.-

1) Ամբողջութիւնը, պատրաստուած Ատլասի գլխաւոր խմբագիր՝ Մանուկ Վարդանեանի նախագահութեամբ, գործն է Հայաստանի աշխարհագրագէտներու, տըպուած է Հայաստանի մէջ, եւ մանաւանդ ներառած է Արցախը իր ազատագրուած տարածքներով, որպէս Հայաստանի Հանրապետութեան անբաժան մասնիկ:

2) Առաջին հատորին (երկրորդը լոյս չէ տեսած տակաւին) մէջ զետեղուած են 250 քարտէսներ եւ ընդարձակ գրութիւններ, հինգ հիմնական բաժիններէ կազմուած.–

ա – Ընդհանուր ակնարկ,

բ – Բնութիւն

գ – Բնակչութիւն

դ – Տնտեսութիւն եւ տարածքային միաւորներ

ե – Արցախի Հանրապետութիւն

Երկրորդ հատորը նուիրուած պիտի ըլլայ.-

1) Հայոց Պատմութեան

2) Հայ մշակոյթին

3) Հայկական Սփիւռքին:

Ձեռքիս տակ գտնուող առաջին հատորի քարտէսները 65 մասնագէտներու կը պարտինք, զանազան մասերը հեղինակած, որպէս հիմնական չափ գործածուած են՝ 1:300.000, 1:750.000, 1:1.000.000 եւ 1:1.500.000:

Շատ կարեւոր նորութիւններ են քարտէսներուն ընկերացող գիտական, աշխարհագրական նկարագրութիւնները, բացատրական յօդուածները, արբանեակային եւ պարզ գունաւոր լուսանկարները, պատրաստուած գծագրութիւններն ու զանազան բացատրական աղիւսակները:

Երկու էջերու մէջ տրուած ընդարձակ ներածականը, պատմականը կ՚ընէ հայ քարտէսագրութեան:

Հայերէն առաջին քարտէսները ստեղծուած են Զ. – Է. դարերուն: Ափսոս որ Անանիա Շիրակացիի վերագրուած «Աշխարհացոյցը» որ

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

«ԳԷՈԴԵԶԻԱՅԻ ԵՒ ՔԱ

բանասէրներու կարծիքով պէտք է որ Հայաստանի եւ այդ ժամանակի յայտնի աշխարհի 15 քարտէսներէ բաղկացած ըլլայ որպէս ամփոփ ժողովածու՝ մեզի չէ հասած:
Մեզի հասած են հայերէն հին քարտէսներու նմոյշներ եւ պատառիկներ զանազան թանգարաններու եւ մատենադարաններու հաւաքածոներու մէջ պահուած:

Հայերէն առաջին տպագիր քարտէսը լոյս տեսած է 1695ին Ամսթերտամի մէջ Ղուկաս Վանանդեցի Նուրիջանեանի ջանքերով եւ արդէն կը ներկայանայ բարձր որակով:

Մխիթարեան Միաբանութեան հիմնադրութեամբ (1700), որու առաքելութեան կորիզը կը կազմէ հրատարակչութիւնը՝ Ս. Ղազարի վանքին մէջ կը ստեղծուի պղնձափորագրութեան արուեստի գործունէութիւն մը Հ. Իգնատիոս եւ Հ. Զաքարիա միաբաններու ջանքերով եւ արդէն 1751ին լոյս կը տեսնէ «Պատկեր բովանդակ աշխարհին Հայաստանեայց» ապա «Աշխարհացոյց Հայաստանեայց ըստ հին եւ նոր Աշխարհագրաց», գործ՝ Հ. Իգնատիոս վրդ. Խաչատուրեանի: 1778ին դարձեալ Ս. Ղազարի մէջ լոյս կը տեսնէ «Աշխարհացոյց Հայաստանեայց» շքեղ եւ մեծղի հատորը որ մեծագոյն պարծանքն է ԺԸ. դարու հայկական քարտէսագրութեան. ան ճոխացած է զանազան դրօշակներով, զէնքերով, հոն է Հայկ իր աղեղով, Արամ ձեռքին բռնած Հայաստանի քարտէսը, Մեծն Տիգրան արքունի մականով եւ Տրդատ Հայոց Արքան:

1784ին Ս. Ղազարի մէջ կը յայտնուի բացառիկ տաղանդով օժտուած միաբան մը՝ Հ. Եղիա Ընտաղեան. անոր փորագրած զոյգ քարտէսները 1785ին, Պոլիս հասնելով ամէնուն հիացմունք կը պատճառեն: Իրեն կը պարտինք բազմաթիւ փորագրութիւններ (Ասիա, Եւրոպա, Ափրիկէ, Ամերիկա) եւ յատկապէս քարտէսը «Լայնածաւալ Տէրութեան Օսմանցոցն», աւարտած 1787ին: 34ամեայ Հ. Եղիա Ընտաղեանի մահով (+1789) հայ քարտէսագրութիւնը մեծ տաղանդ մը կը կորսնցնէ:

ԺԸ. դարի վերջաւորութեան (1791) Մխիթարեանները երկու քարտէսներ եւս կը հրատարակեն.

«Աշխարհացոյց տախտակ Սեաւ ծովու եւ շրջակայիցն»

եւ «Աշխարհացոյց տախտակ Նեղուցին Կոստանդինուպոլսոյ»:

Յաջորդ տարիներուն նոր ատլասներ կը տպագրուին, «Աշխարհացոյց տախտակներ», բաղկացած 21 քարտէսներէ (1860, Վիեննա), «Համառօտ աշխարհագրութիւն» 12 քարտէս (1862, Վենետիկ, Փարիզ), դպրոցական ատլասներ, եւ այլն:

Խորհրդային տարիներուն քարտէսագրութիւնը ստացած էր պետական կարգավիճակ, կեդրոնանալով յատուկ տեսչութեան մը մէջ որ կոչուեցաւ «Գէոդեզիայի եւ քարտէսագրութեան Գլխաւոր Վարչութիւն» (ԳՔԳՎ):

Սկզբնական տարիներուն քարտէսներն ու ատլասները կրթական նպատակներու կը ծառայէին. այսպէս՝ Թիֆլիսի մէջ հայերէնով տպուած Էլիբէկեանի «Դպրոցական ատլաս»ը 1928ին որ ունեցաւ մի քանի հրատարակութիւններ (1929, 1932, 1934):

Միայն Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հիմնադրութիւնը (1943), պատճառ եղաւ որ աշխուժանայ թեմատիկ քարտէսներու (բուսաբանութեան, երկրաբանական, մթնոլորտի, եւլն.) ստեղծումը Հայաստանի տարածքին:

1950 թուականէն սկսած Հայկական համալիր ատլասի մշակման աշխատանքները կը կեդրոնանան Հայաստանի Գիտական Ակադեմիայի մօտ որու երկրաբանական ճիւղին մէջ կը ստեղծուի «Աշխարհագրական բաժին»:

«Հայկական ՍՍՌ Ատլաս»ի աշխատանքները կ՚աւարտին 1958-60 տարիներուն եւ քարտէսներու կազմումը, ձեւաւորումը եւ տպագրութիւնը կ՚իրականացուին 1961ին Մինսկի մէջ (Բելառուս). դա Խորհրդային Հայաստանի առաջին համալիր աշխարհագրական ատլասն էր:

Յետագայ տարիներուն լոյս կը տեսնեն «Հայկական ԽՍՀ աշխարհագրական դպրոցական ատլասը» (1976) եւ «Հայկական ԽՍՀ գիւղատնտեսութեան ատլասը» (1984), որ բաղկացած է 346 քարտէսներէ եւ բացատրական յօդուածներէ, 190 էջի մէջ ամփոփուած, 40×30 չափի:

1986ին լոյս կը տեսնէ «Հայկական ԽՍՀ հողային կադաստրի ատլասը» (ռուսերէն) բաղկացած 64 գունաւոր քարտէսներէ, բազմաբնոյթ տուեալներով օժտուած, սահմանւած մասնագէտներու եւ գիտական աշխատողներու:

1990ին կը հրատարակուի՝ դարձեալ ռուսերէն «Հայկական ԽՍՀ հողերի ատլասը» բաղկացած 49 գունաւոր քարտէսներէ եւ 20 բացատրական էջերէ, Հայաստանի 37 վարչական շրջաններու հողային բնութագրութեան նուիրուած:

Անկախութեան (1991) առաջին տարիներուն, տնտեսական ճգնա-

…ԱՅԻՆ ԱՏԼԱՍ

Ա.

…ԹԵԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ» ՊՈԱԿ

…007

Հ.ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

ժամային պայմաններու տակ, քարտէսագրական աշխատանքները կանգ կ'առնեն։

1998ին ռուսերէնով (ինչո՞ւ) լոյս կը տեսնէ «Հայաստանի բժշկաէկոլոգիական ատլաս»ը 106 քարտէսներէ եւ յօդուածէ բաղկացած եւ հրապարակուած Մոսկուայի «Մեդիցինա» տունէն։

2003ին Երեւանի մէջ լոյս կը տեսնէ «Աշխարհը եւ Հայաստանը» եւ 2004ին «Հայաստանի պատմութիւն Ա. մաս», դարձեալ Երեւանի մէջ նախաձեռնութեամբ հայ – բրիտանական «Մակմիլան – Արմենիա»յի համատեղ ձեռնարկութեան։

«Հայաստանի Ազգային Ատլասը» լոյս տեսած 2007 տարուան առաջին օրերուն, մանրամասնօրէն կ'արտացոլայ Հայաստանի մէջ կատարուած ընկերային եւ քաղաքական փոփոխութիւնները տեղի ունեցած 1961ին լոյս տեսած «Հայկական ԽՍՀ առաջին համալիր ատլասի» ընծայումէն ի վեր եւ հայ քարտիսագրութեան ուսումնասիրութիւններու նուաճումները, շարունակելով եւ զարգացնելով հայ քարտիսագրութեան դարաւոր աւանդութիւնը։

***

Նոր հատորը կը բացուի զոյգ էջերու վրայ Աշխարհի քաղաքական քարտէսով, ապա դարձեալ զոյգ էջերով տրուած է Առաջաւոր Ասիոյ քաղաքական քարտէսը, որուն կեդրոնը գրաւած է Հայաստանի Հանրապետութիւնը Արցախով եւ ազատագրուած տարածքներով։ Կը յաջորդէ «Հայկական լեռնաշխարհ»ը զոյգ էջերով եւ այնուհետեւ իրարու կը յաջորդեն Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Արցախի նուիրուած գունաւոր մասնագիտական քարտէսներու շարք մը որոնցմէ պիտի ներկայացնեմ միայն նուազ մասնագիտական եւ հետաքրքրութիւն արթնցնող էջերը։

Էջ 30ի վրայ տրուած է, օրինակի համար, 1988ի Սպիտակի երկրաշարժի պատճառած ցնցումներու քարտէսը որ հասած է մինչեւ Սեւանի հիւսիսային աւազան եւ ամբողջ Արարատեան դաշտ՝ ուժգնութիւններու աստիճանաւորումով։ Յաջորդ էջին մէջ (31) քարտէսը անցեալի եւ նոր ժամանակներու Հայկական լեռնաշխարհի երկրաշարժերու, տրուած թուականներով։

Հայաստանի հողամասը յայտնի է իր սահանքային երեւոյթներով եւ 38րդ էջը մանրամասնօրէն կը խօսի այդ մասին։

Հայաստան հարուստ է օգտակար հանածոներով, եւ քանի ներկայիս Հայաստանի ամենաշահութաբեր ճարտարարուեստը եղած է «շինարարութիւնը» ուր տեղացիներուն չափ կը փայլին սփիւռքահայեր, յատկապէս «հայրենասէր» պարսկահայեր, իրենց խլամ գործակիցներով... 39րդ էջը ցոյց կու տայ անոնց թէ ո՛ւր կը գտնուին տրաւերտենի (կրաքար), մարմարի, դոլոմիտի, կաւի, ցեոլիտի, հրակայուն ապարի, փերուզի, գաճի, քուարցիտի, դիատոմիտի, կրանիտի, հանքանեւկի, պազալտի, պեմզայի, պեռլիտի, օբսիտիանի, տուֆի, ֆոսֆորիտի եւ այլնի հանքերը... եւ բոլոր մետաղային հանածոներու տեղերը, որոնցմով հարուստ է մեր քարաստանը (երկաթ, մանգանեզ, գրոմ, դիդան, պղինձ, մոլիբտէն, ոսկի, նիգէլ, գոբալտ, կապար, մակնեզիում, ,արսէնիօ, սնդիկ, եւն...)։

Ապա տրուած են հանքային ջուրերու աղբիւրներու քարտէսը (էջ 41) որոնց թիւը 113ի կը հասնի։

Արեգակնային ճառագայթումի հաշուեկշիռի եւ օդի ջերմաստիճանի օրերու մասին տեսնել 45–56։

Մասնաւոր քարտէսներ նուիրուած են, որպէս նորութիւն, այլընտրանքային ելեկտրական աղբիւրներու (արեգակնային, երկրաջերմային, հողմային), էջ 64։

Շատ հետաքրքրական եւ մանրամասնօրէն տրուած են (66–69) տեղեկութիւններ ջրագրական ցանցերու եւ գետերու տարեկան միջին հոսքին, գարնանային վարարումներուն եւլն. մասին (66–73) ուր Սեւանայ լիճը առաջին տեղը կը գրաւէ (72 եւ 92)։

Էջ 73ի քարտէսը մանրամասն ցոյց կու տայ գործող 39 ջրաելեկտրակայաններու դիրքն եւ ուժականութիւնը եւ նախատեսուած 64 կայանները Հայաստանի, Արցախի, ներառեալ ազատագրուած հողերու տարածքին։

Էջ 74–77 տրուած են հողի վերաբերող ապարներու եւ հողերու մաշումի մանրամասն քարտէսներ, որոնց կը յաջորդեն Հայաստանի բուսականութեան (էջ 78, 79) եւ վայրի օգտակար բուսատեսակներու քարտէսներ ուր առանձին տրուած են 37 տեսակ դեղաբոյսերու և 14 տեսակ սնդաբոյսերու անուններ։

Հայաստանի կենդանական աշխարհը լեցուն է անակնկալներով։ Բազմաթիւ լեռնագնացութիւններուս առեն, բարձրադիր վանքերու աւերակներու շուրջ յաճախ հանդիպած եմ գորշ արջերու, եղեգնակատուներու, կինճերու, օձի տեսակներու, սկիւռներու, անտառային կատուներու, մշակամուկերու, բայց չէի կրնար երեւակայել որ ներկայ Հայաստանի տարածքին կ'ապրին տակաւին («տակաւին» կ'ըսեմ, քանի ունինք կիսավայրենի գործարարներ որոնք սկսած են մինչեւ իսկ թռաններ օգտագործել նախարարի կամ նախագահի ընկերակցութեամբ, արդիական զէնքերով եւ պահպանուած գօտիներու մէջ «որսորդութեան հաճոյքը» վայելելու... Ծիծեռնակաբերդի կողքին, անոնց վերապահուած «Արջուտուն» անունով ճաշարան մը բացուած է ուր արջեր՝ վանդակներու մէջ բանտուած՝ յաճախորդները կը զուարճացնեն...) բացի այծի եւ ոչխարի վայրի տեսակներէն, ազնուացեղ եղջերու, ընձառիւծ, լուսան, շերտաւոր բորենի, ջրասամոյր, գորշուկ, ճահճակուղբ, եւ այլն (էջ 81, 82, 83)։

Մեծ խնամքով տրուած են նաեւ հազուադէպ եւ անհետացող բուսատեսակներու (84), եւ կենդանիներու (85) քարտէսները։

Ինծի համար միշտ անհասկնալի եղած է թէ ի՞նչպէս Հայաստանի իշխանութիւնները թոյլ կու տան որ «վերնիսաժի» շաբաթական շուկային մէջ գմռսուած տրիտոններ եւ թիթեռնիկներ ծախուին որ Հայաստանի կենդանական աշխարհի անհետացող տեսակներու կը պատկանին։

Հայաստանի Ազգային Ատլասի հեղինակները տուած են մինչեւ իսկ զբօսաշրջիկութեան գոյութիւն ունեցող եւ ծրագրուած գօտիներու եւ կեդրոններու քարտէսը (էջ 88–89) ուր տեղ գտած են նաեւ գլխաւոր վանական համալիրները։

***

Զափազանց հետաքրքրական բաժին մըն է երրորդը որ ամբողջութեամբ նուիրուած է բնակչութեան (էջ 96-148)։

Հոն կը խօսուի Արմէնօիտ մարդաբանական տիպարի (97) Հայ ազգային ԺԱ.–ԺԲ. դարերու տարածքներու (98), ներառուած է Կիլիկիայի եւ դրացի տարածքներու բնակչութեան ցեղային կազմը ԺԲ.–ԺԴ. դարերուն (99), օտար ցեղերու թափանցումը մինչեւ ԺԴ. դար (100), Հայերու արտագաղթը եւ Գ.–ԺԴ. դարերու հայ գաղթավայրերու ձեւաւորումը (101), մինչեւ ԺԷ. դար Հայերը պատմական հողերու վրայ միակ գերիշխող տարր են (102), ԺԹ. դարի սկիզբին պահած են իրենց գերիշխող դիրքը եւ քիչ մը աւելի տարածուած (103), ռուս–օսմանեան պատերազմներու հետեւանքով (1826–29) պատմական հողերէն դէպի ռուսական հողեր եւ արեւմուտք կը գաղթեն 300·000 Հայեր, նոյնքան թիւով Հայեր կը կոտորուին Համիտեան կոտորածներուն (1895–96) եւ ԺԹ. դարու վերջաւորութեան հայ բնակչութեան տեղաբաշխումը արդէն արմատական փոփոխութիւններու կ'ենթարկուի (էջ 105)։

20րդ դարի սկիզբները, մինչեւ Համաշխարհային Ա. պատերազմ 4·5 միլիոն էր Հայերու թիւը որոնց 91 տոկոսը Օսմանեան հողի վրայ կ'ապրէր եւ մասամբ ռուսական հողերու։ Հայկական վեց վիլայէթներու մէջ կը բնակէր Օսմանեան կայսրութեան Հայերու 60 տոկոսը (106)։

Էջ 107ի քարտէսը կու տայ Մեծ Եղեռնի աշխարհագրական հետեւանքները, ամենայն մանրամասնութեամբ եւ յաջորդ էջով սահմռկեցուցիչ ամայութիւնը պատմական հողերուն 1926ին։

Նորութիւն մըն է 109 էջի քարտէսը որ մանրամասնօրէն կը ներկայացնէ 1921-1987 տարիներուն կատարուած զանգուածային հայրենադարձութեան պատկերը, երեք շրջաններու բաժնուած.

ա. (1921–36) ներգաղթած են 40·000 Հայեր եւ 7·000 անձ անհատական թոյլտուութեամբ։

բ. (1946-1950) ներգաղթած են շուրջ 120·000 հոգի, եւ 4·000 անձեր ալ անհատապէս։

գ. (1962–1987) անհատապէս ներգաղթած է 35·000 անձ։

Էջ 110–111 տրուած է Հայաստանի բնակչութեան տեղաբաշխումը (1926ին) ուր հազիւ 5 քաղաք գոյութիւն ունի, մնացեալը գիւղական խիտ բնակչութիւն ցոյց կու տայ։

1939ին քաղաքներու բնակչութիւնը զգալի յաւելում կը կրէ եւ կ'աւելնան չորս նոր քաղաքներ եւ չորս նոր աւաններ (112–3)։

1959ին բազմաթիւ գիւղեր ջնջըւած են քարտէսին վրայէն (պէտք չէ մոռնալ «Հայրենական պատերազմ» կոչուած աղէտին պատճառած շուրջ 300·000 զոհերն ու ցըրւածները) (114-115)։

Հետաքրքրական է նկատել եւ նկատել տալ որ Արցախի բնակչութեան 9·4 տոկոս կազմող Ազերիները 1939ին, 13·8 տոկոսի կը բարձրանան 1959ին եւ մինչեւ 23 տոկոսի կը հասնին Ադրբեջանի «խնամքին»

☛

Paradjanov : hors-cadre

(Suite de la Première Page)

un corps en mouvement et des lignes dont le rythme alterne avec celui de la bande son où dominent les claquements. C'est un rythme répétitif qu'à choisi Sona Abgarian pour sa vidéo «Es karox ei» (j'aurais pu être) une litanie volontairement abrutissante qui finit par faire sourire et s'avère plus intéressante que ses photographies de monstres. La vidéo d'Astghik Melkonian offre une réflexion sur le corps de la femme et son lien à l'ornement par la capture du geste à la fois cosmétique et artiste. Une femme se peint, utilise son corps comme support d'un graphisme en train de se faire sous l'œil de la caméra et du spectateur. Dans une série de photographies intitulée «Sacs» l'artiste poursuit sa réflexion sur le corps devenu ici objet enveloppé et ficelé. Semblable aux sacs de chiffons, le corps-sac reste néanmoins reconnaissable par sa forme. Le corps surgit ici comme une enveloppe anonyme de l'âme ou de la vie dont le mouvement est entravé par les ficelles. Astghik Melkonian capte la fonction véhiculaire du corps transformé en bagage, en objet que nous transportons notre vie qui, somme toute, n'est qu'un exil plus ou moins volontaire. Les scènes photographiées recèlent une violence contenue, celle de l'enlèvement et de l'abandon, désignant l'humanité comme une vaste prise d'otage sur un parcours nomade jonché de tas de «sacs».

Chakè MATOSSIAN

☛

յանձնուած Հայկական Ինքնավար Հանրապետութեան մէջ...

1970ին Հայերը կը կազմեն Հայաստանի բնակչութեան 88·6 տոկոսը, Ազերիները 6 տոկոս, մնացեալները Ռուս, Քիւրտ, եւլն:

1939ին Հայաստանի գիւղական բնակչութիւնը կը կազմէ երկրին 71 տոկոսը մինչ քաղաքայինը 29 տոկոս:

Քառասուն տարի յետոյ (1979) գիւղականը կը վերածուի 34% եւ քաղաքային բնակչութիւնը կը դառնայ 66%:

Հայաստանի բնակչութեան նուիրուած վերջին ուսումնասիրութիւնը կը տեսնենք 122-123 էջերու քարտէսին վրայ որ կատարուած է 2001 թուականին· զգալի նորութիւն է տեսնել Լաչինի (Բերձոր) եւ Քարվաճառի շրջաններուն մէջ նորաստեղծ փոքր գիւղերու առատութիւնը:

2001ին Հայերը կը կազմեն բնակչութեան 97·9 տոկոսը իսկ քաղաքային բնակչութիւնը կը հասնի 64 տոկոսի եւ գիւղականը 36ի: (էջ 122–123):

Կարեւոր նորութիւն է էջ 124ի քարտէսը որ կու տայ 1988–1990 տարիներուն հայ բնակչութեան բռնի տեղահանումները Ազրբէջանէն, որոնց թիւը կը գերազանցէ 400·000 եւ անոնցմէ 350·000ը ապաստան գտած են Հայաստանի եւ անկախացած Արցախի մէջ:

Ներկայիս Հայաստանի մէջ կը բնակին 80 ազգերու ներկայացուցիչներ, որոնց թիւը կը կազմէ 67·600 անձ, անոնց 60% եզիտի են, 21·7% ռուսեր, 6·8% այլեւայլ, 5·1% ասորիներ, 2·4% ուկրաինացիներ, 2·2% քիւրտեր, եւ 1·7% յոյներ: Արցախի մասին տեղեկութիւններ չեն տրուած (125):

Էջ 126–131 կը խօսուի բնակչութեան թիւի շարժընթացին, սեռային եւ տարիքային կազմին, քաղաքային եւ գիւղական բնակչութեան մասին:

Ամբողջական երկու էջերու մէջ (132–133) տրուած է Հայերու տեղաբաշխումը երկրագունդին վրայ: Այսպէս կ'իմանանք որ ամենամեծ թիւով Հայերով բնակուած երկիրը Ռուսաստանն է (2·200·000), ապա կու գան Միացեալ Նահանգները (1·200·000), Հուսկ Ֆրանսան (4·5–5 հարիւր հազար), Ուկրաինա (130·000), Լեհաստան (120·000), Պուլկարիա (50·000), Բելառուս (30·000), Ուզբեկիստան (70·000), Ղազախստան (25·000), Թուրքմենիստան (22·000), Վրաստան (350 հազար), Իրան (80·000), Թուրքիա (80·000), Յունաստան (45·000), Հունգարիա (15·000), Անգլիա (16 հազար), Գերմանիա (30·000), Չեխիա (10·000), Աւստրալիա (40 հազար), Սուրիա (70·000), Լիբանան (80·000) եւ այլն:

134, 135 եւ 136 էջերը կը խօսին բնակչութեան ազգային կազմին, կրթական մակարդակին եւ ազգագրական մարզերու մասին:

Հայաստանի կրթական աշխարհի բնակչութիւնը կազմուած է 2 միլիոն 922·500 անձերէ, որոնցմէ 31% ունի ընդհանուր միջնակարգ մակարդակ, 15% ընդհանուր տարրական, 15% միջին մասնագիտական, 14% բարձրագոյն, 12% ընդհանուր հիմնական, 8% տարրական կրթութիւն չունի, 3% նախնական մասնագիտական, 2% թերի բարձրագոյն· ի հարկ է համեմատած սովետական փայլուն տարիներուն Հայաստան երկար ճամբայ ունի տակաւին կտրելիք, մաղթելով որ ընկերային անարդարութիւնները եւ անտանելի չափերու հասած կաշառակերութիւնը, որ տարուէ տարի կը զօրանայ իրարու յաջորդող անմակարդակ նախարարներու իշխանութեան օրերուն, օր մը վերջ գտնէ մոգական մականով...

*
**

Էջ 137ով կը սկսի նոր բաժին մը նուիրուած Երեւանի մինչեւ 140: 141–143 էջերը նուիրուած են Մարզային կեդրոններու (Ստեփանակերտ, Գիւմրի, Վանաձոր, Հրազդան, Գաւառ, Իջեւան, Եղէգնաձոր, Աշտարակ, Արմաւիր, Արտաշատ, Կապան):

Էջ 144–148ի մէջ տեղ գտած են Հայաստանի պատմական մայրաքաղաքները – Վան Ք. առաջ 830 – 4րդ դար – Արմաւիր Ք.Ա. Դ. դարէն մինչեւ Ք.Վ. Գ. դար – Երուանդաշատ Գ. դար – Արտաշատ 189 թուականին – Տիգրանակերտ Ա. դարէն, Վաղարշապատ Բ. դար – Դուին Դ. դար – Բագարան Թ. դարու վերջ – Շիրակաւան 890 թուական, Կարս 928 թուական – եւ հուսկ Անի 961 թուին:

*
**

Հատորին չորրորդ բաժինը (էջ 150–201) ամբողջութեամբ նուիրուած է Տնտեսութեան իր բոլոր ենթակառոյցներով (ելեկտրական ուժ, մետաղաձուլութիւն, քիմիական արդիւնաբերութիւն, մեքենաշինութիւն, Շինանիւթեր, սնունդ, գիւղատնտեսութիւն, հողային ֆոնտ, ոռոգման համակարգ, խաղողագործութիւն, Պտղաբուծութիւն, ցորեն, գետնախնձոր, բանջարներ, անասնաբուծութեան բոլոր տեսակները, փոխադրական համակարգ առողջապահութիւն, զբօսաշրջիկութեան կեդրոններ, տնտեսական արտաքին կապեր, գիտութիւն եւ այլն: Մէկ խօսքով նկատի առնուած են երկրին տնտեսութեան բոլոր ենթակառոյցները մանրամասնօրէն:

Զբօսաշրջիկութեան նուիրուած քարտէսէն (196–197), հաճոյքով կ'իմանանք որ ԻՒՆԷՍՔՕ-ի «Համաշխարհային ժառանգութեան» ցանկին մէջ կը գտնուին՝

1. Էջմիածնի եկեղեցիներ, Զուարթնոցի հնագիտական վայր,

2. Հաղբատ–Սանահին վանական համալիրը,

3. Գեղարդի վանքը

4. Գնիշիկի ձորի մշակութային հողատարածքը (ներկայացուած):

Արտաքին տնտեսական կապերու բաժինն ալ (200–201) բաւական անակնկալներ կրնայ պարզեւել ուշադիր ընթերցողին:

Հայաստանի ներածումի–արտածումի ցանցը զգալիօրէն տարածուած է երկրագունդի բոլոր ցամաքամասերուն վրայ, սկսած Իսլանտայէն մինչեւ Նոր Զելանտա առեւտուր կ'ընէ մեր փոքր բայց ուժական Հայրենիքը:

*
**

Հայաստանի Ազգային Ատլասի հինգերորդ եւ վերջին բաժինը նուիրուած է Հայաստանի 10 վարչական տարածքային առաւել Արցախի Հանրապետութեան կառուցածքներուն:

Ա. Առաջինը Արագածոտնի մարզըն է (էջ 206) որուն տարածքն է 2·753 ք·քմ·, կեդրոն ունենալով Աշտարակ քաղաքը· մարզի բարձրագոյն կէտը 4·090 մեթր է եւ ամենացածը՝ 980 մեթր: Ունի 139·500 բնակիչ (2006թ·), 114 համայնք, 117 գիւղ եւ 3 քաղաք· 164 կրթական հիմնարկ, 112 մշակութային, 44 արդիւնաբերական ձեռնարկ եւ 37·161 գիւղացիական տնտեսութիւն:

Բ. Արարատի մարզ: 2·096 ք·քմ, կեդրոնը՝ Արտաշատ քաղաքը· բարձրագոյն կէտը 3·443 մեթր (Գեղասար լեռ), ամենացածը՝ 800մ·, 274·200 բնակիչ (2006թ·), 97 համայնք, 94 գիւղ եւ 4 քաղաք· ունի 206 կրթական հիմնարկ, 101 մշակութային, 6 արդիւնաբերական ձեռնարկութիւն եւ 53·470 գիւղացիական տնտեսութիւն· (էջ 208):

Գ. Արմաւիրի մարզ: 1·242 ք·քմ· կեդրոնը՝ Արմաւիր քաղաքը: Բարձրագոյն կէտը 1310 մեթր եւ ցածագոյնը 830 մ·, 279·200 բնակիչ (2006), 97 համայնք, 95 գիւղ եւ 3 քաղաք, 203 կրթական եւ 109 մշակութային հիմնարկներ: 39 արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ եւ 50·332 գիւղական տնտեսութիւն:

Դ. Գեղարքունիքի մարզ: 5 հազար 348 ք·քմ·, մարզային կեդրոնը Գաւառ քաղաքը, բարձրագոյն կէ- 3·597 մեթր (Աժդահակ լեռ), ամենացածը՝ 1·750 մեթր. 1·1·06ին ունէր 239·400 բնակիչ, 92 համայնք, 5 քաղաքներ եւ 93 գիւղեր: 202 կրթական եւ 126 մշակութային հիմնարկ, 47 արդիւնաբերական ձեռնարկ եւ 52·120 գիւղական տընտեսութիւն:

Ե. Լոռիի մարզ: 3·789 ք·քմ·, կեդրոնը՝ Վանաձոր քաղաքը, բարձրագոյն գագաթը՝ 3·196 մեթր (Աչքասար լեռ) եւ ամենացածը՝ 540 մեթր: 283·400 բնակչութիւն (1·1·06), 113 համայնք, 122 գիւղ և 8 քաղաք: 263 կրթական եւ 117 մշակութային հիմնարկ, 88 արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ եւ 32·542 գիւղական տնտեսութիւն:

Զ. Կոտայքի մարզ: 2·089 ք·քմ·, կեդրոն ունենալով Հրազդան քաղաքը: Բարձրագոյն գագաթը Աժդահակ լեռ՝ 3·597 մեթր, ամենացածը՝ 1·140 մ·: 275·100 բնակիչ (2006), 67 համայնք, 62 գիւղ եւ 7 քաղաք: 187 կրթական եւ 84 մշակութային հիմնարկ, 135 արդիւնաբերական ձեռնարկ եւ 37·611 գիւղական տնտեսութիւն:

Է. Շիրակի մարզ: 2·681 ք·քմ·: կեդրոնը՝ Գիւմրի քաղաք· բարձրագոյն գագաթը Արագած լեռ՝ 4·090 մեթր եւ ամենացած կէտը 1·320 մեթր: 281·400 բնակիչ, 119 համայնք, 128 գիւղ եւ 3 քաղաք: Կրթական 261 եւ մշակութային 140 հիմնարկներ, 95 արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ եւ 28·151 գիւղացիական տնտեսութիւն:

Ը. Սիւնիքի մարզ: տարածութիւն 4·506 ք·քմ·, մարզային կեդրոնը Կապան քաղաքը, բարձրագոյն գագաթը՝ Կապուտջուղ լեռը 3·904 մեթր, եւ ցածագոյնը 370 մեթր: 153·000 բնակչութիւն (2006), 109 համայնք 127 գիւղեր եւ 7 քաղաքներ: 207 կրթական եւ 151 մշակութային հիմնարկներ, 55 արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ եւ 13·023 գիւղական տնտեսութիւն:

Թ. Վայոց Ձորի մարզ: 2·308 ք·քմ·, կեդրոնը՝ Եղեգնաձոր քաղաքը, բարձրագոյն կէտը՝ Վարդենիս լեռը՝ 3·522 մեթր, եւ ամենացածը՝ 955 մեթր: Բնակչութիւն՝ 55·800 անձ (2006), 44 համայնք, 52 գիւղ եւ 3 քաղաք: 79 կրթական եւ 51 մշակութային հիմնարկներ, 37 արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ եւ 12·826 գիւղական:

Ժ. Տաւուշի մարզ: 2·704 ք·քմ·, կեդրոնը՝ Իջեւան քաղաքը: Բարձրագոյն կէտը 2·993 մեթր (Մուրղուզ լեռ), ամենացածը՝ 379 մեթր: Բնակչութիւն՝ 134·400 անձ, 62 համայնք, 60 գիւղեր եւ 5 քաղաք: 151 կրթական եւ 76 մշակութային հիմնարկներ, 46 արդիւնաբերական ձեռնարկ եւ 21·938 գիւղացիական տնտեսութիւն:

ԺԱ. Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութիւն

Տարածութիւն՝ 10·129 քառակուսի քիլոմեթր·,

մայրաքաղաք՝ Ստեփանակերտ,

2005ի մարդահամարով՝ 146·600 բնակիչ,

որոնցմէ 70·100 արու եւ 76·500 իգական սեռի պատկանող·

բնակչութեան խտութիւնը 14 մարդ 1 ք·քմ·-ին·

ունի 7 շրջաններ (Ասկերան, Հադրութ, Մարտակերտ, Մարտունի, Շահումեան, Շուշի, Քաշաթաղ, Ստեփանակերտ):

Համայնքներու թիւն է 277: Ունի 10 քաղաք: որոնց բնակչութեան թիւն է 79·500 հոգի: 381 գիւղ 67 հազար 100 բնակչութեամբ եւ 267 գիւղական համայնքներ:

*
**

Հայաստանի Ազգային Ատլասի հինգերորդ մասով (էջ 204-229) կը փակուի այս հրաշալի հատորը որ իսկապէս պատուաբեր աշխատասիրութիւն մըն է, գիտական շատ լուրջ մօտեցումով ձեռնարկուած եւ անբացատրելի լաւատեսութիւն կ'արթնցնէ մեր մէջ, 15 տարի անկախութեան ձեռքբերումէն վերջ երբ միայն մեր մշակութային եւ բարոյական արժէքներուն քայքայումին ականատես եղանք, կարծէք վերահաս գարնան հետ, մեր անցեալի գիտական այնքան պանծալի աշխարհը սկսած է ծիլեր արձակել եւ նորանոր յոյսեր ներշնչել:

Ափսոս որ շատ փոքր տպաքանակ ունենալով (2500 օրինակ) առ այժմ պիտի տրամադրուի միայն պետական հիմնարկներուն եւ հրաշքով ձեռքս անցած ըլլալով առաջին օրինակներէն մին, փորձեցի քիչ մը աւելի ընդարձակօրէն ներկայացնել քան ինչ նախատեսած էի:

Յ.Վ.Գ.

Փարիզ 4·3·07

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 3
MARDI
3 AVRIL
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.678 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.678

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետուհին՝ Անկելա Մերքէլ Շաբաթ օր, Մարտ 31ին, ձեռնարկեց շրջապտոյտի մը Մերձաւոր Արեւելք: Այս առթիւ, կոչ մը ըրաւ Արաբներուն եւ Իսրայէլացիներուն որ խիզախ ձեռք առնեն խաղաղութեան գործընթացը: Հանդիպում ունեցաւ Իսրայէլի վարչապետին հետ, խոնարհելէ ետք Շոայի նուիրուած յուշարձանին առջեւ: Միաժամանակ մամուլի ասուլիս մը տուին Օլմերթի հետ եւ այդ առթիւ Իսրայէլի վարչապետը ըսաւ. – «Կը յայտարարեմ արաբական երկիրներու ղեկավարներուն, որ եթէ Սաուտի Արաբիոյ Թագաւորը ձեռնարկէ ժողովի մը արաբ չափաւոր ղեկավարներուն հետ մեզի ներկայացընելու համար սաուտական գաղափարները, կու գանք լսելու եւ ուրախ կ'ըլլանք ներկայացնելու մեր գաղափարները»: Կը յիշուի որ Սաուտի Արաբիա խաղաղութեան ծրագիր մը պատրաստած է որ բնականոն յարաբերութիւններ կը նախատեսէ արաբական երկիրներու եւ Իսրայէլի միջեւ, որու փոխարէն Իսրայէլ պարտի քաշուիլ 1967ին գրաւած հողերէն: Իսրայէլ դրական կ'ետեր նկատած է, բայց ծրագիրը իր այս ձեւին տակ մերժած է:

«ՌԸՓՈՐԹԸՐ ՍԱՆ ՖՐՈՆԹԻԷՐ» ընկերակցութիւնը Մարտ 28ին կոչ մը ուղղած է Թրքական կառավարութեան, որպէսզի Հ. Տինքի սպանութեան հետաքննութեան մէջ վճռակամութիւն ցոյց տրուի: Պահանջուած է որ միայն արարքին հեղինակները չպատժուին, քանի որ շատ տուեալներ կան յայտնող թէ անոնք նեցուկը կը վայելէին երեւելի քաղաքական դէմքերու եւ կուսակցութիւններու:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆԻ Սալոմոն կղզիներուն մէջ, Ռիւմբէրի վրայ 8 աստիճան ուժգնութեամբ երկրաշարժ մը պատահած է, բաւական խրարանցում ըստեղծելով Ապրիլ 1ին: Առաջին լուրերու համաձայն 15 մեռեալ կար, բայց նաեւ անհետացածներ: Նիւթական վնասներ ալ մեծ են:

ՍԵԿՈԼԷՆ ՌՈՒԱՅԱԼ, որ Ապրիլ 1ին, հիւրն էր Եւրոպա 1 ձայնասփիւռի կայանին, յարձակում մը գործեց Նիքոլա Սարքոզիի բնաւորութեան դէմ, դատապարտելով Իռ. ԷՄ. Փէ.ի թեկնածուն, "որ չի կրնար տէրը մնալ իր պաղարիւնին: Կ'ակնարկէր Սարքոզիի ամբաստանութեան՝ ձախին դէմ, որ կորսնցուցած է բարոյական ամէն ըմբռնում: Սարքոզի մեղադրած էր ձախը որ լակոտներուն (վուայու) կողքին է (Կառ տիւ Նորի դէպքերուն առթիւ): Կ'ուզէ որ Սարքոզի վերջ դնէ բերանացի իր նախատինքներուն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ընտրութեան 12 թեկնածուներն ալ, զանազան վայրերու մէջ ելոյթներ ունեցան Ապրիլ 1ին: Պայրու Անթիլներ եւ Կիւյան կը գտնուէր եւ յայտնեց թէ ընտրուելու պարագային ԷՆԱ–ն (Էքոլ Նասիոնալ տ'Ատմինիսթրասիոն) պիտի փոխարինէ «Հանրային Սպասարկութեանց Վարժարան»ով մը: Գոհունակութիւն յայտնեց նաեւ որ Ժիլ տը Ռոպիէն (Իռ. ԷՏ. ԷՖ. միակ նախարարը) կը միանայ Սարքոզիի: Այս վերջինն ալ, որ ԷՌ. ԹԷ. ԷԼ. – Ֆիկառօ – ԷԼ. ՍԷ. Ի.ի հիւրն էր, ծանրացած է մասնաւորաբար ապահովութեան վրայ, որպէս գլխաւոր հարց:

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ խոստովանեցաւ որ երկկողմանի ուղղակի կապ հաստատած է Թեհրանի հետ, իր պատանդներուն ազատ արձակման համար: Նոր տեսերիզ մը ցոյց կու տար անոնցմէ երկուքը, մէկը կը խոստովանէր թէ պարսկական ջուրերը մտած է, միւսն ալ ներողութիւն կը խնդրէր Պարսիկներէն:

ՏԱՐՖՈՒՐԻ մէջ (Սուտանի արեւմտեան շրջանը) 62 հոգի մեռած է եւ 21 հոգի ալ վիրաւորուած են Մարտ 31ին, արաբական ցեղախումբի մը յարձակման հետեւանքով:

ԿԻԵՒԻ փողոցները լեցած էին կրկին հազարաւոր Ուքրանացիներ: Մայտան հրապարակը, ուր 60 հազար հոգի հաւաքուած էր, ծանօթ էր մանաւանդ 2004ին, երբ խաղաղ յեղափոխութիւն մը կատարուեցաւ: Բազմութիւնը այս անգամ կը պահանջէ որ նախագահ Իուշչենկօ Խորհրդարանը լուծէ: Այս ձեւով «Նարնջագոյն ակումբը» կ'ուզէ որ վերջ դրուի նախագահ – կառավարութիւն ճակատումին, թէեւ յայտնի չէ ի՞նչ կ'ըլլայ հետեւանքը: Նախագահը համամիտ կը թուի, բայց ինք ալ մտահոգ է հետեւանքներուն մասին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Աւետարանական Դաշնակցութիւնը, որ Ֆրանսայի երրորդ կրօնքը կը ներկայացնէ, շաբաթավերջին ընտրած է իր նոր նախագահը՝ յանձին Գլօտ Պաթիի, որ պաշտօնին գլուխը պիտի անցնի Յուլիս 1ին, յաջորդելով պաստեւլի Ժան-Արնոլտ տը Գլերմոնի:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՑՈՒՍԱԽԱԲ ԵՆ ԱԽԹԱՄԱՐԻ Ս. ԽԱՉԻ ԲԱՑՈՒՄԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆՔԷՆ

Ինչպէս միջազգային լրասփիւռներ (օրինակ Մարտ 31ի Մոնտը) Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութեան բանբերը Վլ. Կարապետեան ալ հայեւ-Թուրք հաշտութեան մը համար շօշափելի քայլեր հարկաւոր նկատած է, գոհունակութիւն յայտնելով հանդերձ Ս. Խաչին վերանորոգումին: Ան ըսած է. «Թուրքիա կ'ուզէ միայն մեր երկիրներու փոխյարաբերութեան մէջ դրական քայլ մը առածի տպաւորութիւնը ստեղծել: Պարզ զուգադիպութեամբ չէ որ Ս. Խաչի վերաբացումի հանդիսութիւնը նոյն օրերուն եղաւ, մինչ ԱՄՆ–ու Գոնկրէսը կը պատրաստուի օրակարգի առնել Ցեղասպանութեան ճանաչումի խնդիրը»: Ապա շեշտած է. «Հայ ժողովուրդը ոչ թէ Թուրքիոյ անվերջանալի խաղերուն գործիք ըլլալ, այլ յարաբերութիւնները բնականոնացնելու կոչուած շօշափելի քայլերու պէտք ունի»:

Այս խօսքերուն անուղղակի պատասխան մը կարելի է նկատել Թուրքիոյ մշակոյթի նախարար Ա. Գոչի հետեւեալ արտայայտութիւնը. «Մենք ժեսթ մը ըրած ըլլալու համար չէ որ նորոգեցինք Ախթամարի հայկական եկեղեցին: Որպէս Թուրքիոյ մշակոյթի նախարարը ես ոչ ոքի ժեսթ կ'ընեմ: Ոչ ալ իմ կառավարութիւնս կ'ընէ: Մեր ըրածը այս երկրին մշակութային արժէքները բաժնել է ամբողջ աշխարհին հետ»:

Թուրք նախարարը այս խօսքերը ըսած է ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագրով Արեւելեան Անատոլուի մէջ զբօսաշրջութեան զարկ տալու նիւթով ժողովին ընթացքին:

***

Ս. Խաչը երկու օրուան մէջ աւելի քան երեք հազար այցելու ունեցած է, ըստ Թրքական թերթերուն: Նորոգութեան պտուղը առաջին քաղողներն ալ եղած են Վանայ լիճին մակոյկավարները: Անոնք երթուդարձի գինը 3էն 5 Թրքական ոսկիի բարձրացուցած են արդէն, ըսելով թէ այս եղանակին օրը 1–2 երթուդարձ կ'ընէին, հիմա 20ի բարձրացած է այդ թիւը: Զբօսաշրջիկները 2 Թրքական ոսկի ալ կը վճարեն եկեղեցի մուտքի տոմսին:

Ու տակաւին կը խօսուի մշակութային ժառանգութեան մը յարգանքի նման նիւթերու մասին...

ԱՄՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՇԱՀԱԳՈՐԾԱԾ ԵՆ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱԿԱՀԱՅ ԱՐՇԱՒԻՆ ՄԷՋ

Թրքական լրասփիւռներ վերջերս յայտնի գոհունակութեամբ տեղեկացուցին թէ ԱՄՆ–ու գործի աշխարհին հանրածանօթ ընկերութիւնները եւս դէմ են Գոնկրէսին կողմէ Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումին:

Սակայն Մարտ 28ին, գլխաւորութեամբ «Միքրոսոֆթ»ին, այդ ընկերութիւնները հերքած են Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւին դէմ տարուած արշաւին իրենց մասնակցութեան լուրը: Անոնք ըսած են թէ ոչ միայն մասնակից չեն, այլեւ նոյնիսկ լուր չունին թէ Թուրքիոյ կողմէ իրենց անունը կը շահագործուի նման արշաւի մը մէջ: Թրքական սուտը երեւան ելած է երբ ԱՄՆ–ու Հայ Դատի յանձնախումբը շուրջ 100 ընկերութեան նամակներ ղրկած է, գիտնալու համար թէ իսկապէս ներգրաւուա՞ծ են հայկական բանաձեւին ընդունման դէմ Թուրքերու տարած արշաւին մէջ:

ՆԱԽԱԳԱՀ Ժ. ՇԻՐԱՔ ԲԱՔՈՒ ՊԻՏԻ ՉԵՐԹԱՅ

Ազրպէջանական մամուլի գործակալութիւնը տեղեկացուցած է թէ Ֆրանսայի նախագահը Բաքու պիտի չայցելէ իր պաշտօնավարութեան աւարտէն առաջ: Նախագահի բանբերին տեղակալը բացատրած է թէ Ժ. Շիրաքի ժամանակացոյցը շատ ծանրաբեռնուած է եւ հոն որպէս վերջին այց նշուած է Եւրոպական Միութեան յիսնամեակի առիթով Գերմանիա ուղեւորութիւնը:

ԹՐՔՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐԿԱԲԵԿՈՒՄԸ ԸՍՏ ՎԱՐԿԱԲԵԿՈՂԻՆ

Թուրք պատմաբան Թ. Աքչամ Թրքութիւնը վարկաբեկելու ամբաստանութեամբ դատարան կանչուած էր, պատժական օրէնսգրքին յայտնի 301րդ յօդուածով: Ամբաստանութեան պատճառը այն էր որ 1915–17ի դէպքերը ան «ցեղասպանութիւն» որակած էր:

Դատախազը որոշած է որ ցեղասպանութեան որակումին գործածութիւնը մաս կը կազմէ մտածումի ազատութեան եւ չի կրնար մեկնաբանուիլ որպէս Թրքութեան վարկաբեկում:

Աքչամ գրած էր «Ակօս»ի մէջ.

«Կը հաւատամ որ 1915–17 շրջանին կատարուածը ցեղասպանութիւն էր եւ այս հաւատքս ամէն առիթով կ'արտայայտեմ: Եթէ այդ շրջանը «ցեղասպանութիւն» բառով որակել յանցանք է, ես այդ յանցանքը գրեթէ ամէն շաբաթ անգամ մը կը գործեմ»:

Գրութիւնը խորագրուած էր. «Հ. Տինք, 301ը եւ խոստովանութիւն մը»:

Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐՈՎ ՑԱՑՏՆՈՒԱԾՆԵՐԷՆ

Հ. Տինքի ոճիրին հետաքննութեան ընթացքին յայտնի եղած է որ գլխաւոր ամբաստանեալներէն Մուսթաֆա Եօզթիւրք անցեալին հարցաքննուած է նաեւ Բենեդիկտոս ԺԶ.ի Թուրքիա այցին ընթացքին (Նոյ. 2006) անոր դէմ արարքի մը պատրաստութեան առընչութեամբ: Ան Տրապիզոնի «Ալփէրէն օճաքլարը» կոչուած ազգայնամոլ խմբակներուն նախկին նախագահն է: Այդ առաջին հարցաքննութենէն ետք փոխադրուած է Պոլսոյ ծանր յանցանքներու 9րդ ատեանը որ զինք ազատ արձակած է:

Մ. Եօզթիւրք ըսած է թէ 2006ի Ապրիլին կամ Մայիսին 3 – 4 հոգինոց խումբ մը իր ղեկավարած ակումբը գացած է. հոն յայտնած են թէ իրենցմէ Զէյնէլ Ա. Եաւուզ պիտի սպաննէ Հ. Տինքը: Որպէս պատճառ ըսած են թէ ան անարգած է Թուրք ազգը: Ինք հաւատ չէ ընծայած անոնց խօսքերուն:

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ 100 ԿՈՂՄՆԱԿԻՑ ՈՒՆԻ

Անցեալ Դեկտեմբերին Մեծն Բրիտանիոյ Խորհրդարանին Համայնքներու ժողովին յղուած էր Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւ մը, Պոպ Սփինքի կողմէ: Հոն կ'ըսուէր գլխաւորաբար. «Համայնքներու ժողովը 1915ին աւելի քան մէկ միլիոն Հայերու սպանութիւնը ցեղասպանութիւն կը նկատէ եւ կոչ կ'ուղղէ կառավարութեան զայն ճանչնալու որպէս այդ. նոյն ատեն նոյնը ընել կը թելադրէ Թուրքիոյ, մեկնելով իր շահերէն»:

Մարտ 30ին երեսփոխան Էտ Տեւի հաւիբերալ խորհրդարանականը եղած է բանաձեւը ստորագրող: «Ըրլի տէյ մօշըն 357» խորագրուած բանաձեւը շրջանառութեան մէջ պիտի ըլլայ մինչեւ Նոյեմբեր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԵՐԿՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի անկախութեան գրեթէ առաջին օրէն ազգային կարեւորագոյն վիճայարոյց խնդրին վերածուեցաւ երկքաղաքացիութեան պարագան: Երկիրը պէ՞տք է այդ համակարգը ընդունէր, թէ հայաստանցին միայն կարենար ըլլալ Հայաստանի քաղաքացի: Խնդիրը կարեւոր էր բնականաբար, կարեւորագոյններէն մէկը, բայց ո՛չ վիճայարոյց ըլլալու արժանի, ո՛չ ալ արդարօրէն այնքան հակադրութեան առակ: Նման երկրի մը համար, որուն բնակչութեան առնուազն կրկնապատիկ ազգակիցները կ՚ապրէին դուրսը, նոյնիսկ եթէ որոշ հարցեր կը ստեղծէր, անսուելիք առաջին քայլերէն էր երկքաղաքացիութիւնը: Ո՛չ անշուշտ ինքնաբերաբար: Ո՞ր մէկ երկիրը ձրի քաղաքացիութիւն կը նուիրէ իր ժողովուրդին: Բայց «ինքնաբերաբար»էն, «ձրի»էն մինչեւ յամառ մերժում, բազմաթիւ փուլերով աստիճանաւորում մը կայ:

Ամէնէն տգեղը այն վէճն էր որ ընթացաւ անուղղակի կերպով, ընդմէջ՝ Հայաստանեան իշխանութիւններուն եւ երկքաղաքացիութեան պահանջ ներկայացնող յատկապէս սփիւռքեան դիրքերուն: Առաջինները չնաշխարհիկ գանձի մը բացարձակ տիրութեան կեցուածքով մը մերժեցին ու մերժեցին այդ համակարգին որդեգրումը, միայն անոր անպատեհութիւնները թուելով, շատ ալ հոգ չընելով որ իրենց պնդումներուն մեծ մասը համոզիչ չէր: Ինչ կը վերաբերի «դուրսիններուն» հայրենի ղեկավարութեան հակադրուելու մեղքէն վախցողները անոնց մերժումին ընդունելի պատճառներ ճարեցին. միւսները ամէն առիթ-բացէ ի բաց ըսին ու գրեցին ղժկամութեան անհասկնալի, անհեթեթ բնոյթին մասին:

Այսօր խորհրդարանական քննարկումներէն ետք նախագահ Ռ. Քոչարեանի ստորագրած Փետր. 26ի հրամանագրերով հարցը հարթըւած է: Հայաստանի քաղաքացին կրնայ այլ երկրի մըն ալ քաղաքացին ըլլալ, կամ փոխադարձաբար:

Այդ թուականի առաջին հրամանագիր մը կը վերաբերի Հայաստանի քաղաքացիութեան կարգին. հոն կ՚ըսուի թէ երկրին քաղաքացիութիւնը չունեցող 18 տարեկանէն վար գործունակ ամէն անձ իրաւունք ունի Հայաստանի քաղաքացիութիւն ստանալու, եթէ՝

ա- վերջին երեք տարուան ընթացքին մշտապէս բնակած է Հայաստանի մէջ,

բ- կրնայ արտայայտուիլ հայերէնով,

գ- ծանօթ է երկրին սահմանադրութեան:

Այս խումբէն զատ նոյն դիմումը կրնան ընել անոնք որոնք ա) ամուսնացած են Հայաստանի քաղաքացիի մը հետ, կամ ունին այդ քաղաքացիութեան տէր զաւակ, բ) որոնց մէկ ծնողքը Հայաստանի քաղաքացի եղած է, կամ ինքը ծնած է Հայաստանի մէջ: Այս խումբին պատկանողները 18 տարեկան ըլլալէ ետք երեք տարուան ընթացքին դիմում կը կատարեն, գ) ծագումով Հայ են, ունին հայ նախնիներ, դ) 1995 Յունուար 1էն յետոյ իրենց դիմումով հրաժարած են Հայաստանի քաղաքացիութենէն:

Այս խումբերէն դիմումի նպատակ ունեցողները պէտք է գիտնան թէ դիմումը անձամբ պէտք է կատարուի կառավարութեան լիազօր մարմնին: Իսկ քաղաքացիութեան ստացումը կ՚ըլլայ հանրապետութեան նախագահին հրամանագրով: Ստացողները պէտք է երդնուն՝ «դառնալով Հայաստանի քաղաքացի, հաւատարիմ լինել Հայաստանի հանրապետութեանը, պահպանել Սահմանադրութիւնը եւ օրէնքները, պաշտպանել անկախութիւնը, յարգել պետական լեզուն, ազգային մշակոյթը եւ սովորոյթները»:

Այս գլխուն մէջ ըսուած է որ քաղաքացիութիւն կրնայ շնորհուիլ անձերու որոնք բացառիկ ծառայութիւններ մատուցած են Հայաստանի:

Քաղաքացիութեան դիմումը կը մերժուի անոնց որոնք իրենց գործունէութեամբ կը վնասեն պետական եւ հանրային ապահովութեան, կարգ-կանոնին, հանրային առողջութեան եւ բարքերուն, ուրիշներու իրաւունքներուն, ազատութիւններուն, եւլն.:

ԵՐԿՔԱՂԱՔԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Երկքաղաքացին այն անձն է որ հայաստանեանէն զատ ունի այլ երկրի / երկիրներու քաղաքացիութիւն: Ան Հայաստանի համար կ՚ընդունուի միայն որպէս Հայաստանի քաղաքացի: Որպէս այդ, ունի Հայաստանի քաղաքացիի բոլոր իրաւունքներն ու պարտականութիւն-պատասխանատուութիւնները. բացառութիւն կը կազմեն միջազգային պայմանագրերով կամ օրէնքով նախատեսուած դէպքերը:

Հայաստանի այն քաղաքացին որ այլ պետութեան մը քաղաքացիութիւնը կ՚ունենայ, պարտի այդ մասին մէկ ամսուան մէջ տեղեկացընել Հայաստանի կառավարութեան լիազօր մարմնին:

Նոյն թուականի երկրորդ հրամանագրով մը ճշդուած է երկքաղաքացիներու ընտրութեան կարգը. Հայաստանի ու նոյն ատեն այլ երկրի քաղաքացիութեան տէրերը ընտրութեան կրնան քուէարկել եթէ հայաստանեան արձանագրութիւն ունին: Ինչ կը վերաբերի ընտրութեան - հանրապետութեան նախագահութեան եւ երեսփոխանական - թեկնածու ներկայանալու, «Հանրապետութեան նախագահի թեկնածու չեն կարող առաջադրուել եւ գրանցուել Հայաստանի հանրապետութեան այն քաղաքացիները, ովքեր ունեն այլ պետութեան քաղաքացիութիւն»: Նաեւ՝ «Ազգային ժողովի պատգամաւորութեան թեկնածու չեն կարող առաջադրուել եւ գրանցուել Հայաստանի հանրապետութեան այն քաղաքացիները, ովքեր ունեն այլ պետութեան քաղաքացիութիւն»:

Աւելի կարճ ըսելով՝ երկքաղաքացին իրաւունք չունի Հայաստանի մէջ ճակատագրական դերի յաւակնելու. ո՛չ կրնայ երեսփոխան ըլլալ, ոչ ալ հանրապետութեան նախագահ: Պարագաներ որոնք այնքան ալ արտասովոր չեն:

Փետր. 26ի նախագահական հրամանագրերու երրորդը երկքաղաքացիին զինապարտութեան մասին է. Հայաստանի քաղաքացիութեան տէր դարձած անձը եթէ մինչ այդ այլ պետութեան մը զինեալ ուժերուն մէջ ծառայած է առնուազն 12 ամիս, կամ առնուազն 18 ամիս այլընտրական ծառայութիւն կատարած, Հայաստանի մէջ պարտադիր զինուորական ծառայութենէն զերծ կ՚ըլլայ: Բացառութիւն կը կազմէ Հայաստանի կառավարութեան սահմանած պետութիւններու պարագան:

Իսկ Հայաստանի քաղաքացին որ կ՚ունենայ այլ պետութեան մըն ալ քաղաքացիութիւնը, զերծ չի մնար Հայաստանի մէջ պարտադիր զինուորական ծառայութենէն, անկախ այն հանգամանքէն որ այլ պետութեան մէջ ծառայութիւնը ըրա՞ծ է, թէ ոչ: Ինչ որ ալ ըլլայ պարագան, երկքաղաքացին ենթակայ է զօրահաւաքի եւ վարժական հաւաքի:

Հրամանագրեր կան պատժելի վիճակներուն առընչութեամբ ալ. ան որ այլ երկրի քաղաքացի դառնալը չի յայտներ Հայաստանի կառավարութեան լիազօր մարմնին, դրամական տուգանքի կը դատապարտուի. իսկ ան որ այլ երկրի քաղաքացիի արգիլուած պաշտօնի տէր է ու երկրորդ քաղաքացիութիւն ստանալը չի յայտներ Հայաստանի կառավարութեան լիազօր մարմնին, երեքէն հինգ տարուան բանտարկութեամբ կը պատժուի, կը զրկուի որոշ պաշտօններ վարելու իրաւունքէն:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Հ.Բ.Ը.ՄԻՈՒԹԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԸՆԴԱՌԱՋ

ՀԱՅԿ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Խումբ մը տեսլապաշտ ազգային դէմքեր, Պօղոս Նուպար փաշայի գլխաւորութեամբ, 1906 Ապրիլ 15ին, Գահիրէի մէջ հիմնեցին Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը: Անոնք հայ ազգին բազմատեսակ ցաւերով տառապողներ չէին միայն, այլ այդ ցաւերը զգացող եւ դարմանին մասին մտածող առաջնորդներ էին, որոնք տեսնելով Օսմանեան իշխանութեանց հայահալած ընթացքը, կը կանխատեսէին գալիք աւելի դաժան օրերը՝ հալածանքի ու տառապանքի դժոխային ժամանակները եւ կը նախապատրաստուէին դիմակալել արեւմտահայութեան զարհուրելի այդ վիճակը, նիւթապէս ու բարոյապէս օժանդակելու համար անոր գոյապայքարին:

ԺԹ. դարու վերջին քառորդին հայ ազատագրական պայքարը նոր թափ ստացաւ եւ հայրենիքի ազատագրութեան գաղափարով տոգորուած ֆետայական խումբեր ոտքի ելան զէնքի միջոցաւ պաշտպանելու համար հայ ժողովուրդին ֆիզիքական գոյութիւնն ու իրաւունքները՝ ընդդէմ Թուրք պետութեան եւ ոճրագործ խումբերուն, որոնք անսանձ կերպով կ՚անիրաւէին, կը կողոպտէին եւ կը ջարդէին հայ բնակչութիւնը: Անձնազոհ այս հերոսները հետզհետէ բազմանալով, կազմուեցան հայկական կուսակցութիւնները, որոնց առաջինը եղաւ 1885ին Վանի մէջ հիմնուած Արմենական կուսակցութիւնը, ապա, 1887ին Ժընեւի մէջ հիմնուեցաւ Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութիւնը, եւ 1890ին Թիֆլիսի մէջ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը:

Ինքնապաշտպանութեան եւ ազգային ու մարդկային իրաւունքներուն տէր կանգնելու համար զէնքի դիմող հայ յեղափոխականներուն դէմ բուռն եղաւ Թուրքիոյ հակազդեցութիւնը եւ հալածանքներն ու կոտորածը աւելի եւս սաստկացան: Այսպէս, իբրեւ թէ զսպելու համար հայ յեղափոխականները, Թուրք պետութիւնը 1890ական թուականներէն սկսեալ հայկական գաւառներու մէջ՝ յատկապէս Վանի, Մուշի, Սասունի, Կարինի, Սեբաստիոյ, Կիլիկիոյ եւ նոյնիսկ Պոլսոյ մէջ կազմակերպեց ջարդեր, որոնց զոհ գացին շուրջ կէս միլիոն Հայեր: Այս կացութեան հետեւանքով որբերու եւ այրիներու բազմութիւններ յառաջ եկան եւ անպաշտպան ու յուսալքուած ժողովուրդը իր ֆիզիքական գոյութիւնը պահպանելու համար ստիպուեցաւ լքել իր պապենական հայրենիքը եւ արտագաղթել:

Այս կացութեան մէջ է որ հայ ժողովուրդին լուսամիտ առաջնորդները մտածեցին նոր գործելակերպի մը մասին՝ կեցնելու համար արտագաղթը, որ համազօր պիտի ըլլար հայրենիքը կորսնցնելու: Անանց ժխտելու ինքնապաշտպանութեան համար զինուելու անհրաժեշտութիւնը, անոնք կը խորհէին թէ ժողովուրդը պէտք էր պատրաստել, գիտակցութեան ու զարթօնքի մղել եւ մանաւանդ հասնիլ անոր նիւթական կարիքներուն՝ նեցուկ կանգնելով հայ գիւղացիին, որպէսզի չըհեռանայ իր պապենական հողէն:

Բարեբախտաբար գտնուեցան իրատես ու հեռատես ազգային ղեկավարներ՝ ինչպէս Ա. Արփիարեանն ու Լեւոն Բաշալեանը, Տոքթ. Տաղաւարեանն ու Վահան Մալէզեանը, Արշակ Չօպանեանն ու Վահան Թէքէեանը, Տիրան Քէլէկեանը, Երուանդ Աղաթօն պէյը եւ ուրիշներ, որոնք զգացին կացութեան ահաւորութիւնը եւ մամուլով ու բեմերէն, կուսակցական ու միութենական ժողովներու մէջ միտք պատրաստելով չեշտեցին բարեսիրական միութեան մը անհրաժեշտութիւնը՝ օգնութեան հասնելու համար աղէտահար Թրքահայութեան: Մտաւորականներու այս ընտրանիին հետ խումբ մը ազգանուէր մեծահարուստներ եւս ձայնակցելով բոլորը համախմբուեցան այդ օրերու ազգային կեդրոնական դէմքը հանդիսացող Պօղոս Նուպար փաշային շուրջ Գահիրէի անոր ապարանքին մէջ, եւ 1906ին հիմը դրին Հ.Բ.Ը.Միութեան: Պօղոս Նուպար փաշան Եգիպտոսի պետական կեանքին մէջ մեծագոյն դեր կատարած հայ ընտանիքի մը անդամն էր: Իր հայրը մեծահամբաւ վարչապետը եղած էր երկրին եւ ինք կը շարունակէր այդ աւանդութիւնը՝ ընտեսական, քաղաքական ու

դիւանագիտական մարզերու մէջ ծառայելով Եգիպտոսի:

Միջազգային իր բարձր դիրքով, իբրեւ բարերարներու հիմնակութեան համար անձնուրացութիւն, ան սատարեց նաեւ հայկական դատը հետապնդելու գործը, եւ իբրեւ Ազգային Պատուիրակութեան նախագահ պտտեցաւ երկրէ երկիր, մայրաքաղաքէ մայրաքաղաք, խնդրեց, բողոքեց, միջազգային ժողովներուն ներկայացուց հայ ժողովուրդի ողբերգութիւնը՝ արդարութիւն եւ իրաւունք պահանջելով, եւ սակայն, ափսո՜ս, անոր ձայները ապարդիւն մնացին: Որովհետեւ միջազգային քաղաքականութիւնը շահերու վրայ հիմնուած էր այն ատեն ալ, ինչպէս միշտ, եւ ոչ թէ արդարութեան եւ իրաւունքի վրայ: Որովհետեւ, իրաւունքը ուժով ձեռք ձգուի եւ միմիայն նուաճումով եւ ոչ թէ հայցումով: Այդ օրերու պատմութեան վրայ ակնարկ մը նետելով յստակ պիտի նկատենք, թէ մինչ Պօղոս Նուպար փաշա սահմաններ էր հետապնդումը հայկական դատին, անդին երկրորդ պատուիրակութիւն մը եւս նոյն գործը կը բանէր՝ հայ ժողովուրդի անմիաբանութիւնն ու քաղաքական տհասութիւնը յայտնաբերելով աշխարհին:

Համապարփակ ու համազգային իր գործունէութեան ընթացքին Բարեգործականը փորձեց համախմբել աքսորական հայ ժողովուրդի կարիքներուն հիմնելով որբանոցներ ու դպրոցներ, որբերուն ու այրիներուն օգնելով, մանաւանդ գործնականօրէն օժանդակելով հայ գիւղացիին:

Բայց պատահեցաւ աղէտը: Թուրքը իր ծրագրին համաձայն իրագործեց հայ ժողովուրդի բնաջնջումը իր պատմական հայրենիքին մէջ, որով ալ ցեղասպանութեամբ, որուն հետեւանքով Մեծ Եղեռնին հրաշքով փրկուած բեկորները աշխարհի զանազան երկիրներ ցրուեցան: Այս նոր հաստատուող գաղութներուն մէջ ազգային դիմագծեր պահպանելու պէտք էր հիմնել, դպրոց, եկեղեցի, ակումբ եւ մամուլ: Այս մարզին մէջ եւս, Հ.Բ.Ը.Միութիւնը մեծ դեր կատարեց ուրիշ միութիւններու եւ կուսակցութիւններու կողքին, սերտ գործակցութեամբ Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան:

Անցած տարիներ, հայ գաղութները կազմակերպուեցան եւ տնտեսապէս զօրացան՝ դադրելով որբերու եւ այրիներու համախմբում մը ըլլալէ: Բարեգործականը քայլ պահելով ժամանակի պահանջքին հետ, փոփոխութիւն մտցուց իր գործունէութեան մէջ՝ ուշադրութիւնը կեդրոնացնելով երիտասարդութիւնը կազմակերպելու եւ կրթական գործին վրայ: Այսպէս, 1932ին հիմնուեցաւ Հայ Երիտասարդաց Ընկերակցութիւնը (ՀԵԸ), որ շուտով ճիւղաւորուեցաւ Միջին-Արեւելեան բոլոր հայ գաղութներուն մէջ, նաեւ Եւրոպա ու Ամերիկա:

Ինչպէս յայտնի է, Հ.Բ.Ը.Միութիւնը քաղաքական կազմակերպութիւն չէ, բայց ունի ազգային քաղաքական յստակ ու ճիշդ կողմնորոշում, ըստ որուն Հայաստանը համայն հայութեան անսակարկելի հայրենիքն է, մեր եկեղեցիով՝ Ս. Էջմիածնայ հովանաւորութեան տակ:

Այս փառաւոր անցեալին դիմաց ի՞նչ է Հ.Բ.Ը.Միութեան պատկերը այսօր.- ինքնիր ղեկավարութիւնը նշանակող ընկերակցութեան մը (corporation) վերածուած է ան՝ առանց անդամակցութեան ընտրութիւններով տեղական, շրջանային կամ կեդրոնական մարմինները կազմելու իրաւունքն ու պարտականութիւնը կիրարկելու: Պատմութեան անցան այն երանելի օրերը, երբ Թարգմանչաց տօնին առիթով. Բարեգործականի աւանդոյթի վերածուած «Մշակոյթի օր»ը հարիւրաւոր երկսեռ երիտասարդներ տունէ տուն շրջելով հանգանակութիւն կը կատարէին, երբ գանձիչները անդամատուրք կը գանձէին, երբ տենդոտ ընտրութիւններով զանազան մակարդակներու ղեկավար մարմինները կ'ընտրուէին, եւ երբ Բարեգործականը համահայկական Մեծազգոյն Միութիւններ՝ բանիւ եւ գործով, իր շուրջ 200 համաշխարհային մասնաճիւղերով, աւելի քան 20.000 անդամներով, զանազան հայ գաղութներու մէջ աւելի քան 25 սեփական վարժարաններով, որոնք կը կոչուէին Դարուհի-Յակոբեան Աղջկանց երկրդ. վարժարան, Յովակիմեան-Մանուկեան Մանչերու երկրդ. վարժարան, Ալեք եւ Մարի Մանուկեան բազմաթիւ վարժարաններ, Տեմիրճեան, Նազարեան, Կարմիրեան, Գալփաքեան վարժարաններ եւ դեռ բազմաթիւ ուրիշներ, որոնք եկան աւելնալու 1926ին հիմնուած Մելգոնեան կրթական հաստատութեան վրայ:

Իսկ ներկայիս անցեալի ղեկավարներու դպրոցաշէն նախաձեռնութիւններուն դիմաց նոր ղեկավարութիւնը ստանձնած է դպրոց փակելու տխուր գործը, որուն վերջին թիրախը եղաւ Մելգոնեանը: Այս առթիւ չենք կրնար չհետեւցընել, թէ ոչ թէ Մելգոնեանն է որ չի ծառայեր իր առաքելութեան, այլ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի ներկայ ղեկավարութիւնն է որ շեղած է իր առաքելութենէն: Այս ղեկավարութեան վերջին երկու սխալները եղան Միութիւնը ոչ ընտրովի ընկերակցութեան մը վերածելը եւ Մելգոնեանը փակելը: Երկու աններելի սխալներ՝ որոնք Միութիւնը տկարացնելու եւ քայքայելու միայն կը ծառայեն: Ասոր ցաւալի հետեւանքները արդէն տեսնուիլ սկսած են քիչ մը ամէն տեղ, անտարբեր ակնարկին տակ ղեկավարութեան մը, որուն համար անդամակցութիւնը կարեւոր չէ, աւելորդ է նոյնիսկ. ապացոյց՝ որ այդ տխրահռչակ ժողովին ընթացքին անդամակցութեան իրաւունքներն ու իրաւասութիւնները կացինահարեցին: Անոնք բաւարարուած են աթոռներով եւ միլիոնաւոր տոլարներով, որոնց վրայ նստած են, եւ կը ձգտին միլիոնները աւելի եւս բազմապատկել Մելգոնեանի վաճառքով: Սփիւռքահայութիւնը՝ Միջին Արեւելքէն ու Կիպրոսէն մինչեւ Եւրոպայի հայ գաղութները պէտք ունին Մելգոնեանին: Ոչ միայն վերջ չէ գտած Մելգոնեանի առաքելութիւնը, ընդհակառակը, աւելի շեշտուած ու տարածուած է ան, հայու հոգիի կերտումին եւ հայերէն լեզուի ուսուցման իբրեւ Սփիւռքի գլխաւոր միջնաբերդ, որպէսզի ազգային կազմակերպութիւններու գլուխը չգտնուին նախագահներ, որոնք յայտարարեն թէ՝

«Հայերէն գիտնալը անհրաժեշտ չէ հայ մնալու համար»:

Բարեգործականի 100-ամեակի յոբելենական այս օրերուն պիտի չուզէի դարձեալ անդրադառնալ այս տխուր կացութեան, բայց ցաւ ի սիրտ, պիտի չկարենամ նաեւ շնորհաւորել ներկայ ղեկավարութիւնը, անոր մաղթելով Հ.Բ.Ը. Միութեան փառաւոր անցեալին վայել գործունէութիւն:

Հ. Ն.

Մոնրէալ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Մարաշի հայրենակցական միութեան սրահին մէջ, Փետր. 28ին, կազմակերպութեամբ Մարաշի հայրենակցական միութեան եւ մասնակցութեամբ հայրենակցական միութիւններու ներկայացուցիչներու, տեղի ունեցած է հայրենակցական միութիւններու խորհրդաժողով մը: Մասնակցած են Մարաշի, Ամանոսի, Զէյթունի, Էյպէզի, Այնթապի, Զորք-Մարզպանի, Լափաշի, Հաճընի, Կեսարիոյ, Ուրֆայի, Պերեճիկի, Սասնոյ եւ Քիլիսի հայրենակցական միութիւններն ու Լիբանանի Քեսապցիներու Ուսումնասիրաց միութիւնը: «Մեր Հայրենիք» փառերգի ունկնդրութենէն ետք, Բացման խօսքը ըրած է, յանուն Մարաշի հայրենակցական միութեան Ժան Մոմճեան: Դիտել տուած է թէ վերանց կայ կորսնցնելու տոհմային ինքնութիւնը՝ նկատի ունենալով առկայ տեղական ու համաշխարհային զարգացումները: Իր խօսքէն ետք, մասնակից հայրենակցական միութիւնները հերթաբար ներկայացուցած են իրենց միութիւններու գործունէութիւնը, աշխատաձեւը, դժուարութիւններն ու ծրագիրները: Կարճ դադարէ մը ետք, երկրորդ բաժնին մէջ, ներկաները քննարկած են հայրենակցական միութիւններու ըմբռնումը՝ անցեալին եւ ներկային եւ անոնց դերը հանրային գործունէութեանց մէջ: Շեշտած են աւանդութիւններու եւ ազգային արժէքներու պահպանման կարեւորութիւնը: Համամիտ գտնուած են միութիւններու համախմբում եւ միջմիութենական միացեալ ֆոնտ մը ստեղծելու գաղափարին: Հուսկ, որոշուած է ստեղծել հայրենակցական միութիւններու աշխատանքը համակարգող մարմին մը՝ «Լիբանանահայ հայրենակցական միութիւններու համախմբումի մարմին» անունին տակ:

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Պատմեցի եղելութիւնը. բոլորն ալ ինծ հետ ապշեցան, որ չորս եւ աւելի տարուան լռութենէ յետոյ, Խաչատուր Նազարբէկեան կը վազէր ետեւէս կու գար մինչեւ Մարսէյլ իր քրոջ ձեռքը կրկին ինծ առաջարկելու. խնդացինք չ'ատ. կ'արժէր խնդալ:

***

Ծոցենալը պատրաստ էր յաջորդ օրը. մեր «Մնաք բարով»ը քահանային ու իր ընտանիքին ըսելէ յետոյ, մտանք շոգենաւ մեզ ուղեկից ունենալով Տիկին եւ Օրիորդ Վահան էֆէնտի ու Յակոբ Եսայեան իր Կարապետ եղբօրը հետ: Դարձեալ Ալֆէ շոգենաւով էր որ տեղի կ'ունենար մեր վերադարձի ճամբորդութիւնը եւ եղաւ շատ խաղաղ ծովով ու զուարճալի:

Տովագնացութեանս ամբողջ տեւողութեանը մտքէս չէր ելլար Խաչատուր Նազարբէկեանին գալ զիս Մարսէյլ գտնալն ու իր առաջարկը զոր մերժելով մերժած էի. որովհետեւ 1885ին Ալէմտաղիի մէջ մօրեղբօրս ինծ ըսածը բոյն դրած էր սրտիս խորը եւ այդ թուականէն ի վեր հետզհետէ սկսած էր զիս գրաւել Օր. Գարամանճեանը, իր շնորհալի կրթութեամբն ու ստացած ընտիր դաստիարակութեամբը:

***

Ճամբորդութենէս վերադառնալէս յետոյ, եղբօրս հետ որոշեցինք տուներնիս փոխել. վարձեցինք մեր մօտի մէկ ընդարձակ, գեղեցիկ եւ պարտիզաւոր տունը, զոր եւ գնեցինք յետագային: Հոն փոխադրուեցանք բոլորս, եւ մեր տեղաւորուելէն քանի մը շաբաթ յետոյ, խնդրեցի մօրեղբօրմէս երթալ Գատրգիւղ, խօսիլ Գարամանճեան Կարապետ աղային հետ եւ իր աղջիկը՝ Օր. Կալինիկը ուզել ինծ ամուսնութեան:

Մօրեղբայրս անմիջապէս կատարեց յանձնարարութիւնս ու վերադարձաւ բարեյաջող լուր բերելով. իմս պիտի ըլլար Օր. Գարամանճեանը, զոր առաջին անգամ 1885ի Մայիսին տեսած էի Ս. Նշանի գիւղ՝ Ալէմտաղիի մէջ:

Եւ ահա ծնողքիս կամքին համաձայն, նախ կատարուեցաւ մեր նշանտուքը պաշտօնապէս, Ազգային Պատրիարքարանը:

***

Այս նշանտուքի ձեւակերպութեան իբրեւ վկայ եղան խօսեցեալիս կողմէ՝ իր հօրեղբայրը՝ Թորոս Գարամանճեան, Աբիկ էֆ. Ունճեան, Տիգրան Բարաղամեան, Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեան եւ Լեւոն Տէմիրճիպաշեան, իսկ իմ կողմէ՝ Խրիմեան Սրբազան, տոքթ. Բէշտիմալճի, տոքթ. Սանճաքճեան, եղբայրս եւ մօրեղբայրս, նաեւ տաներէց երկու քահանաները՝ Տէր Խաչատուր Մայր եկեղեցւոյ, Տէր Արսէն՝ Ս. Խաչի:

Նշանտուքէս անմիջապէս յետոյ կ'ուզէի պսակուիլ, բայց մեծ մօրս մահը վրայ հասաւ, ամբողջ ընտանիքս սուգի մէջ ինկաւ. ուստի ի յարգանս յիշատակի հանգուցեալին, որուն ծունկերուն վրայ մեր մանկութիւնը անցուցած էինք, հարկ եղաւ յետաձգել ամուսնութիւնս, որ տեղի ունեցաւ տարի մը վերջ 1890 Հոկտեմբեր 20ին, կնքահայրութեամբ սիրական եղբօրս:

***

Պսակիս արարողութեան կէսը կատարուեցաւ Վոսփորի Գանտիլլի գիւղը, ուր աներհայրս Կարապետ Գարամանճեան ամառն եղանակը կ'անցընէր ընտանիքովը եւ ուր գացինք հարսառի մասնաւորապէս:

Մեր պսակին առաջին մասը օրհնեց Մելքիսէտէկ Արք. Մուրատեանց, որ այդ միջոցին քարոզիչ էր Գատրգիւղի Ս. Թագաւոր եկեղեցւոյն. իսկ երկրորդ մասը օրհնուեցաւ Սկիւտար մեր տունը, Մատթէոս Արք. Իզմիրլեանէ եւ Գրիգորիս Արք. Ալէաթճեանէ, ընկերակցութեամբ երկու կողմի տաներէցներուն:

Որոշուած էր որ իմ պսակադիր օրհներգուս ըլլար, Խրիմեան Հայրիկը, բայց վերջին պահուն՝ կառավարութեան մէկ վատ ու ստորին կարգադրութեամբը, Սրբազան Հայրիկ արգիլուեցաւ, կը մնար Գումգափուի Լուսաւորիչ եկեղեցին, որուն քարոզիչ եղած էր:

***

Մեծ ցաւ զգացի, որ հարսանիքս զրկուեցաւ Խրիմեան Սրբազանի ո՛չ միայն պատկառելի ներկայութենէն, այլեւ անոր հոգեբուխ օրհներգութիւններէն: Խեղճ Հայրիկը պաշարուած էր հսկող դաղտի ոստիկաններէ եւ այս բանը ա՛յն ատենուան դէշ ազդեցութիւն ըրաւ վրան, որ հիւանդ անկողին ինկաւ: Ես կ'երթայի ամէն օր Գումգափու, դարմանելու զինքը, տոքթ. Վահան փաշա Մանուէլեան զինուորական բժիշկին հետ, որ կը բնակէր Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն ճիշդ դէմը:

(Շար. 192)

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ Ի

«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»

Հայկական Միօրեայ Վարժարան

Յարգելի ծնողք,

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ Զաւէն Վրդ. ԱՐԵՏԻՔԵԱՆ եւ Խաչատուր ԱԲՈՎԵԱՆ միօրեայ վարժարանի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրեն ձեզ ձեր զաւակներուն հետ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ներկայ գտնուելու հետեւեալ արարողութեանց.–

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. – Ժամը 17ին, Ոտնլուայի աւանդական արարողութեան, որուն կը մասնակցին մեր աշակերտները:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ. – Ժամը 16.30ին, Ճրագալոյցի Ս. Պատարագի արարողութեան, որու ընթացքին մեր աշակերտներուն կողմէ կը կատարուի ընթերցում Մարգարէական գիրքերու:

Հաղորդագրութիւն

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005ի Նոյեմբեր ամիսէն ի վեր Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը (AAAS) կը համագործակցի Գաղթականութեան եւ Օտարականներու Ընդունման Ազգային Գործակալութեան (ANAEM) հետ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ ծրագրի իրագործման ի խնդիր:

Սոյն ծրագիրը կ'իրականացուի ապաստանեալներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի համաֆինանսաւորմամբ, «Ֆրանս – Հայկական Զարգացման» Հիմնադրամի համագործակցութեամբ:

Հաստատութեանս Գրասենեակի աշխատակազմը կ'ընդառաջէ բոլոր այն ապաստանի դիմողներուն, որոնց դիմումը մերժուած է եւ ցանկութիւն ունին, յօժար կամքով տուն վերադառնալու: Անոնց կու տայ խորհուրդներ ու անհրաժեշտ տեղեկութիւններ ճամբորդութեան կապակցութեամբ կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք բերելու առնչութեամբ, եւ անոնց կ'ուղեկցի իրենց ամբողջ գործընթացին երկայնքին:

AAAS-ը եւ ANAEM-ը Հայաստանի մէջ եւս կը շարունակեն ուղեկցիլ կամաւոր վերադարձողներուն եւ կ'օգնեն վերահաստատուելու գործընթացին եւ հարկ եղած պարագային նաեւ փոքր ձեռնարկութիւն ստեղծելու պատեհութիւնը կ'ընձեռեն:

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համար դիմել՝

AAAS-ի գրասենեակ
77 Լա Ֆայէթ փողոց
Փարիզ 9րդ թաղամաս - 2րդ յարկ
Մեթրօ Գատէ – 7րդ գիծ
Հեռ.– 01. 48. 78. 02. 99
Հեռապատճէն.– 01. 42. 80. 61. 45
E-mail : retourauxsources@aaas.fr
site internet : www.aaas.fr

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

Ա Ւ Ա Գ Շ Ա Բ Ա Թ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5, ժամը 18ին՝ Ոտնլուայի արարողութիւն, ապա համապատարագ, նախագահութեամբ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ-ի

ժամը 21ին՝ Խաւարման գիշեր:

ՈՒՐԲԱԹ, Ապրիլ 6, ժամը 18ին՝ Երեկոյեան ժամերգութիւն – Թաղումն Քրիստոսի, նախագահութեամբ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ-ի

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 7, ժամը 17ին՝ Մարգարէական ընթերցումներ: Ժամը 18ին՝ Ճրագալոյցի պատարագ:

Կը պատարագէ՝

ՅՈՎՍԷՓ Ծ. ՎՐԴ. ՔԷԼԷԿԵԱՆ

Զ Ա Տ Ի Կ

Տօն Յարութեան

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 8, ժամը 11ին՝ Հայրապետական պատարագ:

Կը պատարագէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 9 – Մեռելոց: Ժամը 11ին՝ Ննջեցելոց պատարագ:

OFFRE D'EMPLOI

L'association culturelle de l'Ecole Bilingue SAINTE CROIX DE VARAK recrute des enseignants pour son école maternelle —dans un premier temps— qui ouvrira ses portes en septembre 2007.

Les inscriptions des élèves auront lieu à compter du 2 avril 2007.

Envoyez vos candidatures au Comité Pédagogique de l'Ecole :

31-33 rue Saint-Just —
95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Renseignements au : 06. 22. 07. 01. 92

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

Ա Ւ Ա Գ Շ Ա Բ Ա Թ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5

Յիշատակ
Ընթրեաց Տեառն Մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի

Ժամերգութիւն, կարգ Ապաշխարողաց եւ պատարագ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին,
Կարգ Ոտնլուայի՝ ժամը 17ին:

Հսկում՝ Յիշատակ Մատնութեան
եւ Չարչարանաց
Տեառն Մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Ապրիլ 6

Յիշատակ խաչելութեան եւ Թաղման
Տեառն Մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 7

Աւետումն Ս. Աստուածածնի

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:

Ճրագալոյց Զատկի

Ժամերգութիւն, պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 16ին:

***

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. – Ժամերգութիւն ժամը 9.30ին, պատարագ ժամը 10ին, Ոտնլուայ ժամը 16.30ին, Խաւարում ժամը 20ին:

ՈՒՐԲԱԹ. – Թափօր Թաղման ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ. – Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16.30ին, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 17.30ին:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. – Ժամերգութիւն ժամը 9.30ին, կարգ ապաշխարութեան ժամը 10ին, պատարագ ժամը 11ին, Ոտնլուայ ժամը 17ին: Յիշատակ Մատնութեան եւ Չարչարանաց, Խաւարում. սկիզբ գիշերային ժամերգութեան ժամը 19.30ին:

ՈՒՐԲԱԹ. – Թափօր Թաղման ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ. – Ճրագալոյց, մարգարէական թղթերու ընթերցում ժամը 16ին, պատարագ ժամը 17ին:

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. – Պատարագ ժամը 10ին, Ոտնլուայ ժամը 16ին, Խաւարում ժամը 18ին:

ՈՒՐԲԱԹ. – Թաղում ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ. – Ընթերցուածք ժամը 15.30ին, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 16.30ին:

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.– Յիշատակ ընթրեաց ժամը 10.30ին, Ոտնլուայ ժամը 17.30ին, Խաւարում ժամը 20ին:

ՈՒՐԲԱԹ.– Թաղում ժամը 17.30ին:

ՇԱԲԱԹ.– Ընթերցուածք ժամը 17.30ին, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18.30ին:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. – Ժամերգութիւն ժամը 9.30ին, Ընթրեաց պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ՝ ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ: Ոտնլուայ ժամը 16ին, կարգ Չարչարանաց ժամը 19.30ին:

ՈՒՐԲԱԹ.– Թափօր Թաղման ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ.– Ճրագալոյց ժամը 16ին, Ընթերցուածք ժամը 16.30ին, պատարագ ժամը 17ին: Կը պատարագէ՝ ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ:

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. – Վերջին Ընթրեաց պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՐԵՏԻՔԵԱՆ: Ոտնլուայ ժամը 17ին, կարգ Խաւարման ժամը 19.30ին:

ՈՒՐԲԱԹ. – Թաղման կարգ եւ Թափօր ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ. – Ճրագալոյց. Ընթերցուածք Մարգարէից ժամը 16.30ին, պատարագ ժամը 17.15ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՐԵՏԻՔԵԱՆ:

arménie mon amie

AGENDA

HOMMAGE A

Arshile Gorki

Du 4 avril au 4 juin
EXPOSITION DE DESSINS
ET DE PEINTURES
Centre Culturel Calouste Gulbenkian
51 avenue d'Iéna, 75116 Paris
Du lundi au vendredi, de 9h à 17h30
et
Centre Pompidou, rue Beaubourg, Paris

***

CACHAN

Expostion
JIRKA & ZAREH MUTAFIAN
jusqu'au 14 avril
Hôtel de Ville, Square de la Libération
Cachan
Renseignements : 01. 49. 69. 17. 90

***

MARSEILLE

Dib ou Dar

L'imprimerie et l'écriture arméniennes en France : vecteurs d'une identité
Exposition du 15 mars au 16 mai
organisée en collaboration avec l'ARAM

Alcazar
Bibliothèque de Marseille
à Vocation Régionale
58 cours Belsunce - Tél. : 04 91 55 90 00
Bibliothèque ouverte
du mardi au samedi de 11h à 19h.
fermée le lundi, le dimanche
et les jours fériés.

***

LYON

ARMENIE CONTEMPORAINE
exposition

Au musée d'art contemporain de Lyon 81 quai Charles ds Gaulle, 69006, jusqu'au 29 avril (du mercredi au dimanche de 12h à 19h).

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, **retrospective de l'art chrétien arménien.**

***

PARIS
MAIRIE DU 10e
72, rue du Fbg Saint-Martin

ARMENIE, VISIONS, EMOTIONS
Exposition de peintures et sculptures
Du 26 mars au 18 avril
(Hall►4ème étage)
et diverses autres manifestations,
de mars en juin.
Renseignements : 01. 42. 03. 47. 63

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 4
MERCREDI
4 AVRIL
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TÉL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·679 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·679

ԱԽԹԱՄԱՐԸ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԵՐՈՎ

«Մշակութային ժառանգութիւն մը ամբողջ աշխարհին հետ բաժնել»ու Թուրքիոյ մշակոյթի նախարարին հաւաստումները երեք օր ալ չեն տեւած ու Ախթամարը Մարտ 31ին մտած է իր բոյնին մէջ: Այդ օրը Թրքական լրատուները կը հաղորդէին թէ նոր պատուիրակութիւն մը Ապրիլ 14-21ի միջեւ ԱՄՆ կ'երթայ հայկական բանաձեւին դէմ քարոզչութեան առաքելութեամբ: Այս անգամ պատուիրակութիւնը կը բաղկանայ Ազգ. Ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովի նախագահին գլխաւորութեամբ իշխանութեան եւ ընդդիմութեան ներկայացուցիչներէ:

Անոնք իրենց հետ պիտի տանին Ախթամարի Ս. Խաչին բացումին տեսագրութիւնները, ալպոմ մը, ըսելու համար ամերիկացի երեսփոխաններուն. «Եթէ Հայերուն թշնամի ըլլայինք, մեզմէ հաւաքուած տուրքերու գումարներով 3 միլիոն Թրքական լիրայի Ախթամարի եկեղեցին չէինք նորոգեր»: Պիտի տանին նաեւ Ցեղասպանութեան հերքումի Թրքական տեսակէտը ցոլացնող հրատարակութիւններ, հայ երաժիշտներու գործերէն պատրաստուած խտասալիկներ, հրապարակ հանուած՝ Թրքական երաժշտութեան վաղըֆին կողմէ: Այդ բոլորը պէտք է ծառայեն Ամերիկացիները համոզելու որ Թուրքերուն եւ Հայերուն երաժշտութիւնն անգամ նոյնն է...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ նախագահը, ի վերջոյ, Ապրիլ 2ի գիշերը որոշեց լուծել Խորհրդարանը եւ երեսփոխանական նոր ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Մայիս 27ին: Շաբաթներէ ի վեր հրաւիրած էր քաղաքական ուժերը, որ շինարար աշխատանքի մը դիմեն, բայց, դժգոհութիւն կը յայտնէ որ ոչ ոք զինքը լսած է: Ծանօթ է որ նախագահը արեւմտամէտ է եւ կառավարական մեծամասնութիւնը ռուսամէտ: Նախագահին որոշումէն անմիջապէս յետոյ, վարչապետը՝ Իանուկովիչ նախագահին դիմած է, որպէսզի ջնջէ իր այդ որոշումը, զոր տուած էր հրովարտակով: Խորհրդարանն ալ դէմ է այդ որոշումին: Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարած է որ բանակը նախագահին կը հնազանդի:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ քաղաքացիական պատերազմի վախ կայ, Թալիպաններու յարձակումը շատ բուռն կրնայ ըլլալ այս օրերուն: Երկու գերման պատանդներու ազատ արձակման համար ալ, Գերմանիայէն կը պահանջուի որ իր ուժերը քաշէ Աֆղանիստանէն:

ԱՆԳԼԻԱ միշտ յոյս ունի որ բանակցութիւնները դրական ելքի մը պիտի յանգին եւ 15 Բրիտանացիները ազատ պիտի արձակուին: Ապրիլ 2ին, սակայն, Պարսիկները չորրորդ տեսերիզ մը սփռած են, որ քաջալերական բնոյթ ալ չունէր: Լոնտոն յայտարարած է թէ բան չի փոխուիր այդ ձեւով: Թեհրան այլեւս չի պահանջեր որ Անգլիա ներողութիւն խնդրէ, բայց, կ'ուզէ որ դրաւոր երաշխաւորութիւն մը տրուի, որ Անգլիացիները այլեւս պարսկական ջուրերը պիտի չմտնեն: Մինչ այդ, Իրան տագնապէն կ'օգտուի յառաջացնելու համար հիւլէական իր ծրագիրը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Պետութեան Խորհուրդը

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՎԱՆԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Հայաստանեան պատուիրակութիւնը Մարտ 29ին ներկայ ըլլալէ ետք Ախթամարի վերանորոգուած Ս. Խաչին բացումին, Կարսի ճամբով վերադարձած է, անցնելով Վրաստանէն: Մշակոյթի փոխ նախարար Գ. Գիւրջեանի գլխաւորած խումբը այցելած է Անի քաղաքը, մէկ-մէկ լուսանկարած անոր կիսաքանդ յուշարձանները: Ոմանք Մայր տաճարին մէջ աղօթած են, մոմեր վառած: Գտնուած են նաեւ Անիէն քար ու հող առնելով միասին տանողներ:

Հայաստանի հեռատեսիլի խումբն ալ տեսագրած է քաղաքը:

Այցելուներուն ուշադրութիւնը գրաւած են Անիի հանդիպակաց՝ Հայաստանի հողին վրայի քարահանքերը: Վրաստանի հայ երեսփոխան Վան Պայպուրթեան խոստացած է Նախագահ Ռ. Քոչարեանի տեղեկացնել այդ քարահանքերուն անպատեհութիւնը Անիի կիսակործան կառոյցներուն համար: Հաւանօրէն ան տեղեակ չէ թէ այդ մասին տեղեկատուութիւն, ազդարարութիւն քանիցս կատարուած է Հայաստանի իշխանութիւններուն, Ռ. Քոչարեանի նախորդած շրջանէն իսկ ու Հայաստանի հանքավայրերը շարունակած են գործել:

ՋԱՒԱԽՔ

ՈՍՏԻԿԱՆ ՄԸ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ՍՊԱՆՆԱԾ

Վրաստանի հարաւային Հայաբնակ շրջանին մէջ ամէն օր արդէն լարուած կացութիւնը աւելի եւս հրահրելու պատահարներ իրարու կը յաջորդեն: Ապրիլ 2ին վրացի ոստիկան մը կրակած է հայ երիտասարդի մը վրայ ու սպաննած զայն: Երիտասարդը՝ Միշա Կիրակոսեան, 28 տարեկան, իր մոթոյով Ածղուրէն Ախալցխա վերադարձի ճամբուն վրայ իբրեւ թէ կենալու հրահանգ ստացած է ոստիկանէն. այս վերջինը տեսնելով որ հայ երիտասարդը կը շարունակէ ճամբան, կրակած է ուղղակի անոր վրայ ու սրտէն զարնելով սպաննած: Ականատեսներ ըսած են որ երիտասարդը որեւէ օրինազանցութիւն չէ կատարած եւ ոստիկանին ազդարարութիւնը հաւանօրէն չէ լսած գլխուն անցուցած սաղաւարտին պատճառով: Անհասկնալի է որ ոստիկանը ինչո՛ւ փոխանակ ուղղակի երիտասարդին կրակելու, օդին մէջ կրակած չէ որպէս ազդարարութիւն:

Մ. Կիրակոսեան ամուսնացած էր, երկու զաւկի հայր: Իր սպանութիւնը պատճառ եղած է որ մարմնին փոխադրուած հիւանդանոցին առջեւ հաւաքուոր հայ երիտասարդներ բողոքի ցոյցի դիմեն: Ոստիկանութիւնը շրջապատած է շէնքը եւ ցուցարարներուն, նաեւ լրագրողներուն արգիլած մուտքը:

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻ ՊԱՇՏՕՆԻՆ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԱԾ

Հանրապետական կուսակցութիւնը Ապրիլ 2ին վարչապետի պաշտօնին առաջադրած է Ազգային ապահովութեան խորհուրդի քարտուղար, պաշտպանութեան նախարար Սերժ Սարգսեանը: Ապրիլ 3ին կը սպասուէր որ նախագահ Ռ. Քոչարեան հրամանագրով մը վաւերացնէ նշանակումը:

Ս. Սարգսեան 52 տարեկան է, յաջորդ տարուան նախագահական ընտրութեան ամէնէն հաւանական թեկնածուներէն կը նկատուի:

Ազգային Ժողովի նախագահ եւ Հանրապետական կուսակցութեան նախագահներէն Տիգրան Թորոսեան յայտնած է թէ Ս. Սարգսեան ամէնէն արժանաւոր ու փորձառու թեկնածուն է վարչապետութեան պաշտօնին համար եւ թէ համախոհական կառավարութեան միւս մասնակիցները համաձայն են իր նշանակումին:

Ապրիլ 3-4ին Ս. Սարգսեան պատուիրակութեամբ մը Պրիւսէլի մէջ կը մասնակցի ՕԹԱՆ-ի խորհուրդի նիստին:

ՄԱՀ ԳՐՈՂ ՌԱՖԱՅԷԼ ՂԱԶԱՆՋԵԱՆԻ

Երեւանի մէջ Մարտ 29ին 69 տարեկանին մահացած է ծանօթ գրող, լրագրող Ռաֆայէլ Ղազանչեան: Ծնած էր Երեւան, աւարտած համալսարանի բանասիրական ճիւղը, ապա մաս կազմած «Երեւան», «Աւանգարդ», «Հայրենիքի Ձայն» թերթերուն խմբագրութիւններուն, պատրաստած ձայնասփիւռի հաղորդումներ: 1960ական թուականներէն մամուլին մէջ լոյս տեսած են իր պատմուածքներն ու վիպակները: Հեղինակ է աւելի քան տասնըեակ մը հատորներու: Անոնցմէ «Սուլեծի տարին» Գրողներու Միութեան տարեկան մրցանակին արժանացած է 1990ին, իսկ 2003ին Դ. Դեմիրճեան մրցանակը շահած է իր «Հայրական ձեռագիր»ով:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՊԱՏԺԷ ՖՐԱՆՍԱՆ

Ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելու օրինագիծին Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին կողմէ քուէարկութեան որպէս հակազդեցութիւն, Անգարա ֆրանսական օդանաւերուն համար ջնջած է Թրքական տարածքէն անցնելու դիւրութիւնը: Նախապէս այդ թռիչքներուն համար տարեկան ընդհանուր արտօնութիւն մը կը տրուէր. ներկայիս ֆրանսական օդանաւերը պարտին իրենց ամէն մէկ թռիչքին համար զատ-զատ արտօնութիւն ուզել: Այս պատիժը Սպայակոյտին եւ Արտաքին գործերու Նախարարութեան առաջարկով որոշած է նախարարներու խորհուրդը:

Նոր կարգադրութեան դէմ Փարիզ բողոք յայտնած է ՕԹԱՆ-ի, ըսելով որ ան կը դժուարացնէ Աֆղանիստան զօրք փոխադրելու գործը: Մանաւանդ որ Անգարա չի մերժեր թռիչքի դիմումները, բայց ամէն մէկ թռիչքի արտօնութիւնը կը տրուի բաւական երկար քննութիւններէ ետք:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԹԵՄ

ԱՌ Ի ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ Ֆրանսայի նորակազմ Թեմի Պատգամաւորական Ժողովի եւ Թեմական Խորհուրդի Դիւանները ուրախութիւնն ունին յայտնելու, որ Շաբաթ, 2007 Մարտ 10ին Թեմական Խորհուրդը Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ գումարած իր ժողովի ընթացքին պատրաստեց Ֆրանսայի Թեմի Առաջնորդի թեկնածուներու եռանուն ցանկը, ինչպէս նաեւ որպէս ընտրութեան թուական որոշեց 2007 Յունիս 22ը:

Եռանուն ցանկը պատրաստուեցաւ գաղտնի քուէարկութեամբ, եւ վեց թեկնածուներու մէջէն:

Հետեւեալները.-
Տ. Նարեկ եպիսկ. Շաքարեան,
Տ. Նորվան եպիսկ. Զաքարեան,
Տ. Կոմիտաս վրդ. Յովնանեան
կազմեցին եռանուն ցանկը:

Նորին Սուրբ Օծութիւն Տէր Տէր Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց վեհափառ Հայրապետի կողմէ հաստատուած այս եռանուն ցանկէն Թեմական Պատգամաւորական Ժողովը 2007 Յունիս 22ին գաղտնի քուէարկութեամբ պիտի ընտրէ Ֆրանսայի Թեմի Առաջնորդը:

ԴԻՒԱՆ
ԹԵՄԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

ԴԻՒԱՆ
ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

Փարիզ, 2007 Մարտ 31

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ՆՈՐ ԼՈՒՍԱՐԱՐԱՊԵՏԸ՝ ԱՐԱՐԱՏ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԹԱԳՃԵԱՆ

Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին տնօրինութեամբ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի վանօրէից տեսուչ Արարատ եպիսկ. Գալթագճեան լուսարարապետ նշանակուած է: Նոյն ատեն պիտի շարունակէ կատարել վանքերու տեսուչի պարտականութիւնները:

Նոր նշանակուած լուսարարապետը ծնած է 1962ին, Պէյրութի մէջ: 1977ին ընդունուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանին դպրեվանքը, 1979էն ուսումը շարունակած է Էջմիածնի Հոգեւոր ճեմարանին մէջ: 1986ին Դամասկոսի մէջ ձեռնադրուած է կուսակրօն քահանայ:

Պաշտօններ վարած է Գանատայի մէջ, 2006ին Գարեգին Բ.ի կողմէ նշանակուած Ս. Էջմիածնի վանքերուն տեսուչ. նոյն տարուան Նոյեմբերին օծուած է եպիսկոպոս:

***

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Ա. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ապրիլ 1ին ինչպէս հայութեան բոլոր կեդրոններուն, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ ալ հոգեհանգիստ կատարուած է վարչապետ Անդրանիկ Մարգարեանի յիշատակին: Նախագահած է Գարեգին Բ., պատարագը մատուցանած է Էջմիածնի նոր նշանակուած լուսարարապետ Արարատ Եպիսկ. Գալթագճեան: Պատարագին ներկայ եղած են թեմակալ առաջնորդներ, Մայր Աթոռի միաբաններ, Ա. Մարգարեանի ընտանիքը, Ազգ. Ժողովի նախագահը, կառավարութեան անդամներ, երեսփոխաններ, հանգուցեալին մերձաւորները, կուսակիցները:

ՄՇԵՑԻ ԵՐԿՈՒ ԱՆԱՆՈՒՆ ՀԱՅՈՒՀԻՆԵՐ

ՋԵՆՈՐ ՔՀՆՑ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

«Մշոյ Ճառընտիրը՝ վերածնութեան եւ արիութեան խորհրդանիշ»:

Զօրի Բալայեան

«Երբ մարդ իր իրաւունքները պաշտպանել չի գիտեր, արժանի չէ զանոնք վայելելու»:

Սրբուհի Տիւսաբ

Մշոյ Ս. Կարապետ վանքի մեծղի Ճառընտիրի փրկութեան մէջ նշանակալի դեր կատարած են հայ երկու անանուն կանայք, որոնց անունները դաժան պատմութիւնը Հայոց ղլացած է փոխանցել յառաջիկայ երախտագէտ սերունդներուն: Այդ երկու անծանօթ կիները հրաշքի համազօր գործ տեսած են, որոնց անխախտ հաւատքին ու ներքիրական զգացումներուն դիմաց կը մնանք յաւէտ պարտական, ու անոնց հերոսավայել քաջութեան վրայ՝ սքանչացած:

1915 Թուականն էր՝ սեւ Թիւը Հայոց ցեղասպանութեան ու մշակութասպանութեան...: Ամենուրէք սարսափ էր, ջարդ ու մահահոտ: Բովանդակ արեւմտահայութիւնը կ'անցնէր ընդ հուրի ու սուրի: Ոսոխի երկսայրի սուրը աջ ու ահեակ անխնայօրէն անմեղ կեանքեր կը հնձէր: Ամէնքը խուճապահար կը փախչէին ու շատ քիչեր մազապուրծ մահուան շուքէն, կ'ապաստանէին հեռաւոր անծանօթ վայրեր, իրենց հետ տանելով վերապրելու յոյսը, գոյատեւելու կամքը, վերստին ծնելու ու ստեղծագործելու բուռն ցանկութիւնը: Այդ անտանելի Թոհուբոհին մէջ, երկու հայ անձնուրաց կիներ, մահուան ձորին մէջ, կամաւորապէս մոռացութեան տուած իրենց ապահովութիւնը եւ Թանկագին կեանքը, կը մտնէին Սուրբ Կարապետ վանքը, եւ յանձնառու կ'ըլլային գործի մը, որ գեր ի վեր էր մարդկային ուժէ ու կարողութենէ: Սրբազան տաճարը, Թալանուած, սրբապղծուած ու անպատուուած էր: Երբ աղիարտասուքով, քարացած ու ապշահար, կը դիտէին սատանական վայրագութեամբ կողոպտուած վանքը, պահ մը անոնց ուշադրութիւնը կը գրաւէ մեծկակ գիրք մը, որ վանքի յատակին նետուած էր իբրեւ անարժէք իր: Զայն կը ջանան վերցնել, բայց սաստիկ ծանր էր: Հորթի կաշէին կազմուած այս ձեռագիրը կը կշռէր երեսուներկու քիլօ: Մշեցի երկու փափկասուն հայուհիները անմիջապէս կը գիտակցին, որ հայու հոգիէն ժայթքած ու միտքէն բխած այս սրբազան մատեանը պէտք է փրկուէր ի գին ամէն զոհողութեան: Չէ՞ որ հայու բիւրեղ հոգին խորին ակնածանքով դաստիարակուած էր գիրքի հանդէպ: Չէր կրնար լքել զայն կամ պատահականութեան յանձնել անոր ճակատագիրը: Փոխադրամիջոցներ կը պակսէին սակայն: Անհրաժեշտ միջոցներու չգոյութիւնը եւս չէր վհատեցներ զիրենք: Մեծ տեսիլքի այս անօգնական Հայուհիները կը դիմեն գերագոյն զոհաբերութեան, վասնզի ժամանակն էր արիութիւն ցուցաբերելու: Մահուան ժանիքներէն անոնք դուրս կը քաշեն իրենց ծանր բեռը: Այստեղէն ծայր կ'առնէ պատմական ձեռագրի երկար ու անվերջ ուղեւորութիւնը: Կը քալեն անոնք տիւ ու գիշեր՝ կեանքի մատեանը իրենց սիրտերուն մէջ ծրարած: Պարէնի կարօտի փոխարէն, այս բարեհոգիները, հայ ժողովուրդի ծանր լուծը շալկած, կը քալեն դէպի անստուգութիւն: Ճանապարհը երկար էր, փշոտ: Խաչի ճամբէն, անոնք կը դիմեն ամենազօր խաչի օգնութեան, որ Թեթեւցնէ իրենց բեռը՝ պարգեւելով անոնց համբերութիւն ու տոկունութիւն: Աղօթքով կը կտրեն ու կ'անցնին անվերջ խութերէ ու փուշերէ, եւ «լեռնային քարքարոտ կածաններով, ուր իւրաքանչիւր ծերպի տակ մահն էր դարանակալ»՝ հասնելու վերջապէս անքոյթ նաւահանգիստ: Կարելի է լոկ երեւակայել Թէ ինչ կը մտածէին ու կը զգային այդ երկու անպաշտպան ու անօգնական Հայուհիները, որոնք Կեանքի Գիրքը ապահով ու վճռակամ ձեռքերու մէջ պինդ բռնած, մէկընդմիշտ կ'ազատագրէին զայն ոսոխէն: Գիրքը ջարդարար ու պիղծ ձեռքերէն կը բիւրեղանար եւ ազատութիւն կը շնչէր:

Մարդ ակամայ հարց կու տայ Թէ ինչո՞ւ այդքան բծախնդրութիւն պէտք է ցուցաբերուէր մէկ գրքի հանդէպ, երբ անդին հայոց պատմութիւնը տխրօրէն կը վկայէ կորուստը հազարաւոր ձեռագիրներու՝ ի ձեռս յելուզակաց եւ անօրինաց: Անտարակոյս, ձեռագիրն իր ետին ունի խորին խորհուրդ. այդ խորհուրդով լուսաւորուած ու առաջնորդուած է ազգն հայոց: Հայ ձեռագրի խորհուրդը ոչ միայն Թաքնուած է անոր բովանդակութեան մէջ, այլեւ՝ խորունկ հաւատքի, հոգեկան կորովի, հաւատաւոր ճաշակի, ինչպէս նաեւ՝ մըշտասեւեռ վճռականութեան, անտեղիտալութեան ու սպաւծառ յաղթականութեան մէջ: Զօրի Բալայեան պիտի ըսէր՝ «Հայաստանի փրկութիւնը նրանք մի՞թէ տեսնում էին Մշոյ Ճառընտիրի փրկութեան մէջ, որը նրանց համար փիւնիկ Թռչուն էր դարձել: Փրկուելիք գըրքի մէջ նրանք մի՞թէ տեսնում էին վերածնուած հայրենիքի կերպարը, առասպելական այն Թռչունի կերպարը, որ յառնում է մոխիրներից»: Ճառընտիրի փրկութեամբ, երկու Հայուհիները, այո, հայրենիքի ազատագրութիւնը եւ վերածնունդը կը տեսնէին իրենց հոգեւոր աչքերով: Կասկածէ վեր է, որ գիրքը ունէր մագնիսական ուժ, որ դարերով իրեն քաշած էր ողջ ժողովուրդ մը: Վերջինս, զգացած էր սաստիկ ծարաւը գիտութեան ու կրթութեան: Բացի անկէ, գիրքը պէտք է փրկըւէր իբրեւ վրիժառութիւն, ցոյց տալու անագորոյն ոսոխին, որ կարելի չէ կոտրել հայուն աննուաճ կամքը, եւ որ բարոյապէս անթոյլատրելի է անպատուել հայ գիրքը, որ արգասիքն է հայ հանճարեղ մտքի: Հայ գիրքը պատիւն է Հայուն ու արժանապատուութիւնը: Հայ գիրքը ոչ միայն անսպառ շտեմարանն է, այլեւ անոր յաւերժական իմացեալ գոյատեւման երաշխիքը: Չկայ հայ կեանք առանց հայ գրքի:

(Մնացեալը յաջորդով)

«Նոր Օր»

ՎԵՆԵՏԻԿԸ Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՅ

Տակաւին շատ երկար ժամանակ չէ անցած այն օրերէն երբ վենետիկցիներէն միայն տարեց մարդիկ պարտադրաբար իրենց տունը ծախելով Մէսթրէ կը փոխադրուէին: Իրենց կահ-կարասին կը տեղաւորէին բեռնատար նաւու մը վըրայ ու կ'երթային մահանալ Ազատութեան երկար կամուրջին (որ Վենետիկը ցամաքին կը միացնէ) միւս կողմը: Կը մահանային առանձնութենէն կամ Թախիծէն, կամ մնալով ինքնաշարժի մը տակ: Այսօր կամուրջը ճամբան է Վենետիկի երիտասարդներու խումբերուն որոնք կ'ուզեն իրենց կեանքը ապրիլ, զուարճանալ. բնականոն կեանքի պայմաններ կը փնտռեն անոնք. զարեջրատուներ, գիշերաբոյներ, մատչելի ճաշարաններ, առեւտրական կեդրոններ, մարզարաններ, շարժանկարի սրահներ:

Եթէ մինչեւ 2040 Թուականը ոչ մէկ փոփոխութիւն արձանագրուած ըլլայ, վերջին վենետիկցին ալ պիտի մեկնի, կամ երԹայ հաստատուիլ կամուրջին միւս կողմը: Բարբարոսներու ներխուժումէն խուսափելու համար հիմնուած քաղաքը Թիրախ է զբօսաշրջիկներու ներխուժումին: Վերջին ընտրութիւններուն երրորդ անգամ ըլլալով քաղաքը վստահուեցաւ ձախակողմեան անկախ Մասիմօ Գաչչիարիին: Իրականութեան մէջ ԺԶ. դարէն ի վեր հոն իշխանութիւնը միշտ նոյն պատկերը ունեցած է. մէկ կողմը կայ տօճը, միւսը՝ պատրիարքը կարդինալ Անճելօ Սքոլան: Առաջինը մեծ վենետիկցիներուն վերջինն է եւ պարտի մարմնաւորել քաղաքին բոլոր ծանօթ անձնաւորութիւնները: Ազատական մտաւորականի համբաւ ունի այդ փիլիսոփան որ նոյն ատեն դասախօս է. Զինասատնտուած բազմաթիւ այցերով ան կը մարմնաւորէ վենետիկցի ծանօթ ճանապարհորդ Մարքօ Փոլօն ալ:

Քաղաքապետը Ռիալթոյի պալատին դրասենեակին մէջ կը բացատրէ Վենետիկը տիկերու դրութեամբ մակընթացութեան վտանգներէն պահպանելու ծրագրին սխալը: Անվերջանալի վէճ մըն է տիկս, որովհետեւ, անկախ պնդումներէն, տիկերը պիտի մնան իրենց զետեղուած վայրերը:

Քաղաքապետին հրաժարումը պահանջողներ կան, կան նաեւ այդ հեռանկարէն սարսափողներ: Վերջիններուն համար ան մնացած միակ բերդն է, ուրկէ վրայ Վենետիկ Տիզնէյլէնտի մը չվերածուի: Հրաժարումը պահանջողները կը պատրաստուին տօնելու քաղաքապետին մեկնումը. անձնաւորութիւններ կան որոնք միացած են շրջանի կառավարիչին որ Պէրլուսքոնիի կողմնակից մըն է եւ համամիտ արտասահմանեան գումարներով ձեռք անցընելու քանդուած պալատներ, կառուցելի պարապ գետիններ, Մեսթրէյի հաղորդակցութեան ռազմավարական հանգոյցները, եւ այլն.

Մեսթրէն, աշխատանքի եւ գործի աշխարհին այդ միւս Վենետիկը, յաճախ կը հակադրէ քաղաքապետին վերագրուած ձեռնածալ ընԹացքը եւ Կարդինալին գործելու, ձեռնարկելու աշխուժութիւնը:

Մինչ քաղաքապետութիւնն ու շրջանը տարիներէ ի վեր կը վիճին Ս. Մարկոսի հրապարակին դիմացի Փուներա Տոկանան նորոգելու մասին, քաղաքապետը կ'ուզէր այդ գործը յանձնել Կրասի պալատան եւ Կուկընհայմի հիմնարկութիւններուն. բայց ոչինչ կատարուեցաւ: Մինչ այդ, կարդինալը շնորհիւ նուիրատուութիւններու, Ս. Մարկոսի հոյակապ գոլէժը ձեռք անցընելու վրայ է: Ան կ'ուզէ պահպանել նաեւ ապագայ պապեր հասցնելու վենետիկեան աւանդութիւնը, Պիոս Ժ., Յովհաննէս ԻԳ. եւ Յովհաննէս Պօղոս Ա.ի երբեակը ճոխացնել նոր անուններով:

Մինչ քաղաքին աւագանին կը պայքարի պալատներուն մէջ, բնակիչներն ու զբօսաշրջիկները իրենց առօրեայ պայքարը կը տանին Վենետիկի նեղլիկ փողոցներուն մէջ: Այդ առօրեան կրնայ նոր փաստեր տալ օտարականներու հանդէպ վենետիկեան վրէժին ստեղծմաններուն մասին: Անոնց կը հրամցուին ծովային կենդանիներով սփակէթթիներ որոնք քանի մը անգամ սառեցուած են, անախորժ համով գինիներ, «անկողին եւ նախաճաշ» առաջարկող իջեւաններ որոնք սունկի նման բազմացած են եւ որոնցմէ ամէն առաւօտ խոնաւութենէն չարչրկուած քորէացի, գերմանացի ընտանիքներ դուրս կ'ելլեն: Միակ լուծումը կը Թուի հանրակառք մտնել երիտասարդ վենետիկցիներուն հետ, անցնիլ կամուրջը ու հասնիլ Մէսթրէ ուր կ'ընԹանայ իսկական կեանքը ու կը պատրաստուի ապագան:

ՔԱՂՀԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Գլօտ Շամփանեը է Սէնֆոնիք երաժշտասրահին մէջ, «Երաժշտական սլացք դէպի Հայաստան» խորագրով համերգ մը սըրւած է Մարտ 11ին, որ մեծ տպաւորութիւն գործած է տեղւոյն հայ համայնքին վրայ: Գեղարուեստական ընդհանուր ղեկավարը եղած է Կարօ Նշանեան, որ յաջող ձեռնարկ մը իրագործած է, մասնակցութեամբ ՖԱՄ սէնֆոնիք նուագախումբին, երաժշտական ղեկավարութեամբ Թէոտորա Սթաթոպուլոսի: Յայտագրին մաս կազմած են Ա. Բաբաջանեանի, Գ. Եղիազարեանի, Ա. Աճէմեանի եւ ուրիշներու գործեր: Ջութակահար Ռոպէր Մարգարեան նուագած է Ա. Խաչատրեանի «Մասքարատ Սիւիթ»էն երեք կտոր: Յայտագրին այն մասը որ նուիրուած էր հայ ժողովրդական երգերու, ՖԱՄ-ը ղեկավարած է յօրինող Կոնստանթէն Պետրոսեան: Իր մասնակցութիւնը բերած է նաեւ Մոնրէալի Միացեալ հայկական երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Վարուժան Մարգարեանի, որ ապահոված է համերգին փակումը: Այս ձեռնարկը նշած է միաժամանակ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի հարիւրամեակը:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԱԶՆԵՐ»

Հէ՛յ, հա՛յ, հէ՛յ, հէ՛յ… ԺԱՖականներն են պարողները:

Գարնան առաջին Կիրակին ներկայ գտնուեցայ փարիզեան շրջանի Ֆրանսայի Հայ Երիտասարդներու կազմակերպութեան «Անի» եւ «Նոր Ալիք» պարախումբերու ելոյթին, որ տեղի կ'ունենար Գլամարի Ժան Արփ Թատերաբեմին վրայ: Հանդէսը կազմակերպուած էր Գլամարի քաղաքապետարանին կողմէ՝ Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան առթիւ: Քաղաքապետ Ֆիլիփ Գալթնպալսն էր բացումը կատարողը, որ բարի գալուստի մաղթանքէ մը վերջ անդրադարձաւ հայեւ-ֆրանսական առօրեան հետաքրքրող ներկայ իրադարձութիւններուն ու յիշեց իր քաղաքին մէջ տեղի ունեցած ձեռնարկներն ու յետագայ ծրագիրները:

Հէ՛յ, հա՛յ, հէ՛յ, հէ՛յ… «Նոր Ալիք» ԺԱՖականներն են պարողները:

«Նոր Ալիք»ը 6էն 13 տարեկան մանկապատանեկան խումբը երէցներու «Անի»ին յայտագրին մէջ իր երեք պարերով՝ «Ով Հայոց Աշխարհ», «Քոչարի» եւ ամէնէն փոքրերուն կողմէ անակնկալ նորաձեւութեամբ մը կատարուած «Շողգամ»ի պատմութիւնը նկարագրող զուարճալի խաղ-պարով «Հայաստանեան երազներ» պարհամոյթը ճոխացուց:

Հէ՛յ, հա՛յ, հէ՛յ, հէ՛յ… ԺԱՖականներն են պարողները:

Երիտասարդները «Արգիշտին» մարմնաւորեցին, «Կակաչներ»ը ծաղկեցուցին, «Կինտոներու պար»ը ներկայացուցին, «Էրզրումի շորոր»ը, «Տիգրանակերտ», «Ղարաբաղի եղնիկ», «Քելէ Լաօ», «Շալախօ», «Ուզունտարա» եւ այլ պարերով ներկայ 650 հանդիսատեսներու կիրակնօրեայ յետմիջօրէն, վստա՛հ, բաւական ոգեւորցին: Անոնք ծնողներ էին, ազգականներ կամ բարեկամներ, որոնք եկած էին դիտելու եռանդով ու աշխուժութեամբ լեցուն իրենց… «Շաղիկը աջէն երկրորդն է. նորէն իրմէ կարճ տղու մը քով դրեր են», կամ «Յակոբին տղան ձախէն երրորդն է. ամէնէն լաւը ինքը կը պարէ կոր»…:

Հո՛ւ, հա՛յ, հէ՛յ, հէ՛յ… ԺԱՖականներն են պարողները:

Երիտասարդներու «Անի»ին մասին տեսակէտները քննադատութեան եւ մխիթարութեան միջեւ տարուբերեցան: Ոմանք ըսին «Աղջիկները աւելի համաչափ կը պարեն կոր, քան տղաքը… նոյն մակարդակը չունին», ուրիշ մըն ալ. «Ա՜ս ի՜նչ աղուոր տարազներ են, ի՜նչ գեղեցիկ հագուստներ», բայց «Նոյն աղջկան չափ մենապար տուած են», այնտեղէն ուրիշ մը՝ «Ես երկու տարի առաջ ալ տեսած էի իրենց, բաւակա՛ն յառաջդիմած են»: Դեռ ելոյթին ժամանակ ետեւի նստողս քովինին կ'ըսէր. «Տղաները քիչ մը աւելի կոշտութիւն, էրքէկի կեցուածք պէտք է ցուցնեն, միայն կը պռան կոր», քիչ վերջ նոյն անձը՝ «Պռավօ Արթօ՛» ոտքի կեցած կը ծափահարէր: Արթօն՝ Պէքճեան, պարուսոյցն է, որ պարողի մը բացակայութեան պատճառաւ ստիպուած էր իր աշակերտներուն հետ ցատքռտել:

Հայկական ժողովրդական պարի ԺԱՖ-ի «Անի» եւ «Նոր Ալիք» խումբերը 7 տարեկան են, ուրեմն՝ սկըսնակ: Բեմին վրայ ունին անհատականութեան ու դիմագիծի տէր պարողներ, ապագայ խոստացող պատանիներ, սակայն բացակայ է ներդաշնակութիւնը, հասակի կարգով շարքը անտեսուած, անհաւասար գլխի ու ոտքի շարժումներով եւ մեծամասնութեան մօտ դէմքի անհաղորդ արտայայտութեամբ հանդերձ, սիրողական խումբի մը սահմաններէն անդին անցած կրնանք համարել զանոնք:

Վարչականներուն ջանասիրութիւնը, հոգատարութիւնը եւ գերազանց կազմակերպութիւնը նըշմարելի էին: Յարատեւ ջանքի արդիւնք՝ յաջողութիւն մըն էր վերջապէս: Երիտասարդները Շաբաթ օրերը դարձեալ պիտի հաւաքուին, նոր պարեր պիտի սորվին կամ հիները բարելաւեն: Յետագային անոնց ելոյթին դարձեալ ներկայ գտնուելու համոզումով կը հեռանամ սրահէն:

ԳԱՍՊԱՐ

ՀԵՐՄԻՆԷ ԵՐԻՑԵԱՆԻ ԵՒ ՌՈՒԲԷՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳԸ «ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑՆԵՐԻ ԳԱՐՈՒՆ» ՓԱՌԱՏՕՆՈՒՄ

Մարտի 10ին մեկնարկեց «Երաժըշտանոցների գարուն» փառատօնը: Փառատօնը ընդգրկում է եօթը քաղաքների երաժշտանոցներ, որոնք մասնակցում են զանազան երաժշտական սեռի ստեղծագործութիւններով:

Փառատօնի հինգերորդ օրը Ֆրէնի երաժշտանոցի դահլիճում ելոյթ ունեցաւ Հերմինէ Երիցեանը, կիթառահար Ռուբէն Յարութիւնեանի եւ քնարահար Նաթալի Նուաէնի ուղեկցութեամբ:

Համերգի առաջին մասում երգչուհին կատարեց Ֆերնանտօ Սորի, Ֆետերիքօ Կարսիա Լորքայի, Կոմիտասի եւ Քրիստափոր Կարա-Մուրզայի ստեղծագործութիւնները: Ֆերնանտօ Սորի ստեղծագործութիւնները մեկնաբանելիս երգչուհին ունկնդրին գրաւեց ձայնի քնարական մեղմութեամբ ու կիթառի նուագարանային իւրայատկութիւններին արուեստի գաղտնիքները միահիւսելով: Կարսիա Լորքայի բանաստեղծական զեղումին հաւատարիմ մնալով ձայնի նրբերանգները ծառայեցրեց մեղեդու եւ բանաստեղծութեան ներդաշնակ ու կատարեալ մատուցմանը: Այս առանձնայատկութիւնը յատկապէս գնահատեցին սրահի իսպանախօս ունկնդիրները: Ֆերնանտօ Սորը 18րդ դարի վերջի եւ 19րդ դարի սկզբի սպանացի կիթառահար եւ յօրինող է: Ապրել է Փարիզում, Լոնտոնում, Մոսկուայում: Եղել է բացառիկ կիթառահար: Նշանակալից դեր է խաղացել կիթառի կատարողական արուեստի կատարելագործման համար: Նրա ստեղծագործութիւնները կիթառի համար բացայայտեցին կիթառի որպէս նուագարանի բազմաձայնային եւ հնչերանգային հնարաւորութիւնները:

Ե՛ւ Ռուբէն Յարութիւնեանը, ե՛ւ Հերմինէ Երիցեանը տեւական փորձերի ընթացքում մանրամասը ուսումնասիրել էին Սորի ստեղծագործութեան այդ առանձնայատկութիւնները եւ այս համերգում Սորի կատարումները հաստատեցին Սորի ստեղծագործութեան նկատմամբ նրանց առանձնայատուկ մասնագիտական յարգանքն ու ստեղծագործական մօտեցումը:

Լորքայի ստեղծագործութիւնները առաջին անգամ չէ, որ կատարում են Ռուբէն Յարութիւնեանը եւ Հերմինէ Երիցեանը: Նոյնիսկ խտասալիկ են թողարկել, որ կարճ ժամանակում սպառուեց:

Համերգի առաջին մասի յայտնութիւնները Կոմիտասն ու Կարա-Մուրզան էին: Եթէ ունկնդիրը Կոմիտասի անունն ու ստեղծագործութիւնը գիտէր, ապա Կարա-Մուրզան բացառիկ ընդունելութեան արժանացաւ: Յատկապէս «Կարմիր խնձորը»: Կարա - Մուրզայի ստեղծագործութիւնները գըրեթէ մոռացութեան են մատնուած: Նա եղել է հայ երգչախմբային արուեստի հիմնադիրը: Ռուբէն Յարութիւնեանի կարամուրզայեական յարմարեցումները առանձնակի հըմայք ու գրաւչութիւն ունէին:

Համերգի երկրորդ մասը սկսեց Ռուբէն Յարութիւնեանը մենակատարելով կիթառի համար գրուած ստեղծագործութիւններ: Նրա կատարման ճկուն արհեստագիտութիւնը, վարպետութեան գաղտնիքներին անբռնազբօս տիրապետումը կիթառը դարձրեց ունկնդրի յուզական աշխարհը բացայայտող նուագարան: Աշոտ Սաթեանի «Աղբիւրի մօտ» երգը կիթառի, քնարի եւ ձայնի համար կատարող եռեակը, գործը նրբագոյն երաժշտական մեղմութեամբ ու քնարականութեամբ մատուցեց: Հետեւեցին Պէրլիօյի «Լուսինը ելաւ», Պէնժամէն Պրիթթընի «Հիմնը Աստծուն», երկու «միջնադարեան պալատը» եւ վերջապէս «Իռլանտական ժողովրդական երգը»:

Ի՞նչ էր յատկանշական այս համերգին: Իսպանականի, ամերիկեանի եւ իռլանտականի կողքին առանձնակի հմայքով փայլեցին Կոմիտասի, Կարա-Մուրզայի, Աշոտ Սաթեանի եւ իր Ռուբէն Յարութիւնեանի ստեղծագործութիւնները:

Քնարական շնչով յեցուն այս համերգը աւարտուեց Ստեփան Ջրբաշեանի «Քնարական» երգով: Ունկընդիրները պահանջեցին կրկնել:

Փառատօնի անունից հայ արուեստագէտներին շնորհակալական խօսք ուղղեց Ֆրէնի երաժշտանոցի տնօրէն պրն. Շիրօլը:

Ունկնդիրը անհամբեր սպասում է արուեստագէտների յաջորդ համերգին….

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ես ամէն անգամ որ կը գնայի Նորին Սրբազնութեան մօտ, կ'օրհնէր զիս եւ ամուսնութեանս համար կը մաղթէր երջանկութիւն:

Այսպէս, Ալեմտաղի գիւղը, ուր բժշկական լուրջ ուսումնառութեանս արշալոյսը ծագեցաւ 1879ին, Ալեմտաղին եղաւ նաեւ 1885ին յոյժ բաղձալի ամուսնական կեանքիս անակնալ մէկ օրրանը եւ պարգեւեց ինծի առաքինի ընկերուհի մը որ կէս դարէ աւելի ժամանակէ ի վեր, է «կին ծրագլուխ պսակ առն իւրում»:

***

«Ալեմտաղին» այնուհետեւ էր իմ խորհրդաւոր պաշտելի գիւղս, ուր շատ անգամ կ'երթայինք օդափոխութեան, եւ կ'երգէինք անմահն Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի «Առ զեփիւռն Ալեմտաղի» վերնագիրը կրող տաղը՝ «Դուք փափկաթեւ մանկիկ զեփիւռ»ը, յեղյեղելով չարունակ անոր վերջին տողերը, որոնք են.-

«Ալեմտաղըն այն գեղեցիկ
Գացի ժուռ գալ անհոգ մոլար,
Ուր բիւր վրտակ բիւրեղ ծոցիկ
Մատուցանեն տրնկոց դալար»:

«Ալեմտաղի» զուտ հայաբնակ այդ գիւղը գոյութիւն չունի ա՛յլ եւս. այդտեղի Հայերն ալ տարագրուեցան հեռու անապատներ. Ս. Նշանի սիրունակ եկեղեցին Թուրք զինուորներու իբրեւ ամբարանոց կը ծառայէ այսօր:

***

Գալով Խրիմեան Հայրիկին, բժշկուեցաւ իւր հիւանդութենէն, բայց դարձեալ հանգիստ չունեցաւ. Թուրք կառավարութիւնը կը պահանջէր որ նա հեռանար Կ. Պոլսէն, Աշըքեան Խորէն պատրիարքն ալ կ'ուզէր կառավարութեան կամքին հակառակ չվարուիլ, եւ Խրիմեան ճարահատ, որոշեց մեկնիլ երթալ Երուսաղէմի վանքը՝ իբրեւ աքսորական:

Մեկնելէն երկու – երեք օր առաջ զիս կանչեց Գուզկունճուք եւ ինծ ըսաւ. «Ես ահա կ'երթամ Երուսաղէմ վաղը, եւ ինծ այնպէս զգացում կը լինի, թէ այն տեղ կը մեռանիմ այս տարի. ուրիշներու կտակած եմ, քեզ ալ կ'ասեմ, որ ի՛նչ որ ալ լինի, իմ ոսկորներս պէտք է փոխադրըւին Վարագ»:

Խորապէս յուզուեցայ Խրիմեանի այս խօսքէն. ելայ իւր աջը համբուրեցի, տրտմութեամբ բաժնուեցայ քովէն, ա՛լ ուրիշ անգամ չտեսայ Նորին Սրբազնութիւնը: Գնաց Երուսաղէմ ուրկէ պատիւ ինծ ըրաւ գրել նամակներ, որոնց մէկ – երկուքը ներկայացուցած եմ «Երեմիա Չէլէպիի Ստամպոլոյ պատմութեան» վըրայ շարադրուած ծանօթագրութիւններուս Գ. հատորին մէջ:

***

Երբ մանուկ էինք, մեր տան պատուհանէն ներս թափանցող արեգակնային ճառագայթասիւնակին գետնի վրայ թողած լուսեղէն բոլորակը մեր ոտքերովը կը կոխկռտէինք, զայն ջնջելու կ'աշխատէինք, բայց այն՝ մեր գլխին վրայ կ'ելլար. այսօրինակ պատահեցաւ Խրիմեան Հայրիկին ալ. ցո՛րչափ զայն ոտնակոխել ուզեցին, ինքը բարձրանալով բարձրացաւ, ի վերջոյ եղաւ Արարատեան Մայր Աթոռին գահակալը, ընդհանուր հայութեան կաթողիկոսը:

Հայ Եկեղեցւոյ խիստ երեւելի, անզուգական մէկ պաշտօնեան էր, իր բեղուն ու բազմավաստակ կեանքը կնքեց Էջմիածնի մէջ, 1907 Հոկտեմբեր 28ին եւ թաղուեցաւ առընթեր Ներսէս Աշտարակեցի մեծ կաթողիկոսին գերեզմանին: Խրիմեան Հայրիկ ծնած էր Վան, 1820 Ապրիլ 4ին. Թողած է աշխատութիւններ որոնք հայ գրականութեան գոհարներն են, ինչպէս՝ «Հրաւիրակ Արարատեան»ը, «Հրաւիրակ Երկրին Աւետեաց»ը, «Դրախտի ընտանիք»ը, «Սիրաք եւ Սամուէլ»ը, «Պապիկ եւ Թոռնիկ»ը եւ այլ ուրիշները:

***

Հայոց ընդհանուր կաթողիկոս Մկրտիչ Ա. յաւերժայիշատակ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿով կը կնքեմ «Անցուկը-Մոռցուկ»իս էջերը որոնք իմ որոշած եւ մտադրած ծրագրիս սահմանը անցան ու չանցան: Այս գրութեանս մէջ, թէեւ իմ նախաբժշկական կեանքս միայն նշանակել էր նպատակս, բայց ստիպուեցայ գիծէս դուրս ելլալ, եւ կարգ մը իրողութիւններ ալ մէջբերել. իրողութիւններ որոնք սերտ առնչութիւն ունեցած են մանկական կամ ուսանողական շրջաններուս հոլովումին հետ: Ես ուզեցի աւելի մասնաւորել մեր մանկութեան օրերու քանի մը պատահարները, զորս կրկնել աւելորդ կը համարիմ, եւ որոնք իմ ու եղբօրս ապագային անմեկնելի, անբացատրելի եւ անզգալիօրէն նախազդարար կամ նախագուշակ եղած են, եւ այսօր եւեթ կ'ունենան՝ ըստ իս՝ իրենց բարեբեր նշանակութիւնը:

(Շար. 193)

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ Ի

«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»

Հայկական Միօրեայ Վարժարան

Յարգելի ծնողք,

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ Զատիկ Վրդ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ եւ Խաչատուր ԱԲՈՎԵԱՆ միօրեայ վարժարանի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրեն ձեզ ձեր զաւակներուն հետ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ներկայ գտնուելու հետեւեալ արարողութեանց.–

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. – *ժամը* 17*ին*, *Ոտնլուայի աւանդական արարողութեան, որուն կը մասնակցին մեր աշակերտները:*

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ. – *ժամը* 16.30*ին*, *Ճրագալոյցի Ս. Պատարագի արարողութեան, որու ընթացքին մեր աշակերտներուն կողմէ կը կատարուի ընթերցում Մարգարէական գիրքերու:*

Informations artistiques

LE PIANO QUI «CHANTE» EN ARMENIEN

LUCINEH HOVANISSIAN
(pianiste-chanteuse)
à «L'ARCHIPEL» — Salle Bleue
Le 11 avril à 20 heures 30

Information et réservation :
0 826 02 99 24 (0,14 Euro/min)
L'Archipel
17 bd de Strasbourg — 75010 Paris
Métro : Strasbourg Saint-Denis, Château d'Eau
Parkings : Gare de l'Est, Bonne Nouvelle

(Շար. Ա. էջէն)

ընջած է հրովարտակ մը որ կը վերաբերէր ալքոլին եւ ըստ որուն արտօնութիւն կը տրուէր թաղապետութիւններուն «կարմիր գօտիներ» սահմանել ճաշարաններուն եւ գինետուներուն համար: Խորհուրդը գտաւ որ այդ հրովարտակը չէր համապատասխաներ գոյութիւն ունեցող օրէնքներուն: Տպաւորութիւնը այն է որ այդ հրովարտակը աւելի զարկ կուտար Իսլամի լաիք Թուրքիոյ մէջ:

ՀԻԼԱՐԻ ԳԼԻՆԹԸՆ 26 *միլիոն տոլար հաւաքած է այն օրէն, երբ յայտարարած է որ նախագահական թեկնածու է Դեմոկրատներուն: Գումարը մրցանիշ մը կը նկատուի եւ այն տպաւորութիւնը կը թողու որ դէպի Սպիտակ Տուն արշաւը ամէնէն սուղը պիտի ըլլայ ամերիկեան պատմութեան մէջ:*

ԱՄՆ *Ներկայացուցչական ժողովի նախագահուհին Նէնսի Փելոզի ասպարէզ կը կարդայ Պուշի, այցելութիւն մը տալով Սուրիա, ուր պիտի տեսակցի Նախագահ Պաշար էլ–Ասատի հետ: Պուշ գրած է որ լաւ գաղափար մը չէ եւ ընդհանրապէս Ամերիկացիները կը խորհին որ Գոնկրէսին դեմոկրատ պարագլուխը պէտք չէ հանդիպի ահաբեկչութիւնը քաջալերող երկրի մը ղեկավարին հետ:*

ԻՐԱՔԻ *մէջ, Ապրիլ* 2*ին*, *առնուազն* 12 *հոգի, մեծ մասը աշակերտներ, սպաննուած են եւ* 150 *հոգի ալ վիրաւորուած Քէրքիւք պատահած անձնասպանական ոճրափորձի մը ընթացքին: Հարաւային շրջանին ալ, Խալիս* 21 *շիիներու դիակները յայտնաբերուած են:*

108 *ՔԻՒՐՏ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ կոչ մը ստորագրած են, պահանջելով որ երկիրը ներքին պառակտումները առաջնորդելու նպատակով ձեռնարկուած գրգռութիւններուն դէմ ողջմտութիւն ցոյց տրուի: Այդ գրգռութիւններուն սկզբնակէտ նըկատած են Հ. Տինքի սպանութիւնը եւ նշած թէ վերջին երեք ամսուան ընթացքին արձանագրուած զարգացումները երկրին ամէնէն մռայլ շրջանները կը յիշեցնեն: Քիւրտ մտաւորականները կացութեան պատասխանատու համարած են այն ուժերը որոնք դէմ են Թուրքիոյ ժողովրդավարացումին, քրտական հարցին խաղաղ ճամբով կարգաւորումին: Պահանջած են նաեւ որ անկախ մարմին մը քննէ Ա. Եօճալանի թունաւորման պնդումները:*

Ա Ւ Ա Գ Շ Ա Բ Ա Թ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5
Ցիշատակ
Ընթրեաց Տեառն Մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի
Ժամերգութիւն, կարգ Ապաշխարողաց եւ պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8*ին*,
Կարգ Ոտնլուայի՝ ժամը 17*ին*:

Հսկում՝ Յիշատակ Մատնութեան
եւ Չարչարանաց
Տեառն Մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19*ին*:

ՈՒՐԲԱԹ, Ապրիլ 6
Յիշատակ խաչելութեան եւ Թաղման
Տեառն Մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 17*ին*:

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 7
Աւետումն Ս. Աստուածածնի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30*ին*:

Ճրագալոյց Զատկի
Ժամերգութիւն, պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 16*ին*:

***

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. – *ժամերգութիւն ժամը* 9.30*ին*, *պատարագ ժամը* 10*ին*, *Ոտնլուայ ժամը* 16.30*ին*, *Խաւարում ժամը* 20*ին*:

ՈՒՐԲԱԹ. – *Թափօր Թաղման ժամը* 17*ին*:

ՇԱԲԱԹ. – *Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը* 16.30*ին*, *Ճրագալոյցի պատարագ ժամը* 17.30*ին*:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

Ա Ւ Ա Գ Շ Ա Բ Ա Թ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5, *ժամը* 18*ին*՝ *Ոտնլուայի արարողութիւն, ապա համապատարագ, նախագահութեամբ՝*
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ-ի
ժամը 21*ին*՝ *Խաւարման գիշեր:*

ՈՒՐԲԱԹ, Ապրիլ 6, *ժամը* 18*ին*՝ *Երեկոյեան ժամերգութիւն – Թաղումն Քրիստոսի, նախագահութեամբ՝*
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ-ի

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 7, *ժամը* 17*ին*՝ *Մարգարէական ընթերցումներ: Ժամը* 18*ին*՝ *Ճրագալոյցի պատարագ:*
Կը պատարագէ՝
ՅՈՎՍԷՓ Ծ. ՎՐԴ. ՔԷԼԷԿԵԱՆ

Զ Ա Տ Ի Կ

Տօն Յարութեան
ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 8, *ժամը* 11*ին*՝ *Հայրապետական պատարագ:*

Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 9 – Մեռելոց:
Ժամը 11*ին*՝ *Ննջեցելոց պատարագ:*

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. – *Ժամերգութիւն ժամը* 9.30*ին*, *կարգ ապաշխարութեան ժամը* 10*ին*, *պատարագ ժամը* 11*ին*, *Ոտնլուայ ժամը* 17*ին*: *Յիշատակ Մատնութեան եւ Չարչարանաց, Խաւարում. սկիզբ գիշերային ժամերգութեան ժամը* 19.30*ին*:

ՈՒՐԲԱԹ. – *Թափօր Թաղման ժամը* 17*ին*:

ՇԱԲԱԹ. – *Ճրագալոյց, մարգարէական թղթերու ընթերցում ժամը* 16*ին*, *պատարագ ժամը* 17*ին*:

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. – *Պատարագ ժամը* 10*ին*, *Ոտնլուայ ժամը* 16*ին*, *Խաւարում ժամը* 18*ին*:

ՈՒՐԲԱԹ. – *Թաղում ժամը* 17*ին*:

ՇԱԲԱԹ. – *Ընթերցուածք ժամը* 15.30*ին*, *Ճրագալոյցի պատարագ ժամը* 16.30*ին*:

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.– *Յիշատակ ընթրեաց ժամը* 10.30*ին*, *Ոտնլուայ ժամը* 17.30*ին*, *Խաւարում ժամը* 20*ին*:

ՈՒՐԲԱԹ.– *Թաղում ժամը* 17.30*ին*:

ՇԱԲԱԹ.– *Ընթերցուածք ժամը* 17.30*ին*, *Ճրագալոյցի պատարագ ժամը* 18.30*ին*:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. – *Ժամերգութիւն ժամը* 9.30*ին*, *Ընթրեաց պատարագ ժամը* 10*ին*: *Կը պատարագէ՝* ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ: *Ոտնլուայ ժամը* 16*ին*, *կարգ Չարչարանաց ժամը* 19.30*ին*:

ՈՒՐԲԱԹ.– *Թափօր Թաղման ժամը* 17*ին*:

ՇԱԲԱԹ.– *Ճրագալոյց ժամը* 16*ին*, *Ընթերցուածք ժամը* 16.30*ին*, *պատարագ ժամը* 17*ին*: *Կը պատարագէ՝* ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ:

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. – *Վերջին Ընթրեաց պատարագ ժամը* 10*ին*: *Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝* ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ: *Ոտնլուայ ժամը* 17*ին*, *կարգ Խաւարման ժամը* 19.30*ին*:

ՈՒՐԲԱԹ. – *Թաղման կարգ եւ Թափօր ժամը* 17*ին*:

ՇԱԲԱԹ. – *Ճրագալոյց. Ընթերցուածք Մարգարէից ժամը* 16.30*ին*, *պատարագ ժամը* 17.15*ին*: *Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝* ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France
CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

arménie mon amie

AGENDA

GONESSE

Gonesse célèbre l'Année de l'Arménie
du 14 avril au 30 juin
Exposition — Conférence — Cours de cuisine — Chants — Cinéma, etc.
Renseignements : 01. 39. 87. 22. 49

***

HOMMAGE A
Arshile Gorki

Du 4 avril au 4 juin
EXPOSITION DE DESSINS ET DE PEINTURES
Centre Culturel Calouste Gulbenkian
51 avenue d'Iéna, 75116 Paris
Du lundi au vendredi, de 9h à 17h30
et
Centre Pompidou, rue Beaubourg, Paris

***

CACHAN

Exposition
JIRKA & ZAREH MUTAFIAN
jusqu'au 14 avril
Hôtel de Ville, Square de la Libération Cachan
Renseignements : 01. 49. 69. 17. 90

***

MARSEILLE

Dib ou Dar

L'imprimerie et l'écriture arméniennes en France : vecteurs d'une identité
Exposition du 15 mars au 16 mai
organisée en collaboration **avec l'ARAM**

Alcazar
Bibliothèque de Marseille à Vocation Régionale
58 cours Belsunce - Tél. : **04 91 55 90 00**
Bibliothèque ouverte
du mardi au samedi de **11h à 19h.**
fermée le lundi, le dimanche et les jours fériés.

***

LYON

ARMENIE CONTEMPORAINE
exposition
Au musée d'art contemporain de Lyon 81 quai Charles ds Gaulle, 69006, jusqu'au 29 avril (du mercredi au dimanche de 12h à 19h).

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

PARIS
MAIRIE DU 10e
72, rue du Fbg Saint-Martin

ARMENIE, VISIONS, EMOTIONS
Exposition de peintures et sculptures
Du 26 mars au 18 avril
(Hall ► 4ème étage)
et diverses autres manifestations, de mars en juin.
Renseignements : 01. 42. 03. 47. 63

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼ 5
JEUDI 5 AVRIL 2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·680 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·680

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՂԵՐՈՒ ՔԱՐՏԷՍ ՄԸ ՏԱԳՆԱՊԻ ՊԱՏՃԱՌ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՈՒ ԱԶԸՐՊԷՅՃԱՆԻ ՄԻՋԵՒ

Թուրքիոյ մշակոյթի նախարարութիւնը խտասալիկի մը վրայ արձանագրած է Թրքական Հանրապետութիւններուն ազգային փառերգները: Զայն զրկած է այդ Հանրապետութիւնները ու նուիրած անոնց Անգարայի դեսպաններուն: Խտասալիկին կափարիչին վրայ տեղ գտած քարտէսը քաղաքական տագնապի մը պատճառ եղած է Թուրքիոյ եւ Ազըրպէյճանի միջեւ:

Տագնապին պատճառը այն է որ քարտէսին վրայ Նախիջեւանը, Ղարաբաղը, անոր շուրջի հայկական գրաւման գօտին ցոյց տրուած են որպէս Հայաստան: Ազըրպէյճանցիները հակազդած են նաեւ նշմարելով որ քարտէսին վրայ տեղ տըրւած է Կիպրոսի յունական մասին:

Թուրքիոյ մշակոյթի նախարարութեան կցորդներէն մէկը որպէս բացատրութիւն ըսած է որ քարտէսը կափարիչին վրայ զետեղողները անուշադիր գտնուած են ու համացանցէն առած ամերիկեան կամ անգլիական աղբիւրէ քարտէս մը: Աւելցուցած է թէ խտասալիկին կափարիչը փոխելով հարցը կը կարգադրուի:

Անգամ մը որ Թրքական մակնիշով ճիշդ բան արտադրուած պիտի ըլլար···

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐՃ ԿԸ ՏԵՒԵՆ

Հ. Տինքի սպանութեամբ քօղազերծըւած այլամերժութիւնը, հայատեացութիւնը նորանոր տուեալներով կը շարունակուի Թուրքիոյ մէջ: Գլխաւոր ապացոյցը հայ լրագրողին սպանութեան խեղկատակային հետաքննութիւնն է որ ակներեւօրէն մղուած է բուն պատասխանատուները չհրապարակելու ջանքին:

Թալին Սուճեան երիտասարդ լրագրողուհի մըն է որ մաս կը կազմէր «Նոքթա»յի խմբագրութեան. աշխատակից է նաեւ «Ակօս»ի: Յաճախ կը ստորագրէր հայկական նիւթերով էջեր: Նոր նոր «Նոքթա»յի վարչութիւնը վերջ տուած է իր գործին, իր կեցուածքը «ժխտական» համարելով, առանց որեւէ ուրիշ բացատրութեան: Լուրը մեծապէս ջլատած է այն շրջանակները որոնք յանձնառու կեցուածք ունին հայկական հարցին նըկատմամբ:

Տրուած բացատրութիւն մը այն է որ հայ լրագրողուհիին անունը վերջերս նըշւած է աջակողմեան «Սապահ»ի խմբագրականին մէջ, զինքը ազգայնական հատուածին համար թիրախի մը վերածելով: Անհաւանական չէ նկատուիր որ «Նոքթա»յի խմբագրութիւնը ազգայնամոլ շրջանակներու ճնշումին տակ վերջ տուած ըլլայ Թ. Սուճեանի գործին:

Ամէն պարագայի յաւելեալ այս փաստը, որքան ալ աւելորդ, կու գայ յիշեցընելու թէ Թրքական արեւուն տակ փոխուած բան չկայ ու եղբայրութիւններ, միասնութիւններ կարճատեւ կեանքեր կ'ունենան հոն:

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ԳԻՒՄՐԻԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ ԴԷՄ

Ապրիլ 2ի գիշերը, Երեւան - Գիւմրի կառուղիին վրայ, Աշտարակի մօտ մահափորձ կատարուած է Գիւմրիի քաղաքապետ Վարդան Ղուկասեանի դէմ: Առանց համարանիշի ճիփ մը փակած է ճամբան ու անկէ կրակ բացուած քաղաքապետին կառքին վրայ: Վ. Ղուկասեան ծանր վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուած է, իսկ իր կառքին երեք ճամբորդները, վարորդը՝ մահացած: Կան այլ վիրաւորներ ալ. մէկն է Գիւմրիի փոխ քաղաքապետ Գագիկ Մանուկեանը եւ քաղաքապետարանի աշխատակազմի ղեկավար Արմէն Մազմանեանը: Քաղաքապետին կեանքը վտանգուած չէ:

Նոյն գիշերը հիւանդանոց փութացած են պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան, տարածքային կառավարման նախարար Յովիկ Աբրահամեան:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի քաղաքապետարանի շէնքին մէջ Ապրիլ 3ին նախագահ Ռ. Քոչարեանի ու քաղաքապետ Ե. Զախարեանի կողմէ վերաբացումը կատարուած է Երեւանի Պատմութեան Թանգարանին: Ան գոյութեան 75 տարիներուն ընթացքին հինգ անգամ տեղափոխուած է: Ինչպէս իր ելոյթին մէջ հաւաստած է քաղաքապետը, Թանգարանը այլեւս գտած է իր վերջնական հանգրուանը: Հոն կը պահուին 87 հազար նմոյշներ: Գիտութեան ակադեմիայի պատմութեան հիմնարկի տնօրէնը Աշոտ Մելքոնեան արտայայտուած է այդ նմոյշներուն մասին. ըսած է թէ Թանգարանին մէջ քաղաքին հին շրջանը շատ հարուստ ներկայացուած է, քանի որ քարէ դարէն Երեւանի տարածքին վրայ հնավայրեր գտնուած են: Իսկ համեմատաբար աղքատ է միջնադարեան շրջանը, որովհետեւ պատմութեան այդ հատուածին մէջ քաղաքներու զարգացումը անկում ապրած է: Նոր եւ նորագոյն շրջանը կը ներկայացնէ այսօրուան Երեւանի ամբողջական պատկերը:

Երեւան քաղաքի Պատմութեան Թանգարանը հիմնուած է 1931ին. անոր առաջին նուիրատուութիւնները կատարած են մշակոյթի ոլորտի մեծեր, ինչպէս՝ Մ. Սարեան, Գ. Մահարի, Ե. Զարենց:

Վերաբացման օրը իրանահայ Յուսիկ Պոստաղեան նուիրած է 1919ի արժէքաւոր նուագարաններ:

Ա Բ Խ Ա Զ Ի Ա

ԱԼՊԷՐ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՓՈԽ ՆԱԽԱԳԱՀ

Աբխազիոյ նորընտիր խորհրդարանը Ապրիլ 3ին գումարած է առաջին նիստը: Օրակարգի վրայ գտնուած է նախագահութեան ընտրութիւնը: Երեսփոխան ընտրուած երեք հայերէն Ալպէր Յովսէփեան դարձած է փոխ նախագահ, երկու ուրիշներու հետ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Թէ. Ժէ. Վէ. մը (մեծ արագութեամբ ճեպընթաց) համաշխարհային մրցանիշ մը կոտրեց Ապրիլ 3ին, հասնելով ժամական 574,8 քմ./ժամ արագութեան: Մեկնեցաւ Սթրազպուրկէն իր առաջին այս փորձին համար, յաջողեցաւ մրցանիշը կոտրել քանի մը առանձնաշնորհեալ ճամբորդներով, որոնց կարգին նաեւ Ամերիկացիներ, Չինացիներ, ինչ որ մեծ յաջողութիւն մըն է Ալսթոմի համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ կը շարունակուի եւ այս օրերուն այլեւս մենամարտի մը բնոյթը առած է Սարքոզիի եւ Ս. Ռուայալի միջեւ: Այս վերջինը չվարանեցաւ ստախօս որակելու Սարքոզին, իրեն վերագրած արտայայտութիւններուն պատճառաւ: Գոհ էր որ Սարքոզիի տուած իր դասը արդիւնք տուած է եւ վրդոված է որ նման անձ մը կարենայ Պետութեան ղեկավար ըլլալու յաւակնութիւնն ունենալ: Միւս կողմէ, Պայրու համամիտ է չորսերու (ինք, Ս. Ռուայալ, Սարքոզի, Լը Փէն) վիճաբանում մը կազմակերպելու համացանցի վրայ, քանի որ հեռատեսիլի վրայ կարելի չէ: Սարքոզի դէմ է: Ս. Ռուայալ ալ իր վերջին ելոյթին մէջ յարձակեցաւ դրամատուներու վրայ եւ հոն ալ վճռած է փոփոխութիւններ ընել եւ վերջ տալ չահագործումներու, նոր կարգադրութիւններով:

ԻՒՆԷՍՔՕ-ն որոշած է Մամուլի ազատութեան 2007ի մրցանակը տալ սպաննուած ռուս լրագրողուհի Աննա Պոլիտկովսկայային: Յանձնումի հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Մայիս 3ին որ Մամուլի ազատութեան օրն է: Մրցանակը կը կրէ Ծիուլէրմօ Գանոյի անունը. ան եւս գոլոմպիացի լրագրող մըն էր որ 20 տարի առաջ սպաննուեցաւ թմրեցուցիչի մաքսանենգութեան մասին կատարած խիզախ հրապարակումներու պատճառով: Մրցանակը հաստատուած է 1997ին:

ԱՊՐԻԼ 1 - 2ի գիշերը Քիւրտեր եւ Թուրքեր բախում ունեցած են Պրիւսէլի Սէն-Ժոս արուարձանին մէջ: Պատճառը քրտական մշակոյթի կեդրոնին վրայ նետուած պայթուցիկը եղած է որուն հետեւանքով հրդեհ ծագած է: Քիւրտերը արարքին պատասխանատու նկատած են Թուրքերը եւ հակաթուրք լոզունգներ արձակած. ատոր վրայ 500 Թուրքեր յարձակած ե Քիւրտերուն վրայ: Ոստիկանութեան անմիջական միջամտութեամբ կարելի եղած է կանխել բախումներուն յետագայ զարգացումը:

Ժ. ՇԻՐԱՔ, Թոռանը ձեռքը բռնած, Ապրիլ 3ին Պայոն գացած էր հրաժեշտ առնելու համար բանակէն եւ իր ելոյթը ձեւով մը զինուորական կտակի բնոյթ առած է: Շեշտած է թէ հրամանատարութիւնները կը մարմնաւորեն Ֆրանսայի վճռակամութիւնը, իր դերը կատարելու աշխարհի գործերուն վրայ:

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ Խորհրդարանին լուծումը նախագահին որոշումով, քաղաքական լուրջ տագնապ մը ստեղծած է երկրին մէջ, դէմ առ դէմ հանելով «կապոյտները» (ռուսամէտ) եւ «նարնջագոյնները» (արեւմտամէտ): Խորհրդարանը, որ վարչապետին ձեռքն է, ստիպողական բանաձեւ մը քուէարկեց մերժելով նախագահ Իուշչենկոյի տուած որոշումը եւ նոր ընտրութիւններու կազմակերպուիլը Մայիս 27ին: Ռուսամէտ վարչապետը՝ Իանուկովիչ «ճակատագրական սխալ» որակեց հրովարտակը եւ կոչ ըրաւ Սահմանադրական ատեանին որպէսզի մինչեւ ամիս մը արտայայտուի եւ ըսէ թէ հըրովարտակը օրինաւո՞ր է, թէ ոչ: Ապրիլ 3ին նոր ցոյցեր տեղի ունեցած են Կիեւի փողոցները, շատեր պարզելով պաստառներ եւ կապոյտ դրօշը Շրջաններու կուսակցութեան, որ վարչապետին կուսակցութիւնն է: Եւրոպական Միութիւնը հանդարտութեան կոչ ըրած է, մինչ ԱՄՆ չեն ուզած դիրք բռնել: Ուկրանիոյ նախագահը իր որոշումը արդարացնող յօդուած մը ստորագրած է Ապրիլ 4ի Ֆիկառոյին մէջ:

ՄԷՆՍԻՐ (Սէն է Մառն) մանկապար-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՌՈՒՍ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ռուսաստանի արտաքին գործերու նախարար Ս. Լավրով Ապրիլ 3ին միօրեայ այցով Երեւան գտնուած է, հայեւռուս դիւանագիտական յարաբերութիւններու հաստատման 15ամեակին օրը (1992): Լավրով ծաղկեպսակ զետեղած է Ցեղասպանութեան յուշարձանին, նոյն համալիրին պուրակին մէջ եղեւին տնկած, հանդիպում ունեցած նախագահ Ռ. Քոչարեանի եւ արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի հետ:

Հետեւած մամուլի ասուլիսին գլխաւոր նիւթերէն եղած է Լեռնային Ղարաբաղի կարգաւորման հարցը: Լավրով ըսած է թէ այդ հակամարտութիւնը միակն է ուր Ռուսաստանի, Եւրոպական Միութեան եւ ԱՄՆ-ու շահերը իրարու չեն հակասեր, ոչ ալ կողմերուն կեցուածքներուն: Այսուհանդերձ, ըսած է ան, վերջնական որոշումը պէտք է կայացնեն Հայաստանն ու Ազըրպէյճանը:

Նոյն նիւթին առընչութեամբ զուգահեռներ տարուած են Քոսովոյի եւ Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութիւններուն միջեւ: Լավրով ըսած է. «Քոսովոյի հակամարտութեան այն տարբերակը որ ընդունելի կ'ըլլայ Փրիշթինայի եւ Պելկրատի, կրնայ Ռուսաստանի հաւանութեան ալ արժանանալ»: Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղի պարագային, Լավրով զայն իւրայատուկ նկատած է, թէ՛ միջազգային իրաւական առումով, թէ՛ այն հանգամանքով որ միջնորդները կը ձըգտին կարգաւորման միասնական դիրքորոշումի մը, կարելի բոլոր մանրամասնութիւններուն մէջ: Յոյս յայտնած է որ համաձայնութիւն մը կարելի կ'ըլլայ, ընդունելի՝ Երեւանէն, Բաքուէն եւ Ղարաբաղի բնակչութենէն:

Հիւր նախարարը շատ ընդհանուր կերպով պատասխանած է Հայաստանի Թուրքիոյ կողմէ շրջափակումին դէմ իր երկրին ջանքերուն մասին հարցումին: Իսկ Վ. Օսկանեան պատասխանելով Հայաստանի եւ Թուրքիոյ սահմանին վըրայ ռուսական սահմանապահ զօրքերուն մասին հարցումներու, ըսած է թէ անոնց ներկայութիւնը «հսկայական նշանակութիւն» ունի Հայաստանի ապահովութեան համար եւ Երեւան անհրաժեշտ կը նկատէ այդ ներկայութիւնը:

Նիւթ եղած է նաեւ Ռուսաստանի մէջ շեշտուող այլատեացութեան երեւոյթը. Լավրով բոլոր ընկերութիւններուն համար դժբախտութիւն համարած է զայն, շեշտելով թէ անհրաժեշտ է միասնական ճակատ կազմել, որպէսզի թոյլ չտրուի ժամանակակից պետութիւններուն, Եւրոպայի մէջ այդ երեւոյթներուն:

ՄՇԵՑԻ ԵՐԿՈՒ ԱՆԱՆՈՒՆ ՀԱՅՈՒՀԻՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԶԵՆՈԲ ՔՀՆՑ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

Երկու Հայուհիները, սաստիկ վտանգաւոր ճանապարհին, թշնամիին կողմէ բռնուելու եւ Ճառընտիրը իրենց ձեռքէն ընդմիշտ կորսնցնելու մտավախութենէն մղուած, բաժնեցին զայն երկու մասի եւ իրենք եւս զատուեցան իրարմէ, որպէսզի ամենայն գնով ապահոված ըլլային ձեռագրին փրկութիւնը: Լուսնի լոյսի ներքեւ, անոնք կ'ուխտեն «փիւնիկի կորուած թեւերը» միացնել հայոց ապահով հողին վրայ, որպէսզի փիւնիկը վերստին յառնէ մոխիրներէն ու ճախրէ լազուարթ երկինքն ի վեր: Զիրար քաջալերելէ ու երկնային օրհնութիւն հայցելէ ետք, անոնք կ'ողջագուրուին կաթողին ու սեւ խաւարին մէջ կը շարունակեն իրենց ուղիները իրարմէ փարսախներով հեռու, բայց միեւնոյն երազով ու նպատակով: Անոնք կը հաւատան գրքի մէկ եւ նոյն ճակատագրին: Յետ երկարատեւ ճամբորդութեանց ու բազում տառապանաց, քրտամբ եւ արեամբ փրկըւած Ճառընտիրի կէսը ի վերջոյ կը հասնի Թիֆլիս, իսկ միւս կէսը՝ Երեւան: Բաժնուած գրքի երկու անբաժանելի մասերը յետագային իրենց վերջնական միութիւնը կը գտնեն Մատենադարանի մէջ: Անոնց ոդիսականը վերջ կը գտնէ, եւ բազմաչարչար ձեռագիրը իր յաւերժական պատուական տեղը կը գրաւէ:

Այդ երկու մշեցի Հայուհիները, որոնց անունները այժմ կորսուած են առյաւէտ հայ կեանքի աղջամուղջին մէջ «անմեռ յիշատակ են թողել՝ ապագայի հաւատը: Նրանք ապացուցել են, որ յանուն ապագայի պայքարել է պէտք, սեփական մարմնի մէջ ցաւի եւ տառապանքի ճիչը խեղդելով, չվարանելով, երկընքում յուսոյ աստղը չկորցնելով...: Միայն աշխատանք ու պայքար՝ սա է վերին բարոյականութիւնը», կը պատգամէ մեզի Զօրի Բալայեան:

Երկու պաշտելի Հայուհիները խեղդեցին իրենց անձնական կարիքները, անտեսեցին իրենց շահերը եւ հանգիստը, ու հայավայել բծախնդրութեամբ կատարեցին իրենց խղճի պարտքը: Անոնց ոչ միայն անունները չեն արձանագրուած հայոց ոսկեմատեանի մէջ, այլեւ անոնց ճակատագիրը մնացած է անյայտ: Անոնց գերեզմանը եւս անյայտ է: Բայց ինչո՞ւ պէտք ունին գերեզմանի, երբ անոնք գերեզմանուած են մեր սիրտերուն մէջ արդէն, ուրկէ չեն կրնար ջնջուիլ: Այն սրբազան պատգամ եւ աւանդը որ կը թողուն իրենց ետին, աւելի քան այժմէական է ու հնչեղ. կեանքի մէջ՝ «Չի կարելի հոգեպէս ընկճուել: Գլխաւորն առաջ գնալն է: Գըլխաւոր մեռնելիս իրեն ապրել հրամայելն է: Անպայման ապրել, յարատեւել, քանի որ եթէ ընկնեն ու կորչեն, կը կորչի նաեւ ազգի գլուխ գործոցներից մէկը, առանց որի պակասաւոր կը դառնայ հայրերենի մշակոյթը: Առանց որի թէկուզ աննշան չափով, բայց կը տուժի համաշխարհային մշակոյթը», իմաստունօրէն կը գրէ Զօրի Բալայեան: Եւ իրօք, ինչքան պիտի տուժէր ընդհանուր մշակոյթը եթէ փճանար Մուշի հոյակապ Ճառընտիրը:

Արդ, հարկաւոր է, իբրեւ շնորհընկալ ազգ, որ նման անանուն անձանց յիշատակին կոթող - յուշարձան մը բարձրացնենք հայրենիքի սրտին վրայ առ ի նշան գնահատութեան ու երախտագիտութեան՝ հայ մշակութային արժէքներու փրկութեան նուիրուած անոնց վիթխարի ծառայութեանց համար, վասնզի նման անձնաւորութիւններ, հայ կեանքին տուած են լիցք, նոր արիւն ու աւիւն, յարատեւելու քաջութիւն, մաքառելու կարողութիւն: Անոնք են, որ Հայոց Լուսաւորչի մարմրող ճրագին ձէթը ապահոված են եւ մեզ ի սպառ փրկած ուծացումէ: Անոնք են նաեւ, որ լոյսի ու յոյսի շողերով փայփայած են մեր ազգային ձգտումները, արդար տենչերը եւ անմար երազները:

Յառաջիկայ սերունդներ թող գովեստով բարբառեն մշեցի երկու անանուն Հայուհիներու օրինակելի արարքը: Անոնց արտակարգ գոհաբերութիւնը չըլլայ թէ յումպէտս երթայ: Հայ ժողովուրդի երախտարժան զաւակները քաջ թող իմանան, որ հայ հերոսուհիները պիտի ապրին մեր սիրտերէն ներս առ յաւէտ:

Մշտաբարբառ աղօթք, բիւր յարգանք ու յաւէտ երախտիք երկու անանուն Հայուհիներու խնկելի յիշատակին:

«Նոր Օր»

90-ԱՄԵԱՅ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ, ՈՐ ԿՈԾԿՈՒՈՒՄ Է Ս. ԽԱՉԻ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՄԱՄԲ

«Մտէք գրախանութ, հարցրէք ցեղասպանութեան թեմայով տըպուած վերջին հրատարակութիւնը: Ձեզ կը տան սարսափելի գրականութիւն, այդ թւում՝ թարգմանուած մի քանի լեզուներով, նաեւ թուրքերէն: Դրանք որեւէ քննութիւն չեն բռնում ժամանակակից գիտութեան եւ գիտական լեզուի տեսանկիւնից», երէկ լրագրողների հետ հանդիպման ժամանակ ասաց Հայոց ցեղասպանութեան թանգարան - ինստիտուտի տնօրէն Հայկ Դեմոյեանը: «Այսօր մեր պատմագրութեան զբաղւում հատուկենտ մարդիկ ունակութիւն ունեն միջազգային ակադեմիական համայնքին եւ լսարանին ընկալելի լեզուով գրականութիւն գրելու, մնացածը հնացած մօտեցումներ են: Նոր աղբիւրներ են պէտք, դրա համար մարդկանց պէտք է գործուղումների ուղարկել, այսօր գիտականը չպէտք է զբաղուի մուրացկանութեամբ: Միաժամանակ բանախօսը նշեց. «Ցեղասպանութեան հարցում մենաշնորհներ եւ խանդոտ դրսեւորումներ պէտք է չլինեն, երբ ինչ որ մէկը նոյնիսկ անհատական մակարդակով սկսում է զբաղուել այդ խնդրով: «Մենք նոյնիսկ Հայոց ցեղասպանութեան հիմնախնդրով զբաղուող մասնագէտների Փորում չունենք քննարկումների համար: Այդպիսին, ցաւօք, չի եղել նաեւ Հայոց ցեղասպանութեան թանգարան - ինստիտուտը: Մենք այդ հարցում մարդկային ռեսուրսների աղէտալի սղութիւն ունենք», ասաց բանախօսը: Այս առումով նա կարեւորեց Հայոց ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչման գործընթացը համադրող կենտրոնի ստեղծումը, որը պէտք է նաեւ գիտականներին գործուղումների ուղարկի եւ համակարգի ճանաչման ուղղութեամբ տարուող բոլոր աշխատանքները:

Տնօրէնը խօսեց նաեւ քարոզչական պատերազմի մասին: «Այսօր ամբողջ աշխարհը քարոզչութեան եւ ինֆորմացիոն պատերազմների ռեժիմով է աշխատում՝ գովազդ եւ կամ ամէն ակցիա ինֆորմացիոն օպերացիաների մաս է: Շատ անգամ «կտերից» ենք օգտւում եւ չենք հասկանում այդ «կտերի» եւ նրանց ներսում եղած «կորիզակների» իմաստը, որոնք յայտնւում են մեր ԶԼՄ-ներում», ասաց լրագրողներին վերջին երեք տարում գործընկեր համարող Հ. Դեմոյեանը: Անդրադառնալով ԱՄՆ Գոնկրէսի քննարկմանը, Ցեղասպանութեան թանգարան - ինստիտուտի տնօրէնն ասաց. «ԱՄՆ-ը քաղաքականացնում է խնդիրը. ցաւալի է»: Միաժամանակ հասկանալի է, որ Ցեղասպանութեան ճանաչման հարցն ընդամէնը ԱՄՆ արսենալի մահակներից մէկն է, որով նա ճնշում է գործադրում Թուրքիայի վրայ»:

Սբ. Խաչի հետ կապուած վերջին իրադարձութիւններին անդրադառնալով Ցեղասպանութեան թանգարան - ինստիտուտի տնօրէնը նշեց. «Նախ ես չեմ ոգեւորւում նման միանուագ ակցիայով, որի նպատակը այս եղանակով միջազգային հանրային կարծիքի վրայ ներազդումն է եւ ցանկութիւնը՝ ի ցոյց դնել ինչ-որ փոփոխւող Թուրքիայի, որը հոգ է տանում քրիստոնեայ ժառանգութեան նկատմամբ: Ակնյայտ է, որ այս քայլը, ճիշդ է, բազմապլանճ է, բայց զուտ քարոզչական նպատակներ է հետապնդում: Քանի որ հարց է ծագում, ինչո՞ւ մի դէպքում Վանում 10րդ դարի տաճարը վերականգնւում է, իսկ մէկ այլ հայկական տաճար, էլի 10րդ դարի կառուցուած մէկ այլ հայ թագաւորի կողմից, վերածւում է մզկիթի: Թուրքիան այն երկիրն է, ուր հարիւրհազարաւոր հայկական յուշարձաններ ուղղակի դադարել են գոյութիւն ունենալուց հէնց հանրապետական Թուրքիայի օրօք: Մի երկիր, որտեղ 90 տարի շարունակ հետեւողականօրէն հետքեր են ոչնչացրել: Սա միմիայն վկայում է, որ երիտթուրքերի մարդասպանութիւնը նորօրեայ հանրապետականները վերածել են յուշարձանասպանութեան կամ յիշողութեան ըսպանութեան: Սա ցեղասպանութեան շարունակութիւնն է: Սբ. Խաչ եկեղեցու վերականգնումը նախ քաղաքական, ապա նաեւ տնտեսական ակցիա է, քանի որ Թուրքիան իր ծախսած 2 միլիոնը կարող է կարճ ժամանակում յետ բերել նոյն զբօսաշրջիկների, այդ թւում նաեւ հայ ուխտագնացների գումարների տեսքով: Իհարկէ, Սբ. Խաչը շահում է: Սակայն նոյնիսկ Ախթամարը շրջանառուելու է որպէս Ագդամար, որ թուրքերէն նշանակում է սպիտակ երակ, էլ չի շեշտուի հայկական ինքնութիւնը», կանխատեսեց բանախօսը:

ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

«Ազգ»

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ ՀՕՄ-ի Շրջ. վարչութեան կեդրոնատեղիի սրահին մէջ, Մարտ 2-3ին, գումարուած է Համազգայինի Արեւմտ. Ամերիկայի շրջանի 14րդ ներկայացուցչական երկօրեայ ժողովը: Բացումը կատարած է ընթացաւարտ Շրջ. վարչութեան ատենապետ Հրայր Շէրիքեան: Առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան ըսած է թէ «Ազգի մը գոյատեւման եւ զարգացման ամէնէն կարեւոր հիմնաքարերէն մէկն է մշակոյթը եւ Համազգայինը մեր ժողովուրդի պատմական այս իրականութեան դրօշակակիրներէն մէկը եղած է»: Կեդր. վարչութեան անդամ Եդուարդ Մսըրլեան ներկայացուցած է Համազգայինի երիտասարդական շարժումի փորումի տարած աշխատանքները, Երեւանի պետական համալսարանին մէջ Նիկոլ Աղբալեանի կիսանդրիին զետեղումը, Ամերիկայի մէջ Համազգայինի գրասենեակի մը հաստատման անհրաժեշտութիւնը: Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի անդամ Վիգէն Յովսէփեան նշած է թէ «ազգային արժէքներու պահպանումը նոյնքան էական է Հայաստանի մէջ եւս եւ այդ աշխատանքին լծուած է նաեւ Համազգայինը»: Գնահատանքի խօսքերով հանդէս եկած են նաեւ ՀՕՄ-ի եւ Հայաստանի հիւպատոսութեան ներկայացուցիչները:

Երկրորդ օրը, ժողովը անցած է իր աշխատանքներուն, մասնակցութեամբ 21 լիազօր ներկայացուցիչներու՝ վեց մասնաճիւղերէ, ինչպէս նաեւ երաժշտական, արուեստի, «Անի» պարախումբի եւ «Հայկական աւանդոյթներ» միաւորներու վարիչ մարմիններու ներկայացուցիչներու: Ժողովը քննարկած է շրջանը մտահոգող բոլոր էական հարցերը, որոնց ծիրին մէջ կ'իյնար մասնաճիւղերը աշխուժացնելու եւ երիտասարդացնելու անհրաժեշտութիւնը: Հուսկ, ժողովը ընտրած է 7 անդամներէ բաղկացած Շրջ. վարչութիւն մը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

Հայագիտական - Բանասիրական Գրական հանդէս

1-4, 2006

Ս. ՂԱԶԱՐ, Վենետիկ (Իտալիա)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑԻ «ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ»Ը

Հայ Թատրոնի ընկերակցութեան կազմակերպած թատերական ընթերցումներու 23րդ շարքին երրորդ ծրագիրին համար ընտրուած էր Գաբրիէլ Սունդուկեանցի «Ամուսիններ» թատերախաղը: Զորս աարով, մօտ երեք ժամ տեւող գործ մը որուն համար հարկ էր Փարիզի Ուսանողական ոստանին հայկական տան հիւրանոցէն քիչ մը աւելի ընդարձակ վայր մը. յատկապէս աւելի հանգստաւէտ, նկատի առած՝ այդ փոքր միջոցին մէջ աւելի քան երեք տասնեակ հոգիի այդքան ժամանակ անշարժ մնալու պարտաւորութիւնը, ան ալ գարնան տաք յետմիջօրէի մը:

Բայց խաղը շատ հետաքրքրական էր, ներկայացումին մասնակիցները հետզհետէ աւելի վարպետացած: Թէեւ բնական է որ սայթաքումներ եղան այդ երկարատեւ ընթերցումին մէջ: Բայց ներկաները հետեւեցան լուրջ հետաքրքրութեամբ:

Գ. Սունդուկեանցի «Ամուսինները» կուգար աւելի քան դարու մը հեռաւորութենէ, գրուած ըլլալով 1888ին: Նիւթը առնուած է ամուսնական կեանքին մէջ կնոջ բաժին ձգուած անհաւասարութենէն: Ան ազատութիւնը այր մարդուն քմայքով սահմանափակուած կողմն է ու իր իրաւունքներուն տիրանալու համար լուրջ պայքար մղելու պարտադրուած: 1888ի շրջանին համար յառաջապահ բնոյթ ունի թատերախաղը որով հեղինակը ջանացած է մասնակցութիւն ունենալ ընկերային կարեւոր հարցի մը կարգաւորումին:

Նիւթը հիմնուած է չուայտ, անառակ ամուսինի մը սանձարձակութեան ու կնոջը բաժին արհամարհանքին, անտեսումին, նոյնիսկ զրպարտութեան վրայ: Ու բուն հանգոյցը կը պարզուի երբ այդ անիրաւուած կինը կը լքէ իր ամուսնական յարկը, առանձին ու անխռով շարունակելու համար կեանքի պայքարը: Անակնկալօրէն պատահական սիրոյ մը արծարծումը աւելի՛ պիտի բարդացնէ իր կացութիւնը, մինչ ամուսինը ամէն միջոցի կը դիմէ իր կինը անարդարօրէն մեղադրելու, վարկաբեկելու համար:

Թատերական ընթերցումներու գլխաւոր դերակատարներէն մէկն է երեւոյթը որ նորեր կ'ընդգրկուին ձեռնարկներուն ու հիմնական կաղմին (Ժիրայր Զոլաքեան, Նոյեմի Եուսէֆի, Աստղիկ Շինկիթեան), անոնց յետոյ միացածներու (Վէտա Պայվէրտեան, Վահրամ Աժտէրեան, Նազարէթ Գույումճեան, աւելի երիտասարդներէն՝ Վահան Քերովբեանի, Սեւան Մինասեանի) քովը կը յայտնուին աւելի նորեր, ինչպէս՝ այս անգամ Վիկտորիա Այվազեանն ու Անի Գույումճեանը:

Մարտ 25ի ներկայացումին բեմական գործողութիւններուն ընթերցումը կ'ընէր Սեւան Մինասեան, իսկ փորձերը ինչպէս միշտ, վարած էին Արբի Յովհաննիսեան ու Ժիրայր Զոլաքեան:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

Livres reçus

FRAGMENTS D'ARMENIE

Vahan Totoventz, Raffi, Zabel Essayan, Gostan Zarian, Hrant Matevossian, Jacques Derogy, Michael Arlen, etc.

Textes chosis et présentés par **Gérard Chaliand**

Préface par **Gérard Chaliand**

Omnibus
Paris 2007,
Année de l'Arménie en France

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԼՍԱՐԱՆ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐՔԻ Բ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Համազգայինի եւ «Լարք» երաժշտական ընկերակցութեան կողմէ կազմակերպուած լսարան հայ երաժշտութեան շարքի Բ. դասախօսութիւնը՝ «Հայ դասական երաժշտութիւնը մինչեւ մեր օրերը» նիւթով, տեղի ունեցած է Մարտ 13ին, երաժշտանոցի սրահին մէջ, ներկայութեամբ 80 երաժշտասէրներու: Բացումը կատարելով Գէորգ Պետիկեան գնահատած է ներկաներու հետաքրքրութիւնը: Վաչէ Պարսումեան ներկայացուցած է օրուան դասախօսը՝ երգահան Տիգրան Մանսուրեան: Դասախօսը անդրադառնալով բազմաձայնութեան, նշած է թէ «մեզմէ առաջ Եւրոպան արդէն մշակած էր երաժշտական բազմաձայնութիւնը: Մեր երգչախմբային ձեւի դիմելը, շնորհիւ Կոմիտասի, մեծ քայլ մըն էր: Թէեւ նախապէս ունէինք ձայնային հարստութիւն՝ սակայն մեզի կը պակսէին անոնց էական գործիքները»: Յիշեցնելով թէ Ի. դարու մեր մեծ երաժիշտները նոր ոգի եւ ուժ բերին մեր երաժշտութեան եւ իրենց նոր գործերով ոչ միայն հարստացուցին անոր գանձերը, այլեւ նոր դպրոց մը բացին, դասախօսը շեշտած է թէ «Կոմիտաս իր բոլոր ստեղծագործութիւններով, հայ ճակատագրի վիշտերու եւ ցաւի եւ ուրախութեան երգերով կենդանի պահեց մեր հայրենիքը մեր հոգիներուն եւ միտքերուն մէջ: Անոր երաժշտութեան մէջ միշտ մեր երազային Հայաստանն է որ կը պատկերացուէր»: Ապա, Տիգրան Մանսուրեան վերլուծած եւ արժեւորած է Ալեքսանդր Սպենդիարեանի եւ Արամ Խաչատրեանի գործերը, որմէ ետք խօսելով խորհրդային երաժշտութեան մասին ըսած է թէ «անոր համար ընդհանրապէս ապսպրանք եղած էր "վերէն", ուստի մեծ եւ արժէքաւոր գործերու թիւը շատ նուազ է» եւ եզրակացուցած. «Պէտք է հայացնել երաժշտութիւնը. այս է մեր վաղուան օրը: Ունինք երաժշտական, յատկապէս հոգեւոր, հոկայական հարստութիւն, որ պէտք է վերիմաստաւորուի եւ արդիական դիտանկիւնէ նայուի: Մեր ժողովուրդը իր երաժշտութիւնը համադրած է իր ճարտարապետութեան հետ: Մի՛ մոռնաք, որ ճարտարապետութիւնն ալ քարացած երաժշտութիւն է»:

⁂

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Կլէնտէյլի «Միվիք Աուտիթօրիում»ի մէջ, Մարտ 11ին, տեղի ունեցած է Հրանդ Տինքի յիշատակին նուիրուած ոգեկոչման ձեռնարկը, հովանաւորութեամբ հայ երեք յարանուանութիւններուն եւ մասնակցութեամբ հայկական 17 կազմակերպութիւններու: Ներկայ եղած են հազար հոգի: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ իրաւաբան Արմէն Ռիչըրտ Յովհաննիսեան: Խօսք առած են իրաւաբաններ Էտուին Մինասեան եւ Վռամ Ծերունեան: Հրանդ Տինքի թաղումին ներկայ եղած Սիմոն Աճըմեան իր տպաւորութիւնները փոխանցած է, պաստառին վրայ ցոյց տալով թաղման տեսարանները: Տեսերիզի ցուցադրութեամբ ներկաները հաղորդուած են Հրանդ Տինքի գաղափարներով: Խօսք առած է Հայաստանի աւագ հիւպատոս Արմէն Լիլոյեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

⁂

«ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՆԱՄԱԿ ՄԸ» ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Փասատինայի Հ.Բ.Ը.Մ. «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնի սրահին մէջ, Փետր. 25ին, «Արտաւազդ» թատերախումբը ներկայացուցած է ռումանացի թատերագիր Եոն Քարաճիալլի «Կորսուած նամակ մը» կատակերգութիւնը, զոր հայերէնի թարգմանած են Պերճ Ֆազլեան եւ Լեւոն Թորոսեան: 1884ին գրուած թատերախաղը կը ներկայացնէ իր ժամանակաշրջանի Ռումանիոյ քաղաքական ղեկավարներուն նկարագիրը, անոնց անբարոյ ընթացքը, սիրային արկածախնդրութիւնները, իրենց դիրքերու շահագործումը, որոնք հեռու չեն մեր օրերու քաղաքական դէմքերու նկարագրէն: Բեմադիր Գրիգոր Սաթամեան թարգմանութիւնը այժմէականացուցած է եւ մեր օրերուն պատշաճեցուցած:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Անմոռաց են ատոնք իբրեւ յիշատակ մեր դպրոցական օրերուն եւ մեր ուսանողութեան ժամանակին:

Կիսադարեան եւ աւելի բժշկական ասպարէզիս պատմութիւնն ընել չեմ համարձակիր, այդ մասին թող վկայեն հրապարակային աշխատութիւններս, որոնց հոգեւին նուիրուած ըլլալովս, երջանիկ կը համարէի զիս որ կարող եղած էի հասցնել երկու կիրթ, անգին զաւակներ, սակայն անգութ ճակատագիրս յանկա՛րծ պատեց մեզ անմխիթար սուգերով. մահը ինծմէ առաջ յափշտակեց երկու զաւակներս իրենց առոյգ տարիքներուն մէջ: Ասով հանդերձ, ինծ սկըզբունք ըրի կրել վիշտը արիութեամբ, տոկալ ցաւի համբերութեամբ, ո՛ր աստիճանի ալ սաստիկ ըլլայ ան: Աստուածային պատուիրան մը համարեցի այդ սկզբունքը ու կը տանիմ ցաւերս անտրտունջ. միայն թէ բախտ ունենայի տեսնալ՝ վաղամեռիկ զաւակներուս տեղ, տպագրութիւնը բազմաթիւ աշխատութիւններուս. մատուցանել ծառայութիւն մը հայ բժշկական պատմութեան: Միակ բաղձանքը զոր ունիմ այսուհետեւ, այս իսկ է:

⁂

Ասպարէզիս սկիզբէն տաիթ ունեցայ ծանօթանալու բազմաթիւ հայ եւ օտարազգի բժիշկներու. հայ բժիշկներէն երկու երիցագոյնները գլխաւորապէս իմ չա՛տ սիրելիներս եղան. իրենց յառաջացած տարիքին մէջ մեծ պատկառանք ազդեցին ինծ, թէ՛ իրենց խոր հմտութեամբը եւ թէ ազգին մատուցած ամենագըրը նահատելի ծառայութիւններով. ատոնք էին՝ մեծանուն տոքթ. Սերվիչէն էֆէնտի ծերակուտականը, եւ նշանաւոր տոքթոր Ստեփան փաշա Ասլանեանը, որոնց հետ կ'ունենայի շարունակական տեսակցութիւններ, եւ որոնց քով գտնուեցայ մինչեւ իրենց վերջին շունչը:

Սերվիչէն իր բեղմնաւոր կեանքը կընքեց 1897 Հոկտեմբերին, եւ թաղման օրը գերեզմանին վրայ ես ալ խօսեցայ Նորատունկեան Գաբրիէլ էֆէնտիին արտասանած դամբանականէն յետոյ:

Ստեփան փաշան վախճանեցաւ 1901 Նոյեմբերին: Անմոռաց կը պահեմ այս երկու ականաւոր բժիշկներուն յիշատակը. գրած իսկ եմ անոնց կենսագրութիւնները:

⁂

Բժիշկ դառնալէս յետոյ, յաճախ ուրախութեամբ կ'երթայի տեսնալ Տէրոյենց պատուելին, որ թէեւ տարիքը առած, բայց կը պահէր իր մտքի արթնութիւնը եւ սուր յիշողութիւնը. վերջին հիւանդութեանը, չխնայեցի իրեն իմ անձնուէր, անձանձիր դարմանատրութիւնս, բայց կարելի չեղաւ զինքը փրկել, մեռաւ 1888ին: Իր մահէն յետոյ ես ուզեցի անոր գանկը բանալ, ուղեղը հանել ու կշռել, իմանալ ուղեղային ծանրութիւնը այդ բազմահմուտ Հայուն, բաղդատութեան զայն դնել ծանօթ ուղեղներու կշիռին հետ. սակայն իր որդին՝ Առուժ Տէրոյեանց չարտօնեց ինծ այդ քննութիւնը եւ մեծահանդէս յուղարկաւորութեամբ թաղել տուաւ հայրը Սկիւտարի ազգային գերեզմանատունը:

Տէրոյենցէն երեք տարի վերջը հրաժեշտ տուաւ կեանքին, իմ բազմերախտ վարժապետս Խ. Պ. Միսաքեան, որ թաղեցաւ Տէրոյենցին մօտ 1891ին:

Շատերը լացին այս երկու երեւելի Հայերուն կորուստը, դամբանականներ խօսուեցան ատոնց վրայ, դրուատալից ներբողականներ գրուեցան. անոնց յարգը, արժանիքը ճանչցուեցաւ յետ մահու, ճիշդ «գնա՛ մեռիր, եկուր լաւ»ի ռամկական ասութեամբ:

⁂

Խ. Պ. Միսաքեան չքաւոր ալ մեռաւ. թէեւ իր աշակերտները հարկ եղած օժանդակութիւնները ընծեռեցին իրեն լայնօրէն:

Իր մահէն յետոյ, անոր գիրքերը ցուցակագրելու համար, Սուրբ Խաչի թաղական խորհուրդը ընտրեց մասնաւոր յանձնախումբ մը, զոր կը կազմէին՝ Տիգրան Խաչատուրեան, Գարեգին Տէմիրճիպաշեան, Մանուկ Տէր Յակոբեան, Յակոբ Խոյիլեան եւ ես:

Գացինք խմբովին Միսաքեանին սենեակը, որ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ պատկանած կալուածներուն վարի յարկն էր: Թերթեր եւ այլեւայլ թուղթերու դէզեր խառնիխուռն գետինը ցրուած կը մնային. պէտք եղաւ նախ ատոնք մէկ կողմ ժողվել. Յակոբ Խոյիլեան մենէ ամէնէն արագաշարժն եղաւ, ու սկսաւ գործի. եւ երբ գետնի թուղթերը կը վերցնէր ու զանոնք անկիւն մը կը դնէր, յա՛նկարծ ձեռքին դիպաւ դուլպայ մը խշտուքներով հնչական. բացինք այդ դուլպան. մէջը գտանք 120 հատ օսմանեան փայլուն ոսկի, որով բոլորս ալ ապուշներ եղանք, իրարու երես նայելով: Հանելուկ մ'էր այս:

(Շար. 194)

Մարի Պօյաճեան,
Աղաւնի եւ Աբրահամ Սոֆէր եւ զաւակները՝ Օրիէլ, Էլիշեւա, Աւիթալ, Նէհէֆիա
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ նանիին՝

ՆՈՒԱՐԴ ՊՕՅԱՃԵԱՆ-Ի

(ծնեալ՝ ՔԻԼԱՃԼԵԱՆ - Քէօթահիա)
մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 1ին, 98 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Ապրիլ 10, ժամը 14·30ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցին՝ 15 rue Jean-Goujon, 75008 Paris, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնմարթրի գերեզմանատունը, ժամը 16ին:

Ո՛չ ծաղիկ, ո՛չ ծաղկեպսակ: Փոխան ծաղիկի նուէրներ ընել ազգային կազմակերպութեանց:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Ակոնայեան–Վէյկօ ընտանիքներուն, ինչպէս նաեւ Պանեօ–Գաչանի «Հ. Խասհակեան» մասնաճիւղին, ընկերուհի Սոնա Ակոնայեան–Վէյէօյի մահուան առթիւ: Հանգուցեալը 1994էն 1996 Շրջ. Վարչութեան անդամ եղած էր:

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ Ի

«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»

Հայկական Միօրեայ Վարժարան

Յարգելի ծնողք,

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Զատիկ Վրդ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ եւ Խաչատուր ԱԲՈՎԵԱՆ միօրեայ վարժարանի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրեն ձեզ ձեր զաւակներուն հետ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ներկայ գտնուելու հետեւեալ արարողութեանց.–

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. – Ժամը 17ին, Ոտնլուայի աւանդական արարողութեան, որուն կը մասնակցին մեր աշակերտները:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ. – Ժամը 16·30ին, Ճրագալոյցի Ս. Պատարագի արարողութեան, որու ընթացքին մեր աշակերտներուն կողմէ կը կատարուի ընթերցում Մարգարէական գիրքերու:

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

ՈՒՐԲԱԹ, Ապրիլ 6, ժամը 18ին՝ Երեկոյեան ժամերգութիւն – Թաղումն Քրիստոսի, նախագահութեամբ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ-ի

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 7, ժամը 17ին՝ Մարգարէական ընթերցումներ: Ժամը 18ին՝ Ճրագալոյցի պատարագ:
Կը պատարագէ՝
ՅՈՎՍԷՓ Ծ. ՎՐԴ. ՔԷԼԷԿԵԱՆ

ԶԱՏԻԿ

Տօն Յարութեան

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 8, ժամը 11ին՝ Հայրապետական պատարագ:

Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 9 – Մեռելոց: Ժամը 11ին՝ Ննջեցելոց պատարագ:

Communiqué

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

PROJET «RETOUR AUX SOURCES»

L'Association Arménienne d'Aide Sociale en coopération avec l'Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations et cofinancée par le Fonds Européen pour les Réfugiés met en œuvre le projet «Retour aux Sources», destiné aux nationaux arméniens qui sont en situation irrégulière en France.

Pour les candidats éligibles, avec ses partenaires, l'A.A.A.S. accompagne le retour volontaire en Arménie, en soutenant financièrement et matériellement leur réinsertion par des formations professionnelles et des aides à la création d'entreprises.

Pour tout renseignement supplémentaire, adressez-vous à l'adresse suivante :

77, rue La Fayette
75009 Paris

Tél. : 01. 48. 78. 02. 99

ou visitez le site de l'association : www.aaas.fr

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, Ապրիլ 6
Յիշատակ խաչելութեան եւ Թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 7
Աւետումն Ս. Աստուածածնի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:

Ճրագալոյց Զատկի
ժամերգութիւն, պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 16ին:

***

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ. – Թափօր Թաղման ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ. – Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16·30ին, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 17·30ին:

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՈՒՐԲԱԹ. – Թափօր Թաղման ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ. – Ճրագալոյց, մարգարէական Թղթերու ընթերցում ժամը 16ին, պատարագ ժամը 17ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ. – Թաղում ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ. – Ընթերցուածք ժամը 15·30ին, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 16·30ին:

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ.– Թաղում ժամը 17·30ին:

ՇԱԲԱԹ.– Ընթերցուածք ժամը 17·30ին, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18·30ին:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ.– Թափօր Թաղման ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ.– Ճրագալոյց ժամը 16ին, Ընթերցուածք ժամը 16·30ին, պատարագ ժամը 17ին: Կը պատարագէ՝ ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ:

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ. – Թաղման կարգ եւ Թափօր ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ. – Ճրագալոյց. Ընթերցուածք Մարգարէից ժամը 16·30ին, պատարագ ժամը 17·15ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ:

arménie mon amie

AGENDA

EXPOSITION

de l'Arménie à Montmartre
le mouvement arménophile en France
1878 - 1923

au Musée de Montmartre,
12 rue Cortot, 75018 Paris,
Métro : Lamarck-Caulincourt
Du 4 avril au 24 juin
de 11h à 18h (sauf lundi et mardi)

***

G O N E S S E

Gonesse célèbre l'Année de l'Arménie
du 14 avril au 30 juin
Exposition — Conférence —
Cours de cuisine — Chants —
Cinéma, etc.
Renseignements : 01. 39. 87. 22. 49

***

H O M M A G E A

Arshile Gorki

Du 4 avril au 4 juin
EXPOSITION DE DESSINS
ET DE PEINTURES
Centre Culturel Calouste Gulbenkian
51 avenue d'Iéna, 75116 Paris
Du lundi au vendredi, de 9h à 17h30
et
Centre Pompidou, rue Beaubourg, Paris

***

A r m e n i a S a c r a, du 21 février au 21 mai, **Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.**

***

CACHAN

E x p o s t i o n
JIRKA & ZAREH MUTAFIAN
jusqu'au 14 avril
Hôtel de Ville, Square de la Libération
Cachan
Renseignements : 01. 49. 69. 17. 90

***

M A R S E I L L E

Dib ou Dar

L'imprimerie et l'écriture arméniennes en France : vecteurs d'une identité
Exposition du 15 mars au 16 mai
organisée en collaboration avec l'ARAM

A l c a z a r
Bibliothèque de Marseille
à Vocation Régionale
58 cours Belsunce - Tél. : 04 91 55 90 00
Bibliothèque ouverte
du mardi au samedi de 11h à 19h.
fermée le lundi, le dimanche
et les jours fériés.

***

L Y O N

A R M E N I E
C O N T E M P O R A I N E
e x p o s i t i o n
Au musée d'art contemporain de Lyon 81 quai Charles ds Gaulle, 69006, jusqu'au 29 avril (du mercredi au dimanche de 12h à 19h).

***

P A R I S
MAIRIE DU 10e
72, rue du Fbg Saint-Martin

ARMENIE, VISIONS, EMOTIONS
Exposition de peintures et sculptures
Du 26 mars au 18 avril
(Hall ► 4ème étage)
et diverses autres manifestations, de mars en juin.
Renseignements : 01. 42. 03. 47. 63

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

(Շար. Ա. էջէն)

տեղի մը 9 երախաները (3էն 6 տարեկան) միայն ջուր ու հաց ունեցած են որպէս ճաշ, Ապրիլ 2ին, որովհետեւ ծնողները չէին վճարած դպրոցին ճաշագիները: Սահեղծուած վրդովումին ի տես, քաղաքապետուհին տրամաբանական գտած է կատարուածը, յայտնելով թէ անօթի չեն մնացած, ջուրը եւ հացը կը բաւէ եւ թէ ճաշերը պէտք է կանխիկ վճարուած ըլլային:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ Շրջանի 200 հաստուածներուն մէջ, Ապրիլ 4ին երրորդ օրն էր որ աղբահաւաքներու գործադուլը կը շարունակուէր: Փարիզեան հիւսիսային 3 Թաղամասերու մէջ ալ (ներառեալ 10րդ, 9րդ), նոյնն էր կացութիւնը: Բողոքը կը վերաբերի աշխատավարձքերու:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ 6
VENDREDI
6 AVRIL
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·681 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·681

ԲԱՔՈՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԴԱՇՆԱԿԻՑԻՆ ԵՒ ԴՐԱՑԻ ԻՐԱՆԻՆ ՄԻՋԵՒ

Ազրպէյճանի արտաքին նախարարը Ապրիլ 1ին ռուսական Նեզավիսիմայա Գազետա թերթին յայտարարած է թէ իր երկիրը երբեք պիտի չարտօնէ իր տարածքին օգտագործումը ընդդէմ դրացի Իրանի: Այս խօսքերը կը մեկնաբանուին որպէս պատասխան մը ԱՄՆ-ու արտաքին նախարարութեան Եւրոպայի եւ Եւրասիոյ հարցերու կցորդ Մաթիու Պրայզային այն յայտարարութեան որ ըրած էր Մարտ 30ին Վրաստանի մէջ եւ որ կ'ակնարկէր ռազմական միջամտութիւններու գծով Թուրքերու համար Ազրպէյճանի հողային տարածքին օգտագործման: Մինչ Բաքու համամիտ է Աֆղանիստանի մէջ ի գործ դրուելիք միջամտութիւններուն համար իր հողերուն վրայ ամերիկեան խարիսխի տեղծման, ահաբեկչութեան դէմ գործակցութեան շրջանակին մէջ, միւս կողմէ բոլորովին դէմ է նման դեր ստանձնելու Ուաշինկթընը եւ Թեհրանը հակադրող հարցին մէջ:

Արդարեւ Բաքուի մէջ այն համոզումը կը տիրէ թէ ԱՄՆ կ'ուզեն իրանեան հարցը լուծել ուժի գործադրութեամբ, ինչ որ Ազերիները մղած է ի յառաջագունէ յստակացնելու իրենց դիրքը այդ կնճիռին կապակցութեամբ:

Իրաց այս կացութեան մէջ, Ազրպէյճանի նախագահը կը յայտնուի աւելի քան բարդ կացութեան մը առջեւ, քանի ինք եւ իր վարչակարգը իրենց ներկայի դիրքը աւելի կը պարտին ամերիկեան իշխանութեան քան իրենց հարազատ ժողովուրդին իսկ ընտրութեան: Բայց... միւս կողմէ ալ Ազրպէյճան յանձնառու եղած է որպէս զինուորական խարիսխ չըծառայելու Իրանի դէմ եւ ատոր քով կան նաեւ Իրանի ըրած ոչ անտեսելի զգուշացումները, որոնցմէ հետեւեալ օրինակը աւելի քան խօսուն է. «Իրան տէր է կարեւոր միջոցներու. իր մէկ զօրաբաժինը կը բաւէ արագօրէն գրաւելու ամբողջ Ազրպէյճանը»:

ՍԻՆԱՆԻ ԾՆԱԾ ՏՈՒՆԸ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ԿԸ ՎԵՐԱԾՈՒԻ

Թուրքիոյ Շրջապատի եւ մշակոյթի արժէքներու պաշտպանութեան եւ ծանօթացման հիմնարկը 1998էն ի վեր կը մշակէր «Ցարդանք Սինանին» անուանուած ծրագիր մը. անով նորոգուած է ճարտարապետ Սինանի Կեսարիոյ Աղըրնաս գիւղին մէջ գտնուող տունը: Որպէս թանգարան անոր բացումը կը կատարուի Ապրիլ 9ին: Հոն կը ցուցադրուին Սինանի ձեռակերտներուն մասին փաստաթուղթեր, լուսանկարներ, գիրքեր: Իջեւանի բաժին մըն ալ նախատեսուած է այցելուներու համար:

Սինան ծնած է 1490ին, հայրն ու մեծ հայրը որմնադիրներ եղած են. ինք առնուած է «տէվշիրմէ» կոչուած ոչ իսլամ պատանիներէ կազմուած օճախներուն մէջ, յետոյ ենիչէրի դարձած: Աշակերտած է կարող վարպետներու եւ աստիճանաբար ճարտարապետութեան աստիճանին հասած: Կառուցած է օսմանեան կայսրութեան ամէնէն կարեւոր եւ ուշագրաւ մզկիթները, իջեւանատները, եւ այլն: Մօտ 500 կառոյցի հեղինակ է:

Ա. ԿԻՒԼ.- «ԼԱ ՀԷՅԻ ԱՏԵԱՆԻՆ ԿՐՆԱՆՔ ԴԻՄԵԼ»

Թուրքիա ցեղասպանութեան թղթածրարը վերջնապէս փակելու մտքով կ'օրօճայ հարցը Լա Հէյի միջազգային ատեանին դիմելու գաղափարը: Հասկնալի է որ փակումի հեռանկարը Թրքանպաստ ձեւի մը ակնկալութեամբ կը փայփայուի:

Արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլ հեռատեսիլի յայտագրի մը խօսած է այս մասին ("Ակօս", Մարտ 30) ու յայտնած թէ իրենց պատրաստութիւնները ամբողջանալու մօտ են: Թուրք նախարարը ըսած է նաեւ թէ իրենց դիմումը զերծ չէ վտանգներէ, բայց աշխատանքը այդ մարզն ալ կ'ընդգրկէ: Իր գլխաւորած նախարարութիւնը հետեւելով իրաւաբաններու տեսակէտին, որոշած է միջազգային ատեանին յղուելիք փաստաթուղթերը:

Հարցին մասնագէտները յայտնած են թէ առանձին Թուրքիոյ կատարելիք դիմումը բաւարար չի նկատուիր. դատական ընթացքի մը ճամբան կը բացուի միայն եթէ Հայաստանի հետ միասնական դիմում կատարուի: Շեշտուած է նաեւ թէ նման դիմումի պարագային պարտադիր է արձակուելիք վճիռին ի յառաջագունէ ընդունման յանձնառութիւնը:

Միւս կողմէն, Ամերիկա–Թուրքիա խորհուրդին Ուաշինկթընի տարեկան համաժողովին խօսք առնելով ԱՄՆ-ու Անգարայի դեսպանը Ռ. Ուիլսըն ինքզինք ներկայացնելով «Հայու եւ Թուրքի բարեկամ» մը, ըսած է. «Հայեւթուրք յարաբերութիւնները հարկ է դուրս բերուին 1915 մեթր խորութեամբ հորէն»: Անդրադառնալով հանդերձ Ա. աշխարհամարտի սարսափելի պատահարներուն մեծ թիւով Հայերու աքսորին ու սպանութեան, ըսած է թէ այս մասին Ամերիկայի պաշտօնական քաղաքականութիւնը փոխուած չէ, եւ պիտի չփոխուի:

Թուրքիոյ սպայակոյտն ալ անտարբեր չէ հարցին: Միայն թէ տարակարծութիւններ կան անոր եւ արտաքին գործերու նախարարութեան միջեւ: Տարակարծութեան գլխաւոր նիւթը միջազգային ատեանին դիմումի ժամանակն է: Կառավարութիւնը յարմար կը նկատէ որ միջազգային ատեանին դիմումը ըլլայ Ապրիլ 24ին Մծբինի հաւաքական գերեզմանին բացումէն առաջ: Իսկ Սպայակոյտին տեսակէտը այն է որ տակաւին կանուխ է, հարկաւոր գետինը պատրաստ չէ, եւլն.: Անոնք կը պնդեն նաեւ որ դիմումին համար աճապարել կրնայ տըկարացնել Թուրքիոյ դիրքը եւ արձակուելիք վճիռը կրնայ Թուրքիան առաջնորդել բոլորովին անբաղձալի կէտի մը:

Յայտնի է որ Թուրքիա հաւանօրէն ա՛լ յոգնած ժխտումի քաղաքականութենէն, վհատած երկխօսութեան լարախաղացութեան ապարդիւն բնոյթէն, կը ձգտի վերջնապէս թօթափել ցեղասպանութեան բեռը: Դժուար չէ ենթադրել որ միջազգային ատեանի մը դիմելու գաղափարն ալ թելադրուած է Ուաշինկթընէն, որ թերեւս ցանկալի վճիռի մը նախապայմաններն ալ մշակած է, կամ մշակելու ձեռնարկած...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ Ահմետինեժատ «նուէր» մը ըրաւ Մեծն Բրիտանիոյ, երբ Ապրիլ 4ին, իր ելոյթի աւարտին յայտարարեց թէ ազատ կ'արձակէ այն 15 անգլիացի զինուորականները, զորս ձեռք ձըգած էին իրանեան ջուրերու մէջ: Ազատ արձակման «բեմադրութիւն»ն ալ շատ յատկանշական էր, երբ ամէն մէկ Անգլիացի գրեթէ խոնարհելով նախագահին առջեւ շնորհակալութիւն կը յայտնէր, ներողութիւն ալ խնդրելով: 15երը, Ապրիլ 5էն Թեհրանի օդակայանէն կը մեկնէին դէպի Անգլիա: Թոնի Պլէր ալ մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնած է Իրանի: Կ'ըսուի նաեւ որ ոչ մէկ սակարկութիւն եղած է այս ազատ արձակման համար, թէեւ կը մատնանշուի որ, նախորդ օրը, Պաղտատի մէջ ազատ արձակուած էր պարսիկ դիւանագէտ մը՝ Ջալիլ Շարաֆի, որ ամիս մըն է Պաղտատ արգելափակուած էր: Այս յաջող կարգադրութիւնը կը վերագրուի նաեւ Թոնի Պլէրի դիւանագիտական վարպետ ընթացքին: Բայց եւ այնպէս, Ահմատինեժատ բաւական նուաստացուցիչ վիճակի մատնեց «Նենգամիտ ալպիոնը» եւ ամբողջ ժողովուրդը: Ծանօթ է, որ 2 շաբաթ առաջ, բրիտանացի 14 ծովայիններ ու եւ կին մը պարսկական ջուրերու մէջ կը գտնուէին եւ Պարսիկները ձերբակալած էին: Այս առթիւ, յայտնուեցաւ նաեւ որ Ֆրանսացի հետազօտող մը 2 ամիս է Պարսկաստան կը գտնուի եւ յարդ լուրը գաղտնի պահուած էր: Բանտարկըուած չէ, ազատ կ'ապրի հսկողութեան տակ, բայց, առանց անցագրի: Ձերբակալուած էր, երբ կը նկարահանէր կրօնական թափօր մը: Ենթական մասնագէտ էր իսլամի բարենորոգումներուն եւ երրորդ այցելութիւնն էր Իրան:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ, երկու Ֆրանսացիներ (մէկը՝ կին) առեւանգուած են Ապրիլ 3էն ի վեր, ինչպէս նաեւ իրենց ընկերացող Աֆղանները եւ վարորդը: Անոնք կ'աշխատէին ոչ-կառավարական բարեսիրական կազմակերպութեան մը մէջ («Մանկութեան Հող»): Արարքին տէր եղած են Թալիպանները եւ յետագային պիտի յայտնէին իրենց պահանջները:

ՖՈՆՍՈՐՍԻՈՄ մը, որ համախմբած է ճափոնական Մարուպէնին, ֆրանսական Ալսթոմը եւ թրքական Տողուշը, ձեռք ձգած է 815 միլիոն Եւրոյի պայմանագիր մը սարքաւորելու համար 63 քիլոմեթր երկարութիւն ունեցող երկաթուղային փապուղին, որ Եւրոպան պիտի կապէ Ասիոյ, Վոսփորի ընդյատակէն: Բացումը նախատեսուած է 2011ին: Պայմանագրութեան մէջ ֆրանսական բաժինը 323 միլիոն եւրօ է:

ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆԻ «մասնաւոր հիւրն էր» Ապրիլ 5ին, Ֆր. Պայրու, որ կը վստահեցնէ թէ Ս. Ռուայալէն աւելի լաւ կը մարմնաւորէ Սարքոզիի դէմ ընդդիմութիւնը: «Ջգումը՝ ես եմ» կ'ըսէ, ակնարկելով Սարքոզիի որ ամիսներէ ի վեր «խզում» կը հոլովէ, իշխանութեան գըլուխն ըլլալով հանդերձ:

ԱՄՆ-ու Ներկայացուցչական ժողովի դեմոկրատ նախագահուհին, Ապրիլ 4ին, տեսակցութիւն մը ունեցած է Սուրիոյ նախագահին՝ Պաշար էլ-Ասատի հետ, անտեսելով Պուշի քննադատութիւնները: Նէնսի Փելոզի որ Երուսաղէմէն Դամասկոս անցած է, Օլմերթէն երկտող մըն ալ յանձնած է Սուրիոյ նախագահին, ուր Իսրայէլի վարչապետը կը յայտնէր թէ կ'ուզէ խաղաղութեան բանակցութիւններ տանիլ Սուրիոյ հետ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ

Ինչպէս կը սպասուէր, Հանրապետութեան նախագահը Ապրիլ 3ին հրամանագիր ստորագրած է Սերժ Սարգսեանը վարչապետ նշանակելու մասին: Նոյն հրամանագրով ան ազատ արձակուած է պաշտպանութեան նախարարի եւ Ազգային Ապահովութեան խորհուրդի քարտուղարի պաշտօններէն: Մինչ այդ, Ս. Սարգսեան Ապրիլ 3ին Պրիւքսէլ կը գտնուէր որպէս պաշտպանութեան նախարար, ուր կը մասնակցէր ՕԹԱՆ-ի բանակցութիւններուն:

***

ԼՂՀ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լեռնային Ղարաբաղի նախագահական ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան Յուլիս 19ին: Այս մասին Ապրիլ 3ին որոշած է ԼՂՀ խորհրդարանը: Նախագահ Արկադի Ղուկասեանի պաշտօնավարման Բ. շրջանը կ'աւարտի Օգոստոսին: Ու հակառակ անոր որ ընդունուած նոր սահմանադրութիւնը իրեն թոյլ կու տայ կրկին առաջադրել իր թեկնածութիւնը, Ա. Ղուկասեան արդէն յայտարարած էր թէ այլեւս չի ներկայանար:

Ժ. Մ. ԼԸ ՓԷՆ հարցազրոյց մը տըւած է Մոնտի (Ապրիլ 5), ուր իր խիստ պատասխանները չի խնայեր եւ վստահութիւն ցոյց կու տայ որ ընտրութեան Բ. շրջանին պիտի հասնի: Կը խոստովանի որ չի հաւատար հարցախոյզներուն, բայց, կը հաւատայ մեթոտին: Հարցախոյզ ընողները ձեռնհասութիւն չունեցող եւ խաբեբայ անձեր են, կ'ըսէ, որոնք կը ծախեն գոյութիւն չունեցող գամ_լոթ մը: Կը ձաղկէ նաեւ Շիրաքի ստացած ձայներու համեմատութիւնը 2002ին, մարդու մը համար, զոր ամէն մարդ կը նկարագրէր «որպէս ամէնէն մեծ ստախօսը եւ ամէնէն մեծ գողը Ֆրանսայի»:

ԿԱՌ ՏԸ Լ'ԷՍԹ հասնող կառախումբ մը Շաթօ-Թիէրիէն, Ապրիլ 5ի առաւօտուն բախած է գիծին վերջաւորութեան արգելքին: Շուրջ 34 հոգի թեթեւօրէն վիրաւորուած են: Շատ հազուադէպ արկած մըն է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ձախերէն կամ ձախ կարծըւածներէն, Պերնար Թափի ալ միացաւ խումբին եւ յայտնեց թէ կը քուէարկէ ի նպաստ Սարքոզիի: Լը Փուէնի տուած հարցազրոյցին մէջ կ'ըսէ թէ քանի Պոլօ միացած է Սարքոզիի, ինք ալ այլեւս պատճառ չունի նոյնը չընելու:

ԳՐՈՂԻՆ ՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉԻՆ ՕՐԻՆԱՎԻՃԱԿԸ, ՀԱՐՑԵՐԸ

Ալֆորվիլի Հայ մշակոյթի տան պատրաստած բեղուն շաբաթը որ բացուած էր Հայ գիրքի փառատօնով մը որ ամէն տարիքի մեծաթիւ այցելուներ ունեցաւ, փակուեցաւ հայ գրողին ու հրատարակիչին նուիրուած երեկոյթով մը (Մարտ 28)։ Նախորդ երեկոյ ալ հոծ բազմութիւն մը ներկայ գտնուած էր Պոլիսէն ծանօթ թատերագիր Արման Վարդանեանի «Ախպերը» խաղին Երեւանի Սունդուկեանի Թատերախումբին կողմէ ներկայացումին։

Գրողի ու հրատարակիչի ձեռնարկին չորս երկրէ չորս ներկայացուցիչ հրաւիրուած էր. Գրիգոր Պըլտեան, Սարգիս Խաչենց (Երեւան), Յարութիւն Քիւրքճեան (Աթէնք) եւ Ռոպէր Գոփթաշ (Պոլիս)։ Որպէս կլոր սեղան պատրաստուած երեկոյթին ատենավարն էր Անահիտ Տէր Մինասեան։ Ան ներկայացնելէ ետք հրաւիրեալները, առաջին խօսքը տուաւ Գր. Պըլտեանին։

Գր. Պըլտեան ընտրած էր գրագէտին օրինավիճակին նիւթը. ան սեւեռեցաւ Սփիւռքի ու Հայաստանի պարագաներուն, սովետական ու ներկայի շրջաններուն, անոնց հետ նաեւ օտարագիր «հայ գրականութեան», երկլեզուութեան խնդրին, ցրւումի երեւոյթին։

Սովետական կարգերու օրով աւելի յստակ էր հայ գրողին օրինավիճակը. Հայաստանի մէջ գրելու մարզը որոշ չափով արհեստ մը նկատուած էր, գրողն ալ անոր արհեստաւորը, գործիչը։ Սփիւռքի մէջ հակառակն էր, գրողը բացարձակապէս սիրող մը ըլլալով։ Այդ մարզի գործունէութիւն տանողները բոլորն ալ ունէին այլ ասպարէզ մը. ուսուցիչ էին, լրագրող, երբեմն ալ բժիշկ, եւլն.։ Սակայն սխալ էր միայն հայութեան յատուկ բան կարծել այս երեւոյթը, քանի որ Ֆրանսայի մէջ ալ տարբեր չէր պարագան։ Գրելու արարքը ապրուստ ապահովելու միջոց չէր։

Սփիւռքի գրողը ազգային գաղափարախօսութեան ներկայացուցիչն է ու ատիկա լայն չափով ներկայ է իր գործին մէջ։ Կերպով մը ան ամբողջական ազատութիւնը չունի ուզածը գրելու։ Մանաւանդ որ սփիւռքահայու միջավայրը ընկերութեան մը երեւոյթը չի ձեւացներ, այլ բազմաշերտ հաւաքականութեան մը ուր խմբաւորումներ կան։

Հայաստանի անկախութիւնը գործնապէս վերջ տուաւ Սփիւռքին ժամանակաւոր կարծուած բնոյթին եւ անոր տեւականացումը այլեւս փաստ է։ Այսօր Սփիւռքը աւելի խայտաբղէտ է, տնտեսական պատճառներով Հայաստանէն մեկնածներով. բայց հայերէն խօսողներու թիւը կը պակսի։ Այս անդրադարձը կ'առընչուի հայ ըլլալը հայերէն գիտնալէն անկախ բան նկատող մըտայնութեան։ Ան հարց մըն է գրականութեան համար ուր յայտնուած է օտարալեզու «հայ գրականութեան» խնդիրը։

Գր. Պըլտեան այդ ոլորտին արտադրութիւնը անուանեց «հետքերու գրականութիւն» մը։ Յիշեց Տէրեանի «Հոգեկան հայրենիք»ի տեսակէտը, Յ. Օշականի «գրականութիւնը հայրենիք է» գաղափարը։ Ինք չէր խորհեր որ գրականութիւնը կապ ունի հայրենիքի հետ, նոյնիսկ եթէ ատիկա ծայրայեղ մտածում նկատուէր։

Ներկայի կացութեամբ՝ թէ՛ ըՍփիւռքի, թէ՛ Հայաստանի մէջ բաւական նուազած էր գրական արտադրութիւնը։ Կը գրուէին ու լոյս կը տեսնէին վէպեր, ուսումնասիրութիւններ, եւլն., բայց ընդհանուր առմամբ քիչ էր զուտ ստեղծագործականը։ Այս հաստատումը կապ ունէր հրատարակիչ ունենալու հարցին հետ։ Գրողը միշտ դէմ յանդիման էր հրատարակիչ գտնելու խնդրին։ Իսկ ատիկա կը սահմանափակէր գրականութեան վերանորոգումի կարելիութիւնները։ Սփիւռքի մէջ ալ ուր տեղ-տեղ խմբակներ կը ձեռնարկէին թերթ, գիրք հրատարակելու գործին, ամէն բան կը մնար սիրողական մակարդակի վրայ։

Ս. Խաչենց տէրն է Երեւանի «Խաչենց» հրատարակչականին։ Աբեղեան չափանիշով գործ կ'արտադրէ։ Հետաքրքրական եւ ուրախացնող էին ծրագրուած, տարուած գործունէութեան ենթախորքին մասին անոր ըսածները։

Հայաստանի հրատարակչական մարզը մտայնութիւններու, կերպարանքութեան երկու բեւեռներէն մէկէն միւսին անցնելու ընթացքին մէջ կը գտնուէր։ Սովետական օրով այդ մարզը պետական հաստատութեան բնոյթով էր ու պետական հսկողութեան տակ։ Լոյս կը տեսնէին հայ գրողներու գործեր, նաեւ թարգմանութիւններ որոնք միայն կ'ըլլային ռուսերէնի միջնորդութեամբ։ Ինք ու համախոհները խումբ մը ուզած էին փոխել այդ «աղէտալի եւ արատաւոր» կացութիւնը։

Ս. Խաչենց յիշեց հայ գրականութեան մէջ թարգմանչական գործին կարեւոր ներդրումը, սկսած Ե. դարէն։ Անդրադարձաւ այդ կալուածին մէջ Մխիթարեաններու կարեւոր վաստակին։ Ինչ կը վերաբերէր Հայաստանին, բացառութեան փոքր փակագիծի մը մասին կարելի էր խօսիլ միայն 1925-30ական տարիներուն երբ Ե. Չարենց հրատարակութեան գործին մէջ գլխաւորողի պաշտօն ունէր. Վարպետս Տէրոյեան այդ շրջանին փորձած էր արեւմուտքցի փիլիսոփաներու գործեր ուղղակի իրենց լեզուներէն թարգմանել։ Հետեւանքը այն եղած էր որ ձերբակալուած ու գնդակահարուած էր։ Կատարած թարգմանութիւններէն զատ, 25 հազար բառով գերմաներէն-ռուսերէն-հայերէն բառարան մըն ալ կազմած էր։

Յետոյ, մինչեւ 80ական թուականներու կէսը այդ ուղղութեամբ գրեթէ ոչինչ կատարուած էր։ Այսօր իր գլխաւորած հրատարակչականը իր զանազան մատենաշարներով կը փորձէր բացը գոցել։ Ունէին նկարիչներու, երաժշտութեան, փիլիսոփայութեան մատենաշարներ. հրատարակած էին Կոմիտասի հայերէն արտադրութիւնը, առաջին հատորով մը որուն երկրորդը լոյսին կուգար կարճ ատենէն։

Ս. Խաչենց հակադրուելով քիչ մը շատ յաճախ Հայաստանի մէջ արտայայտուած նեղմիտ ու ազգէտ կարծիքներու, շեշտեց մշակոյթի «առեւտուր»ին անհրաժեշտութիւնը։ Ոչ մէկ մշակոյթ պիտի կարենար յաջող զարգացում ունենալ, խզուած մնալով ուրիշներէ։ «Ազգային մշակոյթները այդպէս են մեռնում. ազգերը այդպէս են մեռնում» ըսաւ ան, աւելցնելով որ սըխալ կ'ըլլայ այդ գործը Սփիւռքի գաղութներէն սպասել։ Անոնք տարբեր մտահոգութիւններ ունէին։ Ըսաւ թէ այսօր տակաւին հայաստանեան հանրութիւնը պատրաստ չէր համաշխարհային որեւէ գործ բնագրէն թարգմանուած հայերէնով կարդալու, բայց օտար լեզուով կրթութեան մասին ալ խօսք չէր կրնար ըլլալ։

Ս. Խաչենց տիպարն է հայաստանցի այն դժբախտաբար ոչ յաճախադէպ մտաւորականին որ տեղին ախտաճանաչումը ըրած է, դարմանին մասին մտածած ու գործի անցնելու համար միջոցները ճարած, առանց տրտունջներու հիւանդագին ժամավաճառութեան, առանց ամէն ժխտականի, կամ դըժուարութեան առջեւ աջն ու ձախը, վերն ու վարը ամբաստանելու սովորամոլութեան։

Գրող, հրատարակիչ, քննադատ Յ. Քիւրքճեան նիւթ առած էր «Գրական ուժականութիւնն ու նորաբարութիւնը»։ Այս երկու յըղացքին կապերը չեշտակի կը դըրուէին մեր մշակոյթին եւ գրականութեան առջեւ։ Հարկ էր պահել նկարագիրը իր իւրայատկութիւններով, նոյնատեն բացուիլ օտարին, ուրիշին եւ ինքնանալ։

Մեր իրականութեան մէջ, սկըսած՝ 1920ական տարիներէն բնական այս հոլովոյթը դժուարացած էր օտարին վախով, ինքնամեկուսացումի մղելով։ Իսկ ինքնամեկուսացումը աղբիւր էր նոր տկարացումներու։ Նորաբարները շատ յաճախ անհասկացողութեան, նոյնիսկ թշնամանքի թիրախ եղած են։ Յ. Քիւրքճեան յիշեց այդ առումով Ն. Սարաֆեանն ու Վ. Օշականը։ Առաջինը ըսած էր թէ ազգը այլասերելով կը մեղադրուի երբ կ'ըսէ թէ պէտք չէ եօ դառնալ, Ղովտի կնոջ պէս չքարանալու համար։ Իսկ Վ. Օշական 1970ական տարիներուն ընդգծած էր բաց մնալու, մարդկութեան առաջին գիծերու վրայ գտնուելու անհրաժեշտութիւնը որպէս մեծ մշակոյթներու կողք չերթալու, զարգանալու միակ միջոց։

Յ. Քիւրքճեան եւս անդրադարձաւ երկլեզուութեան հարցին։ Սփիւռքի մէջ անվիճելի իրականութիւն էր որ հետզհետէ աւելի կը հանդիպէինք այլ լեզուներով գրող հայ հեղինակներու։ Անոնք կը ներկայացուէին, կը կարդացուէին Երեւանի մէջ կամ Պէյրութի ու այլուր, իրենց մշակած նիւթին յարաբերութեամբ։ Անոնք ստոյգ էր որ ունէին հայկական զգայնութիւն, բայց հայ գրականութիւնը անոնցմով չէր ներկայացուեր։ Գրականութիւնը, լեզուի հարց է, ըսաւ ան. կ'ըլլայ լեզուով, լեզուին մէջ։ Յետոյ ծանրացաւ օտարագիր հայ հեղինակներուն հայերէն գիտնալու հարկին վրայ։

Երեկոյթին ամէնէն ցնցող ելոյթը Պոլիսէն մասնակից երիտասարդ մտաւորական Ռ. Գոփթաշինն էր։ Ան չուզափելի տուեալներով, թիւերով կը պարզէր իրականութիւն մը որուն յաճախ անդրադառնալով հանդերձ, շատ չէինք ուզեր լոյսին բերել։ Պոլսոյ նման հայ մշակոյթի կեդրոնի մը չիջումի ընթացքը մատնացոյց կ'ընէր ան, «Արաս» հրատարակչութեան ու «Ակօս» շաբաթաթերթին մէջ ստանձնած խմբագրական պաշտօններուն փորձառութեամբ։

Պոլսահայ ժամանակակից ծանօթ բանասէր Գէորգ Բամպուքճեանի մէկ ուսումնասիրութեան մէջ կ'ըսուէր թէ 1923-1972 քաղաքին մէջ 1032 գիրք լոյս տեսած էր. 1923-45 տարիներուն 566 եղած էր ծըշգրիտ թիւը, իսկ մինչեւ 1972, 466 հատոր։ Անցեալի աւելի քան վեց տասնեակ հրատարակիչի փոխարէն այսօր կար միայն 1-2 հատ։ Չկային տարեգիրքերը, հանդէսները գեղչըւած էին 1-2ի։ «Այսինքն, շատ հարց չկայ» ըսել կուտար այս վիճակը։ Ու «Արաս»ը 1993ին հիմնըւած էր այդ «չկայ»ին պատճառով։

Ան կը տանէր երկճիւղ գործունէութիւն մը. ա) Հայերէն հրատարակութիւններով ու թրքերէն թարգմանութիւններով կը ջանար յիշողութիւնը արթնցնել իր ոգին, մշակոյթը, յաճախ լեզուն կորսնցուցած հայութեան մը, բ) Թուրք ընթերցողին ծանօթացնել հայկականը։ Ամբողջ երկրին մէջ կարելի դարձած ցրւումով կը տարուէր յատկապէս երկրորդ գործը։ Մինչեւ այսօր լոյս տեսած էին 60 անուն թրքերէն, 35 անուն հայերէն հատորներ։ Վերջիններուն տպաքանակը հազար էր, տարին 250-300 օրինակ կը սպառէր։

Այս կացութեան սերտօրէն կապուած երեւոյթ էր հայերէն գրողներու բացակայութիւնը։ «Մենք չենք ուզեր Պոլիսը սփիւռք նկատել, բայց սփիւռքացած ենք» ըսաւ Ռ. Գոփթաշ։ Աւելցուց ընթերցող չունենալու պարագան որ շուտով ու դիւրութեամբ լուծելի խնդիր չէր։ Յետոյ կար մարդուժի հարցը, հայերէն հատորները հայաշատ այլ կեդրոններու մէջ ցրուելու հարցը։

Այս վերջինին առնչութեամբ ան առաջարկեց համացանցի կայքէջ մը ստեղծել ուր ամբողջ աշխարհի հայ հրատարակիչները կանոնաւոր կերպով տեղեկացնեն իրենց հրատարակութիւնները։

***

Երեկոյթին սկիզբին իսկ հարց եղաւ լեզուի պարագան. հակառակ որ լսարանին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը հայախօս էր, ընտրուեցաւ միջանկեալ փոքր ֆրանսերէն ամփոփումներու ձեւը։ Բարեբախտաբար ատենավար Ա. Տէր Մինասեան ճկուն կ'ըլլար միայն համառօտելով առաջքը առաւ աւելորդ եւ յոգնեցնող կրկնութիւններու։

Չորս ելոյթներէն ետք, որոնց հիւրերը պատասխանեցին ներկաներու հարցումներուն, տուին յաւելեալ բացատրութիւններ, տեղեկութիւններ։

Այս երեկոյթով փակուեցաւ Ալֆորվիլի Հայ մշակոյթի շաբաթը, յաջողագոյն ձեռնարկի մը յուշը ձգելով բազմաթիւ այցելուներու մտքին մէջ, իսկ կազմակերպիչներուն մօտ՝ յոգնութեան հետ արդիւնաւորին արդար գոհունակութիւնը։

Ա. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՍԵՐՈԲ ՂԱԶԱՐԻ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Հայկական մատենաշար Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնադրութեան։
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւն
Անթիլիաս, Լիբանան 2007։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՄԷՋ

Մարսէյլի քաղաքապետ՝ ծերակուտական Ժան-Գլոտ Կոտէն, Ուրբաթ, Մարտ 23ի յետմիջօրէին, ընկերակցութեամբ պատուիրակութեան մը, որուն մէջ կային երեսփոխաններ՝ Ռոլան Պլում, Ռոքասերա Վասալ, քաղաքապետութեան անդամներ եւ տարածքներու պատասխանատուներ, այցելեց Համազգայինի դպրոցը, ուր ընդունեցաւ դպրոցի վարչական խորհուրդին, տնօրէնութեան, ուսուցչական կազմին եւ աշակերտներուն կողմէ: Ներկայ էին նաեւ Համազգայինի կեդրոնական վարչութեան ատենապետ Մկրտիչ Մկրտիչեան, ՀՅԴ-ի ներկայացուցիչներ եւ նկատառելի թիւով համակիրներ, դպրոցի բարեկամներ, ազգայիններ:

Աշակերտութեան կողմէ երգուած «Մարսէյեզ»էն եւ «Մեր Հայրենիք»էն ետք, Համազգայինի դպրոցին անունով խօսք առաւ դպրոցի վարչական խորհուրդի ատենապետ Գլեմանս Թիւթէլեան: Ան դպրոցին քսանհինգամեակին պատմական ակնարկէ մը ետք շեշտը դրաւ երկլեզու դպրոցներու անհրաժեշտութեան վրայ, զանոնք նկատելով Ֆրանսայի մշակութային հարստութիւններէն մէկը: Ան այս ծիրէն շնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքապետ Կոտէնի, որ մեծ օգտակարութիւն ունեցած եւ աջակցութիւն ցուցաբերած է դպրոցին, յատկապէս նորակառոյց շէնքին ու հողաշերտին սեփականութեան առումով. հոն «ուր այսօր արդէն կը յաճախեն շուրջ 350 աշակերտներ՝ մանկապարտէզէն մինչեւ աւարտական, եւ որոնք հպարտօրէն կ'երգեն հաւասարապէս թէ՛ Մարսէյեզը, թէ՛ «Մեր Հայրենիք»ը, ինչ որ լաւագոյն օրինակն է համակեցութեան: Թիւթէլեան յիշեցուց նաեւ, որ այս դպրոցը միակն է Ֆրանսայի տարածքին, որ կը գործէ մանկապարտէզէն մինչեւ երկրորդական:

Ապա խօսք առաւ Համազգայինի կեդրոնական վարչութեան ատենապետ Մկրտիչ Մկրտիչեան: Ան առաջին հերթին շնորհակալութիւն յայտնեց, ինչպէս նաեւ բարի գալուստ մաղթեց Ժան-Գլոտ Կոտէնի, յայտնելով, որ ան այս դպրոցին գլխաւոր եւ առաջին բարեգործներէն մէկն է, առանց որուն շատ հաւանաբար տակաւին դպրոցը գտնուէր իր նախնական կառոյցին մէջ:

Մկրտիչեան ըսաւ, որ շնորհիւ այս դպրոցին գոյութեան, Մարսէյլ քաղաքը Սփիւռքի տարածքին հայութեան համար ունեցաւ շատ աւելի մասնայատուկ նշանակութիւն: «Առ այդ, մեր ժողովուրդը յաւելեալ պատճառ մը եւս ունի ահաւասիկ իր երախտագիտութիւնը յայտնելու Ֆրանսայի» աւելցուց ան:

Իր խօսքի աւարտին, Համազգայինի յախճապակիէ խորհրդանշանը նուիրեց Կոտէնի, իբրեւ յիշատակ եւ իբրեւ երախտագիտութեան խորհրդանիշ:

Եզրափակիչ խօսքը արտասանեց քաղաքապետը: Ան ուրախութիւն յայտնեց այս դպրոցին գոյութեան համար, յայտնելով, որ տարբեր մշակոյթներու փոխ յարաբերութիւնը եւ փոխ ազդեցութիւնը կը հարստացնեն երկիրը, մանաւանդ՝ Մարսէյլը, որ արդէն իսկ այդ իմաստով ունի մեծ աւանդ: Կոտէն խոստացաւ շարունակել դպրոցին օժանդակութիւնը, հետեւիլ անոր մօտէն, աւելցնելով եւ յիշեցնելով նաեւ, որ ինք հայութեան բարեկամ է, որուն գլխաւոր ցուցանիշը իր տարած դժուարին պայքարն էր, գործակից երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու հետ, Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչման հարցով, «որ այդքան ալ դիւրին չեղաւ եւ հարկ եղաւ ուղղակի պայքարիլ անոր համար եւ շրջանցել ու նոյնիսկ անտեսել շատ մը արգելքներ»:

Շուրջ երկու ժամուան այցելութիւնը աւարտեցաւ հիւրասիրութեամբ:

Հ. Վ.

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ Մ. ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ՅԱՊԱՂԱԾ)

«Parmi les héros de la Résistance française, Missak Manouchian restera une des plus vaillantes figures...» **Charles de Gaulle**

18 Փետրուար 2007ին, Մոնթրէօյի Մ. Մանուշեան մկրտուած հարթավայրին վրայ հանդիսութեամբ կ'ոգեկոչուէր Մ. Մանուշեանի եւ իր ընկերներուն գնդակահարման 63րդ տարելիցը: Մոնթրէօյի քաղաքապետարանի հովանաւորութեամբ կազմակերպուած հանդիսութեան իրենց զօրակցութիւնը բերած էին նախկին Ռազմիկներու Միութեան եւ Մոնթրէօյի Հայ Մշակութային Միութեան աւագանին. բոլորն ալ խօսք առին ու փառաբանեցին Մ. Մանուշեանի ու օտարազգի ռազմիկներու մղած պայքարը Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին Ֆրանսան ազատելու համար Գերմանիոյ լուծէն: Մեր ուշադրութիւնը գրաւեց Պ. Սէրճյի բանախօսութիւնը. ան Մոնթրէօյի քաղաքապետի Ա. կցորդն էր. կը յիշատակէր բոլոր այն օտարները որոնք ըմբոստացած, նացիական ու ֆաշական համակարգերէ ապաստան գտած էին Ֆրանսա: Ազատութեան-Հաւասարութեան ու Եղբայրական սիրոյ երկիր մըն էր Ֆրանսան. բոլոր այդ օտարները նկատած էին Ֆրանսան որպէս իրենց երկրորդ հայրենիքը: Հայ Մշակութային Միութեան նախագահ Խոմոն Եանիքեան պատուոյ երեք վկայականներ շնորհեց «Մ. Մանուշեանի Յիշատակութեան Ազգային Մասնաժողով»ի անունով: Մարդիկ փութացին շնորհաւորել բանախօսները. մենք ալ մեր կարգին շնորհաւորեցինք Պ. Սէրճյը իր սրտոտ արտայայտութիւններուն համար. մատնանշեցինք ֆաշիզմի եւ նացիզմի պարագաները որոնք ստիպած էին այդ երկիրներու ժողովուրդներու արտագաղթը, բայց Մ. Մանուշեանի պարագան բոլորովին տարբեր ազդակներով կը ներկայանար. ան Ֆրանսա ապաստանած էր յետ Հայոց Մեծ եղեռնին. հետեւաբար Մանուշեանի ու տասնեակ հազարաւոր հայ գանգուածներու Ֆրանսա ու այլուր գաղթելու պարագան բոլորովին տարբեր էր: Առ ի պատասխան Պ. Սէրճյը սապէս արտայայտուեցաւ. «Ցեղասպանութիւնն ալ ֆաշիզմի ու նացիզմի հետ կրնայ միաձուլուիլ (s'amalgamer)»... Երբ այսօր կը տեսնենք թէ Թուրքիա ինչ մեծ գումարներ կը տրամադրէ կատարած ցեղասպանութեան փաստերը ի դերեւ հանելու համար, միլիոններ կը ծախսէ կաշառելու նշանաւոր մարդիկ, կը խորհինք. այս տեսակի ջանքերը հասած կրնա՞ն ըլլալ քաղաքապետական կառոյցներուն: Սփիւռքի մեր գաղութները արթուն ու շրջահայեաց պէտք է ըլլան եւ պայքարին ծրագրուած դաւադրութիւնները դիմակալելու համար ուր որ ըլլան անոնք: Երբ այսօր կ'անտեսուի 1915ի Հայոց ցեղասպանութիւնը, վաղը աւելի դիւրութեամբ Մ. Մանուշեանի յիշատակն ալ կրնայ մոռացութեան մատնուիլ:

ՆԵՐՍԷՍ ՏԻՐՄԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀՅԴ Ազիրեան ակումբ «Ատուր Գապագեան» սրահին մէջ, Մարտ 16ին, տեղի ունեցած է ժողովրդային լսարան մը նիւթ ունենալով «Լիբանանի քաղաքական կեանքը այսօր»: Զեկուցաբերը եղած է Լիբանանի Կ. Կոմիտէի անդամ՝ տոքթ. Յովհաննէս Թասլաքեան: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Գօգօ Աւագեան, ապա, խօսքը փոխանցած տոքթ. Թասլաքեանի: Ան ներկայացուցած է Լիբանանի քաղաքական կեանքին այսօրուան հիմքը, նաեւ թէ ինչի՞ վրայ կառուցուած է այսօրուան վիճակը եւ մեկնելով անոնցմէ ի՞նչ կարելի է սպասել: Ան յայտնած է թէ ընդհանրապէս ոչ մէկ Պետութիւն առանց արտաքին ազդեցութեան կրնայ իր որոշումները տալ: Լիբանանի մէջ, հարցերը նաեւ կապուած են Լիբանանէն դուրս հարցերուն եւ թուած է զանոնք բացատրութիւններ տալով: Եղած է նաեւ հարցում-պատասխանի բաժին մը:

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Քանի որ Միսաքեան ունէր այդ 120 ոսկին, ինչո՞ւ համար իր վերջին օրերը զրկանքով կ'անցընէր: «Արդեօք մոռցա՞ծ էր գոյութիւնը այդ գումարին» կ'ըսէինք մենք մեզի. բայց խնդիրը այդպէս չէր:

Ահա տոր բացատրութիւնը, զոր կը սիրեմ զետեղել հոս, նշանակել զայն «Անցուկը–Մոռցուկ»իս մէջ, ցոյց տալու համար Խ. Պ. Միսաքեանին սրտի ազնուութիւնը, անշահախնդիր ոգին եւ մեծանձնութիւնը:

Խ. Պ. Միսաքեան երբ վերջնականապէս Պոլիս կը վերադառնայ Փարիզէն, կ'որոշէ իր աշխատութիւնները կարգաւորել եւ հրատարակել: Օտեան Գրիգոր որ իր աշակերտը եղած էր ատենօք, Միսաքեանի այս նպատակը իմանալով, կը պնդէ շուտացնել այդ հրատարակութիւնները եւ առ այս՝ բարեկամներու շրջանակի մը մէջ կը հաւաքէ 120 ոսկի. զայն կը յանձնէ Միսաքեանին, որ շատ դժկամութեամբ կ'ընդունի ու կը նետէ սենեակին մէկ անկիւնը:

Ժողվուած դրամին քանակը եւ զայն տուողներուն անունները կը հրատարակէ խկոյն «Փունջ» շաբաթաթերթը, բայց Միսաքեան իր գործերը կը պահէ ընդգրուան...

***

Երբեմն երբեմն դիտողութիւններ ընողներ կ'ըլլային հրապարակաւ, թէ՝ «Միսաքեան դրամները ժողվեց ու դեռ ո՛չ մէկ գործ չտպագրեց»: Այսպիսիներուն ի պատասխան, շատ անգամներ կը լսէինք իրմէն, որ կ'ըսէր.

«Շատ թո՛ղ չհաչեն այդ շուները. դրամները կը մնան, կ'ելլամ գլուխնուն կը զարնեմ բոլորը»: Զէինք դիւրաւ հաւատար իր այդ խօսքերուն, բայց իր մահը յայտնեց թէ անկեղծ կերպով կ'արտասանէր զանոնք, եւ թէ ժողվուած դրամին մասը իսկ չէր դպցուցած:

Խ. Պ. Միսաքեանին տեղ ուրիշ մը շատոնց կուլ կու տար այդ ոսկիները, զորս իբրեւ անպէտ նիւթ դրած էր հինկէկ գուլպայի մը մէջ ու մէկ կողմ նետած:

Յանձնախումբը Ս. Խաչի Թաղական խորհուրդին յանձնեց այդ գումարը, որ ամէնուն ներկայութեանը կնքուեցաւ քըսակի մը մէջ. գիրքերն ալ փոխադրուեցան Ս. Խաչ վարժարանի մատենադարանը, ուր կը մնան ցարդ, թէեւ ինքը իր ողջութեանը քանիցս փափաք յայտնած էր ինծ, որ մատենադարանին բոլոր հատորները Երուսաղէմի միաբանութեան վանքին տալ կ'ուզէ:

***

Գիտէինք թէ Միսաքեան ունէր հարազատ քոյր մը, որ կը բնակէր Ալէմտաղի. գրուեցաւ իրեն որ գայ, բայց որովհետեւ Թրքական այն ատենի խտապահանջ օրէնքը կ'ըսէր, թէ՝ «Առանց արուի կարելի չէ բաժնել ո՛ր եւ է ժառանգութիւն» (էրքէքսիզ միրաս փայը օլմազ), ուստի Թաղական խորհուրդը ծանուցումներ հրատարակեց, գիտնալու համար որ Միսաքեանի ցեղէն արու մարդ գոյութիւն ունէ՞ր:

Եւ ահա օր մ'ալ Միսաքեան մականունով մարդ մը ներկայացաւ Թաղական խորհուրդին, ձեռքն ալ պաշտօնական մէկ-երկու թուղթ, որոնք կը հաստատէին, թէ ինքը Միսաքեանի հօրեղբօրը թոռն է եղեր:

Ի տես այս թուղթերուն, Թաղական խորհուրդը ստիպուեցաւ յարգել օրէնքին տրամադրութիւնը. 120 ոսկիին հարիւրը տուաւ այդ մարդուն, մնացած քանն ալ Միսաքեանին քրոջը, որ մերժեց այդ 20 ոսկին. «Աղքատներո՛ւն տուէք» ըսաւ ու ելաւ գնաց իր Ալէմտաղին:

Շատ անիրաւ բաժանում մ'էր տեղի ունեցածը, բայց յանցաւորը տիրող օրէնքն էր ո՛չ թէ Թաղական խորհուրդը, որ ամէն ջանք ըրաւ կէս առ կէս ընելու բաշխումը, բայց չյաջողեցաւ:

***

Խ. Պ. Միսաքեանի հօրեղբօր թոռը կարծուած անձը գրպանեց 100 փայլուն ոսկիները եւ գնաց բարեկամներու հետ գինարբուքի հանդէս սարքելու, եւ ի վերջ քանի՝ օր մ'ալ լսեցինք որ այդ մարդը գործերուն մէջ ձախողած ըլլալուն պատճառաւ, ելեր քահանայ ձեռնադրուեր է մայր եկեղեցւոյ վրայ: Քահանայութեանը միջոցին նշանաւոր գինեմոլ մը կ'ըլլայ, եւ քանի մը տարի հազիւ թէ կը բոլորէ, այս տէրտէրը կը չուէ Պալըգլըի գերեզմանատունը, ուր կը հանգչի ի սպառ:

Այսպէս ահա ընթանան իրք յաշխարհի. «անիրաւութիւն, անարդարութիւն, յափշտակութիւն» տիրական են եղած ու են, ամէնուրեք եւ ամէն ժամանակ: Միսաքեանի սենեակին մէջ գտնուած դրամէն բնա՛ւ երբեք իրաւունք չունէր այդ անձը, որ տիրող օրէնքէն օգուտ քաղող մը եղաւ:

(Շար. 195)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

ՈՒՐԲԱԹ, Ապրիլ 6, ժամը 18ին՝ Երեկոյեան ժամերգութիւն – Թաղումն Քրիստոսի, նախագահութեամբ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ-ի

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 7, ժամը 17ին՝ Մարգարէական ընթերցումներ: ժամը 18ին՝ Ճրագալոյցի պատարագ:
Կը պատարագէ՝
ՅՈՎՍԷՓ Ծ. ՎՐԴ. ՔԷԼԷԿԵԱՆ

ԶԱՏԻԿ

Տօն Յարութեան

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 8, ժամը 11ին՝ Հայրապետական պատարագ:

Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 9 – Մեռելոց:
ժամը 11ին՝ Ննջեցելոց պատարագ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համազգայինի Փարիզի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Արփի Շահապեանին, իր մօր Տիգրանուհի Մսըրլեանի մահուան առիթով:

PROGRAMME DE LA COMMEMORATION DU 13ème ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DES TUTSI A PARIS LE 7 AVRIL de 15h à 22h

— De 15h à 17h :
Rassemblement à la Place de la Fontaine des Innocents à Châtelet (Métro ligne 4 ou RER B, D, sortie: Les Halles), sur le thème du **«Devoir de mémoire : du plus jamais ça!!!».** Mots de solidarité de **Alexis Govciyan**, Président du CCAF (Conseil de Coordination des organisations Arméniennes de France), **Dominique Sopo**, Président du S.O.S. Racisme.
— A partir de 18h :
Recueillement / Veillée. Adresse : 62 rue Marcadet, (Métro ligne 4 : **Station** Marcadet Poissonniers).

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»

Հայկական Միօրեայ Վարժարան

Յարգելի ծնողք,

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Զատիկ Վրդ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ եւ Խաչատուր ԱԲՈՎԵԱՆ միօրեայ վարժարանի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրեն ձեզ ձեր զաւակներուն հետ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ներկայ գտնուելու.–

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ. – ժամը 16.30ին, Ճրագալոյցի Ս. Պատարագի արարողութեան, որու ընթացքին մեր աշակերտներուն կողմէ կը կատարուի ընթերցում Մարգարէական գիրքերու:

arménie mon amie

AGENDA

MARSEILLE

Dans le cadre
de l'Année de l'Arménie en France
deuxième des deux manifestations
culturelles artistiques organisées
par l'Eglise Arménienne Catholique
de Marseille
Le Vendredi 13 avril à 20h30
Dans la salle Polyvalente
de la Paroisse Arménienne Catholique
26 rue Sibié, 13001 Marseille
Tél.: 04 91 48 19 60 / 06 63 04 93 81

UN CONCERT

Des pianistes, chanteurs et un violoniste nous emmèneront aux profondeurs du Khor Virap et au dessus des Cimes de l'Ararat.

***

GONESSE

Gonesse célèbre l'Année de l'Arménie
du 14 avril au 30 juin
Exposition — Conférence —
Cours de cuisine — Chants —
Cinéma, etc.
Renseignements : 01. 39. 87. 22. 49

***

CACHAN

Expostion
JIRKA & ZAREH MUTAFIAN
jusqu'au 14 avril
Hôtel de Ville, Square de la Libération
Cachan
Renseignements : 01. 49. 69. 17. 90

***

LYON

ARMENIE CONTEMPORAINE
exposition
Au musée d'art contemporain de Lyon
81 quai Charles de Gaulle, 69006, jusqu'au 29 avril (du mercredi au dimanche de 12h à 19h).

***

HOMMAGE A
Arshile Gorki
Du 4 avril au 4 juin
EXPOSITION DE DESSINS
ET DE PEINTURES
Centre Culturel Calouste Gulbenkian
51 avenue d'Iéna, 75116 Paris
Du lundi au vendredi, de 9h à 17h30
et
Centre Pompidou, rue Beaubourg, Paris

***

ԶԱՏԻԿ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 8
Տօն ԶԱՏԿԻ՝
Հրաշափառ Սուրբ Յարութեան
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Գիշերային, առաւօտեան ժամերգութեամբ: Յաւարտին պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 9
Յիշատակ Մեռելոց
Գիշերային, առաւօտեան ժամերգութեամբ: Յաւարտին պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին:

***

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ. – Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին, պատարագ՝ ժամը 10.30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.– Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9.30ին, պատարագ՝ ժամը 10ին, հոգեհանգիստ՝ «Վասն համօրէն ննջեցելոց»՝ յաւարտ պատարագի:

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ. – Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին, հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 10.30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. – Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին, պատարագ՝ ժամը 10ին, հոգեհանգստեան պաշտօն «Վասն համօրէն ննջեցելոց»՝ ժամը 11.45ին:

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ. – Զատկական պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. – Պատարագ՝ ժամը 10ին: Պատարագի վերջաւորութեան հոգեհանգիստ «Վասն համօրէն ննջեցելոց»: Գերեզմանօրհնէք Շաւիլի գերեզմանատան մէջ՝ ժամը 15ին:

ՎԱՌԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ. – Ժամերգութիւն՝ ժամը 9.30ին, պատարագ՝ ժամը 10.30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. – Պատարագ՝ ժամը 10.30ին, հոգեհանգիստ՝ ժամը 12ին, գերեզմանօրհնէք՝ Առնուվիլի գերեզմանատան մէջ՝ ժամը 13էն մինչեւ ժամը 15:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ. – Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30ին, պատարագ՝ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ: Բազմաձայն երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. – Պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10ին: Կը պատարագէ՝ ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ:

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ. – Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30ին, պատարագ՝ ժամը 9.45ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ, մասնակցութեամբ՝ Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Խաչիկ Եըլմազեանի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. – Պատարագ՝ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ «Վասն համօրէն ննջեցելոց»:

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la **section de** la Croix Bleue de Chaville **présentent**
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007
Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France
CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

MARSEILLE

Dib ou Dar
L'imprimerie et l'écriture arméniennes en France : vecteurs d'une identité
Exposition du 15 mars au 16 mai
organisée en collaboration avec l'ARAM

Alcazar
Bibliothèque de Marseille à Vocation Régionale
58 cours Belsunce - Tél. : 04 91 55 90 00
Bibliothèque ouverte du mardi au samedi de 11h à 19h.
fermée le lundi, le dimanche et les jours fériés.

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

EXPOSITION
de l'Arménie à Montmartre
le mouvement arménophile en France
1878 - 1923
au Musée de Montmartre,
12 rue Cortot, 75018 Paris,
Métro : Lamarck-Caulincourt
Du 4 avril au 24 juin
de 11h à 18h (sauf lundi et mardi)

***

PARIS
MAIRIE DU 10e
72, rue du Fbg Saint-Martin

ARMENIE, VISIONS, EMOTIONS
Exposition de peintures et sculptures
Du 26 mars au 18 avril
(Hall ► 4ème étage)
et diverses autres manifestations,
de mars en juin.
Renseignements : 01. 42. 03. 47. 63

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ 7-8
SAMEDI-DIMANCHE
7-8 AVRIL
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.682 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.682

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Բառն իսկ բանաստեղծութիւն կը բուրէ: Օծուն՝ գարնանային շունչով:

Կը թուի թէ Ծաղկազարդը շատ բան պիտի կորսնցնէր իր իմաստէն, եթէ ամփոփուէր միայն քրիստոնէական պատճառի մը մէջ:

Բոլոր լեզուներն ալ ունին համապատասխան բառը:

Բայց իրենց բառը կը խոտացնէ՞ նոյն շնորհն ու ոգին, ինչպէս մեր Ծաղկազարդը:

Հայերէնը արտասանած ատեն, թարմութիւն կը հոսի ձեր երակներուն մէջ:

Նոր հորիզոն մը կը բացուի ձեր առջեւ, քանի որ գարուն է եւ Ծաղկազարդն ալ անոր ուրիշ մէկ արտայայտիչը:

Ի՞նչ է Ծաղկազարդը, եթէ ոչ աւետաբեր նախանշանը վերածնութեան, որ կը կոչուի Զատիկ:

Իրողութիւն է որ մարդիկ աւելի կը մօտենան իրարու, Ծաղկազարդէն Զատիկ, պայծառութիւն մը զգալով իրենց սիրտերուն մէջ:

Գոնէ այդպէս էր երէկ, երբ մեր հայրենի հողերուն վրայ կը շնչէինք:

Ժամանակները եւ միջավայրը շատ բան փոխեցին մեր կեանքէն, ըմբռնումներէն ու սովորութիւններէն:

Գիւղացին դարձաւ բանուոր: Ուսուցիչը՝ խանութպան:

Տանտիրուհին շուկայ իջաւ, իբրեւ գործատէր կամ սեւ աշխատաւոր:

Իսկ մանուկները հասակ նետելով սկըսան ապարէզ կարդալ բնիկներուն: Ամէն տեղ եւ ամէն ճակատի վրայ:

Արդէն իսկ մեր շուրջը կը յածի նոր հասարակութիւն մը որ շատ բան չի կրնար ոչ աւանդական Ծաղկազարդէն, ոչ ալ Զատիկէն:

Իսկ Ծնունդը կը յիշէ աւելի շատ «ռէվէյոն» սարքելու համար:

Եւ սակայն, տակաւին կը մնան մոխիրին տակ թաղուած կայծեր:

Ամէն ինչ հարթուած չէ եւ հայկական Ծաղկազարդը կը պահէ իր համն ու հոտը, ամէն ուր որ համրանք մը ունինք:

Ծաղկազարդ եւ Զատիկ միեւնոյն ատեն քննութեան օրեր են ամէնուս համար, քանի որ կը զուգադիպին Հայաշխինջ Սարսափներու տարեդարձին:

Արդարեւ, այս օրերուն էր որ Գազանը կը սրէր դանակը եւ կ'օլորէր իւղոտ խեղդկապը, իրականացնելու համար իր դարաւոր երազը, – Կա՛մ դուն, կամ ես...

Անոնք որ վկաներն եղած են Հայաստան Արհաւիրքին եւ անոնք որ լսած կամ կարդացած են, անշուշտ կ'ըմբռնեն թէ Ծաղկազարդը եւ Զատիկը ուրիշ խորհուրդներ ալ ունին, մեզի համար:

Երկու տօները մեզի կը յիշեցնեն ոչ միայն անդարմանելի փլուզումը, այլեւ կ'ուսուցանեն չարիքին տոկալու իմաստութիւնը:

Այդ իմաստութեան հիմնական տարրերը կը կազմեն քաջութիւնը եւ հաւատքը:

Քաջութիւն՝ հարուածին հարուածով պատասխանելու եւ հաւատք՝ ի հարկին լեռներ սարսելու:

Ա՛յդ կ'ուսուցանէ, նաեւ, մեր դարաւոր պատմութիւնը, իր զարհուրելի ելեւէջներով:

Այլապէս, տժգոյն ձեւակերպութիւն մը դարձած պիտի ըլլային Ծաղկազարդն ու Զատիկը:

Հայաստանեայց Եկեղեցին ազգայնացուցած է շատ մը միջազգային տօներ, անոնց տալով հայաշունչ, ինքնուրոյն եւ աւելի ճկուն բովանդակութիւն:

Ո՞ւր էր որ կարենայինք ըմբռնել այդ նրբութիւնները, աւելի երկար դիմանալու համար օտարութեան փորձութեանց...

Շ.

1955 Ապրիլ 3

«ԻՐԱԶԵԿ ՊԱՀԵԼՈՒ» ՀԱՄԱՐ ՏԻՆՔԸ ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԵՆԷՆ ԿԱՆՉԵՐ ԵՆ

«Ռատիքալ» թերթը Ապրիլ 5ի իր թիւին մէջ կրկին կ'անդրադառնայ Հ. Տինքի սպանութեան նիւթին, ծանրանալով անոր նախորդած զարգացումներուն մանրամասնութիւններուն վրայ:

Այս անգամ կ'արծարծուի խնդրայարոյց այն տեսակցութիւնը որ տեղի ունեցած էր 2004 Փետր. 24ին Պոլսոյ կուսակալութեան մէջ, Հ. Տինքի եւ փոխ կուսակալին միջեւ, եւ որուն գաղտնի սպասարկութեանց գործակալներու ալ ներկայ եղած ըլլալու պնդումները, ինչպէս նաեւ Հ. Տինքին այդ հանդիպումին կանչուելու դրդապատճառները վէճերու նիւթ դարձած էին:

Մայր Հայրենիք կուսակցութեան երեսփոխան Իպրահիմ Էօզտողանի եւս այդ նիւթին շուրջ հարցապնդումէն ետք, ներքին նախարար Ա. Աքսու ստիպուած եղած է հաստատել թէ այդ հանդիպումին գաղտնի գործակալութեան երկու աշխատակիցներ ներկայ եղած էին: Ինչ կը վերաբերի Հ. Տինքի այդ օրը այդ հանդիպումին համար կուսակալութիւն կանչուելու դրդապատճառներուն, նախարարը ըսած է թէ նպատակն էր Հ. Տինքը իրազեկ պահել այն զարգացումներէն, որոնք կ'արձանագրուէին Աթաթիւրքի որդեգիր Սապիհա Կէօքչէնի հայկական ծագումին լուրին «Ակօս»ի մէջ լոյս ընծայումէն ետք: Նախարարը աւելցուցած է թէ այդ տեսակցութեան Հ. Տինքին յայտնուած է թէ իրենք համոզուած են որ «Ակօս» նման լուրեր չի հրապարակեր յետին նպատակներով եւ այդ կ'ընէ միմիայն արտայայտութեան ազատութեան շրջանակին մէջ, բայց եւ այնպէս նկատի պէտք է ունենալ թէ այդ բնոյթի լրատուութիւնը կը շահագործըւի որոշ տարրերու կողմէ հայ համայնքը եւ անոր հաստատութիւնները թիրախ դարձնելու յետին նպատակով:

Մինչ ներքին նախարարը այս ձեւով կը մեկնաբանէ դէպքերը, Հ. Տինք իր սպանութեան նախօրեակին, Յունուար 18ին գրութիւն մը ղրկած էր «Ռատիքալ-2»ի, հոն անգամ մը եւս բացատրելու համար իր հոգեվիճակը: Մասնաւորաբար խօսելով վերոնշեալ հանդիպումին մասին, Տինք գրած էր թէ Սապիհա Կէօքչէնի ծագումին մասին «Ակօս»ի հրապարակումէն եւ այդ լուրին «Հիւրրիյէթ»ի կողմէ ալ Փետր. 21ին Ա. էջին վրայ որպէս գլխաւոր վերնագիր տըրուելէն ետք, անմիջական եղած է Սպայակոյտին հակազդեցութիւնը եւ Փետր. 23ի առտուն Պոլսոյ փոխ կուսակալէն հեռաձայն մը ստացած է. ան խիստ ոճով զինք կուսակալութիւն կանչած է՝ «զըրուցելու եւ ձեր ձեռքը գտնուող ապացոյցները տեսնելու համար»:

Ապա Տինք կը պատմէ թէ երբ հոն ներկայացած է, տեսած է թէ բացի կուսակալի օգնականէն հոն ներկայ են նաեւ մէկը կին երկու հոգի: Նախ կուսակալին կցորդը, ապա ներկայ այրը նոյնիմաստ արտայայտութիւններով զինք հրաւիրած են զգօն ըլլալու, հարց տալով թէ ի՞նչ հարկ կայ նման լուրեր հրատարակելու եւ խառնիճաղանճ ստեղծելու: Վերջաւորութեան Տինք գրած է թէ անոնք իրմէ պահանջուած ապացոյցներուն աչք իսկ չէին նետած երբ հանդիպումը վերջ կը գտնէր ու դուրս կ'ելլէին, ու ինք է որ զանոնք յիշեցնելով յանձնած է իրենց: Ու Տինք եզրափակած էր իր գրութիւնը ըսելով՝ «Զրոյցին միջուկէն արդէն հասկցած էի թէ ի՛նչ նպատակով զիս կանչած էին: Պէտք էր չափս գիտնայի, ուշադիր ըլլայի... հակառակ պարագային գէշ պիտի ըլլար»...:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՀԱՅ ԻՏԱԼԱՑԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ՝ ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ, ԳԼՕՏ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ»

Անթոնիա Ասլանի «Արտոյտներու ագարակ»էն Թաւիանի եղբայրներուն պատրաստած ֆիլմը, եթէ նոյնիսկ ոչ սովորական սաստկութեամբ, թրքական հակազդեցութիւններու թիրախ եղաւ: Հետաքրքրական էր տեսնել թէ յատկապէս պաշտօնական, կիսապաշտօնական դիրքեր մէկդի ձգած էին նման պարագաներու իրենց ընթացիկ գինամթերքը: Բուռն, կրքոտ արտայայտութիւններ, ցասում, բողոք գրեթէ չկային տրուած արձագանգներուն մէջ: Այս երեւոյթն ալ կ'երեւի պէտք է բացատրել Թուրքիոյ լայնախոհ, ազատամիտ երկրի ցուցափեղկով:

Այսուհանդերձ, թուրք մամուլը իր նամականիի սիւնակներուն մէջ ունեցաւ դատապարտող գրութիւններ, ղրկուած Եւրոպայի բնակիչ ազգակիցներու կողմէ, որոնք կը բողոքէին պաշտօնական հակազդեցութեան բացակայութեան, վիրաւորուած թրքական արժանապատուութեան վիճակած անտարբերութեան, եւլն.:

Այդ կարգի բաւական երկարապատում նամակ մը հրատարակուած էր "Հիւրրիյէթ"ի Մարտ 26ի նամականիին մէջ որ խորագրուած է. «Խօսքը ձերն է»: Պելժիայէն Մէհմէթ Եան հայկական լոպիին յարատեւ ջանքերը դատապարտող իր գրութեան մէջ այդ լոպիին նորագոյն գործը կը նկատէր «Արտոյտներու ագարակը», հարց տալով թէ ի՛նչ է Թաւիանիներուն հայկական այս յանկարծակի սէրը, ո՛ւրկէ հայթայթուած է ֆիլմին նիւթականը, եւլն.:

Հոն Ա. Ասլանի մասին ծանօթութեան տողերուն մէջ կ'ըսուէր ի միջի այլոց. «Փատովայի համալսարանին մէջ գրականութեան դասախօս է: Յատկապէս կը գործակցի ծագումով հայ իտալացի գրողներու հետ (ինչպէս՝ Դանիէլ Վարուժանի, Գլօտ Մութաֆեանի)» եւլն.:

Կարդալէ ետք բուածը, քիչ մը ամչցանք ուղղակի որ չէինք կըրցած յիշել գնահատել Անթոնիա Ասլանի արժանիքները: Ան ոչ միայն գրական զգայուն գործ մը հեղինակած, անով նրբօրէն անդրադարձած էր Ոճիրին, այլեւ յաջողած էր գրական այորտի գործակցութիւն ապահովել մաթեմաթիկոս - պատմաբան Գլօտ Մութաֆեանի հետ եւ մանաւանդ գործակցութեան իր ծիրը ընդլայնել մինչեւ անդենական...

Անկեղծօրէն, պէտք է կատարուած անուշադրութեան, թերագնահատումին համար ներողութիւն խնդրել համակրելի հեղինակէն ու մաղթել որ անդենականի հետ գործակցութեան իր գաղտնիքով հասնի Նարեկացիին, Մաշտոցին, ի փառս նոր յաջողութիւններու:

Թ. ԱՐՓԻ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՆՈՐ ԴԻՄՈՒՄԸ

Պոլսոյ Մեսրոպ պատրիարքը նամակ մը եւս ուղարկած է Մշակոյթի նախարարին եւ առաջարկած է որ Ախթամարի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ գմբէթին վրայ զետեղուի մետաղեայ այն խաչը որ պատրաստուած է Պատրիարքարանի նախաձեռնութեամբ: Այս առթիւ, կրկին յիշեցուցած է որ եկեղեցիին բոլոր հին նկարներուն մէջ այդ խաչը կը տեսնըւի, ուրեմն հարկ է որ հիմա ալ այդ խաչը հոն զետեղուի:

ԲԱՑՈՒՄ «ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ» ՀՐԱՊԱՐԱԿԻՆ

Փարիզի 9րդ թաղամասի քաղաքապետարանը կը հաղորդէ որ, գալ չորեքշաբթի (Ապրիլ 11) պաշտօնական բացումը կը կատարուի «Շաւարշ Միսաքեան» հրապարակին (սքուար Մոնթոլոնի դիմաց) տեղւոյն եւ Փարիզի քաղաքապետներուն եւ Հայաստանի դեսպանին ներկայութեամբ, որոնք խօսք կ'առնեն այդ առթիւ:

Քաղաքապետարանի կարգադրութեամբ, արարողութեան մանրամասնութիւնները կրնանք տալ միայն յետագային, տեղերը սահմանափակ ըլլալով:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ պատժելու համար Ֆրանսան առկախած է Նապուքօ կազատարին շինութեան կապ տը Ֆրանսի մասնակցութեան բանակցութիւնները: Ֆիկառոյի տնտեսական յաւելուածը այս «մերժումը» կը կապէ Նուվէլ տ'Արմէնիի հրատարակած պրոյեին հետ Սեկոլէն Ռուայալի հետ, ուր այս վերջինը կ'ըսէ թէ կողմնակից է Հայոց Ցեղասպանութիւնը ժխտող օրինագիծին, եթէ ընտըրուի...:

Ն. ՍԱՐՔՕԶԻ, Ապրիլ 5ի Լիոնի իր հանրաժողովին համար, վայլեց Պէրնա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՃԱՏԿՈՒԱՆ տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի Ապրիլ 9ին (Երեքշաբթի Ապրիլ 10ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Ապրիլ 11:

ՄԱՀԸ

ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ԳԻՆՃԵԱՆ

Ընտանիքը հաւաքուել էր զատկական ճոխ սեղանի շուրջ: Մարգօ տատը խոհանոց գնաց իր պաշտելի Թոռնիկի համար մի օր առաջ ներկած ձուն բերելու:

Անմիջապէս լսուեց տատի ձայնը.

- Քա էս ի՞նչ է կատարւում, բռնեցէ՛ք, ընկնում եմ...:

Ոչ ոք չհասցրեց բռնել նրան: Մարգօ տատը փռուեց խոհանոցի յատակին՝ ձեռքում պինդ պահած Թոռան համար ներկած զատկական նախշուն ձուն: Փռուելն ու շունչը փչելը մէկ եղաւ:

Թոռը լալիս էր անմխիթար.

- Տատիկ ջան, ոտքի ե՛լ, տատիկ ջա՞ն, ես քեզ շատ եմ սիրում...:

Դառն իրականութիւնից ոչինչ չփոխուեց:

Արդարեւ մահն ունի իր քմայքները: Այն մեզ յաճախ է անակնկալի բերում:

Մարդիկ շատ են փիլիսոփայել կեանքի ու մահուան առեղծուածի շուրջ, բայց յստակ ոչինչ չեն կարողացել ասել: Ընդհանրացած կարծիք է՝ եթէ ծնուել ես՝ ապա մի օր էլ անպայման պիտի մեռնես, այլընտրանք չկայ, դրանից չես կարող խուսափել: Մահը պատուհասում է բոլորին եւ այդ առումով նա անաչառ է բոլորի նկատմամբ:

Մարդկային կեանքում կամ բնութեան մէջ իւրաքանչիւր աններդաշնակութիւն աղէտաբեր է ու ցաւալի, որի վատթարագոյն դրսեւորումն է մարդու մահը, կեանքի շիջումը ու դրան յաջորդող անորոշութիւնը կամ անէութիւնը:

Ասում են, թէ մարդու հոգին անմահ է, կամ թէ՝ այն վերամարմնաւորւում է: Ոմանք հաւատում են հոգիների ու մարմինների յարութեանը: Եկեղեցու սոնքացող դոկտորներից շատերն ուժ են տալիս իրենց երեւակայութեանը՝ փորձելով մի շարք մանրամասնութիւններ հաղորդել մարդկային անդրշիրիմեան կեանքի մասին, սակայն իրենք էլ ընդհանրապէս կամ գլուխ չեն հանում այդ բաներից եւ կամ էլ բոլորովին չեն հաւատում իրենց ասածներին: Ի վերջոյ փափկութեան մէջ յափրացածները կարո՞ղ են երբեւէ մտածել իրենց վախճանի մասին, մինչեւ որ չհասնի այն ժամը, երբ մահուան չժանգոտուող գերանդին իր երգահաս հարուածով հնձի ու արմատից վերացնի նրանց անիմաստ գոյութիւնը:

Տարիներ առաջ մենք մասնակցում էինք մեր մերձաւորների յուղարկաւորութեանը իբրեւ սգակիր հանդիսատես, սակայն հիմա մենք ինքներս ենք դարձել մահուան թեկնածու, իսկ ուրիշները՝ հանդիսատես: Ամէն վայրկեան, ամէն քայլափոխի դարանակալ մահը սպասում է մեզ: Այսուհանդերձ մենք հաւատում ենք, որ տիեզերքում ոչինչ չի կորչի վերջնականապէս: Այնտեղ այնքա՜ն շատ յայտնի ու դեռեւս անյայտ մոլորակներ, միգամածութիւններ, շողացող ու խամրող աստղեր կան, որ ամենայն հեշտութեամբ կարող են ներառել երկրագնդի վրայ տողանցող մարդկային բոլոր սերունդներին ու նրանց շառաւիղներին: Այդ վայրերում ժամանակի ու տարածութեան չափանիշները բոլորովին տարբեր են մեր չափանիշներից: Այնտեղ մէկ ակնթարթը գուցէ եւ աւելին է, քան մեր հաշուարկներով հազար տարին:

Երբ կարդաք այս տողերը, չկարծէք, թէ ես ահաբեկուած եմ մահուան երկիւղով, այլ ուզում եմ ստոյիկի նման հաշտուել դրա գոյութեան հետ ու խորհրդածել դրա մասին: Արդարեւ այդ անկոչ հիւրը թակեց նաեւ իմ տան դուռը: Այդ այն ժամանակ էր, երբ հասել էր մօրս հերթը. Նա թողեց մեզ ու գնաց: Փակեց իր բարի ու իմաստուն աչքերը այս խորշոմած մոլորակի դէմ ու գնաց: Ես համոզուած եմ, որ մի ակնթարթ յետոյ նա արթնացաւ այնպիսի մի վայրում, որը շատ նման էր մեր գիւղին, ու շարունակեց իր կիսատ մնացած գործը: Այդ մի ակնթարթը չգիտեմ ինչքան տեւեց, քանզի այնտեղ չափանիշները տարբեր են, սակայն այդ ընթացքում ես էլ, չգիտեմ ինչպէս, հասայ նրան: Տեսայ մօրս մեր տան բակի վարդի թփի ու նռնենու մօտ աշխատելիս՝ ծաղիկ էր տնկում ու անանուխի տունկ, որ դրանով ինձ համար քաղցրահամ թէյ պատրաստի: Վազեցի դէպի նա ու ասացի.

- Մայրի՛կ, միթէ դու չէի՞ր մահացել, չէի՞ր թողել մեզ ու գնացել:

Մայրս ուղիղ կանգնեց վարդի թփի ու նռնենու մէջտեղում՝ անմեղութեան քաղցր ժպիտը դէմքին ու ասաց.

- Էդ ինչե՞ր ես ասում, ե՞րբ եմ թողել ձեզ ու գնացել: Ես պարզապէս երէկ շատ էի յոգնել ու մի քիչ ննջեցի:

- Ուրեմն այդպէս է եղել,- մտածեցի ես ու թեթեւացած սրտով ողջագուրուեցի հետը: Ես մինչ այդ միամտաբար կարծում էի, թէ ինչ-որ չար մէկը խլել էր նրան մեզնից ու տարել անծանօթ մի վայր:

Բայց ի՞նչ է սա. արդեօք ցնո՞րք, թէ՞ իրականութիւն: Չգիտեմ: Հաւանաբար երկուսն էլ, ինչպէս մահն ու կեանքը: Այստեղ կարեւորն այն անպարտ սէրն է, որ գոյութիւն ունի մայր ու որդու, մերձաւորի, հարազատ ընկերոջ եւ բարեկամների միջեւ, որը ոչ մի ուժ չի կարող խորտակել: Դրանում, սակայն, ամենագեղեցիկը գալիքի նուիրական ողջագուրումն է, սիրոյ վճիտ ու յաւիտենական հանդրուանը, ուր այլեւս բաժանում չկայ, ուր շարունակւում են մեր թերաւարտ մնացած բարի գործերն ու խօսակցութիւնները, ուր ակնթարթները հազարաւոր տարիներին են համարժէք: Այդ բոլորի մասին երազելն անգամ ինչքա՜ն քաղցր է ու հեշտագին:

Ես հիմակուանից արդէն տեսնում եմ, թէ Մարգօ տատն էլ ի՛նչ անսահման ուրախութեամբ ու գորովով տալիս է իր սիրունիկ Թոռնիկին իր իսկ ձեռքով ներկած զատկական ձուն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԻ

ՏՐԴԱՏ ՔՀՆՅ. ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ

վերստին խմբագրեց
Գէորգ Բամպուքճեան

Անթիլիաս 2006

«ԵԹԷ Ս. ՌՈՒԱՅԱԼ ԵՐԵՒԱՆ ԵՐԹԱՅ, ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ ԻԲՐ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒՀԻ» ԸՍԱՒ ՖՐ. ՀՈԼԱՆՏ

Ֆրանսական Ընկերվարական կուսակցութեան եւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան կազմակերպութեամբ, Ապրիլ 3ին տեղի ունեցաւ հանրային հաւաք մը Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան կից սրահին մէջ, աջակցելու Ս. Ռուայալի թեկնածութեան յառաջիկայ նախագահական ընտրութեան: Ներկայ էին աջակցութեան նահանգային յանձնախումբի նախագահ Լորան Գաթալան, Ընկերվարական կուսակցութեան դաշնակցային առաջին քարտուղար Միշէլ Սապպանը, Ալֆորվիլի երեսփոխան քաղաքապետ Ռընէ Ռուքէն, Ալեքսի Կէօվճեանն ու քաղաքական այլ դէմքեր:

Բոլորն ալ վեր առին ընկերվարութեան արժէքներն ու սկզբունքները. ժողովրդավարութեան, քաղաքական-տնտեսական, ընկերային - մշակութային իրաւունքներու պաշտպանութիւնը, Հայոց ցեղասպանութեան իրողութիւնը եւ այդ պարագայով ընկերվարականներու արձագանգներն ու աջակցութիւնը՝ սկսած Ժորէսով 1896ին, անցնելով 1984ին Ֆր. Միթերանին, մինչեւ Ֆր. Հոլանտ ու Ռ. Ռուքէն: Վերջինս իր խօսքին մէջ շեշտեց որ Ընկերվարական կուսակցութիւնը ամէնէն առաջ իր ձեռքը ուրիշներուն կ'երկարէ, առանց նկատի առնելու թէ անոնք ուրկէ՛ ժամանած են, այլ միայն կեդրոնանալով միասին բռնուած ճամբուն վրայ: Յաջողութեան հասնելու համար «մենք մեր բոլոր ընկերներուն աջակցութեան պէտք ունինք» ըսաւ ան:

Մուրատ Փափազեան «Մենք մեզ կը զգանք իսկական ալֆորվիլցիներ, եւ Ֆրանսա պէտք է օգտուի հայկական համարկութեան մեր օրինակէն» միտքով սկսաւ իր ելոյթը: Ան մեծարեց ընկերվարականները սկսեալ Ժորէսէն, Ժ. Ֆրանչէսքիէն, «Մեզի հետ պայքարող, եւ մեր պայքարը իրը դարձուցած» Ռ. Ռուքէն, եւ յատուկ շնորհակալութիւններ յայտնեց Ֆր. Հոլանտին: Ֆրանսայի ներկայ աղքատութեան մակարդակին, աշխատանքի եւ ապահովութեան խնդիրներու հետ կապուած ֆրանսահայերու մտահոգութիւններն ու ապագայի նախագահէն անոնց սպասումները փոխանցելէ ետք, անդրադարձաւ Ցեղասպանութեան, ժխտողականութեան դէմ օրէնքի մը անհրաժեշտութեան եւ Թուրքիոյ Եւրոպական միութեան անդամակցութեան նիւթերուն, ըսելով. «Այս Թուրքիան... Ցեղասպանութիւնը ժխտող Թուրքիան, հիւսիսային Կիպրոսը գրաւող, Քիւրտերու իրաւունքը անարգող Թուրքիան՝ ԻԱ. դարուն տակաւին իր Բանակին եւ ուրուային պետութեան կողմէ կը կառավարուի. մարդու իրաւունքները բռնաբարելով դեռ Հայ կը սպաննէ: ... Այսպիսի երկրի մէջ ժողովրդավարութիւն գոյութիւն ունի՞. Ան տեղ կրնա՞յ ունենալ Եւրոպական միութեան մէջ: ... Ան խորին փոփոխութիւններու պէտք է ենթարկուի»:

... «ՀՅԴաշնակցութիւնը իր լրիւ աջակցութիւնը կու տայ Ս. Ռուայալին, որովհետեւ Ընկերվարական կուսակցութիւնը ոչ միայն իր ըրած խոստումները յարգած է, այլ զանոնք իսկապէս փաստած» վերջացուց իր խօսքը:

Խորհրդարանին Ցեղասպանութեան նիւթով առաջարկ ներկայացնելու Հայերու Ֆրանսական տարբեր կուսակցութիւններու դռները զարնելը, խոստումներ հաւաքելը, ապարդիւն ջանքերն ու եղած ժամավաճառութիւնը Ֆր. Հոլանտ յիշեցուց, ըսելով թէ «Ֆրանսահայերը թէեւ ուշ, բայց հասկցան որ բան մը առաջարկել՝ օրէնքի վերածել չի նշանակեր»: Այսինքն Ընկերվարական կուսակցութիւնն է որ առաջին օրէն իսկ միակ եւ ուղղակի միջնորդը եղած է ֆրանսահայերուն: Ան պարզապէս խոստացաւ որ Ս. Ռուայալի յաղթանակի պարագային, յառաջիկայ հոկտեմբերին իսկ պատրաստ պիտի ըլլայ Հայոց ցեղասպանութեան ժխտողականութեան դէմ օրէնքին Ծերակոյտին յղուելիք առաջարկը: Եւ աւելցուց. «Եւրոպական Խորհրդարանը Թուրքիոյ Եւրոպական միութեան անդամակցութեան համար, պարտի պայման դարձնել Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչումը»:

Ներկաներու թիւը անբացատրելիօրէն քիչ էր: Շատերը արդէն կ'երեւի որոշումի յանգած են:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳԱՍՊԱՐ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Աղբալեան - ՀՄԸՄ» մարզամշակութային համալիրին մէջ, Մարտ 20ին կազմակերպութեամբ ՀՅԴ Նիկոլ Աղբալեան կոմիտէի քարոզչական յանձնախումբին, դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է նիւթ ունենալով «Հայաստանի Հանրապետութեան երկքաղաքացիութեան օրէնքը»: Դասախօսը եղած է Շահան Գանտահարեան: Բացման խօսքը արտասանած է Գօգօ Հաշոշեան, որ շեշտած է թէ սփիւռքահայութիւնը երկար սպասած է այդ օրէնքին որդեգրման, ցաւ յայտնելով որ օրէնքին վաւերացումը տեղի չէ ունեցած միաձայնական համաձայնութեամբ, որոշ կողմեր դէմ եղած են, ուրիշներ ալ ձեռնպահ մնացած են: Օրուան դասախօսը՝ Շահան Գանտահարեան ըսած է թէ երկքաղաքացիութիւնը քաղաքական բնոյթ ունի, բարոյահոգեբանական էութիւն, օրինական հիմնաւորումներ եւ քաղաքացիութիւն ստանալու ընթացակարգի կապուած գործընթաց: Շեշտած է այն երեւոյթը, որ պէտք է երկքաղաքացիութեան հարցով նկատի ունենալ միայն դասական Սփիւռքը, որովհետեւ կայ նաեւ Հայաստանէն արտագաղթածներու հսկայ զանգուածը, որ նոր օրէնքով իրաւունք կ'ունենայ պահելու կամ վերականգնելու հայաստանեան իր քաղաքացիութիւնը: Բանախօսութենէն ետք, խօսք առած է Հայաստանի դեսպանը՝ Վահան Տէր-Ղեւոնդեան, որ հարցը յստակացուցած է, յայտնելով թէ օրէնքը նոր չէ ընդունուած, այլ Հայաստանի օրէնսգրքի հինգ տարբեր բաժիններուն մէջ փոփոխութիւններ եղած են, որպէսզի երկքաղաքացիութեան պայմանները տեղ գտնեն հոն: Անոր համաձայն, Հայաստանի ընտրութիւններուն մասնակցելու որոշ պայմաններ ամբողջացնելէ ետք, պարզ քաղաքացին եւ երկքաղաքացին միեւնոյն իրաւունքները կ'ունենան: Ձեռնարկին աւարտին դասախօսը եւ դեսպանը պատասխանած են հարցումներուն:

ՀԵՏԵՒԻՆՔ ՓԵՐՈՒԻ ՕՐԻՆԱԿԻՆ, ՎԵՐՋ ՏԱՆՔ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԵԱՆ»

«Վերջ տալ անճշդապահութեան, կը նշանակէ մեծցնել հայրենիքը»: Այս յայտարարութիւնը արտասանեց Փերուի Հանրապետութեան նախագահ Ալան Կարսիա եւ պաշտօնապէս սկսաւ ժամադրութիւնը յարգելու քարոզչութիւնը ամբողջ երկրի տարածքին:

Արդարեւ Մարտ 1ի կէսօրին պետական հրահանգով սկսան ղօղանջել բոլոր եկեղեցիներուն զանգակները: Ինքնաշարժի վարորդները հնչեցուցին իրենց ճչակները եւ 22 միլիոն Փերուցիներ ճշդեցին իրենց ժամացոյցները եւ ընդունուեցաւ վերջ տալ «փերուական ժամադրութեան», որ կը յարգուի յաճախ 60 վայրկեանի ուշացումով:

«Ճշդապահութիւնը քաղաքացիական առաքինութիւն մըն է, որ կը ցուցաբերէ յարգանք ժամանակին հանդէպ եւ միեւնոյն ատեն յարգանք՝ պայմանաւորուած անձին հանդէպ» ըսաւ քարոզչական յանձնախումբին քարտուղարը: Վերոյիշեալ օրը Փերուի բոլոր լրատուները անդրադարձան եւ շեշտեցին ժամադրութիւնը յարգելու կարեւորութիւնը:

Կը խորհինք որ այսպիսի քարոզչութեան մը մեծ կարիք ունինք Հայերս ալ, վերջ տալու «հայկական ժամադրութեան», որ խոր արմատներ նետած է մեր մէջ եւ սովորութիւն դարձած ամէնուրեք:

Միութենական ձեռնարկներ, ընդհանուր ժողովներ եւ հաւաքներ, դասախօսութիւն, համերգ կամ թատրոն կը սկսին ուշացումով: Բոլորս կը գանգատինք, կը դժգոհինք. ժամավաճառ կ'ըլլանք, կը ձանձրանանք եւ կը սպասենք:

Մեր ունեցած փորձառութիւնը հարաւային Ամերիկայի շրջաններէն է եւ այժմ Գալիֆորնիայէն: Ունիմ շատ մօտիկ բարեկամ մը, որ ունեցած է ազգային բեղուն գործունէութիւն Կիպրոսի եւ Ա.Մ. Նահանգներու երկու շրջաններուն մէջ եւ աշխատած է որ գոնէ իր ելոյթներուն ժամը յարգուի, կը յայտնէ միեւնոյն մտահոգութիւնը: Ինչո՞ւ համար այսքան ուշացում եւ անճշդապահութիւն:

Սպասումի մը մրցանիշը կոտրած եմ պսակադրութեան մը առթիւ. հարսը երեք ժամ ուշացումով հասաւ եկեղեցի: Պէտք է նշեմ, որ հարուստ մարդու մը աղջիկն էր:

Հայաստան Անկախութեան նուիրուած հանդիսութեան մը առթիւ, հայրենակից մը, մէկ ու կէս ժամ սպասելէ ետք ըսաւ. «Շնորհաւոր տարեդարձ» եւ հեռացաւ սրահէն:

Ժամադրութիւնը յարգելու եւ ճշդապահ ըլլալու դաստիարակութիւնը ստացած եմ հանգուցեալ ծնողքէս: Ղեւոնդը եւ Ագնիւը կը թելադրէին կէս ժամ առաջ հասնիլ ժամադրութեան վայրը: Օր մը պատահեցաւ անսպասելին: Առաջին անգամ ըլլալով հարցազրոյցի մը ժամադրուած էի հայրենի մտաւորականի մը հետ: Դէպքեր տեղի ունեցան Պուէնոս Այրէսի մէջ, 1979ին: Երթեւեկի խճողումը պատճառ դարձաւ որ մէկ ժամ ուշանամ: Բանաստեղծ Վահագն Դաւըթեանն էր. լաւ մը յանդիմանեց զիս: Պահ մը այնպէս թուեցաւ որ պիտի չզրուցէ հետս: Բայց շատ ազնիւ գտնուեցաւ եւ ըսաւ. «միտցո՛ւր գործիքը»: Ա՛հ շունչ մը առի…:

Ժամադրութիւնը յարգելու եւ ճշդապահ ըլլալու լաւ դաստիարակութիւն մը տուած է թատերասէր հասարակութեան, վաստակաւոր դերասան, «Համազգային»ի «Գասպար Իփէքեան» թատերախումբի բեմադիր Ժորժ Սարգիսեանը: Թատերական ներկայացումի ժամէն տասը վայրկեան ետք կը փակէր թատրոնի դուռը, որմէ յետոյ կը բացուէր վարագոյրը: Բազմաթիւ հանդիսականներ եւ նոյնիսկ հրաւիրուած անձնաւորութիւններ դուրս մնացած են ներկայացումներէ եւ կորսնցուցած իրենց վճարած գումարը:

Այս մեթոտը կը կիրարկեն Պուէնոս Այրէսի մէջ Գալուստ եւ Հերմինէ Ճանսըզեան, որոնք կը ղեկավարեն իրենց վարպետին անունը կրող թատերախումբը:

Ուրեմն՝ կարելիութիւնները ունինք ժամադրութիւն յարգել տալու: Ամէն ինչ կախում ունի նախ կազմակերպողներէն: Մի քանի անգամ դուրս ձգելէ ետք հանդիսականները, յաւ դաս մը կը տրուի. կը սորվինք յարգել տրուած ժամադրութիւնը եւ չենք խանգարեր միւս հանդիսականները:

Եկէ՛ք հետեւինք Փերուին, օրինակ առնենք Փերուցիներէն եւ վերջ տանք «հայկական ժամադրութեան» խեղկատակութեան:

ԱՐՕ ՊԷԼԵԱՆ

Կլէնտէյլ

ՇԱՒԻԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԻՆ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Հայաստանի տարուան միջոցառումները երարու կը յաջորդեն Շաւիլի մէջ: Մարտ 16էն 25, տեղւոյն «Ս. Տէր Դաւթեան» Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կը հիւրընկալէր Հայաստանէն ժամանած քսան աշակերտներ, իրենց ընկերացող երկու ուսուցչուհիներով: 12-13 տարեկան այս պատանիները Ֆրանսա կը գտնուէին «1000 դեսպան Հայաստանի համար» մեծ ծրագիրով: Անոնք ամբողջ շաբաթ մը ծանօթացան Փարիզի տեսարժան վայրերուն, այցելեցին թանգարաններ, Վերսայլի պալատը ու փորձեցին բարելաւել իրենց ֆրանսերէնի գիտելիքները:

Չորեքշաբթի Մարտ 21ին, անոնք եկան Շաւիլի հայոց եկեղեցին ու ընդունուեցան «Լեւոն Շանթ» դըպրոցի մեր աշակերտներուն եւ հոգեւոր հովիւ՝ Գրիգոր Արղ. Խաչատըրեանի կողմէ: Շուրջ ժամ մը, փոխադարձ երգեր ու արտասանութիւններ եղան ու ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ: Յաջորդ օրը, երեկոյեան, Հայաստանցի դպրոցականնե՛րը պաշտօնապէս ընդունուեցան Շաւիլի քաղաքապետարանէն: Խօսք առաւ քաղաքապետ Ժան Լըվէն, որ իր ուրախութիւնը արտայայտեց այս հաճելի առիթով եւ շնորհակալութիւն յայտնեց Շաւիլի խաչուհիներուն եւ հիւրընկալող ընտանիքներուն: Իր կարգին, քաղաքապետարանի խորհրդական՝ Կարպիս Մկրտիչեան, գոհունակութիւն արտայայտեց ի տես այս ընդունելութեան յաջող կազմակերպութեան եւ լրիւ յաջողութեան: Հրաժեշտի ժամը եկած էր: Նուէրներու եւ հասցէներու փոխանակումով, ամէն մէկը բաժնուեցաւ, խոստանալով նոր հանդիպումներ, այս անգամ Հայաստանի մէջ:

Պէտք է շնորհաւորել Շաւիլի Կապոյտ Խաչի անդամուհիները որոնք իրենց նախագահուհի Ժանին Քիւլչեանի ղեկավարութեամբ, յաջողութեամբ պսակեցին այս մեծ ծրագիրը:

***

Շաւիլեան յաջորդ ձեռնարկը տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի Մարտ 27ին, քաղաքին մշակութային պալատին, Աթրիոմի սրահներէն մէկուն մէջ: Օրուան բանախօսն էր յայտնի պատմաբան՝ Գլօտ-Արմէն Մութաֆեան, որ շուրջ մէկուկէս ժամ ներկայացուց իր նիւթը՝ «Հայաստանը Խաչակիրներու շրջանին»: Յարգելի դասախօսը, շատ մատչելի ձեւով եւ մանրամասն տեղեկութիւններով պատմեց Հայաստանի պատմութեան Կիլիկեան Թագաւորութեան երեք դարու փայլուն էջը: Վերջաւորութեան, քանի մը հարցումներով փակուեցաւ այս խիստ հետաքրքրական դասախօսութիւնը: Կ'արժէ որ, ուրիշ առիթով մը, մեզի ներկայացուի նաեւ այդ շրջանի հարուստ արուեստը՝ Հայ մշակոյթի արծաթեայ դարը:

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ինչպէս ըսած եմ նախորդ էջին վրայ, Խ. Պ. Միսաքեանի սեփական բազմաթիւ գիրքերը կը պահուին Ս. Խաչի մատենադարանը, բայց թէ ի՛նչ վիճակի մէջ, ատի ես չեմ գիտեր: Անոր թողած ձեռագիր աշխատութիւններէն «Սօփիա» անուն գործը միայն հրատարակուեցաւ Արշակ Չօպանեանի «Անահիտ» թերթին մէջ 1904ին. միւսները փոխադրուեցան Փարիզի Նուպարեան մատենադարանը, ուր կը մնան, յատուկ ծրարներով:

Անոր «Եպիմենիդէս ի Վոսփոր» աշխատութիւնը, որ Կ. Պոլսոյ մէջ լոյս տեսած է 1855ին, կ'արժէ վերատպել, ինչպէս նաեւ «Փարիզ» թերթին էջերը պըճնող «Ժպիտք դեմոկրիտեայ» վերնագիրը կրող գեղեցիկ յօդուածաշարքը, եւ «Տքնութիւնք հայրենասէրի», «Նշանք ժամանակի», «Ի ծնէ կուրաց դաստիարակութիւնը» խորագիրներով գրութիւնները, որոնք հրատարակուած են անցեալ դարու կէսին, «Փարիզ» եւ «Մասիս» թերթերուն մէջ, եւ որոնք արդիական շունչ մը ունենալ կը թուին, իրենց պարունակած առողջ, հրահանգիչ գաղափարներով, ինչպէս արդէն յիշատակութիւն մը գրած ունիմ այդ գործերու մասին:

***

Քանի որ կը խօսիմ Խ. Պ. Միսաքեանի մասին, կը պարտաւորուիմ հոս երախտագիտական ամենասեղմ զգացումներովս յիշատակութենէ չվրիպեցնել, թէ՝ երբ բժշկական վկայականս առած, վերադարձած էի ծնողքիս քով ու սկսած էի գործել Սկիւտարի մէջ կը լսէի որ Միսաքեան հպարտութեամբ գովեստներ կը խօսի եղեր իմ վրաս. եւ ահա օր մ'ալ մեծ անակնկալ մը եղաւ ինծ կարդալ անոր մէկ սիրուն ոտանաւորը իմ անունիս ուղղուած եւ զոր հրատարակած էր «Փունջ» շաբաթաթերթին 1936րդ թուահամարին մէջ 1885 Ապրիլ 5 թուականին:

Գրաբար էր այս ոտանաւորը, լի դիցաբանական այլաբանութիւններով եւ վերնագիր ունէր հետեւեալ երեք տողերը. –

«ԱՌ ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ
ԲԺՇԿ ՆՈՐԱՊՍԱԿ
ՆԱԽՈՂՋՈՅՆՔ»

Յիսուն եւ վեց տարուան հնութիւն մ'է այն, զոր կը պահեմ անմոռաց յարգելով իմ երբեմնի վարժապետիս թանկ յիշատակը:

***

Կը սիրեմ «Անցուկը-Մոռցուկ»իս վերջին եւ վերջընթեր էջերը դրաւել տալ այդ ոտանաւորին. վասն զի կեանքիս մեծագոյն պատիւը զայն համարած եմ եւ մեծագզու խրատականը:

Ահաւասիկ այն.–

Առ Վահրամ Թորգոմեան
Բժիշկ նորապսակ

Նախողջոյնք

Ողջոյն ընդ քեզ, դիցանուէր պարմանի,
Որ զօձն հաւուդ Ասկեղեպեայ
Զանմահութեան զնըշանակ
Ածեալ ի գլուխ քո պըսակ՝
Ընդդէմ մահու ասպարիզեր զաս ահա
Եւ յաղթեսցես ի մարտի:

Ցորմէ հետէ Ասկեղեպիոս զիպպոկրիտ
Վերկենցաղեայ եւ զբազումս
Ոչ եւս նիրհէ Պըղուտոն,
Տեսանելով զ՚եզէոն
Սօս համբակաց նորին գործել
զանպատումս
Եւ ըզդըժոխս անժըպիտ:

Ըզփլեգետոն տե՛ս, եւ յալիս իւր հրանիւթ
Ըզհոյլս ախտից յոգնազան,
Որ վըհատեալք ի քումմէ
Դժնէհայեաց տեսլեանէ,
Յահէ սովոյն յանշէջ կրակի անդ զոփան
Տիպ ըլլկելոյ չարադիւթ:

Ըզծերունին տես ջով զինեալն ի մանգաղ
Զիա՛րդ տըրտում եւ դաժան
Աչօք ի քեզ նա հայի
Խէթ ունելով ի մըտի,
Զի ոչ թողցես նըմա ի հունձ անժաման
Առ քեւ առնել հասկաքաղ:

Տե՛ս զերեսին քորս որ նիւթեն
ըզկեանս մեր,
Ահա ձեռօք դանդաղկոտ
Առ իմանել երկօքին
Ցետեսաց քոց ըստիպին,
Միւսն ոչ իշխէ ձըգել զմըկրատն ի նարօտ
Զոր դու կամիս յերկարել:

Լիբիտինեան կառքն որ բարձին
զՈրմըզդան
Ըզմուսայիցն համազօր,
Արենաճեմ կառքն ահա
Ցանդիման քո անշարժ կայ,
Եւ կառավարն ընդ կորանս իւր ակընկոր,
Կայ Բելլոնա ապաբան:

Տե՛ս ըզՔարոն սոսկավիթխար եւ հուժկու
ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ կրողն է դա
Որ ի տես քո ընկըրկի
Ընդ տըղմուտ գետն ամայի,
Եւ 'ի ճեպին պշուցեալ ի քեզ զարմանայ
Զիա՛րդ գոս իւր ահարկու:

(Շար. 196)

(Շար. Ա. էջէն)

ուէթ Շիրաքի նեցուկը եւ այս վերջինն ալ ճշդեց թէ եկած է ամուսնոյն հաւանութեամբ եւ Սարքոզիի հետ ձեռք ձեռքի սրահ մտած է: Նոյն օրը, սակայն, Սարքոզի ջնջեց Գրուա-Ռուս կատարելիք այցելութիւնը, խուսափելու համար պոռչտուքերէ եւ ցոյցերէ, որոնք իրեն կը սպասէին: Փարիզեան արուարձանէ մը ետք (Արժանթէօյլ) Սարքոզի Լիոնի որոշ շրջաններ ալ չի կրնար ոտք կոխել:

ԱԶՈՒԶ ԲԵԿԱԿ՝ Կարելիութիւններու Հաւասարութեան նախարարը իր հրաժարականը տուաւ, որովհետեւ, ինչպէս կը բացատրէ Նախարարապետին ուղղած իր նամակին մէջ, կ՚ուզէ ամբողջովին խօսելու ազատութիւն ունենալ: Նախարարը, որ Պայրուի ի նպաստ պիտի քուէարկէ, գիրք մըն ալ կը հրատարակէ յայտնելու համար Սարքոզիի դէմ ունեցած իր ընդդիմութիւնը, որ հինէն կու գայ: Կը պատմէ նաեւ որ, օր մը, Սարքոզի ըսպառնացած է «քիթդ բերանդ կը կոտրեմ»:

ՈՒԿՐԱՆԻԱ քաղաքական տագնապի մէջ է միշտ եւ վարչապետը՝ Իանուկովիչ (ռուսամէտ) կոչ ըրած է Ապրիլ 5-ին, որպէսզի միջազգային միջամտութիւն մը, Աւստրիոյ վարչապետին մասնակցութեամբ, ելք մը գտնէ կացութեան: Իր կողմնակիցները կրկին փողոց իջած էին բողոքելու համար նախագահի Խորհրդարանի լուծման որոշումին դէմ:

Գ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ անունը աւելցած է այն ցանկին վրայ, որ համախմբած է Գրայսլէրը գնելու թեկնածուներու անունները: Գրիգորեան 4.5 միլիառ տոլար կ՚առաջարկէ եւ Ֆիկաոյի տնտեսական յաւելուածը դիտել կու տայ որ Գրիգորեանի անունը արդէն 4%ի յաւելում մը պատճառած է Տամլէր-Գրայսլէրի սակին վրայ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԶԱՏԻԿ

Տօն Յարութեան

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 8, ժամը 11ին՝ Հայրապետական պատարագ:

Կը պատարագէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 9 – Մեռելոց: ժամը 11ին՝ Ննջեցելոց պատարագ:

OFFRE D'EMPLOI

L'association culturelle de l'Ecole Bilingue SAINTE CROIX DE VARAK recrute des enseignants pour son école maternelle —dans un premier temps— qui ouvrira ses portes en septembre 2007.

Les inscriptions des élèves auront lieu à compter du 2 avril 2007.

Envoyez vos candidatures au Comité Pédagogique de l'Ecole :

31-33 rue Saint-Just —
95400 Arnouville-lès-Gonesse.
Renseignements au : 06. 22. 07. 01. 92

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)

Le 6 octobre.

ԶԱՏԻԿ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 8

Տօն ԶԱՏԿԻ՝
Հրաշափառ Սուրբ Յարութեան
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Գիշերային, առաւօտեան ժամերգութեամբ: Յաւարտին պատարագ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30-ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 9

Յիշատակ Մեռելոց

Գիշերային, առաւօտեան ժամերգութեամբ: Յաւարտին պատարագ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին:

***

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ. – Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին, պատարագ՝ ժամը 10.30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.– Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9.30ին, պատարագ՝ ժամը 10ին, հոգեհանգիստ՝ «Վասն համօրէն ննջեցելոց»՝ յաւարտ պատարագի:

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ. – Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին, հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 10.30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. – Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին, պատարագ՝ ժամը 10ին, հոգեհանգստեան պաշտօն «Վասն համօրէն ննջեցելոց»՝ ժամը 11.45ին:

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ. – Զատկական պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. – Պատարագ՝ ժամը 10ին: Պատարագի վերջաւորութեան հոգեհանգիստ «Վասն համօրէն ննջեցելոց»: Գերեզմանօրհնէք Շաւիլի գերեզմանատան մէջ՝ ժամը 15ին:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ. – Ժամերգութիւն՝ ժամը 9.30-ին, պատարագ՝ ժամը 10.30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. – Պատարագ՝ ժամը 10.30ին, հոգեհանգիստ՝ ժամը 12ին, գերեզմանօրհնէք՝ Արնուվիլի գերեզմանատան մէջ՝ ժամը 13էն մինչեւ ժամը 15.

***

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ. – Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30-ին, պատարագ՝ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ: Բազմաձայն երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. – Պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10ին: Կը պատարագէ՝ ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ:

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ. – Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30ին, պատարագ՝ ժամը 9.45-ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ, մասնակցութեամբ՝ Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Խաչիկ Երկմազեանի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. – Պատարագ՝ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ «Վասն համօրէն ննջեցելոց»:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՄԱՄՈՒԼ

«LE POINT»

(5 avril)

Turquie
LA FIEVRE NATIONALISTE

Շաբաթաթերթը չահեկան յօդուած մը հրատարակած է, մեկնելով Հրանդ Տինքի սպանութենէն, անդրադառնալու համար Թուրքիոյ ազգայնամոլ չարժումին: Նկարագրելէ զատ տիրող մթնոլորտը, առանձին գրութիւն մը յատկացուած է Ախթամարի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ նորոգութեան բեմադրութեան եւ հայ հրաւիրեալներու մեծ մասին բացակայութեան:

***

«LE MONDE»

(6 avril)

Gorky, l'oublié de l'abstraction

DEUX EXPOSITIONS PARISIENNES
FONT REDECOUVRIR
L'OEUVRE FONDATRICE DU PEINTRE,
MORT EN 1948

Կորքիի զոյգ ցուցահանդէսներուն բացումը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Ապրիլ 2ին, Փոմփիտու կեդրոնը և Գալուստ Կիւլպէնկեան մշակութային կեդրոնը եւ այս առթիւ Մոնտ չահեկան յօդուած մը հրատարակած է:

Ֆիլիփ Տաժէն կը վերլուծէ արուեստը անոր, որ եղաւ «ամերիկեան վերացական արտայայտչականութեան մեծ նկարիչներէն մէկը»: Հարց ալ կու տայ թէ ինչո՞ւ այդքան անտեսուած է ու պատճառը կը նկատէ գործին ընդհատուած բնոյթը: Լայնօրէն կը նկարագրէ կեանքը եւ գործը:

arménie mon amie

AGENDA

Rétrospective des films de
Rouben Mamoulian
DU 10 AVRIL AU 6 MAI
Cinémathèque de Paris
51 rue de Bercy — 75012 Paris
www.cinematheque.fr
Contact : 01 71 19 34 19
E-mail : mamoulian@cinematheque.fr

***

MARSEILLE

Dans le cadre
de l'Année de l'Arménie en France
deuxième des deux manifestations culturelles artistiques organisées par l'Eglise Arménienne Catholique de Marseille
Le Vendredi 13 avril à 20h30
Dans la salle Polyvalente
de la Paroisse Arméninne Catholique
26 rue Sibié, 13001 Marseille
Tél.: 04 91 48 19 60 / 06 63 04 93 81
UN
CONCERT
Des pianistes, chanteurs et un violoniste nous emmèneront aux profondeurs du Khor Virap et au dessus des Cimes de l'Ararat.

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

GONESSE

Gonesse célèbre l'Année de l'Arménie
du 14 avril au 30 juin
Exposition — Conférence —
Cours de cuisine — Chants —
Cinéma, etc.
Renseignements : 01. 39. 87. 22. 49

***

CACHAN

Exposition
JIRKA & ZAREH MUTAFIAN
jusqu'au 14 avril
Hôtel de Ville, Square de la Libération
Cachan
Renseignements : 01. 49. 69. 17. 90

***

LYON

ARMENIE
CONTEMPORAINE
exposition
Au musée d'art contemporain de Lyon
81 quai Charles ds Gaulle, 69006, jusqu'au 29 avril (du mercredi au dimanche de 12h à 19h).

***

HOMMAGE A
Arshile Gorki
Du 4 avril au 4 juin
EXPOSITION DE DESSINS
ET DE PEINTURES
Centre Culturel Calouste Gulbenkian
51 avenue d'Iéna, 75116 Paris
Du lundi au vendredi, de 9h à 17h30
et
Centre Pompidou, rue Beaubourg, Paris

***

MARSEILLE

Dib ou Dar
L'imprimerie et l'écriture arméniennes en France : vecteurs d'une identité
Exposition du 15 mars au 16 mai
organisée en collaboration avec l'ARAM

Alcazar
Bibliothèque de Marseille
à Vocation Régionale
58 cours Belsunce - **Tél. : 04 91 55 90 00**
Bibliothèque ouverte
du mardi au samedi de 11h à 19h.
fermée le lundi, le dimanche
et les jours fériés.

***

EXPOSITION
de l'Arménie à Montmartre
le mouvement arménophile en France
1878 - 1923
au Musée de Montmartre,
12 rue Cortot, 75018 Paris,
Métro : Lamarck-Caulincourt
Du 4 avril au 24 juin
de 11h à 18h (sauf lundi et mardi)

***

PARIS
MAIRIE DU 10e
72, rue du Fbg Saint-Martin

ARMENIE, VISIONS, EMOTIONS
Exposition de peintures et sculptures
Du 26 mars au 18 avril
(Hall ► 4ème étage)
et diverses autres manifestations, de mars en juin.
Renseignements : 01. 42. 03. 47. 63

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 11
MERCREDI
11 AVRIL
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.683 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.683

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Թալիպանները, Ապրիլ 8ին յայտնեցին որ գլխատած են իտալացի լրագրողին թարգմանը, ինչ որ բաւական վրդովում եւ մտահոգութիւն պատճառած է թէ՛ Աֆղաններուն եւ թէ արեւմտեան մեծերուն։ Պատասխանատու կը նկատուին նաեւ իտալացի լրագրողին թերթը՝ Լա Ռեփուպլիքա և ընդհանրապէս արեւմտեան մեծերը։ Մասթրօճիաքոմոյի ազատ արձակումը հինգ Թալիպան ղեկավարներու ազատ արձակման փոխարէն նաեւ ընդվզում պատճառած է աֆղան լրագրողներու, որոնք սպառնալիքի տակ կը գտնեն իրենք զիրենք։ Փրոտի ալ ճնշում բանեցուցած է աֆղան նախագահին վրայ, ինչ որ կը հերքէ։ Բայց, այս նախընթացը լուրջ մտահոգութիւն ստեղծած է։

ԹՈՒՐՔԻԱ, պատժելու համար Ֆրանսան, առկախած էր Նապուքոյի շինութեան Կազ տը Ֆրանսի մասնակցութեան մասին բանակցութիւնները Ֆրանսայի հետ։ Այդ առկախումը կը վերագրուէր Սեկոլէն Ռուայալի յանձնառութեան ինչ կը վերաբերի Հայոց Ցեղասպանութիւնը ժխտողներու դէմ պատժական օրինագիծին, բայց Ապրիլ 7ի թուականը կրող Մոնտը շատ աւելի մանրամասնութիւններ կու տայ եւ կը ներկայացնէ այլ դրդապատճառ մըն ալ, որ շատ աւելի տրամաբանական է։ Կը գրէ թէ Ֆրանսայի մերժումը Թուրքիոյ անդամակցութեան գլխաւորաբար դեր կատարած է եւ Թուրքիա կը սպասէ նոր նախագահին ընտրութեան, որոշում տալու համար ըստ Ֆրանսայի դիրքին։ Մընաց որ թրքական այս «սպառնալիքները» որեւէ ձեւով տրամաբանական չեն, քանի ֆրանքօ-թրքական փոխանակութիւնները 15% յաւելում կրած են 2006ին եւ այդ յաւելումը կը վերաբերի մանաւանդ կարեւոր պայմանագրերու օդանաւային մարզին մէջ, Ալսթոմ ալ Մարտի վերջաւորութեան 323 միլիոն Եւրոյի պայմանագիր մը ձեռք ձգած է․․․։

ՊԱՊԸ զատկական իր պատգամին մէջ, կոչ ըրաւ քրիստոնեաներու որ պահեն իրենց լաւատեսութիւնը, հակառակ մարդկային ողբերգութիւններուն, որոնք կը տիրեն աշխարհի վրայ եւ կը հարուածեն անմեղները։ Ինչպէս ամէն անգամ, մաղթանքը ըրաւ 62 լեզուներով (ներառեալ հայերէնը)։ Միւս կողմէ, Փարիզի մէջ (Տեֆանս) կաթողիկէ, օրթոտոքս եւ բողոքական միասնաբար ոգեկոչած են Քրիստոսի յարութիւնը, որ հռչակուած է նաեւ հայերէն Հ. Գրիգոր Խաչատրեանի կողմէ։

ԻՐԱՔԻ սուրբ քաղաքին՝ Նաժաֆի մէջ, Ապրիլ 9ին, հազարաւոր շիիներ ցոյց մը ըրած են Ամերիկացիներուն դէմ, ընդառաջելով շիի ծայրայեղ իմամ՝ Մոքթատա ալ-Սատրին։ Ցուցարարները պահանջած են գրաւեալ ուժերու մեկնումը, կրակի տուած են ամերիկեան դրօշակներ, հակամերիկեան լոզունգներ բացագանչելով։ Ապրիլ 9ը չորրորդ տարեդարձն էր ամերիկեան գրաւման։

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, բաւական իրարանցում ծայր տուած է, ազատ արձակուած նաւաստիներուն պատճառաւ։ Ասոնցմէ երկուքը վճարովի հարցազրոյցներ տուած են Սըն եւ Տէյլի Միրըր փիփըլ թերթերուն, ուր խոստովանութիւններ ալ կ'ընեն։ Քսանամեայ Անգլիացին կ'ըսէ թէ նորածինի մը պէս լացած է։ Ընդվզումը մեծ եղած է մանաւանդ Իրաք սպաննուած զինուորներու ընտանիքներուն մօտ։ Որակ ունեցող թերթեր յարձակած են պաշտպանութեան նախարարին վրայ, որ թոյլ տուած է «նման կրկէս մը»։ Արդարեւ, Պաշտպանութեան նախարարութիւնը արտօնած էր որ անգլիացի պատանդները վճարովի նկարագրութիւններ ընեն։

ԷՐՏՈՂԱՆ սպառնական ոճով արտայայտուած է Իրաքի Քիւրտերուն հասցէին, իբրեւ հետեւանք շրջանին ղեկավար՝ Պարզանիի ազդարարութեան։ Պարզանի յայտարարած էր որ «Թուրքիա իրաւունք չունի միջամտելու Քէրքիւքի մէջ, եթէ այդպիսի բան ընէ, մենք ալ կը խառնուինք Տիյարպէքիրի եւ Թուրքիոյ այլ քաղաքներու հարցերուն» (ուր կ'ապրին Քիւրտերը)։ Այս խօսքերուն ի պատասխան է որ Էրտողան ըսած է թէ «Պարզանի սահմանը անցած է. Իրաքի հիւսիսը, որ դրացի մըն է, մեծ սխալ մը գործելու վրայ է եւ վճարելիք գինը շատ բարձր պիտի ըլլայ»։

ԻՐԱՆ կրկին ասպարէզ կը կարդայ Արեւմուտքի։ Արդարեւ, նախագահ Ահմատինեժատ յայտարարած է որ Իրան ի վիճակի է հիւլէական վառելանիւթ արտադրելու ճարտարարուեստական մակարդակի վրայ։ Այս ձեւով, նախագահը կը փաստէ որ ոչ մէկ կարեւորութիւն կու տայ միջազգային հաւաքականութեան ազդարարութիւններուն։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախագահական ընտրապայքարը պաշտօնապէս սկսաւ Ապրիլ 9ին եւ այդ թուականէն սկսեալ 12 թեկնածուները բոլորն ալ միայն նոյն ժամանակը ունին արտայայտուելու համար ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն։ Թեկնածուներուն ելոյթները հետզհետէ վերածուած են անձնական յարձակումներու եւ այս շարքին մէջ, Ապրիլ 8ին, Ժ.-Մ. Լը Փէն Սարքոզիի հունգար գաղթականի ծագումը շեշտեց բաղդատմամբ իր հարազատ ֆրանսական ծագումին։

ԹՐՔԱԿԱՆ բանակի ուժերը Պինկէօլի շրջանին մէջ բուռն յարձակման մը անցած են քիւրտ զինեալներու դէմ։ Յարձակումին մասնակցած են ռմբաձիգ ուղղաթիռներ ալ։ Երկու կողմէն զոհեր կան. Թուրք զինեալները տասը կորուստ ունեցած են։

ՎԻՄԻԻ (Հիւսիսային Ֆրանսա) մէջ, Ապրիլ 9ին, Մեծն Բրիտանիոյ թագուհին ոգեկոչեց 1917ին գանատական զօրքերուն տարած յաղթանակը Գերմանացիներուն դէմ։ Ճակատամարտը տեւած էր 3 օր եւ 3598 զինուոր մեռած էր։ Էլիզապէթ Բ. կը ներկայանար որպէս Գանատայի միապետ։

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Նոպէլեան մրցանակի 53 դափնեկիրներ կոչ մը ուղղած են Հայաստանի ու Թուրքիոյ (Ապրիլ 9), որպէսզի երկու երկիրները առանց նախապայմանի դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեն, իրենց սահմանը բանան եւ արտօնեն որ իրենց ժողովուրդները շփումներ ունենան։ Բաց նամակով մը անոնք նաեւ Թուրքիան հրաւիրած են ճանչնալու 1915ի տեղահանութիւնները, զանգուածային կոտորածները որպէս ցեղասպանութիւն, գործուած օսմանեան իշխանութիւններու կողմէ։ Հրաւիրած են նաեւ որ ջնջէ պատժական օրէնքի 301րդ յօդուածը որով բազմաթիւ մտաւորականներ ամբաստանուած են թրքութիւնը վարկաբեկելու յանցանքով։

Ստորագրողները, որոնց մէջ կան գրողներ, տնտեսագէտներ, գիտնականներ, կը շեշտեն թէ բաց սահման մը նկատելի կերպով կը բարելաւէ ժողովուրդներուն տնտեսական կացութիւնը, զարկ կու տայ շփումներու, ինչ որ էական է իրերհասկացողութեան։

Ստորագրողներուն մէջ են Էլի Վիզել, Հարաւային Ափրիկէի նախկին նախագահը Ֆ. տը Քլէրք որուն օրով վերջ տրուեցաւ ափարթհայտին։

Կոչը նախաձեռնութիւնն է Տէյվիտ Ֆիլիփսի որ նախագահն է Է. Վիզելի անունով կոչուած մարդասիրական հիմնարկին որուն կեդրոնը կը գտնուի Նիւ Եորք։ Տ. Ֆիլիփս ԱՄՆ-ու զօրակցութեամբ նախաձեռնողն էր Հայեւթուրք Հաշտութեան Յանձնաժողովին որ 2001-2004 ջանք չխնայեց Թուրքիան փրկելու համար Ցեղասպանութեան բեռէն։ Այս հանգամանքին մէջ պէտք է փնտռել պատճառը կոչին Թուրքիոյ հետ Հայաստանի ալ ուղղուած ըլլալուն, մինչ դիւանագիտական յարաբերութիւնները չհաստատողն ալ, սահմանը փակ պահողն ալ Անգարան է միայն, ինչպէս ամբողջ աշխարհ ալ գիտէ։

Տ. Ֆիլիփսը այս նոր նախաձեռնութեան մղողը եղեր է թուրք ազգայնամոլութեան չեզոքումը որուն զոհը եղաւ Հ. Տինք։ Եւ այդ չեզոքումը, ըստ մամուլին ըրած անոր յայտարարութեան, թուրք քաղաքական կեանքին մէջ մտահոգիչ զարգացումներու նախանշան է։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.Ի ԱՅՑԸ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Գարեգին Բ. Ապրիլ 9ին այց մը տուած է վարչապետ Ս. Սարգսեանին, անոր նշանակումին առթիւ։ Շնորհաւորելով զինք, յոյս յայտնած է որ վարչապետը իր փորձառութիւնն ու կարողութիւնները ի սպաս կը դնէ հայ ժողովուրդին եւ պետութեան։ Գարեգին Բ. Ս. Սարգսեանին մաղթած է քաջառողջութիւն եւ յաջողութիւն։ Հանդիպումը առիթ եղած է նաեւ Եկեղեցի – Պետութիւն յարաբերութիւններուն եւ գործակցութեան վերաբերող շարք մը հարցերու քննարկումին։

***

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ «ՖԱՅՆԱՆՇԸԼ ԹԱՅՄԶ»ԻՆ

Տնտեսական աշխարհին հանրածանօթ թերթը Ապրիլ 9ին հարցազրոյց մը հրատարակած է Հայաստանի նոր նշանակուած վարչապետ Ս. Սարգսեանի հետ։ Ան հոն կը շեշտէ թէ կառավարութեան առաջնային մտահոգութիւնն է բարելաւել տնտեսական աճը, աւելի քան՝ մարդկային իրաւունքներու մարզին կացութիւնը։ Ս. Սարգսեան բացատրած է թէ դժուար է մարդկային իրաւունքներու եւ ժողովրդավարութեան մասին ճառել, մինչ կարելի չըլլար հասնիլ բնակչութեան ընկերային եւ տնտեսական պահանջներուն։ Շեշտած է թէ երկիրը տակաւին դուրս չէ եկած անցքի շրջանէն։

Պատասխանելով Մայիս 12ի երեսփոխանական ընտրութեան մասին հարցումի մը, վարչապետը ըսած է թէ անոնք ոչ մէկ թերութեամբ արատաւորուած պիտի ըլլան, կառավարութիւնը վճռած ըլլալով ապահովել անոնց ազատութիւնն ու անաչառութիւնը։

ՍՊԱՆԻՈՅ ՀԱՄԱՅՆՔԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԻ

Սպանիոյ մօտ 50 հազարնոց հայ համայնքին կազմակերպութիւնները ընդհանուր միութեան մը մէջ համախմբուած են, աւելի աշխոյժ գործունէութիւն տանելու եւ իրենց իրաւունքները լաւագոյնս պաշտպանելու համար։ Միութիւնը կը պատրաստուի Ապրիլ 22ին երկրին իշխանութիւններուն յանձնել երկու փաստաթուղթ. մէկը վարչապետ Զափաթերոյին, որպէսզի կառավարութիւնը ճանչնայ Հայոց Ցեղասպանութիւնը, միւսը՝ դիմում որպէսզի երկրին հայաշատ քաղաքներուն մէջ Ապրիլ 24ը հռչակուի Հայոց Ցեղասպանութեան զոհերու ոգեկոչման օր։

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ Է 2016-Ի ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻՆ

Ատրպէյճանի նախագահը Ի. Ալիեւ մարզական համալիրի մը բացումին յայտարարած է թէ թեկնածու են 2016ի ամառնային ողիմպիականին կազմակերպութեան։ Ըսած է թէ իրենք նախկին սովետական առաջին Հանրապետութիւնն են նման թեկնածութիւն ներկայացնող։ «Քանի մը տարի առաջ ոչ իսկ կրնայինք մտածել նման բան. սակայն այսօր մեր երկրին մարզական կարողականութիւնն ու տնտեսական բարգաւաճումը նման թեկնածութեան հարկաւոր պայմանները կը տրամադրեն» աւելցուցած է։

Ատրպէյճան 2000էն ի վեր ողիմպիական 11 կառոյց գործածութեան յանձնած է, 14ին ալ շինութիւնը ծրագրած։

ՄԱՄՈՒԼ

«LA NEF»
Mensuel catholique et indépendant

(avril 2007)

L'ANNEE DE L'ARMENIE

Յօդուածագիրը կը յիշէ այն զանազան դէպքերը, որոնք տեղի կ'ունենան այդ առթիւ։ Առանձին յօդուածով մըն ալ, Հորթանս տը Վիլէր, հակիրճ պատմականը կ'ընէ Հայոց պատմութեան եւ քրիստոնէացման, ծանրանալով մանաւանդ նոր լոյս տեսած հատորի մը՝ «Արեան էջեր»ուն վրայ, ուր Ռաֆայէլ Սթէնվէլ կ'արձագանգէ ֆրանսացի միսիոնարի մը ձեռագրին, որ ներկայ եղած է 1909ի Ատանայի ջարդերուն։

***

«LE FIGARO»

(10 avril)

UN VOYAGE MUSICAL EN ARMENIE

Այս խորագրին տակ, Ֆիկառօ յօդուած մը հրատարակած է, որ կը վերաբերի երաժշտական Երրեակին, որ կը ներկայանայ Չորեքշաբթի, Ապրիլ 11ին Աթէնէ-Լուի Ժուվէ թատրոնը (Փարիզ)։ Երրեակը կը կազմեն Ժան-Մարք Ֆիլիփս-Վարժապետեան (ջութակ), Վահան Մարտիրոսեան (դաշնակ) եւ Կզաւիէ Ֆիլիփս (թաւջութակ)։

Յօդուածին սկիզբը, Ժան-Լուի Վալիտեր կը գրէ.– «Անկարելի է Հայու մը համար՝ Ցեղասպանութիւնը մոռնալ»։ Ու կը ներկայացնէ երաժիշտները, յայտագիրը՝ Խաչատրեան, Կոմիտաս, Բաբաջանեան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻՑ ԵԿՈՂ «ԱԶԴԱԿՆԵՐ» ԸՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՓՈԽՆԱԽԱՐԱՐԻ

Վանայ լճի Ախթամար կղզու Սուրբ Խաչ եկեղեցու նորոգման աւարտը պսակուեց Մարտի 29ին, հայկական պատուիրակութեան մասնակցութեամբ, եկեղեցին որպէս թանգարան բացելու պաշտօնական արարողութեամբ: Հայաստանի Հանրապետութեան մշակոյթի նախարարի տեղակալ Գագիկ Գիւրջեանը, որ գլխաւորում էր ճարտարապետ-հնագէտներից կազմըւած պատուիրակութիւնը, երէկ ճարտարապետների միութիւնում հրաւիրուած ասուլիսին Սուրբ Խաչ եկեղեցու նորոգումը ներկայացրեց այնպիսի ոգեւորութեամբ, որ մի պահ քիչ մնաց ամաչէինք, որ չենք նկատում «այդքան ակնյայտ» «մշակութային համագործակցութեան Թուրքիայից եկող նշմարելի ազդակները»: Դրա վառ ապացոյցը, Գագիկ Գիւրջեանի տեսանկիւնից, եկող տարի մեկնարկելիք Անի քաղաքի վերականգնման 5ամեայ ծրագրի առկայութիւնն է: Ազդակներից չարքից է նաեւ, ըստ փոխ նախարարի, հայկական մի քանի եկեղեցիներ նորոգելու Թուրքիայի պատրաստակամութիւնը, որը պայմանաւորուածութեան մակարդակում է Տիյարպէքիրի՝ Տիգրանակերտի հայկական եկեղեցու նորոգման հարցում: Այս տեղեկութիւնը ստացուել է Կ.Պոլսոյ հայոց պատրիարք Մեսրոպ Բ. Մութաֆեանից:

Հայոց պատրիարքի ելոյթի համապարփակութիւնն էլ, որ ներառել է որպէս թանգարան բացուած եկեղեցում տարին գոնէ մէկ անգամ ժամերգութիւն, կիզում տօնակատարութիւն կազմակերպելու, Ախթամար կղզու անուան յանիրաւի թուրքականացման հարցերը, ի դերեւ հանել պատուիրակութեան ղեկավարի նախապատրաստած ելոյթը: Զնայած թուրքական կողմը հրաւէր է ուղարկել, սակայն ի սկզբանէ նման ելոյթի հնարաւորութիւն չէր նախատեսել հայկական պատուիրակութեան համար, բայց տեղում, ըստ Գագիկ Գիւրջեանի, անհնար էլ չի համարել:

"Միլլիյէթ" թուրքական պարբերականի հեղինակ Սեմիհ Իտիզը Ապրիլ 2ի համարում Սուրբ Խաչի բացման արարողութեան բացթողումներին անդրադառնալիս առանձնացնում է 3ը՝ հին լուսանկարներում պարզորոշ երեւացող գմբէթի խաչը չի դրուել, Հայաստանից ժամանած պատուիրակութիւնը զրկուել է խօսքի հնարաւորութիւնից, ելոյթներում որեւէ կերպ չի նշուել, որ այդ եկեղեցին հայկական ինքնութեան արտացոլում է, հայկական պատկանելութիւն ունի: Ելնելով այս ամէնից Իտիզը նշում է՝ որքան էլ փորձ արուի, սակայն այս բացթողումների պատճառով Թուրքիան չի կարողանայ հանդուրժողականութիւն դրսեւորող երկրի տպաւորութիւն գործել:

Գնահատելով հանդերձ Կ.Պոլսոյ պատրիարքի ելոյթում նշուած հարցերի հնչեցումը, այնուամենայնիւ փաստենք, որ այն ոչ մի կերպ չի կարող դիտուել հայկական պատուիրակութեան, որ նոյնն է, թէ պաշտօնական Երեւանի դիրքորոշում, անկախ դրանից յիմքին համընկնումից, քանի որ Մեսրոպ Բ. Մութաֆեանը Թուրքիայի քաղաքացի է եւ լաւագոյն դէպքում արտայայտել է տուեալ երկրի հայ համայնքի մօտեցումները: Հանգամանք, որ կարծես մինչեւ օրս էլ նկատի չի առնուած հայկական պատուիրակութեան, հետեւաբար եւ պաշտօնական Երեւանի կողմից: Իսկ պատուիրակութեան ղեկավարը, փաստելով երկու երկրների միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնների բացակայութիւնն ու ամենայնս գնահատելով պաշտօնական արարողութեան ընթացքում արտաքին դրսեւորման դիւանագիտութիւնը, Թուրքիայի մշակոյթի նախարարի հետ նկատելի ոգեւորութեամբ կտրեց կարմիր ժապաւէնը, յաւուր պատշաճի պատասխանեց լրագրողների հարցերին, վստահացաւ մշակութային համագործակցութեան՝ Թուրքիայի պատրաստակամութեան ազդակների առկայութեանը, յետդարձի ճանապարհին էլ Անիում կասկած չունեցաւ, որ Հայաստանը թէկուզ հասարակական կազմակերպութիւնների մակարդակով, պէտք է մասնակցի վերականգնման աշխատանքներին իւրաքանչիւր հնարաւոր դէպքում, այլապէս Անին կը կորցնենք անվերադարձ: Այս մասին խօսելով Գագիկ Գիւրջեանը փաստեց, որ ժամանակին Անիում բաւականաչափ հնագիտական ուսումնասիրութիւններ են կատարուել, ապա անհասկանալիօրէն զարմացաւ, թէ ինչու էս թուրքական կողմը, թէկուզ ծախսերը կրճատելու համար, չի դիմում այդ նիւթերն օգտագործելու առաջարկով:

Փոխնախարարի զարմանք-հարցի պատասխանը թերեւս կար ճարտարապետութեան տոքթոր Մուրադ Հասրաթեանի խօսքում. «Անին փորձում են ներկայացնել որպէս fռսմոփոլիթ քաղաք եւ իրականացնում են ոչ թէ վերականգնում, այլ շինարարութիւն, ակնյայտ են շեղումներն ու խախտումները Պարոնի պալատի դէպքում եւ երաշխիքներ չկան յետագայում այլ մօտեցումների դրսեւորման»: Ներկայացուածը փոխնախարարը բարեխօսօրէն վերագրեց թուրքական կողմի անտեղեակութեանը (էսքան էլ անտեղեակ երկիր) եւ ընդգծեց երկու երկրների միջեւ վստահութեան ձեւաւորման կարեւորութիւնը:

Եւ եթէ Սուրբ Խաչի նորոգմանը հայ մասնագէտների մասնակցութեան միջազգային իրաւական հիմքը ստեղծուել էր նորոգման աշխատանքների ընթացքում՝ աւարտին մօտ, ապա եկող տարի Անիի վերականգնման աշխատանքների դէպքում իրավիճակը ճիշդ հակառակն է: Թերեւս այս անգամ խնդիրը միմիայն մշակութային չի դիտուի, եւ հայկական մասնագէտների խումբը մասնակցութեան այլ չափանիշ կ'ունենայ:

Երեկուայ բազմաբանախօս ասուլիսին ներկայ էին Ախթամարի Սուրբ Խաչ եկեղեցու բացման արարողութեանը մասնակից հայկական պատուիրակութեան անդամները, որոնք պատուիրակութեան ղեկավարի գլխաւորութեամբ հերթով փաստեցին, որ որպէս մասնագէտ գոհ են Սուրբ Խաչի նորոգման մակարդակից. «Այն կատարուած նորոգութեան միջազգային չափանիշներին համապատասխան եւ կարելի է գնահատել 4-5 պալ»:

Իսկ քանի՞ պալ կարելի է գնահատել հայկական պատուիրակութիւնից ստացուած մեր տպաւորութիւնը:

ՆԱՆԱ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

«Ազգ», Ապրիլ 3

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ՔՈՒՆԻ ՄԱՍԻՆ - Ի՞ՆՉ ԸՆԵԼ ԱՒԵԼԻ ԼԱՒ ՔՆԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պատրաստեց՝ ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՖ

Քունի մասին շատ գրուած, շատ խօսուած է:

Բազմաթիւ խորհուրդներ, յանձնարարութիւններ լոյս կը տեսնեն զանազան օրաթերթ եւ պարբերաթերթերու մէջ, որոնք յաճախ օգտակար ըլլալու տեղ վնասակար ալ կ'ըլլան, երբ խօսքը մանաւանդ դասական կամ կաղապարուած կարծիքներու շուրջ կը դառնայ:

Քունը որ մարդկային կեանքին մօտաւորապէս 1/3 ժամանակը կը ներկայացնէ, ինքնին բաւական լուրջ հարց մըն է: Ըստ վիճակագրութիւններու, Ֆրանսացիներու 37 առ հարիւրը խանգարուած քունէ կը գանգատին եւ 19 առ հարիւրը այս առընչութեամբ բժիշկի կը դիմեն:

Նախ ջանանք քանի մը խօսքով բացատրել թէ ի՛նչ է քունը եւ որոնք են անոր գլխաւոր հանգրուանները: Քունը կարելի է բազմաթիւ ժամանակահատուածներու բաժնել, որոնցմէ երկուքը գլխաւորներն են. առաջինը «դանդաղ» շրջանն է որ իր կարգին ա. եւ բ. փուլերէն կ'անցնի, որոնք միասնաբար քունի ընդհանուր տեւողութեան կէսը կը ներկայացնեն: Ապա կը սկսի «խորունկ» շրջանը որը նաեւ իր կարգին գ. եւ դ. հատուածներէ կը բաղկանայ: Դանդաղ շրջանին ա. փուլը կիսաքունի եւ քունի միջեւ տեղի ունեցող փոխանցումի փուլն է: Բ. փուլին քունը դեռ թեթեւ է, սակայն ուղեղային աշխուժութիւնը զգալիօրէն պակսած է: Գ. եւ դ. փուլերուն այս վերջինը խորապէս կը նահանջէ, մկանները հանդիստի թողուած են եւ մարմինը իր ֆիզիքական յոգնութիւնը կը չէզոքացնէ:

Ապա կը հասնի «տարակարծեալ» (paradoxal) քունը որ ընդհանուր տեւողութեան 25 տոկոսը կը ներկայացնէ. ուղեղը կրկին կ'աշխուժանայ, աչքերը կը շարժին, երազելու պահն է, ինչպէս նաեւ ֆիզիքական վերանորոգման: Եթէ ընդհանուր առմամբ ընդունուած է որ այս փուլերը իրարու յաջորդեն կանոնաւորապէս, իւրաքանչիւրին տեւողութիւնը կը փոխուի մէկ գիշերէն միւսը: Քունի առաջին կէսին խոր քունն է գերակշռողը, որքան ժամանակը յառաջանայ այդքան կը թեթեւնայ եւ «հակասական» քունը կը դառնայ գերազանցողը:

Քնացող անձը մէկ գիշերուան ընթացքին միջին հաշուով 25 անգամ դիրք կը փոխէ: Այս շարժումները բնազդական են բայց՝ ոչ անհիմն: Ամէն փոփոխութիւն պատասխան է մեր մարմնի պահանջներուն, որոնք երկու տարբեր բնոյթ ունին. մկաններու առաւելագոյն թուլացումը ապահովել եւ մարմնի ջերմութեան կորուստը լաւագոյնս կանոնաւորել: Ինչպէս ծանօթ է, երբ կը մսինք մեր մարմինը ինքնաբերաբար կրծկումի կ'ենթարկուի, իսկ երբ տաքնանք մեր մարմինը կ'ընդլայնենք առաւելագոյն չափով, օդի հետ ունեցած անոր շփման մակերեսը աւելցնելու նպատակաւ:

Հիմա վերաքննենք քունի վերաբերեալ ընդհանրացած կարգ մը գաղափարներ.

◆ Գիշերը արթննալը բնական երեւոյթ մըն է. ճիշդ: Վերոյիշեալ քունի հատուածներէն մէկէն միւսին անցումի պահուն բնական է որ արթննանք: Զկարենալ վերաքնանալն է որ անբնական է: Այս վերջին պարագային եթէ արթնութիւնը քառորդ ժամէն աւելի տեւէ, կարելի է ոչ շատ յոգնեցուցիչ զբաղում մը որոնել, ինչպէս չցնցող ընթերցում մը:

◆ Քնանալը ժամավաճառ ըլլալ կը նշանակէ. սխալ: Քունը մեր կեանքին անբաժանելի մէկ բաղկացուցիչն է: Անոր շնորհիւ ոչ միայն ֆիզիքապէս, այլ հոգեպէս կը վերանորոգուինք, կը հանգչինք: Ան կ'օգնէ մեր յիշողութեան զօրացմանը, մեր վերաստեղծելու կարողութեան թարմացմանը: Մորթին վերանորոգումը եւ գեղձերու արտադրութիւնը կ'ապահովէ:

◆ Կէս գիշերէ առաջուան ժամերը զոյգ կ'արժեն քունի արժեւորման նկատմամբ. սխալ: Ընդհանուր առմամբ քունի մը առաջին ժամերը հանգչելու առաւել կարելիութիւն կ'ընծայեն, քունը աւելի խորունկ ըլլալով: Յառաջացած ժամերուն ինչպէս վերը յիշուեցաւ, քունը «հակասական»ի վերածուելով աւելի կը թեթեւնայ եւ ենթակային արթննալու հաւանականութիւնը կ'աւելնայ:

◆ Որքան ծերանանք, այնքան նուազ քունի պահանջք կ'ունենանք. սխալ: Տարիքի յառաջացումով, քունի տեւողութիւնը չէ, այլ քունին բնոյթը կը փոխուի: Այս վերջինը աւելի կոտորակուած նկարագիր կը ստանայ (ինչպէս նորածինի մը քունը): Այս երեւոյթը ա՛լ աւելի կը շեշտուի եթէ ենթական օրուան մէջ քիչ աշխուժութիւն ունի, կամ բազմաթիւ կարճ հանգիստներ կ'ընէ:

◆ Մարմնամարզը կ'օգնէ աւելի լաւ քնանալու. այո, բայց... Ընդհանուր առմամբ եւ լաւագոյն պայմաններու մէջ կատարուած մարզական գործունէութիւնը քունի վրայ բարենպաստ ազդեցութիւն ունի: Յոգնած մկանները կը թուլցնէ, պրկումը կը չէզոքացնէ, մէկ խօսքով՝ մարմինը լաւ քունի կը պատրաստէ: Այսուհանդերձ, ուշ ժամերու կատարուած մարզական գործունէութիւնը մարմինը այնպէս մը կը տաքցնէ որ այս վերջինը օր ցե-

բեկուան պայմաններուն կ'ենթարկէ: Այս պարագային քունը դժուարաւ կու գայ, հակառակ որ յոգնած մկանները հանգիստ կը պահանջեն:

♦ Լոգանքէ վերջ քունը շուտով կու գայ. ճիշդ բայց պայմանաւ որ լոգանքը գաղջ ջուրով կատարուի, որովհետեւ քունի պատրաստուած ատեն, մարմինը իր ջերմաստիճանէն գոնէ 0.5 աստիճան պէտք է կորսնցնէ:

♦ «Աշխարհի հսկաները» շատ քիչ կը քնանան. ճիշդ եւ սխալ: Նախ պէտք է յիշեցնել որ մարդոց քունի պահանջքը փոփոխական է: 3էն մինչեւ 12 ժամ կրնայ տարուբերիլ: Կարեւոր է ընդգծել նաեւ որ այս տարբերութիւնը աղերս ունի քունի երկրորդ շրջանի, այսինքն հակասական քունի տեւողութեան հետ եւ առաջին շրջանը որ խորունկ քունի շրջանն է բոլոր անձերու համար գրեթէ հաւասար տեւողութիւն ունի: Ճիշդ է որ Նափոլէոնի, Շիրաքի նման կարեւոր պետական մարդիկ շատ քիչ քնանալով գոհացած են առանց որեւէ անհանգստութիւն ըզգալու, տար փոխարէն Այնշթայն եւ Մօնէի նման հսկաներ երկար քունի սիրահարներ էին: Ուրեմն յաջողութիւնը միայն գիշերային թռչուններու առանձնաշնորհը չէ:

♦ Ոգելից ըմպելին քնաբեր է. ճիշդ, սակայն...

Ոգելից ըմպելին կեղծ բարեկամ մըն է, քանի որ ան նախ կ'արագացնէ քունի սկզբնաւորութիւնը, սակայն անոր որակին կը վնասէ լրջօրէն, նախ տեւողութիւնը կըրճատելով, զարթնումի յաճախականութիւնը աւելցնելով, նաեւ պատճառ դառնալով խռկալու եւ կարճատեւ շնչարգելումի: Ուրեմն, ըզգուշանալ կարեւոր քանակով ալքոլի սպառումէն: Այսուհանդերձ ճաշի ընթացքին խմուած գաւաթ մը կարմիր գինին վնաս չի պատճառեր:

♦ Ոչխարները համրել, կ'օգնէ քունի պատրաստութեան. թերեւս, բայց... Այս եղանակը կիրարկելու ընթացքին ամենակարեւորը կատարեալ մարմնական թուլութեան պայմաններ ստեղծելն է, ինչ որ ինքնաթմրացման վիճակ կը պահանջէ, որ շատ ալ դիւրին չէ:

♦ Բնականոն քունը վերստանալու համար «քունի դարմանում» կիրարկել հարկաւո՛ր է. սխալ: Այս դարմանումին եղանակը ո՛չ թէ բընականոն քուն ձեռք ձգելու նպատակ ունի, այլ հոգեկան խանգարումներ դարմանելու համար է, որ կը կիրարկուի այն հիւանդներուն որոնք անձկութենէն կամ ջղայըրկումէ կը տառապին եւ դասական դարմանումի միջոցներէ օգուտ չեն քաղեր: Այս վերջին պարագային հիւանդը որոշ դեղերու օգնութեամբ 10-15 օր, օրական 15-20 ժամ քունի խստականոնի կ'ենթարկուի, խզուելով արտաքին աշխարհէն որպէսզի հոգեպէս եւ մտովի կազդուրուի:

Վերջապէս կարգ մը յանձնարարութիւններ որոնք փորձուած յաւաղոյն միջոցները կը հանդիսանան որակաւոր եւ վաղահաս քունի մը:

1. Թեթեւ ճաշել գիշերները, խուսափիլ կարմիր միս ուտելէ, ոգելից ըմպելիի սպառումէ, ճարպոտ համադամներէ, նաեւ սուրճ, թէյ եւ քաֆէին պարունակող փըրփըրոտ ըմպելիներէ:

2. Հեռու կենալ համակարգիչէն երեկոյեան ուշ ժամերուն, նաեւ յաւ ընտրութիւն ընել հեռատեսիլէն դիտուած հաղորդումներու եւ ժապաւէններու մէջ:

3. Թմբրի կամ բուսաջուր խմել պառկելէ առաջ:

4. Քանի մը վայրկեան խորունկ շնչառութենէ վերջ մարմինը կամաւոր թուլացման ենթարկել, քընանալէ առաջ:

5. Ննջասենեակին օդը նորոգել 5-10 վայրկեան, անկողին մտնելէ առաջ:

6. Ջանալ հանդարտիլ պառկելէ առաջ, մէկդի ձգելով ամէն կարգի անհաճոյ, ջղագրգիռ նիւթեր եւ հոգեր:

7. Խուսափիլ որեւէ մտային աշխատանքէ անկողնի մէջ, բացի (քանի մը էջ) հաճելի ընթերցումէ:

8. Քունի ժամը չփախցնել. երբ կը զգաք ձեր կոպերուն փակուիլը, ձեր մարմնին թուլնալը, շուտով յանձնուեցէք Մորփէոսի գիրկը, քունի ժամը հասած է: Եթէ փախցնէք այդ պահը, յետոյ շատ ուշ կրնայ ըլլալ:

9. Եթէ հակամէտ էք օրուան հաշուեկշիռը ընել քնանալէ առաջ, ջանացէք ծանրանալ օրուան դրական պահերուն վրայ եւ ո՛չ թէ դըժուարութիւններուն:

Ս. Տ.

ԳԷՈՐԳԻ ՊԱՐԱՃԱՆՈՎԻ «ԵՍ ՄԱՀԱՑԱՅ ԻՄ ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ» ԺԱՊԱՒԷՆԸ

«Je suis mort dans mon enfance»

«Եւ հեռու է մինչեւ մարդը իր ճամբան»
Յ. Թումանեան

Պարաճանովին նուիրուած Պոլինեբիի «Մաժիք» շարժասրահում ոչ միայն նրա ժապաւէններն էին ցուցադրւում, այլեւ ժապաւէններ նրա մասին:

Վաւերագրական բազմաթիւ այդ ժապաւէններից առանձնացաւ Գէորգի Պարաճանովի «Ես մահացայ իմ մանկութեան տարիներին»ը:

Ժապաւէնը նկարահանել է շարժանկարիչ Գէորգի Պարաճանովը: Վաւերագրական ժապաւէններին յատուկ շարժառճով Պարաճանով կրտսերը ողբերգական ընդհանրացման է հասցնում Պարաճանով մարդու ճակատագիրը: Նրա՝ Պարաճանովեան ողբերգութեան մեկնակէտը, Պարաճանովի սէրն էր մարդու և մարդկութեան հանդէպ: Իրականութեան հետ բախումը Պարաճանով անհատականութիւնը ենթարկում է բազում փորձութիւնների: Այդ փորձութիւններն ուզում էին ցնցել՝ խորտակել ու ոչնչացնել այդ սէրը: Պարաճանով մարդու չուրթերից խոր թախիծով ու մտախոհ հնչում է այդ սահմռկեցուցիչ նախադասութիւնը. «Ինչո՞ւ ինձ դատեցին. որովհետեւ իմ ստեղծագործութիւնը մարդու համար է»: Ահա այս վեհ գաղափարի համար էր նրա ստեղծագործական բուռն ու յախուռն տարերքը, Պարաճանով անհատի ու ստեղծագործողի կռիւը եւ վերջ ի վերջոյ ստեղագործական ու մարդկային մէկութեան պատճառը:

Գէորգի Պարաճանովը տարիներ շարունակ եղել է նրա կողքին, նրա մենախօսութիւնների վկան: Այդ մեծախոհութիւններից պատառիկներ Պարաճանով կրտսերը կարողացել է փրկել եւ ներմուծել ժապաւէնին: Սա միակ ժապաւէնն է, ուր երեւում է Պարաճանով Հայը: Իր տունն ու ընտանիքը պաշտող: Իր կնոջը սիրող: Իր նախնիների աւանդներին հաւատարիմ: Առանց պոռալու ու ճչալու նրա հայութեան մասին Գէորգի Պարաճանովը շարժանկարային մի գերազանց այլաբանութեամբ ապացուցում է նրա հայութիւնը, որը եւ նրա ստեղծագործութեան անունից է եղել:

Ժապաւէնում Պարաճանովը անընդհատ այցելում է իր տոհմական գերեզմանը: Թիֆլիսի հուշակաւոր գերեզմանը Վերա Թաղամասի, որը աւերուեց, քանդուեց եւ փոխարէն մի հսկայ շէնքի կառուցման ծառայեց: Ժապաւէնում Պարաճանովը անընդհատ ողբում է Վերա Թաղամասի գերեզմանոցի քանդուելը, իր նախնիների գերեզմանների անհետացումը: Նա խոստովանում է, որ անընդհատ այցելել է իր հարազատների գերեզմաններին: Առիթ, անառիթ, առանց որեւէ պատճառի: Եւ դա եղել է շարունակական, իր ամբողջ գիտակցական կեանքի ընթացքում: Եւ իր վերջին ժապաւէնը լինելու էր իր գերդաստանի, իր ընտանիքի, իր տան եւ իր նախնիների պատմութիւնը: Ժապաւէնում մի հատուած կայ սկսած ու անաւարտ մնացած ժապաւէնից, որ «Խոստովանանք» անունն է կրել... Իր տունն է: Թիֆլիսի նրա հուշակաւոր տունը Կոքէ Տեսխի թիւ 7: «Խոստովանանք» ժապաւէնով Պարաճանովը պիտի յաւերժացնէր իր տոհմն ու գերդաստանը, տունը, իր ընտանիքը եւ իր մանկութիւնը...

Իր արուստի համամարդկային ճանապարհը Պարաճանովը գտնում էր իր ընտանիքի, իր տան, իր նախնիների պատմութիւնը շարժանկարի հանելով: Աստուածաշնչեան պատգամը Պարաճանովի ստեղծագործութեան վերծանման ու ըմբռնման բանալին էր լինելու:

«Դարձ ի շրջանս իւր»:

Պարաճանովից հեռու, բոլորովին մի ուրիշ մայրաքաղաքում այս բառերով էր մարդու հանդէպ իր սէրը արտայայտում մէկ ուրիշ Հայ:

«Այս աշխարհի մասին ես ամէն ինչ գիտեմ: Գողութիւն, անազնւութիւն, դաւաճանութիւն, մատնութիւն, անտարբերութիւն, ատելութիւն, դաւ ու դառնութիւն: Ի՞նչ արած: Ես ձեզ սիրում եմ մարդիկ», Ուիլիամ Սարոյեան:

Պատահակա՞ն, թէ օրինաչափ զուգադիպութիւն...

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

Յ.Գ. Վերջում տեղի ունեցաւ ժապաւէնի քննարկումը: Այն հարցին թէ, ի՞նչ եղաւ Պարաճանովի տունը Կոքէ Տեխի 7 տան բակում, Գէորգի Պարաճանովը պատասխանեց.

- Վաճառեց, տղուն վաճառեց, առանց ինձ տեղեակ պահելու վաճառեց....

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ջեռագլխի շանն ըզհաջիւն լո՛ւր, եւ տե՛ս
Իբր ըսպառնայ քեզ դազանն,
Ապա 'նդդըճեալ ի յերկիր
կաղկանձէ զոլ կարեկիր
Մի՛ սովատանջ լըկել ըզհէք բարապան
Տարտարոսին եւ զըրտես:

Ահա մահուն ըսպասարարք մարդակեր
Ի քում դալար յայդմ ի տիս
Սոսկան ի քէն եւ դու զմեզ
կեցուցանել կարող ես
Եթէ սակայն եւ 'նդ Ասորեացն արհի դիս
Քաջասցիս դալ ի վըսեր:

Օ՛ն զհայեցուածըս քո մըխեալ անդր ի խորս
Պերսեփոնեայ արքունեաց
Տես զայդ աստուած կարճատես
Որ յամր ոտամբ գայ առ մեզ,
Եւ երբ ասին, փայլակնարար գնայ ի բաց՝
կոթողելով զախըրնթորս:

Դա ի դըժոխս բընականայ աւադիկ,
Այլ աշխարհի է իշխան,
Որում եւեթ ի յերկրի
Ամենայն ծունըր կըրկնի
Եւ դիք ինքնին նըմա ստէպ զոն պարտապան.
Համբուն իբրեւ ըզմուրիկ:

Մինչ մոլեցաւ յոսկի անձրեւ տեղալ Ջեւս
Ի Դանայէ որմարդել,
Առ ո՞ արդեօք, եթէ ոչ
Շնորհաց սորին արար կոչ,
Ցանձրեւոյն տարր ինքեան զոսկին պարգեւել,
Սիրոյն շամբշեալ եւս քան զեւս:

Ջնա Ասորիք անուանեցին Մամոնայ,
Հելլէնք Պղուտոս, Հռոմք Դիս,
Որ առ ընտրեալսն Աստուծոյ
յԱհարոնին ձուլածոյ
Յոսկեղինիկն որթ փոխեցաւ յամայիս,
Եւ հրոչակեաց զրոհն ըզնա:

Եւ որջացեալ 'ի զրապանակս եւ յարկեղս,
Գերին ըզմիտս եւ զհոգիս:

Որոց խընդրենն ասի, թէ նա զտանի ոչ,
Եւ գնայ ըզհետ անտենչից,
Այլ բըժըշկաց մանկըտւոյն
Աճապարէ նա յողջոյն,
Զուչ եւ զուրուչ մոգել, եւ զաչս ախտաբիծ
Արածանել ի յոսկւոյ:

Նա Պղուտոնի հայցմամբ զայս նենգ հընարի
Զի բըժըշկին սիրտ ի սէր
Ոսկւոյն դրաւեալ անձկաբեկ,
Եւ յայն ըզգայդ եւ զցերեկ
Որոճելով՝ զաղքատ հիւանդս անվեհեր
Թողցէ Որկեայն սաղարի:

Որպէս յուսամս, եթէ ցրեցեր դու զայս դաւ,
Եթէ յամօթ ի ռակայ
Դըժոխայնոց տարմի դից
Եւ դիցուհեաց բոլորից՝
Ցարշաւանս քո թէ կըոփեցիր զՄամոնայ
Դու Իպոկրատ լիցիս բնաւ:

Բանն ոչ ներէ Իպոկրատեանց զոլ ագահ,
Զիք բնաւ ագահ մեծանձն ոք.
Եւ 'նչաքաղցին է անմարթ
Տէրութիւն իւր է 'նդ ամենայն ընդ տեղիս,
Թերափք նորա քան զաստեղս
Բալմայոլով մըշտածին
Ջեռաց 'ի ձեռըս յածին.

Զըրի երբեք սիրել զմարդ.
Քեզ յընկերին կեանս ագահել է բարւոք
Եւ ոչ մեոցիս սովամահ:

Ինձ զայս իմաստ Պինդեանք հիւսել արկին պարտ,
Տեսեալ զանուն իմ մեկին
Պատուասիրեալ առ երի
Մըրցանակին քո ճառի.
Եւ մաղթեմ քեզ՝ զԻպոկրատայ զփառս մեծին
Պահել ի քեզ անաղարտ:

Խ. Պ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ի 6 Ապրիլի 1885
ի Քրիսուպոլիս

(Տար. 197)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր մօր՝ Գոհար Թէօլէօլեանի մահուան տարելիցին (2006 Ապրիլ 11) եւ հօր՝ Մինաս Թէօլէօլեանի մահուան 10րդ (1997 Ապրիլ 18) տարելիցին առթիւ Խաչիկ Թէօլէօլեան 200 տոլար կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ» ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent **LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN** (35 musiciens et 5 chanteurs)

Le 6 octobre.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville 75010 Paris Siret : 571 027 317 000 15 Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Հաղորդագրութիւն

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005ի Նոյեմբեր ամիսէն ի վեր Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը (AAAS) կը համագործակցի Գաղթականութեան եւ Օտարականներու Ընդունման Ազգային Գործակալութեան (ANAEM) հետ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ ծրագրի իրագործման ի խնդիր:

Սոյն ծրագիրը կ'իրականացուի ապաստանեալներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի համաֆինանսաւորմամբ, «Ֆրանս - Հայկական Զարգացման» Հիմնադրամի համագործակցութեամբ:

Հաստատութեանս Գրասենեակի աշխատակազմը կ'ընդառաջէ բոլոր այն ապաստանի դիմողներուն, որոնց դիմումը մերժուած է եւ ցանկութիւն ունին, յօժար կամքով տուն վերադառնալու: Անոնց կու տայ խորհուրդներ ու անհրաժեշտ տեղեկութիւններ ճամբորդութեան կապակցութեամբ կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք բերելու առընչութեամբ, եւ անոնց կ'ուղեկցի իրենց ամբողջ գործընթացին երկայնքին:

AAAS-ը եւ ANAEM-ը Հայաստանի մէջ եւս կը շարունակեն ուղեկցիլ կամաւոր վերադարձողներուն եւ կ'օգնեն վերահաստատուելու գործընթացին եւ հարկ եղած պարագային նաեւ փոքր ձեռնարկութիւն ստեղծելու պատեհութիւնը կ'ընձեռեն:

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համար դիմել՝

AAAS-ի գրասենեակ
77 Լա Ֆայէթ փողոց
Փարիզ 9րդ թաղամաս - 2րդ յարկ
Մեթրօ Գադէ - 7րդ գիծ
Հեռ.- 01· 48· 78· 02· 99
Հեռապատճէն.- 01· 42· 80· 61· 45
E-mail : retourauxsources@aaas.fr
site internet : www.aaas.fr

arménie mon amie

AGENDA

Rétrospective des films de

Rouben Mamoulian

DU 10 AVRIL AU 6 MAI
Cinémathèque de Paris
51 rue de Bercy — 75012 Paris
www.cinematheque.fr
Contact : 01 71 19 34 19
E-mail : mamoulian@cinematheque.fr

***

MARSEILLE

Dans le cadre de l'Année de l'Arménie en France deuxième des deux manifestations culturelles artistiques organisées par l'Eglise Arménienne Catholique de Marseille
Le Vendredi 13 avril à 20h30
Dans la salle Polyvalente de la Paroisse Arméninne Catholique
26 rue Sibié, 13001 Marseille
Tél.: 04 91 48 19 60 / 06 63 04 93 81

UN CONCERT

Des pianistes, chanteurs et un violoniste nous emmèneront aux profondeurs du Khor Virap et au dessus des Cimes de l'Ararat.

***

MARSEILLE

Dib ou Dar

L'imprimerie et l'écriture arméniennes en France : vecteurs d'une identité

Exposition du 15 mars au 16 mai organisée en collaboration avec l'ARAM

Alcazar
Bibliothèque de Marseille à Vocation Régionale
58 cours Belsunce - **Tél. : 04 91 55 90 00**
Bibliothèque ouverte
du mardi au samedi de **11h à 19h.**
fermée le lundi, le dimanche
et les jours fériés.

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

HOMMAGE A

Arshile Gorki

Du 4 avril au 4 juin
EXPOSITION DE DESSINS ET DE PEINTURES
Centre Culturel Calouste Gulbenkian
51 avenue d'léna, 75116 Paris
Du lundi au vendredi, de 9h à 17h30
et
Centre Pompidou, rue Beaubourg, Paris

***

PARIS
MAIRIE DU 10e
72, rue du Fbg Saint-Martin

ARMENIE, VISIONS, EMOTIONS
Exposition de peintures et sculptures
Du 26 mars au 18 avril
(Hall►4ème étage)
et diverses autres manifestations, de mars en juin.
Renseignements : 01. 42. 03. 47. 63

***

C.C.A.F.

COMMUNIQUE

Le Conseil de Coordination des Organisations Arméniennes de France (CCAF) prend acte des déclarations publiées dans Nouvelles d'Arménie Magazine des trois principaux candidats à l'élection présidentielle, relative, notamment à la pénalisation de la négation du génocide des Arméniens.

Le CCAF salue notamment le soutien sans réserve de la candidate PS, Mme Ségolène Royal, à la loi sur la pénalisation de la négation du génocide. Ce soutien fait suite à l'engagement pris le 17 janvier par M. François Hollande au grand Meeting Républicain de la Mutualité, au nom de son Parti, de présenter ce texte au Sénat dès la prochaine session parlementaire, en cas d'élection de sa candidate.

Le CCAF acceuille avec satisfaction la déclaration du candidat UMP, M. Nicolas Sarkozy, qui s'engage personnellement à ce que le « négationnisme n'ait pas droit de cité » en France et qui reconnaît en ce domaine le rôle du Parlement. Il est également à noter que le président de l'UMP, invite les sénateurs de sa formation à se déterminer « en conscience » sur ce sujet. Cette liberté de vote avait permis aux députés de l'UMP de se prononcer majoritairement en faveur de la loi, lors du vote du 12 octobre 2006.

Le CCAF regrette que M. François Bayrou, sur la question clé du négationnisme, ne soit pas favorable, en l'état, au texte voté le 12 octobre dernier à l'Assemblée Nationale. Sur cette question, le CCAF espère du président de l'UDF une position plus conforme à la logique de ses engagemnts précédents; lesquels avaient été décisifs dans la reconnaissance par la France, en 2001, du génocide des Arméniens.

D'une manière générale, le CCAF se réjouit de voir les principaux candidats aux élections présidentielles prendre en considération, souvent avec force et détermination, la question arménienne dans leur programme, répondant ainsi auxi exigences d'éthique et de paix sociale dont la société française a aujourd'hui un besoin urgent.

Paris, le 5 avril

EXPOSITION

de l'Arménie à Montmartre
le mouvement arménophile en France
1878 - 1923

au Musée de Montmartre,
12 rue Cortot, 75018 Paris,
Métro : Lamarck-Caulincourt
Du 4 avril au 24 juin
de 11h à 18h (sauf lundi et mardi)

***

GONESSE

Gonesse célèbre l'Année de l'Arménie **du 14 avril au 30 juin**
Exposition — Conférence — Cours de cuisine — Chants — Cinéma, etc.
Renseignements : 01. 39. 87. 22. 49

***

CACHAN

Expostion
JIRKA & ZAREH MUTAFIAN
jusqu'au 14 avril
Hôtel de Ville, Square de la Libération Cachan
Renseignements : 01. 49. 69. 17. 90

***

LYON

ARMENIE CONTEMPORAINE
exposition

Au musée d'art contemporain de Lyon
81 quai Charles de Gaulle, 69006, jusqu'au 29 avril (du mercredi au dimanche de 12h à 19h).

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances — Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 12
JEUDI
12 AVRIL
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·684 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21·684

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախագահական ընտրապայքարը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ եւ անձնական յարձակումներն ալ չեն մեղմանար : Պերնար Թափի, որ Միթերանի օրով նախարար ալ եղած է, հարցազրոյց մը տալով փարիզեան օրաթերթին կը գտնէ որ Սեկոլէն Ռուայալի ընտրութիւնը ընկերվարականներուն կողմէ «հսկայ ապուշութիւն մըն է» (իր բառն է՝ connerie) : Ինք, հիմա սարքոզիական է եւ Իւ. Էմ. Փէ.ի թեկնածուէն զատ, բոլորն ալ կը ծաղրէ : Ժիլ տը Ռոպիէնի համար (Իւ. Տէ. Էֆ., նախարար) Պայրու ձախին թեկնածուն է : Իր խոստովանութիւնները կ'ընէ Ֆիկառոյի մէջ (Ապրիլ 11), ուր իր կարծիքն ալ կը յայտնէ ապագային համար : Տրամադիր է «նոր ուժ մը» ստեղծելու՝ վաղուան կեդրոնը : Կոչ կ'ընէ որ ամէն ոք օգնէ Սարքոզիի : Սեկոլէն Ռուայալ, որ Ապրիլ 10ին ժամադրութիւն ունէր ձայնասփիւռ Եւրոպա 1 կայանին հետ, չէ գացած եւ իր տեղը ղրկած է Ժ.-Փ. Շըվէնըմանը : Կը կարծուի որ այդ կայանին հետ իր յարաբերութիւնները լաւ չեն : Ն. Սարքոզի ալ Թուլի մէջ է որ ելոյթ կ'ունենար : Կը չեշտէր որ ընտրապայքարը չէ վերջացած, ոչինչ վերջացած է, ոչ հարցախոյզերն են, ոչ ալ մեկնաբանները որոնք պիտի ընտրեն Բ. շրջանի թեկնածուները :

«ԳԱՆԱՐ ԱՆՇԷՆԷ» (Ապրիլ 11) կը գրէ թէ Սարքոզի խոստացած է Շիրաքի բարձի թողի ընել իրեն վերաբերող դատական թղթածրարները, այս ամառ իսկ : Ըստ թերթին, համաձայնութիւնը գոյացած է երկուքին միջեւ քանի մը շաբաթ առաջ, Շիրաքի զօրակցութեան փոխարէն : Սարքոզիի շրջանակը կը հերքէ, բայց Էլիզէի շրջանակը մանրամասնութիւններ ալ կու տայ երգիծաթերթին, ձեւակերպութիւններուն մասին : Կը մընայ որ Սարքոզի ընտրուի եւ ընտրուելէն վերջ ալ տէրը մնայ իր խոստումին :

ԳԱԶԱՊԼԱՆՔԱՅԻ ժողովրդական մէկ թաղամասին մէջ, Ապրիլ 10ի վաղ առաւօտեան, մարզչի ոստիկաններ փորձած են ձերբակալել երեք ահաբեկիչներ, որոնք կը հետապնդուէին : Ասոնցմէ մէկը սուրը քաշած է եւ ապահովութեան ուժերը կրակ բացած են, ու ենթական մեռած է : Միւս երկուքէն մէկը իր կրած պայթուցիկը պայթեցուցած է, մինչ երրորդը խոյս տուած, բայց յետագային ինք ալ իր պայթուցիկը պայթեցնելէ եւք ինքզինք նետած է պատուհանէ մը, ուր պաշտպանած էր : Ոստիկանական աղբիւրներու համաձայն, հետապնդուած էին, որովհետեւ կասկած կար որ մասնակցած են նաեւ Ռապաթի անձնասպանական ռմբահարձերուն կազմակերպման (2003, Մայիս 16, 45 մեռեալ եւ մեծ թիւով վիրաւորներ) :

ՊԱՂՏԱՏԻ հիւսիս-արեւելեան շրջանը կին մը անձնասպանական արարք մը գործած է Ապրիլ 10ի առաւօտուն, 17 հոգի սպաննելով : Արարքը գործուած է ոստիկանական կեդրոնի մը առջեւ : Միաժամանակ, ամերիկեան եւ իրաքեան ուժերը ծաւալուն գործողութեան մը ձեռնարկած են քաղաքին մէջ զինեալ անձերու դէմ : Ըստ ոստիկանութեան 10 մեռեալ եւ 13 վիրաւոր կար :

ՉԷՉԷՆԻՈՅ ռուսամէտ նոր նախագահը՝ Ռամզան Կատիրով, իր զարմիկը՝ Օտէս Բայսուլթանովը նշանակած է որպէս

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅՈՒԼԻՍ 19ԻՆ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան Ազգային Ժողովը Ապրիլ 4ի նիստին որոշած է ըստ Սահմանադրութեան 63րդ եւ ընտրական օրէնսգրքին 87րդ յօդուածներուն, որ նախագահի ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 19ին : Որոշումը հրապարակուած է Ազգ. Ժողովի նախագահ Աշոտ Ղուլեանի նոյն օրուան հրամանագրով :

նախարարապետ : Ենթական ցարդ փոխ վարչապետ էր :

ԱԼԷՆ ԼԷՋԷԿՈՅԷՆ, փիլիսոփայ, մեռած է Ապրիլ 10ին, 55 տարեկանին խլիրդի հետեւանքով : Եղած է դասախարակ, նախարարական խորհրդական, գործատէրերու խորհրդական, լիսէի դասախօս եւլն., եւլն. : Մօտ եղած է ընկերվարականներուն, բայց քննադատած է ներկայ թեկնածուն (Ս. Ռուայալ) որ աւելի զբաղած է միայն իր անձին ներկայացումով :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ Պաշտպանութեան նախարարութիւնը մեատասաներորդ ժամուն որոշած է արգիլել որ Պարսկաստանի ազատ արձակած 15 պատանդները իրենց պատմութիւնը վճարովի մամուլի յանձնեն, բայց արդէն շատ ուշ է եւ յարձակումները կը շարունակուին : Ամէն ինչ սկսած էր Ապրիլ 7ին, երբ նախարարը այդ արտօնութիւնը տուած էր, որպէսզի ընտանեկան պարգաներ չայլափոխեն պատահածը : Խումբին միակ կինը 115էն 150 հազար Եւրօ գանձած է Սըն թերթէն : Վրդովումը կու գայ նաեւ անկէ, որ արգելափակման պայմանները լաւ եղած են եւ լաւ վերաբերում ալ վայելած : Այս բանալէճը կը ծագի այն շրջանին, երբ բրիտանական բանակը ծանր կորուստներ արձանագրած է Իրաք վեց զինուոր կորսնցնելով : Այդ իսկ պատճառով, հանդարտ արգելափակման մը վճարովի պատմականը բաւական անվայել կը նկատուի :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՈՆԿՐԷՍԸ (Խորհրդարան) մօտ 60 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը քուէարկած է Ապրիլ 10ին, զօրավիգ ըլլալու համար պաղեստինեան իշխանութեան ապահովութեան ուժերուն, դէմ դնելու համար Համասին : Այս վերջինը, Ամերիկացիներուն համար ահաբեկչական շարժում մըն է : Արտաքին նախարարուհին՝ Գոնտոլեցա Ռայս, նախապէս 86 միլիոն պահանջած էր, բայց, Խորհրդարանը չէր համաձայնած :

ՄՈԿԱՏԻՇՈՅԻ (Սոմալի) մէջ, Մարտի վերջաւորութեան տեղի ունեցած կռիւները առնուազն 1000 մեռեալ պատճառած են եւ 4300 վիրաւոր, չորս օրուան ընթացքին, ըստ քննիչ յանձնախումբի մը : Կռիւները դէմ առ դէմ հանած էին եթովպական ուժերը, որոնք զօրավիգ են Սոմալիի բանակին, իսլամապաշտ քաղաքագործերուն : Սկսած էին, երբ եթովպական եւ սոմալական զօրքերը ուզած էին ապազինել քաղաքագործերը : Միւս կողմէ, Եթովպիոյ կառավարութիւնը հաստատած է որ 41 հոգի արգելափակած է (17 տարբեր ազգութիւններու պատկանող), որոնք ահաբեկիչ կը նկատուին :

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ԽՈՉԸՆԴՈՏԷ ՌՈՒԱՆՏԱՅԻ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹՈՎ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱԿ-ի կեդրոնատեղիին մէջ ծրագրըւած Ռուանտայի ցեղասպանութեան ցուցահանդէսին Թուրքիոյ կառավարութեան կողմէ խոչընդոտումը խստօրէն դատապարտուած է ԱՄՆ-ու Հայ Դատի յանձնախումբին կողմէ : Թուրքերուն արարքին պատճառը այն է որ նոյն ցուցահանդէսին մէջ տեղ տրուած է հայկականին յիշատակումին :

Հայ Դատի Ուաշինկթընի գրասենեակին տնօրէնը Արամ Համբարեան յայտարարած է որ կատարուածը Թուրքիոյ ուրացման արշաւին նորագոյն օրինակն է :

Ամերիկեան լրասփիւռները տեղեկացուցած են թէ ՄԱԿ-ը տեղի տալով թըրքական բողոքներուն, անորոշ ժամանակով յետաձգած է ցուցահանդէսին բացումը : Իսկ կազմակերպիչ բրիտանական ընկերութեան պատասխանատուները ափսոսանքով անդրադարձած են կատարուածին. տնօրէնը ըսած է թէ եթէ կարելի չըլլայ ցուցահանդէսը բանալ, ատիկա կը հակասէ ՄԱԿ-ի իւրացուցած բոլոր արժէքներուն : «Անկարելի է պատմութենէն դասեր քաղել երբ այդ պատմութիւնը կը թաղուի : Եւ ո՞ր ճշմարտութեան մասին է խօսքը, երբ փոխանակ անպատժելիութեան վերջ տալու, ճշմարտութիւնը կը քօղարկուի» ըսած է ան :

Պատահարին արձագանգած է Հայաստանի արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանն ալ : «Բաւարար չէ որ Թուրքիայի կառավարութիւնը կարծում է թէ կարող է իր պատմութիւնը թաքցնել սեփական ժողովրդից, այժմ էլ կռծկելու եւ աղաւաղման արշաւը այնքան հեռուն է գնացել որ կանխելու են "Ռուանտայից քաղուած դասերը" խորագրով ցուցահանդէսի բացումը» ըսած է ան : Ապա շարունակած է. «Հայաստանը չի կարող ընդունել որ աշխարհի պատմութիւնը, որ Ռուանտայի, Տարֆուրի ժողովուրդների ներկայի տառապանքը եւ Հայերի անարդարութեան յիշողութիւնները ենթարկուին այդպիսի սառնասիրտ ու սխրիք անտեսման : Հեղնական է ու ամօթալի որ Թուրքիայի դրդմամբ տեղ գտած այս յետաձգումը մի իրադարձութեան է առընչւում, որը նպատակ ունէր դասեր տալու թէ ինչպէս պաշտպանել մարդու իրաւունքներն ու կանխել ցեղասպանութիւնը : Փոխարէնը, այստեղից քաղուելիք դասը պատմութեան ու պատմական յիշողութեան հանդէպ յարգանքի լիակատար բացակայութիւնն է» :

ԱՆԳԱՐԱ - ՔԷՐՔԻՒՔ ՎԷՃԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Թուրքիոյ եւ Հիւսիսային Իրաքի քրդական շրջանին հակամարտութիւնը յայտարարութիւններու, հակաճառութեան մակարդակէն գործնական քայլերու մակարդակին հասած ըլլալ կը թուի : Վարչապետ Թ. Էրտողանի խիստ ազդարարութեան նոյն շեշտով պատասխանած է քրտական գօտիին նախագահը Մ. Պարզանի, ըսելով որ սպառնալիքները նշանակութիւն չունին իրենց համար : Քրտական դաշնակցային շրջանի նախագահութեան դիւանի նախագահը յայտարարած է թէ այլ երկիրներէն կը պահանջէն միջամուխ չըլլալ Քէրքիւքի խնդրին. «Ան ներքին խնդիր մըն է յատուկ՝ քիւրտ, թիւրքմէն, արաբ, գաղդէացի, ասորի ժողովուրդներուն» ըսած է ան. ապա շեշտած է թէ Քէրքիւքի ամէն տեսակի միջամտութիւն պիտի նկատեն Իրաքի ու Քրտական դաշնակցային գօտիին դէմ կատարուած արարք :

Այսուհանդերձ թրքական լրասփիւռներ Ապրիլ 11ին կը տեղեկացնէին թէ Թուրք զինեալ ուժերու միաւորներ Իրաքի սահմանը անցած են քիւրտ զինեալներ հալածելու պատրուակով : Անոնք 20 քմ.-ի չափ խորացած են իրաքեան տարածքին վրայ : Սոյն զատ ակներեւ աշխուժութիւն կը տիրէ Տիյարպէքիրի օդուժի հրամանատարութեան շրջանակին մէջ : Կը շարունակուի նաեւ արեւմտեան վայրերէ զինուորական միաւորներու արեւելք փոխադրութիւնը :

***

Անգարա հարցին առընչութեամբ բողոքագիր մըն ալ ղրկած է Պաղտատ : Հոն շեշտուած է չորս կէտ. Պաղտատի իշխանութիւնները կ'ամբաստանուին Քիւրտերու դէմ իրենց կրաւորական դիրքին պատճառով, նաեւ անոնց մարզումներուն, կազմակերպումին արգելք չըլլալով : Ապա անգամ մը եւս կը պահանջուի քիւրտ զինեալներու գործունէութիւնը արգիլել, սահմանին վրայ խիստ հսկողութիւն հաստատել. վերջին կէտով ալ կ'ըսուի թէ եթէ Իրաք չի կրնար իր տարածքէն դրացի երկիրներու ուղղուած ահաբեկչական արարքներու արգելք ըլլալ, Թուրքիա միջազգային օրէնքներով իրեն տրուած ինքնապաշտպանութեան իրաւունքը կը գործածէ :

Քրտական հարցը օրակարգի նիւթ եղած է Թուրքիոյ Ապահովութեան ազգային խորհուրդին նիստին որ վերջին անգամ գումարուած է Հանրապետութեան նախագահ Ա. Ն. Սէզէրի նախագահութեան տակ :

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(10 avril)

GORKY, LE TALENT D'ARSHILE

Լիպէրասիոն ալ յօդուած մը նուիրած է Կորքիի, որու մէջ Սէն Ճէյմս Ռոդ երկարօրէն կը վերլուծէ արուեստագէտին գործը :

«LE MONDE»

(11 avril)

R. MAMOULIAN

Թերթը Փաթրիք Պրիոնի հետ կատարուած հարցազրոյցով մը կը ներկայացնէ սինեմայի մեծերէն՝ Ռուբէն Մամուլեանը, որու ֆիլմերը կը ներկայացուին Փարիզի սինեմաթէքը :

Ա՜Խ, ԵԹԷ ԾԻԾԱՂԵԼԻՆ ՍՊԱՆՆԷՐ...

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Հայաստանի վերանկախացումէն ետք, ազգային գաղափարախօսութեամբ առաջնորդուած խումբ մը մտաւորականներ, Հայաստանէն եւ Սփիւռքէն, սկսան պաշտպանողական արշաւ մը՝ վերականգնելու համար Հայերէն լեզուի մաշտոցեան ուղղագրութիւնը: Մտաւորականներ, խորհրդային ամբողջատիրական վարչակարգի անկումով, Հայաստանի մէջ հաստատուած ազգային եւ անկախ պետականութեան նոր իշխանութիւններէն կանխելով մեր ազգային խորհրդանիշները՝ դրօշի եւ հիմներգի վերահաստատման իրողութեամբ, յոյսեր ունեցին եւ արդարօրէն ակնկալեցին որ ժողովրդավար նոր վարչակարգը մը հաստատումով 1922ի Դեկտեմբերին համայնավարական հրամանագրի հետապնդած հակազգայնական քաղաքականութեան երբեւ արդիւնք, Հայաստանի մեր ժողովուրդին պարտադրուած Աբեղեանական ուղղագրութիւնը՝ Մաշտոցեան դասական ուղղագրութեամբ կը փոխարինուի եւ ազգային կը վերահաստատուի:

Մեսրոպատեղծ դասական մեր ուղղագրութեան վերահաստատման ուղղութեամբ ցարդ տարուած 15 ամեայ պայքարը մնաց ապարդիւն եւ Հայաստանէն ու Սփիւռքէն այդ ուղղութեամբ բարձրացած պահանջատիրական արտայայտութիւնները մնացին ձայն բարբառոյ յանապատի: Հայաստանի պետական այրերը, որ իբրեւ թէ ազգային քաղաքականութիւն կը վարեն, տակաւին ի զօրու կը պահեն 1922ի հակազգայնական հրամանագիրը:

Ծանօթ է որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. կաթողիկոս 2007 թուականը հռչակած է «Հայ լեզուի տարի»: Հայրապետը այս առթիւ հրապարակած իր Օրհնութեան գիրով կը շեշտէր հայերէն լեզուի դերը մեր ժողովուրդի դարաւոր պատմութեան մէջ՝ իբրեւ հայ ինքնութեան աղբիւր, հայ մշակոյթի առանցք, հայ հաւատքի պահապան եւ հայ ազգի գոյութեան երաշխիք: Անդրադառնալով հայերէն լեզուի ուղղագրութեան հարցին, հայրապետը կը շեշտէր. «Ինչ կը վերաբերի ուղղագրութեան հարցին, գոյութիւն ունեցող երկուութիւնը պէտք է վերջ գտնէ: Հայաստան ու Սփիւռք փոխադարձ հասկացողութեամբ եւ հանգրուանային կերպով հայ լեզուն պէտք է վերադարձնեն իր արմատներուն՝ Մաշտոցեան ուղղագրութեան»:

Արձագանգելով հայրապետի 2007 թուականը «Հայ լեզուի տարի» հռչակումին եւ գնահատելով անոր արարքը, Պէյրութի հայ կաթողիկէ պատրիարքարանի հրատարակած «Մասիս» շաբաթաթերթի պատասխանատու խմբագիր Անդրանիկ Ծ. վրդ. Կռանեան, թերթին 2007ի Յունուարի թիւին մէջ ստորագրած իր խմբագրականով կ՚արտայայտէ դիպուկ բաղձանք մը, ուղղուած՝ Ամենայն Հայոց հայրապետին, գրելով. «Այս բոպէիս՝ միտքս կը սլանայ դէպի Հայաստան ու կոնակըս տուած ալեհեր Մասիսին, դէմքըս դարձուցած դէպի Էջմիածին, բարձրաղաղակ կ՚երազեմ.- Որքա՜ն բաղձալի պիտի ըլլար եթէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Բ. վեհափառ հայրապետը եւս, Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռի գմբէթներուն բարձունքէն իր ձայնը միացնէր Սսոյ Աթոռի վեհափառի ձայնին եւ իր հերթին..."Հայ ուղղագրութեան տարի" մը հռչակէր...: Հայ ուղղափառութեան կեդրոնէն դէպի Հայ Ուղղագրութիւն...»:

Երազելը արգիլուած չէ, իսկ այս պարագային ցաւալի է հաստատել այն տարօրինակ իրողութիւնը, որ Ս. Սահակի եւ Ս. Մեսրոպի ձեռամբ այբուբենը ստեղծող եւ անոր ուղղագրութեամբ դարերով գիր ու գրականութիւն մշակող Էջմիածնի Մայր Աթոռը ցայսօր տակաւին կը շարունակէ գործածել բռնատիրութենէ ժառանգուած ու պարտադրըւած աբեղեանական խեղագրութիւն մը:

Դժբախտ իրականութիւն է այն՝ որ Հայաստանի իշխանութիւններուն հոգն իսկ չէ Մաշտոցեան ուղղագրութեան վերականգնումը: Անոնք տարուած են այլ հաշիւներով: Սակայն, անհասկնալի է Մայր Աթոռի կրաւորական և վերապահ կեցուածքը յիշեալ հարցին նկատմամբ. իբրեւ առաջնորդ ցարդ կըրնար ի՛նք իւրացնել եւ վերականգնել իր զաւկին միջոցով ստեղծուած ուղղագրութիւնը, գործածելով զայն իր հրատարակութիւններուն մէջ:

Մաշտոցեան ուղղագրութեան վերականգնումին համար հայկական տառերու գիւտին 1600ամեակը պատմական առիթ մըն էր, զոր կորսնցուց մեր պետութիւնը, կամովին:

Այս բոլորէն ետք հարկ է ցաւով նշել որ Հայաստանի վերանկախացումէն ետք, անցնող 15 տարիներու ընթացքին, հայերէն լեզուի աբեղեանական ուղղագրութիւնը սկըսած է տարածուիլ ու արմատանալ սփիւռքահայ գաղութներու կեանքին մէջ: Խորհրդային կարգերու 70ամեայ ժամանակաշրջանին, ըՍփիւռքի դժուար պայմաններուն մէջ հայութիւնը կառչած մնաց իր լեզուի հարազատ ուղղագրութեան, պահելով ու պահպանելով զայն: Ներկայիս, սակայն, ցաւալի երեւոյթներ կը պարզուին Սփիւռքի հայկական բոլոր գաղութներու կեանքին մէջ, հետզհետէ տարածումովը աբեղեանական խեղագրութեան: Պատճառը կարգ մը կազմակերպութիւններու եւ տարբեր շրջանակներու անփութութիւնն է: Կարծէք հերոսները իրենց սուրերը դրած ըլլան իրենց պատեաններուն մէջ, կամ ալ՝ ժամանակներու եւ պայմաններու փոփոխութիւնը պատրուակելով, կը գործածեն սխալագործութիւնը, ինչ-ինչ հաշիւներու վրայ հիմնուելով:

Նման ցաւալի երեւոյթներէն մէկուն կ՚անդրադառնար Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթի 2007 Մարտ 9ի թիւին մէջ լոյս տեսած «Ծուռ նըստինք, շիտակ գրենք» խորագրին տակ Կորիւնի ստորագրած տողը:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԴՈՂՈՒԹԷ ԴՈՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ թատերական եղանակի բացումը կատարած է ՀԲԸՄ - ՀԵԸ-ի «Վահրամ Փափազեան» թատերախումբը բեմադրելով Արամաշոտ Պապայեանի «Գնա մեռիր, եկուր սիրեմ» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Հայաստանցի բեմադիր՝ Երուանդ Ղազանչեանի: Մարտ 8էն եւ երկու շաբաթավերջի վրայ երկարած տասը ներկայացումներ տրուած են: Նիւթը ընկերային կեանքէ առնուած պարզ գործ մըն է, ուր կան ողբ ու ծիծաղ նոյն ատեն եւ որդիական անփոյթ ու անգութ կեցուածքը պախարակող հարուածող թելադրանք:

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԻ, ԱՊՐԻԼ 24 ԵՒ... ԹԻՒԵՐ, ԹԻՒԵՐ Ի՜ՆՉ ԹԻՒԵՐ

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Անցնող Սեպտեմբերէն ի վեր, Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան ծիրին մէջ հարիւրաւոր զանազան տեսակի «միջոցառումներ» տեղի կ՚ունենան տասնեակ քաղաքներու մէջ, հայաբնակ թէ ոչ: Եւ պաշտօնական ցանկին կ՚աւելնան բոլոր անոնք որոնք Ֆրանսահայ զանազան ու զարմանազան կազմակերպութիւններու կողմէ կը հրամցըւին, մասնաւորաբար հայաբնակ շրջաններու մէջ, միշտ «Հայաստանի տարւոյն» պիտակի օգտագործմամբ: Մէկդի ձգենք անոնցմէ ոմանց տեղի կամ անտեղի, որակաւոր կամ անորակ ըլլալը: Այս «Հայաստանի տարին» կը միտի - գոնէ այդպէս կը կարծենք - հայ ժողովուրդի 3000ամեայ անցեալն ու բազմահարուստ մշակոյթը ծանօթացնելու Ֆրանսացի ժողովուրդի լայն խաւերուն, նաեւ ինչո՞ւ չէ մեր նոր սերունդներուն ու բոլոր անոնց որոնք Հայ են միայն ԵԱՆ մասնիկով: Եւ ասոնք... լեգէոն են:

Ֆրանսական հեռատեսիլը ունի իր ունկնդրաչափը որով տուեալ օր մը իւրաքանչիւր ալիքի ակնդիր - ունկընդիրներու քանակը կը հաղորդըւի: Ֆրանսական պաշտօնական յանձնախումբը այդպիսի բան մը նախատեսա՞ծ է արդեօք, Հայաստանի տարուան փակման վիճակագրութիւն մը ընելու եւ հրատարակելու, որպէսզի յայտնուի թէ ի՞նչ եղաւ էմփաքթը. այս հսկայ ձեռնարկին:

Գալով մեզի, Ֆրանսահայութիւնը չունի - խիստ ցաւօք - կեդրոնական մարմին մը որ ի վիճակի ըլլայ յայտարարելու թէ հայկական նախաձեռնութիւնով կատարուած ձեռնարկներուն, «միջոցառումներուն», այսքան մարդ մասնակցած է: Քանի կը կարծենք որ այդ զուտ հայկական ձեռնարկներն ալ կը միտին գաղութին մէջ քիչ մը աւելի կենսունակութիւն եւ խանդավառութիւն ստեղծելու: Հոս ներկայ եղած ըլլալով անոնցմէ մի քանիին, ցաւով պիտի հաստատեմ որ մեր ժողովուրդը հրապուրողը կը մնայ երգ - երաժշտութիւնը տհոլն ու զուռնան, ի վնաս այլ մշակութային ձեռնարկներու, ինչպէս դասախօսութիւն, ցուցադրութիւն: Շարժանկարը հայկական ասպարէզ մըն է որ ուրիշ ազգերուն բաղդատած համեմատաբար աղքատ է, հակառակ իր քանի մը գլուխ-գործոցներու: Հոս հարկ է զանազանել Հայաստանեանը արտասահմանի մէջ արտադրուածէն Հայերու կողմէ, նոյնիսկ եթէ նիւթը Հայութեան առընչուած ըլլայ:

Անձնական դատումներէ մեկնելով, այս բոլոր ձեռնարկներու էնփաքթը հայութեան վրայ թերախ կ՚առնէ այն կորիզը, որ դէշ-աղէկ վառ կը պահէ այն որ կը կոչենք համայնքային - «ազգային» կեանք: Այսինքն կը «յաջողի» 1000-1200 հոգինոց սրահ լեցնել հարիւրապատիկ աւելի գնահատուած (որո՞ւ կողմէ եւ ի՞նչպէս) Մարսէյլի հայութեան: Մէկ խօսքով գրեթէ նոյն մարդիկ կը տեսնուին գրեթէ ամէն տեղ:

***

Մօտալուտ է 2007ի Ապրիլ 24ը: Մարսէյլի Ս.Ս.Ա.Ֆ.-ն զանազան «միջոցառումներով» լայն բացած է կարկինը առաւել չափով հանրային կարծիքը ի նպաստ հայութեան շահելու: Մարսէյլի գետնուղիին Vieux-portի կանգառին ընդարձակ ճեմասրահին մէջ բացուած է ցուցատախտակներով հետաքրքրական ցուցադրութիւն մը որ դիտողին կը պատկերացնէ «Հայկական հարցի» անցեալի զանազան փուլերը, Ցեղասպանութեան պետականօրէն կանխամտածուած բնոյթը եւ այլն, մինչեւ օրս անոր միջազգային ճանաչողութեան բնոյթը: Այս ամէնուն պիտի ըսենք շատ լաւ պռա՛ւօ:

Բայց կան թիւեր որոնք անհեթեթութեան չափն ու սահմանը անցած են, եւ քիչ-շատ բանին ու բամպակին տեղեակ մարդոց համար մեղի պարզապէս ծիծաղելի կը դարձնեն: Այսպէս ցուցատախտակի մը վրայ գրուած է թէ՝ հիւսիսային Ամերիկայի հայութեան թիւն է 1.250.000, իսկ հարաւային Ամերիկայինը... 900.000!! Օրերս ("Յառաջ", Մարտ 31) «Քանի՞ հայ կայ Արժանթինի մէջ» խորագրուած՝ ընդարձակ եւ շահեկան յօդուածով մը, Վարդան Մաթէոսեան կը ջրէ այն առասպելը թէ հարաւային Ամերիկայի հայութիւնը 100էն 150 հազար է: Ի՞նչ պիտի ըսէր ան եթէ կարդար Մարսէյլի մեթրոյին մէջ գրուած արտառոցութիւնը: Նոյնն է պարագան Եւրոպայի եւ Ֆրանսայի հայութեան մասին. 700.000 եւ 500.000:

***

Քսանական թուականներուն, երբ մեր հայրերը ոտք դրին Մարսէյլի նաւահանգիստը, անոնք եկան երեք տեսակ անցագրերով: Պոլսէն եկողները ունէին արաբատառ թրքական անցագիր, վրան կարմիր մելանով կնքուած վերադարձը արտօնուած չէ. Յունաստանի, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ վրայով եկողները ուղղակի Նանսէնեան անցագրով եկան. ռէֆիւժեէ արմենիէն: Իսկ Պէյրութէն եկողները, քանի Սուրիա եւ Լիբանան Ֆրանսական հոգատարութեան տակ էին, ունէին protégé français անցագիր: Այս վերջինները զերծ մնացին 1939ին զօրակոչէն, աւելի վերջ ալ բռնի Գերմանիա աշխատանքի տարուելէ: Իսկ չմոռնանք որ Մարսէյլի նաւահանգիստով Ֆրանսա մտնողներուն մէկ մասն ալ այս երկիրը չմնաց, այլ Հաւրի եւ Պորտոյի նաւահանգիստներէն ուղղուեցաւ հիւսիսային թէ հարաւային Ամերիկաները: Որով երբեք կարելի չեղաւ Ֆրանսահայութեան մարդահամար մը կատարել:

Մարսէյլի մէջ մինչեւ 50ական թուականները հայութիւնը բաւական համախումբ կ՚ապրէր, մանաւանդ արուարձաններու մէջ: Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի առաջնորդութեան օրով, ճշդուեցան թաղային եկեղեցիներու ծխային սահմանները, եւ քահանաներու պարտականութիւն տրուեցաւ - քանի ազատ մուտք ունէին իրենց ծուխերու տուները - մարդահամարի պէս բան մը ընելու: Վրան բարդելով զանգուածները եւ միւս յարանուանութիւններու պատկանողները հայութեան թիւը գնահատուեցաւ 27-28 հազար: Պատերազմէն յետոյ եղաւ 1647ի ներգաղթը, եւ նոյն թըւականներուն բաւական մեկնումներ դէպի Նոր Աշխարհ:

Եթէ նոյնիսկ յետագայ տասնամ-

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՅԱՐՈՒԹ ՍԱՍՈՒՆԵԱՆԻ 1

Պըրպէնքի առաջնորդարանի «Գալայճեան» սրահին մէջ, Մարտ 18ին, տեղի ունեցած է մեծարանքի երեկոյթ մը, նուիրուած՝ Յարութ Սասունեանի, հովանաւորութեամբ առաջնորդ Յովնան Արք. Տէրտէրեանի եւ կազմակերպութեամբ հայկական վեց միութիւններու: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Ամերիկայի հայ գրողներու միութեան նախագահ Թորգոմ Փոստաճեան, որ կարդացած է նաեւ Հայաստանի նախագահին շնորհաւորագիրը: Սրտի խօսքերով հանդէս եկած են «Տը Գալիֆորնիա Գուրիեր» թերթի խմբագիր Սերժ Սամոնեանց, Հ.Բ.Ը.Մ.-ի կողմէ տոքթ. Գէորգ Քէշիշեան, Թէքէեան Մշակ. միութեան կողմէ Լիլիթ Քէհէեան կարդացած է ատենապետ Վաչէ Սեմերճեանի գնահատանքի գիրը եւ Պոլսահայ միութեան կողմէ Սիմոն Աճըրլաչ: Բանախօսած է տոքթ. Հրայր Տէքմէքճեան, ներկայացնելով Յարութ Սասունեանի գործունէութիւնը Միացեալ հայկական ֆոնտի եւ «Լինսի» հիմնարկութեան միջոցաւ: Ուղերձներ կարդացած են Համազգայինի կողմէ Գէորգ Պետիկեան եւ «Նոր Սերունդ» մշակ. միութեան կողմէ Յարութ Տէր Դաւիթեան: Շնորհաւորանքի խօսք արտասանած է Հայաստանի աւագ հիւպատոս Արմէն Լիլոյեան: Առաջնորդական ընդհ. փոխանորդ Տաճատ Ծ. վրդ. Եարտըմեան կարդացած է Ամենայն Հայոց հայրապետէն կոնդակը, որով «Ս. Սահակ - Մեսրոպ» շքանշանով կը պարգեւատրէր մեծարեալը: Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է մեծարեալը: Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդը: Գործադրըւած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

⁂

«ԱՇԽԷՆ ՓԻԼԱՒՃԵԱՆ» ՄԱՆԿԱՄՍՈՒՐԻ 15ԱՄԵԱԿԸ

Էնսինոյի Ֆերահեան ազգ. վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Մարտ 17ին, նշուած է Սրբոց Նահատակաց ՀՕՄ-ի «Աշխէն Փիլաւճեան» մանկամսուրի հիմնադրութեան 15ամեակը: Ներկայ եղած են 450 հոգի: Մանկամսուրը հիմնըւած է 1988ին, տնօրէն Գաբրիէլ Ինճէճիքեանի գլխաւորութեամբ: 1991ին, ՀՕՄ-ի Շրջ. վարչութեան նիւթական օժանդակութեամբ, մանկամսուրը պաշտօնապէս սկսած է գործել 9 փոքրիկներով: 2006ին, Աշխէն Փիլաւճեանի նուիրատուութեամբ՝ մանկամսուրը վերանուանւած է Սրբոց Նահատակաց ՀՕՄ-ի «Աշխէն Փիլաւճեան» մանկամըսուր, որուն աշակերտութեան թիւը ներկայիս հասած է 130ի: Բացումը կատարած է հանդիսավարուհին՝ Ալինա Տօրեան: Մանկամսուրի վարիչ Վեհիկ Գաբրիէլեան ներկայացուցած է դպրոցին գործունէութիւնը: Խօսք առնելով Ֆերահեան վարժարանի տնօրէնը՝ Ժան Գոսդեան, նշած է թէ վերջին երկու տարիներուն շուրջ 600 հազար տոլար արժողութեամբ բարենորոգութիւններ կատարուած են Նորթ Հիլզի համալիրին մէջ, ուր որոշւած է նաեւ կառուցանել նախակըրթարանի նոր բաժին մը, նկատի առնուած, այն որ ներկայի աշակերտութիւնը կը գործածէ 16 շարժական դասասենեակներ: Գնահատանքի խօսք արտասանած է առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան: Կատարուած հանգանակութենէն գոյացած է 100 հազար տոլար:

⁂

«ԱՆԻ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կլէնտէյլի Հայ սքուլի սրահին մէջ, Մարտ 4ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի «Անի» պարախումբին տարեկան երեկոյթը: Պարախումբի վարիչ մարմնի ատենապետուհի Փօլին Գիզիրեան խօսք առնելով շնորհակալութիւն յայտնած է ներկաներուն, պարախումբի բարեկամներուն, անդամ - անդամուհիներուն եւ անոնց ծնողներուն՝ իրենց անսակարկ վստահութեան եւ զոհաբերութեան համար, որոնց շնորհիւ 33 տարիներէ ի վեր «Անի» պարախումբը կը շարունակէ իր յաղթական երթը: Յայտագիրը վարած է Արա Ղազարեան: Պարախումբը, ղեկավարութեամբ պարուսոյցներ Սիւզի Բարսեղեան - Դարբինեանի եւ Եղիա Հաչօլեանի, ներկայացուցած է ազգագրական, տոհմիկ եւ այժմէական պարերու փունջ մը:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Համազգայինի Ուսանողական մշակութային տարեկան հաւաքը, որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ Երեւանի մէջ, Յուլիս 15-29, սկսած է ընդունելու դիմումնագրեր մասնակցիլ փափաքող համալսարանական երիտասարդներէ: Համազգայինը աշխարհասփիւռ կազմակերպութիւն մըն է բազմաթիւ երկիրներու մէջ տարածուած կառոյցով մը: Անոր նպատակն է պահպանել եւ տարածել հայ մշակոյթը եւ Հայոց պատմութիւնը:

1995ին, իր հիմնադրութենէն ի վեր, մշակութային այս հաւաքը ամէն տարի աշխարհի չորս ծագերէն կը համախմբէ հայ ուսանողներ, որպէսզի հայրենի հողին վրայ անոնք ծանօթանան եւ ընտելանան հայ մշակոյթին, պատմութեան, ընկերութեան եւ արդի կեանքին: Նաեւ եզակի առիթ կ'ընծայէ այցելելու հայրենիքի տեսարժան վայրերը, նոր ու մնայուն բարեկամութիւններ հաստատելու սփիւռքահայ եւ հայաստանաբնակ երիտասարդներու միջեւ, ինչպէս նաեւ իրենց պատկանելիութիւնը յուզող հարցերու մասին կարծիքներ փոխանակելու:

Անսահման են Հայաստանի մէջ մշակոյթի հետ յարակցելու պատեհութիւնները: Գրեթէ ամէն երեկոյ կարելի է վայելել դասական երաժշտութեան համերգներ, թատրոններ, հայկական երգչախումբերու, ժողովրդական երգերու եւ պարերու ձեռնարկներ եւ այցելել արդի երաժշտութեան եւ պարի գիշերային զբօսավայրեր:

Հայաստան հարուստ է մշակութային ժառանգութեամբ, որուն մեծ մասը կը գտնուի Երեւանէն դուրս, երկրի տարածքին: Կան հարիւրաւոր կիսափուլ կամ վերակառուցուած եկեղեցիներ, պատմական բերդեր եւ այլ ուշագրաւ կոթողներ, ինչպէս Գառնիի հեթանոսական տաճարը, Սարդարապատի եւ Եղեռնի նուիրուած Ծիծեռնակաբերդի յուշարձաններն ու պատմական թանգարանները եւ այլն...

Հաւաքին մասնակցողները առիթը կ'ունենան նաեւ ունկնդրելու շարք մը դասախօսութիւններ, տըրւած վաստակաւոր համալսարանական դասախօսներու կամ արձակագիրներու կողմէ, ինչպէս օրինակ պատմաբան փրոֆ. Ռիչարտ Յովհաննէսեան, Վահագն Տատրեան, փրոֆ. Հրանդ Մարգարեան եւ ուրիշներ:

Ուսանողական հաւաքի վերաբերեալ յաւելեալ մանրամասնութիւններու եւ արձանագրուելու համար այցելել անոր կայքէջը՝
http://forum.hamazkayin.com
Նաեւ կարելի է իմակ ուղարկել
forum@hamazkayin.com
յաւելեալ լուսաբանութիւններու համար:

Դիմումնագիրները կը խնդրուի ուղարկել ամէնաուշը մինչեւ Յունիս 1, 2007:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ևակներուն բաւական նորեկներ եղան Թուրքիայէն ,Միջին-Արեւելքէն եւ Հայաստանէն, ո՞ր սատանային հրաշքով կը ճշդուի այսօր մեր շրջանի հայութեան թիւը 100-120 հազար ցոյց տալ...: Անցեալ տարի Ապրիլ 24ին նոր յուշարձանի մը բացումը կատարուեցաւ 1500 հոգիով միայն: Համայնքի մը չափահաս եւ կենսունակ մասը իր յիսուն տոկոսն է: «Ֆրանսահայ» 500 հազարէն եւ «Մարսիլահայ» 100.000էն առնր 10 տոկոսը, այսինքն 50 եւ 10.000 հոգի ցոյցի պիտի ելլեն յառաջիկայ Ապրիլ 24ին: Եթէ այո, կը խոնարհիմ այդ աստղաբաշխական թիւերու առջեւ: Եթէ ոչ քիչ մը խելքի, ուշքի գանք պարոնայք, եւ իրականութիւնը ճակատէն նայելով ըստ այնմ աշխատինք:

Ս. Պ.

Մարսէյլ

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ինչպէս կ'երեւի, 19 տունէ կը բաղկանայ այս ոտանաւորը եւ ամէն մէկ տունն ալ վեցական տողէ, ընդ ամէնը 114 տող, զոր շարադրելու համար Խ. Պ. Միսաքեան բաւական ժամանակ զոհած է, եւ այս՝ իր մէկ աշակերտին սիրոյն:

Ըսի արդէն թէ դիցաբանական այլաբանութիւններով լի է այն ծայրէ ի ծայր, ուստի կը կարօտի բացատրութիւններու, զորս կը ջանամ դծել իմովսանն:

Դիցաբանութիւնը այսօր չունի ա՛յլ եւս իր երբեմնի վարկը, չունի այն յարգը զոր կ'ընծայէին անոր, մեր պատանեկութեան ժամանակին բանաստեղծները կամ գրագէտները, ինչպէս նաեւ Խ. Պ. Միսաքեանը,

Ամէն գրուածքի կամ ոտանաւորի մէջ՝ մէկ կամ երկու դիցուհւոյ անուն յիշել գրեթէ օրէնք էր եւ սովորութիւն, ուրկէ ես ալ վարակուած եղայ այն օրերուն, երբ նոր կը սկսէի բաներ մը գրի առնել:

⁂

Գալով Միսաքեանի ոտանաւորին մեկնութեանը, կը փութամ ըսել, թէ իր քերթուածին սկզբնական տողերով ինծ «Բարի գալուստ» կը մաղթէ եւ զիս կը կոչէ «Դիցանուէր պարմանի», այսինքն՝ «գիտութեան նուիրուած պատանի», չէ՞ որ Արամազդի աղջիկը՝ Աթենաս, իմաստութեան աստուածուհի էր ճանչցուած:

Յետոյ իմ «նախահաւուս», իմա՛ բժըշկական արուեստին հայր հռչակուած՝ Ասկղէպիոսին անմահութիւնը նշանակող օձովը իմ գլուխս պսակուած զիս կը յայտարարէ, հասկցնել իմն ուզելով, թէ բժշկական վկայականս առած եմ, եւ այսպէս՝ հրապարակ կ'ելլամ, մահուան դէմ կռիւ մղելու, եւ կը յուսայ որ «յաղթող կը հանդիսանամ»:

Գիտնալ պէտք է, որ բժշկութեան մէջ «օձը» խոհեմութեան իբր խորհրդանշան ընդունուած է, «աքլոր»ն ալ աչալրջութեան: Սակայն օձը նշանակ էր նաեւ անմահութեան, զի կը ներկայացուի այն կլոր, իր պոչը խածած, որ ոչ սկիզբ ունի, ո՛չ ալ՝ վերջ:

⁂

Յաջորդական քանի մը տուներովը Միսաքեան դարձեալ կը դիմէ դիցաբանութեան, մէջ կը բերէ սրամիտ այլաբանութիւններ, եւ կը գրէ թէ «ամէն այն պաշտօնեաները, որոնք մահուան դարբնիչ են, պիտի վախնան ինծմէ եւ արւեստիս շնորհիւ, ատոնց բոլորն ալ անգործութեան պիտի դատապարտուին» եղեր:

Նորընծայ բժիշկիս կանխահասօրէն վերագրուած այդքան քաջագործութիւններ, գո՛ւցէ ոմանց կողմէ չափազանցութիւն համարուին, բայց բանաստեղծին հանճարն ու գրիչը այդպիսի բան չի ճանչնար, նա կը հնազանդի իր ներշընչումին եւ զգացումներուն. եւ այս միտքով է որ Միսաքեան տուած է իր ոտանաւոր ուղերձն ինծ. տեսակ մը քաջալերութիւն տալու, որպէս զի աչքի առաջ ունենամ բժշկական ասպարէզիս բիւրակերպ դժուարութիւնները եւ ջանամ յաղթող ըլլալ անոնց:

⁂

Ըստ այսմ՝ երկրորդ տունին մէջ կը գրէ. «Այն օրէն ի վեր երբ Ասկղեպիոս (բժշկութեան հայրը) Իպպողիտէսն ու շատերը վերակենդանացուց (այսինքն բժշկեց), այն օրէն սկսած, Պղուտոն (դժոխքի աստուածը), իր քունը փախցուց, նկատելով որ անոր ճարտար աշակերտներուն դասակարգը դարմանալի գործերու հեղինակ կ'ըլլային, ու դժոխքը խոր տրտմութեան մէջ կը թողէին» (այսինքն հիւանդներ կը բժշկէին, մահւընէ կ'ազատէին):

Եւ Միսաքեան իր պօէտական տաղանդը ակներեւ ցոլացնելով, խօսքը կ'ուղղէ ինծ ու կ'ըսէ. «Տե՛ս Փլեգետոն (դըժոխքին մէջ հոսող գետին անունն է այս, արցունքէ բաղկացած) եւ անոր բոցալից ալիքներուն մէջ անդուլ թաւալող բազմահոյլ ախտերու զանազան տեսակները, որոնք իմ դժնեայ նայուածքէս վհատութեան կը մատնուին, ու այդ անշէջ կրակին մէջ դողդղալով կ'ահաբեկին, թէ մի՛ գուցէ սովահար ըլլան այսահարներու նման): Այսպէս կը վերջացնէ իր երրորդ տունը:

⁂

Բայց ի՜նչ մեծ զօրութիւն է որ վարժապետս կ'ուզէ նախատեսել իմ վրաս, երբ Չորրորդ պարբերութեանը մէջ կ'ըսէ ինծ. «Տե՛ս, տե՛ս մանգաղով զինուած սա խոփած ծերունին, (այսինքն մահը պատկերացնող)ը, ո՛րքան տրտում է, ռաժան աչքերը ինծ յառած ի՜նչպէս կը նայի, մտքին մէջ ոխ ունենալով թէ ա՛յլ եւս թոյլ չպիտի տամ իրեն, որ ծաղիկ հասակի տէր եղողներ ժամանակէ առաջ խլէ կեանքէ»:

(Շար. 198)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի «Հելէն Բիւզանդ» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Օրիորդ Տէր Պարսամեանէ 100 Եւրօ Րաֆֆի Մուրատեանի մահուան առիթով:

Communiqué

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

PROJET «RETOUR AUX SOURCES»

L'Association Arménienne d'Aide Sociale en coopération avec l'Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations et cofinancée par le Fonds Européen pour les Réfugiés met en œuvre le projet «Retour aux Sources», destiné aux nationaux arméniens qui sont en situation irrégulière en France.

Pour les candidats éligibles, avec ses partenaires, l'A.A.A.S. accompagne le retour volontaire en Arménie, en soutenant financièrement et matériellement leur réinsertion par des formations professionnelles et des aides à la création d'entreprises.

Pour tout renseignement supplémentaire, adressez-vous à l'adresse suivante :

77, rue La Fayette
75009 Paris

Tél. : 01. 48. 78. 02. 99

ou visitez le site de l'association : www.aaas.fr

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent **LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN** (35 musiciens et 5 chanteurs)

Le 6 octobre.

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club «Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de **Robert GUEDIGUIAN**, réalisateur

Jeudi 19 avril à 20 heures

TROIS FILMS INEDITS

dans le cadre du 92e anniversaire du Génocide arménien

— **ARMENIE : L'HISTOIRE D'UN GENOCIDE** (2006 - 55 mn)

— **LA DESTRUCTION DE JUGHA** (Nakhitchevan, 2006 - 19 mn)

— **HOMMAGE A HRANT DINK** Interview exclusive de Frédéric Mitterrand

— Entrée libre —

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

U C F A F
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

arménie mon amie

AGENDA

Rétrospective des films de
Rouben Mamoulian
DU 10 AVRIL AU 6 MAI
Cinémathèque de Paris
51 rue de Bercy — 75012 Paris
www.cinematheque.fr
Contact : 01 71 19 34 19
E-mail : mamoulian@cinematheque.fr

***

MARSEILLE

Dans le cadre de l'Année de l'Arménie en France deuxième des deux manifestations culturelles artistiques organisées par l'Eglise Arménienne Catholique de Marseille
Le Vendredi 13 avril à 20h30
Dans la salle Polyvalente de la Paroisse Arméninne Catholique
26 rue Sibié, 13001 Marseille
Tél.: 04 91 48 19 60 / 06 63 04 93 81

UN CONCERT

Des pianistes, chanteurs et un violoniste nous emmèneront aux profondeurs du Khor Virap et au dessus des Cimes de l'Ararat.

***

MARSEILLE

Dib ou Dar

L'imprimerie et l'écriture arméniennes en France : vecteurs d'une identité

Exposition du 15 mars au 16 mai organisée en collaboration avec l'ARAM

Alcazar
Bibliothèque de Marseille à Vocation Régionale
58 cours Belsunce - Tél. : **04 91 55 90 00**
Bibliothèque ouverte du mardi au samedi de **11h à 19h.** fermée le lundi, le dimanche et les jours fériés.

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

EXPOSITION
de l'Arménie à Montmartre
le mouvement arménophile en France
1878 - 1923

au Musée de Montmartre,
12 rue Cortot, 75018 Paris,
Métro : Lamarck-Caulincourt
Du 4 avril au 24 juin
de 11h à 18h (sauf lundi et mardi)

***

GONESSE

Gonesse célèbre l'Année de l'Arménie **du 14 avril au 30 juin**
Exposition — Conférence — Cours de cuisine — Chants — Cinéma, etc.
Renseignements : 01. 39. 87. 22. 49

***

LYON

ARMENIE CONTEMPORAINE
exposition

Au musée d'art contemporain de Lyon 81 quai Charles de Gaulle, 69006, jusqu'au 29 avril (du mercredi au dimanche de 12h à 19h).

***

HOMMAGE A
Arshile Gorki

Du 4 avril au 4 juin
EXPOSITION DE DESSINS ET DE PEINTURES
Centre Culturel Calouste Gulbenkian
51 avenue d'léna, 75116 Paris
Du lundi au vendredi, de 9h à 17h30
et
Centre Pompidou, rue Beaubourg, Paris

***

PARIS
MAIRIE DU 10e
72, rue du Fbg Saint-Martin

ARMENIE, VISIONS, EMOTIONS
Exposition de peintures et sculptures
Du 26 mars au 18 avril
(Hall▶4ème étage)
et diverses autres manifestations, de mars en juin.
Renseignements : 01. 42. 03. 47. 63

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ — 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ — 13€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ — 12€

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ – 50»
(Ծաղկաքաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) — 19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ» ի:
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատոր գլուխ:

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ 13
VENDREDI
13 AVRIL
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·685 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·685

ԹՈՒՐՔ ԺԽՏՈՂԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Թալաթ փաշայի անունով կոչուած թուրք ժխտողականներու կոմիտէն յայտարարութեամբ մը կոչ կ'ուղղէ Ապրիլ 13 – 14 – 15ին մասնակցելու Հայկական Ցեղասպանութիւնը «աշխարհակալական սուտ մը» հռչակելու ցոյցին: Յայտարարութիւնը կը հրահանգէ. «Դրօշակդ ա'ռ, Փարիզ եկուր»:

Կազմակերպութիւնը որուն նախագահն է յայտնի ժխտող Տ. Փէրինչէք, Ֆրանսայի ալ կը հրամայէ «իր ուղեղը չարգելափակել»: Ապրիլ 14ի համախմբումը տեղի կ'ունենայ ժամը 13ին Սէն Տընիի մէջ:

ԱՄՆ

ՆԵՎԱՏԱՅԻ ՄԷՋ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

ԱՄՆ-ու Նեվատա նահանգի կառավարիչը Ճիմ Կիպընս յայտարարագրով մը Ապրիլ 22ը հռչակած է «1915–1923ի Հայկական Ցեղասպանութեան յիշատակումի օր»:

Կիպընս կը շեշտէ թէ ամէն ցեղասպանութեան կրկնութիւնը արգիլելու համար կենսական է յիշել անհաւոր անցեալը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԷՐԻ մէջ, Ապրիլ 11ին, երկու ոճրափորձեր գործուեցան, որոնց հետեւանքով առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 24 հոգի մեռած է, 220 ուրիշներ ալ վիրաւորուած: Առաջինը գործուած է քաղաքին կեդրոնը եւ թիրախ ունեցած է կառավարութեան կեդրոնը, որ քարուքանդ եղած է: Հոն կը գտնուէին Նախարարապետին եւ Ներքին Նախարարութեան պաշտօնատունները: Երկրորդն ալ, ինչպէս առաջինը, քամիքազներու գործն է թակարդ կառքերու միջոցաւ եւ տեղի ունեցած է արեւելեան արուարձան մը՝ Պապ Էզուար, նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով ելեկտրական կայանի մը: Արարքներուն տէր եղած է ալ-Քաիտա Մաղրէպը, որ նման այլ ծրագիրներ ալ ունի, որոնց թիրախներուն կարգին կը նըկատուի Ֆրանսան, ըստ Ներքին Նոր Նախարարին: Ալժէրի մէջ, անմիջապէս խուճապ ստեղծուած է եւ նոր ոճրափորձերու վերաբերող լուրերն ալ մթնոլորտը չեն հանդարտեցուցած:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետին կողմէ պաշտօնակիցին ուղղուած հրաւէրը գայրացուցած է Իսրայէլը որ ընդած է իր փոխ վարչապետին Անգարա այցը: Համասին հետ շփում հաստատելու Թուրք կառավարութեան ջանքերը խստիւ կը քննադատուին Իսրայէլի եւ ԱՄՆ-ու հրեայ լոպիին կողմէ: Այնքան որ Ներկայացուցիչներու Ժողովին արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովին նախագահը սպառնացած է Ա. Կիւլի որ կրնան վերջ տալ հայկական բանաձեւը խոչընդոտելու իրենց զօրակցութեան:

ՔՐՏԱԿԱՆ ինքնավար շրջանի խորհըրդարանը ամբողջական զօրակցութիւն յայտնած է նախագահ Պարզանիի, Անգարայի հետ ունեցած հակադրութեան մէջ: Խորհրդարանի փոխ նախագահը ըսած է թէ Թուրքիան Քէրքիւքի հարցին միջամտելու ոչ մէկ իրաւունք ունի, թէ Իրաքի սահմանադրութեան մէջ նախատեսուած է քաղաքին մասին հանրաքուէն ու ժողովուրդին աւելի քան 80%ը վաւերացուցած է նոյն սահմանադրութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ընտրապայքարին օրակարգը ամէն օր կը ճոխանայ: Այս անգամ կը վերաբերի Է.Ա.Տ.Ս.ի նախկին նախագահ՝ Նոէլ Ֆորժարի ստացած աներեւակայելի հատուցման, երբ կը մեկնէր եւ օդանաւային այդ հսկայ խումբն ալ սնանկութեան դուռն էր եւ կը պատրաստուէր 10 հազար պաշտօնազրկում: Ֆորժար նախ ստացած էր 8,4 միլիոն Եւրօ, յաւելեալ 297·000 սթոք-օփսիոն եւ նաեւ այլ պարգեւներ: Լուրին հրապարակման օրն իսկ (Ապրիլ 11) վրդովումը մեծ էր որոշ թեկնածուներու մօտ, ինչպէս Ս. Ռուայալ, Ֆ. Պայրու եւ ծայրայեղ ձախը: Հսկայ գումարներ ստացող գործատէրերու ցանկին մաս կը կազմէ նաեւ Ջիւրիւք, որ 8,2 միլիոն Եւրոյով Ալքաթէլի նախագահութենէն կ'անցնի վարչական խորհուրդի նախագահի աթոռին: Սակայն, Ջիւրիւքի պարագան աւելի բնական կը նըկատուի, հակառակ անոր որ Ալքաթէլ ալ փայլուն կացութեան մէջ չէ եւ բաժնետէրութը 35%ի նուազում մը արձանագրած է եւ Լիւսէնթի հետ 12·500 պաշտօնազրկում կը նախատեսուի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ. Ժողովի դիւանը միաձայնութեամբ որոշած է ջնջել այն առանձնաշնորհումները, զորս կը վայելէին դիւանին մաս կազմող նախկին անդամները: Արդարեւ, եւ այս մէկ հարցն ալ ընտրապայքարին նիւթ եղած էր. ցարդ, իր պաշտօնին վերջաւորութեան, ինչ ալ ըլլայ անոր ժամանակաշրջանը, Ազգ. Ժողովի նախագահը ցկեանս կը վայելէր գրասենեակի մը օգտագործումը, կառք մը, երկու պաշտօնեայ, եւն.: Ժ.-Լ. Տըպրէի յաջորդութեան է (նոյնիսկ կարճ) որ հարցը հրապարակ իջած է, մեծ իրարանցում ստեղծելով եւ պատճառ դառնալով որ այս որոշումը տրուի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱԶՄԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի Ապրիլ 11ի հրամանագրով նշանակուած են կառավարութեան նոր անդամները, բացի պաշտպանութեան նախարարէն:

Աղուան ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ՝
Աշխատանքի եւ ընկերային հարցերու նախարար,
Նորայր ԴԱՒԻԹԵԱՆ՝
Առողջապահութեան նախարար,
Կարէն ՃՇՄԱՐԻՏԵԱՆ՝
Առեւտրի եւ տնտեսական զարգացման նախարար,
Դաւիթ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ՝
Արդարադատութեան նախարար,
Վարդան ՕՍԿԱՆԵԱՆ՝
Արտաքին գործերու նախարար,
Վարդան ԱՅՎԱԶԵԱՆ՝
Բնապահպանութեան նախարար,
Դաւիթ ԼՈՔԵԱՆ՝
Գիւղատնտեսութեան նախարար,
Արմէն ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ՝
Ուժանիւթի նախարար,
Մանուկ ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ՝
Կառավարութեան աշխատակազմի ղեկավար-նախարար,
Լեւոն ՄԿՐՏՉԵԱՆ՝
Կրթութեան եւ գիտութեան նախարար,
Յասմիկ ՊՕՂՈՍԵԱՆ՝
Մշակոյթի եւ երիտասարդութեան հարցերու նախարար,
Հովիկ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ՝
Տարածքային կառավարման նախարար,
Անդրանիկ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ՝
Փոխադրութեան եւ կապի նախարար,
Արամ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ՝
Քաղաքաշինութեան նախարար,
Վարդան ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ՝
Ֆինանսներու եւ տնտեսութեան նախարար,

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄԸ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 11ին, քանի մը հարիւր հոգինոց բազմութիւն մը (Մարսէյլէն յատկապէս եկած էին Կարօ Յովսէփեան եւ Ժիրայր Շալճեան) խռնուած էր Փարիզի 9րդ Թաղամասի Մոնթոլոն հրապարակին դիմացի անկիւնը որուն պիտի տրուէր Շաւարշ Միսաքեանի անունը: Այդ թաղամասին քաղաքապետութիւնը անցեալ տարուընէ փափաք յայտնած էր հայ գաղթականութեան օրերու փարիզեան կեդրոն այդ շրջանին մէջ վայր մը մկրտելու հայկական անունով մը: Առաջարկներուն մէջ գտնուած էին Մանուշեանի, Զօպանեանի անունները, Երեւանը, եւլն. բայց ի վերջոյ համաձայնութիւն գոյացած էր Կապոյտ Խաչի նախընտրութեան՝ Շ. Միսաքեանի շուրջ:

Անուանակոչութեան հանդիսութիւնը սկսաւ 9րդի քաղաքապետ Ժագ Պրաւոյի ելոյթով. ան ուրախութեամբ ողջունեց բազմութիւնը, շեշտելով Փարիզի քաղաքապետ Պ. Տըլանոյէի, Հայաստանի դեսպան Է. Նալպանտեանի, Տիկին Արփիկ Միսաքեանի ներկայութիւնը: «Պատմական պահ մը» կոչեց ան պահը, անդրադառնալով թաղամասին այնքան կուռ հայկ. անցեալին: «Հայերէն արտասանած առաջին բառս եղաւ "Յառաջ"ը եւ զոր պիտի չմոռնամ» ըսաւ ան: Յիշեց Ցեղասպանութենէն վերապրող ժողովուրդը որ Ֆրանսա ապաստան գըտաւ եւ հասնողներուն համար յատուկ նշանակութիւն ունեցաւ 9րդ թաղամասը: Անոնք նոյն ատեն հարստութիւնը կազմած էին թաղամասին: «9րդ թաղամասը առաց հայկական ներկայութեան պիտի չըլլար ինչ որ է այսօր, իսկ Հայերը պիտի չըլլային այն ինչ որ են, առանց 9րդին» եզրափակեց իր խօսքը:

Երկրորդ ելոյթին համար խօսք առնելու հրաւիրուեցաւ Հայաստանի դեսպանը՝ Է. Նալպանտեան. ան հայերէնով ողջունելէ ետք «Յառաջ»ի տնօրէնուհին, ֆրանսերէն շարունակեց, նախ շընորհակալութեան խօսքով գոյգ քաղաքապետներուն, ապա ըսելով թէ Ա. Միսաքեան ֆրանսահայ գաղութին ամէնէն յարգուած ու սիրուած անձնաւորութիւններէն մէկն էր: Իսկ հօրը հիմնած թերթը զոր կը շարունակէր ինք, ամէնէն կարեւոր բաներէն էր նոյն գաղութին: Վայրի անուանակոչումը ան վկայութիւնը նկատեց հայեւֆրանսական սերտ յարաբերութիւններուն, բարեկամութեան: «Շ. Միսաքեան անպայման կ'երազէր իր հայրենիքին անկախութիւնը եւ անոր հաճոյք պիտի պատճառէր Հայաստանի ու Ֆրանսայի ամուր կապը» ըսաւ դեսպանը:

Ապա շնորհակալութիւն յայտնեց Ա. Միսաքեանին որ փոքր խմբակով մը կը շարունակէր գործը, տարուէ տարի իր ամէն կարելին ըրած էր հայերէնով ներկայութիւն պահելու համար հայ ընտանիքներու յարկէն ներս: Կատարուած անուանակոչութեամբ անոր վաստակն ալ արժեւորուած նկատեց Է. Նալպանտեան:

Փարիզի քաղաքապետը անդրադարձաւ ներկաներու թիւին ու ոգեւորութեան. ըսաւ թէ Փարիզ միշտ խոր յարգանքով մեծարած է «միւս»ին ներկայութիւնը. այդ «միւս»ներէն Շ. Միսաքեան մը իտէալի մը հաւատարմութեան խորհրդանիշ հանդիսացած էր, Հայու իւրայատուկ դրոշմով. ձերբակալուած, չարչարուած, բայց դիմադրելու, կանգուն մնալու, հայկական ինքնութիւնը պահպանելու պարծը շարունակելու ամուր վճռակամութեամբ: Յիշեց անոր դիմադրականի ոգին որով թերթը ընդհատած էր նացիական գրաւման շրջանին, զայն պահելով որպէս ազատութեան խորհրդանիշ: Այդ կեցուածքը կը թարգմանուէր համաշխարհայինի մասնակցութիւն:

Փարիզի քաղաքապետը յիշեցուց ամէն Ապրիլ 24ի իր ընդունելութիւնը հայ համայնքին որ կը շեշտէր իր մօտեցումը թէ «Դուք Փարիզի բաղկացուցիչներն էք»: Կոմիտասի արձանին նման, «Շ. Միսաքեան» հրապարակն ալ շնորհակալութիւն յայտնելու ձեւ մըն էր այդ բաղկացուցիչին:

Խօսք առնելու վերջին հրաւէրը ուղղըւեցաւ մեծարեալին դուստրին, անոր գործը շարունակողին: Ա. Միսաքեան ըսաւ թէ հայրն ու մայրը լաւ հռետորներ եղած էին, բայց ատիկա իր պարագան չէր, սակայն շատ համառօտ արտայայտութիւն մը պիտի ունենար. ան շնորհակալութիւն յայտնեց ծրագրին իրականացման աշխատողներուն, ելոյթ ունեցողներուն: Յետոյ ինք, Հայաստանի դեսպանն ու զոյգ քաղաքապետերը միասնաբար քօղազերծեցին ձողի մը վրայ ամրացուած անուանատախտակը որ կը կրէ հետեւեալ արձանագրութիւնը.

«PLACE CHAVARCHE MISSAKIAN 1884-1957 Journaliste Arménien Fondateur du quotidien "H a r a t c h" (1925)»

Ծափերէ, ոգեւորութեան ու յուզումի արտայայտութիւններէ, շնորհաւորութեան ու շնորհակալութեան խօսքերէ ետք ներկաները ուղղուեցան Փարիզի Հայ մշակոյթի տունը ուր պատրաստըւած էր քոքթէյլ մը եւ ուր նոր սերունդական երիտասարդ մը հակիրճ ելոյթով մը անդրադարձաւ Շ. Միսաքեանի այդ կազմակերպութեան հիմնադիրի հանգամանքին:

Ինչպէս ըսաւ Փարիզի քաղաքապետը, աղուոր օր մըն էր որուն ընթացքին քաղաքն ու հայ համայնքը յարգանքի, սիրոյ իրենց տուրքը կը մատուցանէին այդ մայթերուն վրայ տքնած, պահած, իրենցմէ ամէնէն արժանաւորներէն մէկուն:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Ա՜Խ, ԵԹԷ ԾԻԾԱՂԵԼԻՆ ՍՊԱՆՆԷՐ...

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Ծանօթ է որ Ֆրանսայի տարածքին 2007ը հռչակուած է «Հայաստանի տարի»: Այդ հրջագիծին մէջ, Լուվրի թանգարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, նուիրուած՝ հայ ժողովուրդի պատմութեան: Ցուցահանդէսին առթիւ հրատարակուած՝ հայերէնով պատրաստըւած բացատրական բնագրերը տըրւած են խորհրդային ուղղագրութեամբ (Մաշտոցեան ուղղագրութեան փոխարէն՝ Աբեղեանական ուղղագրութեամբ):

Մաշտոցեան ազգային հարազատ ուղղագրութեամբ սնած Ֆրանսայի արեւմտահայ գաղութին մէջ նման սխուր երեւոյթի ականատես յօդուածագիրը՝ Կորիւն, ցաւով կ'արձանագրէ թէ՝ «Մէկ ազգ, մէկ մըշակոյթ»ի գաղափարը լոզունգէն անդին չենք յաջողիր հասցնել: Այս աննախընթաց նախաձեռնութիւնը, որուն իր մասնակցութիւնը բերած է Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին, որ մեր մշակոյթի ամրոցըն ու պաշտպանը կը հանդիսանայ, կրնար գեղեցիկ առիթ մը դառնալ որպէսզի մեր միասնական սէրն ու գուրգուրանքը արտայայտէինք Հայոց լեզուին հանդէպ եւ ըլլայինք Մաշտոցի, Նարեկացիի, Շնորհալիի եւ Տաթեւացիի արժանի ժառանգորդները: Ցուցահանդէսին հայ կազմակերպիչները այս գեղեցիկ պատեհութենէն չօգտուեցան, չհասկնալով որ հոգեւոր ուղղափառութիւնը, "ազգային մշակոյթ" բսուած բանր եւ ուղղագրութիւնը սերտօրէն շաղկապուած են:

Ինչպէս ցաւով նշեցինք, Հայաստանի վերանկախացումէն ետք, հայերէն լեզուի Աբեղեանական ուղղագրութիւնը սկսած է տարածւիլ սփիւռքահայ գաղութներուն մէջ: Այդ ցաւալի երեւոյթէն զերծ չէ նաեւ Լոս Անճըլըսի հայկական գաղութը, ուր կարեւոր թիւ մը կը կազմեն Աբեղեանական ուղղագրութեամբ լոյս տեսնող հայերէն թերթերը: Աւելի՛ն. հանրային դպրոցներու կողմէ հայ աշակերտներու ծնողքներուն պարբերաբար ղրկըւող ցուցմունքներու թերթիկներուն մէջ՝ անգլերէնի կողքին նաեւ հայերէն բնագրերը տպուած կ'ըլլան արեւելահայերէն թարգմանութեամբ եւ Աբեղեանական ուղղագրութեամբ:

Նման ցաւալի երեւոյթներէն մէկը կը պարզուէր նաեւ Ապրիլ 3ին, Կլէնտէյլի մէջ տեղի ունեցած թաղապետական խորհուրդի ընտրութիւններու նախօրեակին:

Արդարեւ, թաղապետական խորհուրդի 5 անդամներէն երկուքի պաշտօնավարութեան հրջանը աւարտելով, տեղի կ'ունենար թափուր 2 աթոռներու համար ընտրութիւնը: Երկու աթոռներու համար ընտրապայքար մղող օտար թեկնածուներու կողքին կային նաեւ չորս Հայեր՝ երկուքը լիբանանահայ ծագումով, մէկը՝ պարսկահայ, չորրորդը՝ ամերիկահայ: Այլ խօսքով՝ չորսն ալ սփիւռքահայ, այսինքն՝ սկզբունքով, Մաշտոցեան ուղղագրութեամբ սնած հայ թեկնածուներ: Սակայն, դժբախտաբար, ընտրապայքարի ընթացքին՝ այս կամ այն հրատապ հարցի կապակցութեամբ թեկնածուներու կեցուածքները ներկայացնող թերթիկներու հայերէն բնագրերը արեւելահայերէնով եւ ուղղագրութիւնն ալ աբեղեանականով տպուած էին:

Եթէ Ֆրանսայի մէջ, Լուվրի թանգարանի ցուցահանդէսին առթիւ, հայերէնով պատրաստուած բացատրական բնագրերը խորհըրդային ուղղագրութեամբ տրուելուն իբրեւ պատրուակ՝ թերեւս նախընտրութիւն կը տրուէր գործը հայաստանցիի մը յանձնելուն՝ նիւթական խնայողութեան պատճառով, ապա ինչո՞վ բացատրել կամ արդարացնել Կլէնտէյլի թաղապետական ընտրութիւններու նախօրեակին հայ թեկնածուներու կողմէ ցուցաբերուած անտարբերութիւնը, պիտի ըսէի անարգանքը՝ մաշտոցաստեղծ ուղղագրութեան նըկատմամբ: Վերջապէս, ընտրապայքարի մասնակցող իւրաքանչիւր թեկնածուի գրասենեակի բոլոր գործերը կը կատարէին կամաւորներ, հետեւաբար նիւթական խնայողութեան հարց չէր կրնար ըլլալ: 80 հազար հայ բնակչութիւն ունեցող Կլէնտէյլ քաղաքին մէջ դժուա՞ր էր գտնել 4 հայ երիտասարդներ, 4 հայ թեկնածուներու կարծիքներն ու կեցուածքները բովանդակող թերթիկները արեւմտահայերէնով, թէկուզ արեւելահայերէնով, սակայն Մաշտոցեան դասական ուղղագրութեամբ ներկայացընելու համար:

Մենք աշխարհի միակ ժողովուրդըն ենք, որ իր լեզուով գրելու համար ունի երկու ուղղագրութիւն: Եւ տակաւին Հայրենի իշխանութիւնները, իրենց հետ նաեւ Սփիւռքէն կարգ մը շրջանակներ, կը շարունակեն «մէկ ազգ, մէկ մշակոյթ»ի նման սնամէջ կարգախօսք մը յանկերգել:

Ա՜խ, եթէ ծիծաղելին սպաններ...

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Յակոբ Տէր Մելքոնեան» սրահին մէջ, Ուրբաթ Մարտ 23ին, Համազգայինի Թատերական միաւորը ներկայացուցած է Նիլ Սայմընի «Վիվլուկ» թատերախաղը Սուրէն Խտըշեանի բեմադրութեամբ: Շարլի և Միրա Պրուք ամոլը իրենց ամուսնութեան 10րդ տարեդարձին առիթով կը հրաւիրեն իրենց մտերիմ բարեկամները: Սակայն, երբ հիւրերը կը հասնին, կը տեսնեն Շարլիի արիւնոտ մարմինը, պէնք մը եւ անձնասպանութեան նամակ մը, ուրիշ ոչ ոք: Մինչեւ ոստիկաններուն հասնիլը արկածները կը շատնան եւ «Վիվլուկ» կը փրթի: Հինգ ամսուան փորձերէ ետք, 10 դերասան - դերասանուհիներ բնական եւ հարազատ խաղարկութեամբ մեկնաբանած են խաղը: Նոյն սրահին մէջ, թատերգութիւնը ներկայացուած է հինգ անգամ եւս:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԻՐՈՒՆԻ ՈՒ ՇԷՔԷՐՃԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Ընթերցող մը որ պիտի սկսի պտըտկիլ հայ գրականութեան քուլիսներուն մէջ, սա կամ նա դուռը բանալու ընթացքին պարբերաբար իր դիմաց պիտի գտնէ նաեւ քիչ մը լուսանցքէ դուրս մնացած պատկառելի անձ մը, որուն անունը անծանօթ է իրեն: Այս անձը մեր գրականութեան անդաստանին մէջ ժողովըրդականութիւն վայելող մէկը չէ, բայց չկայ հրջանի գրագէտ մը ու ազգային գործիչ մը որ այսպէս կամ այնպէս գործ ունեցած չըլլայ անոր հետ եւ պատկառանքով չյիշէ անոր վաստակն ու անունը: Այդ անունը Սիրունի է, ծածկանուն մը, որ կը պատկանի Յակոբ Ճոլոլեանի: Յակոբ Ճոլոլեանը մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ անմահացած է Յ. Ճ. Սիրունի անունով: Եւ անոր կեանքի պատմութիւնը Ատափազարէն ու Պոլիսէն կրնայ երկարիլ մինչեւ Պուքրէշ, անցնելով Իսթանպուլի երկու բանտերէն կամ Սիպերիոյ աքսորավայրերէն: Ընթերցողը այսքան բազմաթիւ դռներու ետին հանդիպելով Յ. Ճ. Սիրունիի անուան, պիտի սկսի հետաքրքրըւիլ թէ ո՞վ էր ան եւ ի՞նչ ըրած էր հայ մշակոյթի անդաստանէն ներս:

Եւ պիտի սորվի որ ան ծնած էր Ատափազարի մէջ, Պոլիս եկած էր, երեք տարի աշակերտած էր Էսաեան վարժարանին որ նոր բացուած էր տակաւին, յետոյ անցած էր Կեդրոնական ու աւարտած էր Կեդրոնականը, եղած էր հիմնադիրներէն մէկը հին հրջանի Կեդրոնական Սանուց Միութեան ու մանաւանդ Էսաեան Սանուց Միութեան, սկսած էր զբաղիլ գրականութեամբ, երիտասարդ տարիքէն մաս կազմած էր յեղափոխական շարժումներու, այդ պատճառաւ ունեցած էր գլխացաւեր, ապա եղած էր նշանաւոր «Ազատամարտ» օրաթերթի խմբագիրը, 1915 Ապրիլ 24ի ձերբակալութիւններէն խոյս տուած էր թաքըստոցի մը խցիկին մէջ աւելի քան չորս տարի պահուըտելով, ապա անցած էր Ռումանիա, Վլադէն կաթողիկոսի երկիրը, ու հոն սկսած էր տանիլ մշակութային լայնատարած աշխատանք: Այս գործունէութեան ընթացքին չէր մոռցած որ ինք ամէն բանէ առաջ Պոլսեցի մըն էր, ուստի հոն գրած էր իր կոթողային գործերէն մէկը՝ «Պոլիսը եւ իր դերը», ուր պատմաբանի հըմտութեամբ ու ականատեսի եռանդով կը պատմէ հայ ժողովուրդի այդ ամէնէն բախտորոշ հրջանին եղելութիւնները:

Սիրունի 11 տարեկան տղեկ էր երբ սկսաւ աշակերտիլ Էսաեան ազգային վարժարանին: Երբ ինք սկըսաւ աշակերտիլ, Էսաեան վարժարանը հազիւ վեց տարեկան էր տակաւին, բայց վարժարանին ղեկավարները ծայր աստիճան հպարտ էին Էսաեանի շէնքով, որ այդ հըրջանի Պոլսոյ ամէնէն պատկառազդու ու նշանաւոր շէնքերէն մէկն էր: Սիրունի այդ շէնքին համբաւը տակաւին լսած էր Ատափազարէն, երբ իր ապագայ դասընկերներէն Հրանտ Կոճիկեան շարունակ Ատափազարի մէջ կը գովէր Էսաեանը եւ զայն «քաղաք մը» կ'որակէր:

Այդ հրջանին Էսաեանի տնօրէն Նիկողոսեանին յաջորդած էր Մարկոս Նաթանեան որ հազիւ երկու տարի դիմացած էր Խնամակալութեան հետ ունեցած վէճերուն եւ ան ալ Կեդրոնական անցած էր, իր տեղը ձգելով Գրիգոր Մարգարեանին: 1901ին փոքրիկն Յակոբ, իր եղբօր Հրաչին հետ ձեռք ձեռքի՝ կը մտնէր Էսաեան ու երեք տարուան համար կը դառնար Էսաեանցի: Գաւառէն նոր եկած էր ու թերեւս դժուարացած էր ի յայտ բերելու իր ուսումնատենչ ոգին ու կրթութեան ճաշակը: Ուստի առաջին ամսուան վերջաւորութեան երբ վիճակացոյցը տուն կը տանէր ամօթով, 44 աշակերտներուն քառասուներորդը նըշանակուած էր վիճակացոյցին մէջ: Իր մայրը, որ տուներու մէջ լուացք ընելով օրապահիկը կը շահէր ու իր որդիները կը կարդացնէր, բնաւ չայլայլեցաւ ու դպրոցի տնօրէնութեան նամակ մը գրեց յայտնելով որ «գոհ էր մեր Յակոբին տան մէջ ունեցած վարքէն ու աշխատասիրութենէն»: Յակոբիկ արդարեւ մէկ ամիս վերջ աւելի լաւ վիճակացոյց մը պիտի բերէր, իսկ դըպրոցի վերջին տարին ալ ան արդէն դարձած պիտի ըլլար առաջին երեք յաջողագոյն աշակերտներէն մէկը:

Սիրունի իր յուշերուն մէջ մասնաւոր տեղ տուած է Էսաեանի աշակերտութեան օրերուն ու անմահ պսակներ կը հիւսէ իր այդ հրջանի ուսուցիչներու ճակտին: Օրմանեան պատրիարք անպայման տարին մէկ երկու անգամ կ'այցելէր Էսաեան: Սիրունի պիտի նշէ որ մեծանուն պատրիարքը այդ հրջանին շատ կը սիրէր այցելել մեր վարժարանները: Ո՛ր թաղը որ պատարագի երթար, պատարագէն վերջ կ'այցելէր այդ թաղի վարժարանը: Բայց յատուկ սէր ունէր Էսաեանի նկատմամբ, քանի որ ինք ալ դպրոցին մօտիկ կը բնակէր եւ իր քեռորդիներն ալ Պօղոսիկը, Արաքսին ու Սիրարփին կը յաճախէին Էսաեան:

Օրմանեան պատրիարքի այցելութիւնը կարեւոր դէպք կը դառնար տղոց համար: Բոլոր աշակերտները, մանչ աղջիկ, կը հաւաքուէին վերի սրահը, եւ մեծանուն պատրիարքը կ'ողջունէին Գառնիկ Գանճեանի ղեկավարութեան ներքեւ երգելով Օրմանեանի ձօնուած երգը, որ կը վերջանար սա տողերով.

Կեցցէ՛ հայր մեր պատուական՝
Տէր Մաղաքիա սրբազան,
Կեցցէ՛ հայր մեր պատուական
Տէր Օրմանեան սրբազան...:

Օրմանեան պատրիարք կատակներ կ'ընէր աշակերտներուն, բայց աշակերտները պատրիարքը շատ կը սիրէին անոր համար որ ան անմիջապէս կը սկսէր տղոց բաժնել Հաճը-Սարիմ հաստատութենէն գընւած ու շղարշէ քսակներուն մէջ դրուած շաքարներ: Այս պատճառաւ Օրմանեան պատրիարք տղոց կողմէ անուանուած էր «Շէքէրճի պատրիարք»:

Բ. Հ.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ «ՀԱՅ ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱԳԱՆ» ՆԻՒԹԻՆ ՇՈՒՐՋ

Կլէնտէյլի «Լարք» երաժշտանոցի սրահին մէջ, Մարտ 20ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի եւ «Լարք»ի կազմակերպած՝ հայ երաժշտութեան նուիրուած լսարանի դ. դասախօսութիւնը, «Հայ երաժշտութեան ապագան» նիւթին շուրջ: Դասախօսը՝ Տիգրան Մանսուրեան, անդրադառնալով խորհրդային երաժշտութեան նշած է թէ «Խորհրդային երաժըշտութիւնը տեսակ մը հիւսուածք էր, որ իր ձեւի, գոյնի էութեամբ շատ կը յիշեցնէր գինուորական վերարկուն: Պետութիւնը կը սոփղէր եւ որոշ գումար կը վճարէր եւ այդ ձեւով երաժշտահանը կը զրկուէր իր անհատականութենէն»: Դասախօսը ըսած է թէ վերջերս աւարտած է Դանիէլ Վարուժանի «Հացին երգը» հատորի երաժշտութիւնը, ինչպէս նաեւ անդրադարձած է Զարենցի գործերուն, որոնցմէ ինք անձնապէս ոչ միայն ներշնչուած է, այլեւ գանոնք երաժշտութեան վերածած: Խօսելով ներկայ երաժըշտութեան մասին, Տիգրան Մանսուրեան նշած է. «Այսօր հայրենիքին մէջ երաժշտական կեանքը տարօրինակ տեսակ մըն է. ռապիզ է, գռեհիկ, քաոսային փոլքլոր, որ որակով կը չեղի ընդհանուր չափանիշերէ: Թէեւ մշակոյթի օճախներ կը քանդուին, բայց միւս կողմէ կը ծաղկի գռեհիկը: Աւելա ինքնին վիճակ մըն է, լաւ խառնուրդ մը, ազատ արտայայտութիւն մը եւ կեանքը ինք պիտի ընտրէ մնայունը»:

***

«ՄԱՇՏՈՑ» ԳՈԼԷՃԻ 15ԱՄԵԱԿԸ

Կլէնտէյլի «Վըրտուկօ հիլզ» սրահին մէջ, Մարտ 17ին, նշուած է «Մաշտոց» գոլէճի հիմնադրութեան 15ամեակը եւ այդ առթիւ մեծարուած է հիմնադիր - նախագահ Կարպիս Տէր-Եղիայեան: Բացումը կատարած է Օննիկ Հայրապետեան: Յայտագիրը վարած է Բարսեղ Գարթալեան: Խօսք առնելով առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան, գնահատած է Կարպիս Տէր-Եղիայեանի կրթական վաստակը եւ կարդացած՝ Արամ Ա. կաթողիկոսի կոնդակը, որով «Ս. Մեսրոպ Մաշտոց» շքանշանով կը պարգեւատրուէր մեծարեալը: Խօսք առնելով Խաչիկ Ճանոյեան, փրոֆ. Աշոտ Կարապետեան, փրոֆ. Հրայր Տէքմէքճեան եւ պաշտօնական հիւրեր, շեշտած են մեծարեալին նուիրումը, ծառայութիւններն ու կրթական աշխատանքները: Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է Կարպիս Տէր-Եղիայեան հաւաստիացընելով որ պիտի շարունակէ ծառայել Աստուծոյ, հայ ժողովուրդին եւ հայրենիքին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Հանդիսութեան ընթացքին հաղորդուած է թէ «Մաշտոց» գոլէճը սեփական շէնքով մը օժտելու համար կազմուած է յատուկ մարմին մը, գլխաւորութեամբ գաղութի ծանօթ բարերարներէն Օննիկ Մեհրապեանի:

***

Հ.Օ.Մ.-Ի 97ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ ՄԷՋ

Սան Ֆրանսիսքօյի «Խաչատուրեան» հայ կեդրոնի «Սարոյեան» սրահին մէջ, Մարտ 18ին, տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.ի 97ամեակի տօնախմբութիւնը, կազմակերպութեամբ «Կարին» եւ «Էրեբունի» մասնաճիւղերուն: Բացումը կատարած է հանդիսավարուհին՝ Վարդանոյշ Թաշճեան: Հ.Յ.Դ. «Քրիստափոր» կոմիտէի ներկայացուցիչ Վարանդ Գասպարեան խօսք առնելով նշած է թէ 97 տարի առաջ հիմնուած Հ.Օ.Մ.ը կը շարունակէ իրեն վիճակուած պարտականութիւնը մինչեւ այսօր, տարածելով իր թեւերը մինչեւ Հայաստան, Արցախ, Ջաւախք ու Ախալցխա: Շրջ. Վարչութեան խօսքը փոխանցելով ատենապետուհին՝ Սոնա Փէլթէքեան, ըսած է թէ Արեւմտ. Ամերիկայի շրջանը իր մասնաճիւղերով կը ծրագրէ ու կ'իրագործէ այնպիսի աշխատանքներ, որոնք կը հոգան շրջանի առողջապահական, ընկերային, մարդասիրական, հոգեբանական եւ ուսումնական ծրագիրները, չաբաթօրեայ, միօրեայ դպրոցները եւ յետդպրոցական ծրագիրները: Կեդր. վարչութեան ատենապետուհի Յասմիկ Տէրտէրեան անդրադառնալով Հ.Օ.Մ.ի 97ամեայ համահայկական գործունէութեան, ինչպէս նաեւ միութեան միջազգային կապերուն, շեշտած է. «արդիականացնելով մեր կառոյցները, մեր աշխատանքը՝ իբրեւ Մ.Ա.Կ.ի տնտեսական ու ընկերային յանձնախումբի գործօն անդամ, միջազգային ատեաններու մէջ պիտի ըլլայ աւելի արդիւնաւէտ եւ մեր ձայնը պիտի ըլլայ աւելի յստակ ու լսելի՝ լաւագոյնս ներկայացնելով համայն աշխարհին մեր կարիքները, հարցերն ու մեր արդար դատը»:

***

Հ.Օ.Մ.Ի «ՋԱՒԱԽՔ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՆԱՒԱՊՏՈՅՏԸ

Հ.Օ.Մ.ի արեւմտեան Ամերիկայի Շրջանային վարչութեան «Ջաւախք» հիմնադրամի յանձնախումբի երրորդ նաւապտոյտը տեղի ունեցած է Մարտ 11ին, մասնակցութեամբ 200 հոգիի: Պըտոյտի ընթացքին ցուցադրուած է տեսերիզ մը, որ կը ներկայացնէր վերջին 7 տարիներուն յանձնախումբին Ջաւախքի մէջ իրագործած ծրագիրները: Գործադրուած է յայտագիր մը, որուն ընթացքին խօսք առնելով հիմնադրամի յանձնախումբի փոխ ատենապետուհին Լենա Պողոյեան, շեշտած է հիմնադրամին միջոցով կատարուած օժանդակութեամբ՝ ջաւախահայութեան առօրեայ կեանքի բարելաւման կարեւորութիւնը: Յանձնախումբի ատենապետուհին՝ Հայկուշ Գոհարը, իր խօսքին մէջ մտահոգութիւն յայտնած է Ջաւախքի հայութեան հարցերուն նկատմամբ իշխանութիւններու կողմէ անտարբեր վերաբերումին մասին, ինչպէս՝ գիւղացիներու իրաւունքներու եւ կարիքներու անտեսումը, հայ ուսուցիչներու հեռացումը, հայերէն լեզուով դասապահերու կրճատումը, հոգեւորականներու բացակայութիւնը եւ երիտասարդներու թիւի նուազումը: Նաւապտոյտի ընթացքին եղած նուիրատուութիւններէն գոյացած է 35 հազար տոլար, ի նպաստ Ջաւախքի հայութեան կարիքներուն:

***

«ԴԻԼԻՋԱՆ» ՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Լոս Անճըլըսի Գոլպըրն դպրոցի սրահին մէջ, Մարտ 25ին տեղի ունեցած է «Դիլիջան» սենեկային նուագախումբի ձեռնարկը, կազմակերպութեամբ «Լարք» երաժշտական ընկերակցութեան: Յայտագիրը բաղկացած է Ալեքսանդր Յարութիւնեանի, Միշէլ Քեւ.իի, Վաչէ Շառաֆեանի եւ Անթոնին Տվորժաքի գործերու մեկնաբանութենէ:

ԼՐԱՏՈՒ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻՆԵՐԸ

Ս. Մեսրոպ կեդրոնին վերջին երկու գրական - մշակութային հինգշաբթիները տեղի ունեցան Մարտ 22ին եւ 29ին:

Առաջին երեկոյթին նիւթն էր «Մխիթարեան միաբանութիւնը»: Վիվալտիի երաժշտութեան հնչիւններու տակ, արտասանութեան ծանօթ դէմք՝ Արտաշէս Ոսկանեան հատուածներ կարդաց Հայր Լեւոն Զէքիեանի «Վենետիկ եւ Հայերը» գիրքէն: Այնուհետեւ, ան ներկայացուց Լորտ Պայրընի մէկ գրութիւնը, ուր անգլիացի մեծ բանաստեղծը վկայութիւններ կը բերէր ու գովքը կը հիւսէր Մխիթարեան միաբանութեան եզակի գործունէութեան Ս. Ղազար կղզիին մէջ: Ապա, խօսք առաւ Կարէն Սիմոնեան որ պատմեց Մխիթար Սեբաստացիի առաքելական կեանքին ու վիթխարի աշխատանքին մասին: «Ան որ խաւարի ու յուսահատութեան մէջ յայտնուած հայ ժողովուրդի պատմական ամենածանր շրջանի մը մէջ, եղաւ այն նուիրեալը որ յաջողեցաւ վառ պահել Լուսաւորիչին կանթեղը»: Այդ կանթեղին լոյսը որ քաղաքակրթութեան նոր շունչ եւ ինքնութեան գիտակցութիւն պիտի բերէր հայ ժողովուրդին:

Յաջորդ երեկոյթը նուիրուած էր հայ գիրքին՝ ձեռագիրէն տպագիր մատեան: Այդ նիւթին շուրջ խօսեցաւ (ֆրանսերէն) Լեւոն Քէչէեան, որ բացատրելէ վերջ Հայ Գիրերու գիւտին կարեւորութիւնը, հետաքըրքրական մանրամասնութիւններ ներկայացուց Հայ տպագրութեան երախտաւոր՝ Յակոբ Մեղապարտի ազգանուէր գործունէութեան մասին: Դասախօսը յիշեց այդ «բանի սպասաւոր»ի տպագրած քանի մը գործերէն. «Աղթարք»ը, «Պարզատումար»ը, «Ուրբաթագիրք»ը, «Սաղմոսարան»ը, «Տաղարան»ը եւ «Պատարագատետրի յիշատակարանը» ուր կարելի է կարդալ Յակոբ Մեղապարտի այս յուզիչ տողը՝ «Ով որ կարդայ, թող մեղքերու թողութիւն խնդրէ Աստուծմէ»:

Կարէն Սիմոնեանի եզրափակման խօսքով վերջ գտաւ հետաքըրքրական այս հանդիպումը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Livres reçus

GRAND ECART
Parcours d'un saint-cyrien atypique
Portrait

EDOUARD TERZIAN

Indo Editions, Paris 2007

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Հինգերորդ տունով. «Սա երեք քոյրերուն ալ նայէ՛» կ'ըսէ, «անոնց՝ որոնք մեր կեանքին թելերը կը հիւսեն. ասոնց երկուքը իմ ներկայութենէս կը ստիպուին դանդաղօրէն մանել (այսինքն կեանքը երկարել), իսկ միւսը չի համարձակիր կտրատել կեանքի նարօտը, զոր ես կ'ուզեմ երկարել»:

Դիցաբանութիւնը կ'աւանդէ, թէ դըժոխքին մէջ կային երեք քոյրեր Պարկայ կոչուած. ասոնց առաջինը՝ Կլօտօս անուն, պաշտօն ունէր վերակացու ըլլալ ծնունդի՝ ոլորակ մանելով, երկրորդը՝ Ղաքէսիս մանիչ գործիքը կը բռնէր, մինչ երրորդը՝ Ատրոպէ ձեռքը մկրատ մը, քոյրերուն քովը կը կենար, անոնց մանածները կտրելու:

***

Վեցերորդ տունով Մխաքեան ինծի կը ներկայացնէ՝ «Լիբիտինեան կառքերը, որոնք Մուսաներու կարողութիւնը ունեցող Որմզդանը առին տարին», տե՛ս կ'ըսէ, «Արիւնի մէջ սուրացող այդ կառքը, որ իմ դէմս անշարժ կանգ կ'առնէ, եւ ասոր վարիչը՝ Բելլոնա ալ իր պարտութենէն ամօթահար ըլլալով խելքը կը կորսնցնէ, լեզուն կը պապանձի»:

Բելլոնա կամ ֆրանսերէն Պէլոն պատերազմի աստուած էր, կ'ըսուի եւ իբրեւ թէ պէլիկէօ կամ պէլիժերան բառերը այդ անունէն կերտուած ըլլան:

Զգիտեմ թէ ո՛ր ատրիճանի ստոյգ է այս բառին համար եղած աւանդութիւնը, հակառակ որ անունին եւ բառերուն միջեւ ազգակցութիւն մը ձայնային տեսակէտով կ'երեւի:

***

Եօթներորդ տունով կը հրաւիրէ զիս նայիլ, «Սա սոսկալիթխար հուժկու Քարոնին, որ վարժապետին կրողն է (կըրողը տանի ասութիւնը ասկէ՞ ելած է արդեօք), իմ երեսս տեսնալուն պէս ցեխոտ ամայի գետէն անդին կը փախչի եւ աճապարանքին միջոցին, կը դառնայ ապուշ ապուշ զիս կը դիտէ, թէ ո՛ր ատրիճան իրեն ահարկու կ'ըլլամ»:

Քարոն, ըստ դիցաբանութեան, դժոխքին «Ստիւքս» կոչուած գետին վրայ նաւարկող էր եւ կը փոխադրէր մեռելներու հոգիները. ահա այս Քարոնն է որ իմ ներկայութենէս կը վախնայ, կը փախչտկի, որպէս զի «Վարժապետին» կրողը չըլլայ, այսինքն մահացուցիչը:

Հոս «Վարժապետ» բառով՝ Մխաքեան ինքզինքը իմացնել կ'ուզէ:

***

Ութերորդ տունին կամ պարբերութեան մէջ Մխաքեան կ'ուզէ «ականջ դնեմ, երեք գլուխ ունեցող շունին հաջիւններուն եւ ուշադիր ըլլամ թէ ո՛ր ատրիճանի սպառնալիք ունի ինծի դէմ այդ գազանը. սակայն քիչ յետոյ նոյն այդ շունը իմ առջեւ կը քծնի, կը վընվընկայ, որպէս զի գթամ իրեն ու չթողում որ սովամահ սատկի, տարտարոսին թշուառական այդ լրտես պահապանը»:

Դժոխքը ունէր եռագլուխ շուն դռնապան մը, որ Սէռպէռ կը կոչուէր. այդ գազան շունն ալ ահա իմ ներկայութենէս պիտի ահաբեկի, պիտի կաղկանձէ, աղաչէ որ զինքը սովամահ չսատկեցնեմ:

Դիցաբանական այսօրինակ բանաստեղծութիւններով, Մխաքեան թերեւս ինծի խրատատու է, որպէս զի ջանամ, մարդկային կարելիութեան չափով բըժշկող ըլլալ հիւանդներու. բայց բըժշկական ամենահին վարդապետութիւնը եւ վարպետները ըսած են թէ բժըշկութեան կոչումն է՝ consoler toujours. soulager parfois et guérir rarement, որ թարգմանի՝ մխիթարել միշտ, ամոքել երբեմն եւ բժշկել հազուադէպօրէն: Ցաւալի է յայտնել այսօր, թէ բժշկութիւնը հակառակ իր հսկայաքայլ մեծամեծ յառաջդիմութիւններուն, դարձեալ այդ հին սկզբունքով կ'ընթանայ:

***

«Ահա ասոնք են» կ'ըսէ իր իններորդ տունին մէջ, «Ասոնք, մարդակեր սպասաւորները, որոնք իմ դալար՝ երիտասարդ տարիքին մէջ պիտի սոսկան ինծմէ, եւ ես անկասկած պիտի կարենամ ապրեցուցիչ բժշկող ըլլալ, եթէ սակայն Աստրական հզօր չաստուածներուն հետ կռուելու քաջութիւնն ունենամ»:

Շատ գեղեցիկ է Մխաքեանի այս վերջին խրատը, որով ընդվզում ցոյց կու տայ դրամատենչութեան դէմ, երբ իր տասներորդ տունի տողերովը զիս կը հրաւիրէ որ «Հայեացքս Պերսեփոնէի արքունիքի խորը թափանցեմ, եւ դիտող ըլլամ հոն այդ կարճատես չաստուածին (իմա՛ դրամին), «որ դանդաղ քայլերով կու գայ մեզի, սակայն փայլակի արագութեամբ յա՛նկարծ կը հեռանայ, իրեն դէրի եղողները արձան աղի ընելով»:

Պերսեփոնէ, որով Մխաքեան դրամը իմացնել կ'ուզէ, դժոխքի աստուածուհին էր, Պղուտոնի ալ աղջիկը:

(Շար. 199)

MAIRIE DE PARIS

2007
Année de
l'Arménie
à Paris

Événement exceptionnel
Au Théâtre du Châtelet
vendredi 20 avril 2007 à 20 h

CONCERT UNIQUE DE L'ORCHESTRE NATIONAL DE CHAMBRE D'ARMÉNIE,
« DEBUSSY / KOMITAS »,
Une rencontre inédite entre musiques françaises et arménienne

Locations : 01.40.28.28.40
www.chatelet-theatre.com
Aux caisses du Châtelet
Tous les jours de 11 h à 15 h
Tarifs de 5 à 40 euros

arménie mon amie
Manifestation organisée avec le soutien d'« Arménie mon amie », année de l'Arménie en France

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Սոնիա եւ Րաֆֆի Փիլիկեան կը նուիրեն 50 Եւրօ։

2007, ANNEE DE L'ARMENIE

Faites un voyage inoubliable en Arménie et au Karabagh

avec l'U.C.F.A.F.
(Union Culturelle Française des Arméniens de France)
6 Cité du Wauxhall - 75010 Paris
Tél. : 01 42 08 76 45 de 15 à 17h
www.ucfaf.com

du samedi 21 juillet au dimanche 5 août

1 4 9 5 Euros pour 16 jours/15 nuits (base demi pension — chambre double)

Renseignements et inscriptions **(avant le 18 mai dans la mesure des places disponibles)**
— **Mme Yazidjian:** 29-32 ave. Pasteur 93100 Montreuil
Tél. : 01 42. 87. 95. 98

«ՅԱՌԱՋ» ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

arménie mon amie

AGENDA

Le 10e Arrt de Paris à l'heure arménienne

«Arménie, Visions, Emotions»

Du 26 mars au 18 avril 2007
A la Mairie du 10e Arrt, 72 rue du Fbg-Saint Martin, métros gare de l'Est ou Jacques Bonsergent. Entrée libre
Horaires: Du lundi au vendredi : 8h30-17h, jeudi jusqu'à 19h30, samedi de 9h à 12h30.

Du 16 au 29 avril, exposition-vente de photos de **J.P. Kessayan** au profit d'Arménie-Village
Lundi 23 avril, 20h30 — **Fedayi Pacha**, concert reggae, dub
Mardi 24 avril, 20h30 — Jours de cendres à Istanbul —de **Berdjouhi**— lecture spectacle
Mercredi 25 avril, 20h30 — Ca suit son cours — **Rouben Melik** et **Lavach** — lectures poétiques en musique
Jeudi 26 avril, 20h30 — Chants profonds de l'Arménie —avec **Marianne Auricoste** Poésie et musique traditionnelle
Vendredi 27 avril, 20h30 — **Tigran Jazz** jazz métissé - direction **Thierry Mariétan**
Samedi 28 avril, 20h30 — Papiers d'Arménies.

***

MARSEILLE

EXPOSITION
«AU PIED DU MONT ARARAT SPLENDEURS DE L'ARMENIE ANTIQUE»

Dans le cadre de l'Année de l'Arménie en France, «Arménie, mon amie», le Conseil général des Bouches-du-Rhône et son Musée départemental de l'Arles et de la Provence Antiques (MAPA) — Presqu'île du cirque romain, présentent du **13 avril au 29 juillet**, l'exposition intitulée «Au pied du Mont Ararat — Splendeurs de l'Arménie antique».

***

EXPOSITION

de l'Arménie à Montmartre

le mouvement arménophile en France
1878 - 1923
au Musée de Montmartre,
12 rue Cortot, 75018 Paris,
Métro : Lamarck-Caulincourt
Du 4 avril au 24 juin
de 11h à 18h (sauf lundi et mardi)

***

GONESSE

Gonesse célèbre l'Année de l'Arménie **du 14 avril au 30 juin**
Exposition — Conférence —
Cours de cuisine — Chants —
Cinéma, etc.
Renseignements : 01. 39. 87. 22. 49

***

Rétrospective des films de

Rouben Mamoulian

DU 10 AVRIL AU 6 MAI
Cinémathèque de Paris
51 rue de Bercy — 75012 Paris
www.cinematheque.fr
Contact : 01 71 19 34 19
E-mail : mamoulian@cinematheque.fr

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club «Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de **Robert GUEDIGUIAN**, réalisateur

Jeudi 19 avril à 20 heures
TROIS FILMS INEDITS
dans le cadre du 92e anniversaire du Génocide arménien

— **ARMENIE : L'HISTOIRE D'UN GENOCIDE** (2006 - 55 mn)
— **LA DESTRUCTION DE JUGHA** (Nakhitchevan, 2006 - 19 mn)
— **HOMMAGE A HRANT DINK** Interview exclusive de Frédéric Mitterrand

— Entrée libre —

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
Mo République

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent **LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN** (35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.

HOMMAGE A

Arshile Gorky

Du 4 avril au 4 juin
EXPOSITION DE DESSINS ET DE PEINTURES
Centre Culturel Calouste Gulbenkian
51 avenue d'Iéna, 75116 Paris
Du lundi au vendredi, de 9h à 17h30
et
Centre Pompidou, rue Beaubourg, Paris

***

PARIS
MAIRIE DU 10e
72, rue du Fbg Saint-Martin

ARMENIE, VISIONS, EMOTIONS
Exposition de peintures et sculptures
Du 26 mars au 18 avril
(Hall ► 4ème étage)

***

MARSEILLE

Dib ou Dar

L'imprimerie et l'écriture arméniennes en France : vecteurs d'une identité

Exposition du 15 mars au 16 mai organisée en collaboration avec l'ARAM

Alcazar
Bibliothèque de Marseille à Vocation Régionale
58 cours Belsunce - **Tél. : 04 91 55 90 00**
Bibliothèque ouverte du mardi au samedi de **11h à 19h**. fermée le lundi, le dimanche et les jours fériés.

***

LYON

ARMENIE CONTEMPORAINE
exposition
Au musée d'art contemporain de Lyon 81 quai Charles de Gaulle, 69006, jusqu'au 29 avril (du mercredi au dimanche de 12h à 19h).

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : No 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ 14-15
SAMEDI-DIMANCHE
14-15 AVRIL
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.686 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.686

«ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ» ԻՆՉՈ՞Ւ ԽԱՉ ՈՒՆԵՆԱՐ...

Աղթամարի Ս. Խաչ եկեղեցիին վերանորոգումէն ետք գմբէթին վրայ խաչ մը զետեղելու հարցը անհագին աղմուկի պատճառ եղաւ: Զետեղե՞լ, չզետեղե՞լ: Նախապէս կոթողը խաչ ունէ՞ր գմբէթին վրայ, չունէ՞ր: Ու փրկարար ընթացիկ օղակը. պարագան պիտի քննուի արտաքին գործերու նախարարութեան կողմէ ու որոշուի: Երբ վայրը Թուրքիա կոչուած երկիրն է, աւելորդ է զարմանալ որ խաչին մասին որոշողը արտաքին գործերու նախարարութիւնը կ'ըլլայ, անոր դիմողն ալ մշակոյթինը:

Այսօր աւելորդ է շեշտել թէ ամբողջ այդ վէճը Աղթամարի Ս. Խաչին նիւթով Թուրքիոյ պատրաստած սինեմային վերջին արարն էր ու Զօրեքշաբթիէն յայտնի էր թէ ո՛ւր կը դիմեն Հինգշաբթին, Ուրբաթը, Շաբաթը:

Չէ՞ որ լսուեցաւ, գրուեցաւ ամենայն յստակութեամբ թէ Ժ. դարու հայկական եկեղեցին կը վերաբացուէր որպէս Թուրքիոյ մէկ թանգարանը, իր նորոգութեամբ միջազգային հարկաւոր վարկը ապահովելէ ետք Թուրքիոյ: Ցուցափեղկ-թանգարան բեւեռներուն միջեւ ո՞ւր տեղ կը գտնէին եկեղեցիի, խաչի նման մանրամասնութիւններ: Ուստի արդէն յետին ապարդիւն ջանքի մը բնոյթը ունէին Պոլսոյ Մեսրոպ պատրիարքին խնդրանքները, համոզելու ճիգերը: Ո՞ր թանգարանը խաչ կ'ունենայ. ան ալ Թուրքիա մնացածը:

Այլեւս, ինչպէս կը տեղեկացնէր «Մարմարա»ն Ապրիլ 12ին, ամենայն յստակութեամբ լսուած է. «Աղթամարի եկեղեցին խաչ պիտի չունենայ»: Արտաքին գործերու նախարարութիւնը մերժած է Ս. Խաչին գմբէթին վրայ խաչ մը զետեղելու Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքին առաջարկը: Նախընթաց մըն ալ ցոյց տրուած է. Յոյներու Այա Սոֆիան ալ թանգարան է ու վրան ո՛չ խաչ կայ, ո՛չ ալ մահիկ: Աղթամարի Ս. Խաչին պարագան ալ նոյնն է:

Մեսրոպ պատրիարքը կրնայ իր դիմումները նորոգել, անոնց հասցէները փոխել, ո՛չ Թրքական արեւուն տակ, ո՛չ ալ Աղթամարի տաճարին գմբէթին վրայ բան պիտի փոխուի:

«ԱՔՍԱ» ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԾ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԱՆԿԸ

Ամերիկեան «Նիւ Եորք Լայֆ»ին վճարած հատուցումէն ետք ֆրանսական «Աքսա»ն ալ Ապրիլ 1ին հրապարակած է Ցեղասպանութենէն առաջ կեանքի ու ստացուածքի ապահովագրութեան տէր Հայերուն ցանկը: Ընկերութիւնը որ 17.5 միլիոն տոլար հատուցում վճարելու յանձնառու եղած է, մօտ վեց հազար անուն ունի այդ ցանկին վրան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԲԱՐԳԱՒԱԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ը ՊԱՅԹՈՒՄՆԵՐՈՒ ԶՈՀ

Ապրիլ 12ին «Բարգաւաճ Հայաստան» կուսակցութեան Քանաքեռ - Զէյթունի եւ Աւանի գրասենեակները խափանարարական արարքներու թիրախ եղած են: Շէնքերուն դռներն ու պատուհանները վնասուած են, տուժած են նաեւ մօտակայ բնակարաններ: Երկու արարքին առընչութեամբ ալ հետաքննութիւն բացուած է:

⁂

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Ապրիլ 12ի առաջին պահերուն 3-4 աստիճանի երկրաշարժ մը զգալի եղած է Երեւանի շրջանը: Որեւէ վնաս արձանագրուած, խուճապ ըստեղծուած չէ: Ցնցումին վերնակեդրոնը գտնուած է Փարաքար գիւղէն 6 քմ. հիւսիս-արեւմուտք ուր ուժգնութիւնը 4-5 աստիճան եղած է:

⁂

ՋԱՒԱԽՔ

ԼԱՐՈՒՄԸ ՇԵՇՏՈՂ ԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Վրաստանի հայաբնակ շրջանը թիրախ առած հակահայ կարգադրութիւններու, հրապարակումներու լուրեր կը հասնին գրեթէ ամէն օր: Վերջինները կ'արձագանգեն շրջանէն մեկնող ռուս ընտանիքներու տուները գնելու տրամադիր Հայերու դէմ դրուած արգելքին ու մամուլի սադրանքի մը:

Նինոծմինդայի Գորելովկա գիւղէն 30 ռուս ընտանիքներ մօտ ատենէն Ռուսաստան կը փոխադրուին: Անոնց տուները գնելու թեկնածու Հայերու արգիլուած է այդ գնումը. երկրին կեդրոնական իշխանութիւնները ըսած են որ անոնք հայրենադարձ Վրացիներու պիտի յատկացուին:

Միւս կողմէն, վրացական մամուլի «Ծխորճիլին Թայմզ» թերթը Ապրիլ 5-13ի թիւով գրած է թէ Հայերը Ախալքալաքի մէջ Վրացիներուն հանդէպ յատուկ դաժանութեամբ ուշադրութիւն կը դրաւեն ու չեն ուզեր ներողութիւն խնդրել: Ըսուած է տակաւին թէ Երեւանի եւ Հայ առաքելական եկեղեցիին կողմէ նեցուկ կը տրուի ծրագրի մը որով Հայերը բնակութեան կը մղուին Ախալքալաքի մէջ, յետագային այդ երկրամասը Հայաստանին կցելու նպատակով:

Յօդուածին հեղինակը կ'ըսէ թէ Ախալքալաքի պատերազմին հայկական Բաղրամեան ջոկատին մէջ ամէնէն դաժանները ախալցխահայերը եղած են: Այլ խօսքով՝ ջանքը կայ շեշտելու թէ Ախալքալաքի մէջ Վրացիներու դէմ կռուած են նաեւ Ջաւախքի Հայերը:

ՄԱԿ-Ը ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԽՆԴՐԷ

Ռուանտայի ցեղասպանութեան նիւթով ցուցահանդէսը որուն բացումը խոչընդոտուած էր Անգարայի ջանքերով, քանի որ հոն ալ տեղ տրուած էր հայկականին, պատճառ եղած է որ ՄԱԿ-ը Ապրիլ 11ին ներողութիւն խնդրէ Ռուանտայի դեսպանէն: Այս վերջինը յայտնած է թէ ցուցահանդէսին բնագիրը պիտի վերաքննուի, ատկէ ետք ընդհանուր ցուցահանդէսը պիտի բացուի:

Ինչ կը վերաբերի Թրքական առարկութեան, ան հիմ ունեցած է պաստառի մը արձանագրութիւնը ուր ըսուած էր թէ Ա. աշխարհամարտին հարիւր հազարաւոր Հայեր սպաննուած էին Թուրքիոյ մէջ:

Յուսանք որ «բնագրի վերաքննութիւն» կոչուածին փոխարժէքը վճարողը հայկական կողմը չըլլայ, Թրքական առարկութիւնը չէզոքացնելու, զգայնութիւնը չգրգռելու, կամ աւելորդ կիրքեր չհրահրելու շատ յարգելի պատրուակներով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ Խորհրդարանին մէջ իսկ է, որ ռմբափորձ մը գործուած է Ապրիլ 12ին եւ իր տեսակին մէջ, առաջինն է, քանի ան գործուած է ամէնէն խիստ պաշտպանութիւնը վայելող «Կանաչ գօտիին» մէջ: Ըստ ամերիկեան բանակին, ութ մեռեալ կար (որոնց մէջ 2 երեսփոխան) եւ 23 վիրաւոր: Զոհերէն մէկն է Մուհամէտ Աւատ, որ անդամ է «Ազգային երկխօսութեան իրաքեան ճակատին», սիւննի կուսակցութիւն մը, որ 275ի վրայ 11 աթոռ ունի: Պայթումը պատահած է ցերեկուան ճաշի ժամուն, երբ քամիքազ մը մուտք գործած է ճաշարանը եւ պայթեցուցած է իր կրած ռումբը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ բանակը հրապարակ իջած է եւ դիրք ճշդած նախագահական ընտրութեան կապակցութեամբ, մինչ ցարդ գաղտագողի կը գործէր: Զօր. Եաշար Պիւյիւքանըթ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Ապրիլ 12ին, յայտարարած է որ յաջորդ նախագահը պէտք է անկեղծօրէն պարկեշտ ըլլայ Հանրապետութեան լաիք սկզբունքներուն հանդէպ՝ «համոզումով եւ ոչ միայն խօսքով»: Եթէ նոյնիսկ ապահովութիւն տուած է որ «մէկուն կամ միւսին» մասին չի խօսիր, խօսքերը ազդարարութեան մը բնոյթն ունեցած են Էրտողանի նկատմամբ: Ան, Ապրիլ 16ին պիտի յայտնէ թէ թեկնածո՞ւ է թէ ոչ:

ԱԼԺԷՐԻ ռմբափորձերուն զոհերու թիւը յաւելում կրած է եւ հասած է 33 մեռեալի, մինչ սկիզբը 24 էր:

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻԱ

ԱՊՐԻԼ 22-29 «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՈՒՄԻ ՕՐԵՐ»

Գալիֆորնիոյ նահանգապետը Ա. Շվարցընեկեր Ապրիլ 22-29-ը յայտարարած է «Հայոց ցեղասպանութեան յիշատակումի օրեր»: Անոր գրասենեակէն տրուած յայտարարութիւն մը կ'ըսէ թէ Ա. աշխարհամարտի քաոսին մէջ, 1915-1923 Օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող աւելի քան 1.5 միլիոն Հայեր սպաննուած են:

«Ես կը միանամ Գալիֆորնիոյ հայ համայնքին ու աշխարհի բոլոր Հայերուն, յիշատակելու բոլոր անոնք որոնք սպաննուած եւ հալածուած են Հայկական ցեղասպանութեան ընթացքին եւ կը պահանջեմ որ աշխարհի մէջ ոչ ոք մոռնայ մարդկութեան դէմ գործուած այս սարսափելի յանցանքը» ըսած է Առնոլտ Շվարցընեկեր:

⁂

ԱՄՆ-ու Տէլավէր նահանգն ալ Ապրիլ 24-ը «Հայոց ցեղասպանութեան ոգեկոչումի օր» հռչակած է: Նահանգին Ծերակոյտը արդէն 1995ին Ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւ մը ընդունած էր, ըլլալով 38րդը ամերիկեան նահանգներուն:

Ամբողջ Մաղրէպի մէջ խուճապ կը տիրէ ժողովուրդին մօտ եւ հիմնական միջոցներ ձեռք կ'առնուին ահաբեկչութեան դէմ: Մարոքի համաձայն, սակայն, Ալժէրի արարքները ոչ մէկ կապ ունին Գազապլանքայի ռմբափորձերուն հետ: Ինչ կը վերաբերի Ալժէրի բնակչութեան 90ական թուականներուն իսլամապաշտ ահաբեկչութիւնը կը յիշէ եւ կը քննադատէ «ազգային հաշտութեան» քաղաքականութիւնը:

ԲԱՔՈՒԻ կաթողիկէ նորակառոյց եկեղեցին հրդեհի մը զոհ դարձած է, պայթուցիկի մը արձակման պատճառով: Ան միակ եկեղեցին էր երկրին ուր 300 կաթողիկէ կ'ապրի: Պաշտօնական բացումը պիտի կատարուէր այս ամսուան վերջաւորութեան: Պապական պատուիրակ դերպ. Կուճերոթթի յայտարարած է թէ կաթողիկէ եկեղեցիին ուղղուած չէ արարքը, այլ՝ կառավարութեան:

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ նախագահը՝ Փօլ Վոլֆովից իր ճակատագիրը ձգած է իր Վարչական խորհուրդին, որովհետեւ գայթակղութեան մը գլուխն է: 185 երկիրներու 24 ներկայացուցիչները պիտի արտայայտուին այդ գայթակղութեան մասին, որ շաբթու սկիզբը հրապարակուած է: Հաստատուած է որ իր բարեկամուհին՝ Շահա Ռեզա բացառիկ յաւելում մը ստա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԻՄ ՀԱՄՇԷՆՍ

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԵԱՆ

Տասնեակ մը տարի առաջ Արփի Թոթոյեան կը հարցնէր յօդուածի մը մէջ. արդեօք մէկու մը բան մը կ'ըսե՞ն Արակիչ եւ Աթարա գիւղերուն անունները:

Երկու այդ անունները ինծի համար կը կազմեն աշխարհ մը որ այս պահուն կը յառնէ աչքիս առջեւ. արեւադարձային կանանչով պատուած լեռները, չէն տուները եւ գիւղամէջի ճամբաներուն եզերքը յուլօրէն յամեցող գոմէշները: Տասնեւինը տարի առաջ էր:

Գիւղացիի չիտակութեան, անկեղծութեան եւ մարդամօտութեան մասին հազարաւոր էջեր գրուած են. ինչ որ ալ ըսեմ՝ նոր բան մը պիտի չյայտնեմ: Սակայն բոլորովին անծանօթ զգացում մը կը համակէ զիս այդ աշխարհի սեմին: Կարծես թէ ճամբորդութենէ մը դարձած էի, իսկ շուրջիններս ընտանիքս են, եւ ալ՝ անոնցմէ մէկը:

Մնցուրիական այդ աշխարհը կը գտնուէր Աբխազիոյ լեռներուն մէջ, ուր գաղթը նետած էր Համշէնցի պանդուխտները: Խորհրդային ապազգայնացման գլանը թաւալած էր հովիտներու եւ քաղաքներու մէջ առանց հասնիլ կարենալու լեռնային այդ գիւղերը:

Հայաստանցիներէն շատ լսած էի որ Համշէնի բարբառը անհասկնալի է դուրսեցիներու համար: Ուստի ճամբայ ելլելէս առաջ կը սերտեմ Հրաչեայ Աճառեանի «Քննութիւն Համշէնի բարբառի» հատորը: Սակայն երբ առաջին իսկ գրուցակիցիս խօսքը կը հասնի քառորդ. համշէնցիիս ականջին՝ զարմանքով կ'անդրադառնամ որ ոչ միայն ամէն բան կը հասկնամ, այլեւ կը փափաքիմ այդ նոյն բարբառով իսկ պատասխանել:

Զիս հիւրընկալած ընտանիքը Արակիչ գիւղի միւս բոլոր բնակիչներու պէս կը զբաղէին ծխախոտագործութեամբ: Ամրան օրերուն կը հանգչէին, եւ միայն աշնան է որ կը սկսէր տենդագին աշխատանքը. տերեւաքաղը եւ մշակումը: Եւ զարմանալիօրէն, շուրջիններէս ոչ մէկը կը ծխէր: Վազգէնը, իմ առաջնորդս, ինծմէ երեք տարի մեծ էր, օր մը հեգնանքով կ'ըսէ ինծի.

– Ծխախոտ չէ զոր կը ծխես, այլ երեք քառորդով ծովային բոյսերը, որ թուղթին մէջ թխմուած են:

Ամէն օր երկար արշաւանքներու կ'ելլենք: Վազգէնը կը զարմանայ թէ ի՛նչ ուժ կը մղէ զիս կիզիչ արեւուն տակ քալել լանջն ի վար, տեսնելու համար թէյի տնկարանները: Կամ նարնջենիներու հովիտները: Կամ թէ ինչո՛ւ գոմէշներուն առջեւը կը կենամ կամ կը ծռիմ չոյելու համար ուլիկ մը: Հսկայ քաղաքի մը մուխերէն հեռու մեծցած՝ բնութեան կարօտս կը վերագրէր արտակեդրոնութեան:

Միւս ուղեկիցս Վազգէնին կըրտսեր եղբայրը Գարեգինն էր: Բանաստեղծ էր ու մարդիկ միանգամայն: Պողպատէ մկաններուն ետին չատ նուրբ հոգի մը կը կրէր:

Եկած օրէս հիւրընկալներս անդադար հարսնիքի մը մասին կը խօսէին: Հարսնիքները ամառները կը կատարուէին հոն եւ ոչ թէ աշնան, երբ ծխախոտին բերքը կը հասնէր:

Արակիչէն ուրիշ գիւղ մը պէտք է երթայինք՝ հայկական Աթարա: Առտուն Վազգէն նեղի մատնուած մէկու մը երեւոյթով կը սկսի տաքօրէն նախաբան մը հիւսել Աթարայի գիւղացիներու կոշտ ու կոպիտ ըլլալու մասին:

– Միայն մի քանի ժամով կ'երթանք, կը պատասխանեմ, տունտեղ պիտի չըլլամ հոն. հո՞գս է թէ ինչենի են:

– Չէ դուն չես հասկնար. անոնց բերանը չա՛տ աղտոտ է:

– Ինծի ի՞նչ անոնց բերանը:

– Չեմ ուզեր որ անակնկալի գաս:

Կը խնդամ միայն ի պատասխան:

Նախաբանը կը մոռցուի: Եւ ահա վերջապէս հասնիքին օրը կու գայ: Երեքով կը մագլցինք գիւղական հանրակառքը եւ ճամբայ կ'ելլենք: Ճամբորդներու մէջ կան ծերունի Աբխազներ. հիացումով կը դիտեմ լեռնցիները: Արծուենի քիթեր, ձիւնի պէս ճերմակ մօրթ, ձիւնի պէս ճերմակ մազեր: Անթերի կարուած, արդուկուած ու մաքուր ազգային տարազները կը կրէին. մօրթէ գդակներ, ճերմակ կամ սեւ պարեգօտներ՝ կուրծքերնին փամփուշտակալներով զարդարուն եւ սրունքը ամբօղջէն գրկող նրբին մոյկեր:

Հանրակառքը մեզ դուրս կը բերէ Արակիչէն: Կպրապատ ողորկ ճամբան կը վերածուի խորտուբորտ արահետի մը: Վեր կը մագլցինք: Յոգնաբեկ շարժակը կը հեւայ:

Աբխազ գիւղի մը մէջէն կ'անցնինք: Ո՞ւր են Արակիչի լայնաճակատ տուները: Ո՞ւր են խնամուած պարտէզները: Հիւղակները կը տեսնեմ արեւադարձային մարդահասակ մոլախոտերով շրջապատուած: Սակայն անխնամութիւնն ալ իր հմայքը ունի, առնուազն յաչս իմ:

Նոր գիւղ մը հասած ենք: Լեռնցի ծերունիները հանդարտօրէն կ'իջնեն: Հազիւ խօսած էին իրարու հետ ճամբուն ընթացքին: Արդէն իսկ աբխազ լեզուն չունի վրացերէնին կարկաչը եւ խիճերուն պէս ցից բաղաձայնները: Մշտադալար տերեւներուն խշշիւնը կը լսեմ մէջը:

Յանկարծ մեր հանրակառքին պրկուն թաւալումը կը վերածուի սահանքի: Կրկին կպրապատ ճամբու մը վրայ ենք: Վազգէն կ'ըսէ թէ կը հասնինք հայկական Աթարա գիւղը:

Եւ իսկապէս նոյն ամրակուռ տուները կը տեսնեմ եւ սայլի անիւի մը չափ խոշոր արեւածաղիկները որոնք երեսները մեզի՝ կարծես բարի եկաք կ'ըսեն:

Հարսնիքէն առաջ Վազգէնը եւ Գարեգինը պարտականութիւն մը ունին կատարելիք, այն է այցելել իրենց խնամիին: Կը զգամ, որ ոգեւորուած չեն:

Կ'ընկերանամ անոնց: Գիւղեզրի տուն մը կը մտնենք, ուր մեզ կը դիմաւորէ կարճահասակ, նիհար, տժգոյն կին մը: Ռուս մըն է՝ լեռնային այդ հայ գիւղին մէջ հարս եղած, զաւակներ մեծցուցած:

Մինչ ես պատուհանէն լեռնալանջերուն թաւիշը կը դիտէի, երեքը խնամիութեան պարտքը կը կատարէին ազգականներէն ասոր – անոր ողջութիւնը հարցնելով: Խօսակցութիւնը կը դառնար հայերէնով զոր խնամին կը խօսէր անթերի: Պէտք է հեռաւոր Մոսկուայէն հասնէի հոս, որ նախնիքներուս բարբառը լսեմ ռուս կնոջ մը բերնէն:

Սակայն ահա պարտքը կատարուած է, եւ մենք թեթեւցած դուրս կ'ելլենք: Հարսնիքին հինգ հարիւր հոգի հրաւիրուած են, եւ ան քանի մը օր պիտի տեւէ: Հինգ հարիւր հոգի՞ կը զարմանայի. ո՞ւր կրնան տեղաւորուիլ բոլոր հրաւիրեալները:

Սակայն ծխախոտը ոչ միայն կը կերակրէ այդ գաւառին բնակիչները, այլեւ կը կազմակերպէ անոնց հանրային կեանքը: Թիթեղէ կամարաձեւ մեծկակ շինութեան մը դուռը կը հասնինք: Հոն է որ կը փռեն քաղուած տերեւը յետագայ մշակման համար: Դուրսէն ներսիդին շարուած սեղանները եւ երկայն նստարանները կը տեսնեմ:

Հարսնեւորները հետզհետէ կը ժամանեն: Տղեկ մը մեծ մօրը թեւը կը քաշէ. Եկուր մտնենք:

– Վա՛ղը կու գանք ձագս, կ'ըսէ մամիկը, պզտիկները առտու կը ժողվուին:

– Վաղը ըսուշիդ մաաէրը . . ., կը ձայնէ հինգ տարու մանչուկը:

Պահիկ մը կը ցնցուիմ. ճի՞շդ է արդեօք լսածս: Յետոյ ալ կը յիշեմ Վազգէնին անճարակ նախաբանը:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼՈՐԻՍ ՃԳՆԱՒՈՐԵԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱՀԱՆ (*)

ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Ֆրանսահայ գաղութը ծանօթ է Լօրիս Ճգնաւորեանին, որպէս նըւագախումբի վարպետ ղեկավար, բայց քիչ ծանօթ է անոր երաժշտահանի տաղանդին:

Ան ծնած է Պարսկաստան, 1937-ին. շատ փոքր տարիքէն նկատուած է երաժշտական տաղանդը: Աւարտած է Վիէննայի ակադեմական երաժշտանոցը եւ Սալցպուրկի «Մոցարթէում» հաստատութիւնը, հետեւելով Քարլ Օրֆի դասընթացքներուն: Ապա իբրեւ նուագախումբի ղեկավար տուած է համերգներ եւրոպական կարեւոր քաղաքներու մէջ, առաջնորդելով միջազգային համբաւ ունեցող նուագախումբեր, ինչպէս Լոնտոն սէնֆոնիքը, Լոնտոն Ֆիլհարմոնիքը եւ Ռոյալ Ֆիլհարմոնիքը: 1990ական թուականներուն, ան եղած է Հայաստանի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբի գեղարուեստական ղեկավարն ու վարիչը, բարձրացնելով անոր մակարդակը. նաեւ արձանագրած է բազմաթիւ երկեր:

Մեկնաբանի տաղանդին քով, Լօրիս Ճգնաւորեան ունի երաժշտական բեղուն արտադրութիւն: Ստորեւ ցանկը այն գործերուն որոնք ծանօթ են ինծի– բայց ոչ ամբողջականը:

1) «Ռոստոմ եւ Զօհրապ» օփերան. նիւթ ունենալով պարսկական դիւցազնական պատմութիւն մը: Կը ներկայացուի խամաճիկներով. կ'երգուի պարսկերէնով:

2) «Փարդիս եւ Փարիզա» – դիւթական հէքեաթ – պարսկերէնով:

3) «Թիւ 1 սէնֆոնին» – երգչախումբի եւ նուագախումբի համար (կ'երգուի հայերէն): Կը բաղկանայ 5 մասերէ – ա) «Սպառնալիք»: բ) «Զարդ», գ) «Հոգեհանգիստ», դ) «Սկերծօ», ե) «Ողբ – բողոք»:

4) «Թիւ 2 սէնֆոնին» – երգչախումբի եւ նուագախումբի համար. կը բաղկանայ 4 մասերէ: ա) «ըՍպառնալիք-ժողովուրդք», բ) «Հաւատք», գ) «Զարդ», դ) «Հաւատամք»: Նիւթը՝ 1915ի Մեծ Եղեռնը, յետոյ նկարահանուած – DVD:

5) «Թիւ 3 սէնֆոնին» – երգչախումբի եւ նուագախումբի համար. կը բաղկանայ 3 մասերէ. ա) «Ընդհատում», բ) «Խաղաղութիւն», գ) «Երկխօսութիւն»:

6) «Յիշատակարան ննջեցելոց. Հոգեհանգիստ» – երգչախումբի եւ նուագախումբի համար: Կը բաղկանայ 6 մասերէ. ա) «Ողբ», բ) «Նեռում», գ) «Քահանայք եւ ժողովուրդք», դ) «Ի վերին Երուսաղէմ», ե) «Տէր ողորմեա», զ) «Տէրունական աղօթք»:

7) «Դաշնակի քոնչերթօ»ներ – ինծի ծանօթ է իր սքանչելի 4-րդը:

8) «Կարօտ» – դաշնակի եւ նուագախումբի համար (վիպապաշտ գրութիւն):

9) «Հայկական ռափսոտին» – թաւջութակի եւ նուագախումբի համար: Կը բաղկանայ 3 մասերէ. ա) «Գաղթականի երգը», բ) «Ողբ», գ) «Տօնախմբութեան պար»:

10) «16 Սիրերգներ» – նուագախումբի համար (ռոմանս):

11) «Սիրոյ պարեր» – «Օթելլօ»ի թատերապար:

⁂

Վերոյիշեալ գործերուն միայն խորագիրները կարդալով, դիւրաւ կարելի է Լօրիս Ճգնաւորեանի նկարագիրը եւ հոգեկան ապրումները ուրուագծել:

Ակնյայտ է, որ խորապէս ազդըւած է 1915ի Մեծ Եղեռնի ողբերգութենէն: (Եւ ի՞նչպէս կարելի է զերծ մնալ անկէ, երբ իր մայրը ճողոպրածներէն է այդ սպանդին, ու հայրը մասնակցած Սարդարապատի

(*) Հինգշաբթի Ապրիլ 26ին, Լօրիս Ճգնաւորեան պիտի գտնուի Մարսէյլ, տալու համար համերգ մը, ղեկավարելով տեղւոյն օփերայի երգչախումբը, նուագախումբը եւ մեներգիչները, քաղաքի Սէն Միշէլ եկեղեցւոյ մէջ:

ինքնապաշտպանութեան ճակատամարտին):

Առաջին իսկ ունկնդրութեամբ, կը հասկնանք որ ան սնած է հայ եկեղեցական, աշխարհիկ եւ փոլքլորիկ երգերով:

Օժտուած՝ զօրեղ երաժշտական երեւակայութեամբ, կ'օգտագործէ զանոնք հնարամտօրէն եւ իր տեղին: Պարզ մշակում կամ դաշնաւորում չէ որ կ'ընէ, այլ յօրինում - ձեւափոխելով, ընդլայնելով կամ սեղմելով, արդիական դաշնաւորումով, թօնալիթէներու փոփոխութեամբ կամ զոյգ թօնալիթէներով, եւ վարպետ նուագախմբագրութեամբ կը կառուցէ իր գործը, կու տայ անոր զանազան գոյներ, խոր տպաւորութիւն ձգելով ունկնդիրին վրայ:

Ստեղծագործական գետնի վրայ, ան կը տարբերի արդի երաժշտահաններէ, անով որ, երբ ունկնդրութիւնը վերջանայ ենթակային մըտքին մէջ, դեռ կը մնան գործին տըպաւորութիւնը, անոր առթած ըզգացումները: Զուտ մեքենական չեն, այլ ընդհակառակը, ան հմտօրէն կը հակադրէ կշռոյթը մեղեդիականին: Սէնքոփներով եւ հարուստ հարուածային նուագարաններով զարդարուած, Քարլ Օրֆի տուած գեղարուեստական ուսումը կ'երեւի իր գործերուն մէջ, մանաւանդ «Ռոստոմ եւ Զօհրապ» օփերայի երգեցիկ էջերուն մէջ (Յաջող ստեղծագործութիւն մը):

Լօրիս Ճգնաւորեանի յօրինումները, շատ աւելի անգամներ պէտք է մեկնաբանուին միջազգային համերգներու: Հայաստանի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը լաւ կ'ընէ իր նախորդ ղեկավարին (եւ ոչ միայն անոր) գործերուն սատարելով: Զոր օրինակ, հայ թէ օտար դժուարահաճ հասարակութիւնը շատ հաճոյքով պիտի լսէ, եւ ողջեգրէ, Ճգնաւորեանի «4րդ քոնչերթօն» (մանաւանդ իր 3րդ բաժնով) կամ «Հայկական ռափսոտին», որոնք շատ հաղորդական են:

Լօրիս Ճգնաւորեան, ուսանած արեւմտեան երաժշտութեամբ, դաստիարակուած արեւմտեան գեղարուեստով, կը մնայ հայ իրաւ երաժշտահան մը:

Կ. Ա.

2007 Ապրիլ 4

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՁԱՏԻԿԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

«Այսօր յարեաւ ի մեռելոց փեսայն անմահ». Յարութեան տօնը աւետող այս գեղեցիկ շարականը անգամ մը եւս հնչեց Վիէնի Սուրբ Թէոդորոս եկեղեցւոյ կամարներուն ներքոյ ուր հաւաքուած էր հաւատացեալներու բացառիկ բազմութիւն մը Ապրիլ 8ին, Զատկուայ առթիւ: Այս տարի Սուրբ Յարութեան խորհուրդին հաղորդուելու համար վիէնցիները առիթը ունեցան մասնակից դառնալու Դաւիթ արքեպիսկոպոս Սահակեանի մատուցած պատարագին եւ լսելու անոր հոգեշունչ քարոզը:

Հաւատացեալները ուրախութեամբ ողջունեցին բարձրաստիճան հոգեւորականը որ անծանօթ մը չէ Վիէնի գաղութին, ուր քառասուն տարի առաջ, նախ որպէս երիտասարդ վարդապետ, եւ յետոյ որպէս Ռոն Ալփի անդրանիկ առաջնորդ, յաճախ առիթը ունեցած է այցելելու: Այդ տարիներուն եկեղեցական կեանքը նոյն աշխուժութիւնը չունէր եւ տարին քանի մը առիթներով միայն պատարագ կը մատուցուէր: Կացութիւնը պիտի փոխուէր 1987էն սկսեալ, Ծուխի կանոնական հիմնադրութեամբ: Այդ թուականէն սկսեալ, իւրաքանչիւր ամսուան երկրորդ Կիրակին Սբ. Թէոդորոս եկեղեցւոյ մէջ աստուածային պաշտամունք կը կատարուի: Դպրաց դասի եւ հոգաբարձութեան անդամները հաւատարմօրէն, առանց որեւէ նիւթական ակնկալութեան, նուիրումով ու սիրով ընկերակիցներ եղան գաղութին բոլոր ընտանիքներուն. անոնց վշտակից եղան սուգի պահերուն, զուարճացան եւ զուարճացուցին ուրախութեան պահերուն: Յաճախ օգտակար եղան քոյր Ծուխերուն եւ ազգային հաստատութիւններուն (Լիոնի Մարգարեան - Փափազեան վարժարան, Հայկական Հիմնադրամ): Ծուխը չունի բացառիկ գործունէութիւն մը սակայն իրենց առաքելութեան տէր հոգաբարձուները իրենց պարտականութիւնը կը կատարեն թէ՛ իրենց ծըխականներուն, թէ՛ կաթողիկէ եւ բողոքական եկեղեցիներուն հանդէպ, համաքրիստոնէական նախաձեռնութիւններուն բերելով իրենց չինիչ եւ գործօն մասնակցութիւնը:

Հոգաբարձութեան անդամ տիկինները նոյնպէս նուիրումով եւ վարպետութեամբ կը կատարեն իրենց ստանձնած պարտաւորութիւնները, Զատկուան տօնակատարութեանց անգամ մը եւս ճաշակով պատրաստած աւանդական «չէօրէկ»ը ապահովելով: Պատարագին աւարտին, Դաւիթ արքեպիսկոպոս հարիւրաւոր այդ չէօրէկներն ու ներկուած հաւկիթները պիտի օրհնէր դպիրներու ձայնակցութեամբ:

Անտարակոյս Զատկուան այս աւետ օրը բոլոր ներկաներուն անգամ մը եւս հոգեկան բաւարարութիւն պատճառեց եւ քիչ մը եւս մեզի համոզեց թէ որքան այժմէական ու կենսական է առողջ հոգեւոր եւ համայնքային կեանքի մը ապահովումը: Կարեւոր է ու կենսական է մեր եկեղեցւոյ փոխանցած մօտ երկու հազարամեայ աւետիսը թէ «Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց» որպէսզի այսօրուան Հայը չմոռնայ որ այս աւետիսին խոստումով պայքարած, յաղթանակած ու անմահացած են մեր պատմութեան բոլոր նուիրեալները, Վարդանանց պատերազմէն մինչեւ Արցախեան ազատագրական մարտերը: Այս նոյն աւետիսով զինուած վիէնահայ գաղութը, Ֆրանսայի եւ Սփիւռքի միւս գաղութներուն ու համայն հայութեան հետ պիտի շարունակէ իր փառաւոր երթը, հաւատարիմ իր նախնեաց հաւատքին:

ԿՈՐԻՒՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԱՅՆՃԱՐԻ մէջ, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Յառաջ - Գ. Կիւլպէնկեան գոլէժի, Մարտ 17ին ազգային կրթութեան զօրակցութեան ձեռնարկ մը տեղի ունեցած է, որու ներկայ եղած են Այնճարէն զատ, Պէյրութէն, Զահլէէն եւ Դամասկոսէն 1000է հասնող հանդիսականներ: Ճաշ - պարահանդէսին խօսք առած են վարժարանի տնօրէնը՝ Արմէն Թաշճեան, Թալին Սթանպուլեան, Ժիրայր Դանիէլեան, Գեղամ եպիսկոպոս: Խնջոյքը տեւած է մինչեւ առաւօտեան ժամերը:

***

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Մայր Տաճարին մէջ, Մարտ 25ին, հանդիսաւորապէս զետեղուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մասունքը, որ ցարդ կը գտնուէր կաթողիկոսարանի գանձատան մէջ: Մասնատուփի օծման հանդիսաւոր արարողութեան ընթացքին նաեւ ջուրով ու գինիով լուացուած է քարը, ապա Արամ Ա.ի կողմէ սրբազան միւռոնով օծուած է:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԲԸՄ-ի «Տէմիրճեան» սրահին մէջ, Մարտ 23ին, կազմակերպութեամբ ՀԲԸՄ-ՀԵԸ-ի համալսարանականներուն, տեղի ունեցած է վիճաբանական ասուլիս մը, որ անդրադարձած է այն միջոցառումներուն, որոնք պէտք է որդեգրուին հայ համալսարանականներու կողմէ, որպէսզի կարելի ըլլայ առաւել եւս ծանօթացնել հայ դատը համալսարաններուն մէջ եւ դուրսը գտնուող հայ երիտասարդներուն: Կազմակերպիչներու վարչութեան անունով, բացման խօսքը արտասանած է Կի Մարգարեան, որ նշած է թէ հայ դատի աշխատանքներու գործընթացին մէջ հարկ է նաեւ ապահովել օտար շրջանակներու գործակցութիւնը: Իրմէ ետք, Դալար Եսայեան փաուըր փոյնթով ներկայացումով փոխանցած է Լիբանանի համալսարաններուն մէջ կատարուած հարցախոյզի մը արդիւնքներն ու վերլուծումները, որոնք կ'անդրադառնան լիբանանցի ուսանողներուն ունեցած ծանօթութիւններուն հայկական ցեղասպանութեան գծով: Ապա, օրուան զրուցավարը Արտա Էքմէքճի խօսած է Թուրքիոյ վարած հակահայ քաղաքականութեան մասին: Համալսարաններու ներկայացուցիչները հերթաբար ներկայացուցած են իրենց գործունէութեան մասին տեղեկութիւններ, յետոյ սկսած է զրոյցը:

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Միսաքեան իր ոտանաւորին 11րդ եւ 12րդ տուներուն մէջ ա՛լ աւելի կը զգացնէ այս կէտը, դրամատեացութիւնը, երբ կը գրէ, որ «Թէեւ անոր բնակութեան վայրը դժոխքն է, բայց իշխող է աշխարհի, եւ ամէն ինչ որ կ'ապրի երկրիս վրայ, ծունկ կը չոգի անոր առաջ, մինչեւ իսկ չաստուածները ստէպ ստէպ պարտապան կ'ըլլան անոր մուրացիկներու պէս: Ջէ՞ր որ Զեւս (Արամազդը), երբ չորս պատի մէջ բանտարկուած Դանայէի սիրահարած էր, կարող եղաւ անձրեւները ոսկի թելերու փոխելով մտնալ քովը իր սիրուհւոյն, եւ այդ ոսկի անձրեւներուն շնորհիւ յագուրդ տալ իր բոցավառ տռփական կիրքին, եւ Դանայէն յղի թողուլ»:

Միսաքեանի այս տողերը գերազանցապէս գեղեցիկ բանաստեղծութիւն են. անձրեւը արդարեւ՝ է, ոսկիին տարրը, որ կը պտղաբերէ ու արգասաբեր կ'ընէ հողը: Այս քանի մը բառերով, Միսաքեան որքա՛ն մեծ իմաստ մը ցոյց կու տայ, որքա՛ն իրաւամբ արժանի եղած է ժամանակին, կրելով «Պոէտ» պատուանունը: Իր մէջբերած այլաբանութիւնը թէեւ դիցաբանական կնիքը կը կրէ, բայց ճշմարտութեան ճշմարտութիւնն է. «Հողը ոսկի է»:

***

Մեծապէս դրուատելի է Միսաքեանի խորհրդածութիւնը ոսկիին կամ դրամին դէմ. աշխարհիս մէջ ամէնէն աւելի պաշտըւած նիւթն է դրամը որ ամենակերպ դժբախտութիւններու, ոճիրներու պատճառ է: Այդ անիծապարտ նիւթին համար, «Ասորիները մամոնայ անունը կու տան» կ'ըսէ Միսաքեան իր 13րդ տունին մէջ. «Հելլէնները Պղուտոս զայն կ'անուանեն եղեր, իսկ Հռոմները՝ Դիք»: Եւ այս նիւթ էր, զոր «Ահարոն՝ Աստուծոյ կողմէ ընտրուած ժողովուրդին համար ժողվեց անապատին մէջ, եւ ստիպուեցաւ ոսկի հորթ մը ձուլել անով, զայն պաշտել տալ ժողովուրդին, որպէսզի անոր կատղածութիւնը հանդարտեցնէր»:

Եւ 14րդ պարբերութեան մէջ դրամի դէմ ունեցած իր ոխը պահելով, կը յարէ, թէ՝ «Այդ թշուառական նիւթը իշխող է ամէն կողմ, թէ անոր թերափները (ուխտարձանիկ) աստղերէն աւելի շատ են ու յարածին. ձեռքէ ձեռք կը շրջագային անոնք, եւ արկղերու կամ դրապանակներու մէջ կուտակուելով, մտքերն ու հոգիները գերի կ'ընեն իրենց շարունակ: Ո՛վ որ զայն ուզէ, կ'ըսեն թէ չի գտնար, վասն զի աւելի չուզողներուն կ'երթայ. սակայն նորահաս բըժիշկներուն անմիջապէս Քարդեկի կը փութայ որպէս զի անոնց ուշը եւ ղուրուշը գրաւէ եւ աչքերնին ոսկիով կուրացնէ»: 15րդ տունին միտքը այս է:

***

16րդին մէջ ալ կ'աւելցնէ ըսելով, թէ «Պղուտոնի հրամանովն է, որ ոսկին կամ դրամը այս նենգութիւնը կը հնարէ, որպէս զի բժիշկի սիրտը գիշեր ցորեկ ոսկւոյ սիրովը գրաւուի եւ աղքատ հիւանդներու հանդէպ անտարբեր գտնուելով, զանոնք անվեհեր կերպով յանձնէ Որկէոսի ճիրաններուն» (այսինքն զանցառու ըլլէ աղքատ հիւանդներու մասին եւ թողու որ մեռնին անոնք: Որկէոս Պղուտոնի զօրապետն էր եւ մեռնողները ինքը կը յանձնէր Բելլոնային):

Այս բաւական երկար այլաբանութիւններէն յետոյ, Միսաքեան իր ոտանաւորին 17րդ տունով կը սկսի իր բուն խրատականն ինծ եւ կը գրէ, թէ «ինքը կը յուսայ որ, եթէ ես չխաբուիմ այդ դաւերէն, ու ասպարէզիս մէջ Մամոնան արհամարհեմ եւ դժոխաբնակ դիքն ու դիցուհիները նախատեմ, Իպպոկրատ մը պիտի ըլլամ»:

Իր վերջընթեր տունին մէջ ալ կը գրէ, որ «իմաստութիւնը չի ներեր որ Հիպոկրատեանները (բժիշկները) ագահ ըլլան, որովհետեւ ագահը մեծանձն չըլլար» եւ կը վերջացնէ շատ գեղեցիկ կերպով գրելով թէ՝ «ընչաքաղց մէկը չի կրնար իր նմանը ճրիարար սիրել», ուստի կը պատուիրէ ինծ, որ «Ես ընկերիս կեանքին համար ագահ ըլլամ, որով անօթի չեմ մեռնիր»:

***

Իր ոտանաւորը այսպէս գեղեցիկ կերպով հիւսելէ յետոյ, պոէտ Խաչատուր Միսաքեան վերջին տուն մը եւս կը գրէ, յայտնելով, թէ «Պինդարեանները (իմա՛ բանաստեղծութեան դիցուհիները) զինքը պարտաւորեցին սոյնիմաստ տաղ մը ինծ համար յօրինել, քանի որ պատիւ ըրած էի իրեն, իմ մրցանակի ճառիս մէջ (Թէզ տը Տոքթորա) իր անունն ալ նշանակելու»: Իր տաղը կը փակէր Միսաքեան, «ինծ մաղթելով յաջողութիւն եւ Իպպոկրատի անաղարտ փառքը»:

Սովորութիւն էր, եւ է, որ երբ աշակերտ մը իր ուսանողական ընթացքը կ'աւարտէ ու կը պատրաստէ թէզը, անոր սկիզբը կը գրէ անունները իր ծնողքին եւ ամէն անոնց, որոնց հանդէպ երախտագիտական զգացումներ կը սնուցանէ սրտին մէջ: Ըստ այսմ՝ հօրս, մօրս, եղբօրս, մօրեղբօրս ու բժշկութեան վարպետներուս շարքին, գրեցի Միսաքեանի անունն ալ, ներքեւը նշանակելով՝ «Փոէթ արմէնիէն» ֆրանսերէն տիտղոսը:

(Շար. 200)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԷՏՐՈՒԹ.– Պրն. Ս. Սարգիսեան 1000 եւրօ կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեան Հրապարակին բացման առթիւ:

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

«Լոյս եւ Ճշմարտութիւն եւ Նպատութիւն»
ԳՐԱԿԱՆ–ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Ապրիլ 19
ժամը 20:30ին
« Հայու սէրը
Մայրենի Լեզուի ու Մշակոյթի
նկատմամբ եւ անոր
Օտարասիրութիւնը »
Զրոյց ներկաներու հետ
Զրոյցը կը վարէ Կարէն Սիմոնեան

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Մուտքը ազատ է

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de Robert GUEDIGUIAN,
réalisateur

Jeudi 19 avril à 20 heures

TROIS FILMS INEDITS

dans le cadre du 92e anniversaire du Génocide arménien

— **ARMENIE : L'HISTOIRE D'UN GENOCIDE** (2006 - 55 mn)

— **LA DESTRUCTION DE JUGHA** (Nakhitchevan, 2006 - 19 mn)

— **HOMMAGE A HRANT DINK** Interview exclusive de Frédéric Mitterrand

— Entrée libre —

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

Commémoration du Génocide de 1915 à Marseille

CONSEIL DE COORDINATION DES ORGANISATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

LE MARATHON DES 12 ÉGLISES

3ème édition

Samedi 21 avril
(40,5 kilomètres à travers Marseille)

Crée en 2005 à l'initiative du CCAF Marseille-Provence, **Le Marathon des 12 églises** se veut un rassemblement citoyen associant le monde sportif, culturel et politique.

Ce marathon-relais de 40,5 kilomètres sillonne de nombreux quartiers et noyaux villageois marseillais. En assurant un ou plusieurs relais, les coureurs participent ce jour-là au souvenir des victimes du génocide des Arméniens, perpétré par le gouvernement Jeune-Turc en 1915.

- Départ à 10h00 :
  église de Campagne Frèze
  41 allée du Petit Pont
  Marseille 15ème
- Arrivée :
  cathédrale arménienne du Prado
  339 avenue du Prado
  Marseille 8ème
- 18h30 : ravivage de la flamme de la Mémoire au monument de la cathédrale du Prado

***

Dans le cadre de la commémoration du Génocide

Samedi 21 Avril à 20h15

La M.A.J.C. et l'Association «Les 3 A»
12-14, Rue Saint Bazile
13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09

Présentent :

En homamge aux poètes disparus, victimes du génocide du 24 avril 1915

LA DERNIERE PRIERE
Poésie, Musique, Danse

Participation aux frais : 5 euros

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.

arménie mon amie

AGENDA

Le 10e Arrt de Paris à l'heure arménienne

«Arménie, Visions, Emotions»

Du 26 mars au 18 avril 2007
A la Mairie du 10e Arrt, 72 rue du Fbg-Saint Martin, métros gare de l'Est ou Jacques Bonsergent. Entrée libre
Horaires: Du lundi au vendredi : 8h30-17h, jeudi jusqu'à 19h30, samedi de 9h à 12h30.

Du 16 au 29 avril, exposition-vente de photos de **J.P. Kessayan** au profit d'Arménie-Village
Lundi 23 avril, 20h30 — Fedayi Pacha, concert reggae, dub
Mardi 24 avril, 20h30 — Jours de cendres à Istanbul —de **Berdjouhi**— lecture spectacle
Mercredi 25 avril, 20h30 — Ca suit son cours — **Rouben Melik** et **Lavach** — lectures poétiques en musique
Jeudi 26 avril, 20h30 — Chants profonds de l'Arménie —avec **Marianne Auricoste** Poésie et musique traditionnelle
Vendredi 27 avril, 20h30 — Tigran Jazz jazz métissé - direction **Thierry Mariétan**
Samedi 28 avril, 20h30 — Papiers d'Arménies.

***

MARSEILLE

EXPOSITION
«AU PIED DU MONT ARARAT SPLENDEURS DE L'ARMÉNIE ANTIQUE»

Dans le cadre de l'Année de l'Arménie en France, «Arménie, mon amie». le Conseil général des Bouches-du-Rhône et son Musée départemental de l'Arles et de la Provence Antiques (MAPA) — Presqu'île du cirque romain, présentent du **13 avril au 29 juillet**, l'exposition intitulée «Au pied du Mont Ararat — Splendeurs de l'Arménie antique».

***

Rétrospective des films de
Rouben Mamoulian
DU 10 AVRIL AU 6 MAI
Cinémathèque de Paris
51 rue de Bercy — 75012 Paris
www.cinematheque.fr
Contact : 01 71 19 34 19
E-mail : mamoulian@cinematheque.fr

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, rétrospective de l'art chrétien arménien.

***

HOMMAGE A
Arshile Gorky
Du 4 avril au 4 juin
EXPOSITION DE DESSINS ET DE PEINTURES
Centre Culturel Calouste Gulbenkian
51 avenue d'Iéna, 75116 Paris
Du lundi au vendredi, de 9h à 17h30
et
Centre Pompidou, rue Beaubourg, Paris

MARSEILLE

Dib ou Dar
L'imprimerie et l'écriture arméniennes en France : vecteurs d'une identité

Exposition du 15 mars au 16 mai organisée en collaboration avec l'ARAM

Alcazar
Bibliothèque de Marseille à Vocation Régionale
58 cours Belsunce - **Tél. : 04 91 55 90 00**
Bibliothèque ouverte du mardi au samedi de **11h à 19h.**
fermée le lundi, le dimanche et les jours fériés.

***

LYON

ARMENIE CONTEMPORAINE
exposition

Au musée d'art contemporain de Lyon 81 quai Charles du Gaulle, 69006, jusqu'au,29 avril (du mercredi au dimanche de 12h à 19h).

***

GONESSE

Gonesse célèbre l'Année de l'Arménie **du 14 avril au 30 juin**
Exposition — Conférence — Cours de cuisine — Chants — Cinéma, etc.
Renseignements : 01. 39. 87. 22. 49

***

EXPOSITION
de l'Arménie à Montmartre
le mouvement arménophile en France
1878 - 1923
au Musée de Montmartre,
12 rue Cortot, 75018 Paris,
Métro : Lamarck-Caulincourt
Du 4 avril au 24 juin
de 11h à 18h (sauf lundi et mardi)

Les activités du mois d'avril
DU
CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
MARSEILLE
Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**
L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

CONCERT du Chœur SAHAK - MESROP à GAP
à la Chapelle des Pénitents
Samedi 21 Avril
Solistes : Ani CONQUET - Noubarig DERMINASSIAN
Au Piano : Juliette YILMAZIAN

(Շար. Ա. էջէն)

ցած է իր աշխատավարձքին վրայ՝ հեռանալէն ետք 2005ին, երբ Վոլֆովից գլուխը անցած էր Դրամատան եւ Դրամատունը այդպէս պահանջած էր: Վոլֆովից կ'ընդունի իր սխալը եւ յայտարարած է որ ինչ որ որոշուի կ'ընդունի, ներառեալ իր մեկնումը:

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ արեւմտամէտ նախագահը՝ Իուշչէնկօ կ'արդարացնէ Խորհրդարանը լուծելու իր որոշումը եւ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարած է թէ հակառակ բողոքներուն, իր որոշումը պիտի չփոխէ: Ինչ կը վերաբերի ռուսամէտ վարչապետին, հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկառոյի (Ապրիլ 13) ուր կ'ըսէ թէ միջին ճամբայ մը կարելի է գտնել: Ըստ իրեն, միայն միաժամանակ կատարուող նախագահական եւ երեսփոխանական ընտրութիւններ ընդունելի կրնան ըլլալ: Պատրաստ է թեկնածու ըլլալու նախագահական ընտրութեան պարագային:

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France
CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 17
MARDI
17 AVRIL
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Անձնական առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 21.687 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21.687

ԹՈՒՐՔԻԱ «ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԺԽՏՈՒՄԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ» ՄԸ ՊԷՏՔ ՈՒՆԻ

Զանազան երկիրներու մէջ տարբեր նպատակներով ու ձեւերով օրակարգի բերուած ցեղասպանութեան նիւթը Անգարայի արտաքին գործերու ոլորտը զբաղեցնող մնայուն խնդիրի մը վերածուած է: Ճանաչումի ձեռնարկներ, նշումներ, ժխտողականութիւնը պատժելու բանաձեւեր, դատեր այլեւս այնպիսի յաճախականութեամբ կը ներկայանան որ Թրքական պատուիրակութիւններ, «գիտնական»ներ մէյ մը կը բռնեն արեւելքի, մէյ մը արեւմուտքի ուղղութիւնը:

ԱՄՆ-ու Գոնկրէսին մէջ ճշմարտութիւնը վերջապէս ընդունելու հեռանկարը քանի՛ պատուիրակութիւն արժեց Անգարայի. Ֆրանսայի ժխտողականութիւնը պատժող օրէնքին դէմ հակազդեցութիւնները չեն լռած ու հակադրութեան ձեւեր կը մշակուին, կը կիրարկուին ալ. նոր-նոր նոյն իմաստով օրէնքի մը պատրաստութիւնը Գերմանիոյ կողմէ, նոր տաղտուկ ու գրեթէ խուճապ ստեղծած է Անգարայի համար: Մանաւանդ որ այդ երկիրը ներկայիս կը վարէ Եւրոպական միութեան նախագահութիւնը եւ օրէնքի բանաձեւը պարզապէս Գերմանիոյ համար չէ, այլ միութենական բոլոր երկիրներուն:

Թրքական «Սապահ» օրաթերթը (Ապրիլ 13) նիւթ կ'ընէր այս վերջին «սպառնալիք»ը: Կ'ըսէր թէ հարցը Բ. աշխարհամարտէն ի վեր երկու երկիրներուն միջեւ մեծագոյն տագնապին պատճառը պիտի դառնայ: Եթէ օրինագիծը ընդունուի, Եւրոպական միութեան մէջ Թուրք մը 1915ին մասին «Ատիկա տեղահանութիւն էր» ըսելով պիտի կրնայ մինչեւ երեք տարուան բանտարկութեան դատապարտուիլ: Ատիկա արդէն չարժման մղած է Անգարան որ զանազան միջոցներու դիմէ թէ՛ միութենական երկիրներուն, թէ՛ Գերմանիոյ մօտ: Բոլորը տեղեակ պահուած են Թրքական «արժեւորումներուն եւ պահանջներ»ուն: Մարտին Թուրքիոյ արդարութեան նախարարը, Ապրիլ 3ին ալ արտաքին գործերու նախարար ու փոխ վարչապետ Ա. Կիւլ Պէրլինի մէջ թարգմանը եղած էին Թրքական մտահոգութիւններուն: Թրքական արտաքին գործերու շրջանակին մէջ Գերմանիոյ ընթացքը կը մեկնաբանուի «իր պատմութեան ընկերակից փնտռել»ու արարքով: Այսուհանդերձ, Թրքական արժեւորումով՝ Գերմանիա հակառակ Թուրքիոյ առարկութիւններուն, բաւական ճամբայ կտրած է: Անգարայի վերջին յոյսերը մնացած են Արտաքին գործերու նախարարութեան կցորդին Գերմանիա այցին ու վարչապետ Էրտողանի Հանովըրի ճարտարարուեստի տօնավաճառին Ա. Մերքէլի հետ նիւթին մասին տեսակցութեան:

ԲՐԻՏԱՆԱՑԻ ՊԱՏՄԱԲԱՆԸ ԿԱՐՍԻ ՄԷՋ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՆՀԵԹԵԹՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀ

Պատմաբան Տ. Ուիլլըմս թոռն է բրիտանացի նոյնանուն զօրավարին որ Ղրիմի պատերազմին կռուած է օսմանեան զօրքին կողքին: Տ. Ուիլլըմս Կարս գացած է թարգմանի մը հետ, այցելելու քաղաքին բերդը, տեսարժան վայրերը: Քաղաքապետն ալ քաղաքային խորհուրդին ընդհանուր քարտուղարը ընկերացուցած է անոնց, որպէս օգնական:

Մինչ խմբակը կը գտնուի Կարսի բերդին մէջ, ոստիկանութիւնը անսալով «ապօրինի պեղում»ի լրատուութեան մը, 20 հոգինոց միաւորով մը հասած է նոյն վայրը ու հակառակ քաղաքային խորհուրդի քարտուղարին միջամտութեան, առարկութեան, հսկողութեան տակ առած է Տ. Ուիլլըմսն ու երկու ուղեկիցները, ապա մինչեւ կէս գիշեր հարցաքննած զիրենք: Երեքը ոստիկանութենէն դատախազութիւն տարուած են, հոն ազատ արձակուած:

Քաղաքային խորհուրդին քարտուղարը հակազդած է, ըսելով թէ կատարուածը նման է «Կէս գիշերուան ճեպընթաց» ֆիլմին նիւթին: Իսկ քաղաքապետը Կարս քաղաքին դէմ դաւաճանութիւն որակած է միջադէպը, շեշտելով թէ «ապօրինի պեղում» ընելով ամբաստանուածները ո՛չ բահ, ո՛չ բրիչ ունէին:

Տ. Ուիլլըմս որ լրջօրէն ցնցուած է ապրածէն, մերժած է պատասխանել լրագրողներու. հաւանօրէն խուսափած է «Թրքութիւնը վարկաբեկել»ու ամբաստանութեան մըն ալ թիրախ ըլլալէ, բաւ համարելով Թուրքիոյ իր արկածախնդրութիւնը:

ՀՐԵԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԻ ՊԱՀԱՆՋԸ

Հրեայ արեւելագէտ, հնաբան, լրագրող եւ վաւերագրական ֆիլմերու հեղինակ Տ. Անտրէ Պէլհասէն Իսրայէլի կառավարութեան ուղղած է երկարաշունչ նամակ մը ուր իր վրդովումը կ'արտայայտէ Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումի հարցին մէջ անոր կեցուածքին հանդէպ: Որպէս երրայեցիի զաւակ ու Իսրայէլի քաղաքացի, ան կը պահանջէ որ իր երկիրը վերջ տայ Թ. Էրտողանի եւ անոր բոլոր նախորդներուն ժխտողականութեան հանդուրժելու «ռէալփոլիթիք»ին:

«Մինչեւ որ Թ. Էրտողան չընդունի Հայերու դէմ Օսմանեան կայսրութեան գործած ցեղասպանական ոճիրը, Իսրայէլ պէտք չէ դիւանագիտական յարաբերութիւն մշակէ անոր կառավարութեան հետ» գրած է Տ. Պէլհասէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿՐՕՆԱՄԷՏ ՈՒ ԱՇԽԱՐՀԱՎԱՐ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՇԵՇՏԱԿԻ ՀԱԿԱԴՐՈՒՄԸ

Թուրքիոյ սպայակոյտի նախագահէն ետք հանրապետութեան նախագահն ալ երկրին կացութեան մասին ցնցող ելոյթ մը ունեցած է Ապրիլ 13ին Ռազմական ակադեմիայի հրամանատարութեան մէջ: Ա. Ն. Սէզէր հանրապետութեան հիմնումէն ի վեր երկրին քաղաքական կացութիւնը աննախընթաց կերպով վտանգուած նկատած է: Ան շեշտած է թէ Թուրքիան ապաժամ վարչաձեւի մը մղելու ջանքեր կան եւ այդ ջանքերուն տէրերը կը մոլորեցնեն, ճառելով ժողովրդավարական սկզբունքներէ: Անգամ մը եւս վարչապետ Թ. Էրտողանի կրօնամէտ կեցուածքին ակնարկող ելոյթը ծանրացած է աշխարհավար սկզբունքներու յարգանքի պարտաւորութեան վրայ: Ըսած է թէ արտաքին ուժեր կը ջանան Թուրքիոյ «աշխարհավար հանրապետութիւն»ը վերածել «ժողովրդավար հանրապետութիւն» պիտակով «չափաւոր իսլամ հանրապետութեան» մը. իսկ անկէ շատ կարճ ատենէն «արմատական իսլամ»ականին վերածումը անխուսափելի է:

Ա. Ն. Սէզէր ակնյայտօրէն կրկին ակնարկելով Թ. Էրտողանի հանրապետութեան նախագահութեան հաւանական թեկնածութեան, շեշտած է թէ այդ պաշտօնին ընտրուողը պարտի քաղաքական չէզոքութիւն պահպանել: Յիշեցնելով Աթաթիւրքի աշխարհավար, ժողովրդավար իրաւական հանրապետութեան սկզբունքները, Սէզէր ըսած է թէ անոնցմէ ոչ մէկ շեղում արտօնելի է:

Հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան նախօրեակին սպայակոյտի նախագահ զօր. Ե. Պիւյիւքանըթի ու Ա. Ն. Սէզէրի զուգահեռ ազդարարութիւնները առաջին արդիւնք մը ունեցած են ու Ապրիլ 14ին Անգարայի մէջ հարիւր հազարաւորներ մասնակցած են աշխարհավարութեան սկզբունքին զօրակցելու ցոյցի մը: Անհամար ու հսկայածաւալ դրօշակներով, Աթաթիւրքի նկարներով ցոյցը ուղղուած է հանրապետութեան հիմնադրին դամբարանը, զանգուածային ազդարարութիւն մը ուղղելով Էրտողանի թեկնածութեան: «Իմամ նախագահ մը չենք ուզեր» յայտարարած են ցուցարարները, երկրին մէջ զարգացող կրօնամէտ հոսանքին հակադրելով լաիք սկզբունքին տէր ու պաշտպան զանգուածներու ներկայութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՇԷԼ ՌՈՔԱՐԷՆ ետք, ընկերվարական երկու ուրիշ ծանօթ դէմքեր՝ Պեռնար Քուշնէր եւ Գլօտ Ալեկր կ'առաջարկեն որ ընկերվարականները «անհրաժեշտ զինակցութիւն» մը կնքեն Պայրուի հետ, այդ ձեւը միակ լուծումը նկատելով պարտութեան մատնելու համար Սարքոզին: Ս. Ռուայալ անմիջապէս մերժեց: Մնաց որ Պայրուի սկզբնական գոհունակութիւնն ալ վտանգաւոր է, քանի նման զինակցութիւն մը կրնայ իրմէ հեռացնել աջի ձայները: Արդէն ինք ալ մերժեց առաջարկը առաջին շրջանին համար:

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ոճիրին անայլեւայլ լուսաբանութիւնը պահանջելու համար նստացոյց մը տեղի ունեցած է Ապրիլ 15ին, «Ակօս»ի խմբագրատան առջեւ: Յանուն «Տակաւին կը յուսամ» անուն նախաձեռնարկ խումբին, Ճէմ Էօզաթալայ յայտարարած է թէ ոճիրէն ի վեր երեք ամիս անցած ըլլալով հանդերձ կատարուածը լուսաբանուած չէ. պահանջած է որ հրապարակուին բոլոր պատասխանատուները:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ և Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳԻ մէջ, Ապրիլ 14ին եւ 15ին ընդդիմութիւնը հսկայ ցոյցերու դիմած է, զորս զսպելու համար իշխանութիւնը 9000 զինուոր եւ ոստիկան ղրկած է, որոնց հակազդեցութիւնն ալ շատ բիրտ եղած է: Շաբաթ օր, Մոսկուայի մէջ, բազմաթիւ ձերբակալութիւններ ալ տեղի ունեցած են, որոնց կարգին ընդդիմութեան պարագլուխը՝ Կարի Գասպարով, որ քիչ ետք ազատ արձակուած է: Հաստատուած է որ ընդդիմութիւնը խօսելու ազատութիւն չունի, հակառակ անոր որ ցուցարարներ կը պարզէին Սահմանադրութեան թիւ 31 յօդուածը, ուր

(Շար.ը Գ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՋԱՒԱԽՔ

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ՄԷՋ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔ

Ապրիլ 13ին Ախալքալաքի Ազատութեան հրապարակին վրայ աւելի քան երեք հազար հոգիի մասնակցութեամբ ցոյց մը տեղի ունեցած է. ցուցարարները պահանջած են որ Ջաւախքի մէջ վրացերէնին համազօր պետական կարգավիճակ ունենայ հայերէնը: Ելոյթ ունեցողները անդրադարձած են նաեւ հայկական դպրոցներու տնօրէններուն վաւերացման խնդրին, Կարս - Ախալքալաք - Թիֆլիս - Բաքու երկաթուղիին, տեղական ինքնակառավարման մարմիններուն կեդրոնէն կատարուած ճնշումին ու բնակչութիւնը յուզող այլ հարցերու:

Ցուցարարները բուռն ոգեւորութեամբ ընդունած են ներկայացուած խնդիրները ներկայացնող կոչ մը:

ԻՄ ՀԱՄՇԷՆՍ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԵԱՆ

Ներս կը մտնենք: Վերակացուները մեր տեղը կը ցուցնեն մեզի: Կը նստինք: Պնակ մը գաւաթ մը կայ ամէն մէկուս առջեւ, իսկ ամէն երեքին առջեւ՝ շիշ մը, շամփանյի փորեղ շիշերէն՝ բոլորովին պարապ:

Թիթեղէ տաղաւարը կը լեցուի, եւ երբ բոլոր հրաւիրեալները կը տեղաւորուին, չես գիտեր ուրկէ ժիր պատանիներու ջոկատ մը կը յայտնուի ափսէները ձեռքը: Ուրիշներն ալ թիթեղէ խոշոր թէյամանները կը բերեն: Վարժ շարժումներով ձագարի մը օգնութեամբ պարապ շիշերուն մէջ գինին կը լեցնեն ու յառաջ կ'երթան:

Կը սկսէր հարսնիք մը, որուն նմանը ոչ նախապէս, ոչ ալ յետոյ տեսած էի: Անօթի պիտի մնայի այդ իրիկունը: Մտած իսկ վայրկեանիս աչքիս զարկած էր դգալ - պատառաքաղի բացակայութիւնը: Մատուցուած կերակուրին առանցքը մինչդեռ եգիպտացորենի խիւսը կը կազմէր: Ոչ իսկ հաց կար որ թաթխելով ուտէի: Ակնարկս շուրջս կը պտըտցնեմ: Քովս նստածները երկու չերտ աղի պանիր կ'առնեն ու զանոնք ունելիի մը պէս գործածելով ճարպկօրէն կը կտցեն խիւսը եւ բերանը կ'ուղարկեն: Կը փորձեմ հետեւիլ անոնց օրինակին. խիւսը թանձր է. դժուար է մէկ շարժումով փրցնել յարմար պտղուց մը: Ու նաեւ շատ տաք՝ պանիրը կը հալի մատներուս տակ: Այրած մատներս լզելով եւ վիշտս գինիով ամոքելով կը հետեւիմ աւելի հեռուն՝ բեմին վրայ կատարուածին:

Կովկասեան ծովեզերեայ ճաշարանի հասարակ երգացանկ մըն էր զոր կը կատարէ նուագախումբ մը: Ոչ իսկ մէկ հատիկ տոհմիկ երգ: Երբեմն բաժակաճառեր կ'արտասանուին: Սեղանապետ մըն ալ կայ, որ ատենէ ատեն կ'ելլէ «կարեւոր բան» մը յայտարարելու:

Մինչդեռ արագոտն մատուակներուն անվերջանալի տողանցքը կը շարունակուի, հինգ հարիւր ներկաներուն գլուխը հետզհետէ կը տաքնայ, իսկ բազմութիւնը հիւրընկալած թիթեղէ հսկայ տակառը բամբ արձագանգով կ'երկըրորդէ ամէն աղմուկ: «Կարեւոր բաներուն» կարեւորութիւն տուող չկայ այլեւս:

Սակայն սեղանապետը նահանջելու միտք չունի.

- Մէյ մը սուսէք, ձեր մաքէը ... կ'ըսէ ան բարձրախօսով:

Պահ մը Հայաստան կը փոխադրուիմ մտովի՝ երեւակայելու համար նման «ելոյթի» մը հետեւանքները:

Հարսնիքէն ետք Վազգէն ինծի կը ներկայացնէ Աթարա բնակող զարմիկը: Վերջինը իր գիւղին բնորոշ գունագեղ արտայայտութիւններով կը նկարագրէ Հայաստան կատարած առաջին եւ (սեղմած բռունցքը թօթվելով) վերջի՛ն այցելութիւնը: Հոն գացած էր գործով՝ Կոմայրիի շուկան թուրինջ ծախելու: Տեղացի մը հայհոյած էր իրեն անուանելով շուռ տուած: Շուռ տուածը «ներքին» Սփիւռքի հայուն ուղղուող նախատինքն էր՝ ուժգնութեամբ համեմատելի «արտաքին» Սփիւռքի հայուն վերապահուած աղբարին: Փորձեցի տարհամոզել մարդը: Ապարդիւն: Խելքին չէր պառկեր, թէ ինչպէս կարելի էր վիրաւորել բոլորովին անծանօթ մէկը:

- Ապազաներէն կեանքիս մէջ լսած չեմ նման բան մը կը կրկնէր: (Տեղացիներուն ապազայ կ'ըսէին տեղացիները, թէեւ իրականին մէջ անիկա Աբխազներուն սերտ արինակից հիւսիսկովկասցի ցեղի մը անունն է):

Գիշերը կը շարունակեմ մտմտալ բածին վրայ: Իմ գտնուած գիւղը Արեւմտահայաստանի բեկոր մըն է՝ խտաբոյս այս կանանչին մէջ նետուած: Սակայն պզտիկ է այս կղզեակը, եւ հսկայ օտար աշխարհ մը կը ծփայ շուրջը: Այո, փողոցը հանդիպած ամէն մարդ հայերէնով բարեւ կու տայ քեզի: Տուներուն մէջ՝ դարակներուն վրայ հայերէն գիրքերը կ'երեւին: Սակայն այս մարդիկ հայկական թատրոն չեն տեսած, հայերէնով ոչ մէկ շարժապատկեր դիտած են ու հազիւ լսած՝ հայկական նուագները: Նահապետական նիստուկացէն քայլ մը անդին՝ օտարութեան մէջ ես արդէն: Մտային պահանջքներուդ գոհացումը այլուր է: Գործարար աշխարհը եւ դրամը այլուր են:

Զեմ ուզեր ըսել որ Հայաստանի մշակութային կամ ոգեղէն նեցուկը անհրաժեշտ էր համշէնցիին: Կը բաւէր որ համշէնցին շուռ տուած չկարծուէր եւ չկոչուէր այն երկրին մէջ, որ ամբողջ ցեղին տունը ըլլալ կ'ուզէ:

Օր մըն ալ Գարեգինի հետ Սուխում կ'իջնենք: Կը շրջինք փոշեպատ փողոցներուն մէջ: Կ'անցնինք միակ հայկական՝ Յովհաննէս Թումանեան վարժարանին առջեւ, որ մռայլ քառակուսի շէնք մըն է:

Հիւրընկալս կը տանի զիս քաղաքին նշանաւոր կապիկանոցը:

- Մեր աբխազները ցուցնեմ քեզի, կ'ըսէ խնդալով:

Ժայռափոր ծերպերու մէջ եւ մինչեւ գետինը կախուող մշտադալար ծառերու ճիւղերուն վրայ դրեթէ բնական կենսաձեւը կը վայելէին տարբեր ցեղի եւ տեսակի կապիկները: Կը կենանք դիտելու մանրակազմ չորքձեռանիներու բազմանդամ ընտանիք մը: Եւ այդ պահուն եռեւէն սպառնալիք աղաղակ մը կը լսուի: Հսկայ օռանկութան մը հրակայ թեւերը փարտելով մարտահրաւէր կը կարդայ մեզի:

- Ծօ Խաչիկ սուս մնայ, խնդալով կը սաստէ Գարեգինը:

Բարեկա՛մս Գարեգին, որ Աբխազներուն կապիկ, իսկ կապիկներուն Աբխազ կ'ըսես. նայէ. ցեղցեղ, դասակ-դասակ հանդիստ նըստած են ասոնք զատ-զատ վանդակներու մէջ: Ոչ թէ մեզի պէս՝ իրար գլուխը դիզուած՝ ժողովուրդներու «եղբայրական ընտանիքին» մէջ: Նայէ. օռանկութանը կը ջանա՞յ մաճաճներուն իր նիստուկացը պարտադրել. ո՛չ: Իսկ մե՛ր վիճակը դիտէ՛. համայնական վանդակի մը մէջ բանտարկուած ենք, ուր ճիշդ նման օռանկութան մը մեր մեծ եղբօր դերը ստանձնած է եւ օձիքնիս չի ձգեր: Մեզ՞ք չե՞նք: Երանի չէ՞ այս կապիկներուն:

1988ի Յուլիս 20ի գիշերը կու գայ, երբ Գերագոյն խորհուրդ անուան տակ բուռ մը օռանկութաններ պիտի «լուծէին» Ղարաբաղեան խնդիրը: Հեռատեսիլին առջեւն ենք: Աչքիս ծայրով կը դիտեմ Վազգէնին եւ Գարեգինին հայրը: Գիւղացի մարդ մըն է, անուս ու սակաւախօս: Սակայն երբ խօսի՝ դատումի զարմանալի ուժ մը կը պարզէ: Իր մէկ խօսքը աւելի ծանր կը կշռէ քան հեռատեսիլի պաստառին վրայ երեւցող մարդոց երկար ճառերը: Հանդարտ է, սակայն անողոք:

Կէտ մը եւս կը նշմարեմ, որ կը տարբերէ տեղացի հայը հայաստանցիէն: Մէկ կողմէ, ի պահանջել հարկին համշէնցին շատ շնորհքով ռուսերէն մը կը խօսի: Միւս կողմէ ալ՝ մէջը չկայ միամիտ այն ռուսասիրութիւնը, որ Ռուսիան չճանչնալէն կը ծնի:

«Վերակառուցման հայրը» ճամարտակութեան իր տոպրակը բացած էր ու կը նախատէր «չածիլած մօրուքաւորները» այսինքն հայ ազգայնականները: Թեղջկական դաւառաբարբառով, անշաղկապ նախադասութիւններով՝ ան կը կառչի իր կապիկանոցը միասնական եւ անբաժան պահելու գաղափարին: Իրմէ ետք խօսք առնող բոլոր երեւելի օռանկութանները կը կրկնեն նոյն միտքը տարբեր ձեւով: Ճառերուն յաջորդած քուէարկութիւնն ալ կը հաստատէ, որ Ղարաբաղը պէտք է մնայ իր օրինական տիրոջը լուծին տակ:

Եւ այդ պահուն... կրակոցներ կը լսեմ դուրսէն: Գիւղին երիտասարդները իրենց վրդովումը կը յայտնէին Մոսկուային, որ պահ մը առաջ ղարաբաղցին մէջտեղը ձգած էր, իսկ քանի մը տարի ետք համշէնցին ալ իր խաղալիքը պիտի ըներ:

Վասն զի շուտով պիտի կործանէր մեծ կապիկանոցը, եւ պատերազմ ծագէր Աբխազիոյ մէջ: Ռուսիան պիտի Աբխազները Վրաստանի դէմ հանէր: Հայերը պիտի մնային Աբխազներու կողքին, եւ վրացիներու ջոկատները պիտի յարձակէին դըրախտանման հայ շէներուն վրայ:

Այնուհետեւ Աբխազիոյ փաստական «անկախացումէն» ետք Աբխազները պիտի որոշէին թէ Վրացիէն ետք իրենց թշնամին հայն է, որ տեղացիէն աւելի բարգաւաճ կեանք մը վարելու կը յանդգնի: «Անկախացում» բառը չակերտով կը գործածեմ հոս, քանի որ չեմ հաւատար «ազատագրական շարժումներուն», որոնք կը ղեկավարուին Մոսկուայէն եւ անոր ծաւալապաշտ ախորժակներուն կը ծառայեն:

Այսօր Աբխազիա փաստօրէն Ռուսիոյ կցուած գաւառ մըն է, սակայն մինչեւ ե՞րբ: Մոսկուան արիւնքրտինքով դաշնակիցներ իշխանութեան գլուխ կը բերէ հոն ուր ձեռքէն կու գայ: Սակայն այդ դաշնակիցներէն ո՞ր մէկը հաւատարիմ մնացած է Մոսկուային:

Եւ այդ յորձանուտին մէջ ինչպէ՞ս դիմանար հայութեան այս հատուածը: Ռուսիա՞ գաղթէր, որու սահմանակից շրջաններուն մէջ արդէն իսկ համշէնական գիւղեր տարտղնուած են հոս ու հոն: Սակայն եթէ Աբխազիոյ մէջ գիւղերուն վարժարանները հայկական էին, ռուսական սահմանէն անդին... մնա՛ք բարով Սուրբ Մեսրոպ եւ Սահակ:

Գաղթէ՞ր համշէնցին: Փախչէ՞ր ախբազական անձրեւէն՝ ռուսական կարկուտի՛ն հանդիպելու համար:

Ո՞ւր ես Վազգէն: Ո՞ւր ես Գարեգին: Կարօտ մնացի ձեզի: Ո՞ղջ էք արդեօք: Կանգո՞ւն է ճերմակ պատերով ձեր տունը: Ակա՛նջդ խօսի՛ ո՛վ օրհնաշուրթն Արակիչ, ակա՛նջըդ խօսի ո՛վ հայհոյաբան Աթարա:

Ո՞ւր ես, Համշէնահայութիւն: Կանգո՞ւն է տունդ:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՄԵՂԱՅ ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԲ»

Սիրունի բաւական զուարթ շրջան մը ապրած էր Խասեանի աշակերտութեան երեք տարիներու ընթացքին, ուր մէկ կողմէ կը կրթուէր, մէկ կողմէ ալ մանակից կ'ըլլար իր ընկերներուն չարաճճիութիւններուն: Օրինակ, ինչպէս պիտի պատմէ ինք ալ, հոգին կը հանէին ուսուցիչներէն Միհրան Տէօքմէճեանին, որուն դասերուն ընթացքին կաւիճ եւ սպունգ կը պահէին, այլազան պոռչտուքներ կ'արձակէին, ծաղրանքի կ'ենթարկէին գրատախտակին վրայ անոր ըրած գեղագրութիւնները: Խեղճ ուսուցիչը ուրիշ ընելիք չունէր եթէ ոչ պոռալ.

«Ջէօփլիւխի լակոտնե՛ր...»:

Այդ նստարաններուն վրայ էր որ Սիրունի սկսաւ գրել իր առաջին ոտանաւորները: Ան ալ բանաստեղծ էր ինչպէս քիչ մը ամէն պատանի: Իր դասընկերներէն Փափազեան չարունակ զինքը կը քաջալերէր որ թատերախաղ գրէ: Իսկ ան կը նախընտրէր ոտանաւորներ գրել իր դասընկերներուն մասին:

Իսկ Օտապաշեան մեր Պարոն Օշին
Տասն անգամ կ'առնէ կօշիկին
փաշին...:

Վերի յարկին վրայ կար աղջիկներու բաժինը: Տղաքը պարբերաբար յանկարծ կը բանային աղջիկանց բաժնի դուռը ու ներս կը նայէին, զայրացնելով իրենց ուսուցիչները, որոնք կը պոռային.

- Դուրս ելէք, անառակներ...:

Յակոբիկ կը սիրէր աղջիկներուն մասին ալ ոտանաւորներ գրել.

Նկար կը գծէ Գըպզեան Մարին
Ու տղաքը անոնց վրայ կը մարին:

Այդ աղջիկներուն մէջ կար նաեւ Նուարդ Շաքարեան մը, որ ապագային պիտի դառնար Սիրունիի

բազմաչարչար եւ հրաշալի կողակիցը: Կը թուի թէ Յակոբիկ այդ տարիքէն արդէն տկարութիւն մը ունէր անոր նկատմամբ, քանի որ անոր մասին գրուած ոտանաւորը չէր ուզած ստորագրել իր անունով ու գործածած էր Եդուարդ Սէֆէրեան անուն ընկերոջ մը ստորագրութիւնը: Իր կինը տարիներ վերջ Յակոբին պիտի յիշեցնէ այդ ոտանաւորը.

բնութեամբ ազնիւ, աչքերով
զուարթ,
ի՛նչ ալ համեստ է Շաքարեան
Նուարդ:

Սիրունի այդ շրջանին կը մտածէր որ ինք աղջիկներու վրայ որոշ ազդեցութիւն կը գործէր իր ոտանաւորներով: Իր ու իր դասընկերներուն ամէնէն երջանիկ վայրկեանն էր իրիկունը արձակման պահը, երբ երկու մանչ ընկերներ կը քալէին երկու աղջիկ ընկերներու ետեւէն ու իրենց համարձակ նայուածքներով կը փնտռէին անոնց հետաքրքրութիւնը: Բայց մանչերուն համար տարուան ամէնէն հաճելի օրը Մայիս Մէկն էր: Ամէն տարի Մայիս Մէկին աշակերտները կը տարուէին գերեզմանատան պարտէզը, ուր պիտի անցընէին ամբողջ օրը: Տղաքը իրենց հետ կը տանէին իրենց ցերեկուան ճաշը, իսկ Հոգաբարձութիւնը տղոց կը բաժնէր «մառոււ եւ թուղթէ հէլվա»: Հոգեւոր Տիրոջ գերեզմանը սահմանագիծ մըն էր, հոնկէ անդին երթալը կամ ծառերու վրայ մագլցիլը արգիլուած էր: Բայց ո՞վ պիտի մտիկ ընէր այդ արգելքները, մանաւանդ որ գերեզմանատան ծովահայեաց մասն ալ տրամադրուած կ'ըլլար աղջիկներուն: Տղոց խելքը-միտքը աղջիկներուն վրայ էր, եւ Մայիս Մէկը տարուան միակ օրն էր որ տղաքը առիթը կ'ունենային մօտենալու աղջիկներու մինչեւ մօտերը: Ամէն տղայ անպայման կը փնտռէր հոն քոյր ունեցող դասընկեր մը, որովհետեւ այս վերջինները աւելի ազատ էին աղջիկներուն մօտենալու:

Այդ շրջանին Պէյօղլուի քարոզիչն էր Հմայեակ եպիսկ. Դիմաքսեան, որուն սակայն փառքի օրերը ետին մնացած էին: Երզնկայի ու Բէքիրտաղի մէջ սպարաններ հիմնած էր, թերթեր հրատարակած էր, բայց ամէնէն վերջը նախընտրած էր Պոլիս գալ ու ապրիլ Վոսփորի ափերուն: Իր քարոզին մէջ միշտ կը կրկնէր նախադասութիւն մը.

- Մէկ ոտքս գերեզմանին մէջ է...

Եւ սակայն, ըստ Սիրունիի, ան իր միւս ոտքը միշտ կը շարունակէր պահել գերեզմանէն դուրս, ամուր հողի վրայ:

Տղոց համար աղջիկներուն մօտիկ ըլլալու բացառիկ պահեր էին նաեւ մեծ տօներու յուղարկաւորութեան օրերը: Ամէն անգամ որ այսպիսի «աղա» մը կը մահանար, ուսուցիչները աղջիկներու ու մանչերու խումբեր իբր սգակիր կը կեցընէին դասին մէջ, վերջն ալ զանոնք կը քալեցնէին յուղարկաւորութեան թափօրին հետ: Մանչերը հոգի կու տային որ իրենք ընտրուէին որպէս սգակիր, հակառակ որ ննջեցեալին անունն անգամ չէին գիտեր եւ ննջեցեալին ինքնութիւնը իրենց բնաւ ալ հոգը չէր: Այս կերպով անոնք մօտեցած կ'ըլլային աղջիկներուն:

Աւագ Շաբաթն ալ տարբեր օր մըն էր իրենց համար, որովհետեւ դըպրոցին ամբողջ աշակերտութիւնը եկեղեցի կը տարուէր այդ օր որպէսզի խոստովանանք ընէին: Տղոցմէ մէկը կը կարդար «Մեղայ Ամենասուրբ»ը, տղաքն ալ պարբերաբար «Մեղայ Աստուծոյ» մը կ'արձակէին առանց բան մը հասկնալու: Սիրունի ապագային պիտի պատմէ որ շատ զայրացած էր երբ օր մըն ալ անդրադարձած էր թէ ինչպիսի մեղքերու մասին կը խօսուէր «Մեղայ Ամենասուրբ»ին մէջ եւ անկէ վերջ անգամ մըն ալ խոստովանանք չէր եղած եկեղեցիի մը մէջ: Ինք կը նախընտրէր իր մեղքերը խոստովանիլ առանձինն, ամէն գիշեր անկողին մտնելէ առաջ:

Ռ. Հ.

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՎԱՐԴԵՐԵՍԵԱՆ
ԽԱՂԻ ՀՐԱՇՔՆ ՈՒ ՀԱՃՈՅՔԸ

Հայաստանին նուիրուած տարուայ ծրագրում մեծագոյն բացթողում էր հայ թատրոնի բացակայութիւնը: «Յառաջ»ը բազմիցս անդրադարձել է այս ցաւոտ հարցին: Հայ թատրոնի բացակայութիւնը նշանակում էր հայ լեզուի բացակայութիւն:

Բարեբախտաբար Ալֆորվիլի Հայ մշակոյթի տունը Հայաստանի տարուայ ծրագրի մէջ մտցրեց 85ամեայ Սունդուկեան մայր թատրոնի խաղացանկի լաւագոյն բեմադրութիւններից մէկը: Հեղինակը Արման Վարդանեանն էր, բեմադիրը՝ Վահէ Շահվերդեանը: Խաղում էին Վարդուհի Վարդերեսեանը, Լորենց Առուշանեանը, Յասմիկ Ալեքսանեանը եւ Նելլի Խերանեանը: Դերասանական խաղի տեսակէտից այս ներկայացումը համոյթային ներկայացում էր:

Վարդուհի Վարդերեսեանը խաղում էր ներշնչանքի չափաւոր ըղձացումով: Կերպարի հոգեբանական զարգացման ընթացքը երաժշտական ձայնաշարի բոլոր նրբերանգները բացայայտող բացառիկ կատարողի նման: Եւ անում էր դա ստեղծանաբար, իր կերպարակերտման գաղտնիքները առատաձեռն ու չռայլ մատուցելով հանդիսատեսին: Կարելի էր մի ամբողջ գիրք գրել դերասանուհու կերպարի ստեղծման գաղտնիքների մասին, բայց ամենահմայիչը նրա բեմական խօսքն էր: Եւ արեւմտահայերէնը նրա շուրթերից հնչում էր մեսրոպեան ուղղախօսութեան անզուգական թովչանքով: Նա ճիգ չէր գործադրում հնչիւնների ճիշդ արտաբերման եւ խօսքի հեռանկարային պատկեր ստեղծելու համար: Մեսրոպեան ուղղախօսութեան բանաստեղծականութիւնը եւ երաժշտականութիւնը միահիւսուած դերասանուհու մեղմ քնարական ձայներանգին դերասանական խաղի ճոխութիւնն էր ապահովում:

Եւ ո՞րտեղից այդքան կորով, ո՞րտեղից այդքան լաւատեսութիւն, ո՞րտեղից այդքան մանկական անմիջականութիւն ու իմաստունի խոհականութիւն:

Դերասանուհին ստեղծագործական տարերքի մէջ էր:

80ամեայ դերասանուհու բեմական կեանքի աստեղային ժամն էր:

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

ԴՈՂԱՆՋԻ ԴՈՂԱՆՋ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ 24ին տեղի ունեցած է Գանատայի շրջանի Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցիներու Դպրաց դասերու Բ. համագումարը, որուն մասնակցած են Մոնրէալի Ս. Յակոբ, Լաւալի Ս. Գէորգ, Սէնթ Գաթրինզի Ս. Պօղոս, Գէմպրիճի Ս. Նշան եւ Թորոնթոյի Ս. Աստուածածին եկեղեցիներու Դպրաց դասերու ղեկավարներ, աւագ սարկաւագներ, սարկաւագներ եւ դպիր-դպրուհիներ, ընդամէնը 110 հոգի: Յանուն առաջնորդին, բարի գալուստի խօսքեր արտասանած է Մեղրիկ Ծ. վրդ. Բարիքեան ու խօսք առնելու հրաւիրած է առաջին դասախօսը՝ Վիգէն Խանամիրեան, որուն նիւթը եղած է «Հայ եկեղեցւոյ տօներն ու աւանդութիւնները»: Հրայր աւագ քհնյ. Նիկոլեան կատարած է «Որ զԽորհուրդ» շարականի ուսուցումը: Իրեն յաջորդած են երեք դասախօսներ՝ դպրապետ Վահէ Բուչիկեան, խմբավար տիկին Յասմիկ Գաւասեան եւ Մելքոն Քարկոցեան: Դասախօսութիւններուն յաջորդած են հարցումներ:

⁂

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Համազգայինի Թատերասրահին մէջ, Մարտ 25ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի տեղւոյն «Գլաձոր» մասնաճիւղին վարչութեան գրական յանձնախումբին, տեղի ունեցած է երեկոյթ մը նուիրուած Սիլվա Կապուտիկեանին: Օրուան հանդիսավարը՝ Թամար Տօնապետեան, նախ յարգել տուած է Անդրանիկ Մարգարեանի յիշատակը, ապա անդրադարձած է Ս. Կապուտիկեանի ստեղծագործութիւններուն: Օրուան բանախօսը եղած է Սոնա Յովհաննէսեան, որ ներկայացուցած է բանաստեղծուհիին գործը: Գործադրուած է նաեւ գեղարուեստական յայտագիր մը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՅՈՅՍ»

Հայկական երգերու խտասալիկ

ՄԱՐԻ ԹԱԴԵՈՍԵԱՆ

ընկերակցութեամբ՝

Հայաստանի գուսանական ու
ժողովրդական պետական
համոյթին

2005 - Երեւան

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Խ. Պ. Միսաքեանի դիցաբանական ձեւով ինծ ուղղած լուին խրատները, որոնք բժշկական ամենահին վարպետներու ալ հրամայական պատուէրներն են, գոհար դասեր, սուրբ սկզբունքներ եղան եւ են ինծ համար: Հպարտութեամբ եւ ճակատաբաց կրնամ գոչել, թէ չեղայ բնաւ արծաթապաշտ, դրամասէր: Յիսուն եւ աւելի տարիներու հնութիւնն ունեցող ասպարէզիս մէջ երբեք եւ երբեք պահանջող չեղայ ինծ դիմողներէն, կ'ընդունէի ի՛նչ որ կու տային առանց տըրւածին վրայ նայելու, չտուողներուն դիտողութիւն բնա՛ւ չըրի, մինչ ուրիշներ գիտեմ որ դատարաններու դուռը ափ առած են իրենց այցելագինները կարենալ ստանալու համար: Աղքատ հիւանդներու հանդէպ մեծ գութ ունեցած եմ եւ ունիմ միշտ, վասն զի ասոնք առաւելապէս եղան երախտաճանաչ, գիս գնահատող:

Հարուստներ ալ ինծ դիմեցին, նաեւ հայ եւ թուրք բարձրաստիճան անձեր, սակայն այն ժամանակ, երբ իրենց դիրքը կորուսած էին, բարձրութենէ վար ինկած. ես ամէնուն ալ հաւասար աչքով նայեցայ, հաւատարիմ մնալով այն սրբազնասուրբ պատուիրանին, թէ «Բժիշկի կոչումն է եւ պարտականութիւնը, օգնել միշտ տառապող մարդկութեան»:

Բացի վերոյիշեալ ոտանաւորէն, Խ. Պ. Միսաքեան ուսանողութեանս ժամանակ ալ, Փարիզ ուղղած է ինծ ոտանաւոր մը իբրեւ պատասխան իմ իրեն համար շարադրած երկու տաղերուս զորս յիշեցի արդէն: Միսաքեան այդ ոտանաւորը գրած է մատիտով 1883ին. ձեռագիրը կը պահեմ նոյնութեամբ:

Երբ եղբայրս 1883ին Մոնփըլիէի երկրագործական վարժարանին ընթացքն աւարտելով, վերադարձաւ Պոլիս, Միսաքեան անոր համար ալ շարադրեց գեղեցիկ բանաստեղծութիւն մը, եւ հրատարակեց «Փունջ» շաբաթաթերթին մէջ:

Այդ ոտանաւորը միւսներուն պէս դըրաբար է, որուն մէջ Վիրգիլիոսի «Մշականք»էն շա՛տ սիրուն այլաբանութիւններ զետեղելով, եղբօրս Գէորգ (Ժորժ) անունը ուզած է զուգել Ժէօրժիք բառին հետ, ու եղբօրս երկրագործութիւն ուսանիլը ի ծննդենէ սուրբ աւազանին համարել:

Այս քաղցր յիշատակութիւնով կը վերջացնեմ «Անցուկը - Մոռցուկ» յօրջորջածս, ընդվայրաբան գրութիւնս, առանց յամենալու բժշկական ասպարէզիս ուրիշ կէտերուն վրայ, որոնք կը վերաբերին արուեստին խստապահանջ օրէնքներուն պարտադրած գաղտնապահութեան:

Հարկ կը համարիմ սակայն յայտնել, թէ բժշկական արուեստիս հոգեւին նըւիրուած ըլլալովս հանդերձ, հեռու չըմնացի բնաւ ազգային գործերէ, որոնց հետամտիլ սկսած էի պատանեկութեանս օրերէն, Թաղային վարժարանի գրասեղանիս վրայէն:

Յիշատակած եմ ընկերութիւնները որոնց մասնակցութիւն ունեցած եմ կանուխէն թէ՛ Պոլսոյ եւ թէ՛ Փարիզի մէջ:

Ո՛չ մէկ կուսակցութեան բնա՛ւ երբեք չեմ պատկանած, իմ կուսակցութիւնս եղած է եւ է եւ պիտի ըլլայ յաւէտ՝ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ, ՊԱՇՏԵԼԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ և ընդ նմին՝ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆԸ, այդ գերազնիւ արուեստը, որուն կը պարտիմ կեանքս:

⁂

Բժշկութեանս առաջին քայլերէս ինծ աւագ պարտականութիւն համարեցի ըզբաղիլ դպրոցական առողջապահութեամբ, եւ առ այս՝ սկսայ շաբաթական երկու կամ երեք հերթական այցելութիւններով, Սկիւտարի երեք թաղային վարժարաններու երկսեռ աշակերտները մի առ մի աչքէ անցընել, հիւանդութիւններու դէմ նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնել կարելիութեան սահմանին մէջ:

Երբ պատիւ ունեցայ Ազգային Ուսումնական խորհուրդին ատենապետը ընտրուելու 1898ին, ամէն ջանք ի գործ դրի մեծ զարկ տալու դպրոցի առողջապահութեան եւ յաջողեցայ ամէն մէկ վարժարանի համար որոշել առանձին բժիշկ, հսկել տալու աշակերտ, եւ աշակերտուհիներու առողջական վիճակին. վկայ է իմ այս գործառնութեանս «Դպրոցական առողջապահութիւն» աշխատութիւնս, որ նախապէս «Բազմավէպ»ի մէջ հրատարակուելէն յետոյ մասնաւոր հատորի մէջ լոյս տեսաւ Վենետիկի վանքին տպարանէն:

⁂

Տասը տարի մնացի ատենապետ Ուսումնական խորհուրդին, հակառակ քանիցս հրաժարական տալուս, եւ միեւնոյն ժամանակ եղայ անդամ Իզմիրեանց մըրցանակի յանձնաժողովին, որուն ատենապետն էր Գաբրիէլ Էֆէնտի Նորատունկեան:

(Շար. 201)

(Շար. Ա. էջէն)

կ'ըսուի «Քաղաքացիները իրաւունք ունին խաղաղօրէն համախմբուելու»: Կարի Գասպարով, որ գլուխն է «Միւս Ռուսաստանը» ընդդիմադիր շարժումին, 6 ժամ հարցաքննուելէ ետք, 1000 ռուբլի (30 եւրօ) տուգանքի մը դատապարտուած է միայն: Գասպարովի այս շարժումը կը համախմբէ տարբեր հոսանքներու պատկանող անձեր, ազգայնականներէն մինչեւ բոլշեւիկները:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ առեւանգուած երկու Ֆրանսացիները (մէկ կին եւ մէկ այր մարդ) որոնք, կը պատկանին ոչ կառավարական բարեսիրական միութեան մը՝ ողջ են, ըստ ներկայացուած տեսերիզի մը, ուր կոչ կ'ընեն որ ամէն ինչ ըլլայ, որպէսզի ազատ արձակուին: Ոչ մէկ պահանջ ներկայացուած է, բայց, նախագահ Քարզայ ալ չուզեր որեւէ միջամտութիւն ընել իտալացի լրագրողին ազատութեան սատեղծած բանավէճէն ի վեր:

ՊԱՂՏԱՏԻ չիի թաղամասերուն մէջ, Ապրիլ 15ին, 35 հոգի մեռած է շարք մը ոճրափորձերու ընթացքին: Բրիտանական 2 թռան ալ ջախջախուած են եւ 2 հոգի ալ մեռած:

ՌԸՆԷ ՌԷՄՈՆ, քաղաքագէտ, պատմաբան, դասախարակ մեռած է Ապրիլ 14ին, 88 տարեկանին: Ակադեմական, բացառիկ զարգացման տէր, համայնագիտարան մը կը նըկատուէր:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը եռօրեայ այցելութիւն մը կատարած է Թոքիօ, որու նպատակն է, հաշտեցնել երկու երկիրները: Հրատարակուած միացեալ հաղորդագրութեան մէջ, Փեքին առաջին քայլը առած է յայտարարելով թէ կը վերըսկսին ճափոնական բրինձ ներածելու բանակցութիւնները, որոնք առկախուած էին 2003էն ի վեր:

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԱՆԹՈՆԻՕ Ֆըռանքօ, որ Վատիկանը կը ներկայացնէ Իսրայէլի մէջ, մերժած էր մասնակցիլ այս շաբթու Եատ Վաշէմ մեմորեալին Շոային նուիրուած ոգեկոչումներուն: Տնօրէնին բացատրած է որ չի կրնար Եատ Վաշէմ երթալ եւ տեսնել թէ ինչպէս ներկայացուած է Պիոս ԺԲ., որ պապ էր Բ. աշխարհամարտի ընթացքին: Նկարի մը ընկերացող բացատրութիւնը զայն կը ներկայացնէ որպէս մէկը որմէ պէտք է ամչնալ ի տես իրենց ըրածին Հրեաներու դէմ: Յետագային պապական նուիրակը միտքը փոխած է: Բացման հանդիսութեան ալ, Օլմերթ նկատել տուած է թէ յարգելի հաստատութեանց մէջ, դեռ չեն քաղած Շոայի դասը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ, Սեւ ծովու ափին Տրապիզոնի շրջանը Ֆրանսացի զբօսաշրջիկներ փոխադրող ուղղաթիռ մը ջախջախուած է, Ապրիլ 15ին: Ճամբորդները փրկուած են: Արկածին վայրը մօտ է Սումէլայի բիւզանդական մենաստանին:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ազատախոհ հատուածին ծանօթ անուններէն «Նոքթա» շաբաթաթերթին խմբագրատունը ոստիկաններու կողմէ խուզարկուած է Ապրիլ 13ին: Գործողութիւնը խիստ հակազդեցութիւն գտած է ժողովրդավար, ազատամիտ շրջանակներէն: Թերթը զինուորական իշխանութիւններու ծանթերուն թիրախ եղած է անցեալ շաբթուան գլխաւոր լրատուութեամբ որ խնդրոյ առարկայ կ'ընէր քաղաքական արարքներու ետին զինուորական ազդակին ներկայութիւնը: Խուզարկութիւնը դատապարտուած է մամուլի զանազան կազմակերպութիւններու կողմէ:

ՄԱՄՈՒԼ

«New York Times»
(13 Avril)

ՄԱԿ-Ը ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԶՈՒԳԱՀԵՌՈՒՆ ՎՐԱՅ

Թերթը օրուան իր խմբագրականով խիստ լեզուով մը քննադատած է Ռուանտայի ցեղասպանութեան ցուցահանդէսը խոչընդոտելու Անգարայի միջամտութիւնը: Խմբագիրը շեշտելէ ետք թէ Օսմանեան կայսրութեան մէջ գործուածը Ի. դարու առաջին ցեղասպանութիւնն էր, 1.5 միլիոն զոհերով, անոր դէմ աշխարհի անտարբերութիւնը լուրջ զօրակցութիւն նկատած է Հիթլերին: Իսկ ՄԱԿ-ի նման կազմակերպութեան մը Թուրքիոյ պահանջին ընդառաջելը խայտառակութիւն որակուած է:

Գրութիւնը անդրադարձած է Թուրքիոյ ժխտողական կեցուածքին, ցեղասպանութեան նիւթին կիրարկած գրաքննութեան, ապա անձեռնհասութեամբ ամբաստանած է ՄԱԿ-ի նոր ընդհանուր քարտուղարն ու անոր աշխատակազմը:

***

«Journal du Dimanche»
(15 Avril)

Missak Manuchian et les autres

Ժուռնալ տիւ Տիմանշ լայն արձագանգ մը կու տայ Դիմադրութեան մէջ հայկական մասնակցութեան, որ կը ներկայացուի Ժան Մուլէն Թանգարանը (15րդ Թաղամաս):

Ցօղուածը մանրամասն տեղեկութիւններ ալ կու տայ Մանուշեանի, կնոջ Մելինէի, Ազնաւուրներու եւ Լասի մասին: Այս ցուցադրութիւնը առաջին հանգրուան մը կը նըկատուի ներկայացնելու համար Դիմադրութեան հայկական մասնակցութեան տարողութիւնը:

***

«Le Monde 2»
(14 - 20 Avril)

PARIS - EREVAN EN ESCARPINS

Մոնտի շաբաթական յաւելուածը 2 էջ նուիրած է Գարին Արապեանի, որու անունը ծանօթ է կօշիկներու, պայուսակներու եւ գոհարեղէններու ճիւղին մէջ (Փարիզ 9րդ Թաղամաս) եւ որ պիտի մասնակցի Մարսէյլի նորաձեւութեան թանգարանին ցուցահանդէսին Մայիս 16էն Սեպտեմբեր 30:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ սպայակոյտի նախագահին Պէրքիւքի մէջ զինեալ միջամըտութեան դիմելու պատրաստակամութիւնը խիստ հակազդեցութիւն գտած է Իրաքէն: Հիւսիսային շրջանին քրտական խորհրդարանին փոխ նախագահը Ք. Քէրքիւքի ըսած է. «Նման գործողութիւն Իրաքի պետութեան դէմ ուղղակի պատերազմի յայտարարութիւն կը նըկատուի»: Իսկ երկրին խորհրդարանի նախագահը Մ. Մէշհէտանի յայտարարած է թէ կը կտրեն այն բոլոր ձեռքերը որոնք դուրսէն Իրաքի կ'երկարին:

ԱՄՆ-ու նախագահական պաշտօնին դեմոկրատ թեկնածուներէն ծերակուտական Պ. Օպամա յայտարարած է թէ հայ ժողովուրդին դէմ ցեղասպանութիւն մը գործուած է և Թուրք պետութիւնն ու միւսները չարունակաբար կ'ուրանան զայն:

92ème Anniversairé du génocide des Arménien

CONSEIL DE COORDINATION DES ORGANISATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

MARSEILLE

LE MARATHON DES 12 ÉGLISES

3ème édition
Samedi 21 avril
(40,5 kilomètres à travers Marseille)

Crée en 2005 à l'initiative du CCAF Marseille-Provence, **Le Marathon des 12 églises** se veut un rassemblement citoyen associant le monde sportif, culturel et politique.

Ce marathon-relais de 40,5 kilomètres sillonne de nombreux quartiers et noyaux villageois marseillais. En assurant un ou plusieurs relais, les coureurs participent ce jour-là au souvenir des victimes du génocide des Arméniens, perpétré par le gouvernement Jeune Turc en 1915.

- Départ à 10h00 :
  église de Campagne Frèze
  41 allée du Petit Pont
  Marseille 15ème
- Arrivée :
  cathédrale arménienne du Prado
  339 avenue du Prado
  Marseille 8ème
- 18h30 : ravivage de la flamme de la Mémoire au monument de la cathédrale du Prado

***

Dans le cadre de la commémoration du Génocide

Samedi 21 Avril à 20h15

La M.A.J.C. et l'Association «Les 3 A»
12-14, Rue Saint Bazile
13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09

Présentent :

En hommage aux poètes disparus, victimes du génocide du 24 avril 1915

LA DERNIERE PRIERE
Poésie, Musique, Danse

Participation aux frais : 5 euros

***

MARDI 24 AVRIL

11h : Dépot de gerbes et prière au mémorial du génocide arménien
(Esplanade L2 - Beaumont)

16h30
RASSEMBLEMENT - MANIFESTATION DE MARSEILLE ET DE SA REGION
Place Castellane - Marseille 6ème

17h30 : Marche vers le Consulat de Turquie

18h15 : Cérémonie de requiem en la cathédrale apostolique arménienne

19h : Fin des commémorations et extinction de la flamme de la Mémoire

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

VAULX-EN-VELIN

MARDI 24 AVRIL
Placette à l'intersection des rues Duclos et Franklin

12h00
INAUGURATION DE LA STELE(*) («KHATCHKAR»),
offerte par la Ville d'Artik, accompagnée par l'ensemble de musique traditionnelle arménien SPITAK — vin d'honneur au Centre Culturel Charlie Chaplin
(* conçue par Levon MKERTCHIAN et sculptée par Emayag ETOYAN et Seran MOROVIAN)

MARCHE ORGANISEE A LYON,
commémoration devant le monument dédié aux victimes des génocides,

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN**, réalisateur

Jeudi 19 avril à 20 heures
TROIS FILMS INEDITS

dans le cadre du 92e anniversaire du Génocide arménien

- **ARMENIE : L'HISTOIRE D'UN GENOCIDE** (2006 - 55 mn)
- **LA DESTRUCTION DE JUGHA** (Nakhitchevan, 2006 - 19 mn)
- **HOMMAGE A HRANT DINK** Interview exclusive de Frédéric Mitterrand

— Entrée libre —

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

«Լոյս եւ Ճշմարտութիւն եւ Ազատութիւն»

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Ապրիլ 19
ժամը 20:30ին

« Հայու սէրը
Մայրենի Լեզուի ու Մշակոյթի
Նկատմամբ եւ անոր
Օտարասիրութիւնը »

Զրոյց ներկաներու հետ
Զրոյցը կը վարէ Կարէն Սիմոնեան

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Մուտքը ազատ է

Les activités du mois d'avril
DU
CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : Khatchig YILMAZIAN

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

CONCERT du Chœur SAHAK - MESROP à GAP
à la Chapelle des Pénitents
Samedi 21 Avril
Solistes : Ani CONQUET - Noubarig DERMINASSIAN
Au Piano : Juliette YILMAZIAN

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 18
MERCREDI
18 AVRIL
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : Arpik Missakian

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tel. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (E-Mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·688 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·688

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Վաղը Լաւ Կը Լինի՞

Պէտք է խոստովանիլ, որ նախագահական այս ընտրութիւնը ամէնէն անհամն է, զոր Ֆրանսա ապրած է, այն օրէն ի վեր, երբ տը Կօլ յարմար դատած էր այս դրութիւնը ստեղծել նման ընտրութեան մը համար:

Որքան ալ առարկուի որ, այս ձեւը լաւագոյն ապացոյցն է ժողովրդավարութեան, կը բաւէ ակա՞նջ տալ հոս ու հոս գիտակցելու համար, որ այնքան ալ դիւրուկ չէ նման սիսթեմ մը: Բազմաթիւ են անոնք, որոնք իրենց նախընտրութիւնը կու տան երեւոյթներու վրայ, կնոջ մը գեղեցկութեան, ուրիշի մը ձայնին, երրորդի մը խօսելու ճարտարութեան: Բայց, կը բաւէ՞ վարելու համար երկրի մը ճակատագիրը, երբ մանաւանդ այդ երկիրը հեռու է փայլուն վիճակի մէջ ըլլալէ, հակառակ անոր որ 12 փրկիչներն ալ զիրար կը հրմշտկեն:

Ներկայացուած պատկերը խանդավառիչ չէ: Կայ ձախ մը, որու ձախը մա՛նաւանդ ամէնէն պառակտուած ճակատով կը ներկայանայ, մինչ աջն ալ յստակ ապագայի մը խոստումը չի կրնար տալ: Խոստումներն ալ բաւարար չեն, ոչ ալ համոզիչ – անցեալը վկայ – քանի ինչպէս ըսած է իմաստուն մը, խոստումները կը հաւատան միայն անոնք, որոնք զանոնք կը լսեն, ոչ խոստում ընողները: Եւ ինչե՛ր չեն խոստանար 12 «առաքեալներ»ը, որոնց միակ տենչն է նախագահական աթոռը գրաւել: Եւ սակայն, իշխանութիւնը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ վտանգաւոր փորձաքար մը:

Ինչ որ կը ներկայացուի ժողովուրդին յուսալքիչ է եւ հեռանկարն ալ խրախուսիչ չէ: Ներկայացուող երկու գլխաւոր թեկնածուներն ալ – Նիքոլա Սարքոզի եւ Սեկոլէն Ռուայալ – ամիսներու երկայնքին պարտադրուեցան մետիաներու կողմէ եւ եղան անոնց թեկնածուները, աւելի քան իրենց կուսակցութեան: Ժողովուրդը այլեւս վերածուած է համակերպած ամբոխի մը: Իրաց այս կացութեան մէջ, ո՞վ կրնայ դեռ անհատական կարծիքի մը յանդգնութիւնը ունենալ:

Կան նաեւ հարցախոյզեր, որոնք ամէն օր, երբեմն նոյն օրուան մէջ, տարբեր թիւեր կու տան: Ի յառաջագունէ նախատեսուած է որ Սարքոզի գլուխ է, յաջորդներուն կարգը կրնայ փոխուիլ: Կը բաւէ յիշել 2002 Ապրիլ 21ը, հաստատելու համար թէ ի՛նչ խայտառակ պատկեր մը պարզուեցաւ:

Ամէն պարագայի մէջ, ամիսներու երկայնքին, այս անախորժ ազմկարարութենէն ետք, կը թուի որ մէկ հանելուկ կը մնայ: Եթէ, այլեւս հաստատուած է որ Սարքոզի առաջին դիրքը կը գրաւէ առաջին շրջանին իսկ, մէկ հարց կը մնայ միայն՝ ո՞վ է երկրորդը, որու ինքնութենէն կախում ունի վերջնական յաղթանակը:

Սա վերջին օրերուն, սակարկութիւնները չեն պակսիր: Ապրիլ 14ի անակընկալը կու գար ընկերվարական նախկին վարչապետ Միշէլ Ռոքարէ, որու համար Սաքոզին պարտութեան մատնելու միակ լուծումն էր «անհրաժեշտ գինակցութիւն մը» Ս. Ռուայալի եւ Ֆր. Պայրուի միջեւ: Իրեն հետեւեցան Պ. Քուշնէր եւ Գ. Ալեկր: Մերժեցին թէ՛ ընկերվարականները, թէ՛ Պայրու:

Այս կացութիւնը կրնայ պատճառ ըլլալ, որ առաջին շրջանին նուազ ըլլայ ձեռնպահութիւնը, քանի երկրորդ շրջանը կախում պիտի ունենայ Սարքոզիի մրցակիցին ինքնութենէն: Անակնկալը հո՛ս է:

Թերեւս, այն ատեն, կարելի կ'ըլլայ յուսալ թէ վաղը լաւ կը լինի:

«ՅԱՌԱՋ»

ԹՐՔԱԿԱՆ ՍՓԻՒՌՔԸ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ ԱՊՐԻԼ 24-ԻՆ

ԱՄՆ-ու թրքական ու ազրպէջանական սփիւռքը կը պատրաստուի փոխադարձել Հայերու Ապրիլ 24ի ցոյցերուն: Ապրիլ 22ին Նիւ Եորքի «Թայմզ» հրապարակին վրայ, որմէ հեռու չէ Հայաստանի դեսպանատունը, ցոյց մը կազմակերպուած է, ըստ ազրպէջանական մամուլին, որուն ընթացքին Հայերուն Ի. դարուն «Նախ Անատոլուի, յետոյ Ղարաբաղի մէջ գործած վայրագութիւնները պիտի ներկայացուին: Պատրաստուած են յատուկ լուսանկարներ, պաստառներ: Կը սպասուի որ շուրջ հազար հոգի մասնակցի թրքական սփիւռքի ցոյցին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԵԳԻՊՏՈՍ ԱՅՑԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Ապրիլ 14ին պատուիրակութեամբ մը երկօրեայ պաշտօնական այցով Եգիպտոս մեկնած է: Պատուիրակութեան մաս կազմած են արտաքին գործերու, առեւտուրի, մշակոյթի նախարարները, այլ պաշտօնատարներ: Ռ. Քոչարեան տեսակցութիւն ունեցած է Եգիպտոսի նախագահ Հ. Մուպարաքի, վարչապետին, Խորհրդարանի նախագահին, Արաբական լիկայի գլխ. քարտուղարին հետ: Ապրիլ 15ին Ռ. Քոչարեան եւ վարչապետ Ա. Նաֆիզ գործակցութեան ուխտ համաձայնագիր ստորագրած են: Գահիրէէն հայկական պատուիրակութիւնը մեկնած է Լուքսոր: Երեւան վերադարձած են Ապրիլ 16ին:

***

ՕՍԿԱՆԵԱՆ – ՄԱՄԷԴԵԱՐՈՎ ՆՈՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԱՊՐԻԼ 18ԻՆ

Հայաստանի ու Ազրպէջանի արտաքին գործերու նախարարներուն նոր հանդիպումը տեղի կ'ունենար Ապրիլ 18ին Պելկրատի մէջ: Ներկայ կ'ըլլային Մինսկի խմբակին նախագահներն ու Օ.ԷՍ.ՍԷ.Ը.-ի ներկայ նախագահին անձնական ներկայացուցիչը:

***

ԹԻՖԼԻՍ

ՀԱՅ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱԾ

Թիֆլիսի բնակիչ Ամիրանի Մըխիթարեան ծայրայեղ չքաւորութեան պայմաններուն պատճառով անձնասպան եղած է, գործէն հանուելէ ետք: Կինն ու երեք զաւակները մնացած են անօք ու անօգնական:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԽՐԱՏՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

Թալաթ փաշայի կոմիտէին ու Աթաթիւրքեան մտածումի Փարիզի միութեան միասնաբար կազմակերպած Սէն Տընիի հաւաքոյթին (Ապրիլ 13) Տ. Փէրինչէքի գլխաւորութեամբ ազգայնամոլ խմբակ մը ելոյթ ունեցած է. բոլորն ալ ողջմըտութեան կոչ ուղղած են Ֆրանսայի, որպէսզի չվաւերացնէ ժխտողականութիւնը պատժող օրինագիծը: Թալաթ փաշայի կոմիտէին քարտուղարը տեղեկացուցած է թէ Թուրքիոյ արդարութեան նախարարն ու Փարիզի դեսպանը իրենց թելադրած են հրաժարիլ Պասթիյի հրապարակը ծրագրուած ցոյցէն, «Ֆրանսան չգրգռելու» համար: «Առայժմ յետաձգեցինք, բայց յառաջիկային անպայման այդ ցոյցը կը կատարենք: Թուրքիա մինչեւ այսօր արդէն մարդ չգրգռելու զգուշուութեամբ շատ ժամանակ կորսնցուց» ըսած է նոյն քարտուղարը, կրկնելով որ իրենք Փարիզ կը գտնուին, «բացատրելու համար որ վերոյիշեալ օրինագիծը սխալ է, թէ Ֆրանսացի ժողովուրդը կը խաբուի, քանի որ տեղահանութիւնը երկրին պաշտպանութեան նպատակով էր, ցեղասպանութիւն գործուած չէ, հայրենիքը պաշտպանուած է»:

ԱՄՆ

«ՀԱՅԵՒԹՈՒՐՔ ԵՐԿԽՕՍՈՒԹԵԱՆ» ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՐԱՐԸ

ԱՄՆ այն երկիրն է որ Թրքամէտ իր քաղաքականութեան ու նիւթական լայն միջոցներուն պատճառով վստահօրէն վերջին վհատողը պիտի ըլլայ «հայեւթուրք երկխօսութեան» նախաձեռնութենէն: Մինչ ուրիշ վայրերու մէջ միջազգային հանրութիւնը ժամավաճառ ընելու, Հայերու հետ հաշտութեան պատրանքը ստեղծելու թրքական ջանքերը այլ ձեւեր գտած են, կամ կը փնտռեն, ԱՄՆ-ու մէջ կը շարունակուի «երկխօսութեան» անհեթեթութիւնը:

Նորագոյն փորձը տեղի ունեցած է Թէքսասի «Սաութըրն մէթոտիսթ» համալսարանին մէջ ուր երկխօսութեան պիտակով «գիտաժողով» մը ծանուցուած է, Ապրիլ 14ին համար: Թեմին առաջնորդը Խաժակ արք. Պարսամեան ու Հայ Դատի յանձնախումբը միասնաբար գործի լծուած են այդ ձեռնարկին դէմ, երբ նշմարած են որ մասնակիցներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը կազմեն ժխտողներ, ուրացողներ: Քանի մը օրուան մէջ համալսարանին վարչութեան հետ հաստատուած կապերով կարելի եղած է հասկցնել որ կատարուածը բեմադրութիւն մըն է, միայն շփոթ ստեղծելու եւ ապատեղեկացնելու նպատակով: Համալսարանը ետ քաշած է իր հովանաւորութիւնը, ինչպէս հաստատութեան պատասխանատուներ իրենց զօրակցութիւնը:

Ձեռնարկին ընթացքին ալ բազմաթիւ հայ երիտասարդներ սրահ մտնելով դժգոհութիւն, բողոք յայտնած են. յայտարարած թէ «երկխօսութիւն» կոչուածին չէ իսկ հրաւիրուած հայկական կողմը, ինչ որ ժխտողներու բուն նպատակը քօղարկելու փորձ է: Հայ երիտասարդները թռուցիկներ բաժնած են ներկաներուն:

Շուրջ 400 հոգիի ներկայութեան ընթերցումը կատարուած է համալսարանի մէկ պաշտօնատարին նամակին ուր ան ըսած է թէ զինքը մոլորեցուցած են ու կը քաշէ իր հովանաւորութիւնը:

Պատահարը անգամ մը եւս ցոյց կու տայ որ զգօն գտնուիլ ու հակազդելու պատրաստ ըլլալ որքա՛ն անհրաժեշտ են ամէն տեսակ խայծի ու ծուղակի դէմ:

Մ Ա Հ
ԼԵՒՈՆ ԽԱՉԵՐԵԱՆԻ

Ապրիլ 13ին Լոս Անճըլըսի մէջ մահացած է ծանօթ բանասէր, հայագէտ փրոֆ. Լեւոն Խաչերեան:

Ծնած էր 1924ին Կիպրոսի Նիկոսիա քաղաքին մէջ. մանկութեան տարիներուն ընտանիքը փոխադրըւած էր նախ Սուրիա, ապա Լիբանան ուր ան երկրորդական ուսումը աւարտած էր Հայ աւետարանական կեդրոնական վարժարանին մէջ, յետոյ անցած էր Մելգոնեան կրթական հաստատութիւն: 1946ի ներգաղթի ալիքը զինք տարած էր Հայաստան, ուր նուիրուած էր հայագիտութեան: Իր գործունէութեան շրջանակները եղած էին Գիտութեան ակադեմիան ու Մատենադարանը:

1981ին փոխադրուած էր ԱՄՆ, բնակութիւն հաստատած Լոս Անճըլըսի մէջ ուր շարունակեց հայագիտութեան մարզի իր բեղուն գործունէութիւնը. հրատարակեց աւելի քան երկու տասնեակ բանասիրական հատորներ, գլխաւորաբար նուիրուած հայ լեզուին, հայկական մշակոյթին. գրեց նոյն նիւթերու մասին բազմաթիւ յօդուածներ: Իր վերջին աշխատասիրութիւնը «Հայագիտական ուսումնասիրութիւններ եւ հրապարակումներ» լոյս տեսած էր 2004ին:

Իր մահով հայագիտական աշխարհը կը կորսնցնէ անխոնջ աշխատող մտաւորական մը, բեղուն արտադրող մը եւ յատկապէս Հայաստանի մէջ հայերէնի ուղղագրութեան վերադարձին համար պայքարող մը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԼԱՔՍՊԸՐԿԻ (ԱՄՆ) Վիրճինիա Թեք համալսարանին մէջ, Ապրիլ 16ի վաղ առաւօտեան իսկական ջարդ մըն է, որ տեղի ունեցած է սարսափ եւ խուճապ ստեղծելով: Ամերիկեան պատմութեան ամէնէն ահաւոր սպանդը կը նկատուի համալսարանի մը մէջ: Մարդասպանը 32 հոգի սպաննած է (ուսանող թէ պաշտօնեայ) անձնասպան ըլլալէ առաջ:

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԿԱՐՊԻՍ ԵՍԱՅԵԱՆ

Մարսիլահայ մտաւորական Ստեփան Պօղոսեան, իր «Թռուցիկ ակնարկ Մարսէյլի հայ գաղութի պատմութեան վրայ» 2005ին լոյս տեսած գեղակազմ եւ բովանդակալից հատորով սատնձներ է պարտականութիւնը, կորուստէ փրկելու Մարսէյլի եւ շրջակայքի երեք շրջաններու - 1620-1720, 1850-1922 և 1922-2000 տարիներու հայութեան հաւաքական կեանքին պատմութիւնը:

Հեղինակը բախտաւորութիւնը չէ ունեցած հայկական վարժարան մը յաճախելու եւ իր մայրենի լեզուն սորված է իր խանդաշատ ծնողներէն որոնք յաջողեր են իր սրտին մէջ դնել սէրը եւ հաւատարմութեան զգացումը հանդէպ մեր ազգային, բարոյական եւ իմացական արժէքներուն: Փոքր տարիքէն սկսեալ ան մաս կազմած է մարսիլահայ կեանքին եւ տասնամեակներու ընթացքին մշտարթուն ականատեսը եղած է իր աչքին առջեւ պարզուած ազգային կեանքին, եւ իր հասուն տարիքին, որոշած է Թուղթին յանձնել իր վկայութիւնը՝ խոնարհամիտ եւ պարկեշտ գրողի մը նախանձախնդրութեամբ:

Այս 500 էջանի հատորը, որ արգասիքն է երկու տարիներու իր մեղւաջան աշխատանքին, ոչ միայն պատմութիւնն է Մարսիլիոյ հայ համայնքին ոգորումներուն, սխրագործութիւններուն, տագնապներուն, յաջողութիւններուն եւ ընկրկումներուն, այլեւ երախտալից յիշատակարանն է բոլո՛ր այն նուիրեալներուն, որոնց անմնացորդ ջանքերով եւ զոհողութիւններով կազմուեցաւ համայնքը, բարգաւաճեցաւ եւ պահեց իր գոյութիւնը, և հակառակ օտար լեզուի մը և բարքերու ոտնձգութիւններուն՝ տակաւին կը պահէ եւ կը պահպանէ իր հայկական ինքնութիւնը:

Հեղինակը օգտուած է հայ եւ օտար սակաւաթիւ աղբիւրներէ եւ տարեցներու հետ խօսակցութիւններէ: Արփիկ Միսաքեան ազնուօրէն իր տրամադրութեան տակ դրած է «Յառաջ»ի հաւաքածոն: Ձեռք անցուցած է Մկրտիչ Փորթուգալեանի Մարսէյլ հրատարակուած «Արմէնիա» շաբաթաթերթէն քանի մը թիւ միայն: Հնարաւորութիւնը չէ ունեցած օգտուելու Փարիզի Ազգային Մատենադարանէն, ուր պետական օրէնքով Ֆրանսայի մէջ տպուող ամէն հրատարակութենէն օրինակ մը պարտադիր է դրկել:

Առաջին շրջանի (1620-1720) հայ գաղութին՝ Մարսէյլի վաճառաշահ նաւահանգիստին մէջ կը հանդիպինք Ջուղայեցի հայ վաճառականներու, որոնք յոյն եւ հրեայ առեւտրականներու հետ կը վարէին օսմանեան Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի առեւտուրը եւ Եւրոպա կը ներածէին բամպակ, մետաքսեղէն, համեմներ, գոհարեղէն եւ թանկագին քարեր: Անոնք առեւտրական կապեր կը պահէին տեղացի վաճառականներու հետ եւ գրասենեակներ ունէին: Հաւանական է որ անոնցմէ ոմանք Մարսէյլ հաստատուեցան եւ տարիներու ընթացքին ձուլուեցան բնիկ ժողովուրդին մէջ: Հետաքրքրական է գիտնալ թէ ինչպէս այդ ձեռներէց Ջուղայեցիները Մարսէյլ հասան Սուէզի Ջրանցքին բացումէն առաջ 1869ին:

Այս շրջանին կը հանդիպինք նաեւ երեւանցի Ոսկան վարդապետին, իր Ս. Էջմիածնի եւ Ս. Սարգիսի տպարաններով:

Երկրորդ շրջանի Մարսէյլի հայ գաղութը (1850-1922), մինչեւ 1914 թուականը, կը բաղկանար շուրջ հինգ հարիւր Հայերէ, որոնք ապաստան գտած էին փախչելով Թուրքիոյ մէջ Համիտեան ջարդերէն եւ ոմանք ալ եկած էին մերձաւոր Արեւելքէն: Սահմանափակ տեղեկութիւններ միայն կարելի եղած է գտնել եօթը տասնամեակներու պատմութենէն: Զգացուած է կարիքը որպէս համայնք կազմակերպուելու: Գաղութը ունեցած է իր Ազգային միութիւնը, Գաղութային խորհուրդը, Տիկնանց եւ Երիտասարդաց միութիւնները և Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Մարսիլիոյ մասնաճիւղը 1910ին: Լոնտոնաբնակ Յարութիւն Մաքսուտովի բարերարութեամբ եւ մասնակցութեամբ խումբ մը յարգելի ազգայիններու, 1822ին կը հաստատուի Մարսէյլի առաջին մատուռը՝ իր հոգաբարձական կազմով և շարք մը եկեղեցականներ իրարու կը յաջորդեն մինչեւ Գրիգորիս եպիսկոպոս Պալաքեանի Մարսիլիոյ գաղութին առաջնորդ նշանակումը:

Այս շրջանէն կը հանդիպինք նաեւ Վանի Արմենական կուսակցութեան հիմնադիր՝ Մկրտիչ Փորթուքալեանին (1885-1921), որ կը հիմնէ Հայոց Հայրենասիրական միութիւնը, որուն նպատակն էր «Տաճկահայաստանի մէջ մտցնել վարչական բարենորոգումներ»: «Արմէնիա» անունով իր հրատարակած շաբաթաթերթով ան սատար կը հանդիսանայ համայնքի մշակութային եւ հասարակական կեանքին մինչեւ իր մահը:

Առաջին Աշխարհամարտի պարտադիր զօրակոչին եւ Մարսէյլի հայ երիտասարդութեան զինուորագրութեան առթած մղձաւանջին եւ Մեծ Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն կսկծանքէն ետք, ազատ անկախ Հայաստանի վերածնունդը 1918 Մայիս 28ին ցնծութեամբ կը տօնուի Մարսիլիոյ բովանդակ հայութեան կողմէ:

Այս շրջանին կը զուգադիպի Վենետիկի եւ Վիէննայի Մխիթարեան հայրերուն հայագիտական, մատենագիտական գործունէութեանը բեղուն վաստակը, ինչպէս նաեւ ԺԹ. դարուն երկրորդ կիսուն՝ հայ ժողովուրդի ազգային եւ ընկերային զարթօնքին յաջորդող արեւմտահայ (Պոլիս - Իզմիր) եւ արեւելահայ (Թիֆլիս-Մոսկուա) մշակութային և գրական զարթօնքին, երբ Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ մէջ զարգացած երիտասարդ հայ մտաւորականներ՝ երկու ճակատներու վրայ՝ աղճատ ռամկերէնը յղկեցին եւ ստեղծեցին, երկու գեղեցիկ գրական լեզուներ (արեւմտահայերէն եւ արեւելահայերէն) եւ երկու հայադրոշմ գրականութիւն:

Հեղինակը հմտօրէն կը ներկայացնէ Մարսիլահայ նոր գաղութին (1920-2000) ազգային, եկեղեցական, մշակութային, կրթական, ընկերային, կուսակցական կեանքին դիմայեղումները՝ յաճախ իրենց պայծառ եւ երբեմն ալ մռայլ գոյներով:

Յուզումով կարդացի Մեծ Եղեռնէն մազապուրծ ազատած, ֆրանսական նաւերով Մարսէյլ հասած հայ բեկորներուն առաջին օրերու ահաւոր պայմաններուն, տաժանակիր աշխատանքին եւ իրենց մաքրամաքուր պատիւով ապրած կեանքին մասին: Քէմբ Օտտօ գաղթակայանին մէջ Տիկնանց բարեսիրացի, Հայ կարմիր խաչի, ՀԲԸՄ-ի տիկիններուն եւ Երիտասարդացի միացեալ ճիգերով կը հաստատուի գաղթակայանի կարգապահութիւնը, առողջապահութիւնը, սննդառութիւնը, մաքրութիւնը եւ մանուկներու կրթութիւնը: Տիկնանց միութիւնը կը նպատակադրէ ա) իրենց սեռակիցներուն եւ այրիներուն վրայ հսկելով հայ ընտանեկան սրբութիւնը եւ պատուախնդրութիւնը անեղծ պահել եւ բ) նիւթական օժանդակութիւն ընձեռել օգնութեան կարօտ հիւանդներու, այրիներու, որբերու եւ անկար ընտանիքներու:

Եկուորները իրենց Ճակտին քրտինքով եւ Հայու յատուկ ինքնայարգանքով շուտով բարելաւեցին իրենց կենսամակարդակը եւ փարատեցին տեղացիներու հասկնալի մտավախութիւնները եւ դժկամութիւնը: Քէմբ Օտտօն պարպուեցաւ եւ ամէն հայ ընտանիք իր տունն ու գործը ունեցաւ: Բայց, պապենական հողին կարօտը մնաց իրենց սիրտերուն մէջ: Եւ վառ պահելու համար յիշատակը Մայր Հայրենիքին՝ կազմեցին իրենց հայրենակցական, վերաշինած եւ նոր մակդիրներով իրենց հայրենի հողերուն անունները կրող շուրջ երկու երկվեցեակ միութիւններ որոնք երկու սերունդ պահեցին իրենց աշխոյժ կենսունակութիւնը եւ ջերմեռանդօրէն գործեցին, ամուր կապուած մեր ներկայ հայրենիքին:

Գիրքին այս բաժնին մէջ, համապարփակ ձեւով ներկայացուած են համայնքի հաստատումին եւ կազմակերպումին աշխատանքները: Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ հարաւային Ֆրանսայի էջմիածնական թեմին եւ ազգային Առաջնորդարանի կազմութիւնը եւ Պալաքեան սրբազանին առաջնորդական, եկեղեցական, կրթական բոլորանուէր գործունէութիւնը: Թեմին մէջ պաշտօնավարած հոգեւորականներու կենսագրութիւնները, Հայ կաթողիկէ եւ բողոքական համայնքներու գործունէութիւնը, մարսիլահայ կեանքը նախա-եւ-յետ պատերազմեան տարիներուն, Հ.Բ.Ը.Մ.-ի գործը, Ապրիլեան եղեռնի ոգեկոչումը, Նահատակաց յուշարձանի կանգնումը, ներգաղթը, ֆրանսահայ երիտասարդութեան հայրենասիրական գործունէութիւնը, Հայ Դատ, Արցախեան պահանջատիրութիւն, Հայաստանի երկրաշարժը, մշակութային, գեղարուեստական, կրթական գործունէութիւնը: Յաւելուածի բաժնին մէջ զետեղուած են վաւերագրական բնոյթ կրող յօդուածներ, որոնք լոյս կ'արձակեն կարգ մը ցաւալի դէպքերու վրայ:

Գիրքը կարդացի մեծ հետաքրքրութեամբ եւ հպարտութեամբ, յարգանքի եւ համակրանքի անխառն զգացումներով մարսիլահայ ազգակիցներուս հայապահպանումի անդուլ ջանքերուն եւ հայրենասիրութեան: Ծանօթացայ պատուական Հայերու, որոնք անձնուիրաբար ծառայած են իրենց ազգին բարոյապէս եւ նիւթապէս:

Ընթերցումիս աւարտին, աչքիս առջեւն է անոնցմէ լուսաւոր դէմքը Պալաքեան սրբազանին որ հրաշքով երկու անգամ Թուրքին եաթաղանէն ազատեցաւ ու իր ամբողջ կեանքը նուիրեց հայ ազգին եւ եկեղեցիին: Կը մէջբերեմ Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցիի օծման առթիւ, 1931 Հոկտ. 22ի հովուական բանքէն իր ոգեշունչ պատգամը - «Մի յուսահատիր, քաջալերուէ եւ քալէ անյողդողդ տարագիր հայորդի: Քալէ՛ անվհատ եւ արի եղիր, եթէ կ'ուզես իբր ազգ ու ժողովուրդ ազգերու հսկայ ախոյեանին մէջ քու ուրոյն տեղդ ունենալ: Փոյթ չէ թէ տկար, աղքատ եւ ուժասպառ ու թափառական, բայց առլցուն վաղուան յոյսով եւ հաւատքով եւ աննկուն կամքով՝ չմեռնելու եւ ապրելու համար»:

Ստեփան Պօղոսեանին վարձքը կատա՛ր այս արժէքաւոր հատորին համար: Հայ Սփիւռքի պատմութիւնով հետաքրքրուող պատմագիրը մեծապէս պիտի օգտուի այս աշխատասիրութենէն:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՋՐԻՆԵՐԸ ԹՈՂ ՄԷՋՏԵՂ ԳԱՆ»

Սիրունիին մայրը չարքաշ կին մըն էր որ տուներու մէջ կ'աշխատէր, լուացք կ'ընէր որպէսզի ապրեցնէր իր երեք որդիները: Յակոբ եւ կրտսեր եղբայրը Հրաչ Նուաեանի մէջ կ'ուսանէին, իսկ Գրիգորը ձրիավարժ էր, բայց Յակոբ ձրիավարժ չէր: Մայրը ուզած էր որ գոնէ երկու որդիներէն մէկուն թոշակը վճարէր դպրոցին եւ այդպէս ըրած էր ծանր զոհողութիւններու գնով: Այնուհանդերձ Սիրունի երբեմն շատ ծանր կը զգար աղքատ ըլլալու ճակատագիրը: Ուսուցիչներն ալ անպատեհութիւն չէին տեսներ ձրիավարժներուն հրապարակաւ մանաւոր վերաբերում ցոյց տալու մէջ:

Այնուհանդերձ հոգաբարձութիւնը ճիգ կը վատնէր որպէսզի խաւեանը միայն աղքատ տղոց վարժարան չըլլայ, հարուստ ընտանիքներու զաւակներն ալ նստին աղքատ զաւակներու քով, նստարաններու վրայ: Իրենց զաւակները Խաւեան ղրկած էին հարուստ ընտանիքներ ինչպէս Պօշնաքեան, Ֆէրհատ, Մըկըրեան, Դարպասեան: Իրենց զաւակները Խաւեան ղրկած էին նաեւ յայտնի դէմքեր ինչպէս Սիպիլ կամ յայտնի դէմքեր ինչպէս Սիպիլ կամ Գուրգէն: Այնուհանդերձ դպրոցին մէջ կարեւոր թիւ կը կազմէին աղքատներու զաւակները: Տարեգրլխուն մօտ Հոգաբարձութիւնը որոշեց որպէս կաղանդչէք մէկմէկ

ձեռք հագուստ կարել տալ աղքատ տղոց: Գրիգոր Մարգարեան աշակերտները հաւաքեց ու գոչեց.

– Ջրիները մէջտեղ գան...

Յակոբ Սիրունի ահաւոր ցաւ մը զգաց սրտին մէջ երբ իր եղբայրը Հրաչ յառաջացաւ որպէս «ձրի» աշակերտ: Այդ տարի եղբայրը նոր հագուստ մը ունեցաւ, իսկ ինք զրկուեցաւ այդ «բարիք»էն որովհետեւ «ձրի» չէր: Բայց Սիրունի աւելի վերջ պիտի պատմէ որ իր կեանքին ամէնէն ցաւատանջ պահերէն մէկը ապրած էր երբ տեսած էր իր եղբօր յառաջանալը որպէս «ձրի» աշակերտ:

Մայրը հազարումէկ չարչարանքով կը մեծցնէր իր երեք զաւակները, երբեք պակաս չէր ըներ անոնց գիրքերն ու Թուղթ-գրիչը, ինք չէր ուտեր, բայց խնամքով ճաշ կը դնէր անոնց ճաշի «սթիլ»ներուն մէջ, որպէսզի տղաքը չամչնային այդ ճաշերը սեղանին վրայ դնելու իրենց հարուստ դասընկերներուն քով: Այդ հարուստ դասընկերները իրենց «սթիլ»ներն իսկ իրենք չէին կրեր, որովհետեւ զանոնք կը կրէին անոնց ծառաները, որոնք մինչեւ դպրոց կուգային տղոց ընկերանալով:

Տղոց համար ցնծութեան օրեր բացուեցան երբ յայտարարուեցաւ որ հարուստ ընտանիքներ պիտի հոգային աղքատ տղոց կէսօրուան ճաշերը: Երեսուն ընտանիքներ կարգի մտած էին այս բարեսիրական գործին համար եւ իւրաքանչիւր ընտանիք օր մը ճաշ կը մատակարարէր միայն... աղքատ տղոց համար: Կը Թուի Թէ Յակոբ Սիրունին ալ կ'օգտուէր այս դրութենէն: Մեծ անհամբերութեամբ կը սպասէին որ կաթսաները բացուէին ու ճաշին բուրմունքը առնէին:

Բայց ամբողջ դպրոցը բացառիկ անհամբերութեամբ կը սպասէր Տիկին Գլարա Զօհրապի ճաշի մատակարարման օրուան, ամիսը մէկ օր: Տիկին Զօհրապ, նահատակ Գրիգոր Զօհրապի կողակիցը, միշտ ալ անակնկալներ կը վերապահէր տղոց համար, իր տան ծառաներն ալ ճաշերուն հետ միատեղ դպրոց կը ղրկէր որպէսզի անոնք սպասարկէին աղքատ աշակերտներուն: Խորովածէն մինչեւ անուշեղէն, ոչինչ պակաս կ'ըլլար այս սպասարկութեան ընթացքին: Տղոց կը տրուէին նաեւ զանազան մրգեր, որոնք ղրկուած կ'ըլլային տիկին Գլարայի ձեռքով իսկ կարուած շղարշէ տոպրակներու մէջ:

Սիրունի երբեք պիտի չկարենայ մոռնալ տիկին Զօհրապի այս վեհանձն շարժումը, եւ երեք տասնամեակ վերջ, 1932ին, Պուքրէշի մէջ երբ ներկայ պիտի գտնուի Զօհրապի որդիներէն Վահան-Լեւոն Զօհրապի կողմէ սարքուած չքեղ ընդունելութեան մը, ան բաժակաճառ մը պիտի խօսի եւ Լեւոնին պիտի առաջարկէ խմել իր մօրը կենաց, յիշեցնելով խասեանի աղքատ աշակերտներուն անոր պատճառած երանութիւնը: Ելեկտրական ճարտարագէտ Լեւոն, որ այդ շրջանին Ռումանիոյ մէջ կ'աշխատէր, նոյն վայրկեանին իսկ պիտի հեռաձայնէր իր մօրը, որ Փարիզի մէջ կ'ապրէր իր երկու աղջիկներուն հետ: Պիտի պատմէր Թէ ինչպէս քիչ առաջ յիշատակուած էր ան խասեանի մէջ սարքած իր ճաշերուն համար: Գլարա Զօհրապ շատ պիտի յուզուէր յիշելով այդ հին օրերը ու պիտի դոչէր հեծկլտալով.

– Ուրեմն դեռ յիշողներ կա՞ն:

Յիշողներ կային եւ միշտ ալ պիտի ըլլային, քանի որ յիշողութիւնները անպայման օղակ առ օղակ կը կապուին շղթայ մը կազմելով ու այդպէս ալ կը փոխանցուին եկող սերունդներուն: Խասեան վարժարանի մէջ սարքուած այդ ճաշերուն վրայէն աւելի քան հարիւր տարի անցած է եւ հիմա մենք ալ ահաւասիկ կը յիշենք զանոնք, ու կը յիշեցնենք նաեւ ուրիշներուն, որպէսզի անոնք ալ իրենց կարգին պատմեն գալիք ուրիշ սերունդներու: Որովհետեւ այստեղ իրականութեան մէջ ճաշը չէ՛ որ կը յիշուի, միայն մարդոց բարեսիրութիւնը չէ՛ որ կը յիշուի: Կը յիշուի այս բոլորէն ալ աւելի բարձր նշանակութիւն ունեցող պատահար մը, եղելութիւն մը, որ մէկ մասնիկն է ամբողջ ժողովուրդի մը վիզին փաթթուած ողբերգական ճակատագրի մը: Որքա՛ն անբախտ են եղեր այն մարդիկը որոնց կեանքը զուգադիպեցաւ այդ ողբերգական շրջանին, որոնք չկրցան ցմրուր խմել կեանքի բարիքներուն բաժակէն, որոնք ցիրուցան եղան ժամանակներու ու աշխարհագրութիւններու մէջ եւ ի զուր իրենց շուրջ փնտռեցին զիրենք հասկցող եւ զիրենք յիշող մարդիկ:

Սիրունիի յիշատակները մեզ տակաւին երկար պիտի պտըտցնեն այդ տխուր իրադարձութիւններու դըռներուն եւքին:

Ռ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԻՆ

ՄՈՆՄԱՐԹՐԻ «ՀԱՅԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ՇԱՐԺՈՒՄ»Ը

Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարին ամէնէն անսպասելի անկիւններն բացած է Հայկականին: Այդպէս է Մոնմարթրի Թանգարանին ցուցահանդէսը որուն բացումը կատարուեցաւ Ապրիլ 5 Հինգշաբթի իրիկուն: Անոր Թեման Հայասէրներու շարժումն էր, բայց կային Թեմային հետ ուղղակի կապէ զուրկ ցուցանմոյշներ ալ:

Հայասէր Ֆրանսացիներու դիմանկարներուն, մամուլի Թիւերու, փաստաթուղթերու, լուսանկարներու կարգին ցուցադրուած էին հայկական նիւթերով պաստառներ, ձեռային աշխատութիւններ, գորգ, կարպետ, եւլն.:

Ֆրանսայի մէջ ԺԹ. դարու վերջաւորութեան ծայր առած շարժումը որուն ամէնէն ծանօթ դէմքերը եղած են Գլեմանսօ, Անաթոլ Ֆրանս, Ժորէս, Ռոմէն Ռոլան, նպատակ ունեցած է ֆրանսացի մտաւորականները յանձնառութեան մղելու Հայկական հարցին նկատմամբ:

Անկախ ցուցահանդէսէն, Մոնմարթրի բարձունքին Թառած այդ փոքր ու գողտրիկ Թանգարանը կ'արժէ այցելել, տեսնելու համար հին Փարիզի պատմութեան մինչեւ մեր օրերը հասած վկայ մը: Մոնմարթրի Թանգարանին շէնքը ԺԷ. դարու բնակարան մըն է, պտղատու ծառերու պարտէզով մը չորս կողմէն շրջապատուած: Զանազան շրջաններու տարբեր նկարիչներ որպէս վարձակալ ապրած են, այսօր ալ բնութեան գիրկը, հանդարտութեան մէջ Թաղուած այդ շէնքին ցած առաստաղով փոքր սենեակներուն մէջ: Յետոյ Ի. դարու կէսերուն շէնքը նորոգուած է, պահպանուելով ամէն հարազատութիւն, ապա վերածուած է Թանգարանի:

Կ'արժէ Մոնմարթրի բարձունքը տանող զառիվերէ մը մագլցելու յոգնութիւնը, քանի որ կրկնակի է ցուցահանդէսով ու Թանգարանին շէնքով վերապահուած վարձատրութիւնը:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Համազգայինի Ուսանողական Մշակութային տարեկան հաւաքը, որ այս տարի տեղի պիտի ունենայ Երեւանի մէջ, Յուլիս 15-29, սկսած է ընդունելու դիմումնագրեր մասնակցիլ փափաքող համալսարանական երիտասարդներէ:

Ուսանողական հաւաքի վերաբերեալ յաւելեալ մանրամասնութիւններու եւ արձանագրուելու համար այցելել անոր կայքէջը՝
http://forum.hamazkayin.com
Նաեւ կարելի է իմակ ուղարկել
info@hamazkasyr.com
կամ
ardographicarts@postmaster.co.uk
հասցէներուն յաւելեալ լուսաբանութիւններու համար:

Դիմումնագրերը կը խնդրուի ուղարկել ամէնաուշը մինչեւ
Յունիս 1 – 2007

Livres reçus

ARSHILE GORKY
Sept Thèmes Majeurs

Alexandre BEREDJIKLIAN

Fondation Calouste Gulbenkian,
Edité par Alphamédian et Johannet,
Suresnes, France 2007

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ազգային Ուսումնական խորհուրդի անդամակցութիւնս եւ ատենապետութիւնս Օրմանեան սրբազանի օրովն էր, որուն պատրիարքութեանը պատճառ եղած ըլլալու պատիւն ունեցած եմ անուղղակի կերպով, «Մասիս»ի խմբագիր Կարապետ Իւթիւճեանի հետ եւ Թէ ի՞նչպէս, կ'ուզեմ նշանակել, ցոյց տալու համար, անգամ մը եւս, որ աշխարհի շա՛տ գործերը դրեթէ մեծագոյն մասամբ արդիւնք են անակնկալութեան: Մեր ժամանակակից ազգային պատմութեան կարեւոր մէկ մասը կը յօրինէ այն, Թո՛ղ ունենայ «Անցուկը – Մոռցուկիս» մէջ իր հարեւանցի համառօտ յիշատակութիւնը:

***

1895ի Պոլսոյ սոսկալի հայաջարդէն յետոյ էր երբ իրրեւ բժիշկ առիթ ունեցայ ծանօթանալ Տատեան Յարութիւն փաշային, որ հիւանդ էր եւ կը բնակէր Պէշիկթաշ: Շուտով եղայ բարեկամ իրեն, որ առողջութիւնը վերագտաւ եւ սկսաւ ըստ հրամանի սուլթան Համիտի զբաղիլ ազգային գործերու կարգադրութեամբ:

Մինչեւ 1898 կը յաճախէի իր քով շաբաթը երկու կամ երեք անգամ: Իզմիրլեան Մատթէոս սրբազան պատրիարքութենէ հրաժարած, սուլթանին պահանջումով աքսորուած էր արդէն Երուսաղէմի վանքը, եւ տեղապահ կարգըւած էր Զամչեան Բարթուղիմէոս սրբազանը ու Օսմանեան պանքայի դէպքն ալ տեղի ունեցած էր 1896ին:

Շփոթ եւ խառնակ վիճակ մը, կացութիւն մը կը տիրէր ազգին մէջ եւ Յարութիւն փաշա Տատեան պաշտօն ստանձնած էր կարգադրել ամէն ինչ:

***

Կ'ուզէր օրինաւոր կերպով պատրիարք մը ընտրել տալ, բայց ո՞ր եպիսկոպոսն էր, որ կրնար հաճելի ըլլալ Ջարդարար սուլթանին. Յարութիւն փաշայի ընտրելին էր, Գատըգիւղի քարոզիչ Մելքիսէտէկ արքեպիսկոպոս Մուրատեանցը, բայց սա կը մերժէր ընդունիլ առարկելով, եւ իրաւամբ, Թէ ռուսահայ եպիսկոպոս մը, ըստ Սահմանադրութեան չի կրնար պատրիարք ընտրուիլ Թուրքիոյ:

Կային Պոլսոյ մէջ տասնի չափ եպիսկոպոս, զոր օրինակ՝ Հմայեակ եպիսկ. Դիմաքսեան, Գրիգորիս Յովհաննէսեան, Մեսրոպ Սուքիասեան, Գրիգորիս Ալէաթճեան, Գաբրիէլ Ճէվահիրճեան, Յովհաննէս Արշարունի, Մաղաքիա Տերունեան եւ դեռ չգիտեմ ո՞ր եպիսկոպոսները, որոնց ոչ մէկը սուլթանը չէր ուզեր պատրիարք տեսնալ:

Եւ օր մը պատահեցաւ, որ իմ փաշային քովը եղած միջոցիս յա՛նկարծ այցելութեան եկաւ «Մասիս»ի խմբագիր Իւթիւճեան Կարապետը. Տատեան հարցուց իրեն Թէ պատրիարքութեան յարմար ո՞ր եպիսկոպոսը գիտէր. Իւթիւճեան շարեց վերոյիշեալներուն անունները. «ատոնք գիտեմ» ըսաւ Տատեան, «ատոնցմէ զատ ուրիշ ո՞վ կայ» հարցուց. որուն անմիջապէս պատասխան տուի ես ըսելով՝ «Արմաշի դպրեվանքին վերատեսուչ Օրմանեան սրբազանը կայ, մաքուր գիտնական եկեղեցական մ'է»: Իւթիւճեան երկրորդեց ըսածս, «շա՛տ յարմար է պատրիարքութեան» խօսքն ալ յարելով:

***

Տատեան «Ան չըլլար քաթոլիկութենէ դարձած է, խնդիր կ'ելլայ» ըսաւ. միայն Թէ՝ անցաւ քանի մը շաբաթ, Տատեան իր տունը հրաւիրեց Պոլիս գտնուող եպիսկոպոսները եւ անոնց հետ տեսնուելէ յետոյ, կրցաւ Ազգային երեսփոխանական ժողով գումարել տալ Մայր եկեղեցւոյ մէջ եւ Թուրքիոյ Հայոց պատրիարք ընտրել Մաղաքիա արքեպիսկոպոս Օրմանեանը, որ տասներկու տարի պաշտօնավարութիւն ունեցաւ խիստ փափուկ վայրկեաններու մէջ:

Եւ ահա Թէ ինչո՞ւ համար նախորդ էջին վրայ գրած եղայ, Թէ Օրմանեանի պատրիարք ընտրուելուն պատճառ եղած ըլլալու պատիւն ունեցած եմ: Խօսք մ'էր զոր արտասանած էի, սակայն կատարեալ գիտակցութեամբ էր. որովհետեւ գտնուած եպիսկոպոսներուն եւ ոչ մէկը կրնար հաւասարիլ անոր, եւ Արմաշի դպրեվանքին յառաջդիմութիւնը արդիւնք էր Օրմանեան սրբազանի ջանքերուն:

(Շար. 202)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.– Ոմն 100 եւրօ Շաւարշ Միսաքեան Հրապարակին բացման առթիւ:

Նոյն առթիւ տիկին Հելէն Մերճանեան՝ 50 Եւրօ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ռոզի Ալեքսեան 50ական եւրօ կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին եւ Նուարդ Պօյաճեանի մահուան առթիւ:

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE

RENCONTRE - DEDICACE avec

GERARD CHALIAND
- **FRAGMENTS D'ARMENIE**
Textes historiques ou littéraires (Editions OMNIBUS)
- **L'AMERIQUE EN GUERRE**
Analyse de la situation en Irak et Afghanistan (Editions du Rocher 2007)

et **SOPHIE MOUSSET**
- **LE GOUT DE L'ARMENIE**
(Editions PUNCTUM) - 2007

le Vendredi 20 Avril à 20 heures

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club «Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de Robert GUEDIGUIAN, réalisateur

Jeudi 19 avril à 20 heures
TROIS FILMS INEDITS
dans le cadre du 92e anniversaire du Génocide arménien
— **ARMENIE : L'HISTOIRE D'UN GENOCIDE** (2006 - 55 mn)
— **LA DESTRUCTION DE JUGHA** (Nakhitchevan, 2006 - 19 mn)
— **HOMMAGE A HRANT DINK**
Interview exclusive de Frédéric Mitterrand

— Entrée libre —

Directeur des programmes : **ARTO PEHLIVANIAN**

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

«Լոյս եւ Ճշմարտութիւն եւ Ազատութիւն»
ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Ապրիլ 19
ժամը 20:30ին
«Հայու սէրը Մայրենի Լեզուի ու Մշակոյթի նկատմամբ եւ անոր Օտարասիրութիւնը»
Զրոյց ներկաներու հետ
Զրոյցը կը վարէ Կարէն Սիմոնեան

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Մուտքը ազատ է

ՎՐԻՊԱԿ.– Շաբաթ / Կիրակի, Ապրիլ 14-15 թիւին մէջ, Լորիս Ճգնաւորեան խորագրուած յօդուածին բ. սիւնակին 3րդ տողը պէտք է ըլլայ ա) ընդհարում (ոչ ընդհատում)

arménie mon amie

AGENDA

Le 10e Arrt de Paris à l'heure arménienne

«Arménie, Visions, Emotions»

Du 26 mars au 18 avril 2007
A la Mairie du 10e Arrt, 72 rue du Fbg-Saint Martin, métros gare de l'Est ou Jacques Bonsergent. Entrée libre
Horaires: Du lundi au vendredi : 8h30-17h, jeudi jusqu'à 19h30, samedi de 9h à 12h30.

Du 16 au 29 avril, exposition-vente de photos de **J.P. Kessayan** au profit d'Arménie-Village
Lundi 23 avril, 20h30 — Fedayi Pacha, concert reggae, dub
Mardi 24 avril, 20h30 — Jours de cendres à Istanbul —de **Berdjouhi**— lecture spectacle
Mercredi 25 avril, 20h30 — Ca suit son cours — **Rouben Melik** et **Lavach** — lectures poétiques en musique
Jeudi 26 avril, 20h30 — Chants profonds de l'Arménie —avec **Marianne Auricoste**
Poésie et musique traditionnelle
Vendredi 27 avril, 20h30 — **Tigran Jazz** jazz métissé - direction **Thierry Mariétan**
Samedi 28 avril, 20h30 — Papiers d'Arménies.

***

MARSEILLE

EXPOSITION
«AU PIED DU MONT ARARAT SPLENDEURS DE L'ARMENIE ANTIQUE»
Dans le cadre de l'Année de l'Arménie en France, «Arménie, mon amie», le Conseil général des Bouches-du-Rhône et son Musée départemental de l'Arles et de la Provence Antiques (MAPA) — Presqu'île du cirque romain, présentent du **13 avril au 29 juillet**, l'exposition intitulée «Au pied du Mont Ararat — Splendeurs de l'Arménie antique».

***

Rétrospective des films de
Rouben Mamoulian
DU 10 AVRIL AU 6 MAI
Cinémathèque de Paris
51 rue de Bercy — 75012 Paris
www.cinematheque.fr
Contact : 01 71 19 34 19
E-mail : mamoulian@cinematheque.fr

***

HOMMAGE A
Arshile Gorky
Du 4 avril au 4 juin
EXPOSITION DE DESSINS ET DE PEINTURES
Centre Culturel Calouste Gulbenkian
51 avenue d'Iéna, 75116 Paris
Du lundi au vendredi, de 9h à 17h30
et
Centre Pompidou, rue Beaubourg, Paris

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

EXPOSITION
de l'Arménie à Montmartre
le mouvement arménophile en France
1878 - 1923
au Musée de Montmartre,
12 rue Cortot, 75018 Paris,
Métro : Lamarck-Caulincourt
Du 4 avril au 24 juin
de 11h à 18h (sauf lundi et mardi)

92ème Anniversairé du génocide des Arméniens

PARIS

21 et 22 avril

12h00 à 19h00 : D'un génocide à l'autre : 1915 mains pour le Darfour. Sur le Parvis de Notre-Dame de Paris, les stèles de la vigilance arménienne contre le négationnisme et la stèle en hommage à Hrant Dink feront face à une immense toile dressée pour témoigner votre solidarité aux Darfouric en y apposant l'empreinte de vos mains.

22 avril

15h00 : Messe de Requiem en la Cathédrale Notre-Dame de Paris, sous la présidence de son Eminence le CARDINAL JEAN-MARIE LUSTIGER, Archevêque émérite de Paris.

23 avril

17h00 à 23h00 : Veillée organisée par les organisations de jeunesse arménienne sur le Parvis de Notre-Dame de Paris. Quatre stands (culture, génocide, négationnisme, stand participatif) et animation artistique; prises de paroles.

18h00 : Ravivage de la Flamme au Soldat Inconnu Arc de Triomphe.

24 avril

15h00 : Messe de Requiem en la Cathédrale Apostolique Arménienne, 15 rue Jean Goujon — 75008 Paris

17h00 : Rassemblement devant la Statue de Komitas,
Place du Canada - Cours Albert 1er
75008 Paris

A l'occasion de ce rassemblement dédié au million et demi de victimes du génocide arménien de 1915, le CCAF rendra hommage à Hrant Dink, journaliste arménien de citoyenneté turque, assassiné par les ultranationalistes à Istanbul le 19 janvier.

Prises de paroles. Manifestation en direction de l'Ambassade de Turquie, Avenue des Champs Elysées 75008 Paris

MARSEILLE

LE MARATHON DES 12 EGLISES

3ème édition

Samedi 21 avril
(40,5 kilomètres à travers Marseille)

- Départ à 10h00 :
église de Campagne Frèze
41 allée du Petit Pont
Marseille 15ème
- Arrivée :
cathédrale arménienne du Prado
339 avenue du Prado
Marseille 8ème
- 18h30 : ravivage de la flamme de la Mémoire au monument de la cathédrale du Prado

***

Dans le cadre de la commémoration du Génocide

Samedi 21 Avril à 20h15

La M.A.J.C. et l'Association «Les 3 A»
12-14, Rue Saint Bazile
13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09

Présentent :

En homamge aux poètes disparus, victimes du génocide du 24 avril 1915
LA DERNIERE PRIERE
Poésie, Musique, Danse

Participation aux frais : 5 euros

***

MARDI 24 AVRIL

11h : Dépot de gerbes et prière au mémorial du génocide arménien
(Esplanade L2 - Beaumont)

16h30
RASSEMBLEMENT - MANIFESTATION DE MARSEILLE ET DE SA REGION
Place Castellane - Marseille 6ème

17h30 : Marche vers le Consulat de Turquie

18h15 : Cérémonie de requiem en la cathédrale apostolique arménienne

19h : Fin des commémorations et extinction de la flamme de la Mémoire

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Les activités du mois d'avril DU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

CONCERT du Chœur SAHAK - MESROP à GAP
à la Chapelle des Pénitents
Samedi 21 Avril
Solistes : Ani CONQUET - Noubarig DERMINASSIAN
Au Piano : Juliette YILMAZIAN

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 307 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 19
JEUDI
19 AVRIL
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·689 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·689

ՋԱՒԱԽՔ

ԴԺՈՒԱՐ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ ԱՂ-ՊՂՊԵՂ ՑԱՆՈՂՆԵՐԸ

Վրաստանի հայաբնակ շրջանի հայութիւնը իսկապէս դժուար ժամանակ մը կ'ապրի: «Ժողովուրդներու եղբայրութեան» սովետական կաղապարներուն փշրուելէն ի վեր դէմ յանդիման է վրացական իշխանութիւններու թրքամէտ բացայայտ քաղաքականութեան ժխտականներուն որոնք բազմաթիւ ձեւերով կ'արտայայտուին: Վհատեցնելու, ձուլելու քաղաքականութիւն մըն է ան որ օր մը սահմանափակումներ կը բերէ կրթական գործին, յաջորդ օրը ընկերային, տնտեսական դժուարութիւններ կը ստեղծէ: Ու Ջաւախքի Հայերը պարտին դիմումներ ընել, պահանջներ ներկայացնել, խնդրել, ի հարկին ցոյցի դիմել, կոչեր ուղղել, պահպանելու համար ապրելի միջավայր մը:

Այս կացութեան մէջ, իսկապէս ընդվզեցնող է կարդալ որ փոխանակ զօրակցութեան, յաւելեալ հոգերով, յուսախաբութիւններով կը ծանրաբեռնեն այդ համայնքին առօրեան, նաեւ Հայեր, հայկական կազմակերպութիւններ:

Տեղւոյն լուրերուն գլխաւոր աղբիւրներէն «Ա-ԻՆՖՕ»ն Ապրիլ 16ին այս առումով երկու հաղորդում ունէր: Առաջինը խորագրուած էր «Վան Բայբուրդի հերթական սադրանքը», երկրորդը՝ «"Վիրահայերի միասնութիւն"ը Ջաւախքում»: Առաջինը հակազդեցութիւն էր Վրաստանի հայ երեսփոխան Վ. Բայբուրդի վտանգաւոր խեղաթիւրումին: Ան պատասխանելով Ջաւախքի հայութեան Ապրիլ 13ի ցոյցին մասին հեռատեսիլի կայանի մը հարցումներուն, ըսած է թէ ցուցարարները Վրաստանի իշխանութիւններէն պահանջած են հայերէնը «ամբողջ երկրին մէջ երկրորդ պետական լեզու» հռչակել: Մինչդեռ այդ պահանջը սահմանափակուած էր միայն հայաբնակ Ջաւախքով:

Այդ երկրամասի հայկական կազմակերպութիւններու խորհուրդը կոչ ուղղած է նկատի չառնելու Վան Բայբուրդին ու անոր նմաններուն արտայայտութիւնները, քանի որ անոնք անձնական շահը ամէն բանէ գերադասողներ են:

Ջաւախքի հայութեան հակազդեցութեան երկրորդ պատճառը Հայաստանի երեսփոխանական ընտրութեան առիթով կատարուած չահարկումի փորձն է: Հայաստանի «Վիրահայերի միութեան» ներկայացուցիչներ Ախալքալաք գացած են տեղացի Հայերու հետ հանդիպում ունենալու: Նախ ելոյթ ունեցած է Վրաստանի Խորհրդարանի երեսփոխան Հ. Մովսիսեանը. ան հանդիպումին մասնակիցներուն ներկայացուցած է Հայաստանի Հանրապետական կուսակցութեան թեկնածուներ Տ. Վարդապետեանը, Ա. Սրապեանն ու Հ. Սանոսեանը: Թեկնածուներուն առաջինն ալ կարդացած է Մոսկուայի Հայերու նախագահ Ն. Թեւանեանի Ջաւախեցիներուն ուղղուած նամակը որով ան կոչ կ'ընէր «հայեւվրացական բարեկամութիւնը պահպանել»ու, եւ հայաստանաբնակ Ջաւախեցիները մղելու որ քուէարկեն ի նպաստ Հանրապետական կուսակցութեան:

Հանդիպումին հաւաքուածները որոնք ակնկալած են իրենց քաղաքական, լեզուական, մշակութային, ընկերային, տնտեսական հարցերուն քննարկումը, տեսնելով որ խօսք ուղղողները միայն իրենց կարապետը կուլան, աստիճանաբար լքած են հրապարակը: Հանդիպումին յաջորդած համերգին ներկայ գտնուած է հազիւ 50 հոգի:

Թերեւս պէտք է մխիթարուին որ բաժին մը յուսախաբութեան փոխարէն ձրի ստացան ուրիշէն բան չակնկալելու, միայն իր անձին վստահելու քանի մը բաժին դաս:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՈՒՂԵԳԻԾԸ

Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլ, եւ պետական նախարար ու Եւրոպական միութեան մօտ յատուկ բանագնաց Ա. Պապաճան Ապրիլ 17ին հրապարակած են Միութեան պատշաճելու 412 էջնոց ծրագիրը: Ան պիտի գործադրուի եօթը տարուան ընթացքին, 200 նոր օրէնքի հռչակումով ու 600 երկրորդական կէտերով:

Մամուլին տրուած թղթածրարին մէջ Բարեչրջումի ենթակայ մարզերուն դասաւորումը եղած է. բայց դատելով Ապրիլ 18ի թրքական թերթերու արձագանգէն, Թուրքիոյ անդամակցութեան խոչընդոտ նըկատուած հիմնականներէն ոչինչ կայ այդ ցանկին մէջ: Նախատեսուած է բարելաւել ուտեստեղէններու առողջապահական պայմանները, ուժանիւթի սպառումին մէջ ուշադրութիւն ընել բանպահական հրամայականներու, ջնջել արհմիութենական իրաւունքներու սահմանափակումը, անչափահասներու աշխատանքը արգիլել, մաքսային ըսպասարկութիւնները աւելի ազդեցիկ դարձնել, եւլն.:

Ա. Կիւլ պատասխանելով հարցումներու, ըսած է թէ իրենց համար Թուրքիոյ իրաւական պետութեան հանգամանքը առաջնային է: Ինչ կը վերաբերի պատժական օրէնսգրքին 301րդ յօդուածին փոփոխութեան, հարցումը յստակ պատասխան գտած չէ. «բացայայտօրէն ըսինք թէ փոփոխութեան մը հարկը կ'ընդունինք, մեր կամքը արտայայտեցինք: Աւոր թուականը յառաջիկային արդէն յայտնի կ'ըլլայ» ըսած է Կիւլ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ ՀԱՅ ՆՈՐ ԶՈՀ ՄԸ

Ապրիլ 15ին Մոսկուայի հարաւարեւմտեան շրջանին մէջ յարձակումի մը զոհ եղած է 46ամեայ Հայաստանցի մը՝ Կարէն Աբրահամեան: Ոստիկաններ զինքը գտած են դաշունահար. ան կրցած է ըսել որ երեք ազգայնամոլ երիտասարդներ եղած են յարձակողները որոնք ազգայնական լոզունգներ արձակած են: Ինք համոզում յայտնած է որ իր ազգութիւնը պատճառ եղած է յարձակումին: Վիրաւոր Հայը Ապրիլ 17ին մահացած է հիւանդանոցին մէջ:

⁂

ԻՐԼԱՆՏԱ ՀԱՅ ԱՊԱՍՏԱՆԵԱԼԻ ՏԵՂ ՉՈՒՆԻ

Հայաստանի հոքէյի հաւաքականը պիտի մասնակցէր Իրլանտայի մէջ կազմակերպուած աշխարհի ախոյեանութեան: Սակայն խումբը կարելիութիւն չէ ունեցած այդ մասնակցութեան, երկրին Մոսկուայի դեսպանատունը մերժած ըլլալով Իրլանտա մուտքի արտօնագիր տալ հայ մարզիկներուն: Տըրուած բացատրութիւնը այն է որ ուզած են խուսափիլ անոնց Իրլանտա մնալու կարելիութենէն: Հայաստանի վարչապետ նշանակումը, զոք ներկայացուցած է միջազգային դաշնակցութեան որ Մայիսի համաժողովին կը քննարկէ հարցը:

⁂

ՊՈՒՇԻ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄՆ-ու նախագահը Ճ. Պուշ Ս. Սարգսեանին ուղղուած նամակով մը շնորհաւորած է անոր Հայաստանի հոքէի դաշնակցութիւնը բոնոյն ատեն ցաւակցելով վարչապետ Ա. Մարգարեանի մահուան: Նամակը ծառայած է նաեւ թելադրականի մը, յառաջիկայ երեսփոխանական ընտրութեան առընչութեամբ: Պուշ յոյս յայտնած է որ Հայաստանի նոր վարչապետը իր մասնակցութիւնը կը բերէ ընտրութեան ազատ ու արդար, այլ խօսքով՝ միջազգային չափանիշերուն համապատասխան ըլլալուն: Թելադրականը վարձատրութիւն մըն ալ կը խոստանայ. այդ չափանիշերու յարգանքը լուրջ խթան կ'ըլլայ Հայաստան - ԱՄՆ յարաբերութիւններուն զարգացման:

⁂

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ԼԱՒԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Ապրիլ 17-ին Օ.ԽՍ.ՄԷ.Ը.-ի մնայուն խորհուրդին նիստին մասնակցած ու յայտարարած է թէ Ղարաբաղի հակամարտութեան կողմերը երբեք այսքան մօտ չեն գտնուած հարցին լուծումին: Ան ըսած է «Ես 9 տարի նախարար եմ եղել. դրանից առաջ 5 տարի Ղարաբաղի հարցով գլխաւոր բանագնացն եմ եղել: Տեսել եմ միջնորդների բոլոր առաջարկները: Կարող եմ հաւաստիացնել ձեզ, որ մենք երբեք այսքան մօտ չենք եղել»:

Ըստ արտաքին գործերու նախարարին, քննարկուած ներկայի առաջարկը շատ հաւասարակշռուած է. «այն բոլորին ինչ-որ բան է տալիս եւ մերժում է կողմերի մաքսիմալիստական պահանջները: Դա հաւասարակշռուած մօտեցում է եւ մենք յոյս ունենք որ կը շարունակենք առաջընթացի հասնել այս փաստաթղթի հիման վրայ» ըսած է Վ. Օսկանեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ արհամարհանքով ու քննադատութեամբ հակազդած է հանրապետութեան նախագահութեան պաշտօնին իր հաւանական թեկնածութեան դէմ հարիւր հազարաւորներու Ապրիլ 14ի Անգարայի ցոյցին: Թ. Էրտողան ըսած է թէ մասնակիցներուն մասին տրուած թիւերը շատ չափազանցուած կը գտնէ, թէ նշուած մէկ միլիոն ցուցարարը կը նմանի թրքական լիրայէն նետուած զերօներուն: Արդէն նախորդ օրն ալ իր կուսակցութեան պատկանող քաղաքական դէմքեր յայտարարած էին թէ հաւաքուած բազմութիւնը բան չի նշանակեր, քանի որ իրենք ի հարկին կրնան առնուազն տասնապատիկը փողոց իջեցնել: Էրտողան քննադատած է նաեւ Անգարայի բազմամարդ ցոյցը որպէս երկու անջատ Թուրքիոյ գոյութեան փաստ մեկնաբանողները. ըսած է թէ քաղաքական տարբեր հակումներ ոչ թէ երկրին տկարութեան, այլ ընդհակառակը առողջութեան խորհրդանիշ են: Աւելցուցած է թէ միաձեւ մտածումը քաջալերել, այլատարբութիւնը մերժել անընդունելի է:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ խորապէս ցնցուած են Ապրիլ 16ի ըսպանդէն ետք: Քննութիւնը հաստատած է որ մարդասպանը 23 տարեկան հարաւային-Գորէացի մըն է, որ կտակի նման նամակ մըն ալ ձգած է, ուր իր ատելութիւնը կ'արտայայտէ հարուստներու զաւակներուն հանդէպ: ԱՄՆ-ու բոլոր դրօշակները կէս պարզուած են եւ Պուշ ալ փութացած է Պլաքսպըրկ, ուր ոգեկոչումի արարողութիւն մը տեղի կ'ունենար Ապրիլ 18ին: Մարդասպանին բուն դրդապատճառները յայտնաբերուած չեն, բայց, պատահածը անգամ մը եւս հարցերու դուռ բացած է, մասնաւորաբար ինչ կը վերաբերի զէնքերու ազատ վաճառքին:

ԺԱՐՈՒՋԵԼՍԿԻ, համայնավար

(Շար.ը Դ. էջ)

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՆԳԱՐԱ Ի՛ՆՉ ԿԸ ՄՏԱԾԷ ԻՐԱՔԻ ՄԱՍԻՆ

Թուրքիոյ քաղաքական ու զինուորական ոլորտներուն հակադրութիւնը որ նոր երեւոյթ չէ, մօտեցած է բախումի հանգրուանին: Բաւական ատենէ ի վեր ակներեւ է որ բանակի պատասխանատուները որպէս աշխարհավար, ժողովրդավար, այս երկու յատկանիշով քէմալական հանրապետութեան առաջին պահապաններն ու երաշխաւորները, ասպարէզ կը կարդան վարչապետ Էրտողանի գլխաւորած կրօնամէտ հակումներու քաղաքական իշխանութեան: Դժուար է ըսել, թէ ճակատներու այս հակադրութիւնը ի՛նչ տոկոսով հետեւորդ ունի ժողովուրդին մէջ: Կա՛յ, անշուշտ, աշխարհիկ արդի արժէքներու տէր հանրապետութեան ջատագով զանգուածը, կա՛յ այդ կեղեւին ներքեւ պատսպարուած ազգայնամոլը որ կը մարմնաւորէ ուրուային պետութիւնը: Այս վերջինը իր մէջ կը միացնէ ամէնէն նախնական ազգայնամոլը որ ծայրայեղօրէն այլատեաց է, դաժան, ու անխոստովանելի արարքներու ծրագրող թելադրող, կիրարկութիւնը ապահովող հատուածը- որ կը գործածէ առաջինը, իր նպատակներուն իրականացման համար: Այս միասնութեան նորագոյն, բայց վստահաբար ոչ վերջին զոհն էր Հրանդ Տինք. անոր սպանութիւնը, յատկապէս անոր հետեւած ստորին բեմադրութիւնը՝ բուն պատասխանատուները անձեռնմխելի պահելու, լայնօրէն կը բաւեն Թուրքիոյ իրականութիւնը հասկնալու:

Արդէն այս նոյն սպանութեան առթիւ ալ չեշտուեցաւ զինուորական - քաղաքական հակադրութիւնը երբ ոճիրէն կարճ ատեն մը ետք վարչապետ Էրտողան չկրցաւ չխոստովանիլ թէ ուրուային պետութիւնը իրականութիւն է Թուրքիոյ մէջ օսմանեան շրջանէն իսկ եւ հետաքննութիւնը (նաեւ անոր) կրնայ յառաջանալ միայն մինչեւ որոշ կէտ մը:

Կացութիւնը որոշ չափով պատասխանատուն է նաեւ Թուրքիա - Եւրոպական միութիւն կապերու անելին. Էրտողան, նոյնիսկ զիջումներու գնով, (դժուար է կռահել անոնց յստակ սահմանը) կը պաշտպանէ անդամակցութեան հեռանկարը. ապահովաբար այդ վճռակամութեան մէջ կայ բանակին ամենազօր գերիշխանութենէն փրկուելու լռին նպատակը: Ու գլխաւորաբար այդ իսկ ազդակը զինեալ ուժերու աւագանին դարձուցած է անզիջող, նոյնիսկ անտարբեր՝ Թուրքիոյ բանակին գերակշռութիւնը չեշտող միջազգային հանրային կարծիքին, պահանջներուն, եւլն.:

Նոյն հակադրութիւնը դրեթէ ամէն օր կը չեշտուի, երկրին հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան թուականին մօտ (Ապրիլ վերջին): Պատճառը այն է որ ներկայի վարչապետը այդ աթոռին ամէնէն հաւանական թեկնածուներէն է, իրեն զօրակցողներու պատկառելի զանգուածով մը. իսկ բանակը կը նախընտրէ ազգայնական ու իր գերակշռութեան համամիտ դէմք մը:

Իրաքեան-քրտական հարցը նոր գետին ստեղծեց ուժային-քաղաքական ընդհարումին: Վերջին շաբաթներուն լրատուները պարբերաբար կը տեղեկացնէին թէ զինուորական, նաեւ զինամթերքի լուրջ փոխադրումներ կ'ըլլային Թուրքիոյ մէջ, դէպի արեւելք, հարաւ - արեւելք: Յետոյ հասան ՓՔՔ-ի քիւրտ զինեալներուն հետ ընդհարումի լուրերը, երկու կողմէն զոհերու թիւերով, եւլն.: Նախաբա՞ն մըն էր ատիկա օրակարգի բերելու համար իրաքեան միջամտութեան մը նիւթը: Այդ մասին ալ թեր ու դէմ կարծիքները ամէն օր կը զբաղեցնեն Թուրք հանրութիւնը:

Ապրիլ 12ին Թուրքիոյ սպայակոյտի նախագահը զօր. Ե. Պիւյիւքանըթ մամուլի ասուլիսով մը հանդէս եկած է, բաւական յստակութեամբ չեշտելու համար իր ճակատին դիրքը: Գլխաւոր ըսածը առընչուած է հանրապետութեան նախագահի ընտրելի տիպարին ու իրաքեան հողին վրայ զինուորական միջամտութեան խնդրին:

Զօրավարը չեշտած է թէ հանրապետութեան նախագահը նոյն ատեն բանակին հրամանատարն է ու այդ առումով զինեալ ուժերը չեն կրնար կրաւորական դիրք պահել անոր ընտրութեան պահուն: Ինք կ'ուզէ որ այդ դիրքին նոյնիսկ թեկնածու ներկայացողը ո՛չ միայն խօսքով, այլ մանաւանդ էութեամբ փարած ըլլայ աշխարհավար կարգերու: Յստակ է որ ակնարկութիւնը կրօնամէտ հոսանքին, կուսակցութեան ղեկավար Թ. Էրտողանին ուղղուած է: Այսքանէն ետք Պիւյիւքանըթ աւելցուցած է թէ այսուհանդերձ որոշումը Ազգային ժողովին կը պատկանի (ան է որ կ'ընտրէ հանրապետութեան նախագահը), ինք իրաւական առումով իրաւասու չէ աւելին ըսելու:

Ինչ կը վերաբերի Իրաքի մէջ զինեալ գործողութեան դիմելու, Թուրք զօրավարը աւելի բացայայտօրէն ըսած է ըսելիքը. «Հիւսիսային Իրաքի մէջ ՓՔՔ-ն արմատացած է: Սիւլէյմանիէի օդակայանը էջք կատարողները քրտական ազգային փառերգով կը դիմաւորուին, հոն հիմնուած է կեդրոնական դրամատուն մըն ալ որ անկախ կառոյցի մը յայտարար նշանն է: ... Կը հարցնէք թէ պէ՞տք է զինեալ գործողութեան ձեռնարկել. այո՛, պէտք է: Այս հարցը գոյգ տարածք ունի. եթէ դիտենք զինուորական տեսանկիւնէն, ան հարկաւոր է: Օգուտ կ'ապահովէ՞. այո՛, կ'ապահովէ: Երկրորդ տարածքը քաղաքականն է: Հարկ է քաղաքական որոշում կայացնել: Թուրք զինեալ ուժերը, եթէ իրենց պարտականութիւն տրուի, այդ գործողութիւնը յաջողութեամբ տանելու կարողութեան յայտնօրէն տէր են»:

Հետաքրքրական է աւելցնել որ այս մամուլի ասուլիսէն նախորդ օրը Թրքական թերթ մը հրատարակած էր Թրքական զինեալ ուժերու իրաքեան գործողութեան քարտէս մը ու տուած հետեւեալ տեղեկութիւնները. վերջին շրջանին Իրաքի սահմանամերձ գօտիին մէջ աւելի քան տասը հազար զինուորի մասնակցութեամբ գործողութիւններու ձեռնարկուած է: Ըստ իրենց հասած լուրերու, Թուրքիա որոշած է անոնց անդրասահմանեան փուլին ալ ձեռնարկել: Գործողութիւնները ամէն պահ կրնան սկսիլ: Տրուած էին գործողութիւններու մասին որոշ մանրամասնութիւններ ալ, օրինակ՝ թէ անոնք մօտ երեք ամիս կը տեւեն, ընտրուած թիրախները օդային յարձակումի ալ կ'ենթարկուին, Թուրք զինուորները ԱՄՆ-ու զինուորներուն դէմ յանդիման չեն մնար, եւլն.:

Զօր. Ե. Պիւյիւքանըթի ասուլիսին որուն տեղեակ ըլլալով հանդերձ վարչապետ Էրտողան չէ մասնակցած, քրտական «Էօզկիւր փոլիթիքա» օրաթերթին (Ապրիլ 13) մեկնաբանութիւնը այն էր թէ «Զօրավարը կոտրած հրահանգեց», թէ ան «կրկնեց Թրքական ազգ - պետութեան պաշտօնական թեզը», «Քիւրտերը բնութագրեց որպէս չէզոքացնելի տարր»: Իսկ խնդրոյ առարկայ Հիւսիսային Իրաքը որ քրտական տեսանկիւնէն Հարաւային Քիւրտիստանն է, ըստ թերթին, զօր. Պիւյիւքանըթ գրաւելու պատրաստակամութիւն յայտնած է:

Բոլոր անոնք որոնք գաղափար ունին թէ զինեալ ուժերու թեւը որքա՛ն ծանր կը կշռէ Թուրքիոյ իրականութեան մէջ, Պիւյիւքանըթի խօսքերէն ետք անակնկալի առջեւ պիտի չգտնուին Թրքական բանակի միաւորներուն իրաքեան գործողութեան պարագային: Ճիշդ է որ զօրավարը քաղաքային որոշումի մը հարկը յիշեցուցած է. բայց հաւանօրէն դժուար է գտնել օրինակ մը որ զինուորական միտումէն բոլորովին անկախ քաղաքային որոշում նշէ այդ երկրին մէջ:

Կը մնայ հանրապետութեան ընտրելի նախագահին անձը, հեղինակութիւնը: Եթէ բանակը այլեւայլ նկատումներով ետ կենայ իր ընտրանքը պարտադրելէ ու Թ. Էրտողան հասնի իր նպատակին, հարցական է թէ պիտի յանդգնի՞ այնքան բացայայտ ճակատումի մը երկրին հզօրագոյն իշխանութեան հետ:

Բայց կրնայ նաեւ Ուրբաթը Հինգշաբթիէն առաջ հասնիլ ու Թրքական զօրախումբեր կրնան իրենք զիրենք գտնել իրաքեան հողին վրայ, միայն քիւրտ դաւաճան, ապերախտ, թշնամի ուժերը հալածելու, չէզոքացնելու ազգանուէր պարտականութեամբ, առանց ծաւալապաշտ ախորժակներու, առանց Քէրքիւքի քարիւղին առընչուած հեռանկարներու...

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ ԴԴՈՒՄԸ

Ամէնէն հասարակ մարդուն իսկ կեանքի պատմութիւնը վէպ մը կրնայ նկատուիլ: Բայց ոմանցը աւելի բովանդակալից կրնայ դառնալ, ընկերային աւելի լայն իմաստով մը կրնայ բեռնաւորուիլ, մանաւանդ եթէ անոնք միայն իրենց համար ապրած չեն, այլ ապրած են ուրիշներու համար, ժողովուրդի մը համար, մարդկութեան համար: Ոմանց կեանքի վէպը կ'անցնի խաղաղ ու երջանիկ աշխարհի մը մէջ, ոմանց ալ կեանքի վէպը ամբողջովին կ'ընթանայ ողբերգութիւններով, պատերազմներով, սպանդներով լեցուն շրջանի մը մէջէն:

Մեր գրականութեան հերոսներէն եւ ազգային գործիչներէն շատերուն կեանքի վէպը բնականաբար շատ տարբեր պիտի ըլլար Թաղամասի մը մէջ որպէս նպարավաճառ ապրող, որպէս գործաւոր, որպէս սովորական բժիշկ կամ այսպիսի անհատական զբաղումներու տէր մէկու մը կեանքի վէպէն:

Յակոբ Ճ. Սիրունիի կեանքի վէպը արդէն սկսած էր Ատափազարի մէջ, երբ ան աշխարհ եկած էր որպէս «Գինով Առաքել» կոչուած մարդու մը որդին: Հրեշտականման մայր մը ունէր, Մարիամ Զըլթրենց Ճոլոլեան: Սիրունի միշտ պիտի զարմանար թէ ինչո՞ւ այդ հիանալի աղջիկը հարս տրուած էր գինով Առաքելի մը, որ ամէն գիշեր գինով տուն կը վերադառնար եւ իր զաւակներուն երեսն անգամ չէր նայեր: Վարպետ ծեփիչ էր ան, արուեստագէտ ծեփիչ՝ պատերը զարդարելու արհեստի մէջ նշանաւոր, բայց օղիէն չէր կրնար բաժնուիլ: Ամէն գիշեր գինով վիճակով տուն կուգար ու իր առանձնասենեակին մէջ մեկուսանալով կը շարունակէր խմել մինչեւ որ ամքէր: Տասը տարեկանին երբ կը բաժնուէր Ատափազարէն, Յակոբ Սիրունի իր հայրը չէր իսկ ճանչնար հակառակ որ նոյն տան մէջ կը բնակէին: Պոլիս գալէ քիչ ժամանակ վերջ ալ պիտի իմանայ որ հայրը գիշեր մը տուն եկած, դարձեալ իր առանձնասենեակին մէջ լաւ մը խմած էր, յետոյ պառկած էր կնոջը պատուիրելով.

- Մարիամտու, վրաս լաւ գոցէ:

Ասիկա իր վերջին խօսքը եղած էր: Մահացած էր գինովի իր անկողնին մէջ անտէր ձգելով իր կինը՝ իր երեք որդիներուն հետ:

Իր ամուսնէն ու իր բոլոր դրացիներէն Մարիամտու կը կոչուէր Մարիամ Ճոլոլեանը, որ Պոլիս գալէ վերջ ալ պիտի ապրի տառապալից կեանք մը, տուներու մէջ պիտի աշխատի իր որդիները զարգացնելու համար, իր տունը օտարներու նորածիններուն պիտի տայ որպէսզի իր զաւակները կարենայ կերակրել, ամիսներ շարունակ ամէն օր բանտ պիտի երթայ ու ժամերով պիտի սպասէ որպէսզի իր բանտարկուած որդին տեսնէ, 1915ին ամէն օր գաղտագողի ճաշ պիտի տանի իր որդւոյն որ թաքնուած է թաքստոցի մը մէջ, եւ տեղահանութեան նոյն տարին աքսորի ճամբուն վրայ պիտի կորսնցնէ իր միւս որդին, Հրանդը: Այս հրեշտականման կինն է որ տարագիրի կեանքով աւելի վերջ պիտի ապրի Փարիզի մէջ, իր զաւկէն հեռու, մինչեւ որ պիտի մահանայ 1927 թուականին, հազիւ 56 տարեկան: Սիրունի շատ գեղեցիկ տողեր գրած է իր պաշտելի մօրը համար: Բայց ստոյգ է որ ինքն ալ իր յեղափոխական կեցուածքով ու ազգային գործիչի խիզախ գործունէութեամբ շատ գլխացաւ պատճառած է իր մօրը:

Յակոբ Ճոլոլեան Խասեանի երեք երջանիկ տարիներէն վերջ որպէս Խասեանի շրջանաւարտ անցած էր

կեդրոնական: Ինք պիտի գրէ որ իր կեանքին մէջ աւելի քաղցր ու աւելի բեղուն կեանք չէ ապրած եթէ ոչ կեդրոնական վարժարանին մէջ, հինգ տարի, 1904էն մինչեւ 1909: Ան հաւուկենտ յիշատակներ կը պատմէ Կեդրոնականէն եւ այդ յիշատակներուն մէջ մենք կը գտնենք մեզի անծանօթ Կեդրոնական մը, որ այդ շրջանին դարձած էր յեղափոխական երիտասարդներու օճախ, ազգային գործունէութեան կեդրոն մը, հակառակ որ Սուլթան Համիտ «Մէտրէսէի Սաաաքաթ», այսինքն «Հաւատարմութեան Դպրոց» անուանած էր Կեդրոնականը: Սիրունի ապագային պիտի գրէր որ Կեդրոնականը բնաւ ալ այդպէս չէր, ընդհակառակը գաղափարական ու յեղափոխական պայքարի կայան մըն էր: Աշակերտները ազգային ուժեղ զգացում ունէին: Տարին անգամ մը Բամազանի շրջանին Սուլթան Համիտ Թօփգաբուի պալատը կ'երթար համբուրելու համար Հըրքայը-Շէրիֆը, այսինքն Մարգարէին նուիրական վերարկուն: Սուլթանը երբեմն ցամաքէն կ'երթար, այդ պաշտօնական սովորութիւն դարձած էր որ Կեդրոնականի տղաքն ալ շարուէին պողոտային վրայ ու Սուլթանին անցքը ողջունէին խմբովին երգելով Սուլթանին նուիրուած երգ մը: Կը պատրաստուէր նաեւ Սուլթանին ուղղեալ ուղերձ մը, որ գրուած կ'ըլլար կարմիր ատլասի մը վրայ, զոր պէտք է բարձր բռնէին երկու աշակերտներ: Աշակերտներէն ո՛չ մէկը կ'ուզէր ընդունիլ այդ պարտականութիւնը: Տագնապալից շրջան մըն էր ատիկա Կեդրոնականին համար, որ փակման շրջանէ մը վերջ վերաբացուած էր շնորհիւ նուիրեալ Խնամակալներու կամքին: Բոլոր աշակերտները մէկմէկ շապիկ կը կրէին վրան թիւով մը: Յակոբ Ծոլոլեան կը կրէր 242 թիւ շապիկը: Այդ իրերանման շապիկներուն շնորհիւ հաւասարութիւն հաստատուած էր աշակերտներուն միջեւ, հարուստն ու աղքատը խրամատով մը անջատուած չէին իրարմէ: Ընդհանրապէս գաւառացիներ էին տղաքը, ուստի գաւառացին ինքզինք նկուն չէր զգար: Ընդհակառակը բոլորը կը հպարտանային իրենց գաւառին անունով: Միայն Յակոբ Ծոլոլեան կը դժուարանար իր Ատափազարով հպարտանալու: Տղաքը կ'ըսէին.

- Ատափազարէն ո՞վ ելած է որ: Շատ չատ դդում ու հաւկիթ կուգայ հոնկէ...

Չէին գիտեր որ Ատափազար մեզի տուած պիտի ըլլար Յակոբ Ծոլոլեան Սիրունի մը, որուն անունը պիտի անմահանար մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ:

Ռ. Հ.

ԳԱՐԵԳԻՆ ԶԱՔՈՅԵԱՆԻ «ՔԱՋԱՐԱՆ» ԺԱՊԱՒԷՆԸ

Հինգշաբթի Մարտ 29ին Գեղարուեստի ազգային բարձրագոյն դըպրոցի սրահում ցուցադրուեց Գարեգին Զաքոյեանի «Քաջարան» ժապաւէնը: Քառասուն երկու րոպէ տեւող այս գործը հանդիսատեսները դիտեցին անկեղծ ուշադրութեամբ: Գարեգին Զաքոյեանը այս ժապաւէնում բացարձակապէս բացառել է ուղեկցող խօսքի անհրաժեշտութիւնը որպէս վաւերագրական շարժանկարի գլխաւոր տարր: Ժապաւէնում եթէ ուղեկցող աղմուկները չլինէին, ապա լիովին այս ստեղծագործութիւնը կարելի էր համարել համր շարժանկար: Ժապաւէնը ունի մէկ այլ ուրիշ վերնագիր: «Քարի կերպարանափոխութիւնը»: Քարը հանքաքարն է աւելի ճիշդ՝ Քաջարանի պղնձի ու մոլիպտէնի հանքաքարը, որը վերամշակման երկար ճամբայ է անցնում մինչեւ մոլիպտէն ու պղինձ դառնալը: Սա այս երթուղին է միջոցը, որով Գարեգին Զաքոյեանը շարժանկարային լեզուով վերաստեղծում է գեղարուեստական շարժուն պատկերների մի հոսանք, որը հանդիսատեսի աչքի առջեւ վերածւում է հանքաքարի տրոհման: Տրոհուած հանքաքարը բռնում է դէպի հալատահարման արհեստանոց ճանապարհը: Ճանապարհին դառնում է աւազաբլուր, հեղուկանում է, զըտւում է, եւ ի վերջոյ արդիւնքը մոլիպտէնի կամ պղնձի աւարտած տեսքն է, որ ձուլածոյ առաքման ճանապարհն է բռնում: Գարեգին Զաքոյեանը գեղանկարչական ինքնուրոյն բնազդով ժապաւէնը դարձնում է գեղարուեստի ստեղծագործութիւն:

Քարի վերաստեղծումն ու վերածնունդն է այս ժապաւէնի հիմնական տարրը: Քարի կեանքն ու մարդկային կեանքը իրար հետ զուգահեռ անցկացնելիս նոյն ճակատագրին ենք յանգում: Ծնունդ, տառապանք, պայքար, նահանջ, ընդվզում, ըմբոստացում, թախծի ու տրտմութեան պահ, անվերջանալի ձանձրոյթ եւ ի վերջոյ մահ, որը մի նոր կերպարանափոխութեան սկիզբն է:

Գարեգին Զաքոյեանի «Քարի կերպարանափոխութիւն» ժապաւէնը մարդու կերպարանափոխութիւնն է, որը ունի ծնունդ, սկիզբ, շարժում, ընթացք ու աւարտ:

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

ՀՐԱՇԱԼԻ ԵՐՐԵԱԿ ՄԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳՐՈՎ

Դաշնակահար Վահան Մարտիրոսեան ու ջութակահար-թաւջութակահար եղբայրները՝ Ժան-Մարք Ֆիլիփս-Վարժապետեան եւ Կզավիէ Ֆիլիփս հրաշալի երրեակ մը կը կազմեն: Այդ երրեակը հայկական յայտագրով մը հանդէս եկաւ Փարիզի «Աթէնէ Թէաթր Լուի Ժուվէ»ի սրահին մէջ, Ապրիլ 11 Չորեքշաբթի երեկոյեան:

Յայտագիրը կազմուած էր հայկական ժողովրդական երգերու կոմիտասեան մշակումներէն ինչպէս՝ Քելեր, Ցոլեր, Զինար ես, Կռունկը, Կաքաւի երգը, Ծիրանի ծառը, եւ հայկական ժամանակակից դասական կտորներէ. Բաբաջանեան, Խաչատուրեան, Վ. Մարտիրոսեան, Ալ. Գասպարով: Երրեակին մեկնաբանութիւնները խանդավառ ծափերով ողջունուեցան սրահը բերնէ բերան լեցուցած ներկաներու կողմէ որոնց մէջ մատի վրայ համրուելու չափ էին Հայերը: Արդէն երեք երիտասարդ արուեստագէտներուն ունկնդիր հանրութիւնը դասական երաժշտութեան հետեւորդ զանգուածն է, ամենալայն առումով:

Կատարելութեան, զգայնութեան այն աստիճանին վրայ որ իրենցն է, դժուար է զանազանել յաջող ու յաջողագոյն. այսուհանդերձ, Կռունկը իսկապէս բացառիկ գագաթնակէտ մը կազմեց, արժանանալով երկարատեւ, բուռն ծափերու:

Երեկոն ծանուցուած էր որպէս. «երաժշտահանդէս - պատկեր»: Ու յայտագրին առաջին կտորէն, բեմին խորքին, արուեստագէտներուն ետին զետեղուած եռամաս պաստառի մը վրայ լուսարձակում մը ընթացաւ: Գունաւոր կամ սեւ-ճերմակ կերպեր, պատկերներ յաջորդեցին իրարու, առանց մասնաւոր յաւելեալ տարածք մը բերելու երեկոյթին: Նոյնիսկ, չափազանցութիւն չէ ըսել որ այնքան կեդրոնացում պահանջող նուագի մը խանգարող տարր կ'ըլլային անոնք, քանի տեսողականին գրաւումը այդ պատկերներէն, կը դժուարացնէր լսողականին կեդրոնացումը:

Նուագին ստեղծած մեծ ոգեւորութիւնը շարունակուեցաւ սրահէն դուրս երրեակին խտասալիկներուն(*) վաճառուած դահլիճին մէջ ալ, ուր բազմութիւնը խռնուած, իր օրինակը մակագրել տալու հերթին կը սպասէր:

Ա. Թ.

(*) ARMENIA
Warner classics

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Հայ Գիրերու գիւտի յոբելեան հանդէսներուն կարգադիր յանձնաժողովին նախագահն եղայ, եւ 1912ին իմ ողբացեալ սպասական արուեստակցիս՝ տոքթ. Հ. Պ. Մաթէոսեանի եւ տոքթ. Գ. Դաւիթեանի հետ հաստատեցինք, առաջին անգամը ըլլալով Պոլսոյ մէջ, Հայ Բժշկական միութիւն, որ մեծարդիւն գործունէութիւն ունեցաւ, եւ զոր խափանեց Թուրք կառավարութիւնը: Հայ Բժշկական միութեան ժողովներուն բոլոր տեղեկագիրները տպագրուած են եւ կը մնան իմ քով:

1915 Ապրիլ 11/24ին, 250 հայ մտաւորականներու հետ աքսորի դառն բաժակը քամեցի եւ մազապուրծ փրկուեցայ անկէ մեծանուն երաժիշտ Կոմիտաս վարդապետին հետ, բայց այս ազատումս ինծ առթեց մեծագումար ծախքեր, որպէս զի կարենայի ազատ ապրիլ եւ գործել բժշկական ասպարէզիս մէջ:

Այս բոլորը բաւական չեղան, հազիւ թէ շունչ մը քաշել սկսած էի, եւ ահա յեղակարծումն ստիպուեցայ 1922ին քանդել բոյնս, թողուլ Պոլիսը, բաժնուիլ հոգեհատոր եղբօրմէս ու սիրական քոյրերէս, գալ Փարիզ, ուր ցաւերու մեծագոյնը, տառապանքի, վիշտի սաստկագոյնը ինծ կը սպասէ եղեր, ինչպէս յիշած եմ, իմա՝ անժամանակ մահը իմ երկու անգին զաւակներուս՝ Արամիս եւ Սուրէնիս, որոնց իմ մէջս վառած կըրակը կը վառի ու կը վառի 1933էն եւ 1937էն ի վեր եւ չպիտի մարի մինչեւ վերջ:

***

Պոլսոյ մէջ ստացայ Մէճիտիէի պատուանշաններ եւ Լիաքաթի ոսկի մետալը, ի վարձ քօլէռայէ մեռածի մը դիագննութեան, զոր կատարեցի Թուրք եւ եւրոպացի քսան բժիշկներու ներկայութեանը, Չէյթունպուռնի կոչուած ամայի վայրին մէջ, Սեւ ծովի ասիական կողմի բերանին մօտ, երբ ես անդամ եղած էի առողջապահական բարձրագոյն ժողովին:

Այս դիագննութեանս եւ Պոլսոյ մէջ տիրող քօլէռայի համաճարակի մասին աշխատութիւն մը պատրաստեցի, յղեցի զայն Փարիզ «Academie de Medecine», որ մետալով մը զիս պատուեց:

Պոլսոյ Société Impériale de Médecine-ին անդամ եղայ 1889ին եւ այդ ընկերութեան նախագահ ընտրուեցայ 1915ին եւ ի պատիւ այս ընտրութեանս, զիս Թուրք կառավարութիւնը աքսորեց Հայ մտաւորականներու խումբին հետ՝ Չանկըրը:

1902էն ի վեր անդամ եմ Փարիզի Société Française d'Histoire de la Médecineի ուր Հայ Բժշկական պատմութեան վերաբերեալ բազմաթիւ աշխատութիւններ ներկայացուցած եմ. եւ մասնակցած եմ նաեւ Congrès d'Histoire de la Médecineներու:

***

Փարիզ գալէս յետոյ ունեցայ ֆրանսական կառավարութենէն պատուանշաններ: 1926ին եղայ Chevalier de la Légion d'Honneur; 1928ին՝ Officier de l'Instruction publique, զի 1904ին Պոլսոյ մէջ Ֆրանսական դեսպան M. Constansը զիս Officier d'Académie պատուանշանով վարձատրած էր, Ղրիմի պատերազմին մէջ մեռնող ֆրանսական զինուորական բժիշկներու մահուան յիսնամեակին առթիւ գրած աշխատութեանս համար:

Նոր ի նորոյ Académie de Médecineը իր տարեկան ժողովին, որ տեղի ունեցաւ 1941 Դեկտեմբեր 9ին, հաճեր էր շընորհել ինծ «mention honorable» Հայ Բժշկական պատմութեան վրայ գրած ֆրանսերէն աշխատութիւններուս համար:

Բայց այս բոլորը ոչինչ են ինծ. իմ փափաքս է, միակ փափաքս, կարենալ հրատարակել Հայ Բժշկական պատմութեան վրայ ունեցած աշխատութիւններս, մանաւանդ համալսարանական հին հայ բժիշկներու կենսագրութիւնները, որոնք արդէն լոյս տեսած են «Հանդէս ամսօրեայ»ի մէջ եւ են յիսունէ աւելի, նորանոր սրբագրութիւններ կրելով:

Յոյս ունիմ, որ Աստուած իմ այս փափաքիս գոհացում կու տայ, անակընկալ յաջողութիւն մը ինծ կը պարգեւէ, վերջ դնելով սա համաշխարհային ահաւոր պատերազմին, որ 1939 Սեպտեմբերի 3էն ի վեր միլիոնաւոր ծաղկատի երիտասարդներու կեանքը կարճեց եւ մեծամեծ թշուառութիւններու պատճառ եղաւ:

Կը յուսամ, կը յուսամ եւ միշտ կը յուսամ թէ հայ մամուլին գիրկէն պիտի ծնի մէկ օր աշխատութիւններուս հատորը, որուն մէջ պիտի երեւին նաեւ իմ տասնէն աւելի ըրած յոբելենական ճառերս զորս Փարիզ գալէս ի վեր արտասանած եմ Հայ Բժշկական միութեան սարքած երեկոյթներուն, ի յիշատակ մեր շարք մը երեւելի հին բժիշկներուն: Անոնց ծանուցումները դրած եմ տետրիս մէջ:

Կը վերջացնեմ ուրեմն «Անցուկը - Մոռցուկ»ըս, որուն այս երրորդ ընդօրինակութիւնը եղաւ 1941 Ապրիլ 20էն ի վեր: Ամէն անգամի գրածս նախորդէն աւելի ընդարձակ կ'ըլլար, որով ներկայս ընդարձակագոյն շարադրուեցաւ:

Տոքթ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ
Փարիզ 25 Փետրուար 1942

Յ. Գ. «Անցուկը - Մոռցուկ» այս գըրութեանս իբրեւ յաւելուած կը սիրեմ յայտնել, որ երբ 50 տարիքս 1908ին լըրացուցած էի, սկսայ գրել իմ յիսնամեայ կեանքս. հազիւ թէ քանի մը էջ բան գրած էի, կարող չեղայ շարունակել զայն. զանազան պատճառներ եւ բազմաթիւ զբաղումներ արգելք ինծ եղան, ու սկսածս մնաց վիժած վիճակի մը մէջ:

Այն ատեն շարադրածներս իրենց նոյնութեամբը կը կցեմ այս տետրակիս վերջը. թո՛ղ մնան, զի կը պատմեն իմ աշխարհ գալուս պարագաները:

ՆՈՅՆ

(203րդ եւ Վերջին մաս)

(Շար. Ա. էջէն)

Լեհաստանի ծանօթ դէմքը (83 տարեկան) պաշտօնապէս ամբաստանուած է «համայնավար ոճիր»ով, որովհետեւ 1981ին պատերազմական վիճակ հռչակած էր, դէմ դնելու համար Սոլիտարնոսկի (անկախ սենտիքա)։ Կրնայ տասը տարի բանտարկութեան դատապարտուիլ։

ՆԱԿԱԶԱՔԻԻ (Հարաւային Ճափոն) քաղաքապետը՝ Ի. Իթօ սպաննուած է Ապրիլ 18ին։ Իր վերընտրութեան ընտրապայքարը կը մղէր, երբ ոճիրը գործուած է։ Մարդասպանը մաֆիային կը պատկանի եւ անմիջապէս ձերբակալուած է։

ՍՈՒՏԱՆ ի վերջոյ ընդունած է որ 3.000 սաղաւարտաւոր ղրկուի, օժանդակելու համար Տարֆուրի Ափրիկեան Միութեան 7.000 զինուորներուն։ Եգիպտոս իրեն կը վերագրէ Սուտանի այս նոր դիրքը։

ԱՎԻՆԵՈՆԻ մէջ (Վօքլիւզ) Լ. Ժոսփէն, Ապրիլ 16ին, իր զօրակցութիւնը արտայայտած է Սեկոլէն Ռուայալի եւ բոլորովին մերժած Ռոքար - Քուշնէր առաջարկը գինակցութիւն մը կնքելու Պայրուի հետ։ Կը յուսայ որ Ապրիլ 22ին, Սարքոզի կը պարտուի այդ Ա. շրջանին։

ՄՈՔԹԱՏԱ ԱԼ-ՍԱՏՐԻ շիի շարժումը հրահանգած է Իրաքի իր վեց նախարարներուն, որ կառավարութենէն քաշուին, թէեւ նախարարապետն ալ շիի է։ Առարկութիւնը այն է որ կառավարութիւնը չէ հետեւած ժողովուրդին պահանջին, ամերիկեան զօրքերու հեռացման վերաբերեալ։

ԻՏԱԼԻՈՅ կուսակցապետերու եկամուտի յայտարարութիւններէն կը պարզուի որ ամէնէն հարուստն է Սիլվիօ Պէրլուսքոնի, որ 280 միլիոն եւրօ շահած է մէկ տարուան ընթացքին (2005), մինչ վարչապետ Փրոտի վերջին դիրքի վրայ կը հասնի 89.514 եւրոյով։

92ème Anniversaire du génocide des Arméniens

PARIS

21 et 22 avril

12h00 à 19h00 : D'un génocide à l'autre : 1915 mains pour le Darfour. Sur le Parvis de Notre-Dame de Paris, les stèles de la vigilance arménienne contre le négationnisme et la stèle en hommage à Hrant Dink feront face à une immense toile dressée pour témoigner votre solidarité aux Darfouris en y apposant l'empreinte de vos mains.

23 avril

17h00 à 23h00 : Veillée organisée par les organisations de jeunesse arménienne sur le Parvis de Notre-Dame de Paris. Quatre stands (culture, génocide, négationnisme, stand participatif) et animation artistique; prises de paroles.

18h00 : Ravivage de la Flamme au Soldat Inconnu Arc de Triomphe.

24 avril

15h00 : Messe de Requiem en la Cathédrale Apostolique Arménienne, 15 rue Jean Goujon — 75008 Paris

17h00 : Rassemblement devant la Statue de Komitas, Place du Canada - Cours Albert 1er 75008 Paris

A l'occasion de ce rassemblement dédié au million et demi de victimes du génocide arménien de 1915, le CCAF rendra hommage à Hrant Dink, journaliste arménien de citoyenneté turque, assassiné par les ultranationalistes à Istanbul le 19 janvier.

Prises de paroles. Manifestation en direction de l'Ambassade de Turquie, Avenue des Champs Elysées 75008 Paris

⁂

MEUDON

Dans le cadre de l'année de l'Arménie en France et à l'approche de la commémoration du génocide arménien, Hervé Marseille, maire de Meudon, Vice-Président du Conseil général, inaugurera en présence de son Excellence Edward Nalbandian, Ambassadeur d'Arménie en France, une stèle en hommage à la mémoire des martyrs arméniens du Génocide de 1915 et aux anciens combattans et résistants arméniens morts pour la France.

Cette cérémonie aura lieu le Samedi **21 avril à 11h00** sur la place centrale de Meudon - La Forêt (avenue du Général de Gaulle).

MARSEILLE

LE MARATHON DES 12 ÉGLISES

3ème édition

Samedi 21 avril
(40,5 kilomètres à travers Marseille)

- Départ à 10h00 : église de Campagne Frèze 41 allée du Petit Pont Marseille 15ème
- Arrivée : cathédrale arménienne du Prado 339 avenue du Prado Marseille 8ème
- 18h30 : ravivage de la flamme de la Mémoire au monument de la cathédrale du Prado

⁂

Dans le cadre de la commémoration du Génocide

Samedi 21 Avril à 20h15

La M.A.J.C. et l'Association «Les 3 A»
12-14, Rue Saint Bazile
13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09

Présentent :

En homamge aux poètes disparus, victimes du génocide du 24 avril 1915

LA DERNIERE PRIERE
Poésie, Musique, Danse

Participation aux frais : 5 euros

⁂

MARDI 24 AVRIL

11h : Dépot de gerbes et prière au mémorial du génocide arménien (Esplanade L2 - Beaumont)

16h30
RASSEMBLEMENT - MANIFESTATION DE MARSEILLE ET DE SA REGION
Place Castellane - Marseille 6ème

17h30 : Marche vers le Consulat de Turquie

18h15 : Cérémonie de requiem en la cathédrale apostolique arménienne

19h : Fin des commémorations et extinction de la flamme de la Mémoire

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)

Le 6 octobre.

MESSE A NOTRE DAME DE PARIS

Monseigneur Grégoire GHABROYAN
Evêque des Arméniens catholiques de France
célébrera la Divine Liturgie en rite arménien
pour la commémoration du 92ème anniversaire du Génocide d'un million et demi d'Arméniens tués en Turquie de 1915 à 1918,
le dimanche 22 avril à 15h00 en la Cathédrale Notre-Dame de Paris.
L'homélie sera prononcée par S. Em. Mgr Jean-Marie LUSTIGER

Archevêque émérite de Paris
A l'issue de la Divine Liturgie, une réunion amicale aura lieu au Centre Saint-Mesrob, 10 bis, rue Thouin — Paris 5ème

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE

RENCONTRE - DEDICACE avec GERARD CHALIAND

- **FRAGMENTS D'ARMENIE**
  Textes historiques ou littéraires (Editions OMNIBUS)
- **L'AMERIQUE EN GUERRE**
  Analyse de la situation en Irak et Afghanistan (Editions du Rocher 2007) et **SOPHIE MOUSSET**
- **LE GOUT DE L'ARMENIE**
  (Editions PUNCTUM) - 2007

le Vendredi 20 Avril à 20 heures

arménie mon amie

AGENDA

CACHAN

La municipalité de Cachan en partenariat avec la CBAF «section Bagneux - Cachan» présente :
Une soirée de musiques arméniennes
3 groupes : PAPIERS D'ARMENIES, LAVACH', DUO SAZ PELOUL.
le Jeudi 26 Avril à 20h30
au théâtre de Cachan
21 avenue Louis Georgeon
Réservation : 01 45 47 72 41

⁂

MARSEILLE

EXPOSITION
«AU PIED DU MONT ARARAT SPLENDEURS DE L'ARMENIE ANTIQUE»

Dans le cadre de l'Année de l'Arménie en France, «Arménie, mon amie», le Conseil général des Bouches-du-Rhône et son Musée départemental de l'Arles et de la Provence Antiques (MAPA) — Presqu'île du cirque romain, présentent du **13 avril au 29 juillet**, l'exposition intitulée «Au pied du Mont Ararat — Splendeurs de l'Arménie antique».

⁂

GONESSE

Gonesse célèbre l'Année de l'Arménie **du 14 avril au 30 juin**
Exposition — Conférence —
Cours de cuisine — Chants —
Cinéma, etc.
Renseignements : 01. 39. 87. 22. 49

Les activités du mois d'avril DU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

CONCERT du Chœur SAHAK - MESROP à GAP
à la Chapelle des Pénitents
Samedi 21 Avril
Solistes : Ani CONQUET - Noubarig DERMINASSIAN
Au Piano : Juliette YILMAZIAN

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ 20
VENDREDI
20 AVRIL
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·690

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

82e ANNEE — N° 21·690

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ՀԱՏՈՐՆԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՎՐԱՅ

Մալաթիայի մէջ, Ապրիլ 18ին յարձակում գործուած է հրատարակչութեան մը վրայ որ քրիստոնէութեան մասին հատորներ լոյս կ'ընծայէր: Յարձակումը պատճառ եղած է երեք հոգիի մահուան, երկու հոգի ալ ծանրօրէն վիրաւոր հիւանդանոց փոխադրուած են: Մահացողներէն մէկը Գերմանիոյ քաղաքացի է:

Ամէնէն սարսափելին այն է որ յարձակողները խողխողած են իրենց զոհերը. վիրաւորներէն մէկը խուսափելու համար. երրորդ յարկի պատուհանէն ցատքող մը եղած է որ ուղեղային ցնցում ունեցած է: Ոստիկանը յայտնած է թէ յարձակողները նախապէս իրենց ետեւը կապած են զոհերուն ձեռքերը ու դաշունահարած: Չորս հոգի հսկողութեան տակ առնուած են:

Հրատարակչութեան անօրէնը ըսած է թէ իրենց գրասենեակը անցեալ տարի բացուած էր ու սպառնալիքներ կը ստանային:

Ըստ առաջին տեղեկութիւններու, ոճրագործները 17–20 տարեկանի միջեւ երիտասարդներ եղած են. անոնք նախորդ գիշերը մտած են հրատարակչատուն ու հոն գտնուող երեք անձերը հարցաքննած են, աներեւակայելի խժդժութեամբ չարչարանքներ կիրարկելով: Ոճիրին վայրը ձգած են իրենց արարքը բացատրող նամակ մը, ըսելու համար թէ ոճիրը գործած են «յանուն հայրենիքին, ազգին եւ կրօնքին»:

Ոճիրին վայրը Մալաթիայի ամէնէն բանուկ մէկ պողոտային վրայ է: Շէնքի միւս գրասենեակներուն մէջ աշխատողները ըսած են թէ կարգ մը պոռչըտուքներ լսած, բայց կարեւորութիւն չեն տուած: Նոյն քաղաքին մէջ 2005ին ալ քրիստոնէութեան դէմ ցոյցեր կատարուած էին, երբ լսուած էր թէ տասը հազար Աստուածաշունչ ղրկուած է հոն:

Ոճիրը չարունակութիւնը կը նկատուի իտալացի կրօնաւոր Հ. Սանթորոյի, Հ. Տինքի սպանութիւններուն որոնք չեն լուսաբանուիր, որպէս հեղինակ «մութ ուժեր»ու ուրուական մը ձգելով իրենց ետին:

Ոճիրին լուրին վրայ Պոլսոյ Թաքսիմի հրապարակը խմբուած ցուցարարներ մոմեր վառած, դատապարտած են արարքը, ապա յայտարարած.

«Այլեւս ժամանակ չունինք: Այսօր Մալաթիայի յարձակումին հեղինակները Սեպտեմբեր 6–7ի թալանողներն էին, երէկ Տրապիզոն կը գտնուէին, չենք գիտեր թէ վաղը ո՛ւր կ'ըլլան: Մենք՝ այս երկրին ցեղասպանութեան, ազգայնամոլութեան ու ֆաշիզմին դէմ քաղաքացիներս, կոչ կ'ուղղենք կառավարութեան. եթէ այս վայրագութեան դէմ անկեղծ դիմադրութիւն ցոյց չտրուի եւ Հ. Տինքի ոճիրին եղածին նման թոյլ տրուի ոճրագործներուն հերոսացման, վաղը այս երկրին մէջ բոլոր ապրողներուն համար շատ ուշ պիտի ըլլայ»:

Եւրոպայի Խորհուրդին ընդհանուր քարտուղարը Թ. Տէյվիս յայտարարած է թէ «զարհուրած է» լսելով կատարուածը: Հաղորդագրութեամբ մը դատապարտած է ոճիրը, համոզում ալ յայտնելով թէ Թրքական իշխանութիւնները իրենց ամբողջ կարելին կ'ընեն անոր հեղինակները արդարութեան յանձնելու համար:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ընտրութեան Ա. հըրջանի այս վերջին օրերուն, բոլոր թեկնածուներն ալ խրարանցումի մէջ են: Ապրիլ 18ին, Ֆր. Պայրու կրցած էր 17 հազար հոգի համախմբել Պէրսի, ինչ որ իր ընտրապայքարին ամէնէն կարեւոր հանրաժողովը կը նկատուի: Նոյն օրը, Ժիսքար տ'Էսթէն իր դիրքը ճշդած էր ի նպաստ Սարքոզիի: Ընդհանրապէս աջի թէ ձախի (Սարքոզի եւ Ռուայալ) հոսանքները կը շարունակեն յարձակիլ Պայրուի վրայ, որ սակայն հակառակ իր տժգոյն դիմագիծին, ելք մը կը նկատուի անոնց համար որոնք կողմնակից չեն երկու գլխաւոր թեկնածուներուն: Պրոտանօ ալ, որ միթինկ մը ունէր Ապրիլ 18ին, կը պնդէր թէ ձախի միակ օգտակար քուէն իրեն ի նպաստ քուէն է: Սեկոլէն Ռուայալ ալ շրջապտոյտ մը ըրած է մեծ վաճառատուներուն մէջ, ուր պաշտօնազրկումներու վախ կայ: Ն. Սարքոզի, Իսի լէ Մուլինոյի մէջ ցուցադրած է «կեդրոն»ի իր կողմնակիցները, ինչպէս Սանթինի եւ Սիմոն Վէյլ, որոնք բուռն կերպով զինք պաշտպանած են: Ֆ. տը Վիլիէ, Ավինեոնի մէջ դատապարտած է հարցախոյզերու «փտած դըրութիւն»ը: Ի դէպ, այդ հարցախոյզերուն համաձայն, Ժ.-Մ. Լը Փէն եւ Պայրու կը յառաջդիմեն, մինչ Սարքոզի եւ Ռուայալ կը նահանջեն: Այս շաբթուան հետաքրքրական երեւոյթն էր նաեւ «Մարիան» շաբաթաթերթը, որ ստիպուած էր երկու անգամ տպել նոր թիւեր (մինչեւ մէկ միլիոն), բայց եւ այնպէս սպառած էր: Իր նիւթն էր՝ «Իսկական Սարքոզի»ն, որ էջերու երկայնքին կը ներկայացուէր իբրեւ վտանգաւոր անձ մը:

ԻՐԱՔԻ մէջ, Ապրիլ 18ին, ոճրափորձերու հետեւանքով 190 մեռեալ կար եւ 155 վիրաւորներ: Ամէն օր, ահաբեկչական արարքները կը գերազանցեն նախորդները եւ երկիրը այլեւս պատերազմական դաշտի վերածուած է: Ապրիլ 18ի ամէնէն արիւնալի ոճրափորձը գործուած է ալ-Սատրիայի շուկան, ուր 140 մեռեալ կար: Նոյն օրը, այլ արարքներ մեռեալներու թիւը 190ի բարձրացուցած են, ինչպէս նաեւ վիրաւորներու (աւելի քան 200):

ՎԻՐՃԻՆԻԱՅԻ համալսարանին ջարդին հեղինակը՝ հարաւային Քորէացի երիտասարդը, գործած երկու արարքներուն միջեւ տեսերիզ մը ղրկած է, ուր կ'ըսէ թէ այլ ելք չէ ձգուած իրեն, քան արարքը զոր կը գործէ: Առաջին քննութիւններէն պարզուած է որ մարդասպանը անցեալ մը ունի, որ պէտք է նկատի առնուէր, քանի շրջան մը յիմարանոց մտած է եւ զանազան տագնապներ ալ ունեցած է: 2005ին, բանաստեղծուհի Նիքքի Ճիովաննի սպառնացած էր հրաժարիլ, եթէ ենթական իր դասարանէն չհեռացուէր:

ՄԱԿ-ը կոչ մը ըրած է Ապրիլ 17ին միջազգային զօրակցութեան մը համար ի նպաստ այն 4 միլիոն Իրաքցիներուն, որոնք հեռացած են իրենց երկրէն ու նաեւ այն երկիրներուն (գլխաւորաբար՝ Շըրէտ) որոնք ապաստան կու տան: Ամէն ամիս 50 հազար Իրաքցի կը հեռանայ երկրէն, բռնութեան, թշուառութեան եւ ճանին մէջ բազմաթիւ օտար լրագրողներ մէջ ալ ութ միլիոն Իրաքցի օգնութեան կարօտ են:

ՍԷՆ – ՍԷՆ ՏԸՆԻ փարիզեան արուարձանին մէջ բազմաթիւ օտար լրագրողներ յարձակման ենթարկուած են, Ապրիլ 18ին, երբ թղթակցութիւններ կը պատրաստէին նախագահական ընտրութեան համար: Մոնֆէրմէյլի մէջ, արաբական ալ-Արապիա կայանին պատկանող երկու լրագրողներ յարձակման ենթարկուած են 6–7 պատանիներու կողմէ. նոյն ճակատագրին ենթարկուած են նաեւ սպանական հեռատեսիլի թղթակիցներ Գլիշի-սու-Պուա, ինչպէս նաեւ ամերիկացի թղթակից մը:

ՌՈՒԱՆՏԱ դատի դիմած է Ֆրանսայի դէմ Լա Հէյի միջազգային ատեանին առջեւ, ի պատասխան Պրիւկիէր դատաւորին քննութիւն արդիւնքին, ըստ որուն Ռուանտայի ներկայ նախագահը եւ բարձրաստիճան այլ պատասխանատուներ կը մեղադրուէին ցեղասպանութեան համար: Ռուանտա կը գտնէ որ այդ մեղադրանքները բռնաբարումն են իր գերիշխանութեան; Արդէն, դիւանագիտական յարաբերութիւններն ալ խզուած էին:

ԿԻՊՐՈՍԻ Սահմանադրական խորհուրդի շէնքին առջեւ, բազմաթիւ ցուցարարներ խանգարած են խորհուրդին աշխատանքները Ապրիլ 18ին, մինչ անոր անդամները կը շարունակէին ուսումնասիրել նախագահին որոշումը Խորհրդարանը լուծելու մասին (Ապրիլ 2ին): Վարչապետը, որ դէմ էր այդ որոշումին, յայտարարած է թէ կարելի է միջին ճամբայ մը գտնել:

ԳԱԶԱ առեւանգուած բրիտանացի լըրագրողին մասին (Պի. Պի. Սի.ի թըղթակից) որեւէ ստոյգ լուր չկայ: Առեւանգուած էր Մարտ 12ին: Խումբ մը, որու ինքնութիւնը շատ վաւերական չի թուիր, յայտնած է թէ գնդակահարուած է: Ամէն պարագայի մէջ, Ալան Ճոնսթընի ճակատագիրը անորոշ կը մնայ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ վարչապետը Եարոսլաւ Քաչինսկի Պրիւսէլէն պահանջած է, որ եւրոպական հիմնարկներու մէջ քուէարկութեան դրութիւնը փոխուի, քանի ներկայիս գոյութիւն ունեցողը չի գոհացներ Լեհաստանը: Վարշաւա չէ ըսպառնացած սակայն որ կը քաշուի, եթէ գոհացում չստանայ:

ԱՐԼԷԹ ԼԱԿԻՅԷ, որ նախագահական թեկնածութեան իր 6րդ ընտրապայքարը կը տանի «Բանուորական պայքար»ին համար, չուզեր որ արդէն իսկ իր մահագրութիւնը պատրաստուի: 67 տարեկան է եւ տրամադիր չէ թեկնածու ըլլալու 2012ին, բայց վճռած է քաղաքական ասպարէզը չարունակել:

ԶԻՄՊԱՊՈՒԷ տնտեսական շատ ծանր վիճակի մէջ կը գտնուի: Նախկին Ռոտեզիան 1980էն ի վեր կը ղեկավարուի Ռոպէր Մուկապէի կողմէ, իր բիրտ իշխանութեամբ: Դրամահոսքը 6·000%ի հասած է եւ օրինակ, կարմիր լուբիայի մէկ տուփը 12·800 զիմպապուէի տոլար կ'արժէ, ինչ որ 100 Եւրոյի կը համապատասխանէ:

ԷՐՏՈՂԱՆ, Ապրիլ 18ին, իր կուսակցութեան մէկ ժողովին նախագահած է, ճշդելու համար իր հաւանական թեկնածութիւնը նախագահական ընտրութեան, հակառակ լաիք տարրերու բուռն ընդդիմութեան: Անոնց վախն այն է որ երկիրը կ'իսլամացնէ:

«ՍԱՐՔՈԶԻ ՔՈՒԷԻ ՍԻՐՈՑՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ Է» Կ'ԸՍԷ ՄՈՆՏԻ ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐԷՆ Ս. ԿԵՐԱՐՏԻ

Ֆրանսայի նախագահական ընտրութիւնը հետաքրքրութիւն արթնցնող նիւթ է Թուրք մամուլին մէջ ալ: Թերթերը օրը օրին կ'արձագանգեն ընտրարշաւին, թեկնածուներու խօսքին, խոստումներուն: Հասկնալի է որ հետաքրքրութեան գլխաւոր նիւթը 12 ընտրելիներուն Թուրքիոյ նկատմամբ կեցուածքն է:

«Զաման» օրաթերթը Ապրիլ 18ին հարցազրոյց մը հրատարակած էր «Մոնտ»ի խմբագիրներէն Սոֆի Կերարտի հետ, որպէս քաջատեղեակ մէկը: Ան կը խօսի ենթադրութեան մը դժուարութիւններուն մասին, այսուհանդերձ ըսելով թէ գլխաւոր երկու դէմքերն են Ն. Սարքոզին եւ Ս. Ռուայալը: Ամէնէն դժուար կռահելին կը նկատէ Ազգ. Ճակատի նախագահ Ժ.-Մ. Լը Փէնի Ապրիլ 22ին արձանագրելիք արդիւնքը:

Ինչ որ հետաքրքրական է իր խօսքին մէջ, Ն. Սարքոզիի Թուրքիոյ դէմ ծանուցուած դիրքին առնչուածն է: Պէտք է ըսել որ աջի այս թեկնածուն որոշ համակրանք կը վայելէ այդ դիրքին պատճառով ալ: Մինչդեռ «Մոնտ»ի խմբագրուհին, ինչպէս այլ բազմաթիւ ֆրանսացի լրագրողներ որոնց դիմած է «Զաման», կ'ըսէ իր պաշտօնակիցին, թէ Սարքոզիի Թուրքիոյ դէմ կեցուածքը «ամբողջովին ընտրութեան առնչըուած» բան է եւ ինք կը խորհի որ հանրապետութեան նախագահ ընտրուելէ ետք այդ կեցուածքը պիտի փոխուի: Կերարտի ըսած է. «Սարքոզի ատլանտեանցի է. ազատական եւ անգլեւսաքսոն գաղափարներու տէր քաղաքական դէմք մը: Քուէներու սիրոյն է որ դէմ է Թուրքիոյ: Ընտրուելու պարագային, նոյնիսկ եթէ ոչ անմիջապէս, պիտի փոխէ իր կեցուածքը»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՐԵՒԱՆ – ՊԷՅՐՈՒԹ ԹՌԻՉՔՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻՆ

Արմավիա օդային ընկերութիւնը տեղեկացուցած է թէ Մայիս 23էն կը վերսկսին Երեւան – Պէյրութ – Երեւան կանոնաւոր թռիչքները, ամէն Չորեքշաբթի: Մարտ 29էն ի վեր ալ տեղի կ'ունենան Երեւան – Քէօլն – Երեւան թռիչքները:

ԹՈՒՐՔ ՊԱՏՄԱԲԱՆԸ ԹԱԼԱԹԻ ԾԱԾԿԱԳԻՐ ՀԵՌԱԳՐԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Երիտասարդ Թուրք պատմաբան Ֆուաթ Տիւնտար որպէս տոքթորայի աւարտաճառ աշխատասիրութիւն մը ըրած է Իթթիհատի ծածկագիր հեռագրերուն նիւթով: Եզրակացութիւնը այն է որ 1913-1918 Անատոլուի մէջ ցեղայնութեան հիմով մասնագիտական քաղաքականութիւն մը տարուած է, որմէ մեծագոյն տուժողը Հայերը եղած են: «Տեղահանութեան որոշումը ամենայն գիտակցութեամբ տրուած էր, նախատեսելի հետեւանքներով» կ'ըսէ ան:

Թալին Սուճեան երիտասարդ լրագրողուհի մըն է, որուն գործին վերջ տրուեցաւ «Նօքթա» շաբաթաթերթին տնօրէնութեան կողմէ, շատ հաւանօրէն զինեալ ուժերու ճնշումով, քանի որ ան յաճախ կ'անդրադառնար հայկական խանգարող նիւթերու: Թ. Սուճեան «Ակօս»ի համար (Ապրիլ 6) հարցազրոյց մը կատարած է Ֆ. Տիւնտարի հետ, ներկայացնելու համար անոր աշխատասիրութիւնը, եզրակացութիւնները:

Ֆ. Տիւնտար նախ կը բացատրէ որ 1913-1918ի Իթթիհատի բնակեցման քաղաքականութիւնը միմիայն ոչ-Թուրքերը թիրախ առած չէր: Թուրքերն ալ ենթակայ էին անոր, քանի որ կիրարկուածը Թրքական ինքնութիւնը տիրապետող դարձնելու մղուած քաղաքականութիւն մըն էր, իսկ Թուրքերուն պարտականութիւնն էր Թրքացնել: Բնակեցման այդ քաղաքականութեան շրջանակին մէջ Քիւրտերը, Արաբները, Պուլկարները, Պոնտացիները, Վրացիները, Ալպանացիները, Հայերը, Չերքէզները, Յոյները, Հրեաները, Ասորիները տեղ փոխեցին:

Կանոնաւոր ու ժամանակագրական էր կատարուածը: 1913ին Պուլկարներուն ուղղուած հանգրուան մը կիրարկուեցաւ. 50 հազար Պուլկար դրկուեցաւ կայսրութենէն, անոնց փոխարէն 50 հազար մահմետական Թուրք ներգաղթեց: Յետոյ կարգը հասաւ Յոյներուն: Սակայն 1914 Հոկտ. 22ին զանոնք վտարելու գործողութիւնը կ'ընդմիջուի, քանի որ Գերմանիոյ հետ ստորագրուած է պատերազմին մասնակցելու պայմանագիր մը որ կ'ընդգրկէ տնտեսական օժանդակութիւնն ալ: Յոյները յետագային կ'աքսորուին դէպի ներքին շրջաններ, որպէս սպառնալիքի միջոց: Նպատակը միշտ եղած է ապահով հայրենիքի մը ստեղծումը: 1915ին Հայերը կը տեղահանուին, յաջորդ տարի ալ Քիւրտերը թիրախ կ'առնուին: Բնակեցման տնօրէնութիւնը նորովի կը կազմակերպուի, նոր մարմիններ կը հիմնուին: 1917ին Պաղեստինի Հրեաները թիրախ կ'առնուին: Այս բոլորը իթթիհատական համապարփակ ծրագրին ժամանակագրական կանոնաւոր հանգրուանները կը կազմեն:

Պատասխանելով հայ լրագրողուհիին, Ֆ. Տիւնտար կը յիշեցնէ Թալաթ փաշայի տետրակը ուր կ'ըսուէր թէ 1.5 միլիոն Հայերու 80%ը տարագրուած էր: Անոր փոխարէն մեծ մասով ռուսական բանակէն քիւրտ փախստականներով շուրջ 1.2 միլիոն մահմետականներ կային: Քիւրտ եւ Թուրք: Թուրքերը բնակութեան կը ղրկուին Հայերէ թափուր մնացած շրջանները, իսկ Քիւրտերը Թրքական շրջաններ: Կային տասնեակ հազարաւոր ասորի, նեստորական, չերքէզ, արաբ, վաչկատուն ցեղախումբեր: Անատոլուի բնակչութեան թիւը այդ օրերուն շուրջ 12 միլիոն էր: Եւ այդ թիւին մէկ երրորդը տեղ փոխած է:

Այս բոլորին աղբիւրը եղած են ծածկագիր հեռագրերը: Ֆ. Տիւնտար ջանացած է մեկնաբանել իթթիհատական կառավարութեան սեփական ծածկագիր փաստաթուղթերը իր գործունէութեան, կատարածներուն մասին:

Ծածկագիր հեռագրերը անոնք են որոնք կեդրոնին հրամանները գաւառ կը փոխանցեն. գրուած են ծածկագրով, գաւառի մէջ որոշ մարդիկ միայն կրնան զանոնք վերծանել: Ծածկագրերը կը փոխուին երեք ամիսը անգամ մը: Այսօր կարելի է զանոնք կարդալ, որովհետեւ Թալաթ զանոնք գրի առած է առանց ծածկագրելու. յատուկ պաշտօնեայ մը ըրած է այդ գործը, յետոյ ղրկուած վայրերուն պաշտօնեաները ունենալով ծածկագրին բանալին, կարդացած են զանոնք: Այդ փաստաթուղթերը իրենց գրուած վիճակով (առանց ծածկագրի) կը գտնուին օսմանեան դիւաններուն մէջ: Օսմաներէն գիտցող որեւէ մէկը կրայ կարդալ: Սակայն, ատիկա չի նշանակեր թէ տուեալ շրջանի ծածկագիր բոլոր հեռագրերը պահուած են: Դիւանները բաց են, բայց չեն պարունակեր բոլոր փաստաթուղթերը:

Ցեղայնութեան մասնագիտական այս գործին հեռագրերով կատարուած ըլլալը մեծ իմաստ կու տայ անոր: Հինգ տարուան ընթացքին աշխարհագրութեան բնակչութեան կազմը փոփոխութեան կ'ենթարկուի: Աշխարհի մէջ նման այլ օրինակ գոյութիւն չունի:

Իթթիհատականներու թիրախը Անատոլուն է: Հայերու ղրկուած շրջանները Օսմանեան կայսրութեան տարածքին մաս կը կազմեն, սակայն դուրս կը մնան յետագայ պետութեան մը ծրագրէն: Այլ խօսքով՝ Հայերը ծրագրէն դուրս կը ձգուին: Իսկ Քիւրտերը մէջն են: Օրինակ, Թալաթ փաշա կ'ընդդիմանայ ռուսական բանակէն փախստական Քիւրտերուն Հալէպի շրջանը բնակեցումին: Կ'ուզէ որ անոնք ներկայի Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ բնակին, քանի որ այդ շրջաններուն մահմետական բնակչութեան թիւը սահմանափակ է:

Թ. Սուճեան կ'ըսէ թէ Ֆ. Տիւնտար զանազանած է «ձուլում»ն ու «մաքրագործում»ը: Հոն ուր առաջինը չի յաջողիր երկրորդը կը գործածուի: Կ'ուզէ գիտնալ թէ ովքե՞ր «ձուլուեցան», ովքե՞ր «մաքրագործուեցան»:

Քիւրտերը միախառնուած, ձուլուած են: Հայերու 40%ը մահէն փրկուած է կրօնափոխութեամբ, Թրքացուած երախաներով: Առանց զանոնք նկատի առնելու, Հայերու երկու երրորդը ոչնչացած է: Մաքրագործելը հոս անպայման բնաջնջելու իմաստով չէ: Հայերու պարագային, օրինակ, անոնց որոնց կենդանի մնալուն աչք փակուած է, ճիդ թափուած է որ հողին հետ կապ չունենան: Կայ նաեւ մահմետական բնակչութեան 5%ը կազմելու պայմանը:

Իթթիհատի տարագրութեան եւ բնակեցման գործողութիւնը մեծ բծախնդրութեամբ կատարուած է պետական միջոցներով: Պետութիւնը ունէր բնակչութեան տոմարները, ունէր վիճակագրական հիմնարկ: Արդէն 1915ին ցեղային հիմով պատրաստուած գիւղական քարտէսներ իսկ կան:

Հեռագրերը հրամաններ կը պարունակեն. սակայն, երբեմն կան համոզիչ խօսքեր ալ. օրինակ Թալաթ կ'ըսէ մէկուն մէջ թէ օսմանեան հողերը այլեւս ռազմադաշտի վերածուած են: Այսուհանդերձ, տեղական նախաձեռնութիւնները զանազանութիւններ կը պարզեն:

Ամէն պարագայի, ժողովրդագրական տուեալները շատ կանոնաւոր կերպով կ'արձանագրուին, մահերն ու ծնունդները նկատի առնելով: Շրջաններու ցեղային պատկերներն ալ երեք ամիսը անգամ մը կեդրոն կը ղրկուին:

Ֆ. Տիւնտարի համոզումով Իթթիհատը ազգ - պետութեան տանող ճամբան լայն չափով հարթած է. բնակչութեան շատ «յարմար» բաղադրութիւն մը ձգելով Մ. Քէմալին. այլ խօսքով՝ անոր շատ գործ չձգելով...

«Յարմար»ը կը նշանակէ աւելի միատարր, համեմատած՝ իրենց իշխանութեան նախորդած շրջանին ու աւելի ձեռնտու՝ ազգ - պետութիւն ստեղծելու: Որովհետեւ այդպէսով ճամբան փակուած է քրական, յունական յետագայ պահանջներու: Բայց յատկապէս կարեւոր է Հայերու տեսակէտէն:

Թուրք պատմաբանը 2005ին գիտաժողովի մը ըսած է թէ Տարագրութիւնը համապարփակ միտումնաւոր գործողութիւն չէր. յետոյ գրած է իր թեզին մէջ թէ ան «գիտակից որոշում մըն էր որուն հետեւանքները նախատեսելի էին»: Տեսակէտներու այս տարբերութիւնը բացատրելու համար կ'ըսէ թէ 2005ին Հայերու նիւթով խորացուցած չէր իր աշխատանքը: Պրպտումներուն ընթացքին նշմարած է թէ Տէր Զօրի իրականութիւնը քաջ ծանօթ էր պետութեան. Տէր Զօրի գաւառապետին ըսածները կան, յետոյ 1912ին նոր տեղեկագիր մը պատրաստել տուած են շրջանի մասնագէտներուն: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ այդ շրջանին մէջ գաղթականներու բնակեցումը կարելի չէ: 60 հազարնոց բնակչութիւնը արդէն հազիւ օրապահիկ կ'ապահովէ ստանդական կեանքով: Պետական ու իթթիհատական այս գիտակցութիւնը փաստ է թէ «Տարագրութեան որոշումն անգամ գիտակից որոշում» էր: Հետեւանքները բնաւ աննախատեսելի չէին... Այս կացութեան մէջ Հայկական տարագրութիւնը մարդկութեան դէմ գործուած յանցանք էր:

Տէր Զօրը անապատ էր. նոյնիսկ միջոց մը քարտէսներու մէջ տեղ գտած է որպէս «Անապատի վիլայէթ»: Ատկէ զատ, 1914 Յուլիս 6ին կայ խորհրդարանական վիճաբանութիւն մը: Յոյն երեսփոխան մը հարց կու տայ թէ ինչո՛ւ Պալքանեան թերակղզիէն վտարուած գաղթականները կը բնակեցուին Եգէականի յունական գիւղերը, քանի որ երկրին մէջ ամէնէն առատ գտնուածը թափուր գետիններն են: Թալաթ պատասխանելով կ'ըսէ. «Այո, թափուր գետին շատ կայ, բայց եթէ այն խուլամները անապատ ղրկէինք բնակութեան, բոլորն ալ պիտի մեռնէին»:

Ու միայն տասը ամիս ետք, գիտակցելով տիրող պայմաններուն, Հայերը հոն կը ղրկուին...

Պատրաստեց՝ Ա. Թ.

ՖՐԱՆՍԱ ԳԱՑՈՂՆԵ՛Ր, ՄԻ՛ ՄՈՌՆԱՔ ՁԵՐ ԴՐՕՇԱԿԸ

Այս յորդորը կու տայ գերմանական թերթ մը իր այն ընթերցողներուն որոնք կը պատրաստուին ճամբորդել դէպի Ֆրանսա: Եռագոյնին հետ «Մարսէյյէզ»էն քանի մը տող ալ գոց սորվիլ գէշ պիտի չըլլայ: Իսկ անթերի պատրաստութեան մը համար հարկ է ազգային հարազատ ինքնութեան մասին հարցումներ ուղղել: Եթէ գերմանականը անհանգստացնող կողմեր ունի, կարելի է ապաստանիլ եւրոպականին:

Ո՛վ որ ալ ըլլայ նախագահական ընտրութեան յաղթականը, յանձնարարութիւնը ի զօրու է: Այս տարի Ֆրանսայի մէջ նորոյթ են դրօշակը, հայրենասիրական երգերն ու խորհրդանիշերը: Լը Փէնը միակ բերդը չէ անոնց. միւս երեք գլխաւոր թեկնածուներն ալ նոյն ուղղութեան վրայ են: Տեսակ մը աճուրդ բացուած է հայրենասիրութեան: Աջակողմեաններէն մէկը (Սարքոզի) գաղթի ու ազգային ինքնութեան նախարարութիւն կը խոստանայ, ուրիշ մը (Պայրու) ամուր կանգնած, աչքերը փակ, կ'երգէ ազգային փառերգը: Իսկ ընկերվարականը կը յորդորէ որ ամէն տուն դրօշակ մը ունենայ եւ ազգային տօնին օրը զայն կախէ պատուհանէն:

*Մինչդեռ Ֆրանսացիները տակաւին մտահոգութիւններ ունէին: Մեծաթիւ խումբերով փողոց իջան, բողոքելու համար Առաջին աշխատանքի պայմանագրին դէմ: Կառքեր, հանրակառքեր կրակի տուին արուարձաններու կէթթոներուն մէջ: Երկիրը ո՛չ ըսաւ սահմանադրութեան մը որ ընկերային բաւարար արդարութիւն չէր բերեր: Այդ բոլորը եղան առանց՝ դրօշակի, առանց փառերգի: Ամէն անգամուն նախագահական գլխաւոր թեկնածուները անակնկալի եկած են իրենց հայրենակիցներուն կողմէ: Ամէն անգամ ալ անոնք անտեղի համարած են իրենց ժողովուրդին ցոյցերը,

ՀԵՐՄԻՆԷ ԵՐԻՑԵԱՆԻ ԵՐԳԵՑԻԿ ՀԱՄՈՅԹԻ ԵԼՈՅԹԸ ՊԱՆԵԼՕԻ ՄԷՋ

Պանելօ - Փուշանի Կապոյտ խաչը վաղուց ծրագրել էր Հերմինէ Երիցեանի երգեցիկ համոյթի ելոյթը: Նրանից շատերը արդէն մի քանի անգամ ներկայ էին եղել համոյթի ելոյթներին: Ծանօթ էին համոյթի երգացանկին, կատարողներին, հայ դասական երգի տիրապետման նրանց անցած ճանապարհի ստեղծագործական գաղտնիքներին: Աւելի՛ քան տասը տարիներ [illegible] [illegible] դասական երգի զարդարանքները իրենց նուիրել են հայ դասական երգի տարածման ու [illegible] [illegible] մի խումբ [illegible] հայ երգի [illegible] Հերմինէ Երիցեանը, որոց [illegible] համերգային ելոյթը: Հերմինէ Երիցեանի [illegible] համոյթի անդամները նոյնպէս բազմազան ու բազմաքնարաց: Նրանց Հերմինէ Երիցեանի համոյթի ելոյթներին ընդունել հայ դասական երգի հմայքն ու գրաւչութիւնն է:

Ս. Հերմինեան եկեղեցին ձայնասփռման բացառիկ հնարաւորութիւն ունի: Կառուցուել է 12րդ դարում: Փարիզի [illegible] է: Այս պատմա - ճարտարապետական կառոյցի կամարների տակ համերգն սկսուեց լարային քառեակի առաջին ջութակ Եանիք Լուսուարնի նորաստեղծ՝ լարային քառեակի ստեղծագործութեամբ: Այս ստեղծագործութիւնը գրել է ներշնչուած համոյթի ելոյթներից եւ նուիրել է «Հայաստանի տարուան»: Նա ոչ միայն գործիքաստեղծագործական ծրագիր ունի՝ ստեղծագործական ծրագիր ունի շարք մը գրել լարային քառեակի համար ներշնչուած հայ երգի գոհարներից:

Անանիա Շիրակացու «Վասն մերոյ» շարականը երգեց Եուսուֆ Սամանթարը: Այս հիանալի պասը, առիթը բաց չի թողնում համոյթի հետ ելոյթ ունենալու: Անգիր գիտէ ոչ միայն իր կատարած հայերէն երգերը, այլեւ համոյթի ամբողջ երգացանկը: Եւրոպական մի քանի լեզուների տիրապետող Ե. Սամանթարը իր երազանքն է համարում հայերէն խօսել: Իր բառապաշարում ունի 300էց աւելի բառ եւ հայերէնի հնչիւնական արտաբերման դասեր է առնում Հերմինէ Երիցեանից: Նրա ելոյթը ունկնդրի համակրանքին արժանացաւ եւ դեռ միջնադարեան մեղեդու վերջին ձայնանիշը չմարած ծափերի տարափ տեղաց նրա կատարման համար: Հելէն Գոսփէնը տարիներ է ուսումնասիրում է հայ երգը Հերմինէ Երիցեանի հետ: Հայ դասական լաւագոյն կատարումների ձայնադարան է ընտեղծել: Սիրում է Արաքս Մանսուրեանի կատարումները, յատկապէս Կոմիտասի վերջին խտասալիկը, որ Մանսուրեանը երգել է Կոմիտասի 18 երգ: Իր երազանքն է Կոմիտասի ստեղծագործութիւններից մենահամերգ տալ: Այս անգամ Հելէն Գոսփէնը ընտրել էր Ներսէս Շնորհալու «Նոր Ծաղիկ»ը եւ Ալեքսանդր Աճեմեանի «Իմ մայրիկը»: Տարբեր դարաշրջաններ: Տարբեր ոճ: Տարբեր էր նաեւ Հելէն Գոսփէնի երգային մեկնաբանումը: Նա ուշադիր ուսումնասիրել էր Շնորհալիի եւ Աճեմեանի ոճական տարբերութիւնները: Երգի ստեղծման դարաշրջանները, աղբիւրները, առիթը եւ բովանդակութիւնները:

Հերմինէ Երիցեանը մեկնաբանեց «Ո՞ւր ես մայր իմ» Աստուածամօրը նուիրուած հուշակաւոր շարականը: Միջնադարեան եկեղեցու կամարների տակ այս շարականը հնչեց, որպէս հիմն հոգեւորի եւ աստուածայինի, որպէս մարդկային հոգու սատապանքի աղաղակ եւ վեհութեան ձօն:

Կոմիտասի «Ո՞վ զարմանալի»ն Տոմինիք Հոլպէքը, Պէրնատէթ Կուէնան, Անտրէ Քլուքէօրը եւ Ստեֆան Կիւրեղեանը երգեցին ձայների բծախնդիր համադրմամբ եւ ներդաշնակ հնչողութեամբ:

Լարային քառեակի կոմիտասեան մանրանուագներով աւարտուեց համերգի առաջին մասը: Հնչեցին Կոմիտասի «Շողեր ջան»ը, «Հոյ Նազան»ը, «Ալ այլուխս»ը: Ինչպէս նաեւ «Վաղարշապատի պար»ը եւ իհարկէ «Կռունկ»ը:

Համերգի երկրորդ մասը սկսուեց Անտրէ Քլուքէօրի ելոյթով: Ալեքսանդր Սպենդիարեանի «Ա՜յ վարդ»ը երգիչը ներկայացրեց յախուռն վերապրումով: Բանաստեղծական բնագրին եզակի ճիշդ արտաբերմամբ: «Վասպուրականի ողբը» երգեց Ստեֆան Կիւրեղեանը: Համերգից համերգ աւելի են նրբանում երիտասարդ այս պասի հայկական երգի կատարումները: Տոմինիք Հոլպէքը Կոմիտասի «Կաքաւիկ»ը երգեց անսխալ հայերէնով եւ նուրբ երաժշտականութեամբ:

Հերմինէ Երիցեանը Ալեքսանդր Յարութիւնեանի «Երգիր ինձ համար»ին տուեց խանդավառ ու բերկրալից մեկնաբանութիւն: Բարսեղ Կանաչեանի «Օրօր»ը Քաթրին Սերքեթթի եւ երգչախումբը հնչեցրեցին որպէս հիմն մայրական գորովի, քնքշութեան եւ նուիրումի: Մարթին Մազմանեանի խմբերգները կատակախառն, զուարթ չեշտով երգուեցին ձայների անթերի ներդաշնակմամբ:

Համոյթի երգացանկում մշտապէս ներկայ է Մակար Եկմալեանը: «Զարթիր որդեակ»ը անցեալում լայնօրէն տարածուած հայրենասիրական երգերից է, մեղեդին գոյութիւն ունի այլեւայլ տարբերակներով: Զաւակին ճանապարհող մօր ցաւը երգեցիկ համոյթը մատուցեց ձայների համադրման ու ներդաշնակման անշփոթ ու վարպետ միահիւսմամբ: Եկմալեանի պատշաճեցումով «Կիլիկիա»ն հայրենիքի հանդէպ սիրոյ, կարօտի «բաղձանքի ջերմ զգացումով համակեց ունկնդրին:

Համերգը աւարտուեց Ալեքսանդր Յարութիւնեանի «Հայրենիքիս հետ»ով: Կապոյտ Խաչուհիները համբուրում էին կատարողներին, շնորհաւորում նրանց, զարմանում թէ ինչպէ՞ս են նրանք սովորել հայերէն երգելը: Ի՞նչն է նրանց մղում խորանալ հայ երգարուեստի գաղտնիքներրի մէջ:

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

դժգոհութեան արտայայտութիւնները եւ իրենց զլացուած քուէները: Այս մասին չեն արտայայտուած, այսօր աւելի դժուար է ատիկա ընել, երբ ամէն քուէ իմաստ ունի:

«Եթէ Ֆրանսա կ'երթաք, կը նշանակէ թէ ներդաշնակութիւն, նոր բարեկամներ կը փնտռէք: Ուրեմն այդ նպատակներուն հասնելու համար պէտք բաւէ ծածանել ձեր փոքրիկ դրօշակը եւ երգել ազգային փառերգը: Մի՛ մոռնաք որ Ֆրանսական եռագոյնը եւ «Մարսէյէզ»ը ծառայած են բոլո՛ր դասերուն. երբեմն Յեղափոխութեան, երբեմն հակայեղափոխութեան. հոս՝ դիմադրութեան, անդին՝ գործակցութիւններու: Այդ երկուքը - դրօշն ու փառերգը - պատշաճելի խորհրդանիշեր են: Այդ է պատճառը որ այնքան ջերմօրէն որդեգրուած են ամէն հոսանքի թեկնածուներուն կողմէ: Եւ ճիշդ այդ պատճառով ալ օգտակար պիտի ըլլայ զանոնք տեղաւորել ձեր ճամպրուկին մէկ անկիւնը» կ'եզրակացնէ գերմանական թերթը:

ԲԱՂՀԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՄՈՆՐԷԱԼԻ ՀՅԴ ԳԵՄ-ի Լեւոն Շանթ մասնաճիւղի յիսնամեակը նշուած է Մարտ 30ին ճաշով մը, որուն մասնակցած են 400 շրջանաւարտ երիտասարդներ, ԳԵՄ-ի անդամներ եւ բարեկամներ: Օրուան հանդիսավարը եղած է կազմակերպիչ յանձնախումբին ատենապետը՝ Աբօ Նիզեպլեան, որ անդրադարձած է մասնաճիւղին 50ամեայ գործունէութեան: Լ. Շանթ մասնաճիւղին կողմէ խօսք առած է ատենապետը՝ Վարանդ Եափուճեան: Իրեն յաջորդած է Երիտասարդական միութեան Կեդրոնական վարչութեան ատենապետ՝ Ջօհրապ Սարգիսեան: Մասնաճիւղի հիմնադիրներէն Սերժօ Պօյաճեան եւ Պետրոս Գաբրիէլեան զանազան դրուագներ պատմած են մասնաճիւղի ստեղծման օրէն:

ԱԹԱԹԻՒՐՔԻՆ ԱՂՋԻԿԸ(*)

ՍԻՄՈՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Հիմա օդին մէջ է Թուրքիոյ առաջին կին օդանաւորդը՝ Աթաթիւրքի աղջիկը՝ Ֆէյման Սապիհա հանըմ Կէօքչէն:

Վարը՝ Անգարայի օդակայանի դարատափին վրայ՝ Թուրք բարձրաստիճան զինուորականներ, նախարարներ, պաշտօնատարներ, լրագրողներ շրջապատած են Աթաթիւրքը: Յուլիսեան արեւին տակ կը փայլփլին ոսկեզօծ ուսնոցներ՝ զօրավարներու եւ սպաներու ուսերուն. անոնցմէ ոմանք անդամ են Թրքական ըսպայակոյտին: Բոլորն ալ եկած են ողջերթ մաղթելու Աթաթիւրքի աղջկան: Պէտք է յարգեն եւ ամենազօր Աթաթիւրքը, ե՛ւ Թուրք առաջին օդանաւորդուհին:

Աթաթիւրք, աջ ձեռքի բաց ափը արեւգլխդէմ բռնած է աչքերուն վրայ, գլուխը վեր՝ պրկուած ու լուրջ դէմքով կը դիտէ քիչ առաջ օդ բարձրացած սաւառնակը, որ կը տանի իր աղջիկը, իր սիրելի Սապիհան:

Սապիհա հանըմ կ'երթայ առանձինն ռմբակոծելու ապստամբ Տերսիմը:

Օդանաւին մէջ ինք մինակ է:

Այդպէս կը վայլէ Աթաթիւրքի աղջըկան: Մինակը պիտի վարէ օդանաւը, եւ Տերսիմի վերեւ, հինգ հազար մեթր բարձրութենէն պիտի արձակէ ռումբեր եւ ոչնչացնէ խեռ ու ըմբոստ Քիւրտերը, որոնք ծուարած են լերան հազարումէկ ծերպերուն մէջ:

Աթաթիւրք, Թուրք ժողովուրդի Ազգային Հերոսը եւ հանրապետութեան ցկեանս Նախագահը, պատկառելի լռութեան եւ պատկառելի բազմութեան մէջ, դեռ կը շարունակէ դիտել հեռացող օդանաւը, որուն աղմուկը կարծէք չի հեռանար իր ականջներէն:

Բազմութիւնը կը յամենայ օդակայանի դարատափին վրայ:

Յանկարծ մեկնող օդանաւը, ուղղութիւն փոխելով, կը վերադառնայ դէպի Անգարայի օդակայանը, եւ օդին մէջ շրջաններ գործելով կ'իջնէ գետին: Քանի մը վայրկեան ետք, կը բացուի օդանաւին դռնակը, Սապիհա հանըմը դուրս կու գայ օդանաւորդական իր հրապուրիչ վարսակալով ու սեւ կաշիէ ֆիլոթ տափատով՝ սեւ եղջերուի պէս, եւ իրեն ողջերթ մաղթելու եկած բարձրաստիճան զինուորականներու, նախարարներու եւ պաշտօնատարներու պատկառելի այլ ապշահար բազմութիւնը ճեղքելով՝ կը վազէ ու կը փաթթուի իր հօրը՝ Աթաթիւրքի վիզին, կը համբուրէ ուժգին ու բազում համբոյրներով եւ անոր ականջին կ'ըսէ միայն անկէ լսելիք ձայնով մը.

- Հայրի՛կ, ես այս գիշեր anneciği (մայրիկը) տեսայ երազիս մէջ. կարծէք օդանաւին մէջ ես մինակ չեմ... anneciği ինծի հետ է... Գէշ կը զգամ կոր վերը...

Աթաթիւրք ուժգին կը բռնէ իր աղջըկան ուսերէն եւ խստադէմ կ'ըսէ.

- Եաւրո՛ւմ (ձագուկս), դուն միայն հայրիկ ունեցած ես եւ երբե՛ք anneciği. միայն հօր ծնունդ ես դուն. անոր համար դուն էրքէք (առնական) աղջիկ ես... Հայտէ՛, ցատկէ՛ օդանաւիդ մէջ...

Ու վայրի այծեամի պէս քնքուշ Սապիհան, ընդհանուր ծափահարութիւններու մէջ, կրկին կը մտնէ իր օդանաւին մէջ...

Ու քանի մը վայրկեան ետք, կրկնուած հանդիսաւորութեամբ մը օդանաւը կը բարձրանայ երկինք եւ կը հեռանայ Անգարայի օդակայանէն:

Հիմա դարձեալ օդին մէջ է Թուրքիոյ առաջին կին օդանաւորդը՝ Սապիհա հանըմը:

Ֆեւզի Չաքմաք, Թրքական բանակի սպարապետը, կը մօտենայ Աթաթիւրքին եւ կ'ըսէ.

- Աստուած պահէ, aslan (առիւծ) աղջիկ է...

Մինչ Քեազիմ Գարապեքիրը կեցած տեղէն կը բացագանչէ.

- Վալլահի՛ մեր զինանշանին էգ գայլն է այս աղջիկը...

Թերեւս իրաւունք ունի Քեազիմ Գարապեքիրը. չէ՞ որ իր սիրական երազը եղած է արեւելեան նահանգները դատարկել անհարազատութիւններէ, նոյնիսկ զանոնք լեցնելով հարազատ դատարկութիւններով...

Ապա միւսները, առանց բացառութեան, կը մասնակցին գովասանքի հանդանակութեան:

Իր կեցած տեղը անշարժ կը մնայ միայն Իսմէթ Ինէօնիւն, որ այդ օրերուն, կ'որանցուցած էր վարչապետական աթոռը. անիկա ոչինչ կը լսէ եւ ոչինչ կ'ըսէ: Արդեօք իր երակներուն մէջ գաղտագօղ շրջող քրտական արիւնը կը տժգունէ՞ր թէ կը շորբանար՝ ի տես էգի մը, որ իր արիւնակիցները պիտի ոչնչացնէ ամեհի երկինքէն արձակած ռումբերով...

(Շար. 1)

(*) «Լեռ եւ ճակատագիր» հատորէն 1972, Պէյրութ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԱՒԻԼ.– Գր. Թուղլուեան Շաւարշ Մխաքեան Հրապարակին անուանակոչութեան առթիւ 100 եւրօ։

arménie mon amie

AGENDA

HOMMAGE A

Arshile Gorky

Du 4 avril au 4 juin
EXPOSITION DE DESSINS
ET DE PEINTURES
Centre Culturel Calouste Gulbenkian
51 avenue d'Iéna, 75116 Paris
Du lundi au vendredi, de 9h à 17h30
et
Centre Pompidou, rue Beaubourg, Paris

⁂

MARSEILLE

Dib ou Dar

L'imprimerie et l'écriture arméniennes en France : vecteurs d'une identité

Exposition du 15 mars au 16 mai organisée en collaboration avec l'ARAM

Alcazar
Bibliothèque de Marseille à Vocation Régionale
58 cours Belsunce - **Tél. : 04 91 55 90 00**
Bibliothèque ouverte du mardi au samedi de **11h à 19h.** fermée le lundi, le dimanche et les jours fériés.

⁂

Rétrospective des films de

Rouben Mamoulian

DU 10 AVRIL AU 6 MAI
Cinémathèque de Paris
51 rue de Bercy — 75012 Paris
www.cinematheque.fr
Contact : 01 71 19 34 19
E-mail : mamoulian@cinematheque.fr

⁂

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LA SECTION SOSSE MAYRIG DE MARSEILLE
organise un voyage le **5 Mai** au musée de l'Arles et de la Provence antique :
l'exposition est intitulée **«Au pied du Mont Ararat — Splendeur de l'Arménie antique».**
Prix tout compris 50 Euros.
Réservation :
Tél. : Denise 04 91 37 63 64
Marie 04 91 67 54 58

EXPOSITION

de l'Arménie à Montmartre

le mouvement arménophile en France
1878 - 1923
au Musée de Montmartre,
12 rue Cortot, 75018 Paris,
Métro : Lamarck-Caulincourt
Du 4 avril au 24 juin
de 11h à 18h (sauf lundi et mardi)

⁂

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

⁂

Le 10e Arrt de Paris à l'heure arménienne

«Arménie, Visions, Emotions»

Du 26 mars au 18 avril 2007

A la Mairie du 10e Arrt, 72 rue du Fbg-Saint Martin, métros gare de l'Est ou Jacques Bonsergent. Entrée libre Horaires: Du lundi au vendredi : 8h30-17h, jeudi jusqu'à 19h30, samedi de 9h à 12h30.

Du 16 au 29 avril, exposition-vente de photos de **J.P. Kessayan** au profit d'Arménie-Village
Lundi 23 avril, 20h30 — Fedayi Pacha, concert reggae, dub
Mardi 24 avril, 20h30 — Jours de cendres à Istanbul —de **Berdjouhi**— lecture spectacle
Mercredi 25 avril, 20h30 — Ça suit son cours — **Rouben Melik** et **Lavach** — lectures poétiques en musique
Jeudi 26 avril, 20h30 — Chants profonds de l'Arménie —avec **Marianne Auricoste** Poésie et musique traditionnelle
Vendredi 27 avril, 20h30 — **Tigran Jazz** jazz métissé - direction **Thierry Mariétan**
Samedi 28 avril, 20h30 — Papiers d'Arménies.

92ème Anniversaire du génocide des Arméniens

PARIS

21 et 22 avril

12h00 à 19h00 : D'un génocide à l'autre : 1915 mains pour le Darfour. Sur le Parvis de Notre-Dame de Paris, les stèles de la vigilance arménienne contre le négationnisme et la stèle en hommage à Hrant Dink feront face à une immense toile dressée pour témoigner votre solidarité aux Darfouris en y apposant l'empreinte de vos mains.

23 avril

17h00 à 23h00 : Veillée organisée par les organisations de jeunesse arménienne sur le Parvis de Notre-Dame de Paris. Quatre stands (culture, génocide, négationnisme, stand participatif) et animation artistique; prises de paroles.

18h00 : Ravivage de la Flamme au Soldat Inconnu Arc de Triomphe.

24 avril

15h00 : Messe de Requiem en la Cathédrale Apostolique Arménienne, 15 rue Jean Goujon — 75008 Paris

17h00 : Rassemblement devant la Statue de Komitas, Place du Canada - Cours Albert 1er 75008 Paris

A l'occasion de ce rassemblement dédié au million et demi de victimes du génocide arménien de 1915, le CCAF rendra hommage à Hrant Dink, journaliste arménien de citoyenneté turque, assassiné par les ultranationalistes à Istanbul le 19 janvier.

Prises de paroles. Manifestation en direction de l'Ambassade de Turquie, Avenue des Champs Elysées 75008 Paris

⁂

MEUDON

Dans le cadre de l'année de l'Arménie en France et à l'approche de la commémoration du génocide arménien, Hervé Marseille, maire de Meudon, Vice-Président du Conseil général, inaugurera en présence de son Excellence Edward Nalbandian, Ambassadeur d'Arménie en France, une stèle en hommage à la mémoire des martyrs arméniens du Génocide de 1915 et aux anciens combattans et résistants arméniens morts pour la France.

Cette cérémonie aura lieu le Samedi **21 avril à 11h00** sur la place centrale de Meudon - La Forêt (avenue du Général de Gaulle).

MARSEILLE

LE MARATHON DES 12 ÉGLISES

3ème édition

Samedi 21 avril
(40,5 kilomètres à travers Marseille)

- Départ à 10h00 :
  église de Campagne Frèze
  41 allée du Petit Pont
  Marseille 15ème
- Arrivée :
  cathédrale arménienne du Prado
  339 avenue du Prado
  Marseille 8ème
- 18h30 : ravivage de la flamme de la Mémoire au monument de la cathédrale du Prado

⁂

Dans le cadre de la commémoration du Génocide
Samedi 21 Avril à 20h15
La M.A.J.C. et l'Association «Les 3 A»
12-14, Rue Saint Bazile
13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09
Présentent :
En homamge aux poètes disparus, victimes du génocide du 24 avril 1915
LA DERNIERE PRIERE
Poésie, Musique, Danse
Participation aux frais : 5 euros

⁂

MARDI 24 AVRIL

11h : Dépot de gerbes et prière au mémorial du génocide arménien (Esplanade L2 - Beaumont)

16h30
RASSEMBLEMENT - MANIFESTATION DE MARSEILLE ET DE SA REGION
Place Castellane - Marseille 6ème

17h30 : Marche vers le Consulat de Turquie

18h15 : Cérémonie de requiem en la cathédrale apostolique arménienne

19h : Fin des commémorations et extinction de la flamme de la Mémoire

MESSE A NOTRE DAME DE PARIS

Monseigneur Grégoire GHABROYAN
Evêque des Arméniens catholiques de France
célébrera la Divine Liturgie en rite arménien
pour la commémoration du 92ème anniversaire du Génocide d'un million et demi d'Arméniens tués en Turquie de 1915 à 1918,
le dimanche 22 avril à 15h00 en la Cathédrale Notre-Dame de Paris.
L'homélie sera prononcée par S. Em. Mgr Jean-Marie LUSTIGER
Archevêque émérite de Paris
A l'issue de la Divine Liturgie, une réunion amicale aura lieu au Centre Saint-Mesrob, 10 bis, rue Thouin — Paris 5ème

Les activités du mois d'avril DU

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE
Directeur : Khatchig YILMAZIAN
L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

CONCERT du Chœur SAHAK - MESROP à GAP
à la Chapelle des Pénitents
Samedi 21 Avril
Solistes : Ani CONQUET - Noubarig DERMINASSIAN
Au Piano : Juliette YILMAZIAN

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE

RENCONTRE - DEDICACE avec GERARD CHALIAND

- **FRAGMENTS D'ARMENIE**
  Textes historiques ou littéraires (Editions OMNIBUS)
- **L'AMERIQUE EN GUERRE**
  Analyse de la situation en Irak et Afghanistan (Editions du Rocher 2007)
  et **SOPHIE MOUSSET**
- **LE GOUT DE L'ARMENIE**
  (Editions PUNCTUM) - 2007

le Vendredi 20 Avril à 20 heures

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ 21-22
SAMEDI-DIMANCHE
21-22 AVRIL
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·691 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·691

ՇԱՀԱՐԿՈ՛ՒՄ, ՇԱՀԱՐԿՈ՛ՒՄ, ՄԻՆՉԵՒ ՎԵ՛ՐՋ...

Այս լողանցքէն տարբեր բան չի կրնար ամփոփել Հ. Տինքի նկատմամբ Թրքական իշխանութիւններու երէկուան ու այսօրուան կեցուածքը: Երէկ երբ ան «Ակօս»ը կը խմբագրէր ու եթէ ոչ փոխուած, փոխուելու ատակ Թուրքիոյ մը հաւատքով կը պայքարէր ազատ խօսքին, մտածումին համար, անզիջող Սփիւռքի մը դէմ «իրապաշտ», «հաշտարար» ճակատին վերածուեցաւ: Այդ հանգամանքով ղրկուեցաւ Սփիւռքի կեդրոններ, իբրեւ թէ համոզելու, իրապաշտութեան հրաւիրելու նպատակով հայութեան զանգուածները որոնք կ'ամբաստանուէին իրապաշտութեան պակասով, Թուրքիոյ դրականները չնշմարելու կամաւոր կուրութեամբ: Այնքան թափանցիկ էր խաղը որ այդ կեդրոններուն ողջամիտ տարրերը մեծ զգօնութեան պէտք չունեցան հայութեան հատուածներ իրարու հակադրելու թրքական ծուղակին մէջ չիյնալու համար: Լայն չափով լուռ մնացին Հ. Տինքի պարզած տեսակէտներուն, ժողովրդավարութեան ճամբան բռնած Թուրքիոյ մը բարեչրջումի պնդումներուն դիմաց: Ի վերջոյ թափանցիկ էր նաեւ Հ. Տինքի դերը որ Թուրքիոյ քաղաքացիի, հոն հայկական թերթով մը ամէնէն վտանգաւոր կալուածին մէջ յառաջացողի հանգամանքով՝ այլ տեսակ չէր կրնար ըլլալ:

Ու Հ. Տինքի ելոյթներուն սրահները բերնէ բերան լեցուելով հանդերձ, իր խօսքը վիճարկումի, կարծիքի բախումներու չտարաւ: Կարծես լուռ համաձայնութիւն մը կը գոյանար կողմերուն միջեւ, իրար լաւ հասկցածի բնազդով:

Յետոյ պատահեցաւ ամէնէն անսպասելին: Մութ ու բութ ուժերու խամաճիկ մը սպաննեց հայ լրագրողը, անոր արիւնին հետ փողոցը թափելով բարեչրջուող Թուրքիոյ մը անոր եւ ուրիշներու հաւատքը: Ու անմիջապէս սկսաւ կրկին թաւալիլ շահարկումի անիւը. ոճիրը դատապարտող տասնեակ հազարաւորներու փարումը Հրանդին գաղափարներուն, արտայայտած ցասումը, պահանջած արդարութիւնը որպէս լոյսին ձգտող Թուրքիոյ մը բարենիշը, յղուեցաւ ամբողջ աշխարհին: Ու այդ աշխարհին, միամիտ, դիւրահաւան հատուածը չի գիտեր ի՛նչպէս հաշտեցնել այդ բոլորը, երկու թափթփուք լակոտի ետին բուն հեղինակները պահելու ներկայի բեմադրութեան հետ:

Կարեւորը Թուրքիոյ պէտք եղածն էր. պատկերը երկրի մը որ անարդարօրէն կ'ամբաստանուի կրօնամոլութեամբ, ազգայնամոլութեամբ, բայց ուր մօտ հարիւր հազար հոգի կը տողանցէ Հ. Տինքի ետեւէն, «Բոլորս Հրանդ ենք», «Բոլորս Հայ ենք» ցուցանակներով: Ցնցող, այլ յարդի բոցին չափ տեւած երեւոյթը որո՞ւն հոգն էր այլեւս թէ յաջորդ օրն իսկ տեղը կը ձգէր հակապատկերին:

Այսօր, յայտնի կ'ըլլայ թէ Հ. Տինքի շահարկումին անիւը երրորդ թաւալ մը կ'առնէ: Ապրիլ 24ի հայկական ձեռնարկներուն հակադարձելու թրքական ծրագրին մէջ տեղ գտած է «Մեծ սուտը» խորագրուած ֆիլմի մը պատրաստութիւնն ալ: Պէտք կա՞յ ըսելու թէ անոր նպատակն է դիտողը «լուսաբանել» Հայկական Ցեղասպանութեան մասին: Մանաւանդ ան զետեղուած է «փաստագրական»ի պիտակին տակ: Նախաձեռնարկն է հեռատեսիլի «Ազգային կայան»ը որուն տնօրէնը յայտարարած է. «ամբողջ աշխարհի իրականութեան ու գիտութեան հաւատարիմ, խղճի տէր մարդոց այս փաստագրականով պիտի ճանչնենք»: Ու որպէս դիւանական նիւթ, այդ ֆիլմին համար որոշուած է օգտագործել «Հ. Տինքի տեսակէտները, արտայայտութիւնները որոնք նախապէս ոչ մէկ տեղ հրապարակուած են»:

Այս վերջին նշումը, ինչպէս կը գրէր Ապրիլ 13ի «Ակօս»ը, շարժման մղած է Տինք ընտանիքը: Հարազատները յայտնած են թէ իրենք ոչ իսկ տեղեկացուած են ու չեն գիտեր թէ Հ. Տինքի տեսակէտներ ի՛նչ ձեւով պիտի ներկայացուին: Մտահոգ են որ այդ ներկայացումը կը կատարուի սխալ, թերի ձեւով մը ու չեն փափաքիր որ այդ բնոյթի որեւէ նախանիւթ գործածուի առանց իրենց արտօնութեան: Հակառակ պարագային որոշած են օրինական հետապնդումի դիմել: Մանաւանդ որ լսած են թէ պատրաստուելիք «փաստագրութիւն»ը օտար լեզուներու թարգմանուելով պիտի ղրկուի այլ երկիրներու հեռատեսիլներուն, խտասալիկները Եւրոպայի մէջ վաճառքի դրուին, եւլն.:

Ի՞նչպէս չխորհիլ որ մահէն աւելի դաժան, աւելի տառապեցնող բաներ ալ կան, որոնց մէկ համալսարանն է Թուրքիան, իր պատմութեան դարաւոր փորձառութեամբ ու ներկայի «Շահարկո՛ւմ, շահարկո՛ւմ, մինչեւ վե՛րջ» սկզբունքով:

Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԻ առաջին շրջանը կը փակուէր Ուրբաթ, Ապրիլ 20, կէս գիշերին: Մինչ այդ, մանաւանդ նախորդ օրը, հանրաժողովները շարունակուեցան: Այսպէս, Մարսէյլի մէջ, Ն. Սարքոզի, շրջապատուած իր կողմնակիցներով (Ժիւփէ, Ռաֆարէն, Սանթինի, եւլն.) ծանրացաւ մանաւանդ իրեն դէմ եղած նախատինքներուն վրայ, ձաղկելով թեկնածուներ, որոնք միայն սուտը, նախատինքը ունին իբրեւ զէնք: Նիսի մէջ, Լը Փէն չեշտեց իր տեսակէտները, անգամ մը եւս յարձակելով նաեւ Սարքոզիի, Սեկոլէն Ռուայալի եւ Պայրուի վրայ: Թուլուզի մէջ է, որ Սեկոլէն Ռուայալ, որու օգնութեան փութացած էր Զափաթերօ, փակած է իր ընտրապայքարը, ապահովութիւն տալով Սպանիոյ վարչապետին հետ, որ միակ փոփոխութիւնը՝ ի՛նք է: Ներկայ էր նաեւ տիկին Տանիէլ Միթերան: Պայրու Փօյի մէջ արտայայտուեցաւ, ուր չկրցաւ իր բարկութիւնը զսպել նոյն օրուան Մոնտի խմբագրականին դէմ, ուր որպէս կատարուած իրողութիւն կը ներկայացուէր Բ. շրջանը երկու թեկնածուներով (Ռուայալ եւ Սարքոզի): Իրեն համար, մէկ ելք կայ միայն, որ երկրին կրնայ նոր դիմագիծ մը տալ՝ իր շարժումն է եւ իւրացուցած է Անրի Դ.ի խօսքը՝ «Պէարնեցին աղքատ է, բայց գլուխը չի ծռեր»: Ամէն պարագայի մէջ, երբեք այսքան անորոշութիւն չէ տիրած նախագահական ընտրութեան մը համար, հակառակ մետիաներու ճնշումին եւ կանխահաս որոշումներուն:

ԼԱՆՍԻ մօտ, Նոթր-Տամ տը Լորէթ զինուորական գերեզմանատան մէջ, հիւսիսային Ափրիկէի 52 զինուորներու շիրիմները պղծուած են եւ կեռ խաչերու արձանագրութիւններ կը կրեն: Ընդհանուր ընդվզում ստեղծուած է ի տես նման արարքի մը հանդէպ մարդոց, որոնք իրենց կեանքը տուած են Ֆրանսայի համար կռուելով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՕՂԱՐԿԵԼ ԴԻՄԱԿՈՎ...

Նախագահական թեկնածուներուն ամէնէն դժուար շրջանը ընտրարշաւի ժամանակն է:

Ժամանակի այս հատուածը կը բնորոշուի գալիքի վառ խոստումներով, բայց նաեւ ամբաստանութեամբ եւ բամբասանքով լեցուն նետարձակումներով: Իսկ թեկնածուները արդա՞ր վաստակո՞վ կը հասնին իրենց նպատակին, թէ ոչ բամբասանքով: Այս ալ ուրիշ հարց:

Յամենայն դէպս անցած են երանելի այն օրերը, ուր տը Կօլի պէս նախագահներ, Էլիզէի պալատէն հեռաձայնային անձնական խօսակցութիւնները իրենց գրպանէն կը վճարէին: Յարգանք եւ վստահութիւն կար այն ատենները: Այսօր ժամանակները փոխուած են, քաղաքական դասակարգի մտահոգութիւնը շատ շահասիրական ըլլալով, վստահութեան խոստումները, անիրական եւ անիրագործելի կը թուին ըլլալ մարդերու մեծամասնութեան զանգուածի մօտ եւ հասարակութիւնը այն տպաւորութիւնը ունի թէ ընկերութեան անկումը խնդրոյ առարկայ չի՛ դարձուիր, լաւ գիտնալով թէ.-

- Գործազրկութիւնը կ'աճի գործարաններու յաճախ կամաւոր փակումով եւ անոնց այլ երկիրներ տեղափոխումով:

- 1200 եւրոյի ամսականաւորները եւ 700 եւրոյի թոշակառուները, եթէ դուրսէն յաւելեալ օգնութիւն ապահոված չըլլան, «պնակ մը կերակուր»ի աղքատախնամ ճաշարանները պիտի ստիպուին դիմելու:

- Միջին դասակարգը ծայր աստիճան տուրք եւ հարկ վճարելու ստիպողութեան տակ եթէ դրուի, պիտի չկարենայ ապահովել սպառման իր ազատութիւնը:

- Ֆրանսան աղքատութեան մը եզրին կը կարծուի ըլլալ:

Վերջապէս՝

Եթէ «մեծ մարդը» վերադառնալու ըլլար այսօր, ան շատ հաւանաբար մեզի խօսէր դիմակով քօղարկուածութեան մը մասին, եւ փորձէր դիմակազերծել, փրկելու համար Ֆրանսան գալիք աղքատութենէն:

ԽՆԿԱՆ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

ԻՏԱԼԱՀԱՅԵՐՈՒ ՆԱՄԱԿԸ ԳՈՐԾԻ ԾԱՌԱՅԱԾ Է

Անցեալ Փետրուարին Հռոմի հայ համայնքը նամակով մը դիմած էր Իտալիոյ Հանրապետութեան նախագահին, առարկելու համար «Թուրքիոյ 7000 տարուան պատմութիւնը» խորագրուած ցուցահանդէսին: Ըսուածը այն էր որ Թուրքերը ԺԱ. դարուն եկած են ներկայիս իրենց գտնուած հողերուն վրայ, ուստի հարկ է բացատրել որ որո՞ւ կը պատկանի «7000 տարուան պատմութիւնը»: Հայ համայնքը աններելի զանցառութիւն նկատած էր Թուրքերէ շատ երկար ատեն առաջ Անատոլու բնակած Հայերուն, Յոյներուն, նաեւ Քիւրտերուն անտեսումը:

Նամակին պատասխանած էր, յանուն նախագահին, մշակոյթի եւ արուեստներու խորհրդականը Լ. Կոտար. ան ջանացած էր պաշտպանել տեսակէտը թէ անտեսումը սխալի հետեւանք չէր, այլ ցուցահանդէսին տեղին նեղ ըլլալուն, եւլն.: Աւելցուցած ալ էր թէ գարնան երբ ցուցադրութիւնը Նափոլի փոխադրուի, Հայերու մասին ալ բաներ մը կ'աւելցուի:

Այդ ընթացքին Հռոմի Թուրք դեսպանը նամակ մը գրած էր հարցը հրապարակող «Լա Սթամփա» թերթին: Ըսած էր թէ այսօր Թրքական Հանրապետութեան գտնուած տարածքը տէր էր մշակութային միակ ժառանգութեան մը որ գանձն էր մարդկային բոլոր հաւաքականութիւններուն: Այլ խօսքով՝ ներառեալ Հայերը, բոլոր հաւաքականութիւնները անոնց մասնիկներն էին:

Եզրակացութիւնը այն եղած է որ Թուրք դեսպանին նամակն ու Հանրապետութեան նախագահին հետ տեսակցութիւնները արդիւնք չեն տուած: Ապրիլի վերջաւորութեան Նափոլի փոխադրուելիք ցուցահանդէսին որոշուած է հայկական նմոյշներ ալ աւելցնել. ատոր քով՝ Սալերնոյի մէջ որոշուած է բանալ հայկական ցուցահանդէս մը:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԺԽՏՈՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԺԵԼՈՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպական Միութեան 27 երկիրներուն արդարութեան նախարարները Ապրիլ 19ին Լիւքսանպուրկի մէջ համաձայնութիւն գոյացուցած են Միութեան տարածքին վրայ ժխտողականութիւնն ու ցեղապաշտութիւնը քրէական յանցանք համարելու առաջարկին շուրջ: Այսուհանդերձ պետութիւնները ազատութիւնը պիտի ունենան որոշ պարագաներու պատիժ չսահմանելու: Ըստ սկզբնական համաձայնութեան, ամէն պետութիւն 1-3 տարի բանտարկութեամբ պիտի պատժէ այն անձերը որոնք հրապարակաւ կը դրդեն բռնութեան կամ ատելութեան, հանդէպ՝ ցեղային, մորթի գոյնին, կրօնքին, ազգային ծագումին, պատկանելիութեան պատճառով թիրախ առնուած խումբի մը, կամ նման խումբի մը մէկ անդամին:

Նոյն պատիժները կը տրուին ցեղասպանութեան, մարդկութեան դէմ ոճիրներու, պատերազմական ոճիրներու հրապարակային ջատագովումին, ժխտումին, կամ հասարակայնացումին:

Այս արարքները պատժելի յանցանք հռչակելու դէմ յայտնուած են Բրիտանիան, Իրլանտան եւ սկանտինաւեան երկիրները որոնք այդ հռչակումը համազօր նկատած են արտայայտութեան ազատութեան կաշկանդումի: Իրենց մօտեցումով՝ այդ արարքները պատժելի կ'ըլլան միայն երբ կը գործուին այնպիսի ձեւով մը որ խումբի մը դէմ ատելութեան, կամ վայրագութեան մղելու վտանգը կը ներկայացնեն:

ԼՂՀ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրուեցաւ թէ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան յաջորդ նախագահին ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 19ին։ Յետոյ տեղական, ապա Հայաստանի ընտրութիւններուն աւելի մօտ թուականի այժմէականութիւնը քիչ մը մէկդի ձգել տուաւ ղարաբաղեանը։ Միակ որոշ տեղեկութիւնը այն էր որ ներկայի նախագահը Ա. Ղուկասեան որ կը բոլորէ պաշտօնավարութեան բ. շրջանը, թեկնածու չէ իր յաջորդութեան։

Ապրիլ 17ի հայաստանեան թերթերը յաւելեալ տեղեկութիւն կու տային ղարաբաղեան ընտրութեան մասին։ Հոն նախագահական աթոռը գրաւելու թեկնածուներուն առաջադրումը կը սկսէր Ապրիլ 20ին։ Օրէնքը կ'ըսէ որ այդ հանգամանքին պայմանն է 35 տարեկանը լրացուցած ու վերջին 10 տարուան ընթացքին բնակիչ եղած ըլլալ ԼՂՀ-ի։ Թեկնածու արձանագրուելու պայմանաժամը մինչեւ Մայիս 5 է։ Առաջադրուածները կ'արձանագրուին Մայիս 30էն մինչեւ Յունիս 9ը, ըստ ԼՂՀ Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովի նախագահ Սերգէյ Նասիբեանի։ Պաշտօնապէս արձանագրուածները ընտրական քարոզչութեան կրնան սկսիլ Յունիս 10ին. այդ շրջանը կը տեւէ մինչեւ Յուլիս 17։ Անհրաժեշտ է որ ԼՂՀ Ազգային ժողովը Ընտրական օրէնսգիրքը պատշաճեցնէ երկրին սահմանադրութեան։ Ապրիլ 4ի նիստին առաջին ընթերցումով ընդունուած է նոր օրէնսգրքին նախագիծը։ Ան կ'ընդգրկէ 122 յօդուածի փոփոխութիւններ, լրացումներ եւ նոր խմբագրումներ։ Կը սպասուի որ յառաջիկայ օրերուն խորհրդարանը լիագումար նիստի հրաւիրուի ու երկրորդ ընթերցումով օրէնքը ընդունուի։

Ինչ կը վերաբերի ընտրողներուն, Կեդրոնական ընտրական յանձնախումբին որոշումով՝ Ղարաբաղէն դուրս քուէարկութեան գրասենեակ կը բացուի Երեւանի մէջ։ Սակայն, անկարելի չէ որ Մոսկուայի, կամ Փարիզի մէջ ալ նոյնը կատարուի, եթէ յայտնի ըլլայ որ այդ վայրերուն մէջ ալ կան մեծ թիւով ԼՂՀ քաղաքացիներ։

ԼՂՀ անկախութեան 15 տարուան ընթացքին քաղաքական մարզի ամէնէն ծանօթ անունները եղան Ռ. Քոչարեանը, Ա. Ղուկասեանը։ Հիմա արդար հետաքրքրութեան առարկայ է յաջորդելու թեկնածուներուն ինքնութիւնը։ Առայժմ երկու անուն կը տրուի. առաջինը ԼՂՀ արտաքին գործերու փոխ նախարար Մասիս Մայիլեանն է, երկրորդը ապահովութեան վարչութեան տնօրէն Բակօ Սահակեանը։ Երկուքն ալ տարիքի, կամ բնակութեան ժամանակի հարց չունին։ Կ'ըսուի նաեւ թէ քաղաքական ուժեր քուլիսային քննարկումներ կը տանին, միասնական թեկնածուի մը նիւթով։ Հաւանական կը նկատուի այլ թեկնածուներու ալ առաջադրումը։ Ինչպէս կը գրէր Գ. Գաբրիէլեան («Ազգ»), օրինակ՝ ՀՅԴ-ն ակնարկած է նման մտադրութեան մը, եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ միասնական թեկնածուի մը շուրջ։ Ազգային ժողովին մէջ երեսփոխան ունեցող «Շարժում-88» կուսակցութիւնն ալ առաջնային նկատած է սկզբունքներու քաղաքական համաձայնութիւնը, անկէ ետք միայն՝ միասնական թեկնածուի։

Որպէս թեկնածու անունը նշուածներէն Բակօ Սահակեան պատասխանելով «Ազատ Արցախ» թերթին հարցումներուն, ըսած է. «Նախագահի պաշտօնը ոչ այնքան քաղաքական առաւելութիւն է, որքան՝ իսկական պատասխանատւութիւն մարդկանց եւ պետութեան ճակատագրի հանդէպ»։ Իսկ Մասիս Մայիլեան համացանցային թերթի մը տուած հարցազրոյցին կարեւոր համարած է քաղաքական բոլոր ուժերուն շինիչ երկխօսութիւնը, որպէս պայման երկրին յետագայ զարգացումին ու ամրացումին։

ԼՂՀ նախագահական ընտրութեան բնականաբար նախատեսուած է դէտերու ներկայութիւնն ալ, ինչպէս լրատուներու ներկայացուցիչներուն։ Առաջիններէն տեղացիները լիազօրագիր ունենալու համար պէտք է դիմեն ու արձանագրուին մինչեւ Յուլիս 9ը, քուէարկութեան օրէն տասը օր առաջ։ Իսկ արտասահմանէն գացողներուն համար պայմանաժամը մինչեւ ընտրութեան նախորդ օրն է։ Իսկ մամուլի թղթակիցները կրնան նոյնպէս լիազօրագրի դիմում կատարել մինչեւ Յուլիս 18ը։

Պատրաստութեան առումով՝ արդէն սկսած են ընտրողներու ցանկերը լրացնելու, սրբագրելու աշխատանքները։ Անոնք կը տարուին թէ՛ տեղական ինքնակառավարման մարմիններուն, թէ՛ ոստիկանութեան կողմէ։

Թեկնածուներուն ընտրարշաւին համար ԼՂՀ Հանրային հեռատեսիլը եւ ձայնասփիւռը ամէն մէկուն 80 վայրկեան վճարովի, 30 վայրկեան ձրի ժամանակ կը տրամադրեն։ Ինչ կը վերաբերի մամուլին, բացի «Ազատ Արցախ»էն որ շաբաթը երեք անգամ լոյս կը տեսնէ, միւսները մեծ մասով երկշաբաթեայ են, յաւելեալ՝ ուշ-ուշ կը հասնին, կամ բնաւ չեն հասնիր հեռաւոր շրջաններ. այնպէս որ քարոզչական մասնաւոր դեր չեն կրնար կատարել։ Հաւանական կը նկատուի որ թեկնածուները իրենց ընտրարշաւին համար նախընտրեն հանրութեան հետ հանդիպումներու ձեւը։ Մանաւանդ որ երկրին տարածքը փոքր է, ինչ որ համեմատաբար դիւրութիւն կու տայ ընտրելի-ընտրող ժամադրութիւններուն։ Յետոյ նման փոքր շրջանակի մէջ ուր գրեթէ ամէն ոք իրար քիչ-շատ կը ճանչնայ, դէմ առ դէմ հանդիպումները աւելի անմիջական արդիւնք կու տան։

Նախագահական ընտրութիւնը, սպասելի է որ ադրբէջանական տրրտունջներու, խոչընդոտելու ջանքերու նոր գլուխ մը բանայ։ Բաքու աջ ու ձախին վերսկսի յայտարարել թէ օրինաւոր չէ այդ ընտրութիւնը որ անգամ մը եւս իր դերիշխանութիւնը կ'անտեսէ, եւլն.։ Հաւանօրէն միջազգային հիմնարկներ, հեղինակութիւններ որոնք հասցէ պիտի ընտրուին ադրբէջանական տրրտունջներուն, վարժ են այլեւս դանոնք դիմագրաւելու։

Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղցիին, ղեկավար դասէն մինչեւ ամենավերջին պարզ քաղաքացին մինչեւ հոս հասած պիտի չըլլար արդէն, եթէ լաւ մը ծամած, կլլած ու մարսած չըլլար շունին ու կարաւանին առածը։

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԸ ՓՈՐՁԱՔԱՐ Է ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՂՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Հ. Տինքի սպանութենէն երեք ամիս անցած է ու հետաքննութիւնը կ'ընթանայ երեւոյթ փրկելու նեղ, շատ նեղ լուսանցքի մը մէջ։ Ո՛չ ձերբակալուած քանի մը թափթփուքները կրնան «լուրջ» գործընթացի պատրանք ստեղծել, ոչ ալ լռութեան մէջ ամուր թաղուած բուն պատասխանատուներուն բացակայութիւնը կրնայ համոզել որ արարքը սառնկոյտի մը ահաւորութիւնը չունի։

Արդէն թուրք մամուլի ազատամիտ անուններուն մէջ սկսած են այս կամ այն ձեւով նոյն հաստատումները ընող գրութիւններ լոյս տեսնել։ Կայ հատուած մը որ Հ. Տինքի սպանութեան յաջորդած առաջին հակազդեցութիւններէն, մասնաւորաբար հարիւր հազարաւոր մարդոց երթէն յուսադրուած էր երկրին մէջ դէպի ազատամտութիւն դրական փոփոխութիւններ տեսնելու. բայց այսօր, անսպասելի պոռթկումէն երեք ամիս ետք, պատրանաթափ է ու կը մղուի անդրադառնալու թէ բոլոր դրական սպասումները Թուրքիոյ մէջ դատապարտուած են անելի մը։

Պոլսոյ «Պիանէթ» կայքէջին վրայ Ապրիլ 14ին տեղ գտած գրութիւն մը կ'ամփոփէ պահ մը ակնկալութիւններով տարուած թուրք քաղաքացիին ներկայի հոգեվիճակը։ Ստորագրուած է Ճէմ Խօզաթալայի կողմէ. ան Փրանսական համալսարանին ընկերաբանութեան ճիւղին դասախօսներէն է։ Իր խորագրով հարց կու տայ. «Յուսադրուած չէի՞նք»։ Յետոյ կը գրէ.

«Ինչ կը վերաբերի ինծի, ես յուսադրուած էի։ Տեսնելէ ետք Հ. Տինքի խժդժօրէն սպանութեան լուրը առնելով անմիջապէս փողոց իջած տասնեակ հազարաւորներու հակազդեցութիւնը, յուսադրուած էի։ Յոյսերս ամրացած էին երբ տեսած էի օրերով «Ակօս»ի խմբագրութեան առջեւ հերթ պահողները, ապա՝ յուղարկաւորութեան թափօրին մասնակից խղճամիտ հարիւր հազարաւորներու հակազդեցութիւնը։ Լրջօրէն սկսած էի մտածել թէ մեր երկրին մէջ քաղաքական ոճիրները այլեւս վերջ պիտի գտնէին։

Որպէս դրական երեւոյթ, գնահատած էի վարչապետ Էրտողանի յայտարարութիւնը թէ այս դատը պիտի հետապնդէր ամէ՛ն գնով, ո՛ւր որ ալ յանգէր ան։ Իրաւունք չունէի՞. Նախնական հետաքննութեան առաջին օրերուն ոճիրին ետին պահուած յարաբերութիւններուն յաջորդաբար բացայայտումը մտածել տուած էր ինծի թէ «այս անգամ մուտք կը գործենք հոլովոյթի մը մէջ ուր կարելի պիտի ըլլայ արարքին ետին մնացած խաւարը հարցաքննել»։

Յետոյ... յետոյ այդ հոլովոյթը փակուող դանակի շեղբի պէս ընդհատուեցաւ։ Սկսաւ յայտնի ըլլալ թէ ոճիրին հեղինակներուն եւ թելադրողներուն հարցաքննութեան հոլովոյթը պիտի սահմանափակուէր յարաբերութիւններու ցանցով մը. ան կը հիւսուէր Տրապիզոնի Փէլիթլի գաւառակէն քանի մը նոբելուկ պատանիի շուրջ ու կը համապատասխանէր «խաւար»ին միայն սառնկոյտին ջուրէն վեր մնացած մասին։

Յայտնի եղաւ որ Թ. Էրտողան աւելի կարեւոր կը նկատէր նախագահական աթոռը, քան՝ Հ. Տինքի ոճիրին բուն պատասխանատուներուն յայտնաբերումը։ Սակայն, կարելի՞ է ըսել թէ կառավարութեան ու արդարութեան դատական հոլովոյթին նկատմամբ հետաքրքրութեան նուազումին մէջ դեր չունեցաւ ոճիրէն անմիջապէս ետք «Բոլորս Հրանդ ենք» լոզունգով դատը հետապնդելու վճռակամութեան տէր հարիւր հազարաւորներուն յանձնառութեան տկարացումը։ Կամ, կրնա՞նք Թուրքիոյ ժողովուրդին մեղկութեան բացատրութեամբ թօթափել մեր պատասխանատուութիւնը։

Հետեւելով նախնական հարցաքննութեան մինչեւ այսօրուան ընթացքին, կը տեսնենք թէ, դժբախտաբար, դէմ յանդիման ենք Թուրքիոյ համար դասականացած պատկերի մը։

Ծիշդ ինչպէս մեզի ժամանակակից քաղաքային այլ ոճիրներու վարորդայնին, անգամ մը եւս ականատես կ'ըլլանք թէ հարիւր հազարաւորներու հակազդեցութենէն, դատը մինչեւ վերջին փուլը հետապնդելու պատասխանատուներու յայտարարութիւններէն ետք, ի վերջոյ գործը կը յանգի քանի մը «մանրուք»ի պատժուելուն ու ատով դատը բարձի թողի ընելու հոլովոյթին։ Ու մեր վկայութեան համեմատութեամբ ալ կը վերածուինք մեղսակիցի։

Բաց խօսելով, ինծի շատ իրատեսական չի թուիր որ ժողովրդավարական ցան ու ցիր ուժերը որոնք չկրցան կանխել Հ. Տինքի նախատեսելի ոճիրը ու այսօր ալ չեն յաջողիր այդ դատին որպէս հետապնդող բաւարար ճնշում մը բանեցնել, 2007ի ընտրութիւններուն «անկախ թեկնածու»ներով յաջողութեան երազներ փայփայեն։

Որովհետեւ այս դատին ընթացքը, այնպէս կը թուի որ փորձաքար մը պիտի ըլլայ ցոյց տալու թէ Թուրքիոյ մօտիկ ապագան պիտի գրուի չեչտուող զինուորամէտութեան ու ցեղապաշտութեան «սե՞ւ» մելանով. թէ խաղաղութեան, ժողովրդավարութեան ու եղբայրութեան «բազմագոյն» մելանով»։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԳԻՆ

(Մարտ 2007)

վարիչ խմբագիր՝ ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

հրատարակութիւն Համազգայինի Կեդրոնական Վարչութեան

Պէյրութ 2007

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

«ՇԱՐԱԿԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ Ե.-Ժ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ» ՆԻՒԹՈՎ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Համազգայինի եւ «Լարք» երաժըշտական ընկերակցութեան կազմակերպած եւ հայ երաժշտութեան նուիրուած լսարանի 4րդ դասախօսութիւնը տեղի ունեցած է Մարտ 27ին, «Լարք» երաժշտանոցի Կլէնտէյլի սրահին մէջ, իբրեւ նիւթ ունենալով՝ «Շարականագիտութիւնը Ե.-Ժ. դարերուն»: Երաժշտանոցին տնօրէնը՝ խմբավար Վաչէ Պարսումեան ներկայացուցած է դասախօսը՝ Գէորգ սրկ. Փանոյեան, եւ աւելցուցած թէ հայ կրօնական երաժշտութեան հսկայ ժառանգութիւն մը ունինք, որ մեծ աւանդ մը ըլլալով հանդերձ, դժբախտաբար շատ լաւ չէ պեղուած եւ ոչ ալ լաւ կերպով ուսումնասիրուած: Իր խօսքին սկիզբը դասախօսը շեշտած է թէ շարականագիտութեան մէջ ամէնէն կարեւորը անոր սկզբունքները գիտնալն է: Ապա ներկայացուած է հայ շարականագիրներէն Մեսրոպ Մաշտոցի, Սահակ Պարթեւի, Մովսէս Խորենացիի եւ այլոց գործերը: Դասախօսութեան վերջին բաժնով Գէորգ սրկ. Փանոյեան խօսած է հոգեւոր երաժշտութեան ունեցած 24 խազեր-գիծերու մասին, որոնք ժամանակի ընթացքին հասած էին 250ի, սակայն հետզհետէ կորսուած են: Կոմիտաս վարդապետ շատ փորձած է խազերու բանալին գտնել, սակայն չէ յաջողած:

***

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԼՍԱՐԱՆԻ Ե. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Համազգայինի եւ «Լարք» ընկերակցութեան կազմակերպած եւ հայ երաժշտութեան նուիրուած լսարանի Ե. դասախօսութիւնը տեղի ունեցած է Ապրիլ 3ին, «Լարք» երաժըշտանոցի սրահին մէջ, իբրեւ նիւթ ունենալով՝ «Հայ հոգեւոր երգը Ժ. դարէն ետք եւ Պատարագի երգեցողութիւնը»: Դասախօսը՝ Պարթեւ վրդ. Կիւլիւմեան, նախ անդրադարձած է Մաշտոցի, Սահակ Պարթեւի եւ Խորենացիի շարականագրութեան, շարականներու զարգացման եւ յատկապէս «Սաղմոս ասել»ուն: Անցնելով Բ. հազարամեակին, դասախօսը յիշած է Նարեկացին եւ Շնորհալին, պարզելով երկու հազարամեակներու տարբերութիւնները, նշելով որ Բ. հազարամեակին շարականի հասկացողութիւնը աւելի տպաւորիչ դարձաւ եւ սկսաւ կանոններ ունենալ: Ապա, Պարթեւ վրդ. ակնարկ մը նետելով մեր խազերուն վրայ, թուած է անոնց տարբերութիւններն ու բաժանումները եւ անդրադարձած Կիլիկիոյ շրջանին եւ յատկապէս Ներսէս Շնորհալիի օրերուն, հայկական խազերու բաժանումներուն եւ զարգացումին: Խօսելով հայ եկեղեցւոյ պատարագի մասին, դասախօսը նշած է թէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի օրէն թէեւ մենք պատարագ ունէինք, սակայն այսօրուան պատարագի նման չէր, այլ՝ Քրիստոսի մարմնին եւ արեան նուիրուած շարականներ կամ աղօթքներ էին:

***

400 ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐԻ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ «ՌՈԶ ԵՒ ԱԼԷՔ ՓԻԼԻՊՈՍ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Հոլիվուտի «Ռոզ եւ Ալէք Փիլիպոս» ազգային վարժարանի տնտեսական մարմնի կազմակերպութեամբ, Մարտ 31ին, տեղի ունեցած է դրամահաւաքի ձեռնարկ մը, տէր եւ տիկին Ժոզէֆ եւ Մէրի Աֆիֆիի բնակարանին մէջ: Ձեռնարկը վարած է դպրոցին հայերէնի դասատուներէն Սոնա Մատարեան: Խօսք առնելով տնօրէնը՝ Վիգէն Եագուպեան, նշած է թէ «Ռոզ եւ Ալէք Փիլիպոս» ազգային վարժարանը 37 տարիներ աշխատած է Հոլիվուտի հայահոծ շրջանին մէջ, իր ազգային ու կրթական պարտականութիւնները յաջողեցնելու համար: Ապա, տնօրէնը յայտարարելէ ետք Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ եւ ՀՕՄ-ի «Մայր» մասնաճիւղի կատարած նիւթական օժանդակութիւնները, յայտնած է թէ տէր եւ տիկին Յակոբ Տաղլեան 125 հազար տոլար նուիրած են դպրոցին, որուն պատասխանատուները՝ իբրեւ երախտագիտութիւն, վարժարանին գրադարանը կոչած են բարերար զոյգին անունով: Միւս կողմէ, Թաշճեան եղբայրներ եւ իրենց քոյրը՝ Մարի Պապիկեան, ի յիշատակ իրենց հօր՝ Ներսէս Թաշճեանի, նուիրած են 200 հազար տոլար: Որոշուած է վարժարանին մարզասրահը կոչել Ներսէս Թաշճեանի անունով: Տէր եւ տիկին Նաւասարդ եւ Մարալ Գազազեան և Մարկոսեան ընտանիք նուիրած են 20 հազար տոլար, իրենց հօր՝ Գէորգ Մարտիրոսեանի յիշատակին: Նախակրթարանի համակարգիչի աշխատանոցը կոչուած է Գէորգ Մարտիրոսեանի անունով: Այսպէսով ձեռնարկէն գոյացած է 400 հազար տոլար, ի նպաստ վարժարանի բարգաւաճման:

ԼՐԱՏՈՒ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ՀԱՅ ԸԼԼԱԼ

1. Երկրի մը մէջ ծնիլ, ուրիշ երկիր մը ապրիլ, տարբեր երկրի մը մէջ մեռնիլ եւ չորրորդ տեղ մը թաղուիլ:

2. Բազմաթիւ լեզուներ խօսիլ, սակայն ոեւէ մէկը կատարեալ չըգիտնալ, մանաւանդ հայերէնը:

3. Անսատուած ըլլալու իսկ պարագային, եկեղեցի յաճախել, կրօնական արարողութեանց հետեւիլ բան մը չհասկնալով:

4. Եկեղեցիի մը թաղական ըլլալ առանց անոր օրէնքները ճանչնալու:

5. Խոնարհ ըլլալ օտարներու հանդէպ եւ գոռոզ՝ իր ազգակիցներուն:

6. Ապրիլ օտար երկրի մը մէջ հայրենիքի կարօտով եւ հայրենիքի մէջ՝ օտար երկիրներ երազելով:

7. Ողբալ հայերէն լեզուին նահանջին, բայց տան մէջ օտար լեզուով խօսիլ:

8. Ընկերային դիրքը բարձրանալուն զուգահեռ հայութիւնը մոռնալ, զայն յիշել միայն երբ ծերութեան դուռը հասնի:

9. Ունենալ արեւելահայերէն եւ արեւմտահայերէն, երկու ուղղագրութեամբ:

10. Օտար լեզուով խօսիլ, հայերէն աղօթել, թրքերէն երգել եւ հայհոյել:

Այս անստորագիր ասացուածքները քաղած եմ տարիներ առաջ. ուզեցի զանոնք թերթին յանձնել նըկատելով անոնց այժմէականութիւնը, անշուշտ միշտ յարգելով բացառութիւնները:

ԱՏՐԻՆԷ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Համազգայինի տեղւոյն Սանահին մասնաճիւղի Գրական յանձնախումբին, Մարտ 27ին, երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Շանթի թատերական վաստակին: Երեկոյթին բացումը կատարած է Արշօ Գանաճեան, որ ներկայացուցած է օրուան դասախօսը՝ Վիգէն Թիւֆէնքճեան: Ան յայտնած է թէ իր դասախօսութիւնը քաղուած է իր այն տարիներու երկայնքին պատրաստած է քանի սկսած է 1987ին, երբ առաջին անգամ Համազգայինի «Պետրոս Ադամեան» թատերախումբի ղեկավարներէն Նուարդ Թերլեմեզեան կը բեմադրէր «Կայսրը» եւ իրեն վստահած էր Օհան Գուրգէնի դերը: Այդ թուականէն մօտէն ուսումնասիրած է Շանթի թատրոնը եւ յայտնաբերած է Շէյքըսփիրեան եւ Իպսէնեան տեսարաններու եւ կացութիւններու ներկայութիւնը Շանթի թատերգութիւններուն մէջ:

***

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՀԱՅ ինքնավարութեան նորընտիր կազմը Մարտ 24ին գումարած է առաջին ժողովը: 25 անդամները ընտրած են ղեկավար մարմինը: Նախագահ ընտրըւած է Ադամ Սարգսեան, տեղակալներ՝ Նիկողոս Յակոբեան, Համլէթ Նազարեան եւ Գագիկ Զօթեան: Ժողովին ներկայ գտնուած են Հունգարիոյ Փոքրամասնութիւններու վարչութենէն դէմքեր:

ԱԹԱԹԻՒՐՔԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՍԻՄՈՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Աթաթիւրք անժպիտ կը լսէ իր աղջկան համար ըսուած բոլոր գովասանքները, եւ անխօս ու գլխահակ՝ արագ քայլերով կը դիմէ դէպի ելքի դուռը...

Է՜հ, իր միակ աղջիկը մինակ չէ երկինքին մէջ...

Աթաթիւրքին ետեւէն՝ բոլորն ալ դուրս կու գան:

Քանի մը վայրկեանէն կը պարպուի օդակայանի պաշտօնական դարատափը:

Նոյն օրը թրքական բոլոր օրաթերթերու առաջին էջի գրաշարները արդէն կը շարեն խորագիրներ՝ խոշորագոյն տառերով. «Աթաթիւրքին աղջիկը կը ռմբակոծէ Տերսիմը», «Թուրքիոյ առաջին օդաչուուհին հիմա երկինքի մէջ է», «Մեր էգ Գայլը հիմա կը յօշոտէ երկինքը», «էգ առիւծը կը ճանկէ Տերսիմի նապաստակները», «Թուրք գահրամա'ն (դիւցազնական) ցեղը միայն կրնայ ծնիլ Սապիհա հանըմներ», «Սապիհա հանըմ հարազատ ծնունդն է հերոսներու հերոսին՝ Աթաթիւրքին», «Թրքական պանծալի յեղափոխութիւնը միայն կրնայ թրքուհին երկինք բարձրացնել»...

Մինչ Թուրքիոյ առաջին օդանաւորդուհին, առաջի'ն կին զինուորը, երկնային ամազոնը, մէս-մինակը իր ռմբաձիգ օդանաւին մէջ, կը շարունակէ բարձրանալ վեր. արդէն հասած է 7000 մեթր բարձրութեան մը: Կը քակէ իր վարսակալին վզկապը, դլխամասը ետ կը տանի եւ խռով աչքերով կը նայի դիմացի տախտակին, ուր բազմաթիւ սլաքներ կը շրջին իրենց բոլորակներուն մէջ՝ պզտիկ ձուկերու պէս: Անոնց լեզուն լաւ գիտէ Սապիհան: Բայց կարծէք իր միտքը այսօր, այս վսեմ ժամուն, ցրուած է:

Ի՜նչ երազ էր տեսած գիշերը... Բայց հարկ է երկինքէն, ռատիօ-հեռախօսով առաջին ողջոյնը ղրկել հօրը. արդէն կէս ժամ եղած է Անգարայէն հեռանալուն:

– Պապաճըղըմ (հայրիկ), մեր սրբազան երկինքէն համբոյր քեզի: Ես կը սուրամ արծիւի մը պէս...

Վարէն, հայրիկը, Աթաթիւրքը կը պատասխանէ օդի առաջին գաւթը ձեռքին.

– Եաւրո'ւմ, Թուրքիոյ երկինքը պատւանդանդ է: Դուն իմին քը'զ (էգ) արծիւ, մագիլներովդ ճանկէ Տերսիմի լեռնակոյտը եւ չլրտէ Մուրատին (Եփրատ) մէջ:

Եւ Սապիհա հանըմ կը սուրայ դէպի Տերսիմ, ուր այդ օրերուն (1937) ապըստամբութեան դրօշ պարզած են Քիւրտերը:

Կը բանայ քարտէսը. ուշադիր կ'ուզէ նայիլ իր ուղեծիրին՝ կարմիր բոլորակներուն – Ատանա, Կազի Այնթապ, Մալաթիա, Էլազիզ (Խարբերդ) եւ անկէ շրջադարձով մը դէպի Տերսիմ, զոր պիտի ռմբակոծէ: Իրեն արտօնութիւն տըրուած է իջնել Ատանա, եթէ հարկ տեսնէ, եւ Էլազիզ, եւ այս Տերսիմը պաշարող թրքական զօրքերու սպայակոյտին հետ կապ պահելով՝ համակարգեալ ռմբակոծումի ենթարկել Տերսիմը:

Կրկին կը նայի քարտէսին. կարծէք անշարժ չեն կարմիր կէտերը. կը խաղան իր աչքերուն առջեւ... Օդանաւին ընտանի աղմուկը կը հեռանայ իրմէ... Իրա՞. ինք մէս-մինակ է, տասհազար մեթր բարձրութեան մը վրայ, ամպերէն վեր, առանձին սուրացող օդանաւի մը մէջ, որուն կարծէք մէկ մասը եղած ըլլար ինք:

Կ'ուզէ մտածումները կեդրոնացնել գործին, իր վե՛հ առաքելութեան վրայ. կ'ուզէ իր կոյս մտքին մէջ ունենալ միայն իր հայրիկը՝ Աթաթիւրքը, իր օդանաւը, իր այսօրուան առաքելութիւնը... բայց կարծէք թէ չի կրնար հաւաքել իր մտածումները եւ անոնց ղեկը ուժգին բռնել՝ ինչպէս իր օդանաւին:

Երէկ գիշեր ի՜նչ երազ տեսած էր... Մայրի՞կ տեսած էր, ի՞ր մայրիկը... Միթէ ինք մայրիկ ունեցա՞ծ է, թէ ոչ քրիստոնեաներուն Քրիստոսի պէս, անոր հակառակ, միայն մէկ ծնողի, հօր մը ծնունդն էր...

Յանկարծ, երկնային ու սուրացող մինակութեան մէջ, լսեց շատ յստակ կանչ մը.

– Խաթո'ւն...

Ցնցուեցաւ Սապիհա հանըմ եւ իր օդանաւը երկինքին մէջ անհնազանդ շարժումներ ըրաւ եւ դլուխ-կոծի պտոյտներ գործեց: Բարեբախտաբար սթափեցաւ եւ ձեռքերը նետեց իրմէ հեռացած ղեկին, եւ կրցաւ օդանաւին քիթը ուղղել հորիզոնական...

Սիրտը կը տրոփէր...

Ո՞վ էր կանչողը. մայրիկի՞ ձայն էր ... բայց ո՞վ էր Խաթունը...

Սապիհան, երկինքին մէջ, Ատանա տանող ճամբուն մօտ, պրկեց իր աչքերը, հաւաքեց իր ամէնէն վաղ յուշանըրշխարները...

(Շար. 2)

Տիկին Իրմա Ագմանօղլու եւ զաւակները՝ Թանիա, Քրիսթին,
Այրի Տիկին Էկլանթին Ագմանօղլու (Նիս)
խոր ցաւով կը գուժեն իրեն յոյժ սիրեցեալամուսնոյն, հօր ու զաւկին՝

ՊԵՐՃ ԱԳՄԱՆՕՂԼՈՒ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, 66 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Չորեքշաբթի, Ապրիլ 18ին, Ալֆորվիլի Սուրբ Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Նիս, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Eglantine Akmanoglu
131 Promenade des Anglais, 06000 Nice

⁂

Այս տխուր առթիւ Ներսէս Տուրման 100 Եւրօ կը նուիրէ Ռենսիի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն):

Soirée Débat

AMNESTY INTERNATIONAL
Le Secteur Ile-de-France Sud-Ouest et le groupe 121 — Chaville-Vélizy-Viroflay
vous invitent à participer à une soirée débat
« N O U S A V O N S B U L A M E M E E A U »
(Documentaire)
En présence de l'auteur
SERGE AVEDIKIAN
Mardi 24 avril à 20h30
Atrium de Chaville
3 parvis Robert Schuman
— Libre participation —
Renseignements : 01 30 24 03 28

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր եղբօր՝ Րաֆֆիի 60րդ, հօր՝ Յակոբի 37րդ եւ մօր՝ Մաքրիհէ Թորոսեանի 26րդ մահուան տարելիցներուն առթիւ Օննիկ Թորոսեան 300 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 24

ՊԱՏԱՐԱԳ՝
Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ԲԻՒՐԱՒՈՐ ՄԵՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ.
92ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

Պատարագ՝ ժամը 15ին:

Յետ պատարագի՝ աղօթք՝ «Կոմիտաս Վարդապետին եւ Մեծ Եղեռնի նահատակներու նուիրուած յուշարձան»ին առջեւ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LA SECTION SOSSE MAYRIG DE MARSEILLE
organise un voyage le **5 Mai** au musée de l'Arles et de la Provence antique : l'exposition est intitulée **«Au pied du Mont Ararat — Splendeur de l'Arménie antique».**
Prix tout compris 50 Euros.
Réservation :
Tél. : Denise 04 91 37 63 64
Marie 04 91 67 54 58

92ème Anniversaire du génocide des Arméniens

P A R I S

21 et 22 avril

12h00 à 19h00 : D'un génocide à l'autre : 1915 mains pour le Darfour. Sur le Parvis de Notre-Dame de Paris, les stèles de la vigilance arménienne contre le négationnisme et la stèle en hommage à Hrant Dink feront face à une immense toile dressée pour témoigner votre solidarité aux Darfouris en y apposant l'empreinte de vos mains.

23 avril

17h00 à 23h00 : Veillée organisée par les organisations de jeunesse arménienne sur le Parvis de Notre-Dame de Paris. Quatre stands (culture, génocide, négationnisme, stand participatif) et animation artistique; prises de paroles.

18h00 : Ravivage de la Flamme au Soldat Inconnu Arc de Triomphe.

24 avril

17h00 : Rassemblement devant la Statue de Komitas,
Place du Canada - Cours Albert 1er
75008 Paris

A l'occasion de ce rassemblement dédié au million et demi de victimes du génocide arménien de 1915, le CCAF rendra hommage à Hrant Dink, journaliste arménien de citoyenneté turque, assassiné par les ultranationalistes à Istanbul le 19 janvier.

Prises de paroles. Manifestation en direction de l'Ambassade de Turquie, Avenue des Champs Elysées
75008 Paris

M A R S E I L L E

LE MARATHON DES 12 ÉGLISES

3ème édition

Samedi 21 avril
(40,5 kilomètres à travers Marseille)

- Départ à 10h00 :
  église de Campagne Frèze
  41 allée du Petit Pont
  Marseille 15ème
- Arrivée :
  cathédrale arménienne du Prado
  339 avenue du Prado
  Marseille 8ème
- 18h30 : ravivage de la flamme de la Mémoire au monument de la cathédrale du Prado

⁂

Dans le cadre de la commémoration du Génocide
Samedi 21 Avril à 20h15
La M.A.J.C. et l'Association «Les 3 A»
12-14, Rue Saint Bazile
13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09
Présentent :
En homamge aux poètes disparus, victimes du génocide du 24 avril 1915
L A D E R N I E R E P R I E R E
Poésie, Musique, Danse
Participation aux frais : 5 euros

⁂

MARDI 24 AVRIL

11h : Dépot de gerbes et prière au mémorial du génocide arménien (Esplanade L2 - Beaumont)

16h30
RASSEMBLEMENT - MANIFESTATION DE MARSEILLE ET DE SA REGION
Place Castellane - Marseille 6ème

17h30 : Marche vers le Consulat de Turquie

18h15 : Cérémonie de requiem en la cathédrale apostolique arménienne

19h : Fin des commémorations et extinction de la flamme de la Mémoire

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի վարչութիւնը մասնաճիւղի հիմնադրութեան 30ամեակի ձեռնարկներու ծիրէն ներս կը կազմակերպէ Եւրոպայի միջշրջանային ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի մրցաշարք, բաժակ՝ «ՍՈՒՐԷՆ ՄԻՐԱՏԵԱՆ»:

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ.Մ.Ը.Մ.–ի շրջաններն ու զանազան մարզական միութիւններ՝ Անգլիա, Հոլանտա, Պուտափէշտ, Գերմանիա, Թորոնթօ, Մարսէյլ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանս:

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ Մայիս 17, 18 եւ 19ին Իսի-լէ-Մուլինոյի «Ալէն Միմուն» դաշտին վրայ, առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ.– 1 rue Rabelais — 92130:

Մրցաշարքի փակման արարողութիւնը պիտի կայանայ Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 16ին:

Իսկ Շաբաթ, Մայիս 19ի երեկոյեան, ժամը 20.30էն սկսեալ, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ Խ Ր Ա Խ Ճ Ա Ն Ք – Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս -ը, Իսի-լէ-Մուլինոյի **PACI** սրահին մէջ. հասցէ՝ 25 avenue Victor Cresson — 92130:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.–
01 44 05 17 77 կամ 06 80 88 12 24

MESSE A NOTRE DAME DE PARIS

Monseigneur Grégoire GHABROYAN
Evêque des Arméniens catholiques de France
célébrera la Divine Liturgie en rite arménien
pour la commémoration du 92ème anniversaire du Génocide d'un million et demi d'Arméniens tués en Turquie de 1915 à 1918,
le dimanche 22 avril à 15h00
en la Cathédrale Notre-Dame de Paris.
L'homélie sera prononcée par S. Em. Mgr Jean-Marie LUSTIGER

Archevêque émérite de Paris
A l'issue de la Divine Liturgie, une réunion amicale aura lieu au Centre Saint-Mesrob,
10 bis, rue Thouin — Paris 5ème

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.

arménie mon amie

AGENDA

Rétrospective des films de
Rouben Mamoulian
DU 10 AVRIL AU 6 MAI
Cinémathèque de Paris
51 rue de Bercy — 75012 Paris
www.cinematheque.fr
Contact : 01 71 19 34 19
E-mail : mamoulian@cinematheque.fr

⁂

H O M M A G E A
Arshile Gorky

Du 4 avril au 4 juin
EXPOSITION DE DESSINS ET DE PEINTURES
Centre Culturel Calouste Gulbenkian
51 avenue d'Iéna, 75116 Paris
Du lundi au vendredi, de 9h à 17h30
et
Centre Pompidou, rue Beaubourg, Paris

⁂

C A C H A N

La municipalité de Cachan en partenariat avec la CBAF «section Bagneux - Cachan» présente ·
Une soirée de musiques arméniennes
3 groupes : PAPIERS D'ARMENIES, LAVACH', DUO SAZ PELOUL.
le **Jeudi 26 Avril à 20h30**
au théâtre de Cachan
21 avenue Louis Georgeon
Réservation : 01 45 47 72 41

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France
CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 24
MARDI
24 AVRIL
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·692
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
82e ANNEE — N° 21·692

ՊՈԼԻՍ

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թրքահայոց պատրիարքը դատապարտելէ ետք Մալաթիայի մէջ գործուած ոճիրը, անոր որպէս անմիջական հակազդեցութիւն «Բոլորս քրիստոնեայ ենք» ցուցանակներով կատարուած ցոյցը մտահոգիչ նկատած է: Բացատրած է թէ ինչպէս Հրանդ Տինքի սպանութեան յաջորդած «Բոլորս Հայ ենք» ցուցանակները վրդոված էին զինք, մտածելով որ Հայը ծայրայեղ ազգայնական տարրերուն թիրախին պիտի վերածէին, այսօր նոյն հոգեվիճակը կ'ունենայ, ի տես «Բոլորս քրիստոնեայ ենք» ցուցանակներուն, որոնք լաւ բան չեն խոստանար:

Մեսրոպ արքեպիսկոպոս ակնարկած է նաեւ «քրիստոնէական առաքելութիւն» որակումով մամուլին մէջ տեղ գտած հակազդեցութեան. ըսած է. «մեր երկրին մէջ զոր լաիք կը կոչենք, փոխանակ այլ կրօնքներու դէմ ինքնավստահութեան պակասի, հարկ է լայնախոհութիւն ցոյց տրուի: Քրիստոնէութիւնը ընդունած մահմետականներուն թիւը տրուածին չափ մեծ չէ, արդէն անոնց մեծ մասը կը պատկանի անցեալին քրիստոնեայ եղած ընտանիքներու»:

ՎԱՂՈՒԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝

ՍԱՐՔՈԶԻ ԿԱՄ ՌՈՒԱՅԱԼ

ԼԱՅՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՏ ԲԱՆ ԿԱԽՈՒՄ ՈՒՆԻ ՊԱՅՐՈՒԷՆ

Ինչ որ ամիսներէ ի վեր նախատեսուած էր, չըսելու համար պարտադրուած մեդիաներու կողմէ, պատահեցաւ Ապրիլ 22ին: Նախագահական ընտրութեան ա. շրջանի գլուխը հասան Ն. Սարքոզի եւ Ս. Ռուայալ եւ Մայիս 6ին, հարկ է ընտրել այս երկուքին միջեւ: Քուէարկութեան մասնակցութեան ծաւալը նախընթաց չունէր քանի հասած էր մօտ 85%ի: Ն. Սարքոզի կը ստանար ձայներու 31·11%ը իսկ Սեկոլէն Ռուայալ 25·84%ը: Երրորդ դիրքի վրայ կը հասնի Ֆր. Պայրու, որ 18·5%ով ճակատագրական դեր կրնայ խաղալ: Մինչ, երկու գլխաւոր թեկնածուները՝ Սարքոզի եւ Ռուայալ եղյթ կ'ունենային, մէկը սալ Կավօ, միւսը՝ Մել, Ֆր. Պայրու կը յայտնէր թէ նոր կուսակցութիւն մը ծնած է՝ կեդրոնը, ինք երբեք ետ պիտի չերթայ, ու կը պարզուէր որ տեսակէտը պիտի արտայայտէ Չորեքշաբթի, Ապրիլ 25ին, մամուլի ասուլիսի մը միջոցաւ: 4րդ, եւ իրեն համար շատ տկար դիրքի վրայ է Ժ.-Մ. լը Փէնի Ազգային ճակատը, որ հազիւ 10·5%ի համեմատութեան մը հասած է: Ինք ալ պիտի արտայայտուի Մայիս 1ին: Այս չորսերէն զատ, ոչ ոք ստացած է 5%ի անհրաժեշտ ձայները որպէսզի ծախքերը հատուցուին: Գլուխն է միայն Օ. Պըզանսընօ 4·3%ով, միւսները, բոլորն ալ շատ ցած համեմատութիւններու հասած էին: Ձախի հոսանքներուն մէջ, Տ. Վուանէ (Կանաչ), Մարի-Ժորժ Պիւֆէ (Համայնավար) եւ Արլէթ Լակիյէ (Բանուորական պայքար), անմիջապէս յայտարարեցին որ հարկ է քուէարկել ի նպաստ Ս. Ռուայալի, նոյնիսկ եթէ ակնկալուածը չէ: Պըզանսընօ, բացէ ի բաց, նման յայտարարութիւն չըրաւ, բայց, ըսաւ միայն թէ հարկ է պարտութեան մատնել աջը: Սարքոզիի ստացած ձայները, կարելի է պատմական իսկ նկատել, ինչ որ, առաջին շրջանին իրեն տուած էր արտակարգ խանդավառութիւն մը, որ զինքը մղեց Փարիզի փողոցները շրջագայելու: Ս. Ռուայալ, իր ելոյթին մէջ ճչդեց թէ բոլորովին ազատ է, ոչ մէկ խմբակէ կախում ունի և պիտի գործէ ժողովուրդին հետ: Ամէն պարագայի մէջ, վերջնական վճիռը ապահով չէ Սարքոզիի համար, քանի շատ բան կախում ունի Պայրուի եւ լը Փէնի ստացած ձայներէն: Մայիս 2ին, վիճարկում մը տեղի պէտի ունենայ Սարքոզիի և Ռուայալի միջեւ: Մինչ այդ թէ Սարքոզի թէ Ռուայալ գաղտագողի հրաւէրներ կը կարդան Պայրուի քուէարկողներուն: Բայց, ինք ալ (Պայրու), իր բանբերն ալ Մարիէլ տը Սառնէզ ճշդեցին թէ ծախու չէ:

ՓԱՐԻԶ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Ապրիլ 21ին եւ 22ին, Նոթր-Տամի մայր տաճարին հրապարակին վրայ ոգեկոչուեցան Հայոց Ցեղասպանութիւնը, Ժխտումի յանցագործութիւնը, Հրանդ Տինքի յիշատակը եւ Տարփուրը, զանազան ձեռնարկներով:

***

Կիրակի Ապրիլ 22ին, ժամը 15ին, տեղի կ'ունենար աւանդական պատարագը, զոր մատոյց Գրիգոր եպիսկ. Կապրոյեան: Արարողութեան սկիզբը, Գրիգոր եպիսկոպոս յայտնեց թէ կարդինալ Լիւսթիժէ, առողջական պատճառներով չէր կրցած ներկայ ըլլալ եւ զինքը կը փոխարինէր Տիժոնի արքեպիսկոպոսը՝ գերպ. Մինչէլ Գոլոնի: Գրիգոր եպիսկ. նախ ֆրանսերէն, ապա հայերէն, անդրադարձաւ Հայոց ցեղասպանութեան, ողջունելէ ետք քոյր եկեղեցիներու հովուապետերը, Հայաստանի եւ Լիբանանի դեսպանները, Պրն. Փաթրիք Տէվէճեանը: Շեշտեց թէ հակառակ կրած տառապանքներուն, հայ ժողովուրդը չէ որ պիտի ուրանայ իր քրիստոնէական արմատները: Պէտք չէ վախնալ, ըսաւ, անոնցմէ որ կը ըսպաննեն մարմինը, վասնզի չեն կրնար սպաննել հոգին: Հայուն հայրենասէր հոգին կը մնայ:

Տիժոնի արքեպիսկոպոսը աւուր պատշաճի հոգեւոր ճառ մը արտասանեց, ծանրանալով հայ ժողովուրդին ապրած ցեղասպանութեան սարսափին վրայ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՊԱՅԹՈՒՑԻԿՈՎ ՄԱՀԱՓՈՐՁ

Ապրիլ 19ի կէսօրին Էրեբունի համայնքին մէջ պայթուցիկ նետուած է սրճարանի մը վրայ ուր գտնուած է Արամ Վարդանեան անուն թաղային հեղինակութիւն մը, «Վաարեչի Ապեր» կոչուած: Ան երբ նկատած է պայթուցիկ նետողները, կրակած է անոնց ուղղութեամբ, որոնք նոյն ձեւով պատասխանած են իրեն: Այդ միջոցին կոտրտած ապակիներէն վիրաւորուած է երախայ մը:

Ոստիկանութիւնը հարցաքննութեան ձեռնարկած է պարզելու համար պայթուցիկ նետողներուն ինքնութիւնը: Ըստ շրջող վարկածներու, Ա. Վարդանեան լարուած յարաբերութիւն ունեցած է Էրեբունիի թաղապետ Մհեր Սեդրակեանի հետ երբ փորձած է անոր շրջանին մէջ «Բարգաւաճ Հայաստան»ի քարոզչութիւն ընել, մինչ թաղապետը հանրապետական է:

***

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ազգային ժողովի նախագահ Տ. Թորոսեան լատուիացի արտաքին գործերու նախարար Ա. Փապրիքսի հետ հանդիպումին որոշ լաւատեսութեամբ արտայայտուած է Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման հեռանկարներուն մասին: Ան ըսած է թէ Մինսկի խումբին նախագահները մշակած են լուծումի շրջանակ մը ուր ինքնորոշման իրաւունքը եւ պետական տարածքի ամբողջականութիւնը միասնաբար տեղ գտած են: Տ. Թորոսեան կը հաւատայ որ այդ շրջանակը կրնայ լուծումի մը առաջնորդել:

Ինչ կը վերաբերի Ատրպէյճանի կեցուածքին, Ազգային ժողովի նախագահը բաւական սկեպտիկ յայտնըւած է, ըսելով որ հարցը լուծելու ձգտումը եւ ռազմական ամէնօրեայ յայտարարութիւնները յարիր չեն իրարու:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՆԱԽԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան յայտնած է թէ իր յաջորդութեան համար ամէնէն յարմար թեկնածուն կը նկատէ Ազգային ապահովութեան վարչութեան պետ Բ. Սահակեանը: Ան անդամ է ժողովրդավար Արցախի միութեան, ինչպէս Ա. Ղուկասեան: Իր գլխաւոր մրցակիցը պիտի ըլլայ արտաքին գործերու փոխ նախարար Մասիս Մայիլեան:

***

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴՐՕՇԱԿ ԱՐԱԳԱԾԻ ՎՐԱՅ

Արագածի վրայ թրքական դրօշակի մը յայտնութիւնը հակազդեցութիւններու պատճառ եղած է Հայաստանի մէջ: Դրօշակը հայկական եռագոյնին հետ բարձրացուցած է հայեւթրքական արշաւախումբ մը որ մագլցած է Հայաստանի բարձրագոյն այդ գագաթը: Հայ արիական միաբանութիւնը յայտարարութեամբ մը եղածը ոտնձգութիւն համարած է ցեղասպանութեան զոհ մեր նահատակներուն եւ ազգային արժանապատուութեան դէմ:

***

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ ՊԵԼԿՐԱՏԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ատրպէյճանի իր պաշտօնակից Է. Մամէտեարովի հետ Պելկրատի իր վերջին հանդիպումին (Ապրիլ 18) մասին արտայայտուելով Վ. Օսկանեան ըսած է թէ բաւական հանգիստ պայմաններու մէջ անցած ընական հանդիպում մըն էր: Ապա աւելցուցած է թէ այսուհանդերձ տակաւին կանուխ է արժեւորել անոր արդիւնքները, քանի որ Մինսկի խումբին ներկայացուցած բանակցային փաստաթուղթը ներկայացուած է երկու երկիրներու նախագահներու քննարկումին:

***

ԲԱՑՈՒՄ Կ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Ծննդեան 75ամեակին առթիւ Հայաստանի ժողովրդական կուսակցութեան շէնքին առաջին յարկին մէջ բացուած է ծանօթ պետական դէմք Կարէն Դեմիրճեանի թանգարանը, բացումը կատարած է Հայաստանի նոր վարչապետ Ս. Սարգսեան, Կ. Դեմիրճեանի այրիին հետ: Ներկայ գտնուած են Ազգային ժողովի նախագահը, մշակոյթի նախարարը, երեսփոխաններ, մտաւորականներ եւ հոծ բազմութիւն մը:

Թանգարանին մէջ կը ցուցադրըւին անձնական իրեր, կահ-կարասի, օտար ղեկավարներու նուէրներ, եւլն.: Թանգարանին տնօրէնն է Վահագն Մամեան: Շէքի հասցէն է. Ղազար Փարպեցի 7:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԱԽՈՅԵԱՆՆԵՐԸ

Ստրազպուրկի մէջ տեղ ունեցած ծանրաբարձութեան Եւրոպայի ախոյեանութեան երկու հայ մարզիկ ոսկի մետալի արժանացած են: Առաջինը 19 տարեկան Մելինէ Դալուզեանն է (63 քկ.) որ երկմարտի մէջ 243 քկ.ով (108+135) Եւրոպայի ախոյեան հռչակուած է: Այրերու խումբէն Սերգէյ Պետրոսեան (Ռուսաստան) նոյնպէս 19 տարեկան, երկմարտի մէջ 289 քկ. (130+159) արդիւնքով առաջին տեղը գրաւած է:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐԷՆ

ԶՕՀՐԱՊ ԵՒ ՎԱՐԴԳԷՍ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ա.

Պոլիսէն մինչեւ Ուրֆա, իրենց ցաւատանջ ուղեւորութեան միջոցին, երկու նահատակները, Զօհրապ եւ Վարդգէս, գուրգուրոտ ականածանքով մը ողջունուած են Հայերուն կողմէ: Երբ իրենց աքսորումէն երկու ամիս ետքը ես ալ նոյն ճամբով մինչեւ Հալէպ գացի, տեսայ, որ իրենց յիշատակը ամէնուն մտքին մէջ դեռ վառ մնացած էր: Գոնիա, Ատանա, Հալէպ, ամէն տեղ այդ անդրանիկ զոհերուն վրայ կը խօսէին: Հակառակ ոստիկանական հսկողութեան՝ շատ Հայեր, վտանգը աչք առնելով, գացած տեսնուած էին իրենց հետ ու հիմա երկիւղածութեամբ կը վերյիշէին անոնց վերջին խօսքերը:

Ամէնուն վրայ խորին տպաւորութիւն թողած էր Զօհրապի ընկճուած վիճակը. մինչ Վարդգէս զուարթ անտարբերութեամբ եւ ծիծաղկոտ դէմքով մը կը շատախօսէր իրենց մօտեցողներուն՝ Զօհրապ հազիւ լռութիւնը կը խզէր քանի մը խօսք արտասանելու համար: Ամբողջ ժամեր անընդհատ կը ծխէր, մտածմունքի մէջ ընկղմած:

Վարդգէս, միշտ լաւատես, կը ջանայ եղեր մխիթարել ու սրտապնդել իր բարեկամը, բայց ի զո՜ւր:

– Մեզի մեռցնելու կը տանին,– կը կրկնէ եղեր Զօհրապ:

Հալէպի մէջ, Պարոն Օթէլի տէրը՝ Պրն. Մազլըմեան, քանիցս ճաշի կը հրաւիրէ երկու տարագիրները, որովհետեւ հոն գտնուած ատեննին բաւական լայն ազատութիւն տրուած է եղեր իրենց: Տիկին Մազլըմեան պատմած է ինծի, թէ սեղանին վրայ ախորժակով կ'ուտէր Վարդգէս, մինչդեռ Զօհրապ հազիւ քանի մը պատառ կ'առնէր, ան ալ ստիպումներով: Յաճախ լալով կը յիշէր իր կինն ու զաւակները:

Զօհրապ իր ձերբակալման պարագաները պատմած է Պրն. Մազլըմեանի: Կ'արժէ, որ յիշենք զանոնք:

Ձերբակալման գիշերը Զօհրապ Սէրքըլ տ'Օրիանի մէջ մինչեւ կէս գիշեր թուղթ խաղացեր է Թալաթ փաշայի եւ Խալիլ պէյի հետ: Յետոյ ոտքի կ'ելլէ մեկնելու համար: Թալաթ ինքն ալ ոտքի կ'ելլէ ու մօտենալով Զօհրապի՝ անոր երեսը կը համբուրէ:

Համակրանքի այս անսովոր ցոյցը կը շփոթեցնէ Զօհրապը:

– Ինչո՞ւ համար այս համբոյրը,– կը հարցնէ:

– Սրտէս բխաւ,– կը պատասխանէ միւսը:

Զօհրապ դուրս կ'ելլէ սրահէն չափազանց յուզուած: Նախազգացում մը կ'ունենայ, թէ այդ համբոյրը աղէտաւոր նշան մըն է:

Դուրսը տաք ու գեղեցիկ գիշեր մըն էր: Կ'որոշէ հետիոտն երթալ մինչեւ իր՝ Այազ փաշայի բնակարանը: Հազիւ ճամբայ ելած՝ կը նշմարէ, որ մէկը կը հետապնդէ զինքը: Պահ մը կը խորհի, որ թերեւս սխալ ենթադրութիւն մըն է ըրածը եւ փողոցին միւս կողմը կ'անցնի: Մարդն ալ կը հետեւի իրեն: Զօհրապ քայլերը կ'արագացնէ, նոյնը կ'ընէ զինքը հետապնդողը, վերջապէս՝ անհամբեր ետին կը դառնայ եւ կ'ըսէ.

– Արդեօք զի՞ս կը հետապնդէք:

– Այո,– կը պատասխանէ միւսը, որ ոստիկանութեան քոմիսէր մըն է եղեր:

– Ինչո՞ւ համար...

– Այնպէս հրաման եղած է ինծի:

– Գիտէ՞ք, թէ ես ով եմ:

– Այո, Զօհրապ էֆէնտին:

– Բայց սխալմունք մը ըլլալու է,– կը գոչէ խեղճը, ես հիմա Ներքին գործոց նախարարին հետ էի...

– Կրնայ ըլլալ, բայց ինծի տրուած հրամանը բացարձակ է եւ ըստիպուած եմ հպատակելու: Զօհրապ, ճարահատ, ճամբան կը շարունակէ ու կը հասնի բնակարանը, որուն դրան առջեւ ոստիկան մը կը սպասէր: Քոմիսէր եւ ոստիկան ափարթըմանին սանդուխներէն վեր, կը հետեւին իրեն:

– Ի՞նչ է ձեզի տրուած հրամանը,– կը հարցնէ Զօհրապ:

– Ձեզ ոստիկանատուն տանիլ:

– Հիմա՞, անմիջապէ՞ս...

– Այո, անմիջապէս:

– Եւ եթէ երթալ չուզեմ:

– Այն ատեն բռնի պիտի տանինք:

– Չէ՞ք գիտեր, որ ես մէպուս եմ:

– Գիտենք, բայց մեզի տրուած հրամանը բացարձակ է:

Քոմիսէրը կը յայտնէ նաեւ, որ հետեւեալ առտու իսկ, այսինքն քանի մը ժամէն, ճամբայ պիտի ելլէ, հետեւաբար անհրաժեշտ գոյքերը կրնայ հետը առնել:

Զօհրապ կը մտնէ իր բնակարանը, ձայն կու տայ իրեններուն, եւ ափյափոյ պայուսակ մը պատրաստելէ ետքը կու գայ կը յանձնուի երկու ոստիկաններուն, իր կնոջ ու աղջկան ողբ ու կոծին միջեւ:

Նոյն միջոցին եւ քիչ մը տարբեր պայմաններու մէջ կը ձերբակալուի նաեւ Վարդգէս, եւ առտուն կանուխ երկուքը միասին կը բերուին Հայտար փաշայի կայարանը: Իրենց կ'ընկերանան եղեր ոստիկան մը եւ սիվիլ հագնուած լրտես մը:

Տարաբախտ Վարդգէս Ոստիկանութեան տնօրէն Պէտրիի գացած էր, իր Այաշի ընկերներուն համար ձեռնարկներ ընելու եւ վերստանալու համար «Ազատամարտ»-ի սընտուկէն յափշտակուած 450 օսմ. ոսկին, զոր նոյն օրը պիտի յանձնէին, իբրեւ խմբագիրներուն իրաւունքը: Շաբաթներով անուշ լեզու կտրած հրէշը հազիւ Վարդգէսի բարեւն առած, կը պոռայ երեսին.

– Մենք ալ քեզ կը փնտռէինք:

Եւ բրտօրէն կ'առաջնորդէ բանտ, միեւնոյն ատեն, հայ «խաֆիէ»ներու առաջնորդութեամբ եւ բազմաթիւ ոստիկաններու միջոցաւ խուզարկել տալով անոր բնակարանը:

Ոստիկանը կ'ուզէ երրորդ կարգի վակոնի մը մէջ մտցնել երկու աքսորականները, Վարդգէս եւ Զօհրապ կ'ընդդիմանան: Ոստիկանը կը պնդէ, առարկելով, թէ վակոնը յատկապէս պատրաստուած է իրենց համար: Երկու տարագիրները ձայն կը բարձրացնեն ու կը պահանջեն, որ առաջին վակոնով մը տարուին: Երկու կողմէն ձայները հետզհետէ կը բարձրանան: Ի վերջոյ Զօհրապ գրպանէն 25 ոսկինոց թուղթ մը կը հանէ, ոստիկանին կու տայ եւ կ'ըսէ, որ առաջին կարգի չորս տոմսակ առնէ իրենց համար:

– Եթէ ոչ,– կ'ըսէ,– տեղ մըն ալ չեմ երթար:

Ոստիկանը կը ստիպուի տեղի տալ, անշուշտ 25 ոսկիէն աւելցած գումարն ալ գրպանելու յոյսով:

Ու այսպէս ճամբորդութիւնը կը կատարուի առաջին կարգով:

Հայտար փաշայի կայարանին հայ պաշտօնեաները ճանչնալով Զօհրապը, կ'երթան իմաց տալու Պրն. Անտոն Թարաքի, որ կը փութայ վար իջնել, առանց գիտնալու, թէ Զօհրապ ինչ պարագաներու տակ կը ճամբորդէ: Այս վերջինը, երբ կը նշմարէ Պրն. Թարաքը, որ դէպի իրեն կու գայ, ձեռքովը նշան կ'ընէ, որ չմօտենայ:

Պրն. Թարաք, որ վերադարձիս այս մանրամասնութիւնը պատմեց, աւելցուց.

– Խեղճ Զօհրապը չափազանց յուզուած, տժգոյն եւ ընկճուած տեսայ:

Վակոնին անկիւնը քաշուած, լուռ ու մունջ, անընդհատ կը ծխէր, մինչեւ կառախումբին ճամբայ ելլելը:

Բ.

Գոնիա հասնելնուն՝ երկու տարագիրները ընդունուած են մէկ քանի Հայերու կողմէ, որոնք փութացած են իրենց ձեռքէն եկած օգնութիւնը ընելու, հակառակ սպառնացող վտանգին:

Ոստիկանները թոյլ տուած են տեսակցիլ պայմանաւ, որ Թուրքերէն խօսին: Այդ պայմանին տակ բնականաբար խօսակցութիւնը շատ աննըշան եղած է:

Ատանա նոյնպէս հայրենակիցներ, իմանալուն երկու ծանօթ Հայերուն ժամանումը, փութացած են կայարան: Իրենցմէ մէկը, Միհրան Պօյաճեան, ծանօթ վաճառական մը, մօտակայ կայարանի մը համար տոմսակ առնելով, յաջողած է Զօհրապի ու Վարդգէսի հետ տեսակցիլ հայերէն լեզուով, եւ հարցնել, թէ ի՞նչ ծառայութիւն կրնայ մատուցանել իրենց:

– Մեր ընտանիքներուն լուր տըւէք սակէ անցնելնիս, ըսած է Զօհրապ,– ուրիշ ծառայութիւն չենք սպասեր ձենէ:

– Դրամի եթէ պէտք ունիք, յայտնեցէք:

– Չէ, շնորհակալ ենք, դրամի պէտք չունինք առ այժմ:

– Ո՞ւր կը տանին ձեզ:

– Տիյարպէքիր, դատուելու համար, բայց չեմ կարծեր, որ մինչեւ այնտեղ հասնինք:

Եւ Վարդգէս զուարթ ձայնով աւելցուցած է.

– Տիյարպէքիրի բանտը արդէն ծանօթ է ինծի, աղէկ բանտ մը չէ, բայց աւելի գէշերը կան: Կը տեսնաք սա գործը, Տիյարպէքիրի բանտին մէջ իմ ընկերս եղած է, հիմակ ալ միասին կ'երթանք կոր: Հին բանտակիցներ ենք:

Հալէպի մէջ, ինչպէս ըսի, Զօհրապ եւ Վարդգէս բաղդատաբար բաւական ազատութիւն վայելած են, շնորհիւ կուսակալին, որ Զօհրապի հին ծանօթ մըն է եղեր:

Այդ ազատութենէն օգտուելով՝ տեղացի մէկ քանի Հայեր ծրագիրը կը յղանան փախցնելու երկու տարագիրները:

Յանդուգն ծրագիր մը թէեւ, բայց ոչ անգործադրելի: Արաբ ուղտապաններու միջոցաւ երկու աքսորականները Պէյրութ կամ Տրիպոլիս փոխադրել կ'առաջարկեն ու հոնկէ նաւով Կիպրոս անցնիլ: Այդ միջոցին սուրիական ծովեզերքներու վրայ հսկողութիւնը շատ խստացած չէր ու այդպիսի փախուստ մը կըրնար յաջողիլ: Վարդգէս հաւանութիւն կը յայտնէ, սակայն Զօհրապ կ'ընդդիմանայ ու բացարձակապէս կը մերժէ, առարկելով, թէ իր առողջութիւնը չի ներեր այդպիսի արկածախնդրութեան մը մէջ նետուիլ:

– Եթէ կ'ուզես՝ դուն փախիր,– կ'ըսէ Վարդգէսին:

Բայց Վարդգէս չի հաւանիր երբեք իր բարեկամը լքելու:

– Ինչ որ ալ ըլլայ, քենէ չեմ բաժնուիր,– կը պատասխանէ:

Զօհրապ ան ատեն կը մտածէ դիմում ընել Ճէմալ փաշայի եւ անոր աջակցութիւնը խնդրել եւ այս մըտքով գիր մը կ'ուղղէ Սուրիոյ դիկտատորին: Զօհրապի այդ վերջին գրութիւնը, պերճախօս Թուրքերէնով մը գրուած, ինչպէս ինծի հաւաստեց Պրն. Մազլըմեան, անպատասխանի եւ ապարդիւն կը մնայ եւ վերջապէս երկու աքսորականները Հալէպէն ճամբայ կ'ելլեն դէպի Ուրֆա:

Չեմ գիտեր, թէ որչափ կը մնան Ուրֆա, թերեւս մէկ երկու օր միայն ու հոնկէ կառքով կը մեկնին դէպի Տիյարպէքիր, միշտ ոստիկանական հսկողութեամբ:

Ահռելի եղեռնը տեղի կ'ունենայ Ուրֆայէն քանի մը ժամ անդին: Թուրք չէթէներու խումբ մը կը պաշարէ կառքը: Չէթէներու պետը, ինչպէս լսեցի Հալէպի մէջ, Խալիլ պէյը եղած է, Էնվէրի մէկ ազգականը, որ յետոյ Պաղտատի թրքական բանակին հրամանատար կարգըւեցաւ, անշուշտ Զօհրապն ու Վարդգէսը սպաննելու քաջագործութեանը իբրեւ վարձատրութիւն:

Ոճրագործները կառքը կը կեցնեն եւ կը հրամայեն երկու աքսորականներուն կառքէն վար իջնել: Զօհրապ կ'իջնէ, մինչ Վարդգէս կը պոռայ.

– Ոչ, վար չեմ իջներ, կառքին մէջ մեռցուցէք զիս:

Այսպէս կը նահատակուին Զօհրապ եւ Վարդգէս, հայ ազգին երկու ազնուական զաւակները:

Կառապանը, որ ինքզինք Թուրք կեղծող Հայ մըն է եղեր, կը վերադառնայ Հալէպ եւ ինք է, որ պատմած է եղելութիւնը իր մանրամասնութիւններով: Չէթէները՝ բնականաբար՝ կը կողոպտեն իրենց զոհերը:

Զօհրապի նշանտուքի մատանին ու ժամացոյցը ծախուած են Հալէպի մէջ: Իր Ֆէսը, կը գտնուի եղեր, չեմ գիտեր ինչպէս, միսիոնարուհիի մը քով:

Վարդգէսէն որեւէ հետք չէ մնացած:

Թող իրենց յիշատակը անջինջ մընայ ամէնուս մտքին մէջ:

Livres reçus

EN CES SOMBRES JOURS

ARAM ANDONIAN

traduit de l'arménien par Hervé GEORGELIN

MétisPresse, Genève 2007

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԵԾ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԵՐՈՒ ԼԻՐԲ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՐԱՑ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ

Պատմութիւնը արձանագրա՞ծ է արդեօք որեւէ դատավարութիւն, ուր ամբաստանեալը դատի տրուած ըլլայ իր դրացին սպաննած, կինը բռնաբարած ըլլալու, անոնց որբերը բռնի կրօնափոխ ընելէ ետք անուններն փոխելու եւ իբր ծառայ գործածելու եւ ի վերջոյ ամբողջ ընտանիք մը կոտորած մատնած ըլլալու յանցանքով, մինչդեռ դատաւոր եւ դատախազ, փոխանակ դէպքին հերոսը հարցաքննելու, վկաներ հրաւիրելու եւ զանոնք խօսեցնելու, նոյնիսկ առանց ոստիկանական տեղեկագիրը կարդալու, հարց տան թէ ի՞նչ կ'ըլլայ իրենց տալիք վճիռին բերելիք շահը կամ պատճառելիք վնասը, եթէ ամբաստանեալին աննպաստ որոշում մը տրուի: Դատաւորն ու դատախազը պիտի անճրկէի՞ն եթէ մեղադրեալը անցեալի մէջ իրենց մտերիմ բարեկամ մը ըլլալով հանդերձ այսօր գործընկեր մը դարձած ըլլար: Թերեւս դէպքին անտեղեակ չէին եւ. սակայն առանց պատահարին խորքին տեղեակ ըլլալու, իրենց լռութեամբ մեղսակից էին յանցանքին: Տեղեակ էին արդարացումներուն, զորս ոճրագործը յարմարցուցած էր. արդարացումներ, որոնք այլեւս անոր ընտանիքին այժմու անդամներուն համոզումը դարձած էին: Անոր զաւակները հաւատացած էին թէ իրենց նախկին դրացին սպաննուած էր խարեբայ դաւաճան մը ըլլալուն համար. կինը ոչ թէ բռնաբարուած, այլ իրենց տունը ապաստանած էր, մինչ խեղճ որբերը իրենց բարեխիղճ հօր կողմէ որդեգրուած եւ արդար կրօնին արժանի դարձած էին: Այդ տղաքը հարցնելու պէտքն անգամ չէին զգացած թէ իրենց բնակարանը ինչպէ՞ս հասաւ այսօրուան չափերուն: Ո՞վ տնկած էր պարտէզին այդ հիանալի պտղատու ծառերը, կամ թէ իրենց արտերն ու այգիները նախապէս որո՞նց ապրանքն էին:

Այժմ այլեւս դատաւոր եւ դատախազ լաւատեղեակ են այս բոլորին, մինչդեռ ստիպուած են պատիժ չըտալ ամբաստանեալին եւ փակել դատածրարը: Բայց ինչպէ՞ս նման դատավարութիւն մը այպանելի խայտառակութեան մը չվերածուի, երբ նկատի չեն առնուիր վկաներն ու դատակազմին գնահատութիւնը, բժշկական տեղեկագիրը...

Դատակազմի դերն է որ ստանձնած ըլլալ կը թուին մեծ պետութիւններու խորհրդարանները, մինչդեռ նախագահ եւ կառավարութիւն հանդէս կու գան իրաւարարի դերով:

Եթէ նկատի առնենք այն զոհողութիւնները, զորս յանձն առնել պիտի ստիպուին մեծ պետութիւնները, պաշտպանելու համար Հայերու նման փոքրաթիւ ժողովուրդի մը եւ անոր անունով գործող աղքատ Հայաստանի մը շահերը, հասկնալի կը դառնայ այդ պետութեանց պատասխանատու, զգոյշ եւ վարանոտ դիրքորոշումը: Հակառակորդներու պահանջներուն մէջ պատշաճ արդարութիւններ փորձելով զանոնք առանց վշտացնելու հաշտեցնել եւ իր երկրին հայրենակիցներուն արդարութիւններն ու շահերն ալ նկատի ունենալ մաղթելի քաղաքականութիւն է արժանավայել մեծ պետութեան մը համար: Սակայն պէտք է ընդունիլ թէ միշտ կարելի չէ յաջողիլ: Այդ դժուարութիւնն է որ կ'արդարացնէ երբեմն խորհրդարաններու վերաբերումը Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչման առաջարկներու դէմ: Հայկական կողմը սրտաբեկում ունենայ իսկ, պէտք չէ բողոք յայտնէ երբ խորհրդարան մը խուսափի առաջարկը օրակարգի բերելէ, այն առարկութեամբ թէ ձեռնհասութիւն չունի այս նիւթին մէջ, թէ խորհրդարանը նման հարցեր լուծելու վայր չէ եւ կամ պէտք է յղել դատարաններու կամ պատմաբաններու: Միայն թէ Հայոց հակազդեցութիւնը արդարօրէն բարձր համեմատութիւններ կ'առնէ երբ Ցեղասպանութեան վճարկման միջոցին նախապատրաստական կարծիքներն ու վէճերը քաղաքավար եւ փափկանկատ ոճով յառաջ չեն տարուիր. երբ կոպտօրէն եւ անմարդկայնօրէն, նիւթական նկատումները կը դառնան առաջնագոյն ազդակ ու հարցը կը դառնայ անբարոյ: Փոխանակ խնդրոյ առարկայ ըլլալու աքսորի ու եղեռնի բնոյթը եւ անոնց իւրայատուկ յատկանիշերը, փոխանակ նկատի ունենալու գիտական եւ պատմական փաստերը, կը խօսուի ու նկատի կ'առնուին միայն այն նիւթական վնասները, որոնց պիտի ենթարկուի երկրին ուրոյն մէկ դասը:

Անշուշտ որ խօսքս ի մասնաւորի ԱՄՆ-ու մասին է, որ կ'ենթարկուի Թուրքիոյ խաղին: Թուրքիա ճարահատ ըլլալով կը դիմէ քծնանքի եւ սպառնալիքի, որով կարելի է նըկատուիլ օրինական ինքնապաշտպանի դերին մէջ:

Հարկաւ թէ ԱՄՆ պէտք է նկատի ունենան իրենց նկուն դերը որպէս Թուրքիոյ ռազմական գործընկեր: Կարելի չէ ստորագնահատել 160 նոր օդանաւի, նոր ռազմական օդանաւերու գնման եւ հիներու նորոգման, հակաօդանաւային նորագոյն զէնքերու վաճառման հեռանկարը: Շատ հասկնալի է որ ԱՄՆ-ի նման դրամատիրական երկիր մը հինգ միլիոն Հայու արժանապատուութիւնը փրկելու նման բարոյական վերաբերումի գնով չվտանգէ 15-20 միլիառ տոլարի ապրանքի մը հեռանկարը: Թէեւ Ֆրանսա տեղի չտուաւ նման սպառնալիքներու, որոնք որեւէ հետեւանք չունեցան, սակայն գերպետութեան մը մտավախութիւնն ալ իր «գերութեան» համեմատութեամբ մեծ կ'ըլլայ: Այդ իսկ պատճառաւ ԱՄՆ աւելի շրջահայեաց են: Իրենց ազգային շահերու եւ ապահովութեան սահմանները կ'երկարին մինչեւ Իրաք եւ Աֆղանիստան, նաեւ Չինաստան ու Ռուսաստան, կեդրոն ունենալով Ինճիրլիքը, առանց որուն կարելի պիտի չըլլար իրականացնել «այնքան փառաւոր Իրաքեան պատերազմը»:

Միայն թէ հակառակ այսքան անվիճելի պատճառներու, ԱՄՆ-ու նախագահն ու նախարարները բացայայտ կերպով արտայայտուելու փոխարէն կրնային քիչ մը աւելի ճկուն դիւանագիտութեամբ պարտըկել իրենց զգացումները եւ վարուիլ այնպիսի կերպով, որ սովոր ենք կոչել Անգլիական քաղաքականութիւն: Գոնէ սպասէին Ծերակոյտի մէջ յայտնուելիք թեր ու դէմ գաղափարներու, փոխանակ յատուկ յուշագրով ազդարարելու ծերակուտականները եւ ազդել փորձելու անոնց որոշումին: Կրնային դիւանագիտական գաղտնի ջանքերով հակազդել եւ պետական գաղտնիք դարձնել իրենց գործունէութիւնը: Մինչեւ իսկ իրենց վէթօն կանուխէն յայտնելու անփափկանկատութեամբ ընդհանուր կարծիքը արհամարհեցին: Արհամարհանք մը, որ ոչ միայն կը նսեմացնէ եւ կը խոցէ համայն հայութիւնը, այլեւ կը վարկաբեկէ նաեւ իր ազգին ընտրեալ ներկայացուցիչներուն յարգելիութիւնը: Նախատինք մըն է ուղղուած Ծերակոյտի բոլոր անդամներուն, ո՛ր կուսակցութեան ալ պատկանին անոնք: Այս կոպիտ արհամարհանքը կոչուած է վիրաւորելու նաեւ Թուրք ուսեալ եւ զգայուն դասակարգը քանի որ յայտնի կը դառնայ թէ Ցեղասպանութեան օրինագծին մերժուելու պատճառաբանութիւնները չեն յենուր պատմական եւ օրինական ապացոյցներու վրայ, այլ արդիւնք են Թուրք կառավարութեան եւ Թուրք գործարարներու զգուշացումներուն: Գերպետութիւնը չփորձեց պաշտպանել Թուրք կառավարութեան ժխտողական կեցուածքին տեղ տուող պետական թէզը, չկրցաւ իբր փաստ գործածել Թուրք համալսարաններու պատմաբաններուն յարմարցուցած վարկածները. պարզապէս տեղի տուաւ, նիւթականէն մղուելով: Գիտակից Թուրքը, ԱՄՆ-ու այս ընթացքէն մեկնելով, պիտի տրամաբանէ ու հասկնայ թէ իրենց պետական թէզը պաշտպանելի չէ: Պիտի եզրակացնէ թէ Ցեղասպանութեան օրինագծին օրակարգի չբերուիլը Թուրք պատմութեան եւ Թուրք արժանապատուութեան որեւէ վարկ չի շահեցներ: Ընդհակառակը, այդ վարուելակերպին մէջ պիտի գտնէ թաքուն իմաստ մը եւ պատգամը, որ սա ձեւով պիտի թարգմանէ. «Տրուած ըլլալով որ կարելի չէր հերքել Օսմանեան շրջանին Հայոց դէմ կատարուած ցեղասպանութիւնը, որպէս ձեզի զինակից գերպետութիւն, ստիպուեցանք վէթօ գործածել, փրկելու համար ձեզ հատուցումի վտանգէն: Սակայն մեր կեցուածքը որեւէ ատեն կրնայ փոխուիլ, եթէ հաւատարիմ չմնաք ձեր յանձնառութիւններուն»:

Մոնրէալ

ԱԹԱԹԻՒՐՔԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՍԻՄՈՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Կը յիշէր մեղքի մը պէս, մահացու ու անխոստովանելի մեղքի մը պէս որ ինք Խաթուն կը կոչուէր, երբ իրենց տունը պիստակենիներու մէջ էր... Բայց Խաթուն անունը իրմէ հեռացած էր շատ բաներու հետ, լաւ ու վատ բազում յիշողութիւններու հետ, եւ կարծէք յետագային այդ պզտիկ Խաթունը դարձած էր վաղեմի ու միշտ պզտիկ, երբե՛ք չմեծցող քոյրը Սալիհային, պիստակենիներու մէջ մնացած, պիստակենիներէն երբեք դուրս չելլող, միշտ երեք չորս տարեկան աղջնակ մը:

Ցանկարծ նոյն ձայնը կրկին հնչեց այս անգամ շատ աւելի պարզ ու յստակ.

- Խաթո՛ւն...

Սալիհա Հանըմ, տրոփուն սրտով, լսեց...: Մայրիկին ձայնն էր, ի՛ր մայրիկին ձայնը, որ զինք կը կանչէր պիստակենիներու մէջէն...

Օդանաւը կ'անցնէր Ատանայի երկինքէն, արդէն անցած էր...

Ցանկարծ իր օդանաւի ռատիօ-հաղորդիչը հնչեց: Սալիհան ընկալուչը անցուց ականջներուն: Անգարայի պալատէն կը հարցնէին իրեն.

- Զե՞ս ուզեր իջնել Ատանա...

- Ո՛չ,- կ'ըլլար կտրուկ պատասխանը Սալիհային...

Ու Անգարայի մէջ հպարտութեամբ կը խորհէին թէ միթէ կը վայլէ՞ Աթաթիւրքի աղջկան այդքան շուտ յոգնիլ...

Օդանաւը Ատանայի հպանցելով կը շարունակէ իր ճամբան դէպի Այնթապ, ուր - յստակօրէն կը յիշէ Սալիհան - անցուցած է իր պատանութիւնը: Կէս ժամ ետք օդանաւը Այնթապի վերեւն է, իր պանծալի հօր անունով մկրտուած քաղաքին վերեւ - Կազի Այնթապ, եւ հարկ է յիշել իր հայրը եւ խօսիլ անոր հետ.

- Հայրի՛կ, հիմա կ'անցնիմ քու կազի (յաղթական) երկինքէդ... Փա՛ռք քեզի, ողջոյն քու քաղաքիդ...

- Ճանապարհդ, եաւրո՛ւմ, միշտ կազի՛ թող ըլլայ, - կ'ըլլայ պատասխանը Կազի Մուսթաֆա Քեմալին...

Հիմա օդանաւը կ'անցնի Այնթապի վրայէն:

Սարսուռ մը կ'ունենայ Սալիհա Հանըմ...

Իր մանկութիւնը եւ պատանեկութիւնը անցած են այդ քաղաքին մէջ, երբ ինք բերուած էր պիստակենիներով շըրջապատուած իրենց տունէն, պատռտած զգեստներով, խեղճ ու անօթի, եւ երբ ինք կը կոչուէր իրապէս Խաթուն... Այդ բոլորը կը յիշէր, բայց աներեւոյթ բան մը, ուժ մը (ի՞նչ ուժ) վաղ մանկութենէն միշտ իրեն արգիլեր էր յիշել բաներ...

Ու հիմա, իր յիշողութիւնը կարծէք կը մաքրուէր մթութիւններէն, ինչպէս իր երկինքը, ուրկէ կը սուրար իր օդանաւը, իր տասը հազար մեթր բարձրութեան վրայ՝ երկրաքարշ ամպերէն...

Այո՛, ինք նախապէս կոչուած էր Խաթուն...

Բայց ի՞նչ էր անունը իր մօր...

Ցանկարծ յստակ կերպով իր ականջին մէջ հնչեց ուրիշ անուն մը.

- Մարիա՛մ...

Մարիա՞մ... Օ՜, բարի կին մը զինք կը գրկէր պիստակենիներով շրջապատուած այդ տան մէջ... Ո՞ւր կը գտնուէր իրենց տունը. գի՞ւղ էր, գիւղաքաղա՞ք, թէ քաղաք էր իր ծննդավայրը...

Ո՞ւր, Թուրքիոյ ո՞ր քաղաքին կամ շրջանին մէջ ամէնէն շատ կան պիստակենիներ...

Այնթապի եւ անոր շրջակայքի՞ն...

Բայց նախ ի՞նչ երազ տեսած էր երէկ գիշեր...

Օդանաւը կը սուրար խելայի ու բնազդով ձիու մը պէս:

Սալիհա Հանըմ, Այնթապէն անդին, ուզեց յստակ վերյիշել իր տեսած երազը... Երազին՝ տեսած էր մայրը. ինք իրապէս ունեցած էր մայրիկ մը: Ո՞ւր, ե՞րբ ունեցած էր այդ մայրիկը... Ինք աղջիկն է Աթաթիւրքին. բայց Աթաթիւրքը կին չունի. Թուրքիոյ մէջ 20 միլիոն մարդիկ գիտեն թէ ինք աղջիկն է Աթաթիւրքին. 20 միլիոն մարդոց սըրբազան համոզումը զինք իրապէս համոզած է թէ ինք հարազատ աղջիկն է Աթաթիւրքին. բայց ո՞վ է իր մայրը. ո՞ւր է ան... Երազին մէջ իր մայրիկը զինք կը համբուրէր չմոռցուելիք համբոյրներով: Մա՞յրն էր... Մարիա՞մը... Իր հեռաւոր մանկութեան ձորին մէջ միշտ Մարիամ մը կը պլպլայ... Կը յիշէ. - Իր մայրիկը կը խաչակնքէր... Իր մանկութեան մշուշը կը յամենայ պիստակենիներու վերեւ. ինչքա՜ն պիստակի ծառեր, գետին թափած պիստակներ, անոնց կարմիր ու կանանչը անմեռ կայծոռիկներու պէս կը յածին մութին մէջ, ուրկէ կը ծագի իր մանկութիւնը: Մայրը (Մարիա՞մ) երէկ գիշեր, իր երազին մէջ, զինք կը տանէր Ներսէս Պապայի ուխտատեղին... Ռումգալէ՞ (Հռոմկլայ, Ներսէս Շնորհալիի մենաստանը)... Ի՞նչ էր իրենց քաղաքին անունը... Ձիթլի՞ն...

(Շար. 3)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.– Տիկին Նուարդ Գուլումճեան, զաւակներն ու թոռները իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝ Յակոբ Գուլումճեանի մահուան 28րդ տարելիցին առթիւ 250 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 24

ՊԱՏԱՐԱԳ՝
Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՆԻՒՐԱԻՈՐ ՄԵՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ.
92ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

Պատարագ՝ *ժամը 15ին:*

Յետ պատարագի՝ աղօթք՝ «Կոմիտաս Վարդապետին եւ Մեծ Եղեռնի Նահատակներու նուիրուած յուշարձան»ին առջեւ:

SOIREE DE THEATRE ARMENIEN
organisée par l'**Association Machtotz,**
le Centre Artistique Tchouhadjian

MESROBADON

de KHRAKHOUNI

Le Dimanche 13 mai à 16 h 30
Centre Socio-Culturel de Clamart
44 rte. du Pavé Blanc — Clamart

Réservation : Association Machtotz
Tél. : 01 47 50 97 51

Prochainement
détails du programme

Centre Culturel SAINT MESROB

à PARIS

Les soirées culturelles et littéraires
« LUMIERE,
VERITE
ET LIBERTE »

DE L'ECRITURE
AU MANUSCRIT,
PUIS AU LIVRE
ARMENIENS
DE MESROP MACHTOTS
A HAKOP MEGHAPART
Suite 3 — L'imprimerie arménienne

le jeudi 26 avril à 20 h 30
Conférence donnée
par Léon KETCHEYAN
Présentation de Karen SIMONIAN

au 10 bis, rue Thouin,
Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine
Luxembourg

— Entrée libre —

**

LE CENTRE CULTUREL
SAINT MESROB
ET LE CENTRE DE RECHERCHE
DIKRAN
TCHOUHADJIAN
présentent dans le cadre
des Soirées Culturelles et Littéraires
« LUMIERE,
VERITE
ET LIBERTE »
LE CHANT D'ARARAT
Spectacle en français
basé sur la poésie arménienne
conçu et interprété par
Nora ARMANI
& Gérald PAPASIAN
le Samedi 28 avril à 20 h 30
dans la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13 rue du Perche (angle rue Charlot)

P.A.F : 20 euros tarif normal,
12 euros tarif réduit,
8 euros intermittents du spectacle.
Réservations : Ania 06 50 86 28 71
Assocrdt@aol.com

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսի-լէ-Մուլինոյի «Տ. Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Քրիսթին Պատեմեանէ 100 Եւրօ Եւգինէ Պօղոսեանի *մահուան առթիւ:*

□

ՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Իսի-լէ-Մուլինոյի «Տ. Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի Փրովէն պատմական խաչակիրներու հարուստ քաղաքը, անցընելու համար անմոռանալի օր մը:

Պտոյտ քաղաքի շուրջ փոքր շոգեկառքով:

Ասպետական զօրահանդէսի մրցում:
Կիրակի, Մայիս 13ին

Մեկնում՝ ժամը 8·30ին, Իսիի գերեզմանատան առջեւէն:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝
– Ալիսին 01 46 42 90 68
– *Աննիկին* 01 47 36 18 09:

□

LA SECTION
SOSSE MAYRIG DE MARSEILLE
organise un voyage le **5 Mai** au musée de l'Arles et de la Provence antique :
l'exposition est intitulée **«Au pied du Mont Ararat — Splendeur de l'Arménie antique».**
Prix tout compris 50 Euros.
Réservation :
Tél. : Denise 04 91 37 63 64
Marie 04 91 67 54 58

arménie mon amie

AGENDA

« **Aïvazovski,**
un artiste
dans son temps »
Jeudi 26 avril de 13h à 22h
Musée National de la Marine (Place du Trocadéro).

**

CACHAN

La municipalité de Cachan en partenariat avec la CBAF «section Bagneux - Cachan» présente :
Une soirée de musiques arméniennes
3 groupes : PAPIERS D'ARMENIES, LAVACH', DUO SAZ PELOUL.
le **Jeudi 26 Avril à 20h30**
au théâtre de Cachan
21 avenue Louis Georgeon
Réservation : 01 45 47 72 41

**

MARSEILLE

Dib ou Dar

L'imprimerie et l'écriture arméniennes en France : vecteurs d'une identité

Exposition du 15 mars au 16 mai
organisée en collaboration avec l'ARAM

Alcazar
Bibliothèque de Marseille
à Vocation Régionale
58 cours Belsunce - **Tél. : 04 91 55 90 00**
Bibliothèque ouverte
du mardi au samedi de 11h à 19h.
fermée le lundi, le dimanche
et les jours **fériés.**

**

92ème Anniversaire du génocide des Arméniens

PARIS

24 avril

17h00 : Rassemblement devant la Statue de Komitas,
Place du Canada - Cours Albert 1er
75008 Paris

A l'occasion de ce rassemblement dédié au million et demi de victimes du génocide arménien de 1915, le CCAF rendra hommage à Hrant Dink, journaliste arménien de citoyenneté turque, assassiné par les ultranationalistes à Istanbul le 19 janvier.

Prises de paroles. Manifestation en direction de l'Ambassade de Turquie, Avenue des Champs Elysées
75008 Paris

**

ALFORTVILLE

COMMEMORATION

organisée par le Comité Unitaire des Institutions, Organisations et Associations Arméniennes d'Alfortville

Dimanche 29 avril

— 10h30: Messe en l'Eglise Apostolique Arménienne Sourp Boghos Bedros;

— 12h15: Défilé vers le monument Khatchkar près de la place Achtarag Dépôt de gerbes — Prises de parole.

CHARENTON LE PONT

DEPOT DE GERBE
devant le Khatchkar (stèle commémorative) de **Charenton Le Pont** (94220); rue Paul Eluard, angle rue des Bordeaux
le Jeudi 26 avril à 18 heures
— Prise de paroles;
— Prières;
— Chants à la mémoire des martyrs.

**

SARCELLES

Samedi 28 avril à 12 heures
devant la stèle, rue du 24 avril 1915 – Centre Sportif Nelson Mandela.

**

MARSEILLE

MARDI 24 AVRIL

11h : Dépot de gerbes et prière au mémorial du génocide arménien
(Esplanade L2 - Beaumont)

16h30
RASSEMBLEMENT - MANIFESTATION DE MARSEILLE ET DE SA REGION
Place Castellane - Marseille 6ème

17h30 : Marche vers le Consulat de Turquie

18h15 : Cérémonie de requiem en la cathédrale apostolique arménienne

19h : Fin des commémorations et extinction de la flamme de la Mémoire

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Le 10e Arrt de Paris
à l'heure arménienne

«Arménie, Visions, Emotions»

Du 16 au 29 avril, exposition-vente de photos de **J.P. Kessayan** au profit d'Arménie-Village
Mardi 24 avril, 20h30 — Jours de cendres à Istanbul —de **Berdjouhi**— lecture spectacle
Mercredi 25 avril, 20h30 — Ca suit son cours — **Rouben Melik** et **Lavach** — lectures poétiques en musique
Jeudi 26 avril, 20h30 — Chants profonds de l'Arménie —avec **Marianne Auricoste** Poésie et musique traditionnelle
Vendredi 27 avril, 20h30 — **Tigran Jazz** jazz métissé - direction **Thierry Mariétan**
Samedi 28 avril, 20h30 — Papiers d'Arménies

**

HOMMAGE A
Arshile Gorky

Du 4 avril au 4 juin
EXPOSITION DE DESSINS
ET DE PEINTURES
Centre Culturel Calouste Gulbenkian
51 avenue d'Iéna, 75116 Paris
Du lundi au vendredi, de 9h à 17h30
et
Centre Pompidou, rue Beaubourg, Paris

**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

MARSEILLE

EXPOSITION
«AU PIED DU MONT ARARAT SPLENDEURS DE L'ARMENIE ANTIQUE»
Dans le cadre de l'Année de l'Arménie en France, «Arménie, mon amie», le Conseil général des Bouches-du-Rhône et son Musée départemental de l'Arles et de la Provence Antiques (MAPA) — Presqu'île du cirque romain, présentent du **13 avril au 29 juillet**, l'exposition intitulée «Au pied du Mont Ararat — Splendeurs de l'Arménie antique».

**

EXPOSITION
de l'Arménie à Montmartre

le mouvement arménophile en France
1878 - 1923
au Musée de Montmartre,
12 rue Cortot, 75018 Paris,
Métro : Lamarck-Caulaincourt
Du 4 avril au 24 juin
de 11h à 18h (sauf lundi et mardi)

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, rétrospective de l'art chrétien arménien.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 25
MERCREDI
25 AVRIL
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·693 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·693

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ապրիլ է Նորէն

Հայաստանի անկախութեան տասնըհինգամեակին օրը սկսած ու նոր տարիէն ի վեր յատուկ թափով շարունակուող Հայաստանի տարւան յաջորդական ձեռնարկներուն մէջ քիչ մը ընթացիկի վերածուելու վախը կրնար ըլլալ Ապրիլ 24ին համար: Ցուցահանդէսներու, փիլմերու, դասախօսութիւններու, փառատօններու, վիճարկումներու բազմութեան մէջ անոնց շարքին ձեռնարկ մը պիտի չնկատուէ՞ր ան: Կարելի պիտի ըլլա՞ր այդ բոլորէն անջատ անոր եզական - ցաւի, յուշի, քաղաքական ազդակի - բնոյթը պահպանել: Արդէն այնքա՛ն հայկականով յագեցած էր Փրանսահայուն, նաեւ որոշ չափով մը բուն ֆրանսացիին առօրեան:

Ճիշդ է որ ոչ ոք, ոչ մէկ հայկական կազմակերպութիւն, հաստատութիւն մտքէն անցուց յոգնութեան նշան ցոյց տալ: Պարագայականին, ձեւականին քով մտածուեցան յիշելն ու յիշեցնելը այժմէական կերպերով ընելու միջոցներ: Օրինակ, Նոթր Տամի հրապարակին վրայ զուգահեռ տարուեցաւ 1915ին ու այսօր գործուող ցեղասպանութեան մը՝ Տարֆուրին հետ:

Արդէն եթէ նոյնիսկ մե՛նք յոգնութիւն զգայինք, Ապրիլ 24ին քաղաքական ներկայի տարածքը թոյլ պիտի չտար ատոր: ԱՄՆ-ու մէջ նոր յոյսերով պայքար կը տարուի ճանաչումի համար, Եւրոպական միութիւնը ժխտումը պատժելու օրինագիծով անգամ մը եւս այժմէականացուցած է հարցը, Ֆրանսայի նախագահական ընտրութեան վերջնական արդիւնքին կը սպասուի նոյն օրինագիծը օրէնքի վերածելու ձեւակերպութեան ձեռնարկելու համար: Ու Թուրքիոյ ղեկավարութիւնը չի գիտեր քանի՛ պատուիրակութիւն կազմել, ի՛նչ սպառնալիքներ չարել, հերքումի, ուրացումի իր քաղաքականութիւնը ի՛նչ ազդակներով զօրացնել, համոզել - վախցնելու բեւեռներուն վրայ ո՛ր մէկ պարը բռնել:

Այս բոլորէն անջատ, կայ նաեւ Պոլսոյ մէկ մայթին վրայ Յունուարին ինկած դիակին պատկերը. ո՛չ տասնեակ հազարաւորներու զօրակցութիւնը, ո՛չ այպանող, դատապարտող հազարաւոր էջերը Թուրք մտաւորականներու, լրագրողներու, ոչ ալ աշխարհին Անգարայի ուղղած պահանջները կրնան նոյն ոճրագործին 1915էն 91 տարի ետք Զօհրապներու ճակատագրին բաժնեկից դարձուցած Հայ լրագրողին սպանութեամբ տրուած հրահանգը մոռցնել: Մօտ դարու մը ընթացքին բարեփոխուած Թուրքիոյ մը հաւատքին գինը վճարուեցաւ այդ ըսպանութեամբ: Նախ իրենը, յետոյ բոլոր այն միւս մերիններուն որոնք իր պայմանները չունենալով հանդերձ, յօժարակամ խաղացին Թուրքին ձեւած դերը: Ու դիակը երկար մնաց գետինը, կարծես որպէսզի ամէնէն հեռաւոր, ամէնէն հաւատաւոր Հայն ալ տեսնէ իրականութիւնը, թօթափէ պատրանքը ու ճիշդ քարերով սալարկէ յետագայ ճամբան:

Հ. Տինքի ոճիրը գրեթէ մեր աշխարհին բոլոր անկիւններուն մէջ «մէկուկէս միլիոն + 1» տարազով արտայայտութիւն գտաւ. տառով ըսուածը այն էր որ ակնթարթի մը մէջ փակուած էր 91 տարուան միջոցը ու կը գտնուէինք 1915ի Ապրիլին, Յուլիսին, Օգոստոսին մէջ:

Աշխարհը կրնայ մոռնալ այդ դիակը. քաղաքական, բարեկամական, առեւտրական, զինուորական հազար ու մէկ պատճառ ունի ատիկա ընելու: Ի վերջոյ, եօթանասուն միլիոննոց Թուրքիա մը անհամար գրաւականներով կը ներկայանայ աշխարհի մեծերուն որոնք ախոյեաններ են տկարը առակելու, անոր գլխուն ամէն օր նոր խրատական կարդալու: Այո՛, անոնք կրնան մոռնալ Պոլսոյ մայթին դիակը. բայց մե՞նք:

Ապրիլ է նորէն. Ապրիլ 24 տակաւին:

Ա. Թ.

ՄԱԼԱԹԻԱՅԻ ՈՃԻՐԻՆ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ԶՈՀԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ ԹԱՂՈՒԱԾ Է

Մալաթիայի մէջ գործուած ոճիրը լայն չափով կը զբաղեցնէ թրքական լրատուիչները. նզովքի, դատապարտութեան անհամար էջեր լոյս կը տեսնեն, շեշտելով այլատեացութեան օրէ օր զօրացող հոսանքը: Յօդուածագիրներ կան որոնք ատոր ետին երկիրը պառակտելու, ժողովուրդը բեւեռներու բաժնելու նպատակը կը նշմարեն:

Ամէնէն հետաքրքրականը այն է որ վարչապետ Էրտողան որ կրօնամէտ կուսակցութեան մը ղեկավարն է, ամէնէն լայնախոհ դիրքէն կը յայտնուի: Կը յորդորէ հանդուրժող ըլլալ կրօնական փոքրամասնութիւններուն, անոնց աղօթարաններուն, եւլն.:

Երկրորդ հետաքրքրական լուրը ոճիրին զոհերէն գերմանացիին թաղումին առընչուածն էր. անոր կինը փափաքած է որ ամուսնին մարմինը չփոխադրուի, թաղուի Մալաթիայի մէջ: Անգարայէն յատուկ արտօնութեամբ կարելի եղած է Կ. Էքհարթի մարմինը թաղել քաղաքին հայկական գերեզմանատան մէջ: Թաղումի արարողութեան ներկայ գտնուած են զոհին կինը եւ շուրջ 100 հոգինոց բազմութիւն մը:

Այդ թաղումին մասին Պոլսոյ պատրիարքարանէն Արամ եպիսկ. Աթէշեան ըսած է թէ բնական է որ քրիստոնեայի մը Հայոց գերեզմանատունը թաղումը մերժելի բան չէր: Բայց հարկ էր պատրիարքարանը տեղեակ պահել: Աւելցուցած է թէ սարսափելի էր հոն գործուած ոճիրը. Մալաթիայի փոքրաթիւ հայ համայնքը շատ վրդոված է վերջին պատահարներէն ու մինչեւ իսկ կը վախնայ տէր կանգնելու քաղաքին Ս. Գր. Լուսաւորիչ հայկական եկեղեցիին:

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՀՍԿՈՒՄՆԵՐԸ, ԵՐԹԵՐԸ

Երեւանէն մինչեւ Սփիւռքի ամէնէն հեռաւոր ծագերը այլեւս հաստատուած է սովորութիւնը Ապրիլ 24ի նախորդող օրերէն սկսելու նըշումները: Փարիզի ծրագիրը այս տարի վայր ընտրած էր Նոթր Տամի հրապարակը ուր Ապրիլ 23ին տեղի ունեցաւ երիտասարդութեան հսկումը:

Անկէ առաջ Էթուալի հրապարակին Անծանօթ զինուորի յուշակոթողին վրայ պաշտօնական բազմաթիւ դէմքերու ներկայութեան կատարուեցաւ յաւերժական բոցի արծարծումի արարողութիւնը:

Երեւանի մէջ նոյն երեկոյեան սկսած է այլեւս աւանդական դարձած ջահերով երթը որուն մասնակցած է ջախջախիչ մեծամասնութեամբ երիտասարդներու բազմութիւն մը: Ձեռնարկը որ կազմակերպուած էր ՀՅԴ Երիտասարդական միութեան եւ Նիկոլ Աղբալեան ուսանողական միութեան կողմէ, սկսած է Ազատութեան հրապարակէն. անկէ թափորը ուղղուած է Ծիծեռնակաբերդի համալիրը ուր վերջ գտած է քայլարշաւը:

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻԻ ՆԱՄԱԿԸ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ԱԼԵՔՍԻ ԿԷՕՎՃԵԱՆԻՆ

Ֆրանսայի նախագահական ընտրութեան թեկնածու Ն. Սարքոզի Ապրիլ 20 թուակիր նամակով մը «բարեկամութեան ու զօրակցութեան» իր զգացումները արտայայտած է, Ապրիլ 24ի նախօրեակին: Յիշելէ ետք ԺԹ. դարու վերջին տասնամեակներէն Օսմանեան կայսրութեան մէջ Հայերու դէմ գործուած կոտորածները, յետոյ ցեղասպանութեան Ֆրանսայի կողմէ ճանաչումը, համամիտ կը յայտնուի նաեւ պետական ժխտողականութեան երեւոյթին դէմ Ֆրանսայի ընդդիմութեան: Կը գրէ. «Ֆրանսա ոչ միայն պէտք է օրէնքով դատապարտէ ժխտողականութիւնը, այլեւ երբեք չընդունի պետական որեւէ քարոզչութիւն»:

Ն. Սարքոզի կրկնած է նաեւ Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան իր հակադրումը, կրկնելով առանձնաշնորհեալ գործընկերութեան իր նախընտրութիւնը այդ եւ թեկնածու այլ երկիրներու համար:

Յիշելէ ետք Ջրհեղեղէն ետք Նոյեան տապանին Արարատին վրայ հանգչիլը, Ն. Սարքոզի մաղթած է որ հայութիւնը պատմութեան ամենածանր դժբախտութիւններէն վերապրածի իր կորովը չկորսնցնէ երբեք: Խոստացած է նաեւ ընտրուելու պարագային յանձնառու ըլլալ կովկասեան հակամարտութիւններու լուծում փնտռելու գործին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՍԻՐԱՇԱՀԻԼ ՊԱՅՐՈՒՆ», այս է յաղթական երկու թեկնածուներու օրակարգի հրատապ հարցը: Այս առընչութեամբ սակայն մօտեցումները տարբեր են: Ամէնէն համարձակը եղաւ Սեկոլէն Ռուայալ, որ Ապրիլ 23ի իրիկունն իսկ, Վալանսի իր հանրաժողովի ընթացքին բացայայտ առաջարկը ըրաւ Ֆր. Պայրուի: Հեռաձայնելով, հրաւիրեց կեդրոնի պարագլուխը որ տէրը դառնայ իր պատասխանատուութեանց գիտակցելու համար թէ ի՛նչ Ֆրանսա կ'ուզենք կառուցանել: Կ'ուզէ որ հրապարակային երկխօսութիւն մը տեղի ունենայ, հիմնուած նախագահական ուխտին վրայ: Յանդուգն նախաձեռնութիւն մըն է, որուն պատասխանը պէտք է տայ Ֆր. Պայրու: Տարբեր էր Ն. Սարքոզիի դիրքը: Տիժոնի մէջ է որ ելոյթ ունեցաւ նոյն իրիկունը: Ան ճշդեց որ սակարկութիւններու մէջ պիտի չըմտնէ, որեւէ զինակցութեան պիտի չդիմէ որ դէմ ըլլայ իր համոզումներուն: Մտքով եւ հանդուրժողութեան ոգիով, բաց կը մնայ: Օրւան բուն հերոսը կը մնար ընկերվարական կուսակցութեան նախկին տնտեսագէտը Է. Պէսոն, որ այլեւս սարքոզիական դարձած է եւ իր միակ նպատակն է պարտութեան մատնել Ս. Ռուայալը: Հրապարակ հանած է Սարքոզիէն նամակ մը, ուր ան կը հրաւիրէ Պէսոնը, որ միասին աշխատին:

⁂

ԲՈՐԻՍ ԵԼՑԻՆ, յետ խորհրդային շրջանի Ռուսաստանի առաջին նախագահը՝ մեռաւ Ապրիլ 23ին, 76 տարեկան, զոհ սրտի սուր տագնապի մը: Տարիներէ ի վեր հիւանդ էր արդէն եւ 1999ին հրաժարած էր եւ տեղը տուած Վ. Պուտինի: Չէր յաջողած Ռուսաստանը ժողովրդավարութեան վերածել եւ իր վարած ձախող քաղաքականութիւնը պատճառ եղած էր, որ անտեսուի այն դերը զոր խաղացած էր Ռուսաստանի ապախորհրդայնացման մէջ: Հրաժարելէն առաջ սրտի 5 կամրջման վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած էր: Քննադատուած էր ընտանեկան իր խմբակին շնորհուած առաւելութիւններուն համար, ուր կը տիրապետէր աղջիկը: Իր կենսագրութենէն պիտի յիշուի անկասկած 1991 Օգոստոսը, երբ հրասայլի մը մէջ կեցած ձախողութեան կը մատնէր համայնավար փուչ մը, բայց, ինք է նաեւ որ երկու տարի յետոյ հրասայլեր պիտի ղրկէ Խորհրդարանին դէմ, որ կը մերժէ իր գերիշխան նախագահը: Ընդհանուր ձեւով, իր հաշուեկշիռը բացասական կը նկատուի: Ապրիլ 25ին տեղի կ'ունենայ իր թաղումը եւ օրն ալ ազգային սուգի օր հռչակուած է:

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

«ԵՐԵՒԱՆ՝ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ՄԸ ԿԵՐՏՈՒՄԸ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ»

ԹԱԼԻՆ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Ճաշակաւոր ձեւաւորումով, 270 էջերէ բաղկացած ինքնատիպ աշխատասիրութիւն մը, առաջինը իր տեսակին մէջ, որ Ֆրանսերէնով լոյս կը տեսնէ, Ֆրանսա ծնած, հայ արմատներէն երբեք չբաժնուած երիտասարդ հայուհիէ մը, գիտական պահանջներու ամենալուրջ մօտեցումով, նուիրուած՝ Հայոց մայրաքաղաք Երեւանի, սովետական Երեւանի կերտումին:

Փրոֆ. Ժան Իվ Անտրիէօ, ճարտարապետութեան պատմութեան դասախօս, բաւական երկար նախաբանով, ընդհանուր գիծերով կը ներկայացնէ հեղինակը եւ անոր չօշափած նիւթին եզականութիւնը:

Թալին Տէր Մինասեան պրպտած է դիւանային անհամար անտիպ փաստաթուղթեր եւ իր աշխատասիրութեամբ միաժամանակ երեք տարբեր տեսանկիւնէ մօտեցած իր նիւթին.

ա. քաղաքաշինական պատմութիւն իր բոլոր երեւոյթներով. (աշխարհագրական, բնակիչներու ուսումնասիրութեամբ, ընկերային, ինքնութեան, յիշատակի),

բ. պատմութիւն հայ ժողովուրդի,

գ. պատմութիւն սովետական քաղաքականութեան:

Հետաքրքրական է նկատել թէ ի՛նչպէս հեղինակը նշմարած է թէ ճարտարապետական կառոյցէն մեկնելով, Թամանեանի ազգային, վանական ճարտարապետութեան ըստեղծած Նոր-Հայկական ոճը, ժամանակի ընթացքին ազգային ինքնութեան մը գիտակցութեան նպաստած է, հասնելով մինչեւ Ծիծեռնակաբերդի յուշարձանի կառուցումին եւ այդ օրերուն ծնած «Հողերու պահանջի» ժողովրդական հայկական պոռթկումին:

Հատորը բացի վերոյիշեալ նախաբանէն ունի ընդարձակ ներածական բաժին մը 20 էջերէ բաղկացած, ապա ունի երեք բաժին զանազան ենթամասերով:

ԱՌԱՋԻՆ ԲԱԺԻՆԸ կ'երկարի 1921-1956, խորագիր ունենալով Ե. Չարենցի Երեւան «Արեւի քաղաք», ճարտարապետութիւն եւ քաղաքաշինութիւն:

Այս շրջանի գլխաւոր դերակատարն է Աղեքսանդր Թամանեան՝ «Նոր հայկական» ոճին հնարողն ու հեղինակը:

Նոյն բաժինին մէջ կը խօսուի ճարտարապետութեան «Ազգային Ստալինեան» ոճի յաղթանակի մասին եւ անոր անկումի պարագաներուն:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԲԱԺԻՆՈՎ հեղինակը կը չօշափէ քաղաքի ընդարձակումի հարցերը, ներգաղթը եւ անոր յարուցած խնդիրները եւ դերը Երեւանի ծաւալումին մէջ, հայրենադարձներու թաղամասերը՝ առանձնացած վայրեր քաղաքին անկիւնները:

Երեւան ճարտարարուեստական քաղա՞ք թէ գիւղ - կը կառուցուին Նայիրիտը, քաուչուկի արտադրութիւն, քիմիական ճարտարարուեստ, մայրաքաղաքին մէջ՝ առանձին կղզիներ:

Բնակչութեան աճով բանկարաններու պահանջ կը ծնի, ընկերային նոր հարցեր կը ծագին, ծնունդ կ'առնեն զանգուածային կառոյցներ, Աջափնեակ, Մասիւներ, Նորք, Աւան...

ԵՐՐՈՐԴ ԲԱԺԻՆԻՆ ընդհանուր վերնագիր տրուած է. «Քաղաքէն անցք դէպի պետութիւն»:

Մինչեւ 1965 թուկանը, յանուն միջազգայնականութեան եւ բարի դրացիութեան «Հայոց ցեղասպանութիւնը» գոյութիւն չունէր սովետական բառամթերքին մէջ, սակայն նկատի առնելով որ Թուրքիան սկըսած էր դառնալ ամերիկեան կայսերապաշտութեան գլխաւոր խարիսխը միջին արեւելքի, Իսրայէլի եւ Իրանի հետ, անակնկալօրէն հայրենի տպարաններէն լոյս կը տեսնեն գիրքեր, ուսումնասիրութիւններ, յօդուածներ Հայոց «մոռցըւած» ցեղասպանութեան մասին եւ Հայկ. Խ.Ս.Հ. նախարարաց խորհուրդի որոշումով մը (16.3.65) ստորագրուած՝ Անտոն Քոչինեանէ եւ Յ. Մելքոնեանէ, կը հրահանգըւի 1915ի Մեծ Եղեռնի յուշարձան կանգնել «Ծիծեռնակաբերդ» կոչւած բլուրին վրայ. Նահատակներու յիշատակին քաղաքականացումն էր, ուզուած՝ վերին իշխանութիւններէն որ կ'ունենայ ակամայ բարեբար արձագանգ, բնակչութեան ազգային թաքնուած զգացումներու զարթօնքին:

1960ական թուականներէն իշխանութիւնները Երեւան-Էրեբունի առասպելախառն շարժումը կը ստեղծեն, քրիստոնէութիւնը ութ դար կանխող Արին-բերդ, Էրեբունիի աւերակներուն վրայ որոնց ճարտարապետական ազդեցութիւնը կը ըզգացուի Սարդարապատի համալիրին, ինչպէս նաեւ 1968 Մայիսի հրամանագրով կանգնած Էրեբունիի թանգարանին ճարտարապետութեան եւ քանդակներուն վրայ:

Քաղաքական իմաստ ունէր նաեւ 1968ին սովետական Երեւան քաղաքը տանիլ 2750 տարի ետ՝ կապելով Արգիշտի Առաջին ուրարտացի հզօր արքային թողած մէկ արձանագրութեան, որ կը կրէ Ք.ա. 782 թուականը:

Այնուհետեւ Երեւան ճիգ կը թափէ հասնելու մէկ միլիոն բնակչութեան սահմանին, ի հեճուկս գիւղերու, օգտուելու համար մեծագումար ներդրումներէն որոնք առատօրէն կը բաշխուէին Կրեմլինի կեդրոնական իշխանութեան կողմէ: Այդ տարիներու ծնունդ են Ծիծեռնակաբերդի մարզահամերգային համալիրը, դէպի Օփերա իջնող ձեմ Թորոսեանի նախագծած «Կասկադ»ը, Հայաստանի սովետականացման 50ամեակի կոթողը, Մեծամօրի ատոմակայանը եւ յատկապէս Երեւանի մեթրոյին գործունէութիւնը որ մինչեւ օրս մնացած է կիսաւարտ:

Այս արագընթաց, անբնական աճին հետեւանքները շուտով կը ըզգացուին քաղաքին վրայ. քիմիական գործատուներու ներկայութիւնը, Նայիրիտը Երեւանի օդը աստիճանաբար կ'ապականեն եւ գիտակից հայրենասէր մտաւորականներ ահազանգ կը հնչեցնեն 1980ական, Խրուշչովեան պերեստրոյկայի տարիներուն. կը յանգին գործատուներու կանխահաս փակումին, արագցնելով Հայաստանի ձերբազատումը սովետական իրականութենէն, միաժամանակ երկիրը կորականօրէն դարձնելով անգործութեան աշխարհ. Նայիրիտին կը յաջորդէ ատոմակայանի փակումը, եւ 1988-1999 տասնամեակը կը դառնայ Հայաստանի դժուար շրջանը - Ղարաբաղի պատերազմ, երկրաշարժ, անկախութիւն, անգործութիւն, յուսախաբութիւն, արտագաղթ, բարոյական արժէքներու դահավիժում, 27 Հոկտեմբերի (1999) Խորհրդարանի սպանդը. տնտեսական կառոյցները արագօրէն կ'անցնին մաֆիաներու ձեռքը, սպանութիւններով կը լուծուին բազմաթիւ հարցեր, մետիաներուն ազատութեան բռնաբարում, եւլն...

Այս աշխատանքը իսկապէս արժանի է ամէն գնահատանքի որպէս շատ լուրջ ուսումնասիրութիւն մը Երեւան քաղաքի ինքնատիպ կառոյցին: Ճոխացած է բազմաթիւ նըկարներով, ծանօթութիւններով եւ հեղինակներու մատենագրութեամբ:

Հեղինակը հարց կու տայ գիրքի վերջին տողերուն մէջ, «եզրակացութեան» բաժինին անցնելէ առաջ.

«Արդեօք Երեւան, սփիւռքեան մարդասիրական դիմակին տակ, սկսած է պատրա՞ստ դառնալ ապօրինի գումարներ օրինականացնողներու»:

Հ. Յ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

Presse univ. de Rennes — 2007

ՓՐՈՖ. ԽԱՉԵՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

ՄԱՐԴՆ ՈՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԸ

ՏԻԳՐԱՆ ՃԻՆՊԱՇԵԱՆ

Ապրիլ 2006 մեր սեղաններուն վրայ յայտնուեցաւ միջին ծաւալով գեղատիպ հատոր մը եզակի մարդու մը մասին, «Փրոֆ. Խաչեր Գալուստեան, մարդն ու դաստիարակը» խորագրով: Գիրքը լոյս ընծայւած էր Խաչեր Գալուստեանի մահւան (1985 Դեկտեմբեր 4) քսանամեակին առիթով, իր զաւկին պրն. Շահէ Գալուստեանի նախաձեռնութեամբ եւ պրն. Անդրանիկ Տագէսեանի խմբագրութեամբ:

Խաչեր Գալուստեանը վերջին քըսանամեակին ծանօթ էր յատկապէս իր անունը կրող «Խաչեր Գալուստեան Մանկավարժական Կեդրոն»ի գործունէութեան ընդմէջէն: Ոմանք թերեւս ծանօթ էին իր հեղինակած հոգեբանական ու մանկավարժական ուսումնասիրութիւններուն, պատկառելի հատորներ, արդիւնք Հայկազեան համալսարանի ուսուցիչներու պատրաստութեան յատուկ բաժանմունքին մէջ իր կարդացած դասախօսութիւններուն: Ուրիշներ ալ կը ճանչնային արդէն Խաչեր Գալուստեան ուսուցիչը եւ մանաւանդ տնօրէնը:

Երախտարժան մանկավարժին նըւիրուած հատորը, որ սահմանուած է դառնալու անոր կեանքին ու գործունէութեան «գրական յուշարձանը», կը վերակենդանացնէ, կեանքի մը ամբողջ տեւողութեան ու նոյնիսկ մահէն ետք, ազգային կրթութեան նուիրուած բացառիկ անհատականութիւնը Խաչեր Գալուստեանին:

Հատորը հաւաքածոյ մըն է կենսագրական տուեալներու, յուշագրական եւ գնահատական վկայութիւններու, ինչպէս նաեւ Խաչեր Գալուստեանի գրչին պատկանող այլազան գրութիւններու: Մտածումներու, գաղափարներու հարուստ յաջորդականութիւն մը, որ հայ դպրոցի տագնապներով յատկանշուող այս օրերուն, կը հնչէ իբրեւ հաւատքի ու վստահութեան կոչ մը: Արդարեւ, կը տեսնենք, թէ ինչպէս համոզումը կ'ընդելուզուի գիտական լըջախոհութեան, կը վերածուի կրթանուէր առաքելութեան ու կը նուիրագործուի կենդանի աշխատանքով:

Խաչեր Գալուստեանի կեանքը լեցուն եղած է փոփոխութիւններով ու վերիվայրումներով: Ծնած Մարաշ, Հայկական Ցեղասպանութեան սկսած տարին՝ 1915ին, ան կանուխէն կորսնցուցած է մայր, քոյր եւ եղբայր ու ճաշակած՝ որբանոցային կեանքի ողջ դառնութիւնը: Հալէպ վերամիացած ընտանիք վերակազմած հօրը, շուտով կրկին որբացած է այս վերջինին կանխահաս մահով: Հարկադրական ընդհատումներով ուսումնառութիւն մը զինք հասցուցած է համալսարանական բարձրագոյն վկայականներու, մինչեւ տոքթորայի աստիճան: Առաջադրանք ունեցող ու նպատակի ձգտող Հաստատակամ մարդու մը վայել ջանասիրութեամբ, ան անդադար ընդլայնած է իր մտքի հորիզոնը, կուտակելով հոգեբանական ու մանկավարժական գիտելիքներու պատկառելի պաշար: Մանկավարժական թէ՛ տեսական եւ թէ՛ գործնական-մեթոտական հարցերու գիտակ ուսուցչի այս տիպարը դժբախտաբար հազուագիւտ երեւոյթ է մեր իրականութեան մէջ, մինչդեռ այնքան մեծ է կարիքը դաստիարակներու, որոնք հայ դպրոցի բարելաւման համար մանկավարժական նորագոյն ընկալումները կ'ուսումնասիրեն ու զանոնք կը գործադրեն:

Հալէպի ու Պէյրութի մէջ ուսուցչական պաշտօններ վարելէ ետք, Խաչեր Գալուստեան իբրեւ տնօրէն ծառայած է չորս հաստատութիւններու: Հայ աւետարանական գոլէճ, Դարուհի Յակոբեան երկրորդական վարժարան, Մելգոնեան կրթական հաստատութիւն եւ վերջապէս Գալուստեան համապարփակ կրթական հաստատութիւն: Վերջին դպրոցը, ստեղծուած 1974ին, սեփական հաստատութիւն է - այս ալ եզակի երեւոյթ, որ միայն վեցամեայ գո-

ԳԱՐԵԳԻՆ ԶԱՔՈՅԵԱՆԻ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ: «ԲԱՆՏԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ»

Գարեգին Զաքոյեանը անծանօթ անուն է Սփիւռքի արուեստասէր հասարակութեանը: Եթէ հայ շարժանկարով հետաքրքրուողներ ճանաչում են որպէս Հայաստանի Փիլմադարանի տնօրէն, ապա վաւերագրական ժապաւէնների հեղինակ Գարեգին Զաքոյեանը նորոյթ էր բոլոր նրանց համար, ովքեր եկել էին դիտելու նրա «Բանտի արուեստը» եւ «Բաչարան» ժապաւէնները: Դրանց ցուցադրումը տեղի ունեցաւ «Պարաճանով սքանչելին» ցուցահանդէսի շրջանակում կայացած «Հայկական գիշերներից» մէկի ժամանակ:

«Բանտի արուեստը» հոգեբանական կեռումեռներով լեցուն մի միջավայրի՝ յանցագործների, գողերի, աւազակների, մարդասպանների առօրեան է: Վաւերագրողի լեզուն ժլատ է: Ցուցական չեշտերը պակասում են: Չկայ գործողութեան ընթացք: Չկայ նիւթ, որ հետաքրքրութիւն լարի: Չկան կլտրուկ, կշռութային անցումներ պատկերից պատկեր: Կան դէմքեր: Ժապաւէնի ամբողջ տեւողութեանը դէմքերի անվերջանալի ընթացք է: Այդ դէմքերը արտայայտիչ են: Պատմութիւն կայ նրանց աչքերում: Կենսագրութիւնը դրոշմուած է նրանց դէմքերին: Այո կենսագրութիւնը: Եւ իրենց կենսագրութիւնը գրելու ձեւը գրիչ ու թուղթ չէ, այլ արուեստ: Նրանցից իւրաքանչիւրը զբաղւում է արուեստով: Այո՛, այո՛: Բանտում արուեստ է երկնում: Եւ այդ արուեստի հեղինակները գողերն են, աւազակները, մարդասպանները, չարագործները: Գարեգին Զաքոյեանը հերձում է իւրաքանչիւր յանցագործի ինքնաբացայայտման այս ձեւը: Նրանք քանդակում են, նկարում են, ծեփագործում են, զարդ են ստեղծում, կիրառական արուեստի նմոյշներ են ծնում: Այս ամէնը անում են մեծագոյն լրջութեամբ: Ժապաւէնում տողանցում են հարիւրաւոր բանտարկեալներ: Մէկը չկայ, որ պարապ նստած լինի: Մէկը չկայ ,որ հայեացքը յուսահատութիւն ու ամայութիւն պարունակի: Նրանք կենտրոնացած են: Իրենց հերթական ստեղծագործութիւնը ծնելու նախապատրաստական երկունքն են ապրում: Պառկած են, նստած են, ծխում են, երգում են: Բանտը նրանց համար վերածուել է ստեղծագործական տան:

Տարօրինակ կերպարանափոխութիւն մարդկային էութեան: Ժապաւէնում մի պատկեր կայ, որ բանտարկեալների էութեան վերծանման անսպասելի ու հպանցիկ մի դրուագ է: Քահանան այցելում է նրանց: Աղօթում է: Եւ յետոյ քարոզում է: Քարոզի վերջում հնչում է մի նախադասութիւն: «Դուք յանցագործ չէք»: Նախադասութիւնը վերածւում է արձագանգի «Դո՛ւք յանցագո՛րծ չէ՛էք» դուրս է գալիս բանտի պարիսպներից: Տարածւում է, տարածւում եւ կտրուկ մարում:

Արդեօ՞ք յանցագործ են «Բանտի արուեստ» ժապաւէնի վաւերագրական կերպարները:

Գարեգին Զաքոյեանը պատասխանը թողնում է հանդիսատեսին:

«ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ»

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ հանրային գրադարանի սրահին մէջ, Մարտ 30ին, տեղի ունեցած է Համաստեղի մահուան 40ամեակին նուիրուած երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Ներկայ եղած են շուրջ հարիւր հոգի: Բացումը կատարած է Ժիւլիէթ Դաւթեան եւ վարած յայտագիրը: Շրջ. վարչութեան կողմէ խօսք առնելով Գէորգ Պետիկեան ներկայացուցած է Համազգայինի առաքելութիւնը, աշխատանքներն ու ծրագիրները: Օրուան բանախօսը՝ Հայաստանէն յատկապէս հրաւիրուած՝ տոքթ. Մարգարիտ Խաչատրեան, տալէ ետք Համաստեղի (Համբարձում Կէլէնեան) համառօտ կենսագրականը, նշած է թէ ան իր գրական փորձերը սկսած է բանաստեղծութիւններով, նկարագրելով հայրենի իր գիւղի առաւօտը, կէսօրն ու իրիկունը, անոր միօրեայ կենդանի պատկերն ու աշխարհը ներկայացնելով: Ապա, բանախօսը վերլուծած է Համաստեղի գործերէն՝ «Գիւղը», «Անձրեւ»ը, «Սպիտակ ձիաւորը», «Այծետոմար»ը եւ «Աղօթարան»ը: Նշելէ ետք թէ Համաստեղ պաշտած է Հայաստանը եւ շատ ուզած ու երազած է խորհրդային Հայաստան այցելել, բայց չէ յաջողած, բանախօսը աւելցուցած է. «Կարօտի ու ցաւի, իր երկրի մասին անվերջ մտածեց, կարօտից այրուեց: Ինքն ուզում էր Հայաստան գնալ իբրեւ հայ գրող եւ ոչ թէ գբօսաշրջիկ: Իր գիրքերը կապոցներով ուղարկում էր Հայաստան, այնտեղ Զարենցը, Մահարին, Իսահակեանը եւ Բակունցը անվերջ կարդում էին: Բայց հայրենիք իր մեկնումը երազանք մնաց»: Իր խօսքի աւարտին տոքթ. Խաչատրեան, պատասխանելով այն հարցումին թէ ի՛նչ կուտայ Համաստեղ գրողը այսօրուան հայ մարդուն, նշած է. «Նա հայ մարդուն տալիս է առանց չարութեան կէնէթիք յիշողութիւն, թուրքերի դէմ: Այսօր նա մեզ ասում է, թէ իբրեւ ժողովուրդ, մենք արարող ենք, երազող, յամառ եռացող: Ունենք ընդամէնը մի փոքր հայրենիք: Եւ ուր էլ ապրենք, Հայաստանն է մեր գոյութեան գերագոյն նպատակը»: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր Մելքոնեան սրահին մէջ, Մարտ 28ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. վարչութեան եւ Ճեմարանի տնօրէնութեան, հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է նուիրուած Հրաչ Տասնապետեանի եւ իր յօդուածներուն ժողովածուին: Խօսք առած են Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի անդամ եւ Համազգայինի Կեդրոնական վարչութեան ատենապետ Մկրտիչ Մկրտիչեան եւ Բերիոյ թեմի առաջնորդ՝ Շահան եպիսկ. Սարգիսեան, որոնց խօսքերուն եւ ցուցադրուած տեսերիզին ընդմէջէն զգալի դարձած է Հրաչ Տասնապետեանի ներկայութիւնը: Փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, բացման խօսքը արտասանած է Սալբի Քիւրքճեան, որ յիշած է նաեւ որ ձեռնարկին ընթացքին կը կատարուէր նաեւ «Հրաչ Տասնապետեան յօդուածներու ժողովածու» հրատարակութեան շնորհահանդէսը: Առաջին խօսողը՝ Մ. Մկրտիչեան, ներկայացուցած է Հրաչ Տասնապետեանի ամբողջական պատկերը: Երկրորդ բանախօսը եղած է Շահան եպիսկոպոս, որ հաստատած է որ Հրաչ Տասնապետեանի հետ ունեցած առաջին հանդիպումէն իսկ «ուսանողներուս հոգիներուն մէջ դրոշմըւած է իրաւ պատկերը հայ մտաւորական մարդուն»: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակումը եղած է Հրաչ Տասնապետեանի մէկ տեսերիզով, ուր ան կը յայտնէր իր գաղափարները:

յութիւն կրցած է պահպանել ու փակուած 1981ին, զոհ Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմին: Խաչեր Գալուստեան, իր վաթսունամեակի նախօրեակին, յաջողեր է ստեղծել իր սեփական «համապարփակ» կրթօճախը, ուր պիտի կարենար, ամբողջապէս ազատ, գործնապէս կիրարկել մանկավարժական ու հոգեբանական այն տեսութիւնները, որոնք դասաւանդած էր Հայկազեան համալսարանին մէջ, իր ուսումնական ընթացքի աւարտումէն ետք:

Կրթական ասպարէզին մէջ գործած, շունչ ու հոգի մաշեցուցած բազմաթիւ երախտաւորներ մոռացութեան մատնուած են: Անոնցմէ շատերը, աշխատանքէ հեռանալէ ետք, իրենց աշակերտներուն ու անոնց ծնողներուն համար յուշ կը դառնան: Սակայն ժամանակի թաւալումին հետ, յուշն ալ աղօտ կը դառնայ ու քիչ-քիչ կը մարի: Խաչեր Գալուստեանը բախտաւոր կարելի է համարել. իր հարազատները ոչ միայն «Խաչեր Գալուստեան Մանկավարժական Կեդրոն»ի ստեղծումով մնայուն դարձուցած են յուշը, այլեւ կանգնեցուցած են յուշարձան մը՝ այս գիրքը, որ նուիրուած ըլլալով գրչի ու մտքի մարդու մը յիշատակին՝ գրական յուշարձան է:

Տ. Ձ.

Livres reçus

ENTRE L'ART ET LE TEMOIGNAGE
Littératures arméniennes au XXème siècle
Volume II

LE DEUIL DE LA PHILOLOGIE

MARC NICHANIAN
MétisPresse, Genève 2007

ԱԹԱԹԻՒՐՔԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՍԻՄՈՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ուրեմն հիմա ինքը, Սապիհա Հանըմը պիտի անցնի իր մանկութեան վայրերէն, ի՛ր մանկութեան մօտէն...

Սիրտը կը տրոփէր...

Կարծէք իր մանկութիւ՜նը աներկաթ ռումբերով կը ռմբակոծէր իր հոգին... Մինչդեռ ինք կ'երթար ռմբակոծելու լեռնաշրջան մը, եւ ստեղծելու, անարդանդ ծնելո՛ւ վաղեմի Խաթունի պէս Խաթուններ, միշտ երեք-չորս տարեկան, վայրագ ու անյօրզ ծննդաբերութեամբ մը...

Սապիհա Հանըմ հիմա ուշադիր կը նայի քարտէսին... Ինչքա՜ն գիւղեր, գիւղաքաղաքներ եւ այլ տեղանուններ ձորերու, դաշտերու, լեռնահովիտներու, մրջիւններո՛ւ պէս վխտացող անուններ – Ռումգալէ, Խալֆէթ, Էհնէշ, Ճիպին... Հա՛, երէկ գիշեր Ռումգալէի զիարէթը (սրբավայր) կը բարձրանային ինք եւ իր մայրիկը. վարը՝ ամեհի ձորի մէջէն հսկայ գետ մը օձապտոյտ կը գալարուէր վիշապի պէս... Մուրա՞տն էր (Եփրատ), որուն մէջ ինք Տերսիմի լեռնակոյտը պիտի շպրտէ հօրը՝ Աթաթիւրքի հրամանով...

Սապիհայի ցուցամատին հինայուած եղունգին ծայրը կը կենայ Ռումգալէի վրայ: Հո՞ս էր Ներսէս Պապայի մենաստանը: Բայց Ներսէսը հայկական անուն չէ՞... Հապա իր մօ՞ր անունը... Նոյնպէս հայկակա՞ն...

Ո՛չ, ինք հայ չէ – Մարիա՛մ...

Ո՛չ, ինք թուրքօղլու թուրք է – Ներսէ՛ս, Ակո՛բ, Սարգի՛ս, Խորէ՛ն...

Օ՜, ինչպէ՛ս հայու անուններ կը ճեղքեն օդանաւին ժխորը եւ ներս կը խուժեն, կը մտնեն իր վարսակալէն ներս եւ կը թափանցեն իր գանկին, իր սրտի՛ն մէջ... Համալսարանի իր բազմաթիւ ընկերներուն մէջէն, բազմաթիւ էրթուղրուլներու, Քեամրաններու, Նազըմներու մէջէն Ակոբճան մը կը բզզայ իր ականջներուն մէջ...:

Սապիհա Հանըմի ցուցամատը պզտիկ շարժում մը կ'ընէ եւ կը կենայ պզտիկ բայց անշարժ մրջիւնի մը վրայ - Ճիպի՛ն...

Զարմանալի՜... իր օդանաւը հիմա չի յառաջանար. կարծէք կանգ առած է. երկինքին մէջ ճի՛շդ Ճիպինի վերեւ, փոխանակ Տերսիմի ուղղութեան, Սապիհա Հանըմի օդանաւը, որուն մէջ ինք բոլորովին մինակ է մենաստանի կոյսին պէս, կը սկսի դառնալ՝ հետզհետէ իջնելով իր 7000 մեթր բարձրութենէն... բայց մինչեւ ո՞ւր...

Ճիպինի բնակիչները այն օրը իրենց կեանքին մէջ առաջին անգամ օդանաւ կը տեսնեն, այնքա՛ն մօտէն թռչող օդանաւ, որ ծիծեռնակի պէս ծուղուրթալով կը շրջի իրենց գիւղաքաղաքին ու պարտէզներուն վերեւ...

Սապիհա Հանըմ հիմա կը տեսնէ անսահման տարածութիւնը պիստակենիներու: Պիստակենիներ, որոնց մէջ տեղ մը, ծառի՛ մը, ծառերու տակ անցաւ իր մանկութիւնը: Հո՛ն, այդ տնակէն քիչ անդին, ա՛յդ ծառերու տակ իրա՞ւ պահըւըտուք խաղաց Եղսայի, Տիրուհիի, Սարգիսի, Պօղոսի եւ Մանուկի հետ... Ակոբճանը ինչո՞ւ կը հալածէր զինք. ինչո՞ւ ապա իր կեանքին մէջ իր բոլոր համակրած ու սիրած Քեամրաններուն ու էրթուղրուլներու անուններուն խուլ կ'արձագանգէր՝ Ակոբճա՜ն... Իր սիրտը ամէնէն առաջ եւ ամէնէն անմեղ կերպով Ակոբճանո՞վ մը բաբախած էր... Ա՜խ այդ Ակոբճանը. պիստակենիներու մէջ՝ իր ձեռքէն բռնած կը սիրէր հեռացնել զինք եւ յաճախ կը տանէր աղբիւրը... Երեսը ծաղկախտաւո՞ր էր... Յետոյ ահաւոր ու անբացատրելի բան մը պատահեցաւ իր կեանքին մէջ. հազիւ երեք-չորս տարեկան կար ինք. զինք բաժնեցին պիստակենիներէն, իրեններէն եւ այլեւս երբեք չտեսաւ զանոնք: Այնթապ բերին... Ըսին՝ Աթաթիւրքը քու հայրդ է: Կեանքը եւ մարդիկ զինք համոզեցին թէ ինք կը ծաղի այդ օրէն...

Սապիհա Հանըմ յանկարծ ցանկութիւնը ունեցաւ իր օդանաւը գետնելու պիստակենիներու միջեւ տեղ մը, այդ աղբիւրին մօտ...

Հիմա Սապիհայի օդանաւը կարծէք պիտի քաղէ յուլիսեան հասուն պիստակներ, կարմիր-կանանչ պիստակներ...

Օդանաւը կը սուրայ շատ վարէն՝ կէսօրուան հանդիսատը խանգարելով ո՛չ թէ արծիւներու, այլ ճնճղուկներուն Ճիպին գիւղաքաղաքի: Գրեթէ 300 մեթր ցածութենէ մը կը սուրայ: Սապիհա Հանըմ կարծէք կը տեսնէ իրենց տունը, երազին մէջ տեսած տունը, ուրկէ մայրը իր ձեռքէն բռնած՝ զինք կը տանէր Ներսէս Պապային զիարէթը...

Մինչ նոյն ժամուն թրքական թերթերու առաջին էջերուն վրայ արդէն մեծատառ կը շարուէին՝ «Աթաթիւրքին զահրամանն աղջիկը հիմա, ճի՛շդ այս ժամուն կը սաւառնի Տերսիմի վերեւ եւ թրքական ակօսներ կը բանայ անոր լանջերուն»...:

(Շար. 4)

ՄԱՀ
ԶԵՓԻՒՌ ՄԵԾԱՊԱՀՔԵԱՆ-Ի

Ռ. Օ. Հ. Ընկերակցութիւնը կը տեղեկացնէ որ Ապրիլ 10ին իր մահկանացուն կնքեց Զեփիւռ Մեծպահքեան, 107 տարեկանի սեմին, Մոմորանսիի հանգըստեան տան մէջ, ուր բնակեցաւ 20 տարիէն աւելի, տունին անձնակազմին հետ կիսելով տարագրութեան դառն օրերուն ապրած ցաւը, վիշտն ու տառապանքը:

Ծնած էր Արեւմտահայաստան, 1900 Ապրիլ 23ին, Տրապիզոնէն ոչ հեռու Կերասոնի մէջ:

Հանգուցեալը Ցեղասպանութեան ճողոպրածներէն մին էր, որ քանի՛ անգամներ իր ապրած տառապանքներուն մասին վկայութիւններ բերած էր մամուլին, արցունքոտ աչքերով չկարողանալով զսպել իր հոգիի անբուժելի ցաւն ու կսկիծը, քաջաբար դիմակայելով ճակատագրին դաժան հարուածները:

Զեփիւռ Մեծպահքեան առյաւէտ պիտի մնայ մարդկային պատմութեան եւ Նախորդ դարու արեւմտահայերու ողբերգութեան խորհրդանիշը:

Ապրիլ 10ին, վերջակէտը դրուեցաւ այն հայուհիին կեանքին, որ ապրեցաւ լման դար մը իր մեծութեամբ ու ազնուաբարոյ կեցուածքով, ունենալով կեանքի եռանդ, ուժ ու կարողականութիւն եւ իր վեհանձնութեամբ անջնջելի տեղ գրաւելով զինքը ճանչցողներուն սիրտին մէջ:

Իր փափաքին համաձայն, թաղման արարողութիւն տեղի չունեցաւ. հոգեհանգստեան պատարագին թուականը յետագային կը հաղորդուի:

Centre Culturel
SAINT MESROB
à PARIS

Les soirées culturelles et littéraires
«L U M I E R E,
V E R I T E
E T L I B E R T E»

D E L'E C R I T U R E
A U M A N U S C R I T,
P U I S A U L I V R E
A R M E N I E N S
D E M E S R O P M A C H T O T S
A H A K O P M E G H A P A R T
Suite 3 — L'imprimerie arménienne

le jeudi 26 avril à 20 h 30
Conférence donnée
par Léon KETCHEYAN
Présentation de Karen SIMONIAN

au 10 bis, rue Thouin,
Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine
Luxembourg

— E n t r è e l i b r e —

***

LE CENTRE CULTUREL
S A I N T M E S R O B
ET LE CENTRE DE RECHERCHE
D I K R A N
T C H O U H A D J I A N
présentent dans le cadre
des Soirées Culturelles et Littéraires
«L U M I E R E,
V E R I T E
E T L I B E R T E»
L E C H A N T D'A R A R A T
Spectacle en français
basé sur la poésie arménienne
conçu et interprété par
Nora ARMANI
& Gérald PAPASIAN
le Samedi 28 avril à 20 h 30
dans la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13 rue du Perche (angle rue Charlot)

P.A..F : 20 euros tarif normal,
12 euros tarif réduit,
8 euros intermittents du spectacle.
Réservations : Ania 06 50 86 28 71
Assocrdt@aol.com

Կը խնդրուի ծանուցանել

ԺԱԳԼԻՆ ՀՈԿՏԱՆԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 22ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Ապրիլ 26, ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին
15 rue Jean Goujon
75008 Paris
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Տէօյլա-Պառի (Վալ տ'Ուազ) գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

---

arménie mon amie

AGENDA

Rétrospective des films de
Rouben Mamoulian
DU 10 AVRIL AU 6 MAI
Cinémathèque de Paris
51 rue de Bercy — 75012 Paris
www.cinematheque.fr
Contact : 01 71 19 34 19
E-mail : mamoulian@cinematheque.fr

***

L Y O N

A R M E N I E
C O N T E M P O R A I N E
e x p o s i t i o n

Au musée d'art contemporain de Lyon 81 quai Charles ds Gaulle, 69006, jusqu'au 29 avril (du mercredi au dimanche de 12h à 19h).

***

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԱԹՆԷ.– Պրն. Ռոպէր Այտապիրեան 1.000 եւրօ Շաւարշ Միսաքեան հրապարակին անուանակոչութեան առթիւ, մեծարելով անոր օրինակելի աշխատանքը:

***

ՄՈՆՐԷԱԼ.– Նոյն առթիւ, տիկին Շաքէ Մինասեան 500 տոլար ի յարգանս Շաւարշ Միսաքեանի:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պերճ Ազմանօղլուի մահուան առթիւ, Պրն. Գէյակ Ղազարեան 100 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

SOIREE DE THEATRE ARMENIEN
organisée par l'**Association Machtotz,**
le Centre Artistique Tchouhadjian

MESROBADON
de KHRAKHOUNI

Le Dimanche 13 mai à 16 h 30
Centre Socio-Culturel de Clamart
44 rte. du Pavé Blanc — Clamart

Réservation : **Association Machtotz**
Tél. : 01 47 50 97 51

Prochainement
détails du programme

C A C H A N

La municipalité de Cachan en partenariat avec la CBAF «section Bagneux - Cachan» présente :
Une soirée de musiques arméniennes
3 groupes : PAPIERS D'ARMENIES, LAVACH', DUO SAZ PELOUL.
le **Jeudi 26 Avril à 20h30**
au théâtre de Cachan
21 avenue Louis Georgeon
Réservation : 01 45 47 72 41

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Արշակ Ջամալեան մասնաճիւղի անդամուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհիներ՝ Ալիս եւ Մելինէ Երէցեանի, Վարդենի Տոլմաճեանին եւ Դալար Գուլանճեանին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Յակոբ Երէցեանի մահուան առթիւ:

Այս առթիւ մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է 100 եւրօ Պրն. Միշել Ղազարեանէ:

□

ՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Իսի-լէ-Մուլինոյի «Տ. Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի Փրովէն պատմական խաչակիրներու հարուստ քաղաքը, անցընելու համար անմոռանալի օր մը:

Պտոյտ քաղաքի շուրջ փոքր շոգեկառքով:

Ասպետական զօրահանդէսի մրցում:

Կիրակի, Մայիս 13ին

Մեկնում՝ ժամը 8.30ին, Իսիի գերեզմանատան առջեւէն:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝
– Ալիսին 01 46 42 90 68
– Անիկին 01 47 36 18 09:

□

LA SECTION
SOSSE MAYRIG DE MARSEILLE
organise un voyage le **5 Mai** au musée de l'Arles et de la Provence antique :
l'exposition est intitulée **«Au pied du Mont Ararat — Splendeur de l'Arménie antique»**.
Prix tout compris 50 Euros.
Réservation :
Tél. : Denise 04 91 37 63 64
Marie 04 91 67 54 58

92ème Anniversaire du génocide des Arméniens

A L F O R T V I L L E

COMMEMORATION

organisée par le Comité Unitaire des Institutions, Organisations et Associations Arméniennes d'Alfortville

Dimanche 29 avril

- 10h30: Messe en l'Eglise Apostolique Arménienne Sourp Boghos Bedros;
- 12h15: Défilé vers le monument Khatchkar près de la place Achtarag Dépôt de gerbes — Prises de parole.

***

S A R C E L L E S

Samedi 28 avril à 12 heures
devant la stèle, rue du 24 avril 1915 — Centre Sportif Nelson Mandela.

C H A V I L L E

Dimanche 29 avril
12h00 : messe de Requiem en l'Eglise Apostolique Arménienne Saint Grégoire l'Ill de Chaville
6 rue Père Komitas
Suivie d'un dépôt de gerbe au Monument Arménien (angle de la rue Carnot et de la rue Paul Vaillant Couturier)

***

C H A R E N T O N L E P O N T

DEPOT DE GERBE
devant le **Khatchkar** (stèle commémorative) de **Charenton Le Pont** (94220); rue Paul Eluard, angle rue des Bordeaux
le Jeudi 26 avril à 18 heures
- Prise de paroles;
- Prières;
- Chants à la mémoire des martyrs.

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France poursuit son recrutement d'animateurs pour sa Colonie de vacances.

Pour le mois de juillet : du 8 au 29 juillet 2007
Pour le mois d'août : du 30 juillet au 13 août 2007

Envoyez rapidement votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Communiqué

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

PROJET «RETOUR AUX SOURCES»

L'Association Arménienne d'Aide Sociale en coopération avec l'Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations et cofinancée par le Fonds Européen pour les Réfugiés met en œuvre le projet «Retour aux Sources», destiné aux nationaux arméniens qui sont en situation irrégulière en France.

Pour les candidats éligibles, avec ses partenaires, l'A.A.A.S. accompagne le retour volontaire en Arménie, en soutenant financièrement et matériellement leur réinsertion par des formations professionnelles et des aides à la création d'entreprises.

Pour tout renseignement supplémentaire, adressez-vous à l'adresse suivante :

77, rue La Fayette
75009 Paris

Tél. : 01. 48. 78. 02. 99
ou visitez le site de l'association :
www.aaas.fr

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼ 26
JEUDI 26 AVRIL 2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.694 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21.694

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Հրաւէրը կու գար քաղաքապետ՝ Պերթրան Տըլանոյէէն որ ժամը 11:30ին իր չքախումբով ներս մըտաւ: Ամպիոնին վրայ տեղ գրաւած էին նաեւ Հայաստանի դեսպան Է. Նալպանտեան եւ Ալեքսի Կէօվճեան՝ Ֆրանսահայ խորհուրդի նախագահը:

Սրահը լեցուն նկատուելու չափ մարդաշատ էր: Առաջին շարքը գըրաւուած էր եկեղեցական իշխանութիւններէ (Գիւտ արք., Գրիգոր եպիսկ. Կապրոյեան, վերապատւելի Միքայէլեան, գերպ. Օփըլթի Փարիզի արքեպիսկոպոսի ներկայացուցիչ, Յ. վրդ. Պզտիկեան Մըխիթարեան միաբանութեան ներկայացուցիչ եւ նորընտիր տնօրէն Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին) նախկին ռազմիկներ, եւլն...:

Օրուան առաջին ելոյթով քաղաքապետը ըսաւ այն ամէն ինչ որ հայ մը կրնար ակնկալել. Թէ հրաշալի ժողովուրդ ենք, շինարար եւ խաղաղ, թէ հարստութիւն բերած ենք յատկապէս իր քաղաքին մեր դարաւոր մշակոյթով, թէ Շաւարշ Միսաքեանի նման մարդիկ, որուն անունով հրապարակ մըն ալ ունինք ներկայիս, իրենց քաջարի կեցուածքով, դիմադրական ոգիով, կրնան պատիւ բերել ազատութիւն սիրող մեր ժողովուրդին: Հրանդ Տինքը կոչեց հայ ազգի ազատութեան նոր նահատակը որ իր արժանի վայրը պիտի ունենայ Փարիզի մէջ:

Ալեքսի Կէօվճեանը աւելի քաղաքական ուղղութիւն տուաւ իր ելոյթին որ թէեւ երկար էր, մանաւանդ այն բազմութեան համար որ ոտքի մնացած էր, սակայն հանդէս եկաւ կշռուած բառերով, քաղաքական գործիչի հասունութիւն ցոյց տալով, վերլուծելով Ցեղասպանութեան երեւոյթը եւ ժխտողականութեան վտանգները, յատկապէս Թուրք պետութեան անբացատրելի գործունէութիւնը Ֆրանսայի մէջ «Թալաթ կոմիտէի» մը գրգռիչ արարքներով որ հրէշային անհեթեթութիւն կարելի է կոչել քանի պիտի նմանէր Հիթլէրի անունով կոմիտէ մը ստեղծելու Փարիզի մէջ... ան իր սրտառուչ խօսքը փակեց կոչ ընելով որ Ֆրանսական ծերակոյտը վաւերացնէ Ցեղասպանութեան ժխտողականութեան պատժական օրէնքը:

Վերջին խօսք առնողը եղաւ Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան պրն. Է. Նալպանտեան որ սահուն ֆրանսերէնով յետ յիշելու Ցեղասպանութեան գործած ահաւոր աղէտը հանդէպ հայ ժողովուրդին, յետ յատուկ շնորհակալութիւն յայտնելու Ֆրանսական կառավարութեան եւ Փարիզի քաղաքապետին իրենց ցուցաբերած անկեղծ սիրոյն եւ գնահատանքին, հանդէպ երիտասարդ Հայաստանի Հանրապետութեան, ներկայացուց բազմից կրկնուած կոչը ուղղուած՝ Թուրքիոյ պատասխանատուներուն բանալու սահմանները երկու երկիրներու միջեւ «առանց նախապայմանի», ստեղծելու բարի, քաղաքակիրթ դրացիութեան մթնոլորտ մը:

Ընդունելութիւնը աւարտեցաւ հիւրասիրութեամբ մը:

ՑԻՊԻ

ՑՈՅՑԸ

Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ մայր տաճարին յետմիջօրէի ոգեկոչման պատարագէն ետք բազմութիւնը սկսաւ խմբուիլ Կոմիտասի արձանին շուրջ: Հոն եւս նախ հոգեհանգստեան արարողութիւն մը կատարուեցաւ Գիւտ արքեպիսկոպոսի, Գրիգորիս եպիսկոպոսի, Հ. Յարութիւն Պզտիկեանի ու այլ կրօնաւորներու մասնակցութեամբ. ներկայ էին նախկին ռազմիկները իրենց դրօշներով, Ֆրանսացի քաղաքական դէմքեր:

Այս տարուան ոգեկոչումը մէկուկէս միլիոն զոհերուն միացուցած էր Հ. Տինքն ալ ու շատ մը մասնակիցներ իր դիմանկարով պաստառներ կը կրէին:

Հայ Դատի Ֆրանսայի նախագահ Յարութ Մարտիրոսեանի ողջոյնի խօսքէն չեշտուեցաւ ի տես Թրքական ժխտումին, ուրացումին, Ֆրանսայի մէջ անյապաղ նման կեցուածքները պատժելի արարք հռչակող օրէնքին անհրաժեշտութիւնը:

Այս հիմնականը չեշտող ու Թրքական ընթացքը դատապարտող ելոյթներ ունեցան Ֆրանսահայ խորհուրդի նախագահը Ալեքսի Կէօվճեան որուն միացած էին Հ. Տինքի փարիզաբնակ պարագաները: Ապա Ֆրանսացի քաղաքական դէմքերու ներկայացուցիչներ խօսք ուղղեցին հետզհետէ ստուարացող բազմութեան: Յանուն Իլ տը Ֆրանսի խորհուրդին նախագահ Ժ.-Փ. Հիւշոնի կարճ ելոյթ մը ունեցաւ Լիւսի Շմիթ: Ն. Սարքոզիի ներկայացուցիչը Փ. Տէվէճեան չեշտեց Թուրքիոյ կողմէ 1915ի ճանաչումին հրամայականը, որպէսզի հայութեան բաց մնացած վէրքը բուժուէր: «Երբ կը դիտեմ Թոռներս, չեմ կրնար չըխորհիլ որ ուրիշ ժամանակի մը մէջ անոնք մահուան դատապարտուած պիտի ըլլային, ի՛մ Թոռներս եղած ըլլալնուն համար» ըսաւ ան, յետոյ հաւաստեց որ Նախագահ ընտրուելու պարագային Ն. Սարքոզի լրումին պիտի հասցնէ ժխտումը պատժող օրէնքին վաւերացման ընթացքը:

Ֆ. Պայրուի ներկայացուցիչը Ֆ. Ռոշպլուան եւս անդրադարձաւ 92 տարուան Թրքական ուրացումին, չեշտեց նոյն օրէնքին անհրաժեշտութիւնը, մանաւանդ որ Հ. Տինքի սպանութիւնը նոր փաստ էր որ Թուրքիոյ կողմէ արարքը կը շարունակուէր:

Մարդկութեան դէմ ոճիրներու անժամանցելի ըլլալուն ու Տարֆուրի ցեղասպանութեան մասին արտայայտուելով Ժագ Մամու չեշտեց 1915ի ճանաչումին համար Հայերու տարած պայքարին կարեւորութիւնը. գնահատեց նման այլ դժբախտութիւններու նկատմամբ անոնց զօրակցութիւնը:

Մ.-Ժ. Պիւֆէի ներկայացուցիչը Հէլէն Լիւք շատ իրաւական մօտեցումով ըսաւ թէ ժխտումը պատժող օրէնքը հակառակ իր ակներեւ անհրաժեշտութեան, Ծերակոյտին կողմէ դիւրութեամբ պիտի չյանգէր քուէարկումի փուլին: «Մինչեւ այսօր որպէս օրակարգի նիւթ արձանագրել իսկ կարելի չեղաւ» ըսաւ ան:

Խօսք առաւ նաեւ 9րդ Թաղամասի քաղաքապետը Ժ. Պռավօ. ան Ս. Ռուայալի որուն ներկայացուցիչը մնալով երթեւեկի խճողումին մէջ, չէր կրցած ընտրարշաւային թեկնածուին պատգամը հասցնել, ժխտումի օրէնքը յառաջիկայ աշնան վաւերացնելու խոստումը փոխանցեց ներկաներուն:

Ելոյթներու այդ առաջին բաժինէն ետք ներկաներու 4-5 հազարնոց բազմութիւնը դիմեց դէպի Շան դ'Էլիզէ ուր կը գտնուի Թրքական ներկայացուցչութիւն մը: Թափօրին մէջ ուշագրաւ էր երիտասարդներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը:

Հասնելով Շան դ'Էլիզէ զոր կտրելու արտօնութիւնը չունէր ցոյցը, հասնելու համար մինչեւ Թրքական ներկայացուցչութեան առջեւ, ելոյթներ ունեցան նաեւ Արա Թորանեան եւ Մուրատ Փափազեան ու կարդացուեցաւ Ս. Ռուայալի զօրակցութեան գիրն ալ որ կը չեշտէր իր անցեալը ստանձնելու Թուրքիոյ պարտաւորութիւնը եւ օրէնքին վաւերացումի յանձնառութիւնը:

«Մեր հայրենիք»ով ու «Մարսէյեզ»ով աւարտեցաւ համախմբումը, ժամը 20ի շուրջ:

ԵՐԵՒԱՆ

Առաւօտուն տեղատարափ անձրեւը եւ յաջորդած ձիւնը արգելք չեն եղած որ կանուխ ժամերէն բազմութիւնը բռնէ Ծիծեռնակաբերդ բարձրացող ճամբան: Ժամը 11ին նախագահ Ռ. Քոչարեան, վարչապետ Ս. Սարգսեան, Ազգային ժողովի նախագահ Տ. Թորոսեան, Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը եւ բազմաթիւ նախարարներ, երեսփոխաններ, բանակի սպայակազմը, դիւանագիտական դէմքեր, պաշտօնատարներ գացած են յարգանքի տուրք մատուցանելու Ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակին: Պետական աւագանին ու Մայր Աթոռի հոգեւորականները վայրկեան մը լռութեամբ խոնարհած են յաւերժական բոցին առջեւ, ապա ծաղիկներ զետեղած: Գարեգին Բ. կատարած է հոգեհանգստեան արարողութիւն: Ծաղկեպսակներ դըրուած են նախարարութիւններու, գերատեսչութիւններու, քաղաքական կազմակերպութիւններու, տարածքային կառավարման մարմիններու, ուսանողութեան, գիտնականներու, արուեստագէտներու կողմէ:

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Ցեղասպանութեան 92րդ տարելիցին առթիւ ուղերձ մը յղած է, որ կ'աւարտի հետեւեալ տողերով. «Լինելով հայութեան դարաւոր երազանքի արտացոլումը, Հայաստանի Հանրապետութիւնը պէտք է շէնանայ ու զարգանայ, որպէս համայն հայութեան հայրենիք: Ուժեղ, ժողովրդավարական, բարեկեցիկ Հայաստանը պէտք է լինի հայ ժողովրդի պատասխանը Հայոց եղեռնը ծրագրողներին, իրագործողներին եւ ժխտողներին»:

Ուղերձներ յղած են վարչապետը, Ազգային ժողովի նախագահը եւս:

Նոյն օրը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ պատարագ, ապա Աղօթքի եւ ուխտի խաչքարին մօտ հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարուած է:

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնը եւս նշած է Ցեղասպանութեան 92-ամեակը: Ղեկավար դասը նախագահ Ա. Ղուկասեանի գլխաւորութեամբ գացած է մայրաքաղաքի յուշահամալիրը, ծաղիկներ դրած եւ յարգանքի տուրք մատուցանած զոհերու յիշատակին: Օրուան ընթացքին յուշահամալիր գացած են նաեւ երեսփոխաններ, բանակի սպայակազմը, կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ եւ արցախցի ժողովուրդը: Արցախի թեմի տաճարներուն մէջ կատարուած է հոգեհանգստեան արարողութիւն:

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ԹՐՔԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Նիւ Եորքի Թրքական կազմակերպութիւնները «Հայկական ցեղասպանութիւնը Ի. դարուն սուտն է» բնաբանով ցոյց մը կազմակերպած են Ապրիլ 21ին քաղաքին Թայմզ հրապարակին վրայ: Ատոր զուգահեռ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի ու այլ չորս ամերիկեան թերթի մէջ ամբողջ էջ մը գրաւած կոչ մը հրատարակած են, հայկական կողմը հրաւիրելով միասնաբար լուսաբանելու 1915ին կատարուածը: Յատկապէս Հայաստանի ուղղուած կոչը կը կրկնէ իրականութիւնը հետազօտելու նպատակով միասնական մարմին կազմելու առաջարկը, դիւանները առանց որեւէ սահմանափակումի բանալու խոստումով:

Էջին մէջ տեղ տրուած է ԱՄՆ-ու ներկայի ու նախորդ նախագահներուն, արտաքին գործերու նախարարին եւ Թրքահայոց Մեսրոպ պատրիարքին Թրքական թեզին համամտութիւն յայտնող խօսքերուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՅՐՈՒԻ ի նպաստ քուէարկողները իրաւարարի դերին մէջ են եւ երկու թեկնածուներն ալ գանազան

(Շար.ը Դ. էջ)

ԼԵՒՈՆ ԽԱՉԵՐԵԱՆ

ՈԳԵՄԻՏ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՄԵԾ ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ

«Հերթով գալիս՝ անց ենք կենում…»

Միայն թէ մեր այս ընթացքի խորհուրդն այն է որ իւրացրած լինենք մեզնից առաջ եկած-անցածների գործն ու փորձը: Այնպէս իւրացրած, որպէսզի նորէն չկրկնենք նրանց վրիպումները, մոլորութիւնները… ի վերջոյ՝ նրանց նախապաշարումները:

Մեր կեանքի իրադարձութիւնները եւ մեր ցեղի գոնէ վերջին հարիւրամեակի պատմութեան ընթացքը որեւէ կասկածի տեղ չի թողել բարձրաձայն գոչելու համար որ եթէ մեր անցեալից որեւէ բան իւրացրել ենք, աւա՜ղ հէնց այն, ինչից հարկ էր հեռու մնալ, հարկ էր սրբագրել, հարկ էր ձերբազատուել իբրեւ խաւարամիտ նախապաշարում:

Մեր տեսակը, սակայն, այն ժամանակներից է վեր, երբ ստեղծուեց Գիրը, Գրքի Լեզուն եւ երբ այդ Գրքի Լեզուն միաւորեց, Ազգ դարձրեց հայ ժողովրդին, միշտ պահպանել է Կանթեղի Լոյսը: Պահպանողները իրենց Ինքնութիւնը ճանաչող եւ ժամանակի առաջ իրենց պատասխանատուութիւնը պահպանող նուիրեալներն են:

Նրանցից է Լեւոն Խաչերեանը:

Ցաւալի է անշուշտ երբ ամէն ոքի չէ տրուած հոգու մրմուռի այն ըղգացողութիւնը որ մարդուն խանգարում է հանգիստ ու խոնարհ ապրել. եւ մարդը ընդվզում է քօղարկուած կեղծիքի ու բացայայտ ստի դէմ, որպիսիք պարուրում են ժողովրդին բոլոր այն ժամանակներին, երբ խաւար է իջնում մտքի վրայ եւ միայն Կանթեղի հազիւ պլպլացող բոցի լեզուակն է դառնում ճշմարիտ ճամբով կանչող միակ նշանը:

Մենք ապրել կամ շատ մօտ ենք կանգնած մղձաւանջային այն ժամանակին, երբ գեղծւում էին Հաւատը, Գիրը, Լեզուն, Պատմութիւնը, Աւանդութիւնները, երբ եաթաղանով կիսուած ժողովուրդի մարմնի կտորներից կարմիր մանգաղը հնձում էր Հոգին… Որպէսզի հընագոյն ու ազնուական ու տոհմիկ ցեղը դառնար անտարբեր աշխարհի հոգեզուրկ անապատների մէջ քամիների բերան ընկած անարմատ ու չորացած մի դաշտագլոր:

Խորշակը շատերին տարաւ անվերադարձ: Շատերը մազապուրծ եղան, բայց ջարդուած ողնաշարով: Շատերը զոհ գնացին «դժբախտ պատահարների»… Խորշակը, բընական է, չխնայեց Լեւոն Խաչերեանին՝ ստիպելով ընտրել այն ճամբան, որն անցել էին մեր փառաւոր նախորդներից շատ-շատերը:

Աւելի քան քառորդ դար օտարութեան մէջ Լեւոն Խաչերեանը հոգու խաղաղութեամբ, մտքի լիակատար ազատութեամբ, մոլորեցնողների գայթակղութիւնները չէզոքացնելով՝ ստեղծեց ու հրատարակեց հայագիտական, լեզուաբանական եւ պատմա-բանասիրական անվերապահ արժէքներ, որոնք արմատաղրկող իրականութեան մէջ այն զտուած ու ընտիր իւղի կաթիլներն են որ պայծառ են պահում Կանթեղի Լոյսը:

Լեւոն Խաչերեանը ճանաչուեց 21-րդ դարի հինգ հարիւր հիմնադիրներից մէկը: Մէկը նրանցից, ինչպէս արձանագրեց Նիկոլաս Ս. Լոուն, որոնց «տեսնելու են իբրեւ հաստատուն փարոսներ՝ ժամանակների խաչմերուկների վրայ»:

Նա թերեւս միակն է մեր ժամանակների հայկաբանութեան մարզի մէջ որ առիթ չունեցաւ վերանայել ու վերագնահատել իր վաստակը «նոր ճշմարտութիւններու լոյսին տակ», ինչը յորդորում էր Վահէ Օշականը: Քանի որ Լեւոն Խաչերեանը միշտ հաւատարիմ է մնացել դարերի խորքերից եկող պատմա-բանասիրական եւ լեզուաբանութեան վիթխարի ժառանգութեան ոգուն:

Գիտական պարբերականների մէջ հրապարակուած յօդուածներից եւ ուսումնասիրութիւններից բացի, Լեւոն Խաչերեանը երկու տասնեակից աւելի գրքերի հեղինակ է, որոնցից իւրաքանչիւրը սովետական գիտական մի ամբողջ հիմնարկութեան աշխատանքի արդիւնք կարող էր լինել ծաւալով, բայց երբեք գաղափարաբանական գեղծարարութեամբ: Ի դէպ, այս երեւոյթը ոչ նորութիւն է եւ ոչ էլ, առաւել եւս՝ զարմանալի, երբ մեր դիմաց են մեր նախորդները, որոնց շնորհիւ կարողացել ենք պահպանել ազգային տոհմիկ մեր ազնուականութիւնը՝ իմացականութեամբ, բարեկրթութեամբ ու բարոյականութեամբ:

«Գրչութեան Արուեստի Լեզուական - Քերականական Տեսութիւնը Միջնադարեան Հայաստանում», «Գլաձորի Համալսարանը Հայ Մանկավարժական Մտքի Պատմութեան Մէջ (ԺԳ. - ԺԴ. դդ.)», «Գրիգոր Պահլաւունի Մագիստրոս. Կեանքն ու գործունէութիւնը, "Մեկնութիւն քերականի" գիտա-քննական բնագրով համերձ», «Հայ Դպրութեան Պատմութիւնը՝ Քննական Տեսութեամբ», «Հայագիտական Ուսումնասիրութիւններ և Հրապարակումներ», «Հայոց Համազգային Մաշտոցեան Համակարգուած և Կանոնարկուած և Միակերպ Ուղղագրութեան Պատմութիւնը (Ե. - Ի. դարեր)», «Աբեղեանականների Պաշտպանական Մարտավարութիւնը և Նրանց Թիւրիմացութիւնները Գրաբանական Տեսութեան Հարցերում», «Հայ Մտաւորականութեան Պահանջատիրութիւնը՝ Ազգային Այբուբենի և Ազգային Ուղղագրութեան վերականգնման, որ կասեցուել էր Հայաստանում 1922 և 1940 թուականների Դեկրետներով»… Հազարաւոր էջերի հասնող աշխատասիրութիւններից այս մի քանիսն իսկ բացայայտում է մեր ժամանակի խոշոր գիտնականի չահագրգռութիւնների ընդարձակ համայնապատկերը:

Լեւոն Խաչերեանի գիտական վաստակը, նրա հեղինակութիւնն ու համբաւը, յիրաւի, կարող է ճշմարիտ հպարտութիւն լինել մեր գիտութեան, մեր իմացական մշակոյթի, մեր ցեղատեսակի համար: Եթէ միայն խիզախութիւն կամ պարզապէս ցանկութիւն ունենանք ապրելու, աշխատելու, ստեղծագործելու, տառապելու եւ նուիրուելու ճիշդ այնպէս ինչպէս ապրել, աշխատել, ստեղծագործել եւ ազգային արժէքները բացայայտելուն եւ վերականգնելուն էր նուիրուած նա՝ հայերէն մտածող մեր ուսուցիչն ու բարեկամը…

Ես վստահ եմ որ ի վերջոյ յաղթահարուելու է հասարակական մըտածողութեան վրայ իջած խաւարը:

Վստահ եմ որ Կանթեղի Լոյսը երբեք չի մարելու, քանի դեռ մեզ հետ են Սահակն ու Մեսրոպը, քանի դեռ մեզ հետ են Մխիթար Աբբահայրը, Հայր Մկրտիչ Աւգերեանը, Հայր Արսէն Բագրատունին ու Հայր Ղեւոնդ Ալիշանը, քանի դեռ մեզ հետ են Քերովբէ Պատկանեանը, Լէօն, Հրաչեայ Աճառեանը, Գրիգոր Ղափանցեանը, Եղուարդ Աղայեանը… Քանի դեռ մեզ հետ է Լեւոն Խաչերեանը…

Այս աստղաբոյլի շնորհիւ պահպանուող Կանթեղի Լոյսը անպայման վերականգնելու է մեր կորուստները, բորբոսից մաքրելու է խռնաւ ուղեղները, մարդասիրական հայեցի գիտութիւնը վերստին դարձնելու է միայն ու միայն ոգեղէն Անհատականութիւնների սեփականութիւն:

… Տէրն ընդ քեզ, Լեւոն Խաչերեան:

ԿԱՐԷՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԱԼԱԹԻԱՅԻ ՈՃԻՐԸ ԹԵԼԱԴՐՈՒԱԾ ՉԷ՞Ր

Մալաթիա քաղաքին մէջ գործըւած ոճիրը անգամ մը եւս համաշխարհային հանրային կարծիքին ուշադրութիւնը կեդրոնացուց Թուրքիոյ կրօնամէտ մտասեւեռումներուն, հակաքրիստոնեայ հակումներուն վրայ: Յստակ էր որ ոճիրը նոյն հակումներուն մղումով գործուած էր, քանի որ թիրախ առած էր քրիստոնէական հատորներու հրատարակչատուն մը: Ու հեղինակները իրենց ձգած նամակով չեշտած էին թէ գիրենք կը մտահոգէ երկրին մէջ միսիոնարական գործունէութեան ծաւալումը, որուն չէն կրնար հանդուրժել:

Առաջին այս տուեալներէն ետք նոյնինքն Թրքական մամուլին մէջ գրուեցաւ նման արարք պատրաստող ազդակներուն մասին: Կացութիւնը լաւագոյնս պատկերացնողներէն էր Ապրիլ 20ի «Ռատիքալ»ին էջը: Խորագիրէն իսկ կը չեշտէր թէ միսիոնարութիւնը ահազանգ հնչեցընել կու տար թէ՛ ձախակողմեան թեւին, թէ՛ աջակողմեանին: Ենթախորագիրն ալ կ՚ըսէր. «70 միլիոննոց Թուրքիոյ մէջ տասը հազար հոգի կրօնափոխ եղաւ, միսիոնարներու թիւը 50 է, կուսակցութիւնները կը պնդեն թէ կրօնքը կորսնելու վտանգին ենթակայ է, Ազգային ապահովութեան խորհուրդը միսիոնարութիւնը սպառնալիք կը նկատէ»:

Միսիոնարական գործունէութեան դէմ ահազանգը ընդհանուր է. Ապահովութեան ազգային խորհուրդը 2001ին այդ մասին տեղեկագիր մը ունեցած է իր օրակարգին վրայ, Կրօնական տեսչութեան հրատարակութիւններուն ու մշակոյթի նախարարութեան կայքէջին վրայ զետեղուած հատորներու մէջ միսիոնարները թիրախի վերածող արտայայտութիւններ տեղ գտած են:

Գաւաթ մը ջուրի մէջ փրցուած այս փոթորիկին հետաքրքրական տուեալներէն է այն որ հակազդեցութիւններու ամէնէն տրամաբանականն ու հաւասարակշիռը պատկանած է վարչապետ Թ. Էրտողանի որ ծանօթ է որպէս կրօնամէտ հոսանքի ներկայացուցիչ: Ի պատասխան նախկին վարչապետ Պ. Էճէվիթի ու կնոջը կողմէ միսիոնարներու դէմ ձեռնարկուած պայքարին, ըսած է. «Երբ միայն Գերմանիոյ մէջ իշխանութիւնները կ՚արտօնեն որ հազարաւոր մզկիթներ ու մէճիտներ բացուին, այդ կեցուածքին մենք ալ համարժէք պատասխան պէտք է տանք: Պէտք չէ վախնալ հաւատքի ազատութենէն»:

Քրիստոնէական ներկայութեան ընդդիմացողներէն ամէնէն ծանօթները են ազգայնամոլ Ազգային շարժում կուսակցութիւնը որուն փոխ նախագահը յայտարարած է. «Թուրք ազգայնականները, Ազգային շարժում կուսակցութիւնը իրենց կարողութեան չափով, օրինական գետնի վրայ պիտի չարտօնեն միսիոնարական գործունէութեան»:

Ազգայնամոլներ համախմբող Մեծ միութեան կուսակցութեան նախագահն ալ Հ. Սանթօրոյի սպանութենէն ետք յայտարարած է որ միսիոնարութեան ետեւ կը գտնուի ՍԷ.Ի.Ա.-յի նեցուկով աշխատողներու խումբը: Ապրիլ 15ին ալ նոյն ղեկավարը խոստացած է անոնց բոլորը վտարել, իր կուսակցութեան գործի գլուխ անցնելու պարագային:

Խստութեան մակարդակի տարբերութիւններով նոյն կեցուածքը արտայայտած են Կրօնական տեսչութիւնը, ներքին գործերու նախարարութիւնը (2006), Ազգային ժողովի Արդարութեան յանձնախումբը: Աւելին, առաջինը մինչեւ իսկ իր ամսաթերթին մէջ «Աւելորդապաշտութեան» գլուխին տակ տեղ տըւած է եկեղեցիներուն: Եւ ի վերայ ամենայնի, այդ մօտեցումը արտայայտուած է «մասնագէտ հոգեբան»ի մը յօդուածին մէջ: Ան նոյն գլխուն մէջ որպէս «յոյսի վաճառորդ» նշած է գուշակները, ուխտավայրերը, աստղագէտները, ոգեհարցութիւն ընողները, եկեղեցիները…

Այսքանէն ետք ինչո՞ւ զարմանալ քրիստոնէական գործերու հրատարակչութեան վրայ գործուած յարձակումին:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՀԵՍՏ Է

Այս եզրակացութեան հասած են Ռուսաստանի պատկան իշխանութիւնները, որոնք կերպով մը նաեւ խոստովանած են երեւոյթին դէմ իրենց անզօրութիւնը: Կարօտեալի ծպտումով մարդոց գթասրտութիւնը շահագործողներու համեմատութիւնը այնպիսի ծաւալներու հասած է որ «մուրացկան» բառը այլեւս գութէն առաջ վախ կը պատճառէ:

1993ին երկիրը ջնջեց պատժական օրէնքին այն յօդուածը որ «մակաբուծութեան» հալածանք կը նախատեսէր: Արդիւնքը այն եղաւ որ մուրացկաններուն տրուած այդ պաշտպանութիւնը արհեստավարժներով փոխարինեց իսկական կարօտեալները: Այս վերջինները այսօր 10%ի նման սահմանէ մը անդին չեն անցնիր ու մեծ քաղաքներու մաֆիական կառոյցներու հակակշռին ենթակայ գօտիներուն մէջ հազարաւորներ կը կազմեն: Միայն Մոսկուայի ու շրջակայքին մէջ հարիւր հազարի մօտ կը տրուի անոնց թիւը, իսկ տարեկան շահը՝ միլիոնաւոր տոլարներ: Ու ամէն օր նորեկներ կրնան ստուարացնել անոնց շարքերը:

Ռուսերու դիւրահաւանութիւնը եւ պատկան իշխանութիւններու կըրաւորական կեցուածքը «մուրացկանութեան ասպարէզ»ին գլխաւոր խաղաքարտերն են: Վերջերս կատարուած հարցախոյզ մը ցոյց տըւած է որ ժողովուրդին 55%ը համոզուած է որ մուրացկանները ապրելու այլ միջոցներ ունին. այսուհանդերձ 69% է տոկոսը անոնց որոնք ողորմութիւն կու տան: Հաւաքական գիտակցութեան մէջ, որ տակաւին պահպանողական է, ողորմիլը աստուածահաճոյ արարք կը նկատուի: Ատիկա կը դիւրացնէ գործը արհեստավարժներուն որոնք առանց խղճահարութեան կը կատարելագործեն իրենց մեթոտները:

Ներքին գործերու նախարարութեան պաշտօնատար մը խոստովանած է որ իրենք իսկական միջոցներ չունին արգելք ըլլալու: Ի՞նչ կարելի է ընել մէկուն դէմ որ չոգեկառքի մը մէկ բաժանեակէն միւսը կ'անցնի ողորմութիւնը գրպանելով: Նոյնիսկ եթէ կասկածներ ըլլան անոր խաբեբայ ըլլալուն, դժուար է փաստել: Նոյնն է պարագան մուրացկան անչափահասներու:

Ս. Պետերբուրգի ընկերաբանական հետազօտութիւններու կեդրոնին մէկ աշխատակիցը ըսած է թէ արհեստավարժ լաւ մուրացկան մը ընկերային հարցերու ու տագնապի կացութիւններու մասնագէտ կ'ըլլայ: Այդ «աշխատանք»ին մէջ մեծ առաւելութիւն է մայրութիւնը որպէս ընկերային արժէք: Այդ պատճառով ալ երախայով կին մուրացիկները շատ ընդհանրացած են: Կան նաեւ Աֆղանիստանի, կամ Չէչէնիոյ նախկին ռազմիկները. զինուորական վերարկուով հաշմանդամներ են անոնք որոնք արհեստավարժ մուրացկաններու աւելի քան 20%ը կը կազմեն: «Աշխատանքի օր»ը աւարտելուն հանրակառք մը կու գայ հաւաքելու զիրենք ու առաջնորդելու իրենց համար վարձուած բնակարանը:

Մոսկուայի մեթրոյին ամէնէն շատ գործածուած գիծերը կարմիրն ու կապոյտն են. անոնց ամէն մէկ կայանին մէջ կարելի է մեծ դժբախտութիւններու սրտակեղէք պատմութեան մը ունկնդիր ըլլալ:

Կարմիր գիծին վրայի մուրացկաններու ընթացքը տեւական քննութեան ենթակայ է. կառամատոյցի մէկ ծայրէն յարգարժան երեւոյթով մուրացկան մը ձեռք կ'երկարէ անցորդներուն: Քիչ մը երկար մնալ ու դիտել զինքը կը բաւէ տեսնելու որ այդ գիծին բոլոր մուրացիկները օրուան մէջ բազմաթիւ անգամներ կու գան իրենց հաւաքած գումարները իրեն յանձնելու: Պարբերաբար կը փոխուի գործունէութեան իր վայրը: Ան է որ ընդհանուր եկամուտէն ստորգետնեայ փութաջան աշխատաւորներուն բաժինները կը բաշխէ:

Մեթրոյին կանանչ եւ նարնջագոյն գիծերը սլաւներուն չեն պատկանիր ու ամէնէն յանդուգն մուրացկանն իսկ չի համարձակիր հոն ողորմութիւն խնդրելու: Այդ գիծերը կը պատկանին ցիկաններու մաֆիային: Անօգուտ է ոստիկանութենէն որեւէ բան յուսալ: Այդ գիծերուն նուազածու մուրացկաններէն մէկը ըսած է թէ զիրենք վարողը ոստիկաններն են: Օրուան իրենց շահուն 30-40%ը կու տան անոնց, հակառակ պարագային չեն արտօնուիր իսկ կայարանին մէջ մընալու: Բոտղը որ քրոջը հետ այդ գործունէութիւնը կը տանի, համալսարանի ուսանող է: Քրոջը հետ օրական մինչեւ 3 հազար ռուբլի (85 Եւրօ) կը հաւաքէ:

Օրթոտոքսներու Ալեքսի Բ. պատրիարքն ալ քարոզի մը մէջ ակնարկած է ողորմութիւն տուողներուն. «Նոյնիսկ եթէ տասը մուրացկան ձեզ խաբեն, տասնըմէկերորդը կըրնայ մէկը ըլլալ որ իսկական դըժբախտութեան մը զոհ է» ըսած էան, անուղղակի վաւերացնելով ընկերաբաններու տուեալները թէ դժբախտութենէ մղուած իսկական մուրացիկներու համեմատութիւնը ընդհանուրին 10%էն աւելի չէ: Արդէն մուրացկանութիւնը հարց մը դարձած է եկեղեցիին համար ալ, որովհետեւ երկար մօրուքներով այրեր ու սեւազգեստ պառաւներ որոնք իբրեւ թէ այս եկեղեցիին, կամ այն վանքին ի նպաստ դրամ կը մուրան, լեցուցած են փողոցները:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՊԱՆԱՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԷՆ

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈ՛ՒՍՏ, ՀԱՅԱՍՏԱ՛Ն

Երբ «պատուիրակութիւնը ոտք դրեց հայոց հողի վրայ», տարազաւոր երկու աղջնակ ընդառաջ գնալով ներկայացուցիչներին՝ առաջարկեցին աւանդական աղուհացը: Խօսքը Միլատայի 2007թ. միութիւնների Է. ցուցահանդէսի մասին է, որին իր առաջնեկ մասնակցութիւն ունեցաւ «Արարատ» միութիւնը: Իսկ վերոյիշեալ «պատուիրակութեան» կազմում էին Միլատայի քաղաքապետը, մշակոյթի եւ կրթութեան խորհրդականներ եւ մի շարք պաշտօնական անձինք: Ցանկարծակիի եկած «հիւրերը» անմիջապէս չկողմնորոշուեցին ստեղծըւած իրավիճակում, սակայն նրանց օգնութեան եկաւ միութեան նախագահ Արարատ Ղուկասեանը, որն էլ երկու խօսքով բացատրեց բարի գալուստի հայկական աւանդոյթը: Այնուհետեւ բոլորը հերթով տաքտաք հացից մի պատառ պոկեցին, թաթախեցին աղի մէջ եւ մեծ բաւականութեամբ համտեսեցին: Միւս հայ երեխաներն էլ սկսեցին հայկական բացիրտ հիւրասիրութիւնը՝ առաջարկելով ազգային հարուստ ուտեստներ: Իսկ «Հայոց Տունը» քաղաքապետի եւ նրա ուղեկիցների առջեւ բացեց հայկական մշակոյթի հարուստ նմոյշները՝ Հայաստանի տեսարժան վայրերի նկարներ, խաչքարեր, գրքեր մեր հայրենիքի մասին՝ իսպաներէն եւ հայերէն հրատարակութիւններով, հայ մանրանկարչութեան էջեր... Եւ այս ամէնը հայկական մեղմիկ դուդուկի ներքոյ եւ Հայաստանի վերաբերեալ փաստավաւերագրական ժապաւէնների ցուցադրման ուղեկցութեամբ:

Երբ «պատուիրակութիւնը» պատրաստւում էր դուրս գալ «Հայաստանից», նախագահ Ա. Ղուկասեանը չյապաղեց քաղաքապետին ծանօթացնել Հայաստանի հիւպատոս Մհեր Բաղալեանի հետ: «Զգացէք ձեզ՝ ինչպէս տանը»,- հեռանալիս ասաց քաղաքապետը հիւպատոսին:

Ցուցահանդէսի բացումը տեղի ունեցաւ Մարտի 30ին, ժամը 19ին: Նրան մասնակցում էին աւելի քան 60 միութիւններ եւ կազմակերպութիւններ, որոնցից միակ օտարազգի միութիւնը հայկականն էր: Երեք օրուայ ընթացքում աւելի քան 10.000 մարդ յաճախեց ցուցահանդէսին, որոնք բոլորն էլ մեծագոյն հետաքրքրութեամբ էին մօտենում հայկական տաղաւարին, եւ որից դժուար էին բաժանւում, քանզի այն նորութիւն էր իրենց համար. Հայաստանն առաջին անգամ էր ներկայացւում Իսպանացիներին:

Ցուցահանդէսին միութեան գլխաւոր մասնակցութիւնը Շաբաթ 31ին էր. առաւօտեան փոքրիկ բեմում երաժիշտ Ռուբէն Յարութիւնեանի մեղմանուագ շւիի հնչիւնների տակ Հայկը, Արթուրը, Անոյշն ու Տիանան իսպաներէն եւ հայերէն արտասանեցին «Քիչ ենք, բայց Հայ ենք» եւ «Ես իմ անոյշ Հայաստանի»: Իսկ երեկոյեան, արդէն մեծ բեմում, ելոյթ ունեցաւ միութեան պարի խումբը, յետոյ մայր եւ որդի Սուսանան ու Ազուանը դաշնամուր նուագեցին, իսկ վերջում՝ Յովհաննէս Ստեփանեանի գործիքաւորմամբ դարձեալ հնչեց Ռուբէն Յարութիւնեանի դուդուկն ու շւին: Ուրախ ռիթմի տակ բոլորը բեմ բարձրացան եւ ցուցադրեցին հայկական պարի արուեստը:

ՆԱՐԻՆԷ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ցուցատետր 57

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՍ ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԳԻՐՔԵՐԸ

Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

Պոլիս, 2006

ԱԹԱԹԻՒՐՔԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՍԻՄՈՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ցանկարծ օդանաւի ռատիօ-հեռախօսը ուժգին հնչեց: Սապիհա Հանըմ սթափած՝ դըրաւ լսափողերը ականջներուն. «հայր»ն էր խօսողը.

- Սապիհա՛, Քաւրո՛ւմ (ձագուկս), ուղղութի՞ւն կորսնցուցիր... Ինչո՞ւ տեղքայլ կ'ընես Այնթապէն անդին... Հիմա Տերսիմի վերեւ պիտի ըլլայիր, մինչդեռ կը յամենաս տեղ մը՝ երկինքին մէջ...

Սապիհա օդանաւին քիթը հետզհետէ վեր ուղղելով պատասխանեց.

- Երէկ գիշեր, հայրիկ, ե՛ս երազ տեսայ, իսկ այսօր՝ օդանաւս, հոս պիտակներու վերեւ...

Ցանկարծ կարծէք բան մը քանդուեցաւ օդանաւի մէջ. օդանաւի՞ն թէ Սապիհա Հանըմի ուղեղի առաստաղին մէջ: Թերեւս քանդուեցաւ Սապիհայի ուղեղին առաստաղը եւ մէկէն, հին օրերէն պահուած դրամներու պէս, անուններ թափեցան, Հայո՛ւ անուններ - Խորէն, Աստղիկ, Ակոբճան, Հայկանոյշ, Եղսա, Նազար, Ներսէս, Ներսէս, Ներսէս...

Այդ պահուն օդանաւը կը սաւառնէր, շա՛տ ցածէն, Ճիպին գիւղաքաղաքի տուներուն վրայէն, եւ Սապիհա Հանըմը կը կարծէր թէ ճի՛շդ իր ծնած տունին վրայէն կը թռչէր...

Աչքերը մէկէն մթագնեցան եւ օդանաւին ղեկը տատանեցաւ իր երկու ձեռքերուն մէջ...

Սապիհա Հանըմ, ճի՛շդ իր առջեւը, իր օդանաւին ղեկին վրայ տեսաւ իր մայրիկը եւ ճչաց.

- Աննեճիղի՛մ (մայրի՛կ)...

Ցնցուեցաւ, աչքերէն սկսան թափիլ արցունքներ...

Աթաթիւրք, Անգարայի մէջ, ցնցուեցաւ իր աղջկան ճիչէն եւ կարծեց թէ ծանր բան մը պատահած է իր աղջկան. ուստի սրտատրոփ հարցուց.

- Սապիհա, Քըզը՛մ (աղջիկս), ի՞նչ պատահեցաւ քեզի...

Սապիհան կրկին ցնցուեցաւ, զգաց թէ ռատիօ-հեռախօսը բաց ձգած է եւ իր ճիչը հասած «հօրը» ականջին...

- Պապաճըղըմ (հայրիկս), տե՛ս, աննեճիկը (մայրիկը) դիմացս է, անշարժ...

- Դեռ երազդ կը շարունակուի՞, Քաւրո՛ւմ. սթափէ՛, աղջի՛կս, դէպի՛ վեր, դէպի՛ Տերսիմ... Վանէ՛ ամէն երազ...

Սապիհա Հանըմ նայեցաւ իր առջեւ. արդէն անհետացեր էր մայրիկը... Ապա դէպի վեր ուղղեց օդանաւին քիթը եւ այն օրը շատ ուշ հասաւ Տերսիմ եւ միայն մգլիթ մը ռմբակոծեց...

***

Շաբաթ մը ետք Սապիհա Հանըմ վերադարձաւ Անգարա:

Հայրը, Աթաթիւրք, սրտի տագնապ մը անցուցեր էր, իսկ ինք՝ ջղային ցնցում:

Անգարայի մէջ բժիշկները հաստատեցին թէ Սապիհա հանըմ ցոյց կու տայ ախտանշանները հայկական կոչուած հիւանդութեան: Արդարեւ իր ջերմութիւնը երբեմն կը տեւէր շաբաթներ եւ ատեն-ատեն կ'ունենար սուր տագնապներ:

Տերսիմը արդէն անձնատուր եղած էր. Թուրքիոյ առաջին կին օդանաւորդ՝ Ֆէյհան Սապիհա Կէօքչէնի ռումբերը իրենց վճռական դերը ունեցեր էին:

Եւ երբ յաջորդ տարին, 1938, Նոյեմբերի 10ին Աթաթիւրք պիտի փակէր իր աչքերը, մեռնելէն շաբաթ մը առաջ կանչեց իր «աղջիկը» իր մօտ եւ ըսաւ.

- Դուն պիտի չազատիս այդ հիւանդութենէդ...

(Շար. 5 եւ Վերջ)

Կը խնդրուի մեզմէ ծանուցանել

ՕՆՆԻԿ ԹՈՐՈՍԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 23ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Ապրիլ 27 ժամը 15ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին
15 rue Jean Goujon
75008 Paris

(Շար. Ա. էջէն)

հրաւէրներ կը կարդան: Ապրիլ 24-ին, Սեկոլէն Ռուայալ քայլ մը աւելի առաջ գնաց Մոնփըլիէի մէջ, յայտարարելով որ տրամադիր է ԻՒ.Տէ.ԷՖ.-ի (Պայրուի կեդրոնը) անդամներ առնել իր կազմելիք կառավարութեան մէջ, եթէ ընտրուի: Հաւանական կը նկատուէր, որ Ապրիլ 25ին, Պայրու մամուլի իր ասուլիսին մէջ, որեւէ հրահանգ չտայ իրեն քուէ տուող մօտ 7 միլիոն Ֆրանսացիներուն, այլ զանոնք ազատ ձգէ: Սարքոզի ալ կը սպասնայ կեդրոնին, անդրադառնալով երեսփոխանական մերձաւոր ընտրութիւններուն...

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը Ապրիլ 24ին յայտարարեց թէ իր գլխաւորած ԱԶ կուսակցութեան հանրապետութեան նախագահի թեկնածուն արտաքին գործերու նախարար ու փոխվարչապետ Ա. Կիւլն է: Ծանօթ է որ մեծապէս հաւանական էր ի՛ր Էրտողանի թեկնածութիւնը որուն դէմ բազմամարդ ցոյցեր տեղի ունեցած էին Անգարայի մէջ: Ընտրութեան չորս փուլերու համար որոշուած են թուականները. Ապրիլ 26, Մայիս 2 - 9 - 15:

ԻՐԱՔԻ մէջ, ոճրափորձերը դադար չունին եւ միայն Ապրիլ 23ին, 5 յաջորդական ոճրափորձերէ առնուազն 21 հոգի մեռած է: Ամէնէն արիւնալի արարքը տեղի ունեցած է Մուսուլ, ուր 10 քիւրտեր սպաննըւած են եւ 20 ուրիշներ ալ վիրաւորւած են թակարդ կառքի մը պայթումէն: Հակառակ վարչապետին քննադատութիւններուն, ամերիկացի եւ իրաքցի ղեկավարները չեն հրաժարած պատ մը բարձրացնելու իրենց ծրագրէն սիւննի թաղամասին շուրջ, պաշտպանելու համար բնակչութիւնը: Նոյն օրը, Ապրիլ 23ին, յարձակման մը ընթացքին ամերիկացի 9 զինուոր մեռած է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆԸ Բ. ԵԼՑԻՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Ապրիլ 23ին ցաւակցական հեռագրի մը ղրկած է Ռուսաստանի նախագահին, Բ. Ելցինի մահուան առթիւ: Շեշտած է Անկախ պետութիւններու համագործակցութեան ձեւաւորման մէջ անոր ունեցած աւանդը: Իսկ Ապրիլ 25ին մասնակցած է անոր յուղարկաւորութեան:

ՄԱՄՈՒԼ

Le Monde
(25 Avril)

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՆ ԻՐԵՆՑ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 1915Ի ՋԱՐԴԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Սոֆի Շիհապ հետաքրքրական թղթակցութիւն մը ստորագրած է, ուր կը նկարագրէ Տիյարպէքիրի իր հանդիպումները Քիւրտերու հետ: Տիճլէ համալսարանի մէկ սրահին մէջ, կը խօսի Քիւրտերու հետ Հայոց ցեղասպանութեան մասին: Ուսանողները կը լսեն պատմութեան փրոֆէսէօր մը, որ անվերապահ կը պատասխանէ բոլոր հարցումներուն: Քիւրտերը կը ստանձնեն իրենց դերն ալ ջարդերուն մէջ եւ իրենց նախնիներու պատասխանատւութիւնը: Ծանօթ են ջարդերու ահաւոր մանրամասնութիւններուն:

SOIREE DE THEATRE ARMENIEN
organisée par l'Association Machtotz,
le Centre Artistique Tchouhadjian

MESROBADON
de KHRAKHOUNI

Le Dimanche 13 mai à 16 h 30
Centre Socio-Culturel de Clamart
44 rte. du Pavé Blanc — Clamart

Réservation : **Association Machtotz**
Tél. : 01 47 50 97 51

Prochainement
détails du programme

arménie mon amie

AGENDA

Rétrospective des films de
Rouben Mamoulian
DU 10 AVRIL AU 6 MAI
Cinémathèque de Paris
51 rue de Bercy — 75012 Paris
www.cinematheque.fr
Contact : 01 71 19 34 19
E-mail : mamoulian@cinematheque.fr

***

HOMMAGE A
Arshile Gorky
Du 4 avril au 4 juin
EXPOSITION DE DESSINS
ET DE PEINTURES
Centre Culturel Calouste Gulbenkian
51 avenue d'Iéna, 75116 Paris
Du lundi au vendredi, de 9h à 17h30
et
Centre Pompidou, rue Beaubourg, Paris

***

EXPOSITION
de l'Arménie à Montmartre
le mouvement arménophile en France
1878 - 1923
au Musée de Montmartre,
12 rue Cortot, 75018 Paris,
Métro : Lamarck-Caulincourt
Du 4 avril au 24 juin
de 11h à 18h (sauf lundi et mardi)

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

Le Figaro
(25 Avril)

GENOCIDE : L'ARMENIE N'EST PAS LE RWANDA

Թերթին Նիւ Եորքի թղթակիցը կ'անդրադառնայ Հայոց ցեղասպանութեան եւ կը սկսի Ռաֆայէլ Լեմքինի տարած աշխատանքէն մինչեւ 1948ի ՄԱԿ-ի պայմանագրութիւնը ցեղասպանութեան մասին:

92ème Anniversairé du génocide des Arméniens

ALFORTVILLE

COMMEMORATION
organisée par le Comité Unitaire des Institutions, Organisations et Associations Arméniennes d'Alfortville
Dimanche 29 avril

— 10h30: Messe en l'Eglise Apostolique Arménienne Sourp Boghos Bedros;

— 12h15: Défilé vers le monument Khatchkar près de la place Achtarag Dépôt de gerbes — Prises de parole.

CHAVILLE

Dimanche 29 avril
12h00 : messe de Requiem en l'Eglise Apostolique Arménienne Saint Grégoire l'III de Chaville
6 rue Père Komitas
Suivie d'un dépôt de gerbe au Monument Arménien (angle de la rue Carnot et de la rue Paul Vaillant Couturier)

***

SARCELLES

Samedi 28 avril à 12 heures devant la stèle, rue du 24 avril 1915 — Centre Sportif Nelson Mandela.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի վարչութիւնը մասնաճիւղի հիմնադրութեան 30ամեակի ձեռնարկներու ծիրէն ներս կը կազմակերպէ Եւրոպայի միջըրջանային ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի մրցաշարք, բաժակ՝ «ՍՈՒՐԷՆ ՄԻՐԱՏԵԱՆ»:

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի շրջանները ու զանազան մարզական միութիւններ՝ Անգլիա, Հոլանտա, Պուտափէշտ, Գերմանիա, Թորոնթօ, Մարսէյլ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանս:

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ Մայիս 17, 18 եւ 19ին Իսի-լէ-Մուլինոյի «Ալէն Միմուն» դաշտին վրայ, առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ.- 1 rue Rabelais — 92130:

Մրցաշարքի փակման արարողութիւնը պիտի կայանայ Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 16ին:

Իսկ Շաբաթ, Մայիս 19ի երեկոյեան, ժամը 20.30էն սկսեալ, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ Խ Ր Ա Խ Ճ Ա Ն Ք - Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս -ը, Իսի-լէ-Մուլինոյի PACI սրահին մէջ. հասցէ՝ 25 avenue Victor Cresson — 92130:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.-
01 44 05 17 77 կամ 06 80 88 12 24

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Իսի-լէ-Մուլինոյի «Տ. Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի Փրովէն պատմական խաչակիրներու հարուստ քաղաքը, անցընելու համար անմոռանալի օր մը:

Պտոյտ քաղաքի շուրջ փոքր շոգեկառքով:

Ասպետական զօրահանդէսի մրցում:
Կիրակի, Մայիս 13ին
Մեկնում՝ ժամը 8.30ին, Իսիի գերեզմանատան առջեւէն:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝
- Ալիսին 01 46 42 90 68
- Աննիկին 01 47 36 18 09:

□

LA SECTION
SOSSE MAYRIG DE MARSEILLE
organise un voyage le **5 Mai** au musée de l'Arles et de la Provence antique :

l'exposition est intitulée **«Au pied du Mont Ararat — Splendeur de l'Arménie antique».**
Prix tout compris 50 Euros.

Réservation :
Tél. : Denise 04 91 37 63 64
Marie 04 91 67 54 58

Centre Culturel
SAINT MESROB
à PARIS

Les soirées culturelles et littéraires
« L U M I E R E,
V E R I T E
E T L I B E R T E »

Pour des raisons indépendantes de notre volonté **la Conférence de M. Léon KETCHEYAN n'aura pas lieu le jeudi 26 avril** elle est reporté à une date ultérieure qui sera annoncé par la suite
Merci de votre compréhension

***

LE CENTRE CULTUREL
S A I N T M E S R O B
ET LE CENTRE DE RECHERCHE
D I K R A N
T C H O U H A D J I A N
présentent dans le cadre des Soirées Culturelles et Littéraires
« L U M I E R E,
V E R I T E
E T L I B E R T E »
L E C H A N T D'A R A R A T
Spectacle en français basé sur la poésie arménienne conçu et interprété par
Nora ARMANI
& Gérald PAPASIAN
le Samedi 28 avril à 20 h 30
dans la Cathédrale Sainte-Croix des Arméniens Catholiques
13 rue du Perche (angle rue Charlot)

P.A..F : 20 euros tarif normal,
12 euros tarif réduit,
8 euros intermittents du spectacle.
Réservations : Ania 06 50 86 28 71
Assocrdt@aol.com

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ 27
VENDREDI
27 AVRIL
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·695 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·695

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի եւ շրջակայ քաղաքներուն մէջ Ապրիլ 24ի ոգեկոչումները եղան բազմաթիւ եւ բազմատեսակ, քանի մը օրերու վրայ երկարող, երբեմն գիրար հրմշտկող, խաչաձեւող բայց ոչ խոչընդոտող: Ակներեւ էր գաղութային միասնական ներկայացուցչութեան մը մտահոգութիւնը կազմակերպիչներուն մօտ:

Կը սկսինք Ապրիլ 21ի ձեռնարկներով: Ապա, կ'անդրադառնանք անկէ առաջ տեղի ունեցած նախաձեռնութիւններուն:

Ապրիլ 21ին տեղի ունեցաւ տասներկու եկեղեցիներու «Marathon - Relais»ն, քառասուն քիլոմեթր եւ աւելի վազք մը Մարսէյլի հիւսիսէն հարաւ, արեւելք անցնելով նաեւ կեդրոնէն:

Մեկնումը եւ յիշողութեան բոցի օրհնութիւնը եղաւ Քամփ Ֆրէզի Ս. Կարապետ եկեղեցիէն ժամը 10ին (առաջին կառուցուած եկեղեցին է Մարսէյլ 1927ին): Յետոյ յաջորդական հանգրուաններ եղան Սէն Թ'Անթուանի Հայ աւետարանական եւ առաքելական եկեղեցիները, Պլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին, Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցին, Հայ կաթողիկէ եկեղեցին, Պոմոնի Հայ աւետարանական եւ առաքելական եկեղեցիները, Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցին եւ Հայ աւետարանական եկեղեցին, Սէնթ Մարկրիթի Ս. Աստուածածին եկեղեցին եւ հուսկ ժամը 18:30ին Փրատոյի Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցին ուր կատարուեցաւ Նահատակաց յուշարձանի բոցին արծարծումը: Մարաթոնի վազքին, իրարու յաջորդելով մասնակցեցան տասնեակ երիտասարդներ, բազմաթիւ մարզիկներ, սփիւռի յայտնի ախոյեաններ եւ կամաւորներ:

Ապրիլ 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Հայկական Գեղարուեստական միութիւնը ներկայացուց բանաստեղծական երեկոյթ մը նուիրուած նահատակ գրագէտներուն: Խնամուած յայտագիր մը որ ստեղծեց յատուկ մթնոլորտ մը, յայտնաբերեց երիտասարդ տաղանդներ որոնք հանդէս եկան առանձին թէ խմբական արտասանութիւններով, մեներգներով եւ զուգերգներով, պարարուեստի արտայայտութիւններով, երաժշտութեամբ (դուդուկ եւ ջութակ) ամբողջը դասաւորուած ու հարստացած տեսարաններու, դէպքերու ու դէմքերու լուսարձակումներով համապատասխան իւրաքանչիւր նիւթին: Հաւանաբար ապրիլեան ոգեկոչումներէն ամէնէն եզակին, քանի հայերէն էր ե՛ւ լեզուն, ե՛ւ երգը. հայկական էր ե՛ւ երաժշտութիւնը, ե՛ւ պարը: Այո՛, Հայ դատը կը սկսի հայ լեզուի պաշտպանութեամբ, գործածութեամբ եւ զարգացումով:

***

Ապրիլ 23ի երեկոյեան, երիտասարդներու կազմակերպութեամբ տեղի ունեցան հակումի զոյգ արարողութիւններ:

● ՓՐԱՏՕ – Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցւոյ մէջ նախագահութեամբ Զատիկ վրդ. Աւետիքեանի կատարուեցաւ երեկոյեան ժամերգութեան կարգ, որուն աւարտին ՍԷ.ՍԷ.Ա.ԷՖ.-ի երիտասարդները, սկաուտներ թափոր կազմած եւ մոմեր ձեռին քալեցին մինչեւ Թրքական հիւպատոսարան (մերձակայ եկեղեցւոյ): Հոն, մայթին վրայ, հիւպատոսարանի դրան առջեւ վար դրին մոմերը եւ լուռ մնացին երկար վայրկեաններ:

● ՊՈՄՈՆ – Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած ձեռնարկը սկսաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան կարգով մը ձեռամբ հոգեւոր հովիւ Կոմիտաս վրդ. Յովնանեանի ու արտասանեց Հոգւոյս բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին եւ ապա հակիրճ քարոզ մը: Յետոյ կազմուեցաւ թափոր մը, ֆրանսական եւ հայկական դրօշակներով զուգաւորուած, որ մեկնեցաւ եկեղեցիէն (Պլ. Պոմոն) առաւ «1915 Ապրիլ 24» փողոցը եւ ուղղուեցաւ ծանրաքայլ դէպի Նահատակաց յուշարձանը: Ներկաները զետեղեցին մէկական մեխակ եւ վայրկեան մը լռութենէ եւ ամփոփումէ յետոյ գործադրուեցաւ պատշաճ յայտագիր մը: Խօսք առին յաջորդաբար Իշխան Սեմերճեան, հայերէնով, ՀՅԴաշնակցութեան Նոր Սերունդի անունով, Ֆրանսուա Գորոնա՝ «Դիւպէ Տեսթինասիոն Ռանկզէն» միութեան նախագահը, Կարէն Գուրջուտեան, հայերէնով, Ֆրանսայի Հայ առաքելական սկաուտներու անունով, Պրնուա Փայան՝ Ընկերվարական երիտասարդութեան ներկայացուցիչը եւ հուսկ Կարօ Յովսէփեան՝ Մարսէյլի 13րդ եւ 14րդ թաղամասերու քաղաքապետը: Ապա յաջորդեցին երգ, խմբերգ, երաժշտութիւն եւ պար:

***

Ապրիլ 24ի օրը տեսաւ երկու ոգեկոչումով:

● Առաւօտուն Մարսէյլի քաղաքապետարանի նախաձեռնութեամբ համախմբում մը տեղի ունեցաւ 12րդ թաղամասին մէջ Նահատակաց յուշարձանին շուրջ ներկայութեամբ քաղաքապետ՝ Ժան-Գլօտ Կոտէնի: Հանդիսաւոր եւ տըպաւորիչ արարողութիւն մը հայ սկաուտներով, բազմաթիւ երիտասարդներով եւ վեց, եօթը հարիւր հոգիով:

Արարողապետը հրաւիրեց ժողովուրդը վայրկեան մը լռութեան:

Երեք յարանուանութիւններու եկեղեցականները միասնաբար երգեցին «Ի վերին Երուսաղէմ»ը, Զատիկ վրդ. Աւետիքեան արտասանեց «Հոգւոց»ը եւ համաքաբար երգուեցաւ «Հայր Մեր»ը:

Ապա, յաջորդաբար խօսք առին Ժ. Քէրքէրեան՝ Քաղաքապետական խորհուրդի անդամ, Փ. Շամասեան՝ տեղւոյն ՍԷ. ՍԷ. Ա. ԷՖ.ի նախագահը, Սաքօ Տէմիրճեան՝ Մարսէյլի հայկական կազմակերպութիւններու ներկայացուցչական խորհուրդի անունով, եւ հուսկ ծերակուտական քաղաքապետ՝ Ժան-Գլօտ Կոտէն: Արարողութիւնը վերջ գտաւ ծաղկեպսակներու զետեղումով:

Նախապէս, ժամը 9·30ին Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն մը ուրկէ ժողովուրդը առաջնորդուեց դէպի Նահատակաց յուշարձանը:

● Ժամը 17ին, գաղութային նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած պահանջատիրական ցոյցը սկսաւ Քասթէլան հրապարակին վրայ համախմբումով ուր խօսք առին կարգ մը անձնաւորութիւններ՝ համայնավար երեսփոխան Ֆր. Տիւթուա, Քաղաքապետական խորհուրդի անդամ Իվ Մորէնօ (Իւ. Տէ. ԷՖ.), 6րդ եւ 8րդ թաղապետարանի կցորդ՝ Փ. Թէվընէն (Իւ. ԷՄ. Փէ.), Ֆ. Վէկան Պուշ տիւ Ռոն նահանգի ընդհանուր խորհուրդի անդամ եւ ընկերվարական Կարօ Յովսէփեան՝ Փրովանս Ալփ Գոթ տ'Ազիւրի Շրջանային խորհուրդի նախագահին անունով եւ Միշէլ Կէվիքեան՝ ՍԷ. ՍԷ. Ա. ԷՖ.ի կողմէ:

Յետոյ, ժողովուրդը տեղ առաւ դըտրըգհետէ կազմուող եւ ծաւալող թափօրին մէջ եւ գրաւեց Փրատոյի պողոտային մէկ մասը ու քալեց մինչեւ Թրքական հիւպատոսարան: Առջեւէն քալեցին տասնեակ կիներ սեւ հագուստներով զգեստաւորուած: Աւելի քան հազար հոգի լոզունգներով, պաստառներով, երբեմն հանդարտ, երբեմն պոռալով արտայայտեցին իրենց զայրոյթը ձաղկելով Թուրքիոյ ժխտողական քաղաքականութիւնը, ազգայնամոլութիւնը, յիշեցընելով Հրանդ Տինքի սպանութիւնը: Հիւպատոսարանին առջեւ խօսք առին Փ. Շամասեան՝ նախագահ տեղւոյն ՍԷ. ՍԷ. Ա. ԷՖ.ի, Է. Վիթալիս (Իւ. ԷՄ. Փէ.), Իզապէլ Մարինէ, Մ. Տինոսերա (Իւ. Տէ. ԷՖ.), երեսփոխան Գ. Մաս (ընկերվարական), Էլիան Գազանճեան (Հ.Յ.Դ.), Ի. Առակոնէս (ՔՐԻՖ), Է. Սեման՝ Ռուանտացի մը որ արտայայտուեցաւ մեծ յուզումով:

Ապա ժողովուրդը ուղղուեցաւ դէպի Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցին վերջին աղօթքի մը, վերջին յարգանքի մը Նահատակաց յուշարձանին շուրջ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԻՒՆ

Պուլկարիոյ խորհրդարանը Ապրիլ 25ի նիստին նախագահ Գ. Փիրինսկիի հրաւէրով նիստը սկսած է Հայոց Ցեղասպանութեան զոհերուն ի յարգանս վայրկեանի մը յոտնկայս լռութեամբ: Նախագահը օրակարգէ դուրս ելոյթ մըն ալ ունեցած է, ըսելով թէ 1915 Ապրիլ 24ին Օսմանեան կայսրութիւնը հարիւր հազարաւորներ աքսորած ու անոնց մահուան պատճառ եղած է: Խորհրդարանին «Իրաւունքի եւ ազատութիւններու շարժում»ին մեծամասնութեամբ թուրք երեսփոխանները որպէս հակազդեցութիւն, լքած են սրահը: Անոնք կրկնած են թրքական թեզը թէ պատմութեան արժեւորումը երեսփոխաններուն գործը չէ, այլ՝ պատմաբաններուն:

Նոյն նիստին ելոյթ ունեցած է երեսփոխան Պ. Վատեւ, ներկայացնելու համար պատկանած երեսփոխանական խմբակին՝ «Պուլկարական ժողովրդական միութեան» յայտարարութիւնը որ կը դատապարտէր ու կը ճանչնար Ցեղասպանութիւնը, պահանջելով որ նոյնը ընէ Պուլկարիոյ խորհրդարանը: Նոյնիմաստ յայտարարութիւններ կարդացած են այլ երեսփոխաններ ալ: Ներկայիս հանրագրութեան ձեռնարկուած է, օրակարգի նիւթ ընելու համար Ցեղասպանութեան ճանաչումի օրինագիծ մը:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

«Հ. ՏԻՆՔ ՑԱՊԱՂԱԾ ՋՈՀ ՄԸՆ Է» Կ'ԸՍԷ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Գերմանիոյ խորհրդարանին նախագահը Նորպէրթ Լամմէրթ Ցեղասպանութեան Պերլինի մէջ կազմակերպուած 92ամեակի ոգեկոչումներուն մասնակցած է ու յայտարարած. «Կատարուածին մասին տեսակէտներու մեծ տարբերութիւններ չկան. 1915 Ապրիլ 24էն մինչեւ Թուրքիոյ հանրապետութեան հռչակումը 600 հազարէն 1,5 միլիոն Հայ սպաննուած է եւ ատոր պատասխանատուութիւնը Թուրքերուն կը վերաբերի»:

Լամմէրթ աւելցուցած է թէ Ա. աշխարհամարտի ընթացքին Երիտասարդ Թուրքերու կողմէ գրեթէ ամբողջութեամբ բնաջնջուած զոհերուն յիշատակին յարգանքով կը խոնարհի. ըսած է նաեւ թէ կատարուածին մէջ Գերմանիա եւս պատասխանատուութեան բաժին ունի եւ պահած կրաւորական դիրքին համար ցաւ կը զգայ:

Լամմէրթի ելոյթը անդրադարձած է Հ. Տինքի սպանութեան ալ. ըսած է թէ ան պայքարած էր այս հարցերուն թապուի բնոյթը թօթափելու եւ ազատ վիճարկումի նիւթ դառնալուն համար: «Հ. Տինք Ա. աշխարհամարտին յապաղած մէկ զոհն է» ըսած է ան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ ԶՕՐԱՎԱՐ - ԳՆԴԱՊԵՏ Մ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Ս. Սարգսեանի վարչապետ նշանակումով թափուր մնացած պաշտպանութեան նախարարի պաշտօնը յանձնուած է զօրավար-գնդապետ Միքայէլ Յարութիւնեանին որ սպայակոյտի նախագահն էր եւ նոյն նախարարութեան երկրորդ դէմքը: Ռ. Քոչարեան Ապրիլ 24ին ստորագրելէ ետք անոր նշանակումին հրամանագիրը, յաջորդ օրը նոր նախարարը ներկայացուցած է սպայական բարձրագոյն կազմին:

Մ. Յարութիւնեան հայկական բանակին կազմութեան առաջին փուլէն մինչեւ այսօր ներգրաւուած է անոր կայունացման ու ամրապնդման մէջ: Տէր է 40 տարուան զինուորական փորձառութեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՅՐՈՒ, Ապրիլ 25ին, մամուլի ասուլիս մը տուաւ փարիզեան պանդոկի մը մէջ, որու ընթացքին յայտնեց թէ ոչ մէկ հրահանգ պիտի տայ վերջնական ընտրութեան համար: Սկզբնական իր ելոյթի մէջ քննադատեց երկու թեկնածուներուն ալ քաղաքական ծրագիրը: Աւելի խիստ էր Նիքոլա Սարքոզիի հանդէպ քան Սեկոլէն Ռուայալի: Առաջինը նմանցուց Պէրլուսքոնիի: Դատապարտեց անոր մերձեցումը գործի եւ մետինեւրու շրջանակներուն: Ինչ կը վերաբերի Ս. Ռուայալի, առաւելաբար դէմ է անոր տնտեսական ծրագրին: Յայտնեց նաեւ թէ կը հիմնէ նոր կուսակցութիւն մը՝ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը: Տրամադիր է վիճարկում ունենալու Ս. Ռուայալի հետ, որ զինք հրաւիրեց հանդիպումի մը, Ուրբաթ օր, զաւառի ամէնօրեայ մամուլ-

(Շար.ը Դ. էջ)

«Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԸ ԿԸ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԻ ՄԱԿ-Ի ՄԱՐՄԻՆՈՎ ՄԸ» Կ'ԸՍԷ ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ

Բազմաթիւ անգամներ, նաեւ Թուրք մամուլի որոշ անուններու կողմէ շեշտուեցաւ որ Հ. Տինքի սպանութեան հետաքննութիւնը ամբողջութեամբ հեռու է գոհացուցիչ, օրինաւոր ըլլալէ: Ակներեւ է բուն պատասխանատուները չհրապարակելու դժկամութիւնը, կամ անկարողութիւնը:

Անոր փաստաբաններէն Էրտալ Տողան յայտնած է թէ ուրիշ ելք չեն գտներ ստեղծուած կացութեան մէջ, եթէ ոչ ՄԱԿ-ին դիմելու քայլը: Ան պատասխանելով քրտական «Էօզկիւր փոլիթիքա» (Ապրիլ 20) օրաթերթին հարցումներուն, ամենայն մերկութեամբ պարզած է աւողջ հարցաքննութիւն մը խոչընդոտելու պարագաները:

Առաջին նշումը այն է որ ոճիրէն երեք ամիս անցած ըլլալով հանդերձ, հսկողութեան տակ առնուած, կամ ձերբակալուածները կ'ըլլան անոնք որոնք ընդհանուր առմամբ արարքին ցոյց տրուած պատասխանատուներն են: Բայց, յըստակ է որ անոնց ետին գտնուող բուն կազմակերպութեան հասնելու ջանք մը գոյութիւն չունի: Արդէն, այդ անձերուն խոստովանութիւններուն հետքով նոր հսկողութեան տակ առնըւողներ կ'ըլլան. այլ խօսքով՝ ըստեղծուած է կացութիւն մը ուր հետաքննութեան ընթացքը ոչ թէ փաստերէն ամբաստանեալին կ'երկարի, այլ՝ ամբաստանեալներէն փաստերու: Պարագայ մը որ ցոյց կուտայ թէ խոր ու ազդեցիկ հետաքննութիւն մը չէ կատարուածը: «Որովհետեւ կարգ մը խոստովանութիւններ, այն տպաւորութիւնը կը թողուն որ կառուցուած են դրոշ շէմայի մը համաձայն» կ'ըսէ Է. Տողան:

Ամբաստանագիրն ալ նոյն մտայնութիւնը կը ցոլացնէ. ոճիրը գործողին շուրջ հրահանգողներու զոյգ շրջանակ մը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ, ինչ որ կատարուածը ամբողջապէս չլուսաբանելէ զատ, ծածկել է Հ. Տինքի ընտանիքը, իրաւական ոլորտը եւ Թուրքիոյ հանրային կարծիքը:

Այս հաստատումները զիրենք այն համոզումին տարած են որ Թրքական արդարութիւնը չի կրնար կացութիւնը լուսաբանել: Ուստի հարկ է ՄԱԿ-ին դիմել ու պահանջել որ միջազգային իրաւական մարմին մը կազմուի:

Է. Տողան կը խօսի նաեւ Հ. Տինքի ոճիրին առնչուած բուն վճեռումասին, որոնք ծագած են Թրքական ապահովութեան գլխաւոր կառոյցներուն միջեւ. ՄԻԹ-ը (Ազգային լրաքաղութեան կազմակերպութիւն), ապահովութեան տնօրէնութիւնը, ժանտարմի հրամանատարութիւնը իշխանութեան եւ ուժի ցուցադրութեան սարսափելի մըրցակցութեան մը մղուած են. գոյութիւն ունեցող փաստեր օգտագործուած են իրարու դէմ որպէս սպառնալիք: Սակայն առանցմէ ոչ մէկը հարցաքննութեան շրջանակին մէջ առնուած է: Ժանտարմի ու ոստիկանութեան պետեր կան որոնք պէտք է հարցաքննուէին, դատարան հանուէին: Մինչդեռ անոնց պաշտօնավարութեան վայրերը միայն փոխուեցան ու անոնք կը շարունակեն իրենց պաշտօնները:

Վախ պատճառող առանձին պարագայ է տեսնել որ իրենց պաշտօնին մէջ թերացած ապահովութեան տնօրէններ, ժանտարմի հրամանատարներ փոխանակ դատական հարցաքննութեան կանչուելու, իրենց դէմ ոչինչ կատարուած է:

Հ. Տինքի փաստաբանը կը թուէ ոճիրը նախապատրաստող ազդակները. Հ. Տինք դատի տրուած էր, յետոյ կուսակալին օգնականին աշխատավայրին մէջ ՄԻԹ-ի պաշտօնատարներու կողմէ քօղարկուած սպառնալիքներու թիրախ եղած: Իր խմբագրած թերթը եւս բաժինը առած էր այդ բոլորէն: Եւ աւելորդ է ըսել որ առոնց հեղինակներէն ոչ մէկը պրպտումի մը, հարցաքննութեան մը ենթակայ եղած էր:

Փաստաբանին հետ կատարուած հարցազրոյցը կ'անդրադառնայ նաեւ Հ. Տինքի սպանութենէն ետք հայ համայնքին մէջ տիրող մթնոլորտին: Է. Տողան կ'ըսէ. «Ոճիրը Թուրքիոյ փոքրամասնութիւններուն ճնշումի եւ սպառնալիքի մեկնակէտ մը եղաւ: Հայ համայնքին մէջ կայ թէ' մտահոգութիւն, թէ' վրդովում, եւ թէ հակազդեցութիւն: Արդէն շատ փոքր թիւ մը մընացած է իրենցմէ, ան ալ կը ճշուի դէպի վրդովումներով լեցուն ապրում մը: Երիտասարդները Թուրքիա մնալ-չմնալու լուրջ անորոշութեան մատնուած են: Հայ համայնքի այն երիտասարդները որոնց հետ այս մասին տեսակցութիւններ ունեցայ, բոլորն ալ արտայայտեցին այդ երկընտրանքը: Այլեւս Թուրքիոյ մէջ զաւակ ունենալ իսկ չեն ուզեր: Մեծ մտահոգութիւն մը ակներեւ է: Քանի որ Հրանդ Տինք հայ ըլլալուն պատճառով սպաննուեցաւ»:

Զրոյցին վերջին մասին մէջ Է. Տողան կը կրկնէ ՄԱԿ-ին դիմելու ազդակները. Հ. Տինքի ոճիրին հետաքննութիւնը միայն ու միայն անկախ, ազդեցիկ Իրաւական հետազօտութեան մարմնի մը կողմէ կրնայ արդիւնքի հասնիլ: Յստակ է որ հարցը չի կրնար լուծումի յանգիլ ներքին արդարութեան կառոյցին մէջ:

Պատրաստեց՝ Ա. Թ.

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Հակառակ որ Սուլթան Համիտ «Հաւատարմութեան Դպրոց» անուանած էր Կեդրոնականը, Ոստիկանութիւնը միշտ կասկածով կը նայէր այս կրթարանին ու զայն կը նկատէր խռովութեան բոյն մը: Արդէն Սիրունին կարծիքն ալ այն էր որ Համիտն ալ գիտէր թէ Կեդրոնականը ազգային զարթօնքի բոյներէն մէկն էր, բայց զայն սիրաշահելու համա՛ր էր որ այդպէս անուանած էր Կեդրոնականը: Ասիկա Սուլթան Համիտի ռազմավարութիւնն էր արդէն: Յաճախ ամէնէն կասկածելիներուն պատիւներ կ'ընէր ու պարտականութիւններ կը յանձնէր, որպէսզի զանոնք մասամբ չէզոքացընէր: Նախկին տնօրէններ Յովհաննէս Մոստիչեան եւ Մինաս Չերազ զայրացուցած էին իշխանութիւնները, որովհետեւ անոնք էին որ Կեդրոնականի մէջ պատրաստած էին յեղափոխականներու սերունդ մը: Անոնցմէ վերջ Խնամակալութիւնը երկար ատեն չկրցաւ նոր տնօրէն նշանակել: Բայց դպրոցը կը քալէր բնականոն ճամբէն:

Սիրունի կը պատմէ որ իր առաջին «յեղափոխական» արարքը եղաւ դպրոցին մէջ Մատենադարանի մը վերականգնումը: Կազմեց Մատենադարանի յանձնախումբ մը եւ սկսաւ գիրք հաւաքել ու դասաւորել դրադարանը: Այդ գիրքերուն մէջ կային արգիլեալ գիրքեր: Րաֆֆին ամենամեծ խանդավառութիւնն էր Կեդրոնականցի տղոց: Սիրունի շուտով միջամուխ պիտի ըլլար նաեւ հիմնելու Կեդրոնական Սանուց Միութիւնը: Բայց քաղաքական կացութիւնը շատ ճնշիչ էր եւ Սիրունի յանկարծ ձերբակալուեցաւ որպէս կասկածելի գործիչ ու բանտ դրուեցաւ: Քանի մը ամիս բանտարկուած պիտի մնար մինչեւ որ Սուլթան Համիտ 1908 Յունիսին հռչակեց Սահմանադրութիւնը, որ Հայերուն կողմէ կը կոչուէր «Հիւրրիյէթ»: Ամէն մարդ գիտէ որ խոլ ցնծութեան մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ այդ շրջանին, ջնջուեցաւ գրաքննութիւնը, վերցուեցան մամուլի վրայ դրուած կաշկանդումները, ժողովուրդը դրօշակներով փողոց իջաւ փառաբանելու համար վեհափառ սուլթանը, եկեղեցիներու ու մզկիթներու մէջ աղօթքներ արտասանուեցան սուլթանին արեւշատութեան համար: Եւ ինչպէս կը պատմէ Սիրունի, զարմանալի է որ մեր Հայերը մէկ կողմէ կը փառաբանէին սուլթան Համիտը, մէկ կողմէ ալ կը նզովէին այն անձերն ու հաստատութիւնները որոնք ծառայած էին սուլթանին: Հայկական թերթերը հայհոյութիւններով լեցուն էին անոնց նկատմամբ: Կը գրէին. «Անկցի Անտոն Քէչէօղլուն, այդ Թշուառականը Ֆէհիմ փաշային մարդն էր», «Անկցի Ռոպէրթ էֆէնտին, այդ դաւաճանը Թահսին փաշային մարդն էր», «Անկցին Տաճատ, Վահրին ու Վահան վարդապետները: Երեքն ալ Շէֆիք փաշային մարդիկն էին», «Անկցի Օրմանեան պատրիարքը: Տասներկու տարի Պատրիարքական աթոռի վրայ բազմեցաւ Համիտի օրով ու արհամարհեց հայ ժողովուրդի ցաւերն ու տառապանքը», «Անկցի Բարգէն վարդապետը, որ Մուշի հայ կարօտեալներուն երեքհարիւր ոսկին խլրացուց», «Դո՛ւրս Պատրիարքարանէն Արիս Ֆէսճեանը, Մկրտիչ Մելիքեանը, Շահէ Գասպարեանը: Բոլորն ալ Օրմանեանի մարդիկն են»: Այս գրգռիչ վերնագիրները ունէին շրջանի հայկական թերթերը:

Գինովութեան այս շրջանը ցիրուցան ըրած էր նաեւ ազգային այն իշխանութիւնները որոնք Օրմանեան պատրիարքի օրով գործօն եղած էին: Օրմանեան պատրիարքին անունը Կեդրոնականի մէջ սիրուած անուն չէր եւ աշակերտութիւնը անէծք կը տեղացնէր բոլոր անոնց վրայ որոնք Օրմանեանը կը պաշտպանէին: Սիրունի եւս մասնակից էր հոսանքին եւ յայտնի չէ թէ այդ օրերուն կը յիշէ՞ր արդեօք խաւեանի աշակերտութեան այն օրերը, երբ բոլորին նման ինք ալ անհամբերութեամբ կը սպասէր Օրմանեանին դպրոց այցելութեան, որպէսզի «Շէքէրճի պատրիարքը» շաքար բաժնէր աշակերտներուն: Օրմանեան պատրիարք նոյն տարին տապալեցաւ ու անոր տեղ Տեղապահ ընտրուեցաւ Դուրեան սրբազան:

Այդ օրերուն Սիրունի արդէն Կեդրոնականի նստարաններուն վրայէն ձերբակալուած ու բանտարկուած էր որպէս յեղափոխական գործիչ: Իր մօրը համար ահաւոր օրեր ստեղծուած էին, խեղճ կինը հազար տեղ կը դիմէր իր որդին բանտէն ազատելու համար: Բարեբախտաբար դպրոցին խնամակալներէն ոմանք հոգածութիւն ցոյց կուտային: Օրինակ, Յովհաննէս Մուրատեան կամ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Էմիլ Լահուտ» սրահին մէջ, Մարտ 29ին, Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. վարչութեան կազմակերպութեամբ, տեղի ունեցած է Լիբանանի վերականգնման նուիրուած ձեռնարկ մը, «Լիլուլա Լիլալամ» խորագիրը կրող երգ ու պարի ելոյթ մը, որ յատկացուած էր «Ազդակ»ի 80ամեակին: Սկիզբը, պաստառի մը վրայ ներկայացուած է անցեալի Պէյրութը, ապա, քաղաքացիական պատերազմը, իսկ վերջին հանգրուանով վերածաղկած կեդրոնական Պէյրութը ու անոր չէջն չող կեանքը: Իր բնոյթով, լիբանանցի երգիչներու ներկայութեամբ, պարերու մեծամասնութեան եւ երգերուն արաբական ըլլալով, Համազգայինը նորութիւն մը տուած է լիբանանահայ հանդիսատեսին:

*
**

ՀԱԼԷՊԻ «Գ. Եսայեան» սրահին մէջ, Մարտ 17ին, տեղի ունեցած է Բերիոյ Թեմի Ուսումնական խորհուրդի «Մեսրոպ Մաշտոց» երգչախումբի համերգը, ղեկավարութեամբ տիկին Գայեանէ Սիմոնեան-Տէրեանի: Խորհուրդին անունով, բացման խօսքը արտասանած է տիկին Յասմիկ Գոցանեան, որ շեշտած է երաժշտութեան դերը փոքրիկներու ներաշխարհին կազմաւորման մէջ: Առաջին բաժինին մէջ, փոքրիկները երգած են եօթը երգեր եօթը տարբեր լեզուներով: Երկրորդ բաժինը յատկացուած էր հայերէն երգերու, նաեւ երկու արաբերէն: Ելոյթի աւարտին, Շահան եպիսկ. Սարգիսեան փոքրիկներուն մաղթած է անսպառ ձայն եւ «ամենակալին օրհնութիւնը» որպէսզի անոնք ծաղկեցնեն հայ երգը:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՀՈՎՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ

Շաբաթ, Ապրիլ 21ին, Հայ տան սրահին մէջ, Հայկական ցեղասպանութեան 92ամեակին առիթով տեղի ունեցաւ միջեկեղեցական բանախօսութիւն, իբրեւ 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւններու զոհ ժողովուրդը: Բանախօսութեան երեկոյթը կազմակերպուած էր Իտալիոյ Հայոց հոգեւոր հովուութեան ու Միլանոյի Քրիստոնէական եկեղեցիներու խորհուրդի համագործակցութեամբ: Բանախօսութեան նիստը բացուեցաւ ատենապետութեամբ Պրն. Տիգրան Երեցեանի: Ան իր խօսքին մէջ ըսաւ, թէ Թուրքիոյ ներկայ պետութեան կողմէ եղած ժխտողական ամէն փորձ ու կեցուածք, այսօր եւս կրնանք համարել որպէս շարունակութիւնը 1915 թուականին եղած ցեղասպանութեան:

Բանախօսութեան առաջին խօսքը նուիրուած էր «20րդ դարուն եղած առաջին ցեղասպանութիւնը» նիւթին. բանախօսն էր Դրաեան Վալդման (Միլանոյի Քրիստոնէական եկեղեցիներու խորհուրդի նախագահ) ան իր խօսքին մէջ ըսաւ, թէ ի՞նչպէս կարելի է այսօր հաշտուիլ պատմութեան այդ էջերուն որոնք կը փաստեն հայ ազգի դէմ կատարուած աղէտները, պէտք է որ Թուրքիան սրբագրէ մարդկութեան դէմ իր գործած անցեալի անուրանալի ոճիրը: Ան իր խօսքին վերջաւորութեան եւս յիշեց Մեծ Եղեռնը եւ կոչ ուղղեց անոր արդար լուծում տալու հրամայականը միջազգայնօրէն ուշադրութեան առարկայ դարձնելու:

Բանախօսութեան երկրորդ խօսքը նուիրուած էր «Հայոց ցեղասպանութեան պատճառներու եւ ընթացքի» հարցին շուրջ. բանախօսն էր Իտալիոյ Հայոց հոգեւոր հովիւ Աւէն վրդ. Շահինեանը, ան ներկայացուց Ցեղասպանութիւնը սկսեալ 1878 թուականէն մինչեւ 1922 թուականը, ցոյց տալով որ Հայկական ցեղասպանութեան գործընթացը շարունակուած է աւելի քան չորս տասնամեակներ եւ գործադրուած է թրքական տարբեր վարչակարգերու կողմէ, որոնք մէկը միւսէն կը ժառանգէին հայասպանութեան գործը: Ապա, ան կոչ ուղղեց համայն մարդկութեան, որպէսզի պայքարին ժխտողական կեցուածքին դէմ:

Բանախօսութեան երրորդ խօսքը նուիրուած էր «Հայկական ցեղասպանութեան հարցը եւ Հռոմէական Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կեցուածքը 1915 թուականին» նիւթին, բանախօսն էր Սրբոց Առաքելոց եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Տարչիզիօ Բովէ: Ան իր խօսքին մէջ յիշեց որ Թուրքերը, որոնք գործադրեցին Հայկական ցեղասպանութիւնը սկսեալ 1878 թուականէն մինչեւ 1922 թուականը, Կաթողիկէ եկեղեցին դէմ կանգնեցաւ 1915-1918 կատարուած ջարդին եւ դատապարտեց զայն, սակայն ինչպէս անցեալին այսօր եւս Թուրքերը ամէն միջոց ի գործ կը դնեն ժխտելու անոր իրողութիւնը եւ մերժելու բոլոր փաստերը:

Նիստի աւարտին, մասնակցողներուն առիթ տրուեցաւ իրենց կարծիքն ու առաջարկները ներկայացնելու:

ԴԻՒԱՆ ՀՈՎՈՒՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՆ-ն ԱԼ ՈՒՆԻՆ ԱՊՕՐԻՆԻ ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐ

Ա.Մ. Նահանգները մինչեւ վերջերս կը նկատուէին ապօրինի կեցութեան քիչ-շատ հանգիստ վայր մը: Կ'ըսուէր միշտ թէ հոն անգամ մը մուտք գործողը կրնար առանց բնակութեան, աշխատանքի թուղթի անցընել կեանքը, առանց լրջօրէն անհանգիստ ըլլալու:

Այս կացութիւնը այսօր փոխուած է ու վերջին ամիսներուն ամերիկեան իշխանութիւնները խստացուցած են իրենց կեցուածքը ապօրինի ներգաղթողներու դէմ: Ատիկա խնդրայարոյց վիճակ մը կը ստեղծէ յատկապէս ապօրինի կեցութեամբ ծնողներէ ամերիկեան հողին վրայ ծնած երախաներուն համար: Եւ կ'ըսուի թէ անոնց թիւը երեք միլիոնէն աւելի է ամբողջ երկրին մէջ:

Սկիզբը անոնց կեանքին վրայ ոչ մէկ ազդեցութիւն կը գործէր իրենց ծնողներուն ապօրինի վիճակը. բայց բաւական բան փոխուած է այն օրէն, երբ ներգաղթի պաշտօնեաներ անցեալ Դեկտեմբերին միսի վեց գործատան մէջ խուզարկութեան դիմեցին: Հոն ձերբակալեցին 1297 բանուորներ որոնք օրինական թուղթ չունէին:

Այդ գործատուներէն մէկուն մէջ ձերբակալուածները 360 զաւակի տէրեր էին, բոլորն ալ ծնած ԱՄՆ-ու հողին վրայ: Սակայն 1996ին Գոնկրէսին կողմէ քուէարկուած օրէնք մը կը հրահանգէր որ դատաւորները չէին կրնար ապօրինի կացութեան տէրերուն արտօնել ԱՄՆ մնալ, այն պատրուակով որ հոն ծնած ու երկրին քաղաքացի զաւակ մը ունէին: Ծնողք մը պարտէր փաստել թէ իր վտարումը անսովոր ու բացառիկ տառապանք պիտի պատճառէր զաւկին:

Ներգաղթի ուսումնասիրութեան կեդրոնին տնօրէնը Մարք Գրիգորեան պահպանողական մէկն է ու կողմնակից օրէնքներու խստութեան: Կ'ըսէ թէ կը մեղքնայ այդ երախաներուն, ինչպէս բոլորին որոնք իրենց ծնողքին սխալներուն գինը կը վճարեն: Այսուհանդերձ, գոհ է որ ապօրինի կացութեան մէջ գտնուողները աշխատցնող գործատէրերուն համար խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնուին: Գոհ է որ վերջապէս փոխուած է ներգաղթողներու նկատմամբ ամբողջ տասնամեակներ տարուած մեղկ քաղաքականութիւնը: Ան կը չեշտէ թէ օրէնսդիրները կացութիւնը աւելի կը ծանրացնեն եթէ դատաւորներուն առիթ տրուի որ արտօնեն ԱՄՆ մնալ առանց թուղթի այն օտարականները որոնք ամերիկեան քաղաքացիութիւն ունին: «Ատիկա պիտի նշանակէ ըսել թէ ամէն ապօրինի կացութեան տէր կրնայ ԱՄՆ հաստատուիլ, եթէ սահմանը անցնելուն պէս զաւակ մը ունեցած է» կ'ըսէ ան: Նոյն ատեն կ'ազդարարէ որ եթէ ապօրինի ներգաղթողներուն ի նպաստ շարժումը ծաւալի, ամերիկեան սահմանադրութեամբ հռչակուած հողի իրաւունքին կողմնակիցներուն ճակատն ալ կը զօրանայ:

Կայ նաեւ ներգաղթողներու իրաւունքին պաշտպան ընկերակցութիւններու պարագան. անոնք ապօրինի կացութեան մէջ գտնուողներու օրինավիճակը կարգաւորելու իրենց պահանջը կը հիմնեն անոնց զաւակներուն վրայ. կ'ըսեն թէ միջին ամերիկացի ընտանիքներ տեղեկանալով կացութեան, պիտի չուզեն որ ապօրինի ներգաղթած ընտանիքները բաժան-բաժան ըլլան, մանաւանդ որ ընտանիքը ԱՄՆ-ու հիմնական արժէքներուն մաս կը կազմէ:

ՔԱՂՀԱՆ

Յակոբ Յակոբով պարբերաբար դըրամ կուտային որպէսզի ան այդ դրամը յանձնէր իր բանտարկուած որդւոյն:

Սահմանադրութեան հռչակումին հետ վերջացաւ նաեւ Յակոբ Ճոլոլեանին դէմ բացուած դատը: Կեդրոնականցի ցուցարարներ եկած էին ներկայ գտնուելու վերջին դատավարութեան: Յակոբ Սիրունի քանի մը ամիս բանտարկուած մնալէ վերջ ազատ արձակուեցաւ: Այնուհետեւ ան ալ կը մասնակցէր կատարուած ցոյցերուն եւ ցոյցերէն մէկուն ընթացքին ժողովուրդին պիտի պատմէր թէ ինչպէս ձերբակալուած էր: Բայց Կեդրոնականը վերստին փակուած էր այդ շրջանին եւ սաները, մանաւանդ աւարտական դասարանի աշակերտները, որոնցմէ մէկն էր Յակոբ Ճոլոլեանը, անձկութեամբ կը սպասէին որ դպրոցը վերաբացուէր: Տարօրինակ ազատութեան, թերեւս ալ անիշխանութեան ահաւոր օրեր էին: Սաներն ու ազգային գործիչներու յուսահատական ճիգերէն վերջ Հոկտեմբերին Կեդրոնականը վերաբացուեցաւ:

Սիրունի Կեդրոնականը աւարտեց 1909ի ամառը: Հանդիսաւոր էին քննութիւնները: Իրենք Սահմանադրութեան շրջանի առաջին ընթացաւարտներն էին: Հետաքրքիրներ լեցուցած էին Կեդրոնականի Ամփիթատրոնը, ուր կը կայանային քննութիւնները:

Սիրունիին հետ այդ տարի Կեդրոնականը աւարտեցին 16 աշակերտներ, որոնց մէջէ կային Վարդան Ագկիւլեան, Գուրգէն Էլմասեան, Աւետիք Մեսրոպեան եւ այլն:

Ռ. Հ.

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

«Ինձ համար ապրել նշանակում է աշխատել»:
Յովհաննէս Այվազովսկի

ՀԱՅՐԸ

1812 թուականի Հայրենական պատերազմից մի քանի տարի առաջ Թէոդոսիա բնակութեան եկաւ մի հայ մարդ՝ Կոնստանտին Հայվազովսկին:

Այն ժամանակ նա արդէն հասուն մարդ էր: Երիտասարդութիւնն անց էր կացրել Լվովի մօտ, փոքրիկ մի բնակավայրում, ուր տասնամեակներ շարունակ ապրել էին իր պապերը՝ եկած ինչ-որ հեռու-հեռու հայրենիքից: Բայց հօր մահից յետոյ, գժտուելով եղբայրների հետ ժառանգութեան համար, նա տխրուած թողեց ծննդավայրը եւ ընկաւ աշխարհէ-աշխարհ՝ բախտ որոնելու: Ապրեց Մոլտավիայում, Վալախիայում եւ այլուր: Բնութիւնից հետաքրքրասէր, աշխոյժ ու սուր մտքով օժտուած՝ նա արագօրէն ընկալում էր այն ժողովրդի կեանքն ու լեզուն, որի միջավայրում իրեն վիճակուում էր ապրել: Գիտէր մի քանի լեզու՝ հայերէն, ուկրայիներէն, լեհերէն, հունգարերէն, եբրայերէն, թուրքերէն:

Եւ թափառեց՝ յամառ ու տեւական, բայց բախտը երջանիկ չողաց միայն պանդուխտի երազներում:

Թէոդոսիա եկաւ համարեայ մերկ, չնչին միջոցներով, բայց մեծ յոյսերով ու ձգտումներով:

Այս անգամ կարծես բախտը պիտի ժպտար...

Այդ տարիներին Թէոդոսիան Ղրիմեան եռների փէշերին ծուարած փոքրիկ մի բնակավայր էր, իսկ դիմացը՝ ծովն էր, փրկութիւնը նրա, խարիսխն աճման: Ցարական կառավարութիւնը, հասկնալով այդ բանը, նրան շնորհել էր պորտո ֆրանկոյի(*) իրաւունք: Այստեղ բնակութեան էին հրաւիրւում վաճառականներ, մանր առեւտրականներ ու արհեստաւորներ, որոնց իրաւունք էր տրւում բնակարան, կրպակ, խանութ, չտեմարան կամ արհեստանոց կառուցելու համար անվճար հողամաս ընտրել: Կարճ ժամանակում կեանքը սկսեց յորդալ աղբիւրի պէս: Եթէ Թուրքիայի դէմ պատերազմից անմիջապէս յետոյ Թէոդոսիայում մնացել էր ընդամէնը երեք հարիւր տասնըհինգ բնակիչ, ապա այժմ այստեղ հաշւում էր շուրջ վեց հազար մարդ:

Ծովը սեւացաւ անթիւ-անհամար նաւերից: Թէոդոսիայի նաւակայանը աչքի էր ընկնում իր յարմարաւէտութեամբ, ամենատարբեր երկրներից գալիս, խարիսխ էին գցում մեծ ու փոքր նաւեր ու առագաստանաւեր: Եւ այն ժամանակ նաւամատոյցում առաւօտից իրիկուն չէր դադարում բազմալեզու ժխորը: Նոյնիսկ ուշ գիշերին, երբ քաղաքն ընկղմւում էր խոր քնի մէջ, յանկարծ թնդում էր Միջերկրականի ափերից այստեղ հասած զուարթ խաղացու երգն ու զարթնեցնում մարդկանց:

Աճում եւ հարստանում էր քաղաքը: Ռուսաստանի ամողջ հարաւից Թէոդոսիա էին ներհոսում հաց եւ այլ մթերք, որ այստեղից արտահանւում էին անդրծովեան հեռաւոր երկրներ: Ամէն վաճառական եւ նոյնիսկ մանր առեւտրական սեփական տան տէր դարձաւ: Լաւ էին գնում նաեւ Կոնստանտին Հայվազովսկու գործերը: Շատ չանցած նա նոյնպէս քաղաքի ծայրամասում գնեց փոքրիկ, բայց յարմարաւէտ մի բնակարան:

Տնակը գտնւում էր բլրի գագաթին, որտեղից հոյակապ տեսարան էր բացւում դէպի ծովի անհունն ու քաղաքից այն կողմ ձգւող Ղրիմեան տափաստանը:

Միաժամանակ յետոյ Կոնստանտին Հայվազովսկին ամուսնացաւ գեղանի մի Հայուհու հետ, մի քանի տարի անց էլ ծնուեց նրանց աւագ որդին՝ Գրիգորը:

Երիտասարդ ծնողներն սկսեցին երազել աւելի մեծ տան մասին, որը քաղաքի կենտրոնին էլ մօտիկ լինէր:

Բայց անսպասելիօրէն ժամանակները փոխուեցին: Նափոլէոն Ա.-ը, նուաճելով Եւրոպայի համարեայ կէսը, ներխուժեց Ռուսաստան: Ռուս ժողովուրդը ոտքի կանգնեց պաշտպանելու հայրենիքը: Սկսուեց 1812 թուականի Հայրենական պատերազմը:

Տարիները ծանր էին. կեանքը Թէոդոսիայում դժուարացաւ: Ռազմական ծախսերը կառավարութեանը ստիպեցին զրկել քաղաքը պորտո ֆրանկոյի եւ այլ արտօնութիւններից: Առեւտուրը կանգ առաւ: Շատ չանցած, քաղաքի վրայ ծանրացաւ մէկ այլ աղէտ եւս՝ ժանտախտը, որը տեւեց գրեթէ մէկ եւ կէս տարի:

Պատերազմն ու համաճարակը վերջնականապէս քայքայեցին մանր ու միջին առեւտրականներին: Կարողացան դիմանալ միայն մեծահարուստ վաճառականները, որոնք սկսեցին անխնայ օգտուել ժողովրդի ծանր վիճակից:

Սնանկացողների թւում էր նաեւ Կոնստանտին Հայվազովսկին: Օրէցօր նրա համար աւելի դժուար էր դառնում ապրուստի հարցը: Իսկ ընտանիքն այժմ աւելացել էր մի հոգով եւս. այդ ծանր տարիներին ծնուել էր նրանց երկրորդ որդին՝ Գաբրիէլը:

(Շար. 1)

(*) Ապրանքներն առանց մաքսի արտահանելու եւ ներմուծելու իրաւունք:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

Dans le cadre de l'Année de l'Arménie en France Hamaskaïne et la FRA Dachnagtsoutioun présentent un Récital unique de KARNIG SARKISSIAN, accompagné de SETO BAGHDASSARIAN.

Jeudi 10 mai à 20h30 à l'Auditorium du conservatoire d'Issy les Moulineaux. 11-13 rue Danton

Réservations : 06 14 74 92 97
01 47 37 28 93

Points de ventes : - M.C.A. de Paris
17 rue Bleue
Epicerie ENIZ à Clamart

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club «Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de Robert GUEDIGUIAN, réalisateur

Jeudi 3 mai 20h30
ANOUCH
Opéra ballet sous la direction de Hagop Vosganian
Musique Armen Dikranian
Livret Hovhannès Toumanian
avec
Gohar Gasparian (Anouch), Dikran Lévonian (Saro)
PAF 5 euros — Reduit 3 euros

Directeur des programmes : ARTO PEHLIVANIAN

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

(Շար. Ա. էջէն)

լին հետ, բայց Պայրու կ'ուզէ որ վիճարկումը հեռատեսիլէն սփռուի: Ն. Սարքոզի, նոյն օրը, յայտնեց թէ չուզեր որեւէ վիճարկում Պայրուի հետ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Բարձրագոյն ուսման հիմնարկի շէնքին մէջ մահափորձ մը եղած է Նախագահ Էրտողան Թէզիչի դէմ որ քէմալական գաղափարականին ամէնէն հաւատարիմ հետեւորդներէն կը նկատուի: Նախայարձակը կրակելով փորձած է մտնել գրասենեակէն ներս, բայց պահակները արգելք եղած են: Թէզիչ որ նոյն ատեն տեսուչն է Պոլսոյ ֆրանսական համալսարանին, անցեալ Հոկտեմբերին Նախագահ Ժ. Շիրաքի ետ ղրկած էր Լէժիոն տ'Օնէօրի շքանշանը, բողոքելու համար Ֆրանսայի Խորհրդարանին ներկայացուած ժխտումը պատժող օրինագիծին դէմ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ քաղաքական ծանօթ դէմքերէն՝ Պրոնիսլաւ Կերեմէք (Սոլիտարնոսքի ղեկավարներէն) գրկուեցաւ Եւրոպացի երեսփոխանի իր հանգամանքէն, որովհետեւ մերժած էր ստորագրել այն յայտարարութիւնը, որ երբեք չէ գործակցած համայնավար վարչակարգին հետ: Իրեն համար սկզբունքի հարց էր: Բողոքելին դէմ է այն հալածանքին որ ծայր տուած է: Առաջարկուած յայտարարութիւնը պէտք է ստորագրած ըլլա: Հազարաւորներու կը պարտադրուի խոստովանիլ իրենց անցեալը, աւելի ճիշդ համայնավար անցեալը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ մէջ է, որ Ապրիլ 25ին կատարուեցաւ Բ. Ելցինի յուղարկաւորութիւնը հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Ռուսերու բազմութենէն զատ, արտասահմանէն ալ եկած էին Պուշ (հայրը) եւ Գլինթըն: Թաղումը տեղի ունեցած է Նովոդեվիչի գերեզմանատունը, ուր կը հանգչին նաեւ Գոգոլ եւ Չեխով:

92ème Anniversairé du génocide des Arméniens

ALFORTVILLE

COMMEMORATION
organisée par le Comité Unitaire des Institutions, Organisations et Associations Arméniennes d'Alfortville
Dimanche 29 avril
— 10h30: Messe en l'Eglise Apostolique Arménienne Sourp Boghos Bedros;
— 12h15: Défilé vers le monument Khatchkar près de la place Achtarag Dépôt de gerbes — Prises de parole.

CHAVILLE

Dimanche 29 avril

12h00 : messe de Requiem en l'Eglise Apostolique Arménienne Saint Grégoire l'Ill de Chaville

6 rue Père Komitas

Suivie d'un dépôt de gerbe au Monument Arménien (angle de la rue Carnot et de la rue Paul Vaillant Couturier)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի վարչութիւնը մասնաճիւղի հիմնադրութեան 30ամեակի ձեռնարկներու ծիրէն ներս կը կազմակերպէ Եւրոպայի միջհրջանային ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի մրցաշարք, բաժակ՝ «ՍՈՒՐԷՆ ՄԻՐԱՏԵԱՆ»:

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ.Մ.Ը.Մ.–ի շրջաններն ու զանազան մարզական միութիւններ՝ Անգլիա, Հոլանտա, Պուտափէշտ, Գերմանիա, Թորոնթօ, Մարսէյլ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանս:

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ Մայիս 17, 18 եւ 19ին Իսի–լէ–Մուլինոյի «Ալէն Միմուն» դաշտին վրայ, առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ.– 1 rue Rabelais — 92130:

Մրցաշարքի փակման արարողութիւնը պիտի կայանայ Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 16ին:

Իսկ Շաբաթ, Մայիս 19ի երեկոյեան, ժամը 20.30էն սկսեալ, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ Խ Ր Ա Խ Ճ Ա Ն Ք – Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս –ը, Իսի–լէ–Մուլինոյի PACI սրահին մէջ. Հասցէ՝ 25 avenue Victor Cresson — 92130:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.–
01 44 05 17 77 կամ 06 80 88 12 24

arménie mon amie

AGENDA

MARSEILLE

EXPOSITION
«AU PIED DU MONT ARARAT SPLENDEURS DE L'ARMENIE ANTIQUE»
Dans le cadre de l'Année de l'Arménie en France, «Arménie, mon amie», le Conseil général des Bouches-du-Rhône et son Musée départemental de l'Arles et de la Provence Antiques (MAPA) — Presqu'île du cirque romain, **présentent du 13 avril au 29 juillet**, l'exposition intitulée «Au pied du Mont Ararat — Splendeurs de l'Arménie antique».

**

MARSEILLE

Dib ou Dar

L'imprimerie et l'écriture arméniennes en France : vecteurs d'une identité

Exposition du 15 mars au 16 mai organisée en collaboration avec l'ARAM

Alcazar
Bibliothèque de Marseille à Vocation Régionale
58 cours Belsunce - Tél. : 04 91 55 90 00
Bibliothèque ouverte du mardi au samedi de 11h à 19h. fermée le lundi, le dimanche et les jours fériés.

**

LE CENTRE CULTUREL SAINT MESROB ET LE CENTRE DE RECHERCHE DIKRAN TCHOUHADJIAN
présentent dans le cadre des Soirées Culturelles et Littéraires
«LUMIERE, VERITE ET LIBERTE»
LE CHANT D'ARARAT
Spectacle en français basé sur la poésie arménienne conçu et interprété par
Nora ARMANI
& Gérald PAPASIAN
le Samedi 28 avril à 20 h 30
dans la Cathédrale Sainte-Croix des Arméniens Catholiques
13 rue du Perche (angle rue Charlot)

P.A.F : 20 euros tarif normal,
12 euros tarif réduit,
8 euros intermittents du spectacle.
Réservations : Ania 06 50 86 28 71
Asscrdt@aol.com

HOMMAGE A
Arshile Gorky
Du 4 avril au 4 juin
EXPOSITION DE DESSINS ET DE PEINTURES
Centre Culturel Calouste Gulbenkian
51 avenue d'Iéna, 75116 Paris
Du lundi au vendredi, de 9h à 17h30
et
Centre Pompidou, rue Beaubourg, Paris

**

EXPOSITION
de l'Arménie à Montmartre
le mouvement arménophile en France
1878 - 1923
au Musée de Montmartre,
12 rue Cortot, 75018 Paris,
Métro : Lamarck-Caulincourt
Du 4 avril au 24 juin
de 11h à 18h (sauf lundi et mardi)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Իսի–լէ–Մուլինոյի «Տ. Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի Փրովէնս պատմական խաչակիրներու հարուստ քաղաքը, անցընելու համար անմոռանալի օր մը:

Պտոյտ քաղաքի շուրջ փոքր շոգեկառքով:

Ապետական զօրահանդէսի մրցում:
Կիրակի, Մայիս 13ին

Մեկնում՝ ժամը 8.30ին, Իսիի գերեզմանատան առջեւէն:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝

– Ալիսին 01 46 42 90 68
– Աննիկին 01 47 36 18 09:

□

LA SECTION SOSSE MAYRIG DE MARSEILLE
organise un voyage le **5 Mai** au musée de l'Arles et de la Provence antique :

l'exposition est intitulée **«Au pied du Mont Ararat — Splendeur de l'Arménie antique»**.

Prix tout compris 50 Euros.

Réservation :
Tél. : Denise 04 91 37 63 64
Marie 04 91 67 54 58

Հաղորդագրութիւն

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005ի Նոյեմբեր ամիսէն ի վեր Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը (AAAS) կը համագործակցի Գաղթականութեան եւ Օտարականներու Ընդունման Ազգային Գործակալութեան (ANAEM) հետ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ ծրագրի իրագործման ի խնդիր:

Սոյն ծրագիրը կ'իրականացուի ապաստանեալներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի համաֆինանսաւորմամբ, «Ֆրանս – Հայկական Զարգացման» Հիմնադրամի համագործակցութեամբ:

Հաստատութեանս Գրասենեակի աշխատակազմը կ'ընդառաջէ բոլոր այն ապաստանի դիմողներուն, որոնց դիմումը մերժուած է եւ ցանկութիւն ունին, յօժար կամքով տուն վերադառնալու: Անոնց կու տայ խորհուրդներ ու անհրաժեշտ տեղեկութիւններ ճամբորդութեան կապակցութեամբ կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք բերելու առընչութեամբ, եւ անոնց կ'ուղեկցի իրենց ամբողջ գործընթացին երկայնքին:

AAAS-ը եւ ANAEM-ը Հայաստանի մէջ եւս կը շարունակեն ուղեկցիլ կամաւոր վերադարձողներուն եւ կ'օգնեն վերահաստատուելու գործընթացին եւ հարկ եղած պարագային նաեւ փոքր ձեռնարկութիւն ստեղծելու պատեհութիւնը կ'ընձեռեն:

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համար դիմել՝
AAAS-ի գրասենեակ
77 Լա Ֆայէթ փողոց
Փարիզ 9րդ թաղամաս - 2րդ յարկ
Մեթրօ Գատէ – 7րդ գիծ
Հեռ.– 01. 48. 78. 02. 99
Հեռապատճէն.– 01. 42. 80. 61. 45
E-mail : retourauxsources@aaas.fr
site internet : www.aaas.fr

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ 28-29
SAMEDI-DIMANCHE
28-29 AVRIL
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : Arpik Missakian
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tel. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (E-Mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.696 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21.696

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Ապրիլ 23ին, առաւօտեան ժամերէն հայկական վարժարաններու աշակերտները լեցուցած են Անթիլիասի մայրավանքը, Նահատակաց մատրան մէջ աղօթելու համար Ցեղասպանութեան զոհերուն յիշատակին: Նոյն գիշերը Պիքֆայայի Ս. Աստուածածին վանքը հայ երիտասարդութեան համախմբումի վայր եղած է: Նախ հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարուած է, յետոյ Նահատակաց յուշարձանին շուրջ երիտասարդական հրավառութիւն կատարուած: Ելոյթներէ ետք ցուցադրուած են երկու տեսերիզներ, Ցեղասպանութեան նիւթով. առաջինը՝ տեղ առած օտար պատմաբաններու կարծիքներուն, երկրորդը՝ ցոյց տուող 370 լիբանանահայ աշակերտներու Տէր Զօր ուխտագնացութիւնը:

Ապրիլ 24ին Անթիլիասի Մայր տաճարին պատարագէն ետք Արամ Ա.ի գլխաւորութեամբ թափօրը ուղղուած է Նահատակաց մատուռը ուր անմար կրակին շուրջ կատարուած է հոգեհանգստեան արարողութիւն: Խուռներամ բազմութեան մը հետ ներկայ գտնուած են հայ և օտար նախարարներ, Հայաստանի դեսպան Վ. Տէր Ղեւոնդեան, քաղաքական կուսակցութիւններու, միութիւններու ներկայացուցիչներ:

Արամ Ա. իր պատգամին մէջ շեշտած է հաւաքական յիշողութիւնը վառ պահելու, աւելի ազդեցիկ միջոցներով ճանաչումը հետապնդելու, Թրքական ուրացման քաղաքականութեան հակազդելու եւ ճանաչումէն հատուցում ընթանալու անհրաժեշտութիւնը:

Ներկաներու հազարաւոր բազմութիւնը հետեւած է ծաղկեպսակի զետեղումին:

ՄԻԼԱՆՕ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24ի առաւօտեան Ցեղասպանութեան 92ամեակին առիթով, առաջնորդութեամբ Իտալահայոց հոգեւոր հովիւ Առէն Վրդ. Շահէնեանի, Միլանոյի նշանաւոր Ս. Ամպրոսիոս հնամենի մայր տաճարի մէջ հանդիսաւորութեամբ մատուցուեցաւ պատարագ, ի յիշատակ՝ Ապրիլեան նահատակաց:

Պատարագին ներկայ էին կարդինալ Տիոնիճի Թէթթամանի ներկայացուցիչը, Միլանոյի քաղաքապետին ներկայացուցիչը, տեղի քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչները, Միլանոյի եկեղեցական խորհուրդի անդամները, Էջմիածնի կեդրոնի ներկայացուցիչները, Իտալիոյ Հայոց հովուութեան ազգային–եկեղեցական հոգաբարձութեան անդամները, Իտալիոյ Հայոց միութենական վարչութիւններու ներկայացուցիչները, տեղաբնակ բազում Հայորդիներ, ինչպէս նաեւ՝ Իտալացիներ:

Իր պատգամին մէջ պատարագիչ Առէն Վրդ. կարեւորութեամբ կ'ընդգծէր Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման հարցը, շեշտելով նաեւ որ «Մեծ Եղեռնի նահատակներուն նուիրուած յարգանքի այս յուշատօնին, մենք ոչ միայն մեր խոր յարգանքն է, որ կը մատուցանենք մեր անշիրիմ մէկ ու կէս միլիոն նահատակներուն, այլ մենք իրենց նահատակութեան ճանապարհի ընդմէջէն պատգամ ունինք համայն աշխարհին, որ Ապրիլ 24ի նահատակաց մշտախօս պատուիրանը նոր սերունդին համար պէտք է ըլլայ չափանիշ զոհաբերութեան, յանկանիշ հայրենասիրութեան, տուրք յարգանաց հանդէպ մարդկային կեանքի բարոյական արժէքներուն եւ յանձնառութիւն հայ ժողովուրդի իրաւանց հետապնդման մինչեւ ի կատարումն արդարութեան»:

Քարոզէն ետք խօսք առաւ Տ. Ֆրանքօ Պաթթոնի Միլանոյի Էքիւմէնիք գրասենեակի տնօրէնը, որ իր խօսքը աւարտեց ըսելով. «Այսպիսով, 1915 թուականին կատարուած ոճրագործութիւնը հայ ժողովուրդի դէմ կը համարինք որպէս քրիստոնէական ցեղասպանութիւն, վկայութիւն, որ քրիստոնէական հաւատքը ունի մարտիրոսութեան սուրբ կնիքը»:

Ապա, ներկայ բազմութիւնը թափօր կազմած, մոմերով եւ ծաղիկներով, ուղղուեցաւ դէպի նոյն եկեղեցւոյ հարեւանութեամբ զետեղուած՝ Հայոց Ցեղասպանութեան բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը յաւերժացնող յուշակոթող – խաչքարը, ուրեղ Միլանոյի Հայոց Քառասուն Մանկունք եկեղեցւոյ «Նորահրաշ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ժան Անսըլեանի, հնչեցուց «Անոնց համար, որ ինկան» երգը (խօսք՝ Վահան Թէքէեանի):

Արարողութիւնը աւարտին հասաւ Տէրունական աղօթքով:

ԴԻՒԱՆ ՀՈՎՈՒՈՒԹԵԱՆ

ԹԻՖԼԻՍ

Վրաստանի մայրաքաղաքին մէջ եւս 92ամեակի նշումները սկսած են Ապրիլ 23ին: Այդ օրը քաղաքին Կինոյի տան մէջ ցուցադրուած է Մեծ Եղեռնի նուիրուած ֆիլմերու շարք մը: Նոյն երեկոյեան Թիֆլիսի Ս. Գէորգ առաջնորդանիստ եկեղեցիին մէջ կատարուած է Խաղաղական երեկոյեան ժամերգութիւն: Յետոյ զոհերու լոյս հոգիներուն յիշատակին բակին մէջ վառած խարոյկին շուրջ եղած են ոգեկոչումի ելոյթներ, հոգեւոր երգեր երգուած: Աւարտին երիտասարդները ջահերով դիմած են Թրքական դեսպանատուն. հոն երգելով Հայր մեր, Տէր ողորմեա, Ո՛վ Հայոց աշխարհ, բողոքի ցոյց մը կատարած են:

Ապրիլ 24ի առաւօտուն թեմին եկեղեցիներուն մէջ ոգեկոչման պատարագ մատուցուած է, քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն, քաղաքական դէմքերու եւ մեծաթիւ հաւատացեալներու մասնակցութեամբ: Առաջնորդանիստ եկեղեցիին բակին մէջ ցուցադրուած են գեղարուեստի ուսանողներու Մեծ Եղեռնին թեմայով աշխատութիւնները:

Պատարագէն ետք հազարի մօտ բազմութիւնը մոմերով եւ պաստառներով ուղղուած է Թրքական դեսպանատուն:

Նոյն երեկոյեան Թիֆլիսի Պ. Ադամեան հայկական թատրոնին մէջ ոգեկոչումի հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է. սրահին մէջ ալ բացուած է լուսանկարներու ցուցահանդէս մը:

ՋԱՒԱԽՔ

Ջաւախքի առաջնորդի տեղակալ Բաբգէն Արղ. Սալբիեան պատարագած է Ախալքալաքի Ս. Խաչ հայկական եկեղեցիին մէջ: Պատարագներ մատուցուած են նաեւ Նինոծմինդայի Ս. Սարգիս եւ Ախալցիխէի Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիներուն մէջ: Ապա կատարուած է հոգեհանգստեան արարողութիւն:

Ախալցիխէի հայութիւնը ծաղկեպսակներ դրած է Ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակին կանգնած խաչքարին առջեւ: Սգահանդէսներուն մասնակցած են շրջանային եւ վարչական իշխանութեան ներկայացուցիչներ:

Նինոծմինդայի մէջ Ապրիլ 24ին համահաւաք կազմակերպուած է, որմէ ետք մասնակիցները ծաղկեպսակներ զետեղած են Ցեղասպանութեան խաչքարին:

Ծալկայի շրջանի Խաչգիւղին և Ղուշչի գիւղին մէջ խարոյկներ վառուած են, որպէս խորհրդանիշ Ցեղասպանութեան զոհերու հոգիներուն:

ԱՃԱՐԻԱ

Բաթումի Ս. Փրկիչ եկեղեցիին մէջ Ապրիլ 24ին պատարագ մատուցուած է ապա տեղի ունեցած բողոքի աննախադէպ ցոյց մը: Հանրահաւաքէն ետք հայութիւնը մասնակցած է սգահանդէսին:

ՄՈՍԿՈՒԱ

Ապրիլ 23ին քաղաքին Նորակառոյց առաջնորդանիստ տաճարին հրջափակին մէջ կատարուած է այլեւս աւանդութիւն դարձած հսկումը: Մասնակցած են Մոսկուայի գրեթէ բոլոր երիտասարդական կազմակերպութիւնները: Ներկաներուն օրհնութեան խօսք ուղղած է թեմին առաջնորդ Եզրաս եպիսկ. Ներսիսեան, յետոյ «Նուռ» եկեղեցասիրաց երիտասարդական կազմակերպութենէն Գրիգոր Քհնյ. Գրիգորեան ելոյթ մը ունեցած է: Սգահանդէսին մշակութային բաժնին մասնակցած են քաղաքին «Ովսաննա» երգչախումբը, ջութակահար Կարէն Շահգալդեան եւ ուրիշներ:

Ապրիլ 24ին նոյն տաճարի բակին մէջ հաւաքուած բազմութիւնը ծաղկեպսակներ զետեղած է Խաչքարին առջեւ, յետոյ հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարուած է: Ներկայ եղած են Հայաստանի դեսպանատան ներկայացուցիչներ, Երեւանի քաղաքապետարանի Մոսկուայի ներկայացուցչութեան, Հայերու միութեան, ազգային կառոյցներու անդամներ:

Հոգեհանգստեան պատարագէն ետք առաջնորդ Եզրաս Եպիսկ. օրհնութեան խօսք արտասանած է:

ԿԱԼԿԱԹԱ

Ապրիլ 24ին քաղաքին Ս. Նազարէթ հայկական եկեղեցիին բակին մէջ զետեղուած Ցեղասպանութեան յուշաքարին մօտ հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարուած է, ապա ծաղկեպսակներ զետեղուած են: Յետոյ ներկաները ուղղուած են Մարդասիրական ճեմարան ուր դպրոցին աշակերտները յուշի ցերեկոյթ մը կազմակերպած են: Անոնք ելոյթ ունեցած են Ցեղասպանութեան նիւթով զեկուցումներով, արտասանութեամբ, նուագով: Փակման խօսքը արտասանած է տնօրէն Յարութիւն Սրկ. Համբարձումեան: Ցերեկոյթին ներկայ գտնուած են եկեղեցականներ, ճեմարանի դասախօսական լման կազմը, համայնքին ներկայացուցիչները, հիւրեր, սաներ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ճ. ՊՈՒՇԻ ԹՈՒԹԱԿԵՐԷՆԻՆ ԲԱՌԱՄԹԵՐՔԻՆ ՀԱՐՑԵՐԷՆ

Կարգ մը շրջանակներու կողմէ ամէն Ապրիլ 24-ի անհամբերութեամբ կը սպասուի ԱՄՆ-ու նախագահին ոգեկոչումի ելոյթին: Պարզ է որ անհամբերութիւնը առընչուած է «ցեղասպանութիւն» բառին այդ ելոյթին մէջ գործածութեան. ի վերջոյ, պատահարը իր անունով պիտի կոչուի՞, թէ ոչ: Մինչեւ հիմա, հակառակ երբեմն կցկտուր յոյսերու, ԱՄՆ-ու նախագահական լեզուները աղանդաւոր ֆարոզիչի յամառութեամբ «մեծագոյն ողբերգութիւն», կամ նման սահմանումներով իրենց բառացանկէն վանեցին ցեղասպանութիւնը:

Եթէ կայ այս հացէով տակաւին հետաքրքրութիւն ունեցող, ըսենք որ 92-ամեակին ալ բան չէ փոխուած: Նախագահ Պուշ նոյն թութակերէնով ոգեկոչած է «Ի. դարու մեծագոյն ողբերգութիւններէն մէկուն 1,5 միլիոն զոհերը»: Իրեն հակադիր կեցուածք ունեցած է երկրին Երեւանի նախկին դեսպանը Ճ. Էվանս որ հակառակ արգիլեալ բառին գործածութեան պատճառով պաշտօնազուրկ ըլլալուն, 92-ամեակին առթիւ ալ կրկնած է "մեղքը", աւելցնելով որ Թուրքիա պարտի ընդունիլ պատմական իրողութիւնները:

Անշուշտ, ո՛չ մէկուն ծիծաղելի նապկումը, ոչ ալ միւսին ապարդիւն անկեղծութիւնը մեծ ուշադրութեան արժանի բաներ են: Առաջինը որոշ կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ, այն առումով որ ԱՄՆ-ու կողմէ ճանաչումի յոյսերուն դուռը կը փակէ այս տարուան համար ալ:

Այլապէս, «ցեղասպանութեն»էն «ողբերգութիւն» ապաստանիլը նախագահի մը ի՞նչ իմաստ կրնայ ունենալ, երբ ան ամիսներէ ի վեր իր երկրին ո՛չ թէ դար մը առաջուան, այլ ներկայի խայտառակ պարտութիւնը կը յամառի «յաղթանակ» որակել…

Թ. ԱՐՓԻ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄԸ

Կիպրոսի կառավարութեան բանբերը Ապրիլ 24ին յայտարարած է թէ իր երկիրը կը դատապարտէ Հայոց Ցեղասպանութիւնը, թէ արդի Թուրքիան որ կը ձգտի Եւրոպայի անդամակցութեան, պարտի ընդունիլ իր պատմութեան մութ էջերը եւ ներողութիւն խնդրել անցեալի ոճիրներուն համար: Ան աւելցուցած է. «Կիպրոսի կառավարութիւնը կը մասնակցի Հայաստանի բարեկամ ժողովուրդին եւ յատկապէս կիպրահայ համայնքին սուգին»:

ՀԱՏԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՋԱՒԱԽՔԻ ՄԷՋ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 24ին ձերբակալուած են «Միասնական Ջաւախք» դաշինքի նախագահութեան անդամ, երեսփոխան, նաեւ 2003–2006 Ախալքալաքի քաղաքապետ Նայիրի Իրիցեան ու նոյն դաշինքէն Արթիւր Պօ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՑԵՂԱՍՊԱՆԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՎ ԱԼ

Քրտական օրաթերթ «Էօզկիւր փոլիթիքա»յի Ապրիլ 20 եւ 21/22ի թիւերուն մէջ երկու մասով ծաւալուն յօդուած մը ստորագրած էր Օսման Թիֆթիքչի: Թերթելով Թուրքիոյ Ազգային ժողովին գաղտնի ատենագրութիւններուն 1985ին լոյս տեսած հատորը, անկէ մէջբերումներով ցոյց կու տար թէ ցեղասպանութեան միակ հեղինակը իթթիհատականները չէին, այդ քաղաքականութիւնը շարունակուած էր հանրապետութեան հռչակումէն ետքն ալ:

Թուրքիոյ անկախութեան պատերազմը լայն չափով կը հետապնդէ Հայերու եւ Յոյներու արմատական մաքրագործումի նպատակը: Հայերու գործատան բանուոր ըլլալն անգամ հանդուրժելի չի գտնուիր: 1920 Յուլիս 3ի գաղտնի նիստի մը Մ. Քէմալ կ՚ըսէ. «Ըսուեցաւ թէ Էսկիշէհիրի գործատան մէջ Հայ կայ. ասոնք ամէն գնով վտարելու կողմնակից ենք: Սակայն Հայերն ու Յոյները վտարել բոլոր մեքենաներուն կանգ առնելուն պատճառ կ՚ըլլայ: Նման ստիպողութեան պատճառով կարելի չըլլար զանոնք փոխել»:

Խոստովանութեան այլ պարագայ մը առնչուած է Եոզկաթի 1920ի դէպքերուն: Հոն մնացած հայութեան խլեակները հիմնովին բնաջնջելու նպատակով Ի. Ինէօնիւի եւ Մ. Քէմալի պնդումով Չէրքէզ Էթհէմի աւազակախումբը հոն կը ղրկուի: Անոնց նեցուկով Հայերու եւ Յոյներու դէմ կատարուածը կը տեղեկացնէ Հ. Սամի. «Եոզկաթի կիները, մեր ջոկատին անդամները, բոլորը մէկ թալանեցին հայկական եւ յունական թաղը. հայկականը իրօք ճարակ դարձաւ: Բազմաթիւ մեռեալներ կային, ստոյգ թիւը Աստուած գիտէ: ... Ինչ որ գտան հայապատկան, յունապատկան, թալանեցին. ոմանք սպաննեցին, վառեցին: Հազարաւոր ոչխար, սայլ, եզ բերած ու հոս Ազգային ժողովէն քմ. մը վար ծախած են»:

Անկախութեան պատերազմին ակներեւ է տակաւին Անատոլու մնացած փոքրամասնութիւնները յուսահատեցնել, խուճապի մատնել ու փախուստի մղելու միտքը: Ըսուածին փաստ մըն է 1921 Յունուար 22ի գաղտնի նիստին Ֆէվզի Չաքմաքի առաջարկը. քրիստոնեաներէն զինուորութեան փրկագին գանձել, յետոյ զիրենք արտադրամասերու, ճամբու շինութեան մէջ աշխատցընել (բան մը որ կը կիրարկուէր Բ. աշխարհամարտին ընթացքին):

Ան կ՚ըսէ. «Պարոններ, Հայերու դաւաճանութիւնը ծանօթ բան է»: Ապա կ՚առաջարկէ Հայերէն, նաեւ Յոյներէն ու Հրեաներէն 500ական լիրա փրկագին գանձել, ապա զանոնք ղրկել Էրզրում, Սեբաստիա ճամբու շինութեան որպէս բանուոր: «Նպատակս անոնց ջախջախումն է» կը յարէ:

1920-22 գաղտնի բազմաթիւ նիստերու նիւթ կ՚ըլլան Քիւրտերու եւ Յոյներու կոտորածները: 1922 Օգոստոս 26ի նիստին երբ Սինոփի երեսփոխան Հաքքը պէյ կատարուած խժդժութեան մասին կը պատմէ, ըսելով թէ ականատես եղած է այնպիսի վայրագութիւններու - թալան, չարչարանք, բռնաբարում, եւլն. - զորս «Անգլիացիները պիտի չընէին»... Սղերդի երեսփոխան Մուսթաֆա Սապրի էֆէնտի կը հակադարձէ. «Հարկաւ պիտի սպաննենք: Հապա, որպէս հնտացու կեբակրէի՞նք»:

Անկախութեան պատերազմէն ետք հանրապետութիւն հռչակուած, խալիֆայութիւնը ջնջուած, Օսմանեան կայսրութեան տեղը ազգային նոր պետութիւն մը յայտնըւած է. իթթիհատականներն ալ փոխարինուած են Հանրապետական ժողովրդական կուսակցութեամբ ու Մ. Քէմալով. սակայն Հայերն ու Յոյները արմատախիլ ընելու նիւթը կը շարունակէ Ազգային ժողովի օրակարգերուն վրայ տեղ գտնել: Այլեւս առաջնայինը տնտեսական ագդակն է: Նպատակը այդ փոքրամասնութիւններուն տնտեսական կարողականութիւնը, կալուածները տեղացի քաղքենիներու փոխանցել է, զանոնք գործունէութեան ոլորտէն ամբողջովին անհետացնել:

1924ին օրէնք մը կը հրապարակուի, որով կ՚ըսուի թէ պատերազմին ընթացքին գլխաւորաբար փոքրամասնութիւններու քաղքենի դասակարգէն հաւաքուած բացառիկ տուրքերը որոնց փոխարէն պետական պարտամուրհակ տրուած է, պիտի չհատուցուին բոլոր անոնց որոնք Թուրքիոյ քաղաքացի չեն, անջատողական գործունէութիւն տարած են: Ազգային ժողովին մէջ տիրական հատուած մը որ չատ օրինակելի ընթացք չէ ունեցած պատերազմին, կը վախնայ որ ինք ալ հատուցումէ կը զրկուի: Աւստի գաղտնի նիստ մը կը գումարուի ուր օրէնքը շարադրողները կը բացատրեն թէ կարգադրութիւնը միայն Հայերն ու Յոյներ թիրախ ունի, «Բայց ատիկա բացայայտ կերպով չէինք կրնար ըսել»: Նոյնիսկ հարց կը տրուի թէ ի՞նչ վերաբերում վերապահուած է Հրեաներուն որոնք Երուսաղէմը Օսմանեան պետութենէն անջատելով Հրէաստան մը հիմնելու կը ձգտին: Հասան Ֆէհմի պէյ կը պատասխանէ. «Յօդուածը շարադրելու ընթացքին մենք Յոյներն ու Հայերը ի մտի ունէինք»:

Յօդուածագիրը ամփոփելով իր տուեալները, կ՚եզրակացնէ թէ Հայկական ցեղասպանութիւնը միմիայն իթթիհատական պարագլուխներու գաղտնաբար պատրաստած ու գործած արարքը չէր: Անոնց ետին կային շրջանի ազդեցիկ Թուրք եւ քիւրտ դասակարգերը: Անոնց ներկայացուցիչները իթթիհատական կառավարութիւններու մէջ պաշտօն ունին ու տեղեակ են կատարուածին, կատարուելիքին: Մեծ աշխուժութեամբ մասնակցած են փոքրամասնութիւններու բնաջնջումին ու անոնց ստացուածքին թալանին: Ու ամէնէն մեծ շահը անոնք ապահոված են:

Յետոյ տիրական հատուածները թէ՛ ցեղասպանութիւնը, թէ՛ իրենց իւրացումները օրինականացնելու համար գիտակցօրէն միշտ հրահըրած են հակահայ, հակայոյն թշնամութիւնը. դպրոցական շրջանէն այդ թշնամութիւնը պատուաստած են նոր սերունդներուն եւ տասնամեակներու ընթացքին այդ թշնամութիւնը վերածուած է գաղափարական գործիքի մը որմէ պետութիւնը չի կրնար հրաժարիլ:

Ինչ կը վերաբերի Մ. Քէմալի որ թէեւ նոյն թշնամութեան առնչութեամբ իթթիհատականներէն տարբեր ընթացք ունեցած չէ, անոնցմէ կը զանազանուի հետեւեալ կէտով. իթթիհատականները անձնապէս մասնակցած չեն փոքրամասնութիւններու ստացուածքին թալանին: Մինչդեռ Մ. Քէմալ անոնց «լքեալ գոյք» յայտարարուած հարստութենէն լայնօրէն օգտուած է: Իր լայնատարած հողերուն, ագարակներուն, աշխատանոցներուն, բազմաթիւ քաղաքներու մէջ գտնըւած դղեակներուն մէկ մասը նախապէս փոքրամասնութիւններու պատկանած է: Օրինակ հանրապետութեան նախագահութեան դղեակը նախապէս Հայու մը ստացուածքը եղած է:

Օ. Թիֆթիքչի ըսելէ ետք թէ փոքրամասնութիւններու տնտեսական բուն հարուածը պիտի իջնէր Բ. աշխարհամարտի ընթացքին (Ունեւորութեան տուրքով) կ՚անդրադառնայ փոքրամասնութիւններու կալուածային յայտարարագրին (1936) որուն կապուած կիրարկումները մինչեւ այսօր վէճերու, դատերու նիւթ են: Այդ թուականին կը պահանջուի որ փոքրամասնութիւնները իրենց վաքըֆներուն կալուածները յայտարարեն: Պահանջը կը գործադրուի: Բայց 1974ին բարձրագոյն ատեանը այդ վաքըֆները «օտար հիմնարկ» կը հռչակէ ու 1936էն ետք անոնց տիրացած կալուածները գրաւելու շարժումը ձայր կուտայ: Այդ գրաւումներն են որոնց վէճերը, դատերը մինչեւ այսօր կը շարունակուին:

Պատրաստեց՝ Ա. Թ.

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

«Pages de sang»

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՔԱՀԱՆԱՅԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ԿՈՏՈՐԱԾԻՆ ՄԱՍԻՆ

Հատորը բաղկացած է 237 էջերէ, բաժնուած 15 անվերնագիր գլուխներու, ինքնատիպ նախաբանով ուր հեղինակը ի յառաջագունէ կը զգուշացնէ որ գիրքի պարունակութեան շատեր պիտի չհաւատան, պիտի պնդեն թէ հիմնովին սուտ է, կը նախատեսէ ցոյցեր, սպառնալիքներ, սուտ վկայութիւններ: «Ինծմէ առաջ - կը գրէ - շատեր այս կամ այն ձեւով լռութեան դատապարտուեցան, քանի - կ՚աւելցնէ - Թուրքիան գիտէ "շատախօսները" լռեցընելու արուեստը»:

Հայր Ռիկալ, հեղինակն է այս վկայութեան. ան շատոնց վախճանած է. Ատանայի վիլայէթի կոտորածներուն հոն կը գտնուէր առաքելութեամբ. մեծ բծախնդրութեամբ նօթագրած է ամէն ինչ:

Ֆրանսացի վանականներ Հ. Ռիկալի ձեռագիրը կը յանձնեն գիրքի հեղինակին որպէսզի հրապարակէ, քանի այդ օրէն ի վեր ոչինչ փոխուած է Թուրքիոյ մէջ, քանի Հանրապետական Թուրքիան Օսմանեան կայսրութեան նման կը շարունակէ հալածել քրիստոնեայ փոքրամասնութիւնները եւ Ռաֆայէլ Սթէնվիլ Հ. Ռիկալի վկայութիւններուն մէջ խորամուխելով, առաջին դէմքով կը ներկայացնէ գրական ընթերցումով, Ատանայի եւ անոր վիլայէթին սահմռկեցուցիչ կոտորածներուն ժամանակագրութիւնը. ան սկիզբ առաւ 1909 Ապրիլ 14ին որպէս պատրաստութիւն Մեծ Եղեռնին:

Բոլոր գլուխներուն մէջ հեղինակը՝ ծանօթ Թուրքիոյ ներկայ իրականութեան, պատմական, ընկերային առողջ դիտողութիւններ կը կատարէ, ցոյց տալու համար որ Թուրքիոյ մէջ ներկայիս փոքրամասնութիւններուն հանդէպ եւ յատկապէս Հայերուն, հալածանքը կը շարունակուի յայտնի եւ քօղարկուած, նուրբ եւ վայրագ ձեւերով, եզրակացնելով.

«Թուրքիան կրնայ կեղծել, կրնայ իր սահմանադրութեամբ նոյն իրաւունքները շնորհել բոլորին անխտիր, կրնայ Մանհաթթանի նման երկնաքերեր ալ կառուցանել, սակայն ազատութիւնը եւ հաւասարութիւնը ուրիշ բան չեն եթէ ոչ միջոց ամէնէն տարրական բնութիւնները ծածկելու: Թուրքիան մեծղի բանտ մը դարձած է Արեւելքի քրիստոնեաներուն, Հայերուն նաեւ Հրեաներուն...

Թուրքիան մինչեւ ե՞րբ պիտի խուսափի իր պատմութեան ցաւուն ներհայեցողութենէն»:

ՅԻՊԷ

Raphaël STAINVILLE
Presse de la renaissance
Février 2007

ԱՄՆ

ՕՀԱՅՈՆ ԱԼ ՃԱՆՉՑԱԾ Է ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թէտ Սթրիկլէնտ, Օհայոյի նահանգապետը, Ապրիլ 17ին Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումի հրամանագիր մը ստորագրած է: Ան կոչ կ՚ուղղէ իր նահանգին բընակիչներուն որ յարգեն յիշատակը մօտ երկու միլիոն Հայերուն որոնք զոհերը եղան Օսմանեան կայսրութեան կառավարութեան պատրաստած ու կազմակերպած ցեղասպանութեան: Թ. Սթրիկլէնտ ուշադրութիւն հրաւիրած է նաեւ ամբողջ աշխարհի մէջ մարդկային իրաւունքներու յարգանքին բացակայութեան, ցեղային մաքրագործումներու եւ ցեղասպանութիւններու վրայ: Ապրիլ 24ը ան հռչակած է «92 տարի առաջ գործուած Հայկական ցեղասպանութեան ոգեկոչումի օր»:

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 92-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՖՐԱՆՔՖՈՒՐԹԻ ՄԷՋ

Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութիւնը եւ Գերմանահայոց կեդրոնական խորհուրդը, շարունակելով վերջին տարիներու գործնական եւ արդիւնաւէտ համագործակցութիւնը, այս տարի եւս միասնականօրէն կազմակերպեցին Հայոց ցեղասպանութեան 92րդ տարելիցի ոգեկոչման կեդրոնական ձեռնարկը, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի Ապրիլ 22ին, Ֆրանքֆուրթ քաղաքի Փաուլքիրչէ կոչուած հանդիսասրահին մէջ: Հայերէնով «Սուրբ Պօղոսի տաճար» կոչուած այս հանդիսասրահը խորհրդանշական իմաստ ու նշանակութիւն ունեցող վայր մըն է: Հոս է, որ 1848ին Գերմանիոյ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով փորձ կատարուած է ընդունելու մարդկային իրաւունքներու հիմնարար սկզբունքներու վրայ կազմուած Սահմանադրութիւն մը եւ իբր գերմանական միասնական ազգութիւն ստեղծել պետական ժողովրդավար կառոյց մը: Ներկայիս այս սրահին մէջ տեղի կ'ունենան համագերմանական նշանակութիւն ունեցող յուշ-երեկոներ եւ ոգեկոչման տարբնոյթ ձեռնարկներ:

Ոգեկոչման ձեռնարկին բացումը կատարեց Գերմանահայոց կեդրոնական խորհուրդի ատենապետ տոքթ. Շաւարշ Յովսափեան: Յանուն կազմակերպիչներու ողջունելէ ետք քաղաքական, պետական եւ եկեղեցական ներկայացուցիչներն ու ձեռնարկին բանախօսները, տոքթ. Յովսափեան գոհունակութեամբ մատնանշեց Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման նկատմամբ վերջին տարիներու գերմանական պետական - քաղաքական շրջանակներու հետաքրքրութիւնը եւ առ այդ կատարուած քայլերը: Տոքթ. Յովսափեան նշեց, որ գերմանահայութիւնը հակառակ չէ դէպի հաշտութիւն միտուած երկխօսութեան, բայց բացառեց որ հաշտութիւն կարելի է գոյացնել ի հաշիւ յիշողութեան հրաժարման, պատմական դատի փորձառութեան անառարկելի իրականութեան մերժումի եւ ճշմարտութեան մոռացման: Այս ճանապարհով կարելի չէ հասնիլ հաշտութեան եւ այսպիսի փորձերուն հայութեան պատասխանը միանշանակ ո՛չ կրնայ ըլլալ: «Հայոց ցեղասպանութեան պատմութիւնը - նշեց պրն. Յովսափեան - Թուրքիոյ համար դարձած է ուրացման պատմութիւն: Ուրացում, որ կը մերժէ ընդունիլ ոճիրը եւ խօսիլ ոճրագործի ու զոհերու մասին: Ուրացում մը, որ զանազան հրատարակութիւններու միջոցաւ փորձեր կ'ըլլայ տարածելու նաեւ Գերմանիոյ մէջ եւ այլուր: ... Ուրացման այս քաղաքականութիւնն էր, որ պատճառ դարձաւ նաեւ Հրանդ Տինքի սպանութեան»:

Այնուհետեւ տոքթ. Յովսափեան խօսքը փոխանցեց Հայաստանի Հանրապետութեան Գերմանիոյ դեսպանուհի տիկ. Կարինէ Ղազինեանին: Դեսպանուհին խօսելով հայ-թրքական պետական շփումներու մասին՝ մատնանշեց, որ Հայաստանը վերջին տարիներուն միշտ ալ պատրաստ եղած է եւ հիմա ալ է, առանց նախապայմաններու կայուն դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատելու Թուրքիոյ հետ: Այս մասին կը վկայեն թէ՛ ՀՀ նախագահ Ռոպէր Քոչարեանի եւ թէ՛ Արտաքին գործոց նախարար Վարդան Օսկանեանի պաշտօնական յայտարարութիւնները: Տիկին Ղազինեան մասնաւորապէս մէջբերեց ԱԳ նախարար Վ. Օսկանեանին քանի մը օրեր առաջ արտասանած խօսքերը՝ «Իմ կառավարութիւնը կը ցանկայ մեր դրացի Թուրքիոյ հետ իրական ու անկեղծ հաշտութիւն մը: Մենք կը սպասենք ոչ թէ խորհրդանշական քայլերու խաղ մը, որուն նպատակը հաշտութիւնը չէ, այլ ունի միմիայն քարոզչական նպատակաուղղուածութիւն՝ շեղելու համար միջազգային հանրութեան ուշադրութիւնը»: Հայաստանը չի կրնար թոյլ տալ, որ նմանատիպ փորձերը ճեղք բանան Հայաստան - Սփիւռք փոխյարաբերութիւններու մէջ: «Հայոց պատմութիւնը Հայաստանի սիրտն է»,- եզրափակեց յարգարժան դեսպանուհին:

Յաջորդ բանախօսը Գերմանիոյ Կանաչներու կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութեան ղեկավար պրն. Ֆրից Քուհնն էր, որ Գերմանիոյ քաղաքական կեանքի ծանօթ դէմքերէն մէկն է, մանաւանդ Մարդկային Իրաւունքներու պաշտպանութեան ուղղուած իր գործունէութեամբ: Երկու տարի առաջ ան կարեւոր դերակատարութիւն ունեցած է նաեւ Գերմանիոյ Պունտըսթակի որոշման ընդունման ի նպաստ, որով Գերմանիոյ Խորհրդարանը պաշտօնապէս դատապարտեց Հայութեան բնաջնջումը օսմանական կայսրութեան մէջ: Պրն. Քուհն նշեց, որ իր անկեղծ համոզմամբ 90 եւ աւելի տարիներ առաջ կատարուածը կազմակերպուած ցեղասպանութիւն է եւ գերման արխիւային փաստաթղթերն ալ անառարկելի կերպով, կ'ապացուցանեն ասիկա: Բանախօսը անդրադարձաւ նաեւ գերմանական պատասխանատուութեան՝ մէջբերելով այդ օրերու գերմանական քանցլեր Պեթման Հոլվէկի 1915ին արտասանած յայտնի խօսքերը. «Մեր միակ նպատակն է Թուրքիան մինչեւ պատերազմի աւարտը մեզի դաշնակից պահել, բացարձակապէս նկատի չառնելով, թէ Հայութիւնը կ'ոչնչացուի կամ ոչ»: «Հայոց ցեղասպանութեան ժխտումն ու յարաբերականացումը ինչպէս անցեալին, այնպէս ալ այսօր, կը պատկանի ժամանակակից Թուրքիոյ հիմնադրման առասպելին: Ասիկա այնքան առաջ ընթացաւ, որ մինչեւ իսկ փորձեր կատարուեցան փրանսական խորհրդարանի նմանողութեամբ գերմանական Պունտըսթակին ալ զրկելու որոշում կայացնելու իրաւունքէն»,- նշեց պրն. Քուհն եւ աւելցուց. «Ինծի համար խայտառակութիւն մըն է գիտնալ, որ գերմանական դպրոցական դասագիրքերը առ այսօր դեռ կը լռեն Հայոց ցեղասպանութեան մասին» եւ յոյս յայտնեց, որ մօտ ապագային գերմանական պատասխանատու մարմինները պիտի սրբագրեն այս սխալը:

Ծանօթ երաժիշտներ Լուսինէ եւ Սերգէյ Խաչատրեան երկեակի ելոյթէն ետք, որոնք հրաշալի կատարմամբ հրամցուցին Ֆրանց Շուպէրթէն եւ Սերգէյ Ռախմանինովէն դաշնամուրի եւ ջութակի համար գրուած մէկական ստեղծագործութիւն, Հայոց ցեղասպանութեան մասին գիտական բարձրամակարդակ բանախօսութեամբ մը հանդէս եկաւ փրոֆ. տոքթ. Եօրն Ռիւզէն: Ան ի մասնաւորի նշեց, որ Ցեղասպանութեան ընդունումն ու ճանաչումը անհրաժեշտ է ոչ միայն Հայերուն, այլ նաեւ Թուրքերուն, որովհետեւ ներկայ Թուրք սերունդը գերին է պատմական դատն անցեալի: Ցեղասպանութիւն ու բնաջնջում կը նշանակեն մերժում մարդկային հաւաքականութեան մը, այս պարագային Հայութեան, մարդ ըլլալու իրողութեան: Եւ այս մերժումը յառաջ կը բերէ Սպաննելու Անբարոյութիւն մը, որուն համար դիմացինը կը դադրի մարդ ըլլալէ: Եւ ասիկա այլ բան չէ, եթէ ոչ Ոճրագործութիւն ընդդէմ մարդկութեան եւ մարդկայնութեան: Ցեղասպանութեան մոռացման կամ իմաստափոխման, մերժման կամ ժխտման միջոցով կարելի չէ հասնիլ ներքին խաղաղութեան եւ թեթեւացման: Այս ձեւով կարելի չէ անցեալը չկատարուած դարձնել, ան կը մնայ իբր ծանր բեռ մը բարդուած ուսերուն վրայ յետագայ սերունդներու: ըՍպանութիւնը սատերի պէս կը հետապնդէ պատմական պատասխանատուութենէ խուսափողը: Զանգուածային սպանութիւնը նաեւ սեփական մարդկայնութեան սպանութիւնն է եւ կարելի չէ ժխտմամբ կամ մերժմամբ խոյս տալ պատասխանատուութենէ: Եւրոպական միութիւնը իրաւունք չունի եւ չի կրնար մոռնալ իր պատմութեան նըմանատիպ դրսեւորումները, պատմական պատասխանատուութեան գիտակցումը եւ հիմնարար ինքնաքննադատական մօտեցումները: Եթէ Եւրոպական միութիւնը ինքզինք լուրջ կը նկատէ, պարտաւոր է նկատի առնել այս հանգամանքը եւ նոյն ինքնաքննադատական մօտեցումը պահանջել իրեն անդամագրըւելու ցանկութիւն յայտնող ամէն պետութեան:

Փրոֆ. տոքթ. Ռիւզէնի բանախօսութեան յաջորդեցին Ցեղասպանութեան վերապրողներու յուշերէն հատուածներու ընթերցումներ՝ գերմաներէն թարգմանութեամբ, որմէ ետք Սերգէյ եւ Լուսինէ Խաչատրեան երկեակը դաշնամուրի եւ ջութակի վրայ հրամցուց Կոմիտասի «Ծիրանի ծառ» եւ «Կռունկ» ստեղծագործութիւնները:

Եզրափակիչ խօսքը արտասանեց Գերմանիոյ Հայոց առաջնորդ Գարեգին արք. Պեքճեան: Առաջնորդը ի մասնաւորի նշեց. «Անկարելի է քրիստոնեայ ըլլալ, առանց խաղաղութիւն ու հաշտութիւն քարոզելու եւ առանց գործնականօրէն անոնց իրականացման նպաստելու: ... Սակայն առանց ճշմարտութեան, առանց արդարութեան կարելի չէ պատկերացնել իրաւ հաշտութիւն, իրական ու տեւական խաղաղութիւն ո՛չ անձերու եւ ո՛չ ալ հաւաքականութիւններու եւ պետութիւններու միջեւ: ... Պէտք է իրատես ըլլալ եւ խոստովանիլ, թէ այնքան ատեն որ ճշմարտութիւնը չընդունուիր ու արդարութիւնը չի տիրեր, անկարելի կը մնայ հայ-թրքական հաշտութիւնը: Կարելի՞ էր պատկերացնել գերման-հրէական հաշտութիւն, առանց ճշմարտութեան ու արդարութեան, առանց ներողութեան ու ներողամտութեան, առանց մեղքի ու պարտականութեան գիտակցութեան»:

Ձեռնարկը իր լրումին հասաւ Հայոց ցեղասպանութեան բիւրաւոր նահատակներու հոգիներու խաղաղութեան համար կատարուած հոգեհանգստեան աղօթքով եւ միասնական արտասանուած Տէրունական աղօթքով:

Ոգեկոչման կեդրոնական ձեռնարկին ներկայ էին պետական, քաղաքական, եկեղեցական հայ եւ օտար բազմահարիւր դէմքեր:

Յանուն կազմակերպիչներու՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ԻՍԱԽԱՆԵԱՆ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՀԱՅՐԸ

Սկզբում Կոնստանտին Հայվազովսկին տակաւին դիմանում էր. յոյսը դնելով երջանկաբեր մի դիպուածի վրայ: Բայց այդպիսին չկար ու չկար: Արդէն վաճառուած էին տան ամենաթանկարժէք իրերը: Եւ շատ աւելի վատ կը լինէր ընտանիքի վիճակը, եթէ չլինէր այն անբասիր ազնւութիւնն ու ուսեալ մարդու համբաւը, որով Հայվազովսկին յայտնի էր քաղաքում: Հետզհետէ զանազան հայցւորներ սկսեցին նրա մօտ դատական գործեր բերել, աղերսագրեր գրել տալ, խնդրել որպէսզի իրենց վաճառքի ենթակայ տների համար յաճախորդներ գտնի: Այս ամէնով հանդերձ նա չէր կարողանում ընտանիքը պահել: Այն ժամանակ օգնութեան հասաւ կինը, որի գեղեցիկ ձեռագործները շուտով Թէոդոսիայի հարուստ տիկնանց սեփականութիւնը դարձան:

Տնային հոգսերից յետոյ, քնեցնելով երեխաներին, դեռատի կինը մինչեւ ուշ գիշեր նստում էր ճրագի լոյսի տակ եւ զարդարում պճնամոլ կանանց թանկարժէք կտաւները: Ջահելութիւնն ու երեխաների նկատմամբ սէրն էր միայն նրա ուժի ու կորովի աղբիւրը:

Այդպէս անցաւ մի քանի տարի: Երիտասարդ ընտանիքը յամառօրէն ու արիաբար պայքարում էր կարիքի դէմ:

Ամառային պարզկայ մի օր, 1817 թուականի Յուլիսի 17ին Կոնստանտին Հայվազովսկու ընտանիքում ծնուեց երրորդ որդին՝ Յովհաննէսը, որին մայրը փաղաքշաբար անուանում էր Օնիկ:

Ծնուեց ծովի մեծ նկարիչը:

ՓՈԹՈՐԿԱՅՈՅՁ ԳԻՇԵՐ

Սքանչելի է Թէոդոսիան ամրանն ու աշնան սկզբներին: Արեւով ողողուած քաղաքի վրայ կապոյտն է տալիս երկնքի բարձրիկ գմբէթը: Օդը չոր է, մաքուր, որքա՜ն հեշտ է շնչելը: Իսկ առջեւդ ծովի թանձր կապոյտն է, որ մեղմիկ շոյում է աչքդ, գամում իրեն, ձգում հեռուները: Բայց երբեմն, ամենախաղաղ ու տապ օրերին, երկինքը յանկարծ պատւում է ամպերով, եւ քաղաքի վրայ սկսում է կծերով անձրեւ թափուել: Տեղատարափ, իսկական փորձանք բնակիչների համար: Լեռներից ջուրը սրընթաց իջնում ու ողողում է փողոցները: Հեղեղ է սկսւում:

Յաճախ հեղեղն ուղեկցւում է ուժեղ ամպրոպով: Ջուր՝ վերից, վարում՝ ամպրոպի մռնչիւն: Ցած կախուած մըռայլ ամպերից երկրին են զարկւում կայծակի շլացուցիչ կապտաւուն սլաքներ: Թւում է, վերջին դատաստանի օրն է: Երկինք ու երկիր բախուել են իրար, ու բոլորի ձայնը խլացնելով ահեղ ու մոլեգին մռնչում է ծովը: Ինչպէս ամեհի գազան նետւում է ափ, զարկւում ծովեզերեայ փայտէ պատնէշներին, ճենովական հինաւուրց աշտարակների գորշ պատերին:

Սարսափելի է Թէոդոսիան այդպիսի գիշերներին:

Միայն հարուստներն են հանգիստ քընում: Նրանց ամուր, քարաշէն տների համար ամպրոպն ի՞նչ: Իսկ խեղճ աղքատն իր խարխուլ տնակում կուչ եկած՝ ականջը քամու ոռնոցին, ցնցւում է ամէն պայթիւնի հետ, երկիւղ կրելով, թէ ահա-ահա հեղեղը կը սրբի - կը տանի իր խրճիթը:

(Շար. 2)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԳՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Իսի-լէ-Մուլինոյի «Տ. Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի Փրովէն պատմական խաչակիրներու հարուստ քաղաքը, անցընելու համար անմոռանալի օր մը:

Պտոյտ քաղաքի շուրջ փոքր շոգեկառքով:

Ասպետական զօրահանդէսի մրցում:

Կիրակի, Մայիս 13ին

Մեկնում՝ ժամը 8·30ին, Իսիի դերեղմանատան առջեւէն:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝

- Ալիսին 01 46 42 90 68
- Աննիկին 01 47 36 18 09:

□

LA SECTION
SOSSE MAYRIG DE MARSEILLE
organise un voyage le **5 Mai** au musée de l'Arles et de la Provence antique :

l'exposition est intitulée **«Au pied du Mont Ararat — Splendeur de l'Arménie antique».**

Prix tout compris 50 Euros.

Réservation :
Tél. : Denise 04 91 37 63 64
Marie 04 91 67 54 58

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

Dans le cadre de l'Année de l'Arménie en France Hamaskaïne et la FRA Dachnagtsoutioun présentent un Récital unique de KARNIG SARKISSIAN, accompagné de SETO BAGHDASSARIAN.

Jeudi 10 mai à 20h30 à l'Auditorium du conservatoire d'Issy les Moulineaux.
11-13 rue Danton
Réservations : 06 14 74 92 97
01 47 37 28 93
Points de ventes : - M.C.A. de Paris
17 rue Bleue
Epicerie ENIZ à Clamart

(Շար. Ա. էջէն)

ղոսեան: Քանի մը ժամ ետք փոխադրըւած էն Ախալցխա: Կը կարծուի թէ ձերբակալման պատճառը ընդհարումն է անոնց եւ շրջանի դատախազի վարորդին միջեւ: Վարորդը իր ինքնաշարժով բախած էր դաշինքի անդամ Անդրանիկ Աբէլեանին, ապա ոչ միայն զայն հիւանդանոց փոխադրելու չէր օգնած, այլեւ կռիւի բռնուած էր Ն. Իրիցեանի ու Ա. Պօղոսեանի հետ: Այս երկուքը կը վերադառնային Սամսար գիւղէն ուր ներկայ եղած էին Ցեղասպանութեան զոհերուն յիշատակին զետեղուած խաչքարին բացումին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ս. ՌՈՒԱՅԱԼ - ՖՐ. ՊԱՅՐՈՒ վիճաբանումի հարցը, հեռատեսիլէն սփռումով, թերթօնի բնոյթ առաւ Ապրիլ 26ին: Ֆր. Պայրու պատրաստ էր ընդառաջելու Ռուայալի հրաւէրին, Ապրիլ 27ի առաւօտուն զաւառի ամէնօրեայ մամուլին հետ, բայց վերջին պահուն այդ մամուլի պատասխանատու մարմինը մերժեց, առարկելով թէ գտնուած է կատարուած իրողութեան մը առջեւ: Գտնըւեցաւ այլ լուծում մը: Գանալ + պատասխանատուութիւն յայտնեց վիճաբանումը կատարելու Ապրիլ 28ի առաւօտուն, բայց յետադային ետ առաւ առաջարկը այն պատճառաբանութեամբ որ հաւասար ժամանակամիջոց տրուած չըլլար երկու թեկնածուներուն: Ապրիլ 27ին, անել կացութիւն մը ստեղծուած էր: Ս. Ռուայալի եւ Պայրուի համար պատահածը ճնշումի հետեւանք է, այլ խօսքով Սարքոզի արդէն իսկ որպէս Պետութիւն կը գործէ, ինչ որ անշուշտ կը հերքուի: Մինչ այդ, հեռատեսիլի Ա. թէ Բ. կայաններէն Սարքոզի եւ Ռուայալ յաջորդաբար արտայայտուեցան: Ս. Ռուայալի նախաձեռնութիւնը դէպի կեդրոն (Պայրու) կը մտահոգէ ձախին ձախը, որ հրահանգած էր քուէարկել ի նպաստ իրեն:

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN, réalisateur**

Jeudi 3 mai 20h30
ANOUCH
Opéra ballet sous la direction de Hagop Vosganian
Musique Armen Dikranian
Livret Hovhannès Toumanian
avec
Gohar Gasparian (Anouch),
Dikran Lévonian (Saro)
PAF 5 euros — Reduit 3 euros

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

LE CENTRE CULTUREL SAINT MESROB ET LE CENTRE DE RECHERCHE DIKRAN TCHOUHADJIAN
présentent dans le cadre des Soirées Culturelles et Littéraires

« LUMIERE, VERITE ET LIBERTE »
LE CHANT D'ARARAT

Spectacle en français basé sur la poésie arménienne conçu et interprété par
Nora ARMANI
& Gérald PAPASIAN
le Samedi 28 avril à 20 h 30
dans la Cathédrale Sainte-Croix des Arméniens Catholiques
13 rue du Perche (angle rue Charlot)

P.A.F : 20 euros tarif normal,
12 euros tarif réduit,
8 euros intermittents du spectacle.
Réservations : Ania 06 50 86 28 71
Asscrdt@aol.com

---

arménie mon amie

AGENDA

MARSEILLE

ARMENIE, LA MAGIE DE L'ECRIT
EXPOSITION du 28 avril au 22 juillet au Centre de la Vieille Charité;
2 rue de la Charité — 13002 Marseille
Tous les jours de 10h à 17h, jusqu'au 31 mai et de 11h à 18h à partir du 1er juin. Fermé les lundis et jours fériés.

Manifestation organisée dans le cadre d'«Arménie mon amie»
Année de l'Arménie en France

SOIREE DE THEATRE ARMENIEN

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
CENTRE DE RECHERCHES ARTISTIQUES
«DIKRAN TCHOUHADJIAN»
AVEC LE CONCOURS DE LA MUNICIPALITE DE CLAMART
présentent

MESROBADON

Pièce historique du poète contemporain
KHRAKHOUNI
La création de l'alphabet arménien au Ve siècle
Spectacle audiovisuel conçu par
GERALD PAPASIAN
Avec la complicité musicale de **Narek Dourian**
Création vidéo montages de **Jean-Louis Benoît**
Conception et coordination de **Hilda Kalfayan-Panossian**

En deuxième partie
Gerald Papasian présente
une adaptation française des scènes de comédie arméniennes avec des artistes du théâtre français
Textes de **Baronian, Odian, Toumanian**
et un hommage au poète **ZAHRAD**

Dimanche 13 mai 16 heures 30
Centre Socio-Culturel de Clamart
44 route du Pavé Blanc — 92140 CLAMART

P.A.F. : 20 euros — Enfants jusqu'à 12 ans : 10 euros
Intermittents du spectacle : 10 euros
Réservation : Association Machtotz : Tél.: 01 47 50 97 51

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի վարչութիւնը մասնաճիւղի հիմնադրութեան 30ամեակի ձեռնարկներու ծիրէն ներս կը կազմակերպէ Եւրոպայի միջշրջանային ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի մրցաշարք, բաժակ՝ «ՍՈՒՐԷՆ ՄԻՐԱՏԵԱՆ»:

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ.Մ.Ը.Մ.–ի շրջաններն ու զանազան մարզական միութիւններ՝ Անգլիա, Հոլանտա, Պուտափէշտ, Գերմանիա, Թորոնթօ, Մարսէյլ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանս:

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ Մայիս 17, 18 եւ 19ին Իսի-լէ-Մուլինոյի «Ալէն Միմուն» դաշտին վրայ, առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ.– 1 rue Rabelais — 92130:

Մրցաշարքի փակման արարողութիւնը պիտի կայանայ Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 16ին:

Իսկ Շաբաթ, Մայիս 19ի երեկոյեան, ժամը 20·30էն սկսեալ, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ Խ Ր Ա Խ Ճ Ա Ն Ք - Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս -ը, Իսի-լէ-Մուլինոյի PACI սրահին մէջ. հասցէ՝ 25 avenue Victor Cresson — 92130:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.–
01 44 05 17 77 կամ 06 80 88 12 24

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous avez le goût de l'animation.
Vous aimez les enfants.
Vous aimez l'ambiance arménienne.

Vous êtes titulaire du BAFA ou peut être pas.

Rejoignez notre équipe d'animation du séjour d'août 2007 pour encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura du 30 juillet au 13 août 2007.

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976